శ్రీః

ప్రాచీన గ్రంథప్రకటన విశ్వసంస్థా

International Academy of Sanskrit Research

మోక్షప్రదే శ్రీపాంచరాత్రాగమే

విరాజమానానాం అష్టోత్తరశతసంహితానాం

మధ్యే విశదతమేతి విఖ్యాతాయాం

శ్రీ పాద్మసంహితాయాం

చర్యాపాదః

గోమఠం రామానుజ జ్యౌతిషికేణ

మైసూర్ నగర్యాం కారొనేషణ్ ముద్రణాలయే

శ్రీశుభకృద్వత్సరే (౧౮౮౪) ముద్రాపితంసత్

విజయతేతరామ్.

౧౫-౦౦

అమూర్తేతి సమూర్తేతి ద్వివిధా సాచ నామతః ।
అమూర్తాగ్న్యాహుతిః ప్రోక్తా సమూర్తా బింబపూజనమ్ ॥
— మరీచిః.

* * *

తామ్రేణవా సువర్ణేన రజతె దారుభిస్తథా ।
శిలాయాం వా మృదావాపి రూపం తత్ర ప్రకారయేత్ ॥

* * *

అర్చకస్యతు మాహాత్మ్యాత్ పూజ్యబింబస్య సౌష్ఠవాత్ ।
పూజోపకరణైశ్చైవ త్రిభి స్సాన్నిధ్యముచ్యతె ॥

* * *

ఆరాధనం ద్విధా విష్ణోః స్వార్థంచాపి పరార్థకం ।
స్వార్థం గృహార్చనం ప్రోక్తం ఆలయె తు పరార్థకమ్ ॥

* * *

భగవద్వంశజై రేవ పాంచరాత్రపరాయణైః ।
యా పూజా క్రియతె మహ్యాం సర్వకామఫలప్రదా ॥
నిత్యోత్సవాదికం సర్వం భుక్తిముక్తిప్రదం భవేత్ ॥

* * *

ఇదం మహోపనిషదం సార్థకోటిసమన్వితమ్ ।
సాంఖ్యయోగకృతంతేన పాంచరాత్రానుశబ్దితమ్ ॥
నారాయణముఖోద్గీతం నారదోఽశ్రావయత్పునః ॥
— మోక్షధర్మే.

వేద మేకాయనం నామ వేదానాం శిరసి స్థితమ్ ।
తదర్థకం పాంచరాత్రం మోక్షదం తత్క్రియావతామ్ ॥

— శ్రీప్రశ్నసంహితా.

ఏష ఏకాయనోవేదః ప్రఖ్యాతస్సర్వతోభువి ॥

— ఈశ్వరసంహితా.

"ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేదమథర్వణం చతుర్థం ఇతిహాసపురాణం పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం దైవం వాకోవాక్యమేకాయనమ్."

— ఛాందోగ్యే.

* * *

యద్వద్గంగాచ తీర్థేషు దైవతేష్వపి చాచ్యుతః ।
తద్వత్సర్వేషు శాస్త్రేషు పంచరాత్రం ప్రశస్యతె ॥

సార్థకోటి ప్రమాణేన బ్రహ్మణా కేశవాచ్ఛ్రితం ।
కపిలాయ దదౌ బ్రహ్మే లక్షాణాం పంచకం పునః ॥

కపిలోపి చ పద్మాయ ప్రదదౌ లక్షమాత్రయా ।
పద్మోపి దత్తవాన్ మహ్యాం అయుతగ్రంథసంఖ్యయా ॥

యస్మాత్ పద్మోపదిష్టేయం తస్మాత్సా "పాద్మసంహితా"॥

పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదె నిరూపితాః విషయాః.

౧. అధ్యాయె

౨. అధ్యాయః

౩. అధ్యాయః

❖ చతుర్థాధ్యాయే ❖

విషయవిశేషాః.

❖ పఞ్చమాధ్యాయె ❖

విషయవిశేషాః పుటం.

❖ షష్ఠాధ్యాయే ❖

❖ సప్తమాధ్యాయే ❖

❖ అష్టమాధ్యాయే ❖

విషయవిశేషాః.

❖ నవమెఽధ్యాయె ❖

విషయవిశేషాః.

❖ దశమాధ్యాయె ❖

విషయవిశేషాః.

పుటం.

ప్రాసాదాలఙ్కారః. రోగిణాం భైషజ్యకల్పనమ్. యాగమణ్డపస్థానమ్ మణ్డపాయామవిస్తారౌ, ౧౨౬

వేదీకల్పనం అగ్నికుణ్డనిర్మాణం, యజమానేచ్ఛయా అగ్నిషు వికల్పః. ౧౨౭

వరణీయాచార్యాదిసఙ్ఖ్యా, ఉత్సవారమ్భాన్తయోః స్నపనం. కౌతుకబన్ధనకాలస్తత్సంస్కారశ్చ, కౌతుకబింబస్యగ్రామప్రాదక్షిణ్యేన ధామప్రవేశః. ౧౨౮

ఉత్సవబేరస్య కౌతుకబన్ధః ఉపచారాశ్చ. ౧౨౯

నిశాయాం జాగరణమ్. దేవస్యోత్థాపనమ్. శిబికారోపణమ్. బ్రాహ్మణై రేవ యానవహనం. భగవతో భద్రాసనే ఉపవేశనం. ౧౩౦

ప్రాభృతసమర్పణమ్. స్నపనాద్యనన్తరం గర్భగృహానయనం. అపరాహ్ణే మృత్తికాసఙ్గ్రహణబీజావాపౌ. ౧౩౧

దేవస్య యాగమణ్డపనివేశనప్రార్థనా. వేదికాధాన్యరాశౌ కుమ్భస్థాపనమ్. కుంభస్థానభేదేన యష్టవ్యదేవతాః. ౧౩౨

ఆహవనీయాద్యగ్నిషు హోతవ్యదేవతాః. హోమద్రవ్యాణి. హోమసఙ్ఖ్యా. ౧౩౩

బ్రహ్మాదిస్థావరాన్తసర్వదేవతాహోమః. బలిదానాయ చక్రస్య అన్నమూర్తేశ్చనిష్క్రమణం. ౧౩౪

ఉపకరణానాం అగ్రే నయనమ్. అన్నమూర్తేరగ్రే స్థాపనమ్. పశ్చాత్ నిత్యోత్సవమూర్తేర్నయనమ్. బలినిక్షేపః. శిష్టబలేః మహాపీఠే నిక్షేపః. ఉత్సవమూర్తేశ్శయనాదుత్థానమ్. హస్త్యాదిరథేన నయనమ్. ౧౩౫

భగవతో యానారోపణే మన్త్రః. యాత్రోపచారవిధిః. పరివారవర్గః. ౧౩౬

పుటం.

ఉత్సవబింబస్య ప్రాతస్సింహాసనే అవస్థాపనమ్. స్నపనస్య బింబవికల్పః. ఏకబేరే మూలబింబ ఏవ స్నపనమ్. ౧౩౭

ప్రత్యహం స్నపనం మహాహవిర్నివేదనం చ. బల్యర్చాయా గ్రామవీథీషు నయనమ్. దివసానుగుణోపచారేణ నయనమ్. ౧౩౯

శిబికాప్రదక్షిణానన్తరమ్ స్నానమణ్డపే సమారాధనమ్, ఆరాధకస్య కఞ్చుకోష్ణీషధారణమ్, పరిచారకాణామపి కఞ్చుకాదిధారణమ్, దేవస్య దక్షిణే పూజకస్య ఉపవేశః, త్రిదణ్డిప్రభృత్యుపాసకానాం అన్తికే స్థితిః. ౧౪౦

సామాన్యానాం మణ్డపాద్బహిరవస్థానమ్, నర్తకగాయకాదీనాం స్థానమ్, దేవస్య సహస్రధారాస్నపనమ్, అలఙ్కారానన్తరం యాత్రా, భోజనాసనే మహాహవిర్నివేదనమ్. ౧౪౧

దేవస్య రాజవదుపచారః, మహోత్సవ నిగమనమ్, తీర్థదినపర్యన్తం అపూర్వవస్తుభిరుపచారః, పూర్వానతిక్రమేణ స్థానభోగాదికల్పనమ్, దేవీభ్యాం సహ వినా వా దేవస్య భ్రామణమ్, ప్రథమదినమారభ్య షట్సుదినేషు నివేదనీయవస్తూని, సప్తమాదిదినేషు నివేదనీయవిశేషః. ౧౪౨

శుద్ధేబలిపీఠే తోయపూర్వకబలిదానమ్, బలిప్రదక్షిణమ్, అహోరాత్రం బలిదానమ్. ౧౪౩

అన్తదినే గ్రహణాదిసంపాతే బలిద్వయమ్, గ్రామాదిరహితస్థానే బలినిక్షేపస్థానమ్, తీర్థదినాత్పూర్వేద్యుర్మృగయా, తస్మిన్ దినే సవిభవం దేవస్య నిర్గమః, దేశాన్తరాదాహృతప్రాభృతాదినివేదనమ్, దేశికేన్ద్రముఖేన దేవస్యానుగ్రహదానమ్. ౧౪౪

సమీపస్థైరనుగ్రహభావనా, ఉత్సవబల్యర్చాయాం సుదర్శనాస్త్రమూర్త్యోర్వికల్పః, అపరాహ్ణే జలద్రోణ్యావగాహనమ్, వారుణసూక్తవాద్యాదిఘోషః, అవగాఢస్య దేవస్య మణ్డపప్రవేశనం ౧౪౫

పుటం.

తీర్థస్నానస్య బ్రహ్మాదిభిరనుష్ఠితత్వమ్, తీర్థస్నానాదేః ఫలం, మృగయాయాః కాలవికల్పః, మృగయావిధానమ్, మృగయానివృత్తస్య రాత్రౌ మణ్టపనయనమ్, పశ్చిమరాత్రిభాగే తీర్థబిమ్బాధివాసనమ్. ౧౪౮

తీర్థబిమ్బాభావే ఉత్సవమూర్తేరేవ కౌతుకబన్ధః, ఏకబేరే మూలబేరస్యైవ కౌతుకబన్ధః, నిశాచూర్ణవిధిః. ౧౪౭

నిశాచూర్ణ కుమ్భాభిషేకః, సరిత్తీరే అవభృథః, సముద్రే అవభృథకరణే నియమః, కలశస్థాపన చక్రాభిషేకౌ. ౧౪౮

చక్రస్య జలే నిమజ్జనమ్, చక్రాభావే కూర్చః, దేవేనసహమజ్జతాం శాశ్వతలోకావాప్తిః, మణ్డపే మహాహవిర్నివేదనమ్, ప్రత్యహం బ్రాహ్మణభోజనమ్. ౧౪౯

దేవస్యాలయాభ్యన్తర ప్రాపణమ్, ప్రభాతే చక్రాబ్జమణ్డలే పుష్పయాగః. ౧౫౦

దేవస్య యానేనపరిభ్రమణమ్, ఆగతానాం బ్రాహ్మణాదీనాం నివర్తనానుజ్ఞా. ౧౫౧

శాన్తిహోమః పూర్ణాహుతిః, అగ్న్యాదీనాముద్వాసనం ౧౫౨

దేశికస్య అష్టాక్షర మౌనజపః, యజమానాదభ్యో దక్షిణా, ఉత్సవకారకస్య ఉపకుర్వాణానాంచఫలమ్. ౧౫౩

రాజరాష్ట్రాదీనా మభ్యుదయకథనమ్, దేవార్థిభ్యః పానీయాదిదానస్య మహాఫలత్వమ్, ఉత్సవేఽధికృతానాం భగవత్ప్రసాదః. ౧౫౪

కల్యాణారాధనస్యఫలమ్, త్రిదినైకాహసాధ్యోత్సవయోర్విధిభేదః. ౧౫౫

పుటం.

❖ ద్వాదశోఽధ్యాయః ❖

అర్చనోపయోగి పుష్పహవిర్విధానమ్.

పుష్పఫలనిర్దేశః, వర్జ్యానిఫలకుసుమాదీని, పుష్పాదిసఙ్గ్రహవిధానం తత్పాత్రాణి చ, ఉపాదేయపుష్పాణి. ౧౫౬

ప్రాతరర్చనోపయోగి పుష్పాణి, మధ్యాహ్నోపయోగీని, ప్రాతరపచితస్యమధ్యాహ్నే వినియోగః, దివాపుష్పైర్దివా రాత్రిపుష్పైరాత్రౌవినియోగః ౧౫౭

కాలదేశానుసారీణి పుష్పాణి, జలపుష్పస్య సర్వదాపూజార్హతా, జలపుష్పాణాం అపర్యుషితత్వావధిః, అబద్ధేభ్యోమాలాబద్ధానాం పుష్పాణాం ప్రశస్తిః, మాలాస్రజోస్స్వరూపగుణాః, సర్వదాఅపర్యుషితాని పుష్పాణి, పూజార్హతులసీబిల్వపత్రనిరూపణమ్. ౧౫౮

గృహార్చనే కరవీరపుష్పనిషేధః, అక్షతానామర్చనోపయోగిత్వమ్, హవిర్విధానమ్, హవిర్యోగ్యాని ధాన్యాని, వర్జనీయాని ధాన్యాని, పక్వాపక్వయోర్గుణతారతమ్యమ్, తణ్డులానాం సర్వవర్ణేభ్యోపిగ్రాహ్యతా, చరుపాత్రనిరూపణమ్. ౧౫౯

పాత్రశుద్ధిమన్త్రః, తణ్డులక్షాలనమన్త్రః, పూరణ పిధానాధిశ్రయణాగ్నీన్ధనమన్త్రాః, పాకసాధనకాష్ఠాని, చరుపరిష్కారః, చరుశ్రపణే దీక్షితస్త్రీణామధికారః, నివేదనీయఫలశాకవర్గః. ౧౬౦

వర్జనీయఫలశాకాది, హవిర్యోగ్యఫలశాకాది, ఏకమూలవేణ్వఙ్కురాదీనాంగ్రాహ్యతా. ౧౬౧

లవణాదివ్యఞ్జనద్రవ్యాణి, ఘర్షణోపయోగిపాత్రం, సయూషనిర్యూషపాకవివేకః, కుల్మాషాదీనాం నిష్కులీకరణమ్, శుష్కాణామామ్రాదీనాం వినియోగః, కాలపక్వానిఫలాని, పరమాన్నవిధిః ౧౬౨

పుటం.

ముపపీఠాదిషు కామచారః, చలితసాలగోపురాదీనాం వృద్ధిహ్రా-సావైచ్ఛికౌ, నద్యాద్యుపహతప్రాసాదాదేస్థలాన్తరే కల్పనమ్, ప్రథమకల్పన ఇవ ద్వితీయకల్పనేపి మన్త్రాః, అపూర్వకల్పనే జీర్ణోద్ధారేచ తుల్యఫలతా. ౨౨౩

తన్త్రాధికారిమూర్తీనాం వ్యత్యాసే దోషః, జీర్ణోద్ధారే నయనోన్మీలనాదినిషేధః, ఉద్వాసితశక్తేః పునరాధానమ్, సంప్రో-క్షణ నిమిత్తాని. ౨౨౪

నిమిత్తేప్యసంప్రోక్షణే అనిష్టఫలమ్, సంప్రోక్షణవిధిః ౨౨౫

❖ అష్టాదశే అధ్యాయే ❖

నిత్యనైమిత్తికాదివైకల్యప్రాయశ్చిత్తవిధిః

ప్రాయశ్చిత్తనిర్వచనమ్, తత్ప్రకారప్రశ్నప్రతివచనే, అస్థిలోమాదిస్పర్శే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ౨౨౬

నీలవస్త్రధారణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, స్త్రీసేవినోఽనాప్లుతస్యస్పర్శే ప్రాయశ్చిత్తమ్, విణ్మూత్రాదిస్పర్శే, రజస్వలావస్త్రస్పృష్టస్పర్శే, చణ్డాలాదిస్పర్శే, కాకఖరాది సంపర్కే. కేశాదిదూషిత పుష్పార్చనే ప్రాయశ్చిత్తం. ౨౨౭

పురీషాదిదూషిత పుష్పార్చనే, స్త్ర్యనుపనీతబింబస్పర్శే, పూజామధ్యేనిష్ఠీవనసంభవే, అకృతమన్త్రన్యాసార్చనే, చణ్డాలాది-సంపృక్తహవిర్నివేదనే, సృగాలాదిదూషితవస్తుప్రాపణే, అయాజ్ఞి-కధాన్యహవిస్సమర్పణేప్రాయశ్చిత్తం. ౨౨౯

అత్యుష్ణాతిశీతహవిర్నివేదనే, శవాదిదూషితగేహశ్రపితహవి-ర్నివేదనే, ముఖవాయుహతాదివస్తునివేదనే, నివేదితపూర్వనివే-దనే, నిర్మాల్యోచ్ఛిష్టసమర్పణే, అన్యవన్దనావసరహస్తధృత-కుసుమాద్యుపయోజనే. ౨౩౦

పుటం.

భగవత్ప్రీణామకాలే హస్తధృతపుష్పాణాం విష్వక్సేనే వినియోగః, తాదృశపుష్పైరర్చనే ప్రాయశ్చిత్తమ్. మండూకమూషకాద్యుపహత ప్రాపణే ప్రాయశ్చిత్తమ్. మక్షికాద్యుపఘాతే ప్రాయశ్చిత్తవిశేషః, భుక్తశేషనివేదనే ప్రాయశ్చిత్తమ్, పర్యుషితాంబూపహారే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ౨౩౧

అపర్యుషితాని సలిలాని, సముద్రతోయస్య అపర్యుషితత్వావధిః, తిర్యగ్యోన్యాదిలంఘితవారిణో నిషేధః, అజాశ్వముఖసంస్పృష్టస్య కామచారః, అశుచిద్రవ్యసంపృక్త జలప్రాపణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, శివనిర్మాల్య సంపర్కే, శవాదిదూషిత వాపీకూపాదిసంస్కారః. ౨౩౨

ఉక్తసంస్కారస్య దివారాత్రభేదేన భేదః, పూజాకాలే దీపనిర్వాణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, ఆకస్మికదీపనిర్వాణే దోషాభావః, అనిర్వాణ దీపనిర్వాణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, దీపయోగ్యతైలమ్, నిషిద్ధతైలమ్, తాదృశతైలయోగే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ౨౩౩

నిషిద్ధదధిక్షీరాది నిర్దేశః, క్లృప్తోపకరణాన్యానీభావే విధిః, వాద్యనృత్తాదిహీనే శాన్తిః, సంధ్యాకాలాతిక్రమే శాన్తిః, అధికకాలపూజాహీనే శాన్తిః, ౨౩౪

వర్షాధికకాలపూజాలోపే పునర్ప్రతిష్ఠా, భూగుప్త గృహార్చావిధిః, దేవస్థాపితేషు పూజాలోపేవిధిః. ౨౩౫

సాలిగ్రామపూజాలోపే శాన్త్యభావః, అనేకకాలపూజాలోపేవిధిః. ౨౩౬

అగ్నికుణ్డస్యాశుచిసంపర్కే శాన్తిః, పాకస్థానాఽశుచిసంపర్కే శాన్తిః, పరివారార్చనలోపేశాన్తిః, బల్యర్థహవిషోదోషే శాన్తిః తణ్డులాది దూషణే బలిద్రవ్యపాతేశాన్తిః. ౨౩౭

పుటం.

బలిబేరస్యపతనే శాన్తిః, రజస్వలాదిదూషిత భూసంస్కారః కవాటదోషే శుద్ధిః. ౨౩౮

చోరస్పర్శే శాన్తిః, అజ్ఞాతజాతిజనస్పర్శే శాన్తిః, అన్యశాస్త్ర-దీక్షితస్పర్శే శాన్తిః, మహాపాతక్యాదిసంపర్కే శాన్తిః. ౨౩౯

శిలాబింబస్య చాలననిషేధః, ఖద్యోతసంపర్కే శాన్తిః, పూజా-కాలే కవాటబన్ధనే శాంతిః, తత్రాపవాదః ౨౪౧

బింబవదేవ ప్రభాపీఠాదిషు దోషః, అనధికారిప్రసఙ్గే శాన్తిః, ప్రాకారాదీనా మగ్నిదాహే శాంతిః, సుదర్శనాదీనా మగ్నిసం-పాతే శాంతిః, ప్రాకారాదీనాం వృద్ధౌ దిఙ్నిర్దేశః. ౨౪౨

నిషిద్ధదిశివృద్ధౌ శాంతిః, ఉపపీఠస్య కామచారః, నవీకరణే పూర్వవదేవ చిహ్నాని. ౨౪౩

❖ ఏకోనవింశే అధ్యాయే ❖

ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తవిధిః

నిత్యనైమిత్తికసంపాతే కర్తవ్యక్రమః, గృహార్చాస్నపనే నిమిత్తానుసారేణ స్థలమ్, ఆలయబింబస్య బహిస్స్నపననిషేధః, తీర్థావభృథాదావనుజ్ఞా, స్నపనాఙ్గవైకల్యే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ౨౪౪

స్నపనకాలవిపర్యయే ప్రాయశ్చిత్తమ్, స్నపనకలశానాంవి-కారే ప్రాయశ్చిత్తమ్, అక్రమకలశాభిషేకే ప్రాయశ్చిత్తమ్, దేవ-తామన్త్రాదివ్యత్యయే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ౨౪౫

ఆరాధనాఙ్గవైకల్యే ప్రాయశ్చిత్తమ్, ఫలార్థిభేదేన స్నపన-కాలభేదః, స్నపనద్వయసంపాతే పునః ప్రతిసరనిషేధః ౨౪౬

మండూకాదిభిః కలశదూషణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, అశౌచిభిః కలశస్పర్శే, బద్ధప్రతిసరే అశౌచాభావః, విమానస్థాపనాహీనస్థలే ఉత్సవకరణే ప్రాయశ్చిత్తమ్, నిత్యోత్సవరహితస్థలోత్సవకరణే. ౪౭

❖ చతుర్వింశో అధ్యాయః ❖

ద్వాదశాక్షరమన్త్రకల్పః.

పుటం.

❖ అష్టావింశే అధ్యాయే ❖

❖ ఏకోనత్రింశే అధ్యాయే ❖

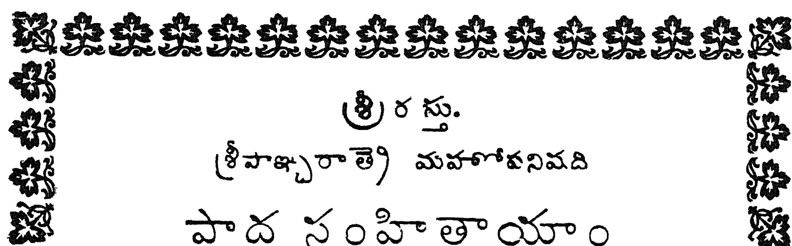
పుటం.

❖ త్రింశో ऽధ్యాయః ❖

తిథిదేవతామన్త్రాః.

❖ ఏకత్రింశో ऽధ్యాయః ❖

శ్రీరస్తు.

శ్రీపాఞ్చరాత్రె మహోపనిషది

పాద్మసంహితాయాం

చతుర్థః చర్యాపాదః

ప్రథమోధ్యాయః

బ్రహ్మణా భగవదారాధన విధానప్రశ్నః.

బ్రహ్మా :—

కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్తం కర్మ యస్య * ప్రసిద్ధయె।
తం సమారాధనవిధిం శ్రోతుమిచ్ఛామి సామ్ప్రతమ్॥ ౧
ఆరాధనవిధిః కీదృగధికారీ చ కీదృశః।
భగవంస్తదశేషేణ బ్రూహి మె భక్తవత్సల॥ ౨

భగవతా స్వారాధనాధికారి నిరూపణమ్.

శ్రీభగవాన్ :—

శ్రూయతామభిధాస్యామి పృష్టం నిరవశేషతః।
చతుర్ణాం బ్రాహ్మణాదీనాం వర్ణానాం § కమలాసన॥ 3
అధికారోఽనులోమానామపి నాన్యస్య కస్య చిత్।
పూజావిధౌ భగవతః పరస్య పరమాత్మనః॥ ౪
ప్రతిలోమభువాం నూతః ప్రక్రమస్త్వత్ర శస్యతె।

ఏకాయనశాఖాధ్యాయినాం ముఖ్యోఽధికారః.

ఆద్యమెకాయనం వెదం సద్బ్రహ్మ ప్రతిపాదకమ్॥ ౫

---

* ప్రసిధ్యతె. § దీక్షయా క్రమాత్.

తేనైవ సంస్కృతా విప్రా ముఖ్య కల్పాధికారిణః ।

❖ అన్యేషాం బ్రాహ్మణాదీనాం దీక్షయానుకల్పాధికారః ❖

అన్యేషాం బ్రాహ్మణాదీనాం వర్ణానాం దీక్షయా క్రమాత్ ॥
త్రయాణాం క్షత్రియాదీనా మనులోమభువామపి ।

❖ సూతస్య స్వార్థమాత్ర యజనేఽధికారః ❖

సూతస్య చ విశేషేణ దీక్షా చాత్మపరాఽనిశమ్ ॥ ౭

❖ విప్రాణాం ముఖ్యానుకల్పయోరపి పరార్థయజనేఽధికారః. ❖

పరార్థయజనం కుర్యుర్విప్రా ముఖ్యానుకల్పయోః ।

❖ దీక్షా హీనానా మనధికారః. ❖

నైవాధికారిణస్తే చ * దీక్షా సంస్కారవర్జితాః ॥ ౮

❖ దీక్షయా అధికారలాభః. ❖

యథైవ దీక్షణీయేష్ట్యా జాయన్తే బ్రాహ్మణాదయః ।
తథైవ దీక్షావిధినా జాయమానా యథోదితాః ॥ ౯
పూజావిధౌ భగవతః ప్రకల్ప్యన్తేఽధికారిణః ।

బ్రహ్మా:—

❖ బ్రాహ్మణాదీనాం జన్మకర్మణోర్నిరూపణప్రశ్నః. ❖

భగవన్ బ్రాహ్మణాదీనాం జన్మ కర్మ చ భావుకమ్ ॥ ౧౦
విహితం చ వివాహం చ యచ్చ యావచ్చ యాదృశమ్ ।
మహ్యం జిజ్ఞాసమానాయ భక్తాయ పరమేశ్వర ॥ ౧౧
తదశేషం యథాతత్త్వముపదేష్టుం త్వమర్హసి ।

❖ భగవతా తన్నిరూపణమ్. ❖

శ్రీభగవాన్:—

సత్త్వం రజస్తమశ్చేతి త్రైగుణ్యం కమలాసన ॥ ౧౨

---

* నైవాధికారిణో గౌణాః

తన్మయీం తనుమాస్థాయ ససర్జాహం పురా ప్రజాః।

❖ సత్వప్రధానో విప్రసర్గః. ❖

సత్త్వేఽధికే ముఖే విప్రానసృజం మిథునాత్మకాన్ ॥ ౧౩

❖ రజఃప్రధానః క్షత్రియసర్గః. ❖

రజోగుణేఽతిశయితే బాహుభ్యాం క్షత్రియాంస్తథా।

❖ గుణసామ్యే వైశ్యసర్గః. ❖

ఊరుభ్యాం గుణసామ్యే తు అసృజం మిథునం విశామ్ ॥ ౧౪

❖ తమఃప్రాచుర్యే శూద్రసర్గః. ❖

ఆధిక్యే తమసః పద్భ్యాం శూద్రాన్ మిథునరూపిణః।

❖ వర్ణేషు పూర్వపూర్వశ్శ్రేయాన్. ❖

ఏతే చ వర్ణాశ్శ్రేయాంసః పూర్వే పూర్వే యథోదితాః ॥ ౧౫

❖ శ్రేయస్త్వే జన్మకర్మణోర్హేతుభావః. ❖

హేతుభ్యాం జన్మకర్మభ్యాం శ్రైష్ఠ్యమేషు ప్రకల్పతే।

❖ ద్విజానామాశ్రమచతుష్టయమ్. ❖

త్రయస్తేషు ద్విజాః పూర్వే మౌఞ్జీబన్ధనకర్మణా ॥ ౧౬

చత్వారశ్చాశ్రమా బ్రహ్మన్ సర్వ ఏవ ద్విజన్మనామ్।

❖ ప్రథమః బ్రహ్మచర్యాశ్రమః. ❖

ఉపనీయ గురోః పార్శ్వే వ్రతానుష్ఠానపూర్వకమ్ ॥ ౧౭

వేదాధ్యయనమాదాయత్స శ్రేయాన్ ప్రథమాశ్రమః।

❖ ద్వితీయః గృహస్థాశ్రమః. ❖

భార్యాసఙ్గ్రహణం స్నాత్వా పరిజాయై తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮

తయా చ ధర్మాచరణం ద్వితీయశ్చాశ్రమస్స్మృతః।

❖ తృతీయః వానప్రస్థాశ్రమః. ❖

గత్వా సభార్యో విపినం యథోక్తేనైవ వర్త్మనా ॥ ౧౯

వనే వన్యఫలాహారో విహితేన్ద్రియనిగ్రహః।

వసేత్తృతీయో విజ్ఞేయశ్చాశ్రమః కమలాసన ॥ ౨౦

❖ తురీయస్సన్న్యాసాశ్రమః ❖

పుత్రే దారాన్వినిక్షిప్య శిఖీ ముణ్డీ త్రిదణ్డవాన్ ।
యద్వైకదణ్డనియతో బ్రహ్మాధ్యానపరాయణః ॥ ౧౧
నివృత్తసర్వకామస్తు వసేత్తుర్యాశ్రమే ద్విజః ।

❖ క్షత్రియస్య పూర్వే త్రయ ఆశ్రమాః. ❖

క్షత్రియస్యాశ్రమాః పూర్వే సన్న్యాసాశ్రమవర్జితాః ॥ ౧౨

❖ విశః ఆద్యౌ ద్వౌ. ❖

విహితా విశ ఏకస్య ద్వావన్యౌ న తు పశ్చిమా ।

❖ శూద్రస్య ద్వితీయ ఏకః ❖

ఏక ఏవ చతుర్థస్య దారసఙ్గ్రహణాత్మకః ॥ ౧౩

❖ బ్రాహ్మణస్య షట్కర్మాణి. ❖

షట్కర్మా బ్రాహ్మణో జ్ఞేయః కర్మణాధ్యాపనాదినా ।
అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా ॥ ౧౪
దానం ప్రతిగ్రహశ్చేతి షట్కర్మాణ్యగ్రజన్మనః ।

❖ క్షత్రియస్య త్రీణికర్మాణి. ❖

దానమధ్యయనం యజ్ఞో వృత్తిస్త్రియ్యేవ * భూభుజామ్ ॥ ౧౫

❖ విశామపి త్రీణి శూద్రస్యైకమ్. ❖

విశాం చ సైవ శూద్రస్య శుశ్రూషైకైవ వర్తనా ।

❖ విప్రస్య సహజా గుణాః ❖

ఆస్తిక్యమార్జవం శౌచం తపశ్శాన్తిర్దమః క్షమా ॥ ౧౬
జ్ఞానం విజ్ఞానమిత్యేతే విప్రస్య సహజా గుణాః ।

❖ క్షత్రియస్య సహజా గుణాః. ❖

శౌర్యం తేజో ధృతిర్దార్ఢ్యం యుద్ధే చాప్యపలాయనమ్ ॥ ౧౭

---

* దమశ్శాన్తిః.

దానమీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్మ స్వభావజమ్।

❖ విశస్సహజా గుణాః. ❖

కర్షణం చైవ వాణిజ్యం గవాం రక్షణమేవ చ ॥ ౨౮
స్వాభావికం విశాం కర్మ

❖ శూద్రస్య సహజో గుణః. ❖

శుశ్రూషా పాదజన్మనః।

❖ చతుర్ణాం వర్ణానాం దారసఙ్గ్రహతారతమ్యమ్. ❖

శుద్రా శూద్రస్య భార్యైకా సా చ స్వా చ విశస్స్మృతా ॥ ౨౯
తే చ స్వా చ క్షితీశస్య తాశ్చ స్వా చాగ్రజన్మనః।

❖ సజాతీయ విజాతీయ ప్రజాస్వరూపమ్ ❖

స్వాసు ప్రజాస్సజాతీయా శ్చాతుర్వర్ణ్యమితీరితమ్ ॥ ౩౦
* అపరే జారజాతీ చ కుణ్డగోలకసంజ్ఞితే।

❖ కుణ్డగోలక నిరూపణమ్. ❖

జారై రుత్పాదితా వర్ణా స్సవర్ణాస్స్వేవ భీరుషు ॥ ౩౧
సభర్తృకాసు కుణ్డోసౌ గోలకో విధవాసుతః।

❖ కుణ్డగోలకయోరధ్యాపనాదిత్రికే అనధికారః. ❖

తయోర్విప్రజయోర్నేష్టం త్రయమధ్యాపనాదికమ్ ॥ ౩౨

❖ ప్రసఙ్గాదనులోమవిలోమ జాతివృత్తినిరూపణమ్. ❖

❖ తత్రానులోమః. ❖

§ సవర్ణః క్షత్రియాయాం తు విప్రేణోఢశ్చికిత్సకః।
ఆయుర్వేదమధీయీత మన్త్రవచ్చోపనీయుసః ॥ ౩౩
తత్ర చౌర్యేణ సమ్భూతో జ్యోతిర్వేదాభిజీవికః।
జ్యోతిర్విద్యాం సమభ్యస్య దుకనీయ సమన్త్రకమ్ ॥ ౩౪
బ్రాహ్మణాద్ధ్యాథ వైశ్యాయామమ్బష్ఠశ్శల్య ¶ కృన్తకః।
చౌర్యాత్కులాలగకుమ్భాది నిర్మాణం తస్య జీవికా ॥ ౩౫

---

* తే చ స్వజాతిజాతశ్చ కుణ్డగోలకసంజ్ఞితాః. § సవర్ణా క్షత్రియాయాత్తే విప్రేణోఢాశ్చికిత్సకః. అత్ర అశుద్ధం సమీకార్యమ్. ¶ కృత్తమః

మృణ్మయీ ప్రతిమా చాపి కార్యా శాస్త్రోక్తవర్త్మనా ।
నాభేరూర్ధ్వం తు వపనం వృత్తిరస్య విధీయతే ॥ ౩౬

బ్రాహ్మణాధ్యాథశూద్రాయాం జాతః పారశవస్స్మృతః ।
అర్చనం సప్తమాతౄణాం వాద్యవాదనమేవ చ ॥ ౩౭

తస్య వృత్తిర్నిషాదస్తు చౌర్యాత్స్యాన్మృగఘాతుకః ।
పట్టబన్ధోచితౌ చోభౌ నృపజౌ కుణ్డగోలకౌ ॥ ౩౮
క్షత్రియాద్విప్రవైశ్యాయాం గోష్ఠీ * పణ్యోప జీవనః ।
చౌర్యేణ జాతో మాహిష్యస్తురఙ్గమవణిగ్భవేత్ ॥ ౩౯

శూద్రాయాం క్షత్రియాదుగ్రో విప్రాయాం కరిబన్ధకః ।
చౌర్యేణ శూలికో జ్ఞేయశ్శూలారోపణవృత్తికః ॥ ౪౦

మణికారశ్శఙ్ఖకారో వణిజౌ కుణ్డగోలకౌ ।
కరణో విప్రశూద్రాయాం వైశ్యద్యూతాదిజీవనః ॥ ౪౧
చౌర్యాత్ § తత్కటకారస్తస్య వృత్తిరేవ కటక్రియా ।
మాలకశ్చాశ్వపాలశ్చ శూద్రజావశ్వపౌ సదా ॥ ౪౨
గవాదిపాలకోఽమ్బష్ఠ్యామాభీరో బ్రాహ్మణాద్భవేత్ ।
విలోకో వధకృత్ క్షత్తా విప్రాత్పారశవస్త్రియామ్ ॥ ౪౩
మాహిష్యేణ కరణ్యాం తు రథకారో రథాదికృత్ ।
శిల్పవిత్సర్వ ♦ శిల్పానామాచార్యశ్చ ఉచ్యతే ॥ ౪౪

❖ వ్రాత్యానాం బ్రాహ్మణాదీనాం వృత్తిః ❖

వ్రాత్యానాం బ్రాహ్మణాదీనాం త్రయాణాం వృత్తిరుచ్యతే ।
మారణం మణ్డనం క్షేమం సముద్రతరణం తథా ॥ ౪౫

❖ విలోమనిరూపణమ్ ❖

బ్రాహ్మణ్యాం క్షత్రియాత్సూతో వివాహాత్ప్రతిలోమజః ।
సారథ్యం వృత్తిరేతస్య ధర్మాణాం చైవ బోధనమ్ ॥ ౪౬
ఉపవీతోపనయనే ప్రాప్నోత్యేవ సమన్త్రకమ్ ।
చౌర్యాత్తత్రైవ సూతోఽన్యస్స్యాన్నసంస్కారకారకః ॥ ౪౭

* గోష్ఠ్రీ. § కటకరస్తస్య. ♦ శిల్పినామ్.

తస్యాం వైదేహకో వైశ్యా ద్వివాహాద్వస్త్ర శుద్ధికృత్ ।
మాగధస్తత్ర చౌర్యేణ జజ్ఞేకరిక వృత్తికః ॥ ౪౮
శూద్రాద్బ్రాహ్మణ యోషాయాం వివాహాచ్చౌర్యతోఽపివా
చణ్డాలో ఝల్లరీకాఖ్యో మలనిర్హరణాదికృత్ ॥ ౪౯
ఆయోగవస్తన్తువాయో వైశ్యాదూఢ నృపస్త్రియామ్ ।
తత్రైవ చౌర్యా దారణ్యపులిన్దో మృగఘాతుకః ॥ ౫౦
శూద్రాన్నృపాయాం విన్నాయాం పుల్కసో లాక్షమద్యకృత్ ।
* వైశ్యేన తత్ర చౌర్యేణ జృమ్భనృత్తాదివర్తనః ॥ ౫౧
వైశ్యాయాం శూద్రవిన్నాయాం తక్ష్యో స్యాత్తక్షణాదికృత్ ।
సోఽయం కాంస్య స్వర్ణకృత్స్యాత్ త్వష్టా చ భ్రమిజీవనః ॥ ౫౨
నైల్యకృచ్చ స విజ్ఞేయో నీలవస్త్రాది చిత్రకృత్ ।
§ ఏవం చ జాతిపాలస్స్యా చ్చౌర్యా చ్చక్రీతు తైలికః ॥ ౫౩
శూద్రాత్కరణ్యాం వై జాతగ కూటకృ చ్ఛవదాహకః ।
బ్రాహ్మణాన్నాపితోఽమ్బ ష్ఠ్యామధ్రో వపనవృత్తికః ॥ ౫౪
ప్రతిలోమానులోమాభ్యాం ప్రతిలోమానులోమతః ।
బహవస్సఙ్కరా జాతా యథాఽభీరాది జాతయః ॥ ౫౫
ప్రకృతానుపయోగాత్తే వర్ణ్యన్తే న స్వరూపతః ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
జాతినిర్ణయో నామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

---

* శూద్రాత్తత్రైవ చ. § ఏవఞ్జాతిగ పలాశస్స్యాత్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

❖ దీక్షాస్వరూపప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మా :—

యే దీక్షాయా మధికృతా యే చ తత్ర బహిష్కృతాః ।
తే యథావదశేషేణ కథితా౩ పురుషోత్తమ ॥ ౧
దీక్షా స్వరూపవిషయె బుభుత్సా మమ సమ్ప్రతి ।
విజృమ్భతె తత్స్వరూపముపదెష్టుం త్వమర్హసి ॥ ౨

❖ దీక్షావిధి నిరూపణమ్. ❖

❖ తత్ర స్థానోపకరణాది. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

ప్రతిష్ఠావిధివత్సర్వం దీక్షామణ్డపమాదితః ।
కారయిత్వా శుచౌ దెశె తద్వదెవ చతుర్ముఖ ॥ 3
దెశె చ పశ్చిమె వెద్యా౩ కుణ్డం తాలత్రయాద్బహిః ।
కారయిత్వా ద్విజెన్ద్రాది వర్ణానామనుపూర్వశః ॥ ౪
అనుకూలం చతుష్కోణం తాలద్వయమితాన్తరమ్ ।
వృత్తం గొకర్ణయుగ్మెన విస్తీర్ణం తదనన్తరమ్ ॥ ౫
చాపాకారం వితస్తిభ్యాం విస్తారాయామ సమ్మితమ్ ।
త్రికోణమితరత్కుణ్డం ప్రాదెశద్వయవిస్తృతమ్ ॥ ౬
ఆయామస్స్రిక్స్రువాదీనా మీదృశో బ్రాహ్మణాదిషు ।

❖ యజనకాలః. ❖

దశమ్యాం యాగసమ్భారా స్సమ్భార్యా స్సమిధాదయః ॥ ౭
ఏకాదశ్యాం తు సాయాహ్నె తిథౌ స్యాదధివాసనమ్ ।

❖ చక్రాబ్జమణ్డలె కుమ్భన్యాసః ❖

మణ్డపె యజనె స్థాప్యం ద్వారకుమ్భాది పూర్వవత్ ॥ ౮
ధారణాశోధితతను శ్చక్రాబ్జం వర్తయెద్గురుః ।
కుమ్భం చ హెమాదిమయం కరకం చాపి తాదృశమ్ ॥ ౯

గాలితోదకసమ్పూర్ణం సస్త్రరత్నసువర్ణకమ్ ।
సూత్రవేష్టితసర్వాఙ్గం స్రక్చన్దనపరిష్కృతమ్ ॥ ౧౦
అహతాభ్యాం చ వాసోభ్యాం ఛాదితం దోషవర్జితమ్ ।
అస్త్రేణ శతవారం తు కరకం చాభిమన్త్రయేత్ ॥ ౧౧
అచ్ఛిన్నధారయా సిక్త్వా వేదికాం పరితో గురుః ।
ప్రాదక్షిణ్యేన కరకం నీత్వా కుమ్భం చ పృష్ఠతః ॥ ౧౨
ఐశానే చక్రపద్మస్య భాగే ధాన్యే నివేశయేత్ ।
దక్షిణే కలశం వామే కరకం మూలవిద్యయా ॥ ౧౩
కుమ్భే చ హరిమావాహ్య పూజయేచ్ఛాస్త్రవర్త్మనా ।
యజేత దేవం చక్రాబ్జమణ్డలే కమలాసన ॥ ౧౪
సాఙ్గం సపరివారం చ యథావిధి యథాక్రమమ్ ।
మథిత్వాఽష్టాక్షరేణాగ్నిం కుణ్డే తం వినివేశయేత్ ॥ ౧౫

❖ చరోశ్చాతుర్విధ్యమ్. ❖

తత్ర సిద్ధం చరుం కృత్వా చతుర్ధైకం నివేదయేత్ ।
మణ్డలస్థాయ హరయే కుమ్భే భాగమథేతరమ్ ॥ ౧౬
అగ్నౌ చైకం స్వయం చైకముపయుఞ్జీత దేశికః ।
సమిధశ్శతమష్టౌ చ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౭
ఆజ్యహోమోఽపి తద్వత్స్యాన్మూలమన్త్రేణ మన్త్రవిత్ ।
చరుం నృసూక్తేన తథా పూర్ణాహుత్యన్తమన్యతః ॥ ౧౮

❖ శిష్యలక్షణం తత్సంస్కారాశ్చ. ❖

శిష్యం స్నాతం జితక్రోధం మదాద్యైర్వర్జితం శుచిమ్ ।
* అహతక్షౌమవసనం సోత్తరీయమలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౯
ఆహూయ వాససా బధ్వా గురుర్నేత్రే స్వవిద్యయా ।
ఆత్మనో దక్షిణే పార్శ్వే నివేశ్య ప్రాఙ్ముఖం యథా ॥ ౨౦
తేన దర్భైశ్చ సంస్పృష్ట్వా పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా ।
ద్వాదశాహుతిమాజ్యేన జుహుయాచ్చరుణా తథా ॥ ౨౧

---

* దధతం క్షౌమవసనమ్.

సమిత్పుష్పతిలైశ్చాపి తతః ప్రసృతిముద్రయా ।
త్రిమూర్ధ్ని శిష్యమాలభ్య ప్రాదక్షిణ్యేన దేశికః ॥ ౨౨
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ తతో భస్మ * సమిద్భవమ్ ।
పాణ్డరం మూర్ధ్ని శిష్యస్య వినివేశ్యోర్ధ్వపుణ్డ్రకమ్ ॥ ౨౩
అస్త్రమన్త్రేణ బధ్నీయాత్సూత్రం ప్రతిసరం కరే ।
పీత్వా శిష్యః పఞ్చగవ్యం ప్రణవేన చరుం తతః ॥ ౨౪
భుఞ్జీత కాయశుద్ధ్యర్థం దన్తాన్ కాష్ఠేన ధావయేత్ ।

❖ దన్తకాష్ఠాగ్ర నిమిత్తపరీక్షా. ❖

దన్తకాష్ఠం చ భూభాగే నిపాత్యాగ్రం విలోకయేత్ ॥ ౨౫
నైఋతే మారుతే యామ్యే యద్యగ్రమశుభం భవేత్ ।
శుభమన్యత్ర దిగ్భాగే కాష్ఠాగ్రే పతితే భవేత్ ॥ ౨౬
అశుభం శాన్తిహోమేన శామ్యేచ్ఛుభకరశ్చ సః ।
నారసింహేన మన్త్రేణ తిలైరష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౨౭
హోమః కార్యస్తతశ్శిష్యమాచాన్తం దేవసన్నిధౌ ।
కరే గృహీత్వా దేవేశం ప్రణమ్య గురురాత్మవాన్ ॥ ౨౮
విజ్ఞాపయేదిమాం గాథాముచ్చార్య కమలాసన ।

❖ గురుణా భగవతే శిష్యసమర్పణమ్. ❖

సంసారపాశబద్ధానాం పశూనాం పాశమోక్షణే ॥ ౨౯
త్వమేవ శరణం దేవ గతిరన్యా న విద్యతే ।
పాశమోక్షణహేతుర్యస్త్వత్సమారాధనాత్మకః ॥ ౩౦
తేనేమాన్ జన్మపాశేన పాశితాన్ పశుజన్మనః ।
విపాశయాదిదేవేశ తదనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౩౧
ఇతి విజ్ఞాప్య శిష్యం తం మాయాసూత్రేణ వేష్టయేత్ ।

❖ మాయాసూత్ర స్వరూపమ్. ❖

శుక్లం రక్తం చ కృష్ణం చ త్రివర్ణం త్రిగుణీకృతమ్ ॥ ౩౨

---

* సముద్భవమ్.

సూత్రం పునస్త్రిగుణం కృత్వా సూత్రేణ తాదృశా ।

మాయాసూత్రేణ శిష్య కాయవేష్టనమ్.

శిఖాం ప్రక్రమ్య పాదాన్తం పఞ్చవింశతి సఙ్ఖ్యయా ॥ ౩౩
వేష్టయేన్మూలమన్త్రేణ కాయం శిష్యస్య సర్వతః ।
జుహుయాత్తేన మన్త్రేణ శిష్యం సంస్పృశ్య దేశికః ॥ ౩౪
సర్పిషాష్టోత్తరశతం వారాన్ పూర్ణాహుతిం తతః ।

స్వప్నార్థం హోమః.

స్వప్నాధిపతిమన్త్రేణ సర్పిషాష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౩౫
స్వప్నదర్శనసిద్ధ్యర్థం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ।
మాషోదనేన భూతేభ్యో బలిం దద్యాత్సమాహితః ॥ ౩౬

మాయాసూత్రమోచనమ్.

విముక్తనేత్రబన్ధస్య శిష్యస్య తనుబన్ధనమ్ ।
మాయాసూత్రం సమాదాయ శరావే న్యస్య నిక్షిపేత్ ॥ ౩౭
కుమ్భపార్శ్వే శరావేణ పిధాయాన్యేన దేశికః ।

శిష్యస్వాపనమ్.

దర్భానాస్తీర్య తత్తల్పే శిష్యస్వాపనమాచరేత్ ॥ ౩౮
మణ్డలస్థం చ కుమ్భస్థం దేవం నోద్వాసయేత్తదా ।

శుభస్వప్నే దీక్షానుజ్ఞా.

తతః ప్రభాతే శిష్యస్య శుభం చేత్స్వప్నదర్శనమ్ ॥ ౩౯

అశుభస్వప్నే శాన్తిహోమః.

దీక్షేత నోచేదశుభం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ।

దీక్షావిధిః.

స్నాత్వా శిష్యేణ సహితః ప్రవిశేద్యాగమణ్డపమ్ ॥ ౪౦
ధ్వజతోరణకుమ్భాదిపూజా పూర్వవదిష్యతే ।
చతుర్విధం నివేద్యాన్నం నమస్కృత్య ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౪౧
శిష్యం తు పూర్వవన్నేత్రే బధ్వా నూతనవాససా ।
నివేశ్య పూర్వవత్పార్శ్వే జుహుయాత్సమిధాదిభిః ॥ ౪౨

ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం మూలమన్త్రేణ దేశికః ।
మాయాసూత్రం తతశ్ఛిత్వా సంహారక్రమమాస్థితః ॥ ౪౩
తత్త్వాన్యాదిశ్య జుహుయాత్ప్రకృత్యన్తాని దేశికః ।
ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతమష్టకృత్వోఽథవా గురుః ॥ ౪౪
* హృత్పద్మే పరమం జ్యోతిర్ధ్యాత్వా పరమపూరుషమ్ ।
తస్మిన్ జీవం చ శిష్యస్య సంహరేన్మన్త్రవిత్తమః ॥ ౪౫
శోషణాదీని దేహస్య శిష్యసమ్బన్ధిన స్తథా ।
కృత్వా తత్ర స్మరేదణ్డం తతస్స్వహృదయామ్బుజాత్ ॥ ౪౬
సఙ్క్రామయ్య పునర్జీవం ప్రకృత్యాది క్రమాత్సృజేత్ ।
సర్గకాలే చ జుహుయాత్తత్త్వాని క్రమ § మాస్థితః ॥ ౪౭
సృష్ట్వా స్థూలశరీరాన్త మణ్డభిదం విచిన్తయేత్ ।
తన్మధ్యే పురుషం ధ్యాత్వా జాతమాత్మాన మాత్మనా ॥ ౪౮
ప్రోక్షయేన్మూలమన్త్రేణ నేత్రబన్ధం చ మోచయేత్ ।
శిష్యస్తు పరిధాయాన్యద్వాసః పాదౌ ప్రసాద్య చ ॥ ౪౯
ఆచమ్య వాససాఽన్యేన బద్ధనేత్రో ♦ న్తికే గురోః ।
ఆసీత ప్రాఙ్ముఖస్తస్మిన్ † శోధయేచ్చ షడధ్వనా ॥ ౫౦

❖ అధ్వషట్కమ్. ❖

కలాధ్వా చ పదాధ్వా చ భువనాధ్వా తథైవ చ ।
మన్త్రాధ్వా మన్త్రవర్ణాధ్వా షడధ్వానః ప్రకీర్తితాః ¶ ॥ ౫౧

❖ పూర్వవిధిశేషః. ❖

పూర్వమాజ్యాహుతిం హుత్వా మహావ్యాహృతివిద్యయా ।
హుతశేషేణ శిష్యస్య పాదౌ స్పృష్ట్వా తతస్తిలైః ॥ ౫౨
హుత్వా నాభిం సమాలభ్య తతో హుత్వా కుశేశయైః ।
స్పృష్ట్వా చ హృదయం హుత్వా చరుణా మూర్ధని స్పృశేత్ ॥
అష్టోత్తరశతం హోమః ప్రత్యేకం మూలవిద్యయా ।
హోమాన్తే చ గురుశ్శిష్యం గృహీత్వా దక్షిణే కరే ॥ ౫౪

---

* స్వహృత్పద్మే పరంజ్యోతిః. § మాశ్రితః. ♦ నిజే గురౌ.
† చ్ఛాదయేత్. ¶ అత్ర తత్త్వాధ్వనః నామనిర్దేశః అభ్యూహ్యః

నీత్వా ప్రదక్షిణం కుమ్భం మణ్డలం చ యథోదితమ్ ।
ద్వారే శిష్యంశ్చతుర్ణాం తు ద్వారాణాం కమలాసన ॥ ౫౫
మణిముక్తాప్రవాలైర్వా *పుష్పైర్వా కేవలైర్గురుః ।
అఞ్జలిం పూరయేదన్తే తత స్తస్య వికస్వరైః ॥ ౫౬

దీక్షితస్య నామనిర్దేశః.

పుష్పాది వికిరేత్తస్మిన్ మణ్డలే గురుచోదితః ।
యస్మిన్ పతతి భూభాగే పుష్పాణాముత్కరస్స్వయమ్ ॥ ౫౭
తద్భాగాధిపమూర్తీనాం నామాన్యస్య వినిర్దిశేత్ ।
శిష్యస్య కేశవాదీని పదం భాగవతేతి చ ॥ ౫౮
నామ్నామన్తే ప్రయోక్తవ్యం యద్వా భట్టారకేతి చ ।
బ్రాహ్మణశ్చేత్ క్షత్రియస్య దేవాన్తం నామ నిర్దిశేత్ ॥ ౫౯
వైశ్యస్య §పాలశబ్దాన్తం దాసాన్తం పాదజన్మనః ।
తతో విముచ్య దృగ్బన్ధం దర్శయేచ్చక్రమణ్డలమ్ ॥ ౬౦
శిష్యేణ సహితో వేద్యాం ధ్యాయేన్నారాయణం గురుః ।

మన్త్రోపదేశః.

ధ్యాత్వా చ దక్షిణే కర్ణే శిష్యస్య ప్రణవాన్వితమ్ ॥ ౬౧
మన్త్రం దద్యాదృషిచ్ఛన్దో దైవతం చాఙ్గమేవ చ ।
ద్వాదశాక్షరమాదా తు పశ్చాదష్టాక్షరాత్మకమ్ ॥ ౬౨
మూర్తిమన్త్రాంశ్చ తదను సమద్యాశ్య యథావిధి ।

స్త్రీశూద్రాణాం మన్త్రోపదేశే విశేషః.

కేవలం వైష్ణవం నామ నమః ప్రణవవర్జితమ్ ॥ ౬౩
హుం ఫడాదివషట్ స్వాహావర్జితం కేశవాదికమ్ ।
అధ్యాప్యం స్త్రీషు శూద్రేషు తద్వదేవానులోమజే ॥ ౬౪

సావిత్రీపరిగ్రహాయోగ్యానాం ఽప్రణవమన్త్రశ్రవణమ్.

సావిత్రీం యేఽనుతిష్ఠన్తి తేషాం విప్రవదిష్యతే ।

శిష్యేణ కుమ్భమణ్డలస్థదేవతార్చనమ్.

కుమ్భస్థం మణ్డలస్థం చ హరిం శిష్య స్సమర్చయేత్ ॥ ౬౫

---

* కేవలైర్గురు రాత్మవాన్. § బాలశబ్దాన్తమ్.

❖ గురుణా శిష్యనియమోపదేశాయ సంవిధానమ్. ❖

ఆరాధ్య హరిముత్థాయ తస్థుషః ప్రాఞ్జలేస్తథా ।
మూర్ధ్ని శిష్యస్య స గురు * హస్తే ధ్యాత్వాబ్జమణ్డలమ్॥ ౧౬
హస్తం న్యసే ద్విష్ణుహస్తే తతశ్శిష్యస్య దేశికః ।
§ ఆచారాన్నియమాన్ సర్వాన్ బోధయేదగ్నిసన్నిధౌ ॥ ౧౭

❖ శిష్యానుష్ఠేయా బాహ్యనియమాః. ❖

మన్త్రిః పరస్య నాఖ్యేయో నాక్షసూత్రం ప్రదర్శయేత్ ।
న చ ముద్రాం నాపి సిద్ధిం మన్త్రస్య కథయేత్ ¶ స్వయమ్ ॥ ౧౮
ఆచార్యనామ న వదే ‖ న్నియోగాన్నాస్య లఙ్ఘయేత్ ।
శయనాదీంశ్చ న గురోరాక్రమేన్న చ లఙ్ఘయేత్ ॥ ౧౯
న గురుం దూషయేద్వాచా నాచరేత్తస్య విప్రియమ్ ।
గురువద్గురుదారేషు వర్తితవ్యమసన్నిధౌ ॥ ౨౦
ఆచార్యమచ్యుతం శాస్త్రం త్రయం సమ్మానయేత్సదా ।

❖ నాస్తికాది సహవాస నిషేధః. ❖

నాస్తికాన్ భిన్నమర్యాదాన్ దేవబ్రాహ్మణదూషకాన్ ॥ ౨౧
న స్పృశేన్నైవ తైస్సార్ధం సంవసేద్దుర్దశాస్వపి ।

❖ గురుదేవాదిసన్నిధౌ వృత్తిః. ❖

ప్రసారయేన్నైవ పాదౌ గురుదేవాగ్నిసన్నిధౌ ॥ ౨౨

❖ నియమవిశేషాః. ❖

వేదితవ్యం జగత్సర్వం వాసుదేవమయం సదా ।
అనర్చయిత్వా దేవేశం నాత్మపోషణమాచరేత్ ॥ ౨౩
జపస్తోత్రప్రణామాదీన్ సన్ధ్యాకాలే సమాచరేత్ ।
భగవద్ధ్యానతత్కర్మ † కీర్తనేషు సదా రమేత్ ॥ ౨౪
వైష్ణవం చ యతిం చైవ దృష్ట్వా తం ప్రణమేత్ క్షితౌ ।
పుత్రదారగృహక్షేత్రపశ్వాది ధనమాత్మనః ॥ ౨౫
వ్యపదేశ్యమశేషేణ నామ్నా భగవతో భవేత్ ।
సమస్సర్వేషు భూతేషు కామక్రోధౌ వివర్జయేత్ ॥ ౨౬

---

* స్తతో. § ఆచారం నియమాన్. ¶ స్వరమ్. ‖ న్నియోగమ్.
† చ్ఛాదయేత్

శనైశ్శనైరిన్ద్రియాణి విషయేభ్యో నివారయేత్ ।
సంసారవిముఖైస్స్వార్థం శాస్త్రాభ్యాసం సమాచరేత్ ॥ ౨౭
శ్రౌతస్మార్తాదికర్మాణి సదా సేవేత నేతరత్ ।
స్వసూత్రోక్తేన విధినా నిషేకాదిక్రియా భవేత్ ॥ ౨౮
కుర్యాత్సర్వాణి కర్మాణి భగవద్ధ్యానతత్పరః ।
గుహ్యం నామ చ గోత్రం చ ప్రాకృతం నాన్యదిష్యతే ॥ ౨౯
ఆసీనో వా శయానో వా గచ్ఛన్ భుఞ్జాన ఏవ వా ।
సఙ్కీర్తయేత్ స్మరేద్వాపి వాసుదేవం సనాతనమ్ ॥ ౩౦

❖ శాన్తిహోమాన్తే అగ్నికుమ్భాదీనాముద్వాసః. ❖

ఏవం సమ్బోధ్య నియమాన్ శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ।
పూర్ణాహుత్యన్తమఖిలం హుత్వా చాగ్నిం విసర్జయేత్ ॥ ౩౧
మణ్డలస్థం చ కుమ్భస్థం దేవముద్వాస్య దేశికః ।

❖ శిష్యస్య ఆశీర్వాదః. ❖

వర్ధయేదాశిషా శిష్యం

❖ గురుదక్షిణా. ❖

శిష్యశ్చ గురవే తదా ॥ ౩౨
గాం చ భూమిం హిరణ్యం చ భూషణం యానమేవ చ ।
దాసీదాసాది వితరేదాత్మవిత్తానుసారతః ॥ ౩౩

❖ బ్రాహ్మణభోజనమ్. ❖

బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్దత్వా విత్తం విత్తేషు నిస్పృహః ।
తదహశ్శేషమాసీత తత్రైవ హుతశేషభుక్ ॥ ౩౪

❖ గుర్వనుజ్ఞయా శిష్యస్య స్వగృహప్రవేశః. ❖

అస్తం గతే దివాకరే సర్వాలఙ్కారసంయుతః ।
గురుణానుమతో గేహం ప్రవిశేద్బన్ధుభిస్సహ ॥ ౩౫
అనేన విధినా యస్తు దీక్షితశ్చక్రమణ్డలే ।
బ్రాహ్మణో వేదవిద్విద్వాన్ స సర్వాశ్రమిణాం వరః ॥ ౩౬

❖ దీక్షితస్య నామధేయాని ❖

ఉచ్యతే నామభిశ్చైతైర్నామాఖ్యేయః ప్రాకృతో యథా ।
సూరిస్సుహృద్భాగవత స్సాత్వతః పఞ్చకాలవిత్ ॥ ౭౭

ఏకాన్తిక స్తన్మయశ్చ పాఞ్చరాత్రిక ఇత్యపి ।
ఏవమాదిభిరాఖ్యాభి రాఖ్యేయః కమలాసన ॥ ౭౮

❖ అష్టౌ విధయః. ❖

యమో౽యాగ్ని సదాచార స్స్వాధ్యాయో ద్రవ్యసఙ్గ్రహః ।
శుద్ధియోగస్స్మృతిర్ధ్యాన మిత్యేవం విధిరష్టధా ॥ ౭౯

❖ భాగవతశబ్దనిరుక్తిః. ❖

విధినానేన యస్తిష్ఠే త్స భాగవత ఉచ్యతే ।
ఏవం న కురుతే యస్తు సర్వభూతేషు పాపకృత్ ॥ ౮౦

కర్మణా మనసా వాచా స తు భాగవతస్స్మృతః ।
జ్ఞానాది గుణసఙ్ఘాతో భగో యత్ర స ఉచ్యతే ॥ ౮౧
భగవద్భక్తిరస్యేతి స భాగవత ఉచ్యతే ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మ సంహితాయాం
చర్యాపాదే దీక్షావిధిర్నామ ద్వితీయో౽ధ్యాయః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

భగవదారాధనవిధిః.

శ్రీభగవాన్ :—

శ్రూయతామభిధాస్యామి బ్రహ్మన్నారాధనం హరేః ।
యేన విష్ణోఃపదం మర్త్యః ప్రాప్నోత్యమరదుర్లభమ్ ॥ ౧

స్నానభేదాః.

స్నానమూలాః క్రియాస్సర్వాః స్నానం చ బహుధా శ్రుతమ్ ।
వారుణం దివ్యమాగ్నేయం వాయవ్యం పార్థివం తథా ॥ ౨
మాన్త్రం మానసమిత్యేవం స్నానం సప్తవిధం స్మృతమ్ ।
నిరీక్ష్య చాత్మనశ్శక్తిం సమయం దేశమేవ చ ॥ 3
ఏతేష్వేకతరం కుర్యాత్సమారాధనతత్పరః ।

వారుణాదిస్నానస్వరూపమ్.

అవగాహనమప్స్వన్తర్వారుణం స్నానమిష్యతే ॥ ౪
సహాతపేన వర్షేణ స్నానం దివ్యమనన్తరమ్ ।
సమిధాం దీపితానాం చ గోమయస్య హుతస్య చ ॥ ౫
సితేన భస్మనాఽఙ్గేషు లలాటాదిషు చ క్రమాత్ ।
యదూర్ధ్వపుణ్డ్రకరణం మన్త్రోచ్చారణపూర్వకమ్ ॥ ౬
తదాగ్నేయం భవేత్ స్నానం శోధనం పరమం స్మృతమ్ ।
గచ్ఛత్సు గోషు * పాదోత్థై రజోభిర్భూమిసమ్భవైః ॥ ౭
స్పర్శనం వపుషస్స్నానం వాయవ్యం తదుదాహృతమ్ ।
ప్రశస్తే పర్వతాగ్రాదౌ జాతయా శ్వేతమృత్స్నయా ।
ఉచ్చారయన్ కేశవాదీని నామాన్యఙ్గే యథాక్రమమ్ ।
లలాటాదౌ యద్విధాన మూర్ధ్వపుణ్డ్రస్య తద్భవేత్ ॥ ౮

---

* వాతోత్థైః.

* పార్థివం స్నానమబ్లిఙ్గైర్మన్త్రైర్విప్రవరేరితైః ।
అమ్భోభిః ప్రోక్షణం బ్రహ్మం స్తన్మాన్త్రం స్నానమిష్యతే ॥ ౧౦

❖ మానసస్నానమ్ ❖

త్రిరాచమ్యాఽహతం వాసః పరిధాయ సుఖాసనః ।
ప్రాణానాయమ్య మాం ధ్యాయే ద్ధృదయామ్భోరుహే స్థితమ్ ॥
ధ్యానేనానేన నిర్ధూతకల్మషో జాయతే పుమాన్ ।
స్నానం మానసమేతత్స్యాత్ స్నాతశ్చ హరిమర్చయేత్ ॥ ౧౨
ఆజాను పాదౌ ప్రక్షాల్య హస్తౌ చామణిబన్ధనాత్ ।
ఆచమ్య చ ద్వారపార్శ్వం గత్వాఙ్గన్యాసపూర్వకమ్ ॥ ౧౩

❖ భగవన్మన్దిరకవాటోద్ఘాటనమ్ ❖

తాలత్రయం చ హస్తాభ్యాం కృత్వాఽభివలజం స్థితః ।
† కవాట ముద్ఘాట్య తతో వాయుమన్త్రేణ § మన్త్రవిత్ ॥ ౧౪
సామ్నా దేవవ్రతేనాన్తః ప్రవిశేద్దక్షిణాఙ్ఘ్రిణా ।
ప్రణమేచ్ఛిరసా దేవం పుణ్డరీకాక్ష విద్యయా ॥ ౧౫
ఆరోపితేషు దీపేషు మాల్యే చాపి నిరాసితే ।
వేద్యాం పాత్రేషు బిమ్బేషు శోధితేషు యథాతథమ్ ॥ ౧౬
ద్వారపూజాముఖే సర్వే పరివారసమర్చనే ।
కృతే శిష్యేణ వాఽన్యేన పరిచారపరేణ వా ॥ ¶ ౧౭

❖ పూజకపరికర్మ. ❖

పూజకోఽలఙ్కృతస్స్రగ్వీ శుక్లామ్బరధర శ్శుచిః ।
శుక్లోపవీతోత్తరీయశ్చన్దనాద్యనులేపనః ॥ ౧౮

---

* అత్ర "ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం మృదా ధార్యం సాన్తరాలం త్రియఙ్గులమ్ । లక్ష్మ్యాసార్ధం సుఖాసీనో రమేఽహం తత్ర నిర్వృతః ॥" ఇతి పద్యం క్వచిద్దృశ్యతే.

† "ఘణ్టాయాశ్చాలనం కుర్యాత్కవాటోద్ఘాటనాదిషు" ఇద మర్ధం క్వచిదధిక మస్తి. § పద్మజః. "పరివారానభ్యర్చ్య తథైవాగ్నిసమిన్ధనమ్ । భోగైరకృత్వా దేవస్య పూజాస్యాన్నిష్ప్రయోజనా ॥ తస్మాద్యథోక్తమార్గేణ పూజనం స్థానవృద్ధిదమ్ ।" ఇతి క్వచి దధికం దృశ్యతే.

* చన్దనశ్వేతమృత్స్నామ్బు కల్పితాగ్రోర్ధ్వపుణ్డ్రకః ।
† ఆరభ్య నాసికామూలం లలాటాన్తం లిఖేత్క్రమాత్ ॥ ౧౯

❖ ఆత్మశుద్ధిః ❖

దేవపార్శ్వం సమాసాద్యం పార్శ్వే § సవ్యేతరే స్వయమ్ ।
♦ ఆసీనో విష్టరే శుద్ధే బ్రుస్యాదౌ స్వస్తికాసనే ॥ ౨౦
బద్ధ్వా పద్మాసనం వాపి తూర్యఘోషే ప్రవర్తితే ।
తిరస్కరిణ్యా చ ద్వారే నిశ్ఛిద్రం ఛాదితే తతః ॥ ౨౧
అస్త్రమన్త్రేణ కకుభో బద్ధ్వా ధూమధ్వజం బహిః ।
ప్రాకారవత్ స్థితం ధ్యాయేత్తేజో మన్త్రేణ మన్త్రవిత్ ॥ ౨౨
చక్రముద్రాం చ ఖే న్యస్య చక్రమన్త్రేణ సాధకః ।
గోపయన్నిత్థమాత్మానం ప్రాణాయామైస్త్రిభిః క్రమాత్ ॥ ౨౩
యుక్తః కృత్వా యోగముద్రాం నాభికన్దే స్థితం పునః ।
వేద్యాకారం వాయుబీజం ధ్యాత్వా తజ్జేన వాయునా ॥ ౨౪
ధూమ్రేణ దేహపాప్మానం శోషయిత్వా నిరన్వయమ్ ।
త్రికోణమగ్నిబీజం చ రక్తవర్ణం హృదమ్బుజే ॥ ౨౫
ధ్యాత్వా తదుత్థసప్తార్చిశ్శిఖాభిః కల్మషం దహేత్ ।
మాహేన్ద్రబీజం విన్యస్య పీతాభం చతురశ్రకమ్ ॥ ౨౬
కణ్ఠే సహాస్పర్శనేన స్తమ్భయేదగ్నిముత్థితమ్ ।
వాయునా కుమ్భకేనైవ వృత్తం స్ఫటికసన్నిభమ్ ॥ ౨౭
విన్యస్య వారుణం బీజం మూర్ధ్ని తజ్జామృతామ్భసా ।
క్షాలయేత్సర్వతో దేహమాపాదతలమస్తకమ్ ॥ ౨౮
పృథివ్యాదీని తత్త్వాని సమాధికరయా ధియా ।
పరమాత్మని సంహృత్య ప్రలయక్రమమాస్థితః ॥ ౨౯
పృథివీం పఞ్చగుణకాం పీతాభాం చతురశ్రకామ్ ।
ఘ్రాణోపస్థేన్ద్రియయుతాం తన్మాత్రాలక్షణే తతః ॥ ౩౦

---

* శ్వేతమృత్స్నామ్బుకల్కేన ధారయేదూర్ధ్వపుణ్డ్రకమ్. ఇదమర్ధం చన్దనేత్యర్ధస్థానే క్వచిద్దృశ్యతే. † ఇదమర్ధం క్వచిన్నాస్తి. § సవ్యోత్తరే. ♦ ఆసీత.

గన్ధే సంహృత్య యోగేన * గగనేన విచక్షణః ।
రసనా పాయ్విన్ద్రియాభ్యాం సహావశ్య † చతుర్గుణాః ॥ ౩౧
అర్ధచన్ద్రాకృతి ¶ శ్చైతాస్తన్మాత్రాలక్షణే రసే ।
గన్ధం చ తన్మాత్రాత్మానం తతోఽగ్నిం త్ర్యశ్రపాటలమ్ ॥ ౩౨
త్రిగుణం దృష్టిచరణస్రోతోభ్యాం సుసమాహితః ।
తన్మాత్రాలక్షణే రూపే రసం తన్మాత్రయా సహ ॥ ౩౩
సంహరేద్ద్విగుణం వాయుం స్పర్శతన్మాత్రలక్షణే ।
ధూమ్రం వృత్తం త్వక్కరాభ్యాం రూపం తన్మాత్రయా సహ ॥ ౩౪
§ వాయునా సంహరేద్యోగీ ఖం చ శబ్దగుణం పునః ।
తన్మాత్రాలక్షణే శబ్దే నీలోత్పలదలప్రభమ్ ॥ ౩౫
స్పర్శం చ తన్మాత్రాత్మానం శ్రుతివాక్సహితం తతః ।
సంహృత్య శబ్దతన్మాత్రాం స్వాన్తే స్వాన్తమహఙ్కృతౌ ॥ ౩౬
అహఙ్కృతిం బుద్ధితత్త్వే బుద్ధిం చ ప్రకృతౌ పునః ।
జీవే చ ప్రకృతిం జీవం వాసనావివశం తతః ॥ ౩౭
సుసూక్ష్మం నాభిచక్రే స్వే భాస్కరాభమవస్థితమ్ ।
సుషుమ్నయా నాడికయా పద్మసూత్రసుసూక్ష్మయా ॥ ౩౮
ఉపర్యారోహయేద్దేహే కుమ్భకేన నభస్వతా ।
భిత్త్వా చ బ్రహ్మణో రన్ధ్రం బహిర్దేహాద్వినిర్గతమ్ ॥ ౩౯
ప్రవిశ్య భాస్కరస్యాపి మణ్డలాన్నిర్గతం బహిః ।
అశరీరం తథా జీవం పరస్మిన్ బ్రహ్మణి ధ్రువే ॥ ౪౦
స్థితం ధ్యాయేత్ స్థితం తత్ర స్వదేహం యోనిజం దహేత్ ।
న్యస్తేన శిఖిబీజేన పాదాగ్రే జ్వలనం త్విషా ॥ ౪౧
పాదాదిమూర్ధపర్యన్తం దగ్ధే దేహే నిజే తతః ।
నివృత్తిబీజం ఖే ధ్యాయేత్పూర్ణచన్ద్రాయుతోపమమ్ ॥ ౪౨
తదుత్థపీయూషనిధౌ జాతే పాణ్డరపఙ్కజే ।
స్మరేజ్జీవం సముత్పన్నం సకాశాద్బ్రహ్మణస్తదా ॥ ౪౩

* గహనేన † సహావశ్యాచ్చతు ¶ శ్శ్వేతా § యుఞ్జానః

జీవాత్ప్రధానం తస్మాచ్చ బుద్ధిం బుద్ధేరహఙ్కృతిమ్ ।
తతో మనస్తతశ్శబ్దం తన్మాత్రాం ఖం తతస్సహ ॥ ౪౪

వాక్ఛ్రోత్రాభ్యాం శబ్దగుణం తన్మాత్రాం స్పర్శలక్షణామ్ ।
వాయుం స్పర్శగుణం సార్ధం త్వచా హస్తేన చ స్మరేత్ ॥ ౪౫
* తన్మాత్రాం స్పర్శరూపాం తాం తతోఽగ్నిం సహ చక్షుషా ।
పద్భ్యాం రూపగుణం † రూపతన్మాత్రాం చ రసం § తతః ॥ ౪౬
ఆపో రసగుణాః పాయురసనాభ్యాం సహాబ్జజ ।
గన్ధం చ తన్మాత్రాత్తానం సహ గన్ధగుణాం భువమ్ ॥ ౪౭
సముత్పన్నం స్మరేద్విద్వాన్ ఘ్రాణోపస్థయుతం తథా ।
ఇత్థం శరీరమాత్మీయం సృష్టం మహ్యాదిభూతజమ్ ॥ ౪౮
విచిన్త్య పఙ్కజం బుధ్యా ప్రబుద్ధం తద్వినిస్సృతైః ।
శాతకుమ్భమయైః కుమ్భైః పూర్ణైరమృతవారిభిః ॥ ౪౯
స్నాపితం శుద్ధమనఘం చిన్తయిత్వా నిజం వపుః ।
ఆరాధనే హరేర్యోగ్యం పరస్య పరమాత్మనః ॥ ౫౦

❖ మన్త్రన్యాసవిధిః. ❖

ధ్యాయన్నష్టాక్షరం మన్త్రం ద్వాదశాక్షరమేవ వా ।
సృష్టిస్థితిలయన్యాసైః హర్షాస్తన్న్యాస పురస్సరమ్ ॥ ౫౧
న్యస్యేదఙ్గేషు మూర్ధాది పాదాన్తేషు యథా తథమ్ ।

❖ ప్రణవన్యాసః. ❖

తలం పృష్ఠం చ కరయోశ్శోధయిత్వాస్త్రవిద్యయా ॥ ౫౨
అఙ్గులీనాం చ సర్వాసాం పర్వస్వాద్యన్తవర్తిషు ।
ఇష్యతే ప్రణవన్యాసో మధ్యమేషు చ పర్వసు ॥ ౫౩

❖ అష్టాక్షరస్య సృష్టిలయస్థితీనాం న్యాసః. ❖

♦ మన్త్రాక్షరాణి విన్యస్యేన్న్యాస ఏష సనాతనః ।
పర్వ దక్షిణతర్జన్యాః ¶ ప్రక్రమాఙ్గులిపర్వసు ॥ ౫౪

* తన్మాత్రాం చ స్పర్శనామ్నీమ్ తతశ్చ స్పర్శతన్మాత్రామ్. తన్మాత్రాం చ తతో రూపామ్. ఇతి చ పాఠాన్తరమ్. † తస్మాత్తన్మాత్రామ్. § పునః. ♦ మన్త్రాక్షరాణాం విన్యాసో. ¶ ప్రక్రమాఙ్గుష్ఠ.

దక్షిణేతరతర్జన్యాః పర్వాన్తం సాధకోత్తమః ।
సృష్టిన్యాసమిమం కుర్యా * ద్వ్యత్యాసేన తు సంహృతౌ ॥ ౫౫
ప్రక్రమ్య తర్జనీపర్వ కనిష్ఠాపర్వ విశ్రమః ।
స్థితావష్టాక్షరస్యైవ మన్త్రస్య న్యాస ఈరితః ॥ ౫౬

❖ ద్వాదశాక్షరమన్త్రస్య సృష్టిలయస్థితీనాం న్యాసః ❖

ద్వాదశాక్షర మన్త్రస్య న్యాసస్సృష్టిరితి కథ్యతే ।
న్యాసస్తలే మధ్యమయా తర్జన్యాఽఙ్గుష్ఠపర్వణి ॥ ౫౭
కృత్వా ప్రదక్షిణం పర్వస్వఙ్గుష్ఠే నేతరేషు తు ।
సవ్యే తలే తు విశ్రాన్తి స్సృష్టావపరథా లయే ॥ ౫౮
తలయోః ప్రక్రమస్థానే దక్షిణేతరయోర్ద్వయోః ।
కనిష్ఠయోశ్చ విశ్రాన్తిః పర్వణో రుభయోరపి ॥ ౫౯
ద్వాదశాక్షర మన్త్రస్య న్యాసోఽయం కమలాసన ।

❖ అష్టాక్షర స్థానాని. ❖

హృదయాదీని చాఙ్గాని ధ్యాత్వాఽఙ్గుష్ఠాది పఞ్చసు ॥ ౬౦
న్యస్యేన్నఖముఖే నేత్రే తలే సవ్యే గదా † ధరౌ ।
పవ్యేతరే పద్మచక్రే న్యస్యే న్న్యాసః కరద్వయే ॥ ౬౧
ఈరితస్తలయోర్మన్త్రం ధ్యాత్వా తేజోభిరుజ్జ్వలమ్ ।
తాభ్యాం మూర్ధాదిపాదాన్తం దేహే న్యస్యే § త్సమాహితః॥
వ్యాపకం కఞ్చుకం యద్వా ¶ మన్త్రమక్షరశస్తతః ।
మూర్ధ్ని నేత్రే ముఖే చిత్తే నాభ్యాం గుహ్యే చ జానుని ॥ ౬౩
చరణౌ క్రమశస్స్పృష్ట్వా న్యాసో మన్త్రస్య ఇష్యతే ।
విపరీతక్రమోజ్జ్ఞేయ స్సంహృతౌ పాలనే పునః ॥ ౬౪
నాభ్యాది హృదయాన్తేషు న్యాసోఽఙ్గేషు ప్రకీర్తితః ।
అష్టాక్షరస్య మన్త్రస్య స్థానాన్యేతాని తాని చ ॥ ౬౫

❖ ద్వాదశాక్షర స్థానాని. ❖

శిరసః పశ్చిమం పూర్వం దక్షిణం చోత్తరం తతః ।
చత్వారి చ చతుర్వక్త్ర స్థానాని ద్వాదశాక్షరే ॥ ౬౬

* ద్విన్యాసేన † దరౌ ఇతి క్వచిత్ § త్సమన్తతః ¶ మన్త్రస్త్వక్షరశః

❖ అష్టాక్షర న్యాసభూమయః ❖

మూర్ధ్ని మధ్యమయాఽఙ్గుల్యా తర్జన్యా సహ చక్షుషోః ।
న్యసేన్ముఖేఽనామికయా సాఙ్గుష్ఠేన చ మన్త్రవిత్ ॥ ౬౭
అఙ్గుష్ఠ తర్జనీభ్యాం తు హృదయే న్యసనం భవేత్ ।
తథాఙ్గుష్ఠ కనిష్ఠాభ్యాం నాభౌ న్యాసః ప్రశస్యతే ॥ ౬౮
వినాఙ్గుష్ఠేన శేషాభిర్గుహ్యే జానుని చోభయోః ।
సమస్తాభిశ్చరణయో రిత్యష్టాక్షరభూమయః ॥ ౬౯

❖ ద్వాదశాక్షర న్యాసభూమయః. ❖

ప్రాగ్భాగే శిరసోఽఙ్గుల్యా న్యాసోఽఙ్గుష్ఠేన దక్షిణే ।
తర్జన్యా పశ్చిమే భాగే న్యాసోఽనామిక యోత్తరే ॥ ౭౦
కనిష్ఠయా తథైతాస్స్యుర్ద్వాదశాక్షరభూమయః ।

❖ మన్త్రాక్షరాణాం వర్ణాః ❖

రూపం క్రమేణాక్షరాణాం న్యాసకాలే విచిన్తయేత్ ॥ ౭౧
శుక్లం హిరణ్మయం కృష్ణం రక్తం కుఙ్కుమ సన్నిభమ్ ।
* పద్మకిఞ్జల్క సదృశం సర్వ వర్ణకమష్టకమ్ ॥ ౭౨
సితం కృష్ణం చ ధూమ్రాభం శ్యామం తారానిభం తతః ।
స్ఫటికాభం చ శఙ్ఖాభం రక్తం శుక్లం చ లోహితమ్ ॥ ౭౩
తమోరూపం పీతవర్ణం ధ్యాత్వా మన్త్రిద్వయాక్షరమ్ ।

❖ షడఙ్గన్యాసః. ❖

స్థానే యథోక్తే విన్యస్య షడఙ్గన్యాసమాచరేత్ ॥ ౭౪
హృదయం చ శిరశ్చైవ శిఖా కవచ మేవ చ ।
నేత్రమస్త్రం షడేతాని హృదయే మస్తకే తథా ॥ ౭౫
శిఖాయామానుపూర్వ్యేణ స్కన్ధస్యోభయ పార్శ్వయోః ।
నేత్రయోర్దిక్షు సర్వాసు న్యసనీయాని భూమిషు ॥ ౭౬

❖ షణ్ణాం రూపాణి. ❖

రూపాణి షణ్ణాం కుముదం బన్ధూక మసితోత్పలమ్ ।
అబ్జకేసర మమ్భోజ మతసీ † సూన సన్నిభమ్ ॥ ౭౭

* పద్మకిఞ్జల్కనీలం చ. † రూపసమ్పదమ్.

దివ్యాయుధధరం దివ్యవస్త్రమాల్యానులేపనమ్ ।
కౌస్తుభం వనమాలాం చ శ్రీవత్సం దివ్యలక్షణమ్ ॥ ౭౮
బిభ్రాణం భావయేత్సాక్షాదాత్మానం పరమేశ్వరమ్ ।
అర్చయేన్న్యాసబీజాని గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్ ॥ ౭౯
మానసైరుప చారైశ్చ హృదయామ్భోరుహేస్థితమ్ ।
* హోమాన్తమర్చయేత్పూర్వం వాసుదేవం సనాతనమ్ ॥ ౮౦

మన్త్రశుద్ధిః

ఆత్మశుద్ధిరియం ప్రోక్తా మన్త్రశుద్ధిస్తు కథ్యతే ।
షడ్వింశే † నార్ణబీజేన మన్త్రబీజాని § శోషయేత్ ॥ ౮౧
సప్తవింశేన బీజేన దహేదేతాని వర్ణశః ।
అష్టావింశేన బీజేన ¶ ఖే చ స్తమ్భనమాచరేత్ ॥ ౮౨
ఏకోనత్రింశబీజేన తాన్యేవ క్షాలయేత్పునః ।
హుఙ్కారేణ ప్రబుద్ధాని ఫట్కారేణ విచక్షణః ॥ ౮౩
కుర్యాదభిముఖాన్య ♦ న్వక్ప్రణవేన విశోధయేత్ ।
తమక్షమాలయా శుద్ధం జపేన్మన్త్రం సమాహితః ॥ ౮౪
అష్టోత్తర శతం వారా నష్టావింశతి మేవ వా ।
అష్టౌ వా మన్త్రవిన్మన్త్రం బీజాద్యన్త పుటీకృతమ్ ॥ ౮౫
పూజాద్రవ్యాణి సర్వాణి క్షాలయేచ్చామ్బు పూరితామ్ ।
‖ దక్షిణె వామపార్శ్వే వా వినివేశ్య గలన్తికామ్ ॥ ౮౬
అర్ఘ్యాది పాత్రాణ్యాదాయ గాయత్ర్యా విష్ణుపూర్వయా ।
ప్రక్షాల్య పాదేష్వాదధ్యాద్దేవస్యాగ్రేఽథ ॥ పద్మజ ॥ ౮౭
పాద్యం మధ్యే దక్షిణేఽర్ఘ్యం వామే చాచమనీయకమ్ ।
తస్య ? పార్శ్వస్య పార్శ్వే తు వామే స్నానీయపాత్రకమ్ ॥ ౮౮
పూర్ణాని గాలితామ్భోభిః పాత్రాణి నిగమాదినా ।

అర్ఘ్యాదిషు క్షేపణీయద్రవ్యాణి.

సంస్పృశ్యార్ఘ్యాది పాత్రేషు ద్రవ్యాణి వినివేశయేత్ ॥ ౮౯

---

* హోమమన్త్రైః. † నాస్త్రబీజేన. § తోషయేత్. ¶ తేషు.
♦ ద్వాప్రణవేన. ‖ దక్షిణె స్థాపయిత్వాతు వామే పార్శ్వే. వా॥
త్మన. ? తత్పార్శ్వయోశ్చ శుద్ధా వా పాత్రిమ్.

కుశాగ్రమక్షతం పుష్పం ఫలం మలయజం తథా ।
తిలాన్ సిద్ధార్థసహితాన్ యవాన్ * అర్ఘ్యస్య భాజనే ॥ ౯౦
తిలాన్ దూర్వాం విష్ణుపర్ణీం శ్యామాకం పద్మమక్షతమ్ ।
పాద్యపాత్రే షడేతాని ద్రవ్యాణి వినివేశయేత్ ॥ ౯౧
ఏలాలవఙ్గకర్పూరం జాతీతక్కోల చన్దనమ్ ।
పుష్పాణ్యాచమనీయే తు పాత్రే ద్రవ్యాణి కల్పయేత్ ॥ ౯౨
† గన్ధం సర్వౌషధీ రత్నఫలబీజ కుశాని చ ।
తిలాని చాక్షతం చైవ దధిక్షీరఘృతాని చ ॥ ౯౩
రజనీ ద్వాదశాఙ్గాని § స్నానీయే చ వినిక్షిపేత్ ।
కోష్ఠం మాంసీ హరిద్రే ద్వే మురాశైలేయచమ్పకాః ॥ ౯౪
వచాకచోరముస్తాశ్చ సర్వౌషధ్యః ప్రకీర్తితాః ।
‖ తిలాని తులసీ చైవ నిక్షిపేచ్ఛుద్ధివారిణి ॥ ౯౫

❖ ద్రవ్యాణాం దహనశోషణప్లావనాది ❖

ద్వాదశారం భాసమానం చక్రం ¶ మధ్యే తు భాస్కరమ్ ।
హస్తే వామేతరే ధ్యాత్వా దీప్తైస్తద్రశ్మిభిః పునః ॥ ౯౬
ద్రవ్యాణి దగ్ధ్వానిశ్శేషం భస్మీభూతాని తాని చ ।
దక్షిణేతరహస్తస్థే సితే పద్మే వికస్వరే ॥ ౯౭
దలైః షోడశభిర్యుక్తే చన్ద్రం పీయూషరశ్మిభిః ।
ప్లావయన్తం స్థితం ధ్యాత్వా తదుత్థైరమృతామ్బుభిః ॥ ౯౮
సిక్తాని జాతాని పునర్యాగయోగ్యాని భావయేత్ ।
హస్తయోరుభయోరేవం ధ్యాయేన్నారాయణం ప్రభుమ్ ॥ ౯౯
తాభ్యామర్ఘ్యాదిపాత్రేషు స్పృష్ట్వా ద్రవ్యాణి విశ్వతః ।
సకృత్సకృత్సమ్భృతాని గాయత్ర్యా విష్ణుపూర్వయా ॥ ౧౦౦

* నర్ఘ్యే వినిక్షిపేత్ † 'గన్ధమ్' ఇత్యాది 'ద్వాదశారమ్' ఇత్యన్తం క్వచిన్న. § స్నానీయద్రవ్యముచ్యతే. ‖ తిలైశ్చ తులసీభిశ్చ భవేచ్ఛుద్ధ్యుదకం తథా. ఇతిక్వచిత్ ¶ మధ్యగ.

అభిమన్త్ర్య తతో ముద్రాం సౌరభేయీం ప్రదర్శయేత్ ।
తద్దుగ్ధేన చ పాత్రాణి పూరితాని విచిన్తయేత్ ॥ ౧౦౧
ఓమర్ఘ్యమిత్యాది పూర్వం కల్పయామీతి * చోచ్చరేత్ ।
స్పృశేత్పాత్రాణి హస్తేన పాత్రేఽన్యస్మిన్ననన్తరమ్ ॥ ౧౦౨
అర్ఘ్యపాత్రాజ్జలం కిఞ్చిద్గృహీత్వా వినివేశయేత్ ।
† దక్షిణేతరహస్తే తత్ పాత్రం సంస్థాప్య మన్త్రయేత్ ॥ ౧౦౩
మన్త్రేణ మూలభూతేన వారాన్ సప్త తదమ్బునా ।
పరంస్తేనాస్త్ర మన్త్రేణ ద్రవ్యాణ్యాత్మానమేవ చ ॥ ౧౦౪

❖ యోగపీఠకల్పనమ్ ❖

ప్రోక్ష్య కూర్చేన దేవస్య యోగపీఠం ప్రకల్పయేత్ ।
అభిన్నే సహజే పీఠే ప్రతిమాయాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౦౫
ఆధారం ప్రథమం కూర్మం కాలాగ్నిం తదనన్తరమ్ ।
ఉపరిష్టాచ్చ భోగీన్ద్రం పఞ్చాభిర్భూమిమణ్డలమ్ ॥ ౧౦౬
చతురశ్రం సహస్రేణ బిభ్రాణం బలవత్తరమ్ ।
భువశ్చోపరి ధర్మాద్యాన్ కల్ప్య యోగాసనాఙ్ఘ్రయః ॥ ౧౦౭
ఆగ్నేయాదిషు చత్వారశ్చతసృష్వేవ పద్మజ ।
అధర్మాద్యాశ్చ తావన్త ‡ ప్రాగాద్యాసు యథాక్రమ్ ॥ ౧౦౮
ఆశాసు తావతీష్వేవ పురుషాకృతయస్స్థితాః ।
చతుర్భుజాస్సింహవక్త్రాస్సితాః పూర్వే ఽరుణాః పరే ॥ ౧౦౯
హస్తాభ్యామపి ముఖ్యాభ్యాం రచితాఞ్జలి సమ్పుటాః !
అపరాభ్యాం చ బిభ్రాణా హస్తాభ్యాం యోగపీఠికామ్ ॥ ౧౧౦

---

* చోచ్చరేత్. † 'శ్రీరర్ఘ్యస్య భవేద్దేవీ వాగీశాచమనీయకే । పాద్యస్య పితరో దేవా స్నానీయే వరుణస్తథా .... కస్య శాన్తిస్సాత్పాత్రేష్వేతాస్సమర్చయేత్ ॥' ఇత్యధికమేకత్ర దృశ్యతే. ‡ ప్రాగాదిషు.

మధ్యే సదాశివో దేవస్తద్వదేవ ప్రతిష్ఠితః ।
అథవా పురుహూతాద్యా దిక్షు ప్రాగాదిషు క్రమాత్ ॥ ౧౧౧
అష్టావష్టసు పీఠస్య పాదరూపేణ ధారకాః ।
ఈశాశ్చతస్రః పూర్వాద్యాః § తస్య వేద చతుష్టయమ్ ॥ ౧౧౨
అహఙ్కారాస్త్రియః పాశా గుణాస్సత్త్వాదయో గుణాః ।
తూలికా పఞ్చభూతాత్మా జీవాత్మా స్తరణం తథా ॥ ౧౧౩
అగ్నేస్సోమస్య సూర్యస్య మణ్డలాన్యుపరి క్రమాత్ ।
అమ్భోజముపరిష్టాచ్చ దలశీర్ణం ద్వాదశచ్ఛదమ్ ॥ ౧౧౪
* స్మేరకేసరసమ్పూర్ణం మధ్యే విపులకర్ణికమ్ ।
భద్రాసనం కల్పయిత్వా యథోక్తేనైవ వర్త్మనా ॥

❖ పీఠపార్శ్వే దేవతాః ❖

అర్చయేద్గన్ధపుష్పాద్యైః పీఠపార్శ్వే తు దక్షిణే ।
బ్రహ్మాణం విష్ణు † మీశానం సమారాధ్య తథోత్తరే ॥ ౧౧౬
సనత్కుమారం సనకం సనన్దం చ సభాజయేత్ ।
పార్శ్వే చ పశ్చిమే దుర్గాం విఘ్నేశం నారదం తథా ॥
ఆత్మనశ్చ గురూన్ ధ్యాత్వా ప్రారభేతాచ్యుతార్చనమ్ ।

❖ భగవదారాధనారమ్భః ❖

ఆవాహనపదం పాత్రం ప్రక్షాలితమథామ్బుభిః ॥
పూరయేన్మూలమన్త్రేణ హస్తాభ్యాం చ సముద్ధరేత్ ।
లలాటసమమేతస్మిన్నన్తరావాహ్య కేశవమ్ ॥
మూలబిమ్బాద్యథాదీపం దీపాదవికృతం తథా ।
చతురుచ్చారయేన్మన్త్రమాగచ్ఛ పదసంయుతమ్ ॥ ౧౨౦
తేన తోయేన కర్మార్చాం సిక్త్వా కూర్చేన మూర్ధని ।
తత్ర సన్నిహితం దేవం కర్మార్చాయాం విచిన్తయేత్ ॥

---

§ తాసు దేవ చతుష్టయమ్. * స్మరేత్కేసర. † మీశం చ.

ప్రణమ్య కిఞ్చిదుత్థాయ స్వాగతోక్తైరనన్తరమ్ ।

❖ ముద్రాప్రదర్శనమ్. ❖

దర్శయేత్ప్రీతిమామ్ముద్రాం కల్పయిత్వా చ సన్నిధిమ్ ॥

❖ యావద్యాగం స్థితిప్రార్థనా. ❖

యాగావసానికీం తత్ర ప్రార్థయేత హరేః స్థితిమ్ ।

❖ సమ్ముఖీకరణమ్. ❖

సమ్ముఖీకరణం కుర్యాత్పుణ్డరీకాక్షవిద్యయా ॥

❖ సర్వపర్యాసనమ్. ❖

దద్యాచ్చ మూలమన్త్రేణ సర్వపర్యాసనమాదితః ।

❖ దేహవదర్చాయాం మన్త్రన్యాసః. ❖

యథా దేహే * తథార్చాయాం మన్త్రన్యాసం సమాచరేత్ ॥

❖ హస్తన్యాసం వినా ముద్రాప్రదర్శనమ్. ❖

హస్తన్యాసం వినా శఙ్ఖచక్రముద్రాం ప్రదర్శయేత్ ।

❖ సురసిద్ధాద్యవతారితబేరే ఆవాహననిషేధః. ❖

† నావాహయేదేకబేరే సురసిద్ధావతారితే ॥ ౧౨౯

ఋషిభిర్మనుజైర్వాపి స్థాపితే నిశ్చలే ♦ హరౌ ।

❖ సుస్థితేఽభిముఖీభావ ఏవావాహనం. ❖

సుస్థితేఽభిముఖీభావస్తు దేవావాహనం హరేః ॥

యథాగ్నిమాహితం కుణ్డే యథా వా పురుషం స్థితమ్ ।

కాలే ప్రబోధయేదేవమర్చనే బోధయేద్ధరిమ్ ॥

❖ పూజారమ్భే స్థిరబిమ్బే యోగపీఠాదీనాం అవశ్యకర్తవ్యతా. ❖

కల్పనం యోగపీఠస్య మన్త్రన్యసనమేవ చ ।

బిమ్బే స్థిరే సదా కార్యం పూజారమ్భే చతుర్ముఖ ॥

---

* తథా దేవే. † ఆవాహయేత్. ♦ నిశ్చితే.

❖ పాద్యాచమనయోః స్థితం హరిం ధ్యాయేత్. ❖

అర్ఘ్యవస్త్రాభిషేకాకల్ప పుష్పగన్ధానులేపనైః।
§ ప్రత్యర్చితం స్థితం ధ్యాయేత్పాద్యాచమనయోః పునః॥

❖ స్నాననైవేద్యకాలయోః సుఖాసీనం ధ్యాయేత్. ❖

ఆసీనం స్నానకాలే చ పద్మాసనసుఖాసనే।
నైవేద్యధూపదీపాదావాసీనం స్వస్తికాసనే॥ ౧౩౦

❖ అన్యత్రోపచారే స్థితమాసీనం వా ధ్యాయేత్ ❖

ఉపచారేషు చాన్యత్ర తత్తత్కర్మానుసారతః।
స్థితమాసీనమథవా దేవం ధ్యాయేత పూజకః॥

❖ పుష్పాఞ్జలిః ❖

అర్చయామీతి సామ్నా తు క్షిపేత్పుష్పాఞ్జలిం హరేః।
విభో సకలలోకేశ విష్ణో జిష్ణో ప్రభో హరే॥
త్వాం భక్త్యా పూజయామ్యద్య భోగైరర్ఘ్యాదిభిః క్రమాత్।
* దివ్యైనానోపచారేణ యథాశక్తి యథావిధి॥
అర్చయిష్యామి సమయే భగవన్తం జనార్దనమ్।
ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశం యజేదర్ఘ్యాదిభిః క్రమాత్॥

❖ అర్ఘ్యాదిదానకాలే ధ్యానప్రకారః ❖

భక్తినమ్రేణ శిరసా దద్యాదర్ఘ్యం చ మూర్ధని।
పాదారవిన్దయోర్దద్యాత్పాద్యం పాద్యప్రతిగ్రహే॥ ౧౩౧
ధ్యాయేదాచమనీయస్య దానకాలే జగద్గురుమ్।
ఆచామన్తమివామ్భోభిః స్నాతశౌదమ్భః ప్రతిగ్రహే॥
ఉపచరోపచారేణ మధుపర్కాదినా హరిమ్।

§ ప్రదక్స్థితే. * దివ్యైనేత్యేకః శ్లోకః క్వచిదేవాస్తి.

❖ ప్రణామః. ❖

హస్తాభ్యాం శిరసా పద్భ్యాం మనసా చ ధియా తదా ॥
అహఙ్కారేణ చాత్మానం నిపాత్య ధరణీతలె ।
అనేన ప్రణిపాతేన ప్రణిపత్య జనార్దనమ్ ॥

❖ ప్రార్థనా ❖

దాసోఽహం తె జగన్నాథ సపుత్రాదిపరిగ్రహః ।
ప్రెష్యం ప్రశాధి కర్తవ్యె మాం నియుఙ్క్ష్వ హితె సదా ॥
ఇతి విజ్ఞాప్య దెవెశం పరివారాన్ ప్రకల్పయెత్ ।

❖ యోగాసనాబ్జపత్రేషు శక్తయః ❖

యోగాసనాబ్జపత్రేషు పూర్వాదిషు యథాక్రమమ్ ॥ ౧౪౦
ద్వాదశ ద్వాదశస్వేవ శక్తీః శ్రీవత్సపూర్వికాః ।
శ్రీవత్సం వనమాలాం చ మాయాం యోగాత్మికాం తథా ॥
వైష్ణవీం విమలాం సృష్టిం * శక్తిముత్కర్షిణీమపి ।
ప్రజ్ఞాం సత్యాం తథేశానామనుకమ్పాం పితామహీం ॥

❖ ప్రథమావరణె శక్తయః ❖

ప్రథమావరణె చాపి దిక్షు ప్రాగాదిషు క్రమాత్ ।
వ్యాప్తిం కాన్తిం చ తృప్తిం చ శ్రద్ధాం విద్యాం జయాం తు మామ్ ॥
శాన్తిం చ శక్తీరష్టైతాః కృత్వా చామరధారిణీః ।

❖ ద్వితీయావరణస్థాః ❖

తతో ద్వితీయావరణే శఙ్ఖాద్యాయుధధారిణః ॥
పురుషానష్ట పూర్వాదిష్వాను † పూర్వేణ కల్పయెత్ ।

❖ తృతీయావరణస్థాః ❖

తృతీయావరణే స్వాసు దిక్ష్విన్ద్రాదీన్ ప్రకల్పయెత్ ॥ ౧౪౧

---

* పుష్టి. † రూపేణ.

❖ బహిరావరణస్థాః ❖

బహిరావరణే తార్క్ష్యం భగవత్ప్రముఖం తథా ।
విష్వక్సేనం తథైశాన్యాం † ద్వితీయావరణాద్బహిః ॥

❖ పరివారాణాం భగవదభిముఖం స్థితిః ❖

పరివారా నిరీక్షేరన్ సర్వే ప్రాఞ్జలయో హరిమ్ ।

❖ స్నానాసనమ్ ❖

దద్యాచ్చ పాదుకే స్నాతుముత్థానసమయే హరేః ।
ఇదంవిష్ణురితి ద్వాభ్యాం పాదుకారోహణం § హరేః ॥
ఉద్ధరేచ్చ హరిం స్నాతుముత్తిష్ఠ బ్రహ్మణస్పతే ।
ఇతిమన్త్రేణ దేవేశం ప్రాపయేత్ స్నానపీఠికామ్ ॥
మన్త్రైస్తు భద్రంకర్ణేభిరితి స్నానాసనాపనే ॥
పావిత్ర్యా వితరేదర్ఘ్యం పాద్యం త్రీణిపదేతిచ ।
ఆపః పునన్త్విత్యేతేన మన్త్రేణాచమనక్రియా ॥ ౧౫౦
¶ దన్తధావన కాష్ఠం చ తద్విష్ణోరితి నిర్వపేత్ ।
అభ్యఙ్గం వామదైవ్యేన కుర్యాదుద్వర్తనం పునః ॥
కార్యం విష్ణోర్నుకమితి మన్త్రేణామలకాదికం ।
* ప్రతద్విష్ణురితి క్షౌల్యమభిషేక విధిస్తతః ॥
ఆపోహిష్ఠేతి తిసృభిరతో దేవా అవన్త్వితి ।
కఙ్కతేన మృజేత్కేశాన్ కలశైస్స్నపనం తతః ॥
హిరణ్యవర్ణాం హరిణీమితి లేపో హారిద్రయా ।
హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయః పావకేతి చతసృభిః ॥
క్షాల్యో గన్ధామ్బునా దేహః పునస్తం కుఙ్కుమేన తు ।
ఆలిప్య విష్ణుగాయత్ర్యా క్షాలయేత్పావమానీభిః ॥ ౧౫౧

---

† తృతీయావరణే. § స్మరేత్. ¶ జిహ్వానిలేఖనం చైవ విష్ణుగాయత్రి విద్యయా ఇతీదమర్ధం క్వచిదధికమస్తి. * న తేవిష్ణురితి.

బ్రహ్మజిజ్ఞానమితి చ కయానశ్చిత్ర ఆభువత్ ।
ఇత్యేవమర్ఘ్యాన్ పాద్యాద్యై † యజేదాద్యం మహేశ్వరమ్ ॥
పరిషిచ్య తు సావిత్ర్యా సూక్తేన పురుషాత్మనా ।
సహస్రధారయా స్నానం యద్వా కుమ్భేన తద్భవేత్ ॥
అగ్నిమూర్ధేతి మన్త్రేణ ప్లోతేనాఙ్గామ్బు నిర్హృతిః ।
విష్ణుగాయత్రియా దద్యాద్వస్త్రే ద్వే ధౌతనిర్మలే ॥

❖ అలఙ్కారాపనమ్. ❖

ప్రణవేన బ్రహ్మసూత్రముత్తరీయం చ కల్పయేత్ ।
ఆచాన్తమన్వధిష్ఠాయ పాదుకే మణ్డనాసనే ॥
సుఖాసీనాయ దేవాయ ప్రాగ్వదర్ఘ్యాది నిర్వపేత్ ।
ధూపేనాగురుజే ‡ నార్ద్రాన్ మూర్ధానం దివ ఇత్యృచా ॥ ౧౬౦
కేశాన్ సంశోష్య శుచినా చన్దనేన సుగన్ధినా ।
ఇదం విష్ణురితి శ్రుత్యా లేపనం వపుషి స్మృతమ్ ॥
జితం త ఇతి మన్త్రేణ మణ్డనైరపి మణ్డయేత్ ।
పుష్పాణి దద్యాత్తద్విష్ణో రితిమన్త్రేణ మన్త్రవిత్ ॥
ఇరావతీతి మన్త్రేణ పాదయోరక్షతాన్ క్షిపేత్ ।
అఞ్జనం విష్ణుగాయత్ర్యా వ్యాహృత్యా దర్పణేక్షణమ్ ॥
జితం త ఇతి ధూపైశ్చ ధూపయేదగురూత్థితైః ।
ఉద్దీప్యస్వేతి మన్త్రేణ దీపారోపణ మిష్యతే ॥
తిలాన్ వస్త్రం తథా హేమ తామ్బూలం తణ్డులానపి ।
ఫలాని గవ్యమాహారం గాశ్చ ధాన్యం యథావసు ॥ ౧౬౫
గోగ్రాసం దేశికాయైవ దద్యాద్దేవస్య సన్నిధౌ ।
అధిపస్య తథా రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య సకలస్య చ ॥

---

† ధూపదీపాన్తమర్చయేత్. ‡ నార్ద్రం.

ప్రజానాం బ్రాహ్మణాదీనాం దానమభ్యుదయావహమ్ ।
అపనీతే యవనికాపటే భక్తానుకమ్పయా ॥ ౧౬౭

ఘోషయేత్తూర్యఘోషేణ నృత్తం గీతం తదాచరేత్ ।
స్తోత్రాణి చ కదాశ్చిత్రా వేదానఙ్గాని షట్ తథా ॥ ౧౬౮

పఠేయురగ్రే దేవస్య సర్వమన్యచ్చ మఙ్గలమ్ ।

❖ భోజ్యాసనమ్ ❖

ఆచరేత్పాదుకే దత్వా గమయేద్భోజనాసనమ్ ॥ ౧౬౯

దత్వార్ఘ్యం పాద్యమాచామం మధుపర్కం నివేదయేత్ ।
ప్రణవేన తతో దద్యాత్తామ్బూలీమాస్యశోధనీమ్ ॥ ౧౭౦

* హవిర్నివేదయేత్సిద్ధం భోజ్యభక్ష్యాదికం తథా ।
మధురాది రసోపేతం విధ్యుక్తం సుసమాహితః ॥ ౧౭౧

సుసంస్కృతైశ్చ † నిష్పన్నైర్యుక్తమన్యైః ఫలాదిభిః ।
అపక్వైరతిపక్వైశ్చ యథా యోగం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౭౨

రాజోపచార ‡ వత్సర్వముపచారే ప్రకల్పయేత్ ।
ప్రోక్షితం చాస్త్రమన్త్రేణ పరిషిచ్య చ వర్మణా ॥ ౧౭౩

ప్రణవేనార్పణే దత్తే దహనాప్లావనాదికే ।
కృతే చ సురభీముద్రాం దర్శయిత్వా చ దేశికః ॥ ౧౭౪

న్యస్తేఽర్ఘ్యపుష్పే సంస్పృష్టే విష్ణుహస్తే సమాధినా ।
§ అన్వారబ్ధేన సవ్యేన పాణినా దక్షిణేన తు ¶ ॥ ౧౭౫

ప్రగృహీతార్ఘ్యపుష్పేణ దర్శితగ్రాసముద్రయా ।
దేవస్య త్వేతి మన్త్రేణ నైవేద్యం తద్యథోదితమ్ ॥ ౧౭౬

---

* హవిర్నివేదయేత్పశ్చాద్భోజ్యభక్ష్యాది సంయుతమ్. † మృష్టాన్నైః. ‡ తూర్వముపచారైః ప్రకల్పితే. § విధాయ దక్షిణం జానుం భూమిసంస్పర్శగంపునః. ఇతి క్వచిదధికమస్తి. ¶ ఉన్నమ్య వామమృష్టేన దక్షిణేన కరేణ తు. ఇదమర్ధమన్వారబ్ధేత్యస్య ప్రతినిధితయా క్వచిద్దృశ్యతే.

దేవస్య దక్షిణే హస్తే నిర్వపేత్సాధకస్స్వయమ్ ।

❖ తామ్బూలసమర్పణమ్. ❖

దత్తేఽన్నపానకే హస్తే పానీయే చ సుసంస్కృతే ॥ ౧౭౭
కృతే చాచమనే దద్యాత్తామ్బూలీమాస్యశోధినీమ్ ।
క్రియాకలాపం పూజాదౌ కర్మార్చాయాం యదీరితమ్ ॥ ౧౭౮
తత్సర్వం ధ్రువబేరాదౌ యథాసమ్భవమాచరేత్ ।
అర్ఘ్యాదిషూపచారేషు కర్తవ్యేషు యథాతథమ్ ॥ ౧౭౯
మన్త్రపూర్వేషు సర్వేషు వాచమేనాముదీరయేత్ ।
దివ్యేనార్ఘ్యోపచారేణ యథాశక్తి యథావిధి ॥ ౧౮౦
అర్చయిష్యామి సమయే భగవన్తం జనార్దనమ్ ।
ఇత్యాదికామవితథాం పూజకస్సుసమాహితః ॥ ౧౮౧
చతుర్భిరేవ గన్ధాద్యైః పరివారార్చనం మతమ్ ।
సర్వస్మిన్నుపచారే చ స్తుత్యన్తేఽనుష్ఠితే పునః ॥ ౧౮౨
జపేచ్చ పూజకో మన్త్రం యథోదీరితసఙ్ఖ్యయా ।
ద్వాదశాక్షరమన్యం వా తదన్తే జుహుయాద్బహిః ॥ ౧౮౩
భూతేభ్యో బలిదానం చ కుర్యాన్నిత్యం మహోత్సవమ్ ।
విజ్ఞాప్య దేవదేవేశం పూజకః *ప్రణమేత్స్వయమ్ ॥ ౧౮౪
ఆదదీతావశిష్టాని పూజావస్తూని కృత్స్నశః ।
త్రైరాత్మపూజనం కుర్యాత్తుష్యేత్తేనాపి కేశవః ॥ ౧౮౫
మన్త్రైర్యథోక్తైరారాధ్య సూక్తేన పురుషేణ వా ।
అథవా ద్వాదశార్ణాద్యైర్మన్త్రైర్బిమ్బముఖే హరిమ్ ॥
ప్రపద్యతే పరం శ్రేయో నిష్కామో యది పూజకః ।
†కామనాయాస్తు కామ్యాని ఫలాని ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౮౬

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే చర్యాపాదే
నిత్యయాగవిధిర్నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

---

* ప్రణతః. † కామానవాప్నుయాత్కామీ.

చతుర్థోఽధ్యాయః

❈ నిత్యోత్సవ హోమః. ❈

బ్రహ్మా :—

భగవన్నుత్సవో నిత్యో హోమశ్చాగ్నౌ పురోదితః ।
స కథం పూజకైః కార్యః కథయస్వ యథాతథమ్ ॥ ౧

శ్రీభగవాన్ :—

ద్వారస్థానగ్న్యగారస్య చణ్డాదీన్ చార్చయేత్క్రమాత్ ।
అన్తః ప్రవిశ్య శకృదాలిప్తే కుణ్డేఽక్షతార్చితే ॥ ౨

❈ పాత్రాసాదనమ్. ❈

ఉపవిశ్యాత్మనః పార్శ్వే దక్షిణే పుష్పభాజనమ్ ।
అన్యాని హోమద్రవ్యాణి వామపార్శ్వే తు నిక్షిపేత్ ॥ ౩
*కుణ్డస్యోత్తరపార్శ్వే తు ప్రాగగ్రేషు కుశేషు చ ।
ఆజ్యపాత్రం చరుస్థాలీం ప్రోక్షణీం సమిధః కుశాన్ ॥ ౪
ప్రణీతాం తణ్డులాన్ తోయం పరిధీన్ స్రుక్స్రువౌ తథా ।
దర్వీమగ్నివిహారణం వ్యజనాని చ మేక్షణమ్ ॥ ౫
కుమ్భం చ కాష్ఠం ఘణ్టాం చ గన్ధద్రవ్యం చ సాక్షతమ్ ।
ద్వన్ద్వాని చ ప్రయోజ్యాని న్యఞ్చి సత్యేవ సమ్భవే ॥ ౬
కుణ్డమధ్యే తతస్తిస్రో రేఖాః ప్రాగాయతాః పృథక్ ।
తథోదగాయతాస్తిస్రో లిఖిత్వా మూలవిద్యయా ॥ ౭
దర్భస్తమ్భద్వయేనాద్భి రభ్యుక్ష్యాదాయ పావకమ్ ।
మథితం లౌకికం యద్వా నిధాయ చ విహృత్య చ ॥ ౮
† అద్భిః పరిసమూహ్యాగ్నిం పరిస్తీర్య త్రిభిస్త్రిభిః ।
ప్రాగగ్రై రుదగగ్రైశ్చ దర్భైః పఞ్చభిరేవ వా ॥ ౯

---

* 'కుణ్డస్య' ఇత్యర్థం క్వచిన్న. † వాసుదేవాదిభిర్మన్త్రైః

¹ సప్తభిర్నవభిర్వాపి యద్వైకాదశసమ్మితైః ।
గ్రన్థీకృతాగ్రైరథవా ద్వైర్వా పఞ్చవింశతినిర్మితైః ॥ ౧౦
* తత్రాగ్నిమధ్యేఽపాం పూర్ణాం ప్రణీతామతిశాఽభితామ్ ।
నిధాయ దర్భయుగ్మేన కూర్చం ప్రాదేశసమ్మితమ్ ॥ ౧౧
నిర్మాయాచ్ఛాదనం తస్య త్రిభిర్దర్భైః పవిత్రితైః ।
కూర్చేన తేన ప్రోక్షణ్యాం ప్రణీతాజలమావహేత్ ॥ ౧౨
ప్రోక్షణీ మాత్మనశ్చాగ్రే సకూర్చాం న్యస్య మన్త్రవిత్ ।
అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం తు కూర్చం తత్కరయోర్ద్వయోః ॥ ౧౩
పునరాఘారముత్పూయ త్రిః ప్రోక్ష్య ప్రోక్షణీం పునః ।
హోమద్రవ్యాణి సర్వాణి ప్రోక్షయేత్తేన వారిణా ॥ ౧౪
స్పృశేచ్చ తాని ద్రవ్యాణి నామాదేశం యథా తథమ్ ।
ప్రాపయేత్ప్రోక్షణీవారి ప్రాదక్షిణ్యేన తాం పునః ॥ ౧౫
కృత్వామ్బుపూరితాం దేవం ప్రణీతాయాం సభాజయేత్ ।
అగ్నేర్దక్షిణతో దర్భకూర్చే తన్మయవిష్టరే ॥ ౧౬
ఆవాహ్య బుద్ధ్యా బ్రహ్మాణమిష్ట్వా ప్రక్షాల్య వారిణా ।
విష్ణుగాయత్రియా స్థాలీమాధకం తత్ర తణ్డులాన్ ॥ ౧౭
ప్రక్షిప్య హృదయాద్యఙ్గైః ప్రక్షాల్యాగ్నావధిశ్రపేత్ ।
ఆజ్యస్థాల్యాం నిరూప్యాజ్యం ద్రావితం గాలితం తథా ॥ ౧౮
తత్ర ప్రత్యస్య దర్భాగ్రద్వయం మన్త్రేణ మన్త్రవిత్ ।
అఙ్గారేషు నిధాయాగ్నౌ తాం దీప్తేనాథ బర్హిషా ॥ ౧౯
పర్యగ్నికుర్యాదుత్తార్య యథాస్థానం నివేశయేత్ ।
ఉత్పూయోత్ప్లవనం కూర్చమద్భిస్స్పృష్ట్వా హుత్యమర్ధే ॥
ప్రహృత్య చామృతీకృత్య ఘృతం సురభిముద్రయా ।
అవకుణ్ఠ్య చ దిక్పాలాన్నిన్ద్రాదీన్ పూజయేత్క్రమాత్ ॥ ౨౧

¹ పఞ్చభిర్నవభిః. * ద్రవ్యాగ్నిమధ్యే.

ఉష్ణోదకేన ప్రక్షాళ్య స్రుక్స్రువౌ కుశకఞ్చుకమ్ ।
కూర్చమాదాయ తౌ తేన మూలే మధ్యే చ మూర్ధని ॥ ౨౨
సమ్మృజ్య కూర్చమూలేన మధ్యేనాగ్రేణ చ క్రమాత్ ।
నిష్టప్యాగ్నౌ నిధాతవ్యౌ తావుదీచ్యాం మహాత్మనః ॥ ౨౩
స్రువేణాజ్యం సమాదాయ హోమవస్తూని సేచయేత్ ।
చరుం చాజ్యేన సంసిచ్య పార్శ్వే తమవరోపయేత్ ॥ ౨౪

❖ చరోశ్చాతుర్విధ్యమ్. ❖

కేవలాన్నం తథా ముద్గం పాయసాన్నం గులోదనమ్ ।
చతుర్విధశ్చరుర్జ్ఞేయః పాకశ్శుల్యామపీష్యతే ॥ ౨౫
యాదృజ్ని వేద్యతే బిమ్బే హోతవ్యశ్చాపి తాదృశః ।
ఉదక్సంస్థాః పరిధయః ప్రత్యగారభ్య తాస్తథా ॥ ౨౬
నిధాతవ్యాశ్శిఖీశానకోణయోస్సమిధౌ తథా ।
ఊర్ధ్వే నిధాయ మనసా ధ్యాయన్నిర్ధ్మా ప్రజాపతిమ్ ॥ ౨౭
ఏకతోఽగ్రాన్ * సకృత్పఞ్చదశోక్తాన్ ముష్టిముద్రయా ।
ఆదధ్యాదాజ్యపాత్రం చ కుశకూర్చేన వేష్టితే ॥ ౨౮
వామే కరే నిధాయాగ్నావాఘారాహుతిమాచరేత్ ।
ప్రాజాపత్యం తథాచైన్ద్రీమాజ్యభాగమథాచరేత్ ॥ ౨౯
ఆగ్నేయం దక్షిణే భాగే సౌమ్యం భాగమథోత్తరే ।
మధ్యే వ్యాహృతిభిర్హుత్వా స్మరేదగ్నిమనన్తరమ్ ॥ ౩౦

❖ అగ్నిధ్యానమ్. ❖

ద్విశీర్షకం సప్తహస్తం త్రిపాదం సప్తజిహ్వకమ్ ।
వరదం శక్తిపాణిం చ బిభ్రాణం స్రుక్స్రువౌ తథా ॥ ౩౧
అభీతిదం చర్మధరం వామే చాజ్యధరం కరే ।

---

* సమిత్పఞ్చ.

❖ జిహ్వాభేదేన హోమఫలభేదః. ❖

జిహ్వాయాం దక్షిణే వక్త్రే ధూమ్రాయాం మారణాదికమ్ ‖ ౩౨
లోహిన్యాం తు వశీకారః కాల్యాం కర్మచ శాన్తికమ్ ।
సర్వసిద్ధి స్స్ఫులిఙ్గిన్యా మానసే దక్షిణేతరే ‖ ౩౩
విశ్వరూపరసజ్ఞాయా మణిమాది మహాఫలమ్ ।
కరాలికా విజయదా పుష్టిదా చ మనోజవా ‖ ౩౪
కార్ష్ణ్యం లౌహిత్యమేతాసాం వర్ణశ్యామత్వమేవ చ ।
స్ఫులిఙ్గరూపం చ తతో వర్ణస్స్ఫటికసన్నిభః ‖ ౩౫
తపనీయనిభః * ప్రోక్తో జిహ్వానామానుపూర్వశః ।
తిలానాఘార † సమిధో జుహుయా ‡ జ్ఞాతశాన్తయే ‖ ౩౬
అష్టోత్తరశతం వారాన్ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
పూర్ణాహుత్యవసానేతు ధ్యాత్వా జ్వలనమర్చయేత్ ‖ ౩౭
గన్ధాద్యైరాత్మనో దద్యాదక్షతాని చ వర్మణా ।
పరిషిఞ్చ్య జలేనాగ్నిం తన్మధ్యే యోగపీఠికామ్ ‖ ౩౮
కల్పయిత్వా చ తన్మన్త్రై ర్జుహుయాత్సర్పిషా సకృత్ ।
అత్రావతార్య హృదయాచ్ఛిద్రరూపం పరమేశ్వరమ్ ‖ ౩౯
సకలీకృత్య మన్త్రస్య న్యాసం కుర్యాద్యథావిధి ।
అర్ఘ్యపూర్వం § నివేద్యాన్నం సర్పిషా జుహుయాత్సకృత్ ‖
జపార్థం చ సకృన్మన్త్రై ర్జుహుయాత్సర్పిషా తతః ।
సమిద్భిర్వా ¶ దలైః పుష్పై ర్బీజైర్వాప్యథవా ఫలైః ‖ ౪౦
పరివారార్థమప్యేవం సర్పిషా జుహుయాత్సకృత్ ।
ఆరాధనం హరేరేతత్సప్తార్చిషి చతుర్ముఖ ‖ ౪౨
ఆరాధనం చేదన్యత్ర ప్రతిమాదావనన్తరమ్ ।
జుహుయాత్సమిదాద్యైస్తై ర్వక్ష్యమాణేన వర్త్మనా ‖ ౪౩

---

* నిభా. † సమ్మిశ్రాః. ‡ జ్జడ. § నివేద్యాన్తమ్. ¶ తిలైః పుష్పైః.

❖ సమిధామాయామనహనాది స్వరూపవిపర్యాసే ఫలమ్. ❖

ఆయామస్సమిధాం తాలం కనిష్ఠా నహనం క్రమాత్ ।
చర్మహీనే వినాశస్స్యాద్భేదే క్షీణం కులం భవేత్ ॥ ౪౪
ఆర్ద్రాసు బన్ధునాశస్స్యాత్పుత్రనాశః పురాతనే ।
కృశాసు భార్యామరణం కలహాయ చ శాఖినీ ॥ ౪౫
ఉద్వేగాయ భవేత్ స్థూలా హ్రస్వాఽపగ్రహకారిణీ ।
దీర్ఘాతి ¶ వృష్టి జననీ త్యాజ్యా దోషయుతా సమిత్ ॥ ౪౬

❖ సమిధాం సఙ్ఖ్యా. ❖

శతం తదర్ధం పాదం వా సమిధోఽష్టౌ యథోదితాః ।
తదర్ధం వా ఘృతాక్తాస్తా జుహుయాన్మూలవిద్యయా ॥ ౪౭
ఆజ్యావసిక్తాశ్చత్వారఃప్రత్యృచం గ్రాసముద్రయా ।
నృసూక్తేన చ హోతవ్యా మూలమన్త్రేణ సర్పిషా ॥ ౪౮
శతాదిసఙ్ఖ్యయా హోమో ధ్యాత్వా పరమపూరుషమ్ ।
స్రువేణ జుహుయాదాజ్యం హస్తేన సమిధం పునః ॥ ౪౯
చరుం పలాశపాత్రేణ యద్వా హస్తాదినా భవేత్ ।
హుత్వా పూర్ణాహుతిం పూర్వం తతశ్శాన్తిం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౦

❖ హోమద్రవ్యాణాం ఫలమ్. ❖

యజ్ఞవృక్షోద్భవైశ్శాన్తిస్సౌభాగ్యం కుసుమైశ్శుభైః ।
ధూపద్రవ్యైస్సదారోగ్యం పుష్టిం దధ్నా పయశ్శుచి ॥ ౫౧
అన్నేన వివిధాన్ కామానాజ్యేనాయుష్మతీః ప్రజాః ।
శ్వేతపద్మైస్తు జుహుయాదిచ్ఛన్ బ్రహ్మశ్రియం నరః ॥ ౫౨
లక్ష్మీపుష్పైస్తు జుహుయాల్లక్ష్మీకామోఽథ వారుణైః ।
పద్మైర్బిల్వసమిద్భిర్వా జ్ఞానకామస్తు సర్పిషా ॥ ౫౩

¶ పుష్టికరణీ.

కన్యాకామః కాలపుష్పై ర్గోకామో గోమయైః పునః ।
ఆయుష్కామస్తు దూర్వాభిర్భూతికామస్తు మృత్స్నయా ॥ ౫౪
యవాగ్విన్ద్రియ కామస్తు తిలైస్సర్వజనప్రియః ।
బ్రహ్మవర్చసకామస్తు బ్రహ్మవృక్షసముద్భవైః ॥ ౫౫
వేణుభిశ్చ యవైశ్చైవ నీవారైశ్శాలిభిస్తథా ।
సర్వే కామాః ప్రసిద్ధ్యన్తి హోతుర్బీజైర్యథోదితైః ॥ ౫౬
లాజహోమేన సిధ్యన్తి సర్వే కామా న సంశయః ।
అన్నైరన్నాదికామస్తు పుత్రకామస్తు పాయసైః ॥ ౫౭
నిమ్బపుష్పై ర్హిరణ్యార్థీ సర్వం సిధ్యతి సర్పిషా ।

❖ హోమార్థద్రవ్యపరిమాణమ్. ❖

హోమే సర్పిర్మధుక్షీరధారా స్యాచ్చతురఙ్గులా ॥ ౫౮
శక్తిర్దధ్యాహుతిగ్రాసం పాయసాజ్యాహుతిర్భవేత్ ।
* భక్ష్యాహుతి స్తదర్ధం స్యాత్ఫలైః పుష్పైరఖణ్డితైః ॥ ౫౯
నిష్పావబీజమానా తు ధూపద్రవ్యాహుతిర్భవేత్ ।
తిలవ్రీహి యవాద్యైస్తు ముష్ట్యర్ధార్ధాహుతిఃక్రమాత్ ॥ ౬౦
అష్టాఙ్గులా తదర్ధా వా సమిద్దూర్వా షడఙ్గులా ।
మృద్వీకాఽక్షప్రమాణా తు గోమయాహుతిరిష్యతే ॥ ౬౧
పూర్ణాహుతిర్ఘృతస్య స్యాత్కుడుబేన చతుర్ముఖ ।
న్యూనాధికప్రమాణాం తు హవ్యకవ్యాహుతిం కృతామ్ ॥ ౬౨
భుఞ్జన్తి దానవా దైత్యా న ఫలాయ చ కల్పతే ।
కుక్కుటాణ్డప్రమాణం తు చరోః పిణ్డం ఘృతాప్లుతమ్ ॥ ౬౩
నిక్షిప్య చ స్రుచోగ్రతే అభిఘార్య స్రువేణ చ ।
ససమిద్దర్భకుసుమం జుహుయాన్మూల విద్యయా ॥ ౬౪

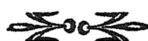
* భక్తాహుతి.

ప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్యేన శష్కోచ్ఛవనిషదా పునః ।
స్రుచమాజ్యేన సమ్పూర్య సదర్భం సవిధాన్వితమ్ ॥ ౬౫
ఉద్ధృత్య నాసికాగ్రాన్త మభిఘూర్య స్రువేణ చ ।
జుహుయాన్మూలమన్త్రేణ పూర్ణాహుత్యా తు సాధకః ॥ ౬౬
స్రుచం జలేన సమ్పూర్య బహిః కుణ్డాత్ప్రదక్షిణమ్ ।
సేచయేద్వా విశేషం తు నినయేచ్ఛిరసి స్వయమ్ ॥ ౬౭
భస్మనా తిలకం కృత్వా వామమగ్నె స్సముత్సృజేత్ ।
గృహీత్వార్ఘ్యం ప్రదద్యాచ్చ ధామ్ని దేవాయ పూజకః ॥ ౬౮
భక్త్యా యదగ్నౌ విహితం యథాశక్తి యథావిధి ।
ఆరాధనం తదేవేతి గృహాణ పరమేశ్వర ॥ ౬౯
అగ్నికార్యవిధిర్హ్యేష సఙ్క్షేపాత్కథితో మయా ।
విధినానేన యః కుర్యాదగ్నికార్యం దినే దినే ॥ ౭౦
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం భుక్త్వా భోగాన్యథేప్సితాన్ ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే
చర్యాపాదే అగ్నికార్యవిధిర్నామ
చతుర్థోఽధ్యాయః.

పంచమోఽధ్యాయః

❖ నిత్యోత్సవవిధిః. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

అథ నిత్యోత్సవవిధిం కథయామి చతుర్ముఖ ।
సర్వదుఃఖహరం పుంసాం సర్వభూతప్రవర్ధనమ్ ॥ ౧
రాష్ట్రస్య రాజ్ఞో గ్రామస్య యజమానస్య సద్మనః ।
సుఖావహం శాన్తికరం పుణ్యమాయుర్వివర్ధనమ్ ॥ ౨
ఆవాహ్య తణ్డులే శుద్ధే పార్శ్వస్థే పరమేశ్వరమ్ ।
శక్తిభిర్దశభిర్ద్వాభ్యాం సహ ప్రాతర్దినే దినే ॥ 3
పరిక్రమేదాయతనం మధ్యాహ్నే త్వన్నకల్పితే ।
సాయం కుసుమసఙ్ఘాతే త్రిసన్ధ్యం క్రమః కల్పయేత్ ॥ ౪
బిమ్బేన * వా పరీయాయాత్త్రిసన్ధ్యమనువాసరమ్ ।
అథవాన్నేన మధ్యాహ్నే కాలేఽన్యత్ర ధ్వజే చ వా ॥ ౫
త్రిసన్ధ్యమథవాన్నేన కుర్యాన్నిత్యోత్సవం హరేః ।
మధ్యన్దినే వా సర్వార్థం పరిక్రమ్య బలిం క్షిపేత్ ॥ ౬
యద్యోత్సవప్రతీకృతే రన్యగ్రేఽథవా † భవేత్ ।
త్రిసన్ధ్యం చామరం ఛత్రం వితానధ్వజసంయుతమ్ ॥ ౭

❖ పఞ్చావరణ బలిదానమ్. ❖

తణ్డులాదికమన్నం వా కేవలం కమలాసన ।
పఞ్చావరణకే ధామ్ని పఞ్చస్వావరణేష్వపి ॥ ౮
బలిం దత్వా పర్యటనం గేయవాద్యపురస్సరమ్ ।

---

* వాథ పర్యాయా త్రిసన్ధ్యమనుసారతః. † హరేత్.

❖ ఆవరణభేదేన ఉత్సవతారతమ్యమ్. ❖

ఉత్సవం ప్రాహురుత్కృష్టమేకోనం మధ్యమం విదుః ॥ ౯
ద్వ్యూనేఽధమం జఘన్యం త్రిన్యూనే క్షుద్రమథేతరే ।
బలిప్రదానేన వినా నోత్సవోఽభ్యుదయావహః ॥ ౧౦

❖ పరిచారక లక్షణమ్. ❖

శుక్లామ్బరధరం సౌమ్యం శుక్లయజ్ఞోపవీతినమ్ ।
సోత్తరీయం చ సోష్ణీషం స్వనులిప్తమలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౧
పరిచారకమాహూయ భావితం గరుడాత్మనా ।
తన్మూర్ధని చ ప్రాతస్థే తణ్డులేఽన్నే ప్రసూనకే ॥ ౧౨
దేవమావాహయేన్మూలబేరాదారాధకస్స్వయమ్ ।
ఇష్ట్వా చ గన్ధపుష్పాద్యైస్తత్ర దేవం యథావిధి ॥ ౧౩
విష్ణ్వాదిమూర్తీశ్చ పునః పూజయిత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।
ప్రాగాద్యేషు ద్వాదశసు పాత్రస్థేషు దలేషు చ ॥ ౧౪
సూక్తం సర్వం స్వస్త్యయనం తథాన్యచ్చాపి మఙ్గలమ్ ।
పఠన్ పాత్రంచ బిభ్రాణో వ్రజేచ్చ పరిచారకః ॥ ౧౫
చణ్డప్రచణ్డప్రముఖాన్ ద్వారపాలాన్ ప్రపూజయేత్ ।

❖ బలిదానే తాలనృత్తాదివ్యవస్థా ❖

ఘోషయేన్మల్లతాలాద్యైః బలిదానపురస్సరమ్ ॥ ౧౬
నృత్తం తు వైజయన్తీ స్యాద్వృషభం గేయమిష్యతే ।
వితాన ధవలచ్ఛత్ర చామరవ్యజనాదిభిః ॥ ౧౭
పరిక్రమేత బల్యర్థం సర్వానావరణాన్ క్రమాత్ ।
పీఠం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రవిశేదాలయం పునః ॥ ౧౮
* తం తు ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రవిశేద్గర్భమన్దిరమ్ ।
దత్వార్ఘ్యం † మూలమన్త్రేణ మూలబేరే సముత్సృజేత్ ॥ ౧౯
బలిశేషం క్షిపేత్పశ్చాద్విష్వక్సేనస్య మూర్ధని ।
పరిశిష్టం మహాపీఠే నిక్షిపేదక్షతాదికమ్ ॥ ౨౦

---

* తద్వత్ † పాద్యమాచామం మూలబేరే నియోజయేత్

❖నిత్యోత్సవే బలిబేరం యానే శిరసి వా ఆరోప్య పరిభ్రమణమ్.❖

నిత్యోత్సవశ్చే ! దారోప్య తద్బిమ్బం శిబికాదిషు।
ఆరోప్య యద్వా శిరసి పరిభ్రమణమిష్యతే॥ ౨౧

❖ బలిబేరభ్రమణే నృత్తాతోద్యాదిభేదః. ❖

ఆతోద్యనృత్తైర్బహుధా భిద్యమానై స్సమేధితమ్।
తత్ర నృత్తం బహువిధం తాని వక్ష్యే సమాసతః॥ ౨౨
విలాసం కర్తరీ విష్ణుకాన్తమాలీఢమఙ్గలమ్।
భద్రమాలీ తార్క్ష్యపక్షౌ కరణం స్వస్తికాహ్వయమ్॥ ౨౩
చారీ ప్రచారీ సూచీ చ *సావర్తం పారిభద్రకమ్।
సౌమ్యం †విషమసూచీ చ ఖేటకం చాపకుఞ్చితమ్॥ ౨౪
కటిబన్ధమలఙ్కార మశ్మరీ ‖వృశ్చికుట్టిమమ్।
ఉల్లఙ్ఘివామజాన్వాఖ్య ¶మాసూరీ చాపవేష్టితమ్॥ ౨౫
వాసరేశ్వరసఞ్చారీభావౌ స్యాతాం నికుట్టిమా।
కుట్టిమం ఘటితం స్థాయీభావో యచ్చ విజృమ్భితమ్॥ ౨౬
మణ్డలం కుఞ్చితార్ధాది పతాకా సర్వమఙ్గలమ్।
కాన్తారకుట్టిమాహ్వానం ప్రపూర్వం ఘటితం తథా॥ ౨౭
§విలాసం సర్వతో భద్రం శుద్ధం కుఞ్చిత మిష్యతే।
మార్గచారీ కరాధీన ♦మావభాస మనన్తరమ్॥ ౨౮
ఆవేష్టితం పరివర్తం నిర్ధూతం దేశిమణ్డలమ్।
సమపూర్వం చ ⊗ఘటితం పదం విషమపూర్వకమ్॥ ౨౯
కర్తరీకవిలాసశ్చ భవేద్విగలితం తథా।
నృత్తభేదాః పృథగ్భావా గాత్రావయవచేష్టితైః॥ ౩౦
ఆతోద్య గీతభేదానా మానన్త్యాన్నేహ ?తన్యతే।

! ద్బిమ్బేన. * సంవర్తం. † విషమసూరీ. ‖ వృశ్చికుట్టకమ్.
¶ మాధురీ. § విగాత్రం. ♦ మావభాసం. ⊗ గదితమ్. ? గీయతే.

❖ ఖగేశ ప్రియ నృత్తమ్ ❖

పుష్పప్రభాసమోపేతం *ధ్వజచ్ఛత్రాది సంయుతమ్ ॥ ౩౧
సర్వవాదిత్రసుభగం సర్వగేయ సమేధితమ్ ।
బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మఘోషేణ సహితం దీపసఙ్కులమ్ ॥ ౩౨
విష్ణుక్రాన్తం ఖగేశస్య నృత్తం గేయం చ మధ్యమమ్ ।

❖ పురుహూతాది ప్రియం నృత్తమ్ ❖

విలాసం సర్వతోభద్రం ఖేటకం చక్రమణ్డలమ్ † ॥ ౩౩
కాన్తారం కుట్టిమం వృషకుట్టిమం కటిబన్ధనమ్ ।
వామజానూర్ధ్వనృత్తం చ పురుహూతాదిషు స్మృతమ్ ॥ ౩౪

❖ పురుహూతాదీనాం ప్రియస్స్వరః ❖

షడ్జర్షభౌ చ గాన్ధారో మధ్యమః పఞ్చమస్తథా ।
ధైవతశ్చైవ నిషధః పురుహూతాదిషు స్వరః ॥ ౩౫

❖ భవస్య ప్రియస్స్వరః ❖

షష్ఠజ్ఞేయో ధైవతస్తు భవస్య స్వర ఇష్యతే ।

❖ విష్వక్సేనస్య ప్రియౌ నృత్తస్వరౌ ❖

నృత్తం తు విష్వక్సేనస్య స్వస్తికం వృషభస్స్వరః ॥ ౩౬

❖ గణేశ ప్రియనృత్తస్వరౌ ❖

హాస్తినృత్తం గణేశస్య స్వరః పఞ్చమ ఇష్యతే ।
ధైవతస్స్యాత్స్వరో నృత్తం దుర్గాయాస్సర్వమఙ్గలమ్ ॥ ౩౭

❖ అన్యేషాం దేవానాం ప్రియనృత్తస్వరాః ❖

అన్యేషామపి దేవానాం నృత్తం స్యాత్సర్వమఙ్గలమ్ ।
గానం చ ధైవతం ప్రోక్తం గాన్ధారం పఞ్చమం తథా ॥ ౩౮
తదవాన్తరభేదా వా గేయా గేయవిచక్షణైః ।

---

* నృత్తం గేయం చ మధ్యమమ్. † చక్రమణ్డకమ్.

❖ దిగ్భేదేన తాలభేదః. ❖

సమతాలాహ్వయం వాద్యమైన్ద్ర్యాం దిశి మహీభుజః ॥ ౩౯
బద్ధావతాలాభిధానం యమస్య దిశి శృఙ్గిణీ ।
నైరృత్యాం మల్లతాలం స్యాద్వారుణ్యాం మఙ్గలాహ్వయమ్ ॥ ౪౦
వాయవ్యాం జయతాలాఖ్యం కౌబేర్యాం భద్రసంజ్ఞితమ్ ।
ఐశాన్యాం కర్కరీతాలం ।

❖ తార్క్ష్యస్య ప్రియం తాలమ్ ❖

తార్క్ష్యస్య గరుడాహ్వయమ్ ॥ ౪౧

❖ భూతానాం ప్రియం తాలమ్. ❖

భూతానాం బలితాలాఖ్యమ్ ।

❖ సేనేశస్య ప్రియం తాలమ్. ❖

సేనేశస్యాపి తాదృశమ్ ।

❖ అన్యేషాం దేవానాం ప్రియం తాలమ్. ❖

అన్యేషామపి దేవానాం తాలం భద్రం ప్రశస్యతే ॥ ౪౨
దిక్షు సర్వాసు సర్వేషు మన్దిరావరణేషు చ ।
నృత్తం గేయం చ వాద్యం చ సాకల్యేన సమీరితమ్ ॥ ౪౩

❖ ధ్వజదర్శన మఙ్గలాష్టక బలిదాన భక్ష్యాదినివేదనమ్ ❖

ఖగధ్వజం దర్శయిత్వా మఙ్గలాష్టకమేవ చ ।
సన్నిధానే చ దేవస్య సర్వత్ర బలిరిష్యతే ॥ ౪౪
* నివేద్యం తత్ర తామ్బూలం భక్ష్యం చ పృథుకాదికమ్ ।
సర్వేషాం వరణేష్వేవం స్థానం ప్రతి సమాచరేత్ ॥ ౪౫

❖ శఙ్ఖనాదమాత్రేణ ప్రాకారద్వారనిర్గమః. ❖

కేవలామ్బుజనాదేన ప్రాకారద్వారనిర్గమః. ।

---

* నైవేద్యమ్.

❖ మహాపీఠే బలిప్రదానమ్. ❖

నిర్గమ్య చ మహాపీఠే మన్దిరాభిముఖం స్థితః ॥ ౪౬
దిక్షు సర్వాసు పీఠస్య వాదిత్రే ఘోషితే భృశమ్ ।
క్షాలితే పీఠికామూర్ధ్ని పూజయేద్విష్ణుపార్షదాన్ ॥ ౪౭
బలిం నిరవశేషేణ దత్త్వా పీఠస్య మూర్ధని ।
పీఠం పరీత్య ధామాన్తః ప్రవిశ్య ముఖమణ్డపే ॥ ౪౮

❖ దేవస్య యానాదితోఽవరోపణమ్. ❖

ప్రదాయ పాదుకే పీఠే యానాదేరవరోప్య చ ।
ప్రాఙ్ముఖం విష్టరే దేవమవస్థాప్య సభాజయేత్ ॥ ౪౯

❖ దేవస్య గర్భగేహప్రవేశనమ్. ❖

ఉపహారమశేషేణ ప్రదాయావసరోచితమ్ ।
ప్రవేశయేద్గర్భగేహం దేవమారాధక స్స్వయమ్ ॥ ౫౦

❖ వాద్యాదిన్యూనతా సమాధానార్థం తాణ్డవమ్. ❖

వాద్యే గేయే తథా నృత్తే బహిరఙ్గణ భూమిషు ।
న్యూనీభావం సమాధాతుం శుద్ధే తాణ్డవమాచరేత్ ॥ ౫౧

❖ మహావాతాదిసంక్షోభే నిత్యోత్సవప్రతిషేధః. ❖

మహావాతాది సంక్షోభే న నిత్యోత్సవమాచరేత్ ।
బలిప్రదానమాత్రం తు కుర్యాచ్చ సతి సమ్భవే ॥ ౫౨
బలిం చణ్డే ప్రచణ్డే తు కేవలం వా వినిక్షిపేత్ ।
తయోర్మధ్యే తు పురతో మూలమన్త్రేణ సాధకః ॥ ౫౩
భూతేభ్యో నమ ఇత్యేవం ప్రక్షిపేత్సోదకం బలిమ్ ।

❖ ఆరాధన కాలభేదః. ❖

ఆరాధన విధిర్హ్యేషు కాలభేదేషు శస్యతే ॥ ౫౪
అహ్ని రాత్రౌ చ తాన్ బ్రహ్మన్నధునా కథయామి తే ।
ఏకస్త్రియో వా షడ్వాపి కాలో ద్వాదశ ఏవ వా ॥ ౫౫

పఞ్చకాలశ్చతుష్కాల స్తత్కాలో బహుధా మతః ।
యథావిభవముద్దిష్టం సమారాధనకర్మణి ॥ ౫౬
ఏకో మధ్యాహ్నసమయః ప్రాతర్మధ్యన్దినం నిశా ।
* త్రయశ్చేత్ షట్సుపూర్వోక్తాః కాలభేదాః పునస్త్రియః ॥
మధ్యరాత్రోఽపరాహ్ణశ్చ తథా ప్రత్యూష ఈరితః ।
ప్రత్యూషశ్చార్ధరాత్రంచ ప్రాతర్మధ్యన్దినం నిశా ॥ ౫౮
పఞ్చకాలా ఇమే ప్రోక్తా స్తతఃకాలచతుష్టయం ।
ఏకేన హీనః ప్రత్యూషో విజ్ఞేయశ్చతురానన ॥ ౫౯

❖ కాలానాం నాడికామానమ్. ❖

కాలా ద్వాదశ విజ్ఞేయాః పఞ్చ పఞ్చ చ నాడికాః ।
ఇతరే కాలభేదాస్తు ప్రత్యేకం యామసమ్మితాః ॥ ౬౦

❖ ఆరాధనభేదాః. ❖

ఉత్సవావసితం శ్రేష్ఠమారాధన ముదాహృతమ్ ।
హోమాన్తం మధ్యమం ప్రోక్తం ప్రాపణాన్త మథాధమమ్ ॥ ౬౧
క్షుద్రం తు ధూపదీపాన్త మధమారాధనం భవేత్ ।

❖ స్నానార్చన నృత్తగేయాదీనాం ఘటికామానమ్. ❖

ఘటికే ద్వే భవేత్ స్నానే ఘటికైకార్చనే భవేత్ ॥ ౬౨
నృత్తగేయే తదా చైకా తదర్ధేన నివేదనమ్ ।
హోమే చైకా చోత్సవే ద్వే శుద్ధనృత్తావసానికే ॥ ౬౩
† ప్రభాతకాలపూజాయాం స్నానాది విధిరీదృశః ।
ఘటికా స్నానసమయ స్తథార్ధ ఘటికార్చనమ్ ॥ ౬౪

---

* త్రయం చ. క. త్రయశ్చేత్ షట్సు పూర్వోక్త స్తతః కాలచతుష్టయే । పఞ్చకాలా ఇమే ప్రోక్తాః కాలభేదాః పునస్త్రియః. ఇతి కోశాన్తరమ్. † ప్రకారకాలభేదోఽయం

గేయనృత్తస్య ఘటికా తదర్ధేన నివేదనమ్ ।
† హోమార్ధే పరిశిష్టస్తు భవేన్నిత్యోత్సవే క్షణః ॥ ౬౫

❖ కాలభేదేషు కాలత్రయం శ్రేష్ఠమ్. ❖

కాలభేదేషు సర్వేషు శ్రేష్ఠం కాలత్రయం విదుః ।
ప్రాతర్మధ్యన్దినం రాత్రి ముఖ్యం చ కమలాసన ॥ ౬౬

❖ ఉక్తకాలత్రయే బలినిత్యోత్సవయోరవశ్యంభావితా. ❖

అవశ్యం భావినా తేషు బలినిత్యోత్సవావుభౌ ।
హోమపర్యన్తమన్యత్ర కాలభేదేషు శస్యతే ॥ ౬౭

❖ ఉత్సవాద్యర్చబిమ్బానాం సర్వకాలేషు పూజనమ్. ❖

ఉత్సవాద్యర్చబిమ్బాని సేనాన్యం విహగేశ్వరమ్ ।
చణ్డప్రచణ్డౌ ద్వారస్థౌ సర్వకాలేషు పూజయేత్ ॥ ౬౮

❖ వాద్యవాదనకాలః. ❖

మధ్యన్దినే ప్రదోషే చ పురస్తాద్వాద్యవాదనమ్ ।

❖ నీరాజనకాల. ❖

నీరాజయేత్ప్రదోషేషు దేవం

❖ నీరాజనపాత్రాది నిరూపణమ్. ❖

తదపి కథ్యతే ॥ ౬౯
స్వర్ణపాత్రాణి యుగ్మాని విపులాని తథావసు ।
తన్మధ్యే శాలిపృష్ఠేషు వర్తిదీపాన్ * ప్రదీపయేత్ ॥ ౭౦

❖ స్త్రీభిశ్శ్రేణీబన్ధేన దీపధారణవ్యాసా ❖

తథావిధాని పాత్రాణి కరైరుద్ధృత్య యోషిత ।
కల్యాణవస్త్రాభరణా నిర్గతాశ్చ మహానసాత్ ॥ ౭౧
శ్రేణీబద్ధాగ పురోగీత నృత్త * వాద్యసమన్వితాః ।
అన్తికే దేవదేవస్య విన్యసేయు మహీతలే ॥ ౭౨

---

† హోమార్ధే పరిశిష్టార్ధం భవేన్నిత్యోత్సవక్రియా. * ప్రకల్పయేత్.

❖ దీపపాత్రార్చనమ్. ❖

ఆధారేషు తతః పాత్రాణ్యర్చయే ద్విశ్వవిద్యయా ।

❖ దీపప్రావణవిధిః. ❖

ఆచార్యో ధ్రువబేరాదౌ షడఙ్గన్యాసమాచరేత్ ॥ ౭౩
ఇష్ట్వా చ దేవమర్ఘ్యాద్యైర్దీపపాత్రాణి పూజకః ।
ఉద్ధృత్య భ్రామయేద్దేవ మాపాదతలమస్తకమ్ ॥ ౭౪
గుణమన్త్రైస్త్రిభిః పాత్రాణ్యనుయోషిత్సు నిక్షిపేత్ ।
అర్చానామేవమన్యాసాం పాత్రాణ్యేకైకశః క్రమాత్ ॥ ౭౫
భ్రామయేన్మూలబేరస్య యద్వా సర్వాణి పద్మజ ।
ఏవం నీరాజనం దేవ్యోః శ్రీభూమ్యో† రిష్యతే పృథక్ ॥ ౭౬
నీరాజనే తన్యమానే తూర్యఘోష ముదీరయేత్ ।

❖ అర్ధరాత్రే పూజా నివేదనాదివిధిః. ❖

నిత్యోత్సవాన్తం స్నానాది విధాయార్చన మన్వతః ॥ ౭౭
అర్ధరాత్రే తు సంప్రాప్తే కృత్వా స్నానాదికం హరేః ।
శుద్ధపాయసముద్గాన్న మపూపాది హవిఃక్రమాత్ ॥ ౭౮
గోక్షీరం సితఖణ్డాది మధురం చ నివేదయేత్ ।

❖ సుప్రభాతవిధిః. ❖

భాస్కరస్యోదయాత్పూర్వం బహవస్సూతమాగధాః ॥ ౮౦
ప్రబోధయేయుర్దేవేశం స్తువన్తో వాద్యవాదనైః ।
రాత్రౌ బిమ్బేషు సర్వేషు కుర్యాన్నీరాజనం హరేః ॥ ౮౧
రాజోపచారవత్సర్వ ముపచారం ప్రదర్శయేత్ ।
అహ్ని రాత్రౌ చ యే ప్రోక్తాః కాలభేదాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౮౨
జఘన్య ముఖ్యభేదేన తేష్విత్థం హరిమర్చయేత్ ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే చర్యాపాదే
నిత్యోత్సవ సమారాధనకాల విభాగో నామ
పఞ్చమోఽధ్యాయః.

---

* వాద్యాదిభిస్సహ. † రుచ్యతే.

షష్ఠోఽధ్యాయః

❖ పురుషసూక్తన్యాసః. ❖

బ్రహ్మా:—

సూక్తస్యాస్య భగవన్ పౌరుషస్య కథం భవేత్ ।
న్యాసః కథం వా తేన త్వామర్చయామి యథా మమ ॥ ౧
పృచ్ఛత స్సంశయానస్య బ్రూహి చాస్య * విధిక్రమః ।
యాథాత్మ్యేన వక్తవ్యో మయి చేదస్త్యనుగ్రహః ॥ ౨

శ్రీభగవాన్ :—

ఛన్దోఽనుష్టు బృషి స్తస్య వాసుదేవస్తు దేవతా ।
మూర్ధ్ని ఫాలే నయనయో ర్నాసికాయాం తథా ముఖే ॥ 3
గలే బాహ్వోశ్చ హృదయే నాభౌ వజ్జే చ మేహనే ।
ఊర్వో శ్చరణయో ర్న్యాసః ప్రథమాదిఋచాం క్రమాత్ ॥

❖ ఋచామావాహనాదౌ వినియోగః. ❖

ఆద్యయాఽఽవాహయేద్దేవ మాసనం చ ద్వితీయయా ।
పాద్యం తృతీయయా చార్ఘ్యం చతుర్థ్యా వితరేదృచా ॥ ౪
పఞ్చమ్యాచమనం స్నానం షష్ఠ్యా సప్తమ్యాఽమ్బరమ్ ।
ఉపవీత మృచాష్టమ్యా నవమ్యా గన్ధలేపనమ్ ॥ ౫
పుష్పం దశమ్యైకాదశ్యా ద్వాదశ్యా ధూపదీపకౌ ।
నివేదనం త్రయోదశ్యా చతుర్దశ్యా నమస్కృతిః ॥ ౬
ప్రదక్షిణం పఞ్చదశ్యా షోడశ్యోద్వాసనం హరేః ।

❖ హోమదరివ్యాణి ❖

సమిధన్నాజ్య హోమశ్చ ప్రత్యృచం జాతవేదసి ॥ ౭
స్వగృహే పూజయేద్విష్ణుం శుచౌ దేశే గృహే క్వచిత్ ।

---

* విధిః కథమ్ । త్వయా తథ్యేన.

❖ ఆవాహనాధార వస్తూని ❖

స్థలె † రత్నమయస్థానె విమానె చ తథావిధె ॥ ౯
అప్స్వగ్నౌ హృదయె సూర్యె స్థణ్డిలె ప్రతిమాసు చ ।

❖ ఆవాహన ప్రకారోపచారాః ❖

పుష్పోదపాత్రమాదాయ తస్మిన్నావాహయెద్ధరిమ్ ॥ ౧౦
* ఓంభూరాది వ్యాహృతిభిః ప్రత్యేకం పురుషోత్తమమ్ ।
వ్యస్తాభిశ్చ సమస్తాభిః వేదాద్యేనాసనం తతః ॥ ౧౧
పాత్రస్థమమ్బుసమ్పవితాన్త్ర్య అభిమన్త్ర్య పవిత్రకమ్ ।
తదర్ఘ్యం విష్ణుగాయత్ర్యా దద్యాత్త్రీణిపదేత్యృచా ॥ ౧౨
పాద్యమాచమనీయం చ ప్రణవేన ప్రకల్పయేత్ ।
మన్త్రైస్స్నపనమబ్లిఙ్గైరఙ్గం చ విమృజేత్తతః ॥ ౧౩
వ్యాహృత్యా ప్లోతవస్త్రేణ జితన్త ఇతి విద్యయా ।
వాసో † విద్యాదినా దద్యాదుపవీతం చ లేపనమ్ ॥ ౧౪
ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్య ప్రణవేన ప్రసాధనమ్ ।
తద్విష్ణోరితి పుష్పాణి జితన్త ఇతి ధూపకమ్ ॥ ౧౫
ఉద్దీప్యస్వేతి దీపం చ దేవస్యత్వేతి వై హవిః ।
వాసుదేవాదిమన్త్రైశ్చ మత్స్యాద్యైః కేశవాదిభిః ॥ ౧౬
పుష్పాణి ‡ దద్యాద్ధ్యాత్వా చ తాంతాం మూర్తిం యథాయథమ్ ।

❖ చతుర్ముఖాదీనాం గృహే నస్వాతన్త్ర్యేణార్చనమ్. ❖

చతుర్ముఖాదిదేవానాం పరివారతయార్చనమ్ ॥ ౧౭
న స్వాతన్త్ర్యేణ యష్టవ్యః వైష్ణవేన గృహార్చనే ।

❖ జప్తవ్యసూక్తాని. ❖

జపకాలె నృసూక్తం వా ద్వాదశాక్షరమేవ వా ॥ ౧౮
అష్టాక్షరం వా యద్వాన్యం మన్త్రం ప్రణవమెవ వా ।
జపెత్సమాహితమనా యద్వా త్రయ్యన్త గోచరాః ॥ ౧౯

---

† రత్నమయె ధ్యాతె. ధ్యాత్వా. * ఓంపూర్వాది † వేదాదినా.
‡ దత్వా.

❖ గృహార్చనే ఫలమ్. ❖

యో నిత్యం పూజయేద్విష్ణుం గృహస్థో వేశ్మని స్వయమ్ ।
స నయేత్స్వ కులోద్భూతాన్ పురుషానేకవింశతిమ్ ॥ ౨౦
విష్ణోః పదం వా సాలోక్యం యద్వాన్య దభివాఞ్ఛితమ్ ।

❖ ౧౨౮ ఉపచారాణాం నామాని. ❖

ఉపచారా హరేరద్య సపర్యా విధిగోచరాః ॥ ౨౧
అష్టోత్తరశతం వింశచ్ఛ్రితా యే మన్త్రఖోద్గతాః ।

❖ ఆవాహనాసనోపచారాః. ❖

ఆవాహన నమస్కారౌ ప్రత్యుత్థాన మనన్తరమ్ ॥ ౨౨
పుష్పాఞ్జలి స్స్వాగతోక్తి రాసనం పాదపీఠికా ।
అర్ఘ్యం పాద్యం ప్రతిగ్రాహః పాద్యప్లోతాభిమర్శనమ్ ॥ ౨౩
ఆలేపనం చరణయోశ్ఛన్దనక్షోదవారిణా ।
అపామాచమనీయం తు ప్రతిగ్రహణ దర్శనమ్ ॥ ౨౪
ఉపస్పర్శన మాలేపశ్ఛన్దనాద్యమ్బుచర్చయా ।
పుష్పమాలా ధూపదానం మధుపర్క నివేదనమ్ ॥ ౨౫
ఘనసారో నాగవల్లీ

❖ స్నానాపనోపచారాః. ❖

స్నానవిష్టర గోచరాః ।
పాదుకే స్నానపీఠం చ స్నానశాటక మన్వతః ॥ ౨౬
దన్తకాష్ఠ మథాదర్శో జిహ్వానిర్లేఖకట్టికా ।
తామ్బూలపీటికా వస్త్రమపరార్ధప్రసారితమ్ ॥ ౨౭
అభ్యఙ్గో మౌలిమాలా చ తాలవృన్త మనన్తరమ్ ।
చన్దనోద్వర్తనం తస్మా గన్ధామలకవారి చ ॥ ౨౮
కఙ్కతం రజనీస్నానం వస్త్రం గన్ధానులేపనమ్ ।
ఉత్తరీయం పవిత్రం చ నృత్తంగేయ మనన్తరమ్ ॥ ౨౯

వాద్యం దశశతైశ్ఛిద్రై స్స్నానం ధారాభి* రర్ణసామ్ ।
నీరాజనం శిరఃప్లోత ముష్ణీషం ప్లోతవాససా ॥ ౩౦
అఙ్గాభిమర్శనం వస్త్ర ముపవీత మనన్తరమ్ ।
ఉత్తరీయం త్రింశదేతే కథితాః కమలాసన ॥ ౩౧

❖ అలఙ్కారాసనోపచారాః ❖

అలఙ్కారాసనస్థస్య హరేస్తత్కాల గోచరాః ।
ఉపచారా శ్శిరస్త్రాణం పీతకౌశేయ + వాససా ॥ ౩౨
కర్పూర రజసా † ఽఽమౌలి చాపాదాన్త మనన్తరమ్ ।
కస్తూరికా మృగమదం చన్దనేనానులేపనమ్ ॥ ౩౩
వ్యజనం చామరవ్యూహైః కుఙ్కుమేనానులేపనమ్ ।
గన్ధం చ కృత్రిమా భూషా బ్రహ్మసూత్ర ‡ మనన్తరమ్ ॥ ౩౪
ఉత్తరీయం మౌలిమాలా బాహుమాలావిలమ్బనమ్ ।
మృత్స్నయా ¶ తిలకం కుర్యాదఞ్జనం చ శలాకయా ॥ ౩౫
పుష్పావకిరణం బ్రహ్మన్ మహాదర్శప్రదర్శనమ్ ।
తామ్బూలికా ధూపదీపౌ శాలితణ్డుల § మాత్రికా ॥ ౩౬
స్వాధ్యాయాధ్యయనం దానం నాట్యం వేణు నినాదనమ్ ।
వీణాదివాదనం పాఠో మఙ్గలానా మనన్తరమ్ ॥ ౩౭
నీరాజనం చ పిణ్డానాం పక్వానాం క్షేపణం ♦ దిశి ।

❖ యాత్రాసనోపచారాః. ❖

యాత్రాసనోపచారాస్తు హరేస్తత్కాల గోచరాః ॥ ౩౮

---

* రేవచ. + ధారణమ్. † లేపమాపాద తలమస్తకమ్. ‡ ప్రకల్పనమ్. ¶ తూర్ధ్వపుణ్డ్రాఙ్కమఞ్జనమ్. తిలకం చోర్ధ్వమఞ్జనమ్. ఇతి చ పాఠః. § మాత్రయా. ♦ నిశి.

ఉపానహౌ చామరాణి ముక్తాతప నివారణమ్ ।
మయూరపిఞ్ఛవ్యజనం తాలవృన్తం రథో గజః ॥ ౩౯
అశ్వశ్చ శిబికాయానం వైనతేయధ్వజోన్నతిః ।
క్రీడాయష్టిశ్చ తామ్బూలీ క్రీడాఫలసమృద్ధయః ॥ ౪౦
ఏవం పఞ్చదశ ప్రోక్తా యాత్రాసనగతాః § పరమ్ ।

❖ భోజనాసనమ్. ❖

భోజనాసనమారూఢే హారా తత్కాలగోచరాః ॥ ౪౧
మధుపర్కం చ తామ్బూలం వీటికా ముఖశాటికా ।
అహార్ణామ్బర పాయసాన్నం ముద్గాన్నం చ గులోదనమ్ ॥ ౪౨
దధ్యోదనం పానకం చ పానీయం హస్తశాటకమ్ ।
శుద్ధిశ్చ కరయో * రేలాచన్దనక్షోదవారిణా ॥ ౪౩
సుఖాసీనే చ దాశార్హే చన్దనోదకచర్చయా ।
అఙ్గేష్వాలేపనం మాల్యమపూప పృథుకాస్తథా ॥ ౪౪
సక్తవస్తిలపిణ్డాశ్చ ఫలాని క్వథితం జలమ్ ।
నాలికేరామ్బుదానం చ తామ్బూలీదలవీటికా ॥ ౪౫
ప్రదక్షిణ నమస్కార స్తుతిరాత్మ నివేదనమ్ ।
అర్ఘ్యముద్వాసనం చైతే శతమష్టౌ చ వింశతిః ॥ ౪౬
ఉపచారా హరేర్బ్రహ్మన్ విస్తరేణ ప్రదర్శితాః ।

❖ చతుష్షష్టి రుపచారాః. ❖

ఆవాహన నమస్కారౌ సపర్యాసన మన్వతః ॥ ౪౭
పాదపీఠం తథైవార్ఘ్యం పాద్యనీర ప్రతిగ్రహః ।
పాద్యమాచమనీయార్ఘ్య ప్రతిగ్రహణమేవ చ ॥ ౪౮
ఆచామో ముఖవాసశ్చ పాదుకే స్నానవిష్టరమ్ ।
స్నానశాటీ దన్తకాష్ఠం జిహ్వానిర్లేఖనం తదా ॥ ౪౯

---

§ పరే. * రేవమ్.

తామ్బూలాభ్యఞ్జనం చైవ వ్యజనం చాఙ్గపేషణమ్ ।
గన్ధామలకజం స్నానం కఙ్కతేన విశోధనమ్ ॥ ౫౦
రజనీచూర్ణయా స్నానముత్తరీయపరిష్కృతిః ।
వారిధారా సహస్రేణ స్నానం నీరాజనం తథా ॥ ౫౧
ప్లోతాభిమర్శనం వాసో బ్రహ్మసూత్ర † మనన్తరమ్ ।
ఉత్తరీయ మలఙ్కారవిష్టరం కేశశోషణమ్ ॥ ౫౨
పరిధానం దుకూలేన గన్ధద్రవ్యానులేపనమ్ ।
వ్యజనం భూషణం మాలా పుష్పాణాం నయనాఞ్జనమ్ ॥ ౫౩
తామ్బూలం దర్పణం ధూపదీపౌ మాత్రా ‡ పరివ్యయః ।
దానం నీరాజనం చ్ఛత్రముపానట్ చామరధ్వజాః ॥ ౫౪
వాహనం శిబికాయానం త్రయం క్రీడా ఫలం తథా ।
* భోజనస్యాసనప్రాప్తి ర్మధుపర్కనివేదనమ్ ॥ ౫౫
అర్హణం ప్రాపణాం ¶ పానం పానీయం సుఖవిష్టరమ్ ।
నివేదన మపూపాదే స్తామ్బూలీ స్తోత్రశంసనమ్ ॥ ౫౬
విసర్జనమితి బ్రహ్మన్ షష్టిశ్చ చతురుత్తరా ।

❖ ద్వాత్రింశదుపచారాః ❖

ఉపచారానథో వక్ష్యే ద్వాత్రింశత్తు యథాతథమ్ ॥ ౫౭
ఆవాహనాసనే పశ్చాదర్ఘ్యం పాద్య మనన్తరమ్ ॥
ఆచామో ముఖవాసశ్చ పాదుకే దన్తధావనమ్ ॥ ౫౮
జిహ్వానిర్లేఖనం తైలం ధాత్రీస్నానం హరిద్రయా ।
§ వాసశ్చోపవీతం చ గన్ధాలేపశ్చ భూషణమ్ ॥ ౫౯
మాలాఞ్జనం తథాదర్శదానం ధూపశ్చ దీపికా ।
మాత్రాదానం తతశ్ఛత్రం చామరం తూర్యఘోషణమ్ ॥ ౬౦

---

† ప్రకల్పనమ్. ‡ పరివ్యథా. * భోజనాసన సమ్ప్రాప్తిః.
¶ ధానా. § వాసశ్చోత్తరీయంచ గన్ధాలేపనభూషణమ్.

మధుపర్కార్హణం చైవ నివేదన మనన్తరమ్ ।
భక్ష్యం తథా నాగవల్లీ విసర్జన *మధాన్తిమమ్ ॥ ౬౧

❖ షోడశోపచారాః. ❖

ఉపచారాష్షోడశ స్యురాత్మన శ్శక్త్యపేక్షయా ।
ఆవాహనాసనే పూర్వమర్ఘ్యం పాద్య మనన్తరమ్ ॥ ౬౨
ఉపస్పర్శ స్తథా స్నానం వస్త్రం యజ్ఞోపవీతకమ్ ।
గన్ధాలేప స్తథా భూషా మాలా ధూపక ప్రదీపికా ॥ ౬౩
మధుపర్కం ప్రాపణం చ విసర్జన మధాన్తిమమ్ ।

❖ ఆసన సామాన్యోపచారాః. ❖

ఆసనేషు చ సర్వేషు పాద్యం పాద్యప్రతిగ్రహః ॥ ౬౪
పాదప్లోత శ్చరణయోర్గన్ధా లేపశ్చతుర్ముఖ ।
ఆచామశ్చ తదమ్బూనాం ప్రతిగ్రహణ మిష్యతే ॥ ౬౫

❖ పాదవిష్టర నిషేధస్థానమ్. ❖

భోజ్యయాత్రాసనే త్యక్త్వా కర్తవ్యం పాదవిష్టరమ్ ।

❖ మధుపర్క నివేదనమ్. ❖

ఉపక్రమోపరమయో ర్మధుపర్క నివేదనమ్ ॥ ౬౬

❖ ఆచమన స్థానాని. ❖

భోజనాన్తే చ వస్త్రస్య పరిధానే తథా ప్లవే ।
జిహ్వావిలేఖనాన్తే చ సర్వత్రాచమనక్రియా ॥ ౬౭

❖ ఘణ్టానాదం వినా నివేదనీయోపచారాః. ❖

నివేదనే చ వస్త్రాణాం కేశానామపి శోధనే ।
ఘణ్టానాదం వినా ధూపో

❖ ఉపచారాన్తరేషు ఘణ్టాయా ఆవశ్యకతా. ❖

న వినాన్యత్ర ఘణ్టయా ॥ ౬౮

---

* మథాబ్జజ.

దీపోపచారె నైవెద్యం ఘణ్టాస్వనన మన్యథా।
విభవానాం క్షయె స్థానె *స్యాచ్ఛ పూజాఽసురీకృతా॥ ౧౯
నిర్లెఖనం రసజ్ఞాయా దన్తకాష్ఠం చ నిక్షిపెత్।
ఉపస్పర్శన వారీణాం ప్రతిగ్రహణభాజనె॥ ౨౦
భక్షణాద్యన్న పానాన్తె వాససా హస్తమార్జనమ్।
తథాఞ్జనె నయనయో ర్మార్జనం వాససా భవెత్॥ ౨౧
అర్హణం భోజనె దద్యా న్న పానాదౌ కదాచన।

❖ అష్టాఙ్గావాహనమ్. ❖

పరస్య సూక్ష్మస్య తథా స్థూలస్య తదనన్తరమ్॥ ౨౨
చిన్తా సఙ్క్రమణం తస్య బిమ్బె ప్రత్యుద్గమస్తథా।
స్వాగతోక్తి ర్నమస్కార స్సాన్నిధ్యప్రార్థనా తథా॥ ౨౩
ఇత్యావాహన మష్టాఙ్గం పరస్య పరమాత్మనః।

❖ రత్నాదిక్షణికాన్తాని ఆవాహన యోగ్యద్రవ్యాణి. ❖

రత్నేషు స్ఫటికె స్వర్ణె †రజతె తామ్రకెఽపి వా॥ ౨౪
క్షణికె వార్చయెద్దెవ మావాహ్య విధిపూర్వకమ్।

❖ క్షణికద్రవ్య నిరూపణమ్. ❖

చక్రాబ్జమణ్డలం కుమ్భ స్సోదక స్సూత్రవెష్టనమ్॥ ౨౫
బీజం పిష్టం తథైవాన్నం ఫలం పుష్పం జలం తథా।
గన్ధం వెదిశ్శకృత్కూర్చ మిత్యాది క్షణికం మతమ్॥ ౨౬

❖ కుమ్భనీరాజనమ్. ❖

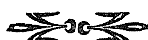
ఆలయె స్థాపితం దెవం సదా నీరాజయెద్ధరిమ్।
సమ్పూర్ణ మమ్భసా కుమ్భం హెమాదిద్రవ్య నిర్మితమ్॥ ౨౭

---

* సాచార్ఘ పూజాఽఽసురీకృతా. † రాజతె తామ్రజె.

ప్రగ్వీణం సాపిధానం చ ముఖేఽశ్వత్థ దలైర్యుతమ్ ।
అక్షతైరర్చితం గన్ధవారిణాభ్యుక్షితం తదా ॥ ౭౮
చతుష్టయా జ్వలోత్సేధం దీపవర్తి విరాజితమ్ ।
ఉచ్చైరాదాయ హస్తాభ్యామాపాద తలమస్తకమ్ ॥ ౭౯
త్రిః పరిభ్రామ్య దేవేశం బలిపీఠే వినిక్షిపేత్ ।
ఏవం నీరాజనం ఘోరశాన్త్యర్థం పుష్టివర్ధనమ్ ॥ ౮౦

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే
చర్యాపాదే నృసూక్తోపచార నీరాజన
విధిర్నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

సప్తమోఽధ్యాయః

❖ చక్రాబ్జమణ్డలన్యాసః ❖

బ్రహ్మా :—

భగవన్ కథ్యతాం కీదృక్ చక్రాబ్జం నామ మణ్డలమ్ ।
యదారాధ్యం సమారాధ్య తరన్తి భవవారిధిమ్ ॥ ౧

శ్రీభగవాన్ :—

చతుర్భిర్యాజ్ఞికైః కాష్ఠైః షడఙ్గులఘనైశ్శుభైః ।
ద్వాదశాఙ్గుల విస్తారైరాకారం చతురశ్రకమ్ ॥ ౨
మణ్డలానుగుణాఽఽయామవిస్తారం పరికల్పయేత్ ।
అష్టతాలాయతాన్ స్తమ్భాన్ సువృత్తాంశ్చతురస్తథా ॥ 3
* సన్నికృష్టస్య కోణేషు చతుష్కోణస్య మణ్డలాత్ ।
స్థాపయేదుపరిష్టాచ్చ † స్తమ్భానాం సన్ని ‡ వేశయేత్ ॥ ౪

* సన్నివిష్టస్య. † స్తమ్భాగ్రే సన్నివేశనమ్. ‡ సన్నివేశనమ్.

¶ చత్వారి చైవ దారూణి యథాపూర్వోక్త లక్షణమ్ ।
§ తచ్చతుష్కం చ దారూణాం వితానధ్వజమాలయా ॥ ౫
భూషయే త్పరితో ముక్తాదామాని చ విలమ్బయేత్ ।
శుద్ధయా చ మృదాధస్తా చ్చతుష్కోష్ఠస్య చా న్తరమ్ ॥ ౬
పూరయే ♦ దన్తరం తస్య గోమయేనోపలేపయేత్ ।
చక్రాబ్జాదీని బిమ్బాని కుర్యా త్తత్ర మహీతలే ॥ ౭
తేషామా యామవిస్తారా విష్యేతే హ స్తసమ్మితౌ ।
ద్విగుణౌ త్రిగుణౌ వాపి స్యాతామథ చతుర్గుణౌ ॥ ౮
యద్వా పఞ్చ గుణౌ బ్రహ్మ న్నవకాశాను ॥ సారతః ।
చన్దనార్ద్రాణి సూత్రాణి ప్రాఞ్చి సప్తదశ క్షితౌ ॥ ౯
నిపాతయే త్తథోదఞ్చి తావ న్తి కమలాసన ।
షట్పఞ్చాశత్సమధికే స న్త్యేవ ద్వే శతే పునః ॥ ౧౦
కోష్ఠాని స న్తి తత్రా న్త ష్షట్త్రింశత్కోష్ఠ మధ్యతః ।
స్థాపయిత్వా తతశ్శఙ్కుం భ్రామయే త్సూత్రవర్త్మనా ॥ ౧౧
పఞ్చవృత్తాని బిమ్బాని సమాన్యేకం తు మధ్యమమ్ ।
కర్ణికాక్షేత్రమేతస్మాద్బహిర్బిమ్బం త్రిధా పునః ॥ ౧౨
విభజ్య సూత్రమార్గేణ ప్రథమా కేసరావనిః ।
దలభూమిర్ద్వితీయా తు తృతీయా నాభిమణ్డలమ్ ॥ ౧౩
తదేకం ద్వివిధం వాపి త్రివిధం సూత్రవర్త్మనా ।
విభజేన్నాభి భూభాగాద్బహిర్ద్వే మణ్డలే భవేత్ ॥ ౧౪
అరక్షేత్రం బహిర్నేమిభూరేకం మణ్డలం భవేత్ ।
కోష్ఠైరథాష్టవింశత్యా పరితో బహిరావనమ్ ॥ ౧౫
చతురశ్రం భవేత్కోష్ఠైరశీత్యా వీథికా బహిః ।

¶ చత్వారి దారూణి తథా. § చతురశ్రం చ దారూణాం వితానమ్
♦ దున్నతం తచ్చ, దన్తత స్తస్య. ॥ రూపతః.

పఙ్క్తిద్వయేన * విశ్వాత్మన్ చతురశ్రాద్బహిః పునః ॥ ౧౬
కోష్ఠాని ద్వాదశాధిక్యం శతం పఙ్క్తిద్వయే భవేత్ ।
ప్రత్యాశం తేషు కోష్ఠేషు చతుర్ద్వారం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౭
కోష్ఠైశ్చతుర్భిః ప్రత్యేకం ద్వయోః పఙ్క్త్యోశ్చతుర్ముఖ ।
చతుర్షు కోణేషు తథా ప్రత్యేకం శఙ్ఖసిద్ధయే ॥ ౧౮
కోష్ఠద్వయం తు సమ్మార్జ్యం ద్వయోః పఙ్క్త్యోశ్చతుర్ముఖ ।
ప్రతిద్వారం తదభ్యర్ణే పార్శ్వయో రుభయోరపి ॥ ౧౯
అర్ధ † శోభాప్రసిద్ధ్యర్థం బాహ్యానన్తర రథ్యయోః ।
ద్వే ద్వే కోష్ఠే బహిఃపఙ్క్త్యా ‖ మేకైకం తదనన్తరమ్ ॥ ౨౦
సమ్మార్జ్య మేవం శోభార్థమేకైకం బహిరన్యతః ।
త్రీణి త్రీణి చ కోష్ఠాని మార్జనీయాని పద్మజ ॥ ౨౧
ఉపశోభార్థ మప్యేవం వ్యత్యాసేన చతుష్టయమ్ ।
సమ్మార్జనీయం కోష్ఠానాం వినియోగః ¶ ప్రదర్శితః ॥ ౨౨
యద్వా పీఠాదినిర్మాణంవినా కోష్ఠాని వింశతిః ।
శతద్వయం చ పరితః § పరిమృజ్య చతుర్ముఖ ॥ ౨౩
ఆదిపద్మ ప్రమాణేన కుర్యాదావరణత్రయమ్ ।
చతుర్దిశం చతుర్ద్వారకల్పనం పద్మమానతః ॥ ౨౪
యద్వైక ♦ వలజం కుర్యాదభీష్టదిశి పద్మజ ।
ద్వాదశాఙ్గాని కల్ప్యాని ప్రత్యావరణకల్పనమ్ ॥ ౨౫
చతుర్షు కోణేష్వేకైకం ద్వే ద్వే ॥ వలజ పార్శ్వయోః ।
దళై ర్ద్వాదశభిర్యుక్తం కర్ణికాకేసరాన్వితమ్ ॥ ౨౬

---

* బిమ్బాత్మన్ చతురశ్రాత్ బహిః పునః. † అర్ధశోభా ప్రక్లృప్త్యర్థం. ‖ పఙ్క్త్యా ఏకైకమ్. ¶ ప్రశిక్షితః. § పరిగృహ్య.
♦ వలయం. ॥ వలజు.

ఆదిపద్మార్ధమానేన పద్మజాతం ప్రకల్పయేత్ ।
మధ్యమే పఙ్కజే బిన్దూన్ కర్ణికాయాం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౭
ద్వాదశా§బ్జరేఖాశ్చ శతం చ నవతిం తథా ।
కేసరాణాం పిధాయాన్యద్దలక్షేత్రే ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౮
విదిక్షు దిక్షు చ తథా చతస్రో వింశతిం తథా ।
రేఖే ద్వే ద్వే దలాని స్యుస్స్వాద్య♦గ్రే పదనన్తరే ॥ ౨౯
ప్రదర్శయేదుపదలాన్యరక్షేత్రే దిశగ్రతః ।
అరే ద్వే ద్వే విదిక్షు స్యాదేకైకం ద్వాదశారతా ॥ ౩౦
అరాణీన్దీవరదలైస్తుల్యాన్యబ్జపలాశవత్ ।
యద్వా యవోదరాభాని మాతులుఙ్గ॥సమాని చ ॥ ౩౧
పిపీలికోదరాభాని పరస్పరసమాని చ ।
అన్తరాలాని చైతేషాం తుల్యమానాని పద్మజ ॥ ౩౨
ఈదృశం మణ్డలం శస్తం వాసుదేవ సమర్చనే ।
నారాయణే తు యష్టవ్యే *బిన్ద్వాద్యాః పూర్వమీరితాః ॥ ౩౩
అష్టావష్టౌ విధాతవ్యాః కేసరా నవతిస్సమట్ ।
పూర్వేరితాని కోష్ఠాని మార్జయిత్వా పదుత్తరమ్ ॥ ౩౪
త్రింశచ్ఛ†తత్ర నాభ్యాది వినాపద్మం ప్రకల్పయేత్ ।
శఙ్ఖమావృత్య సూత్రేణ తత్సమం విభజేద్ద్విధా ॥ ౩౫
ప్రథమం కర్ణికాక్షేత్రం ద్వితీయం విభజేత్త్రిధా ।
త్రిష్వాద్యం కేసరక్షేత్రం దలక్షేత్ర మనన్తరమ్ ॥ ౩౬
తృతీయమన్తరాలం స్యా≀ద్దలపీఠికయోర్ద్వయోః ।
అష్టౌ ద్వాదశ వా కుర్యాత్ ¶ద్విన్ద్వాదీన్ కమలాసన ॥ ౩౭

---

§ బ్జార. ♦ గ్రాణే తదనన్తరే. ॥ సదృంశే. * బిమ్బాద్యాః.
† త్రింశతం. ≀ దలమ్. ¶ ద్విమ్బాదీన్.

మణ్డలం భద్రకం నామ తదిదం సర్వకామదమ్ ।
చికీర్షేత్ స్వస్తికం బిమ్బం క్షేత్రం షట్త్రింశతాయుతమ్ ॥ 3౯
సంమృజ్య తత్ర కోష్ఠాని § ఏకం దశ చ పాతయేత్ ।
ప్రాగాయతాని సూత్రాణి ఉదీచీనాయతాని చ ॥ 3౯
సంమృజ్య మధ్యతో ద్వే ద్వే ♦ వీథీం ప్రాగాయతామపి ।
తథోదగాయతామేకాం కుర్యాన్నిర్గమనం పునః ॥ ౪౦
ప్రాగాయతాభ్యాం కోష్ఠాభ్యాం బహిఃపఙ్క్తి ◉ ముదఙ్ముఖమ్ ।
ప్రాచీనం పశ్చిమం చాపి దక్షిణాముఖ మిష్యతే ॥ ౪౧
తథోదగాయతాభ్యాం స్యా ॥ దుదక్పఙ్క్త్యఙ్ముఖం శుభమ్ ।
దక్షిణాగ్రం భవేత్ప్రాచ్యామితి స్వస్తిక మీరితమ్ ॥ ౪౨
ద్విధా విభజ్య పూర్వోక్తం షట్త్రింశత్కోష్ఠమణ్డలమ్ ।
మధ్యతః పద్మకరణ మవశిష్టై స్త్రిధాకృతే ॥ ౪3
ద్వాభ్యాం సువృత్తం భాగాభ్యాం భ్రాన్తం వృత్తస్య మణ్డలమ్ ।
అవశిష్టేన భాగేన / త్వన్తరాలం భవేద్బహిః ॥ ౪౪
సౌరమణ్డల మేతత్స్యాదేతదేవేన్దు మణ్డలమ్ ।
సర్వేషామేవ బిమ్బానాం పీఠాద్బాహ్యం యదాపురమ్ ॥ ౪౫
వినా విదధ్యాత్పీఠాదీన్ కేవలం ✻ చక్రపఙ్కజమ్ ।

❖ కర్తుశ్శక్త్యపేక్షయా చక్రం వినా పద్మమణ్డలమ్. ❖

చక్రం † వినా వా పద్మం స్యాత్కర్తుశ్శక్తి సమీక్షయా ॥ ౪౬

❖ సితాదిపఞ్చవర్ణైః మణ్డల శోభా. ❖

మణ్డలం శోభయేద్భక్త్యైన పఞ్చవర్ణైస్సితాదిభిః ।

❖ తత్ర ద్రవ్యవికల్పః. ❖

---

§ ఏకాదశ. ♦ ద్వా ద్వా. ◉ పఙ్క్త్యు. ॥ దుదక్పఙ్క్త్యముదఙ్ముఖమ్. / చాన్తరాలం- ✻ పద్మచక్రజమ్. † వినాపి.

‡ తచ్చూర్ణై రథవా చూర్ణై ర్లోహజై ర్వాఽథ ధాతుజైః ॥
చన్దనాగురుకుష్ఠాది గన్ధచూర్ణై రథాపి వా ।
శాల్యాది తణ్డులైః పిష్టై స్సితైర్వ్రీహిభిరప్యుత ॥ ౪౮
పుటదగ్ధై రవక్షుణ్ణై రసితై ర్యాజ్ఞికై శ్ఛదైః ।
శ్యామై శ్శుక్లైరవక్షుణ్ణైః కౌసుమ్భై ¶ రపి పాటలైః ॥ ౪౯
నిశాచూర్ణైః ప్రసూనై ర్వా పఞ్చవర్ణై శ్చ కాలజైః ।
శోభయేత్కర్ణికాదీని యద్వర్ణాని చతుర్ముఖ ॥ ౫౦
తద్వర్ణై రేవ రత్నాది ద్రవ్యైరాకారశోభనమ్ ।
అన్తరాలాని సర్వత్ర కృష్ణై శ్శ్యామైరథాపి వా ॥ ౫౧
శోభయేత్కర్ణికాం పీతై శ్శుక్లైర్బిన్దూన్విశోభయేత్ ।
పాటలైః కర్ణికారేఖాం కృష్ణైర్వా కేసరావనిమ్ ॥ ౫౨
ద్విధా కృత్వా పూర్వభాగం శ్వేతైర్భాగ మధోత్తరమ్ ।
పీతైరక్తైర్విరామేషు ప్రతికేసరమర్జనైః ॥ ౫౩
బిన్దూన్విదధ్యాద్రత్నైస్తు దలకోటిషు రేఖయేత్ ।
ఆద్యన్తాని చ బర్హాణాం § సితరక్తైర్విశోభయేత్ ॥ ౫౪
బర్హాన్తవలయం రక్తై స్సితైర్వా భూషయే త్పృథక్ ।
శ్యామైః పీతైశ్చ రక్తైశ్చ నాభిరేఖాత్రయం క్రమాత్ ॥ ౫౫
ద్వినాభిత్వే శ్యామపీతై శ్శ్యామైరేవైకనాభికే ।
రేఖయేదసితైరేవ త్వరకోటీ రరాణి తు ॥ ౫౬
రక్తై రరాన్తవలయం కృష్ణైర్నేమ్యన్తమేదినీమ్ ।
సితైర్నేమి † మహీభాగం ద్విధా * కృత్వైక మాదితః ॥ ౫౭

---

‡ తచ్చూర్ణైరథవారత్నైః, అథవా చూర్ణితైరత్నైః. ¶ రథ.
§ సితైరక్తైః. † మహాభాగం. * కృత్వైవ.

భాగం కృష్ణైస్సితైరన్యన్నేమిభాగం విశేషయేత్ ।
పీతం పీతైశ్చ పాటలైర్వా సితైర్వా వీథికాం పునః ॥ ౫౮
లతావితాన *పత్రాదియుక్తాం చూర్ణైశ్చ చిత్రయేత్ ।
రక్తైశ్శోభాం తథా పీతై †రుపశోభాం చ శోభయేత్ ॥ ౫౯
ద్వారం శుక్లైశ్చ రక్తైశ్చ పీతైః కృష్ణైర్యథాక్రమమ్ ।
శోభయేదుత్తరాదీంశ్చ కోణాన్ కృష్ణైరథార్జనైః ॥ ౬౦
‡శఙ్ఖం చ కుర్యాత్తైరేవ స్వస్తికం పాటలప్రభమ్ ।
యద్వా పీతనిభం సౌరం మణ్డలం పాటలప్రభమ్ ॥ ౬౧
మణ్డలం చైన్దవం శుక్లమన్తరాలం తు ¶ పర్వశః ।

❖ మణ్డలవిస్తారానుసారేణ పూరణీయచూర్ణోత్సేధః. ❖

యథేష్టవర్ణ సుభగం మణ్డలే హస్తసమ్మితే ॥ ౬౨
రేఖాసు §చూర్ణైరుత్సేధః కనిష్ఠాఙ్గులిసమ్మితః ।
ద్విహస్తేఽనామికా ♦మానస్త్రిహస్తే ‖ మధ్యమా సమః ॥ ౬౩
చతుర్హస్తే మణ్డలే తు తర్జన్యఙ్గులిసమ్మితః ।
పఞ్చహస్తే (సమోఽఙ్గుష్ఠేనోత్సేధః ప్రదర్శితః ॥ ౬౪
మణ్డలం చిత్రయిత్వైవ మారభేత సమర్చనమ్ ।

❖ మన్త్రాధ్వాది షడధ్వార్చనమ్. ❖

ఆరాధయేత్కర్ణికాయాం మన్త్రాధ్వానమనన్తరమ్ ॥ ౬౫
తత్త్వాధ్వానం కేసరేషు వర్ణాధ్వానం దలేషు చ ।
పదాధ్వానం నాభిభాగే కలాధ్వానమరేషు చ ॥ ౬౬
షష్ఠం తు భువనాధ్వానం నేమిభాగే చతుర్ముఖ ।

---

* పత్రాణి యుక్తైశ్చూర్ణైర్విచిత్రయేత్. † రూపశోభాం.
‡ శఙ్ఖాంశ్చకుర్యాత్తైనైవ. ¶ పర్వతః. § పూర్ణైః. ♦ నాహ.
‖ అనామికాసమః. (సమాఙ్గుష్ఠే రిత్యుత్సేధః.

❖ బిన్దుషు ద్వాదశాక్షరావాహనమ్. ❖

కర్ణికాయాం ద్వాదశసు బిన్దుషు ద్వాదశాచరేత్ ॥ ౬౭

అక్షరాణి సమావాహ్య కర్ణికాయాం సమాహితః ।

యజేత పరమాత్మానం సకలీకృత్య 1 తత్వ విత్ ॥ ౬౮

❖ కేసరేషు శ్రియాదీనామర్చనమ్. ❖

కేసరేషు శ్రియాదీంశ్చ యజేత దలభూమిషు ।

శక్తీస్తదీయా దశ చ ద్వే చ పూజ్యా యథావిధి ॥ ౬౯

శ్రీవత్సాద్యాశ్శక్తయశ్చ * వ్యాప్త్యాద్యాః పరితస్స్థితాః ।

❖ నాభిక్రమేణ విష్ణ్వాదీనాం పూజా. ❖

దలాన్తవలయే పూజ్యో విష్ణుః ప్రథమనాభిగః ॥ ౭౦

బ్రహ్మా ద్వితీయనాభిస్థ స్త్రినేత్రస్తు తృతీయగః ।

❖ ద్వాదశస్వరేషు విష్ణ్వాదిద్వాదశ మూర్తి పూజా. ❖

ద్వాదశారేషు విష్ణ్వాద్యాః పూజ్యా ద్వాదశమూర్తయః ॥ ౭౧

❖ అరాన్తవలయే మీనాదిదశమూర్తీనామర్చనమ్. ❖

అరాన్త వలయే పూజ్యా మీనాద్యా దశ మూర్తయః ।

❖ ప్రథమనేమివలయే శఙ్ఖాద్యాయుధపూజా. ❖

ప్రథమే నేమివలయే శఙ్ఖాద్యాయుధ పూజనమ్ ॥ ౭౨

❖ పీఠకోణేషు వరాహాదీనాం పూజా. ❖

పీఠకోణ చతుష్కేషు వరాహో నరకేసరీ ।

అనన్తశ్చ హయగ్రీవ స్తదాగ్నేయాదిషు క్రమాత్ ॥ ౭౩

❖ వీథికాయాం లోకపాలపూజా. ❖

† వీథికాయాం లోకపాలాః పురుహూతాదయః క్రమాత్ ।

❖ ద్వారేషు చణ్డాదీనాం పూజా. ❖

పూజ్యా ద్వారేషు చణ్డాద్యా ద్వౌ ద్వౌ ప్రతి చతుర్ష్వపి ॥ ౭౪

---

1 కృత్వ. * మాసాద్యా. † వేదికాయాం ద్వారపాలాః.

❖ ఈశానకోణే విష్వక్సేనపూజా. ❖

ఈశాన కోణే రథ్యాయాం విష్వక్సేనం సమర్చయేత్ ।

❖ పూర్వద్వారే అభిముఖ్యేన గరుడస్య పూజా. ❖

గరుడోఽభి ముఖస్తిష్ఠన్ పూర్వద్వారా ద్బహిగ తః ॥ ౭౫

❖ చక్రగదాశఙ్ఖానాం దక్షిణాదిద్వారేషు పూజా. ❖

చక్రం చ దక్షిణద్వారి గదాం చ ద్వారి పశ్చిమే ।

వలజే చోత్తరే శఙ్ఖం ప్రథమావరణే తతః ॥ ౭౬

❖ ద్వితీయావరణపద్మేషు విష్ణ్వాదిద్వాదశమూర్తిపూజా. ❖

విష్ణ్వాది మూర్తయః పూజ్యా ద్వాదశా బ్జేషు పద్మజ ।

అనన్తరే చావరణే పద్మేషు ద్వాదశస్వపి ॥ ౭౭

వాసుదేవాది కృష్ణాన్తా మూర్తయో ద్వాదశైవ తే ।

❖ తృతీయావరణ పద్మేషు ద్వాదశాదిత్యపూజా. ❖

పద్మేష్వావరణే చాన్తే ద్వాదశా దిత్య పూజనమ్ ॥ ౭౮

❖ మణ్డలే వాసుదేవార్చనమ్. ❖

ఏతస్మిన్ మణ్డలే దేవం వాసుదేవం సమర్చయేత్ ।

❖ బిన్దుషు అష్టాక్షరన్యాసః. ❖

బిమ్బే నారాయణాఖ్యే తు బిన్దుష్వష్టసు తాపతామ్ ॥ ౭౯

అష్టాక్షరాణాం * న్యసనమ్

❖ కేసరేషు అష్టౌ శక్తయః పూజ్యాః. ❖

వ్యాప్త్యాద్యా శ్శక్తయోఽష్టచ ।

కేసరేషు సమారాధ్యా

❖ దలేషు శ్రియాదయః పూజ్యాః. ❖

దలేష్వష్టౌ శ్రియాదయః ॥ ౮౦

* సన్న్యాసమ్.

❖ అరేషు శఙ్ఖాద్యష్టాయుధపూజా. ❖

అరేష్వష్టసు శఙ్ఖాదీన్యాయుధాన్యష్ట పూజయేత్ ।

❖ చతుర్వింశతిపద్మేషు తావన్మూర్తీన్ పూజనమ్. ❖

చతుర్వింశతిపద్మేషు చతుర్వింశతిమూర్తయః ॥ ౨౧

త్రిషు చావరణేష్వేషు పూజ్యాః

❖ అస్మిన్ చక్రాబ్జమణ్డలే నారాయణస్య యజనమ్. ❖

తన్మణ్డలే హరిమ్ ।

నారాయణం సమావాహ్య యజేత పరమేశ్వరమ్ ॥ ౨౨

❖ భగవతో యజనే ముఖ్యగకాలః. ❖

దర్శే చ పౌర్ణమాస్యాం చ సఙ్క్రాన్తౌ శ్రావణేషు చ ।
ద్వాదశ్యాం విషువే చైవ గ్రహణేష్వయనేషు చ ॥ ౨౩

జన్మఋక్షే * విశేషేణ మణ్డలే హరిమర్చయేత్ ।
మణ్డలారాధనమిదం ధర్మకామార్థమోక్షదమ్ ॥ ౨౪

❖ దీక్షాయాశ్చక్రాబ్జమణ్డలం ప్రశస్తమ్. ❖

చక్రాబ్జమణ్డలే శస్తా దీక్షా తస్యాశ్చ మణ్డలమ్ ।

❖ బ్రాహ్మణాదిభేదేన మణ్డలక్షేత్రవర్ణభేదః. ❖

ఏకద్వారం భవేత్తచ్చ సౌమ్యం స్యాదగ్రజన్మనామ్ ॥ ౨౫
చిత్రితం శ్వేతవర్ణేన ప్రాగ్ద్వారం పృథివీ భుజామ్ ।
రక్తేన చిత్రితం ద్వారం పాశ్చాత్యం పీతవర్ణకమ్ ॥ ౨౬
విశాం భవేద్దాక్షిణాత్య మసితం పాదజన్మనామ్ ।

❖ అనులోమానాముత్పాదకవత్ ద్వారాణి. ❖

ద్వారాణి చానులోమానా ముత్పాదకవదివ్యతే ॥ ౨౭

❖ సూతస్య విశేషః. ❖

సూతస్య వలజం ప్రాచ్యాం

---

* జన్మర్క్షే తు.

❖ స్త్రీణాం ద్వారనిరూపణమ్. ❖

శూద్రాణామివ యోషితామ్ ।

❖ కర్మణాదిక్రియా యోగ్యాధికారీ. ❖

శిష్యం సుతం వా సర్వజ్ఞ మనసూయం జితేన్ద్రియమ్ ॥ ౮౮
ఆచార్యవంశజన్మానం నిగ్రహానుగ్రహే క్షమమ్ ।
శాన్తికే పౌష్టికే చైవ కర్మణి క్షమమర్థినామ్ ॥ ౮౯
వేద † వేదాన్త తత్త్వజ్ఞ మాచార్య ‡ పదకాఙ్క్షిణమ్ ।
దేశికేన్ద్రో విధానేన వక్ష్యమాణేన తత్త్వవిత్ ॥ ౯౦
కర్మణాదిషు సర్వేషు విధానేష్వధికారిణమ్ ।
కుర్యాన్మణ్డల పూజాది కుమ్భయాగావసానికమ్ ॥ ౯౧

❖ అధికారసమ్పాదకాస్సంస్కారాః. ❖

దీక్షాయామివ తత్సర్వం కృత్వా శిష్యస్య సన్నిధౌ ।
ఆజ్యేన చరుణా చైవ సమిద్భ్యిగ కుసుమై స్తిలైః ॥ ౯౨
జుహుయాన్మూలమన్త్రాభ్యా మష్టోత్తరసహస్రకమ్ ।
శిష్యస్య దక్షిణే హస్తే బద్ధ్వా ప్రతిసరం గురుః ॥ ౯౩
నృత్తైర్గేయైస్తథా వాద్యై ర్వేదఘోషైర్నయేన్నిశామ్ ।
తతః ప్రభాతే శిష్యం తం స్నాతం నూతన వాససమ్ ॥ ౯౪
* సమాహూయ సమారాధ్య మణ్డలం కుమ్భమేవ చ ।
చతుర్విధం నివేద్యాన్నం హోమం కుర్యాద్యథా నిశి ॥ ౯౫
కలశాంశ్చతురో ద్రోణ పూర్ణాన్ హేమాది నిర్మితాన్ ।
మృణ్మయాన్వా యథావిత్తం సూత్ర వస్త్రాదివేష్టితాన్ ॥ ౯౬
సంస్థాప్య ధాన్యరాశౌ తు రత్నాదీని వినిక్షిపేత్ ।
అగ్నేయకుమ్భే రత్నాని సర్వాణి వినివేశయేత్ ॥ ౯౭

† వేదాఙ్గ. ‡ వరకాఙ్క్షిణమ్. * సమాలభ్య.

నైరృతే సర్వలోహాని గన్ధద్రవ్యాణి మారుతే।
ఐశానే తీర్థవారీణి తతో దేవం సమర్చయేత్॥ ౯౮

† అగ్నికోణే వాసుదేవం సఙ్కర్షణ మనన్తరే।
ప్రద్యుమ్నం వాయుకోణే తు కోణే రౌద్రేఽనిరుద్ధకమ్॥ ౯౯

తతోఽను శిష్యం సంస్థాప్య పీఠే భద్రాదివిద్యయా।
శిష్యం ప్రాఙ్ముఖమాసీనం షడఙ్గ న్యాసపూర్వకమ్॥ ౧౦౦

అర్చయిత్వా ఘృతాలోప మాచరే దఖిలమ్బ్రయః।
తూర్యఘోషేణ గేయేన బ్రహ్మఘోషేణ ఘోషయేత్॥

చతుర్దిక్షు తతో గన్ధైః పుష్పైస్తామ్బూలవీటిభిః।
ధనైర్బహు విధైరిష్టైస్సదస్యాన్ తోషయేద్ద్విజాన్॥ ౧౦౨

తోషయేచ్చ విశేషేణ భగవద్భక్తిమాశ్రితాన్।

❖ మన్త్రిత కుమ్భజలై శ్శిష్యాభిషేకః. ❖

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా॥ ౧౦౩

ఋగ్వేద మన్త్రితం కుమ్భ మాగ్నేయదిశి నిక్షిపేత్।
తముపాదాయ పాణిభ్యాం సూక్తేన పురుషాత్మనా॥ ౧౦౪

ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ * సమ్పుటీకృతమూర్తినా।
అభిషిఞ్చే ద్గురుశ్శిష్యం కుమ్భేన తదనన్తరమ్॥ ౧౦౫

నైరృతస్థేన యజుషా మన్త్రితేన సమాహితః।
వైష్ణవేన చ సూక్తేన బ్రహ్మన్యాద్యవసానయోః॥ ౧౦౬

సఙ్కర్షణాఖ్య మన్త్రేణ సమ్పుటీకృతమూర్తినా।
కుమ్భేన మారుత ‡ స్థ సామఘోషితవారిణా॥ ౧౦౭

ప్రద్యుమ్నసమ్పుటేనాథ బ్రహ్మన్ వారుణసామభిః।
కుమ్భేనాథర్వవేదేన పవిత్రీ కృతవారిణా॥ ౧౦౮

---

† అగ్నికుమ్భే. * కేషు చిత్కోశేషు "సమ్పుటీకృత్యమూర్తినా" ఇతి పాఠోఽస్తి. ‡ సామస్థాపిత.

ఈశాన కోణసంస్థేన సమ్పుటే కృతమూర్తినా ।
అనిరుద్ధాఖ్య మన్త్రేణ నారాయణ పదాహ్వయా ॥ ౧౦౯
విద్యయా కలశైస్సర్వై రభిషిఞ్చే ద్యథోదితమ్ ।

❖ ఏవమభిషిక్తస్య అధికారలాభః. ❖

అభిషిక్త స్తతశ్శిష్యో నవామ్బరధరశ్శుచిః ॥ ౧౧౦
ఆచాన్త శ్చన్దనక్షోదై †ర్లిప్తమూర్తి రలఙ్కృతః ।
స్రగ్వీ వాసోభి రుష్ణీషం బద్ధ్వా ముకుట సన్నిభమ్ ॥ ౧౧౧
ఉత్తరీయం చ బిభ్రాణో బిభ్రాణో యోగపట్టికామ్ ।
అఞ్జనాక్తేక్షణద్వన్ద్వో బాహుమాలా పరిష్కృతః ॥ ౧౧౨
నిరీక్షితాదర్శతలో బ్రాహ్మణై స్స్వస్తి ¶వాచకైః ।
దత్తప్రసవ వృష్టిశ్చ శ్వేతవ్యజనవీజితః ॥ ౧౧౩
§దత్తోపానత్ సితచ్ఛత్రో దత్తాశ్వ గజవాహనః ।
నీరాజితశ్చ కల్యాణో జాయతే గుర్వనుగ్రహాత్ ॥ ౧౧౪
అనేనై వాభిషేకేణ లబ్ధ్వాచార్య పదం స్వయమ్ ।
ఆచార్య కృత్యమఖిలం కర్తుమిచ్ఛే చ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౧౫
గురవే దక్షిణాం దద్యా ద్గోభూహేమాదికం తథా ।
యథావిభవవిస్తారం తతో వస్త్రాది వాహనమ్ ॥ ౧౧౬
ఆరుహ్య ధవలచ్ఛత్ర శ్వేత చామర వీజితః ।
ఆచార్యచిహ్నై రఖిలై ర్లక్షితో బ్రాహ్మణై స్సహ ॥ ౧౧౭
రథయానేనాగ్రహారం ప్రాదక్షిణ్యేన రథ్యయా ।
గత్వా దేవస్య సదనం ప్రవిశేత్స్వస్య ధామ వా ॥ ౧౧౮

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే చర్యాపాదే
మణ్డలారాధనాచార్యాభిషేకో నామ
సప్తమోఽధ్యాయః.

---

†లిప్తాఙ్గ స్సమలఙ్కృత. ¶వాచికైః. §దత్తప్రసవయష్టిః
§సితోపానత్.

అష్టమోఽధ్యాయః

❖ మహాభిషేకాఖ్య స్నపనమ్. ❖

బ్రహ్మా :—

రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య మర్త్యానాం యదభ్యుదయసాధనమ్ ।
యచ్చోత్పాత ప్రశమనం వ్యాధీనాం చాపనోదనమ్ ॥ ౧
యదభిప్రేతమఖిలం సాధయత్య విలమ్బితమ్ ।
కుర్వతాం భగవన్ తస్మై తదర్చన మనుత్తమమ్ ॥ ౨
కథ్యతాం మయి చేదస్తి దయా పరమ పూరుష ।
రహస్యమపి తన్మహ్య మాఖ్యేయం జగతో హితమ్ ॥ 3

శ్రీభగవాన్ :—

మహాభిషేకో నామాగ్ర్యం స్నపనం * కమలాసన ।
విషువే సఙ్క్రమే చైవ గ్రహణే చాయనద్వయే ॥ ౪
ద్వాదశ్యాం శ్రవణే చైవ తథా కర్తుస్త్రిజన్మసు ।
దినత్రయే వ్యతీపాతే రోహిణ్యాం చ తిథిత్రయే ॥ ౫
దర్శే చ పౌర్ణమాస్యాం చ పునర్వస్వోర్విశేషతః ।
పఞ్చమ్యాం శుభనక్షత్ర తిథివారేషు చాబ్జజ ॥ ౬
ప్రయుజ్యమానం సర్వార్థ సాధనం సర్వశాన్తిదమ్ ।

❖ స్నపనత్రైవిధ్యమ్ ❖

కర్తవ్యం తత్త్రిధా బ్రహ్మన్నుత్తమాధమమధ్యమమ్ ॥ ౭
జాత్యుత్కర్షం ధనోత్కర్ష మథవా వేక్ష్య తత్త్వవిత్ ।
ప్రయుఞ్జీతోత్తమం స్నానం మితరేష్వితరద్భవేత్ ॥ ౮

❖ అఙ్కురన్యాసకౌతుక బన్ధాధివాసాః పూర్వేద్యుస్సద్యో వా ❖

పూర్వేద్యు రఙ్కురన్యాసో బధ్వా కౌతుకమఙ్గలమ్ ।
అధివాసశ్చ బిమ్బస్య సద్యో వా సకలం భవేత్ ॥ ౯

---

* మమ సంమతమ్.

❖ స్నపన ప్రతిమావికల్పః. ❖

స్నపనం * ప్రతిమాయాస్స్యా దధివాసశ్చతుర్ముఖ ।
తీర్థప్రతికృతౌ వాపి పూర్వాలాభేఽధివాసయేత్ ॥ ౧౦
యద్వోత్సవార్థప్రతిమాం బలిబిమ్బ మథాపి వా ।
బిమ్బం కర్మార్థ మథవా

❖ ఉక్తబిమ్బాభావే కుశకూర్చకమ్. ❖

అసత్సు కుశకూర్చకమ్ ॥ ౧౧

❖ లేపమృణ్మయాది ప్రతిమాధివాసే విశేషః. ❖

లేపమృణ్మయభిత్తిస్థ పటస్థేషు చ దర్పణమ్ ।
కూర్చం మూర్త్యన్తరాభావే క్లృప్తిరేషా సనాతనీ ॥ ౧౨

❖ స్నపనమణ్డప లక్షణమ్. ❖

ప్రాసాదస్యాగ్రతః కుర్యా త్తతస్స్నపనమణ్డపమ్ ।
దశహస్త ప్రవిస్తారం ద్విగుణేనాయతం శుభమ్ ॥ ౧౩
చతుర్ద్వారం చతుర్దిక్షు చతుస్తోరణభూషితమ్ ।
సర్వావరణ భూమ్యేవ దిక్షు సర్వాసు వా భవేత్ ॥ ౧౪
క్లృప్తే వా మణ్డపే కుర్యా దవకాశానుసారతః ।
విభజ్య తత్త్రిధా కుర్యా త్తృతీయేంశేఽథ పశ్చిమే ॥ ౧౫
అవలమ్బ్య బ్రహ్మసూత్రం చతురశ్రం సమన్తతః ।
చతుర్హస్తాం స్నానవేదీం హస్తోత్సేధాం శిలాదిభిః ॥ ౧౬
ఉపానహాదిసంయుక్తాం దర్శనీయాం సలక్షణామ్ ।
ఉపరిష్టాచ్చ వలయం వృత్తం వా చతురశ్రకమ్ ॥ ౧౭
ప్రాదేశేన ప్రవిస్తీర్ణం తతమష్టాఙ్గులేన వా ।
షడఙ్గులేన వా బ్రహ్మన్ చతురఙ్గుల మున్నతమ్ ॥ ౧౮
† వేదికోపరి తద్ధారా కుల్యామాశ్వభ్రి మేదినీమ్ ।
మృణ్మయాదిషు బిమ్బేషు బహిర్వేదీ పరికల్పనమ్ ॥ ౧౯

---

* స్నపనం ప్రతిమాయాం. † వేదికోపరి చాధారా కుల్యామా.

* ఏకబెరే తు న బహిస్స్నానవేదీ ప్రకల్పనమ్ ।

❖ మణ్డపాలఙ్కారః. ❖

దుకూలక్షౌమవసనై ర్మణ్డపం సర్వతోదిశమ్ ॥ ౨౦
శోభయేత్పూర్ణ కుమ్భాద్యై స్తో † రణైశ్చ విభూషయేత్ ।
వేష్టయేద్దర్భ మాలాభి ర్ముక్తాదామాని లమ్బయేత్ ॥ ౨౧
ఆస్థానమణ్డపే ‖ స్థానే తదాద్యైవార్ధ మణ్డపే ।

❖ గృహార్చాయాం విశేషః. ❖

తోరణాది న కర్తవ్యం గృహార్చాయాం తథైవచ ॥ ౨౨

❖ నిత్యస్నపనే అఙ్కురకౌతుక చూర్ణస్నపనాదినిషేధః. ❖

నిత్యే చ స్నపనే నాపి కౌతుకం నాఙ్కురార్పణమ్ ।
నిశాచూర్ణైర్న స్నపనమిష్యతే

❖ అర్ఘ్యాది దీపాన్తపూజాసు ఉపకరణోపకల్పనమ్. ❖

మణ్డప ¶ స్థలమ్ ॥ ౨౩
గోమయామ్భోభి § రాలిప్య సుధాచూర్ణైశ్చ శోభయేత్ ।
దీపానారోపయేత్తత్ర న్యస్యేదఙ్కురపాలికాః ॥ ౨౪
కోణే రౌద్రే మణ్డపస్య జలద్రోణ్యాదిభాజనమ్ ।
కల్పయేద్గాలితస్వాదు సుగన్ధి జలపూరితమ్ ॥ ౨౫
పవమానాదిభిస్సూక్తై ర్మన్త్రితం సాపిధానకమ్ ।
వేదిదక్షిణతో భూమౌ వృషస్నానామ్బు కల్పనమ్ ॥ ౨౬
అర్ఘ్యాదిదీపపర్యన్తం పూజాద్రవ్యాణి కల్పయేత్ ।
చన్దనాద్రాణి సూత్రాణి చతుర్దశ నిపాతయేత్ ॥ ౨౭
ప్రాగాయతాని తావన్తి సూత్రాణ్యేవ చతుర్ముఖ ।
ఉదగాయతాని పన్త్యేవం కోష్ఠాన్యేకోనసప్తతిః ॥ ౨౮
శతం చ తేషామా ♦ యామ విస్తారం షోడశాఙ్గులమ్ ।
ధాన్యపీఠానురూపం వా కలశానాం చతుర్ముఖ ॥ ౨౯

---

* "ఏకబెరే" ఇతీదమర్ధం క్వచిన్న. † తోరణాని. ‖ మణ్డప-స్థానే. ¶ స్థలే. § రాలిప్తే. ♦ యామం విస్తారం.

దిక్ష్వష్టాసు తథా మధ్యే ప్రత్యేకం నవ భూమిషు।
నవ కోష్ఠాని కుమ్భానాం పదాని కమలాసన॥ ౩౦
ఏవమేకాధికాశీతి కోష్ఠాని కలశాస్పదమ్।
అన్యాన్యష్టోత్తరాశీతి రథ్యాం సమ్మృజ్య కల్పయేత్॥ ౩౧

❖ పీఠికోచితధాన్య పరిమాణమ్. ❖

వ్రీహిభిః పీఠికాం కుర్యాత్ కోష్ఠభూమిషు పృథక్పృథక్।
ఆఢకేన తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన *వా భవేత్॥ ౩౨
పీఠికా ధాన్యతుర్యాంశాః తణ్డులాః పీఠికోపరి।
తత్తుర్యాంశాస్తిలాస్తేషాం భవేయురుపరి స్థితాః॥ ౩౩
ద్వౌ ద్వౌ కుశాగ్రా †ప్రత్యస్యేత్ పీఠికాసు చతుర్ముఖ।

❖ కలశస్వరూపమ్. ❖

సౌవర్ణా రాజతాస్తామ్రా మృణ్మయా వా యథావసు॥ ౩౪
కలశా లక్షణోపేతాః పక్వబిమ్బఫలోపమాః।
అచ్ఛిద్రా స్స్వనవాస్త్వశ్చ కాలమణ్డలవర్జితాః॥ ౩౫
అభిన్నా మృణ్మయాః కుమ్భాః పాషాణస్ఫోటవర్జితాః।

❖ కలశేషు పూరణీయద్రవ్యమానమ్. ❖

ద్రవ్యకుమ్భా ద్రోణపూర్ణా స్తదర్ధేనాథవాఽధవా॥ ౩౬
పాదేన కలశాశ్శిష్టాః పూర్యా వాయాఢకేన తు।

❖ కుమ్భానాం సూత్రవేష్టనమ్. ❖

ప్రక్షాల్య విష్ణుగాయత్ర్యా ద్రవ్యకుమ్భం స్తథేతరాన్॥ ౩౭
స్థాపయిత్వా కరతలే సవ్యేఽసవ్యేన పాణినా।
‡ఇన్ద్రమరుత్వ మన్త్రేణ తన్తునా పరివేష్టయేత్॥ ౩౮

❖ కుమ్భవేష్టన తన్తూనామన్తరాలమానమ్. ❖

తన్తూనాం వేష్టితానాం స్యా దన్తరాలం యవాన్తరమ్।

* భావయేత్. † ప్రత్యస్య వీథికాసు. ‡ ఇన్ద్రం నత్వేతి మన్త్రేణ.

అధాఙ్గులాన్తరాలం స్యా ద్వ్యఙ్గుల మన్తరమ్ ॥ ౩౯
కలశాస్పదమేదిన్యాం పశ్చిమే ధరణీతలే ।
ధాన్యపీఠే విధాయాస్మిన్ కలశానధివాసయేత్ ॥ ౪౦
* ధాన్యపీఠే తత స్తస్మిన్ కుశానా స్తీర్య విశ్వతః ।
ప్రాగగ్రానుదగగ్రాంశ్చ తేషు కుమ్భానధోముఖాన్ ॥ ౪౧
ఓమిత్యుచ్చారయన్ విన్యస్యే త్స్నపన భూమిషు యథోత్తరమ్ ।
† న్యస్తానా మపి కుమ్భానా ముపరిష్టాద్యథాపురమ్ ॥ ౪౨
దర్భాం స్తృణీ యాదాచార్యో మన్త్రేణ పరమేష్ఠినా ।
ప్రోక్షయేదర్ఘ్య తోయేన ప్రాఙ్ముఖః పురుషాత్మనా ॥ ౪౩
విశ్వమన్త్రేణ వికిరే ద్దక్షతా ¶ నధివాసితే ।
ఉత్తానితేషు కుమ్భేషు నివృత్త్యా § హ్వానవిద్యయా ॥ ౪౪
♦ సర్పిషా ష్టోత్తరశతం విష్ణుగాయ త్రియా కృతే ।
హోమే హుతాజ్యశేషేణ స్నపనద్రవ్యసేచనమ్ ॥ ౪౫
ఘృతాదిస్నపనద్రవ్యై ర్వస్త్రపూతైః పరిష్కృతైః ।
పూరయేత్కలశాం స్తత్తన్మన్త్రైః పూర్ణాన్ సముద్ధరేత్ ॥ ౪౬
సర్వమన్త్రేణ విశ్వాత్మా కుమ్భాన్ సప్త దశోద్ధృతాన్ ।

---

* ధాన్యపీఠే. † నవానామపి. ¶ న్యధివాసయేత్. § హ్వాయ.
♦ "సర్పిషా" ఇత్యతః పూర్వం. "ఆహ్వానవిద్యయా" ఇత్యతః అనన్తరం కేషు చిత్కోశేషు అధికపాఠతయా శ్లోకద్వయం దృశ్యతే. తత్ర తస్య సఙ్గతిం ప్రామాణికా విభావయన్తు.
యథా —అస్థి రత్నం సిరా తన్తు ర్మాంసం మృత్స్నా ప్రకీర్తితమ్ ।
శోణితం రక్తమృద్భిస్తు జలం మేద స్తథైవ చ ॥
కూర్చం వై శుక్లమిత్యుక్తం చర్మణా మ్బరవేష్టనమ్ ।
తత్తత్ప్రతికృతిర్జీవః క్రమాదేవం స్మరేద్బుధః ॥—ఇతి, పరస్తి.

ద్రవ్యకుమ్భాన్ ధాన్యపీఠే స్థాపయే ద్విష్ణుపూర్వయా ॥ ౪౭
గాయత్ర్యా చ చతుష్షష్టి ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
ఉదకుమ్భాన్ క్రమేణాన్యాన్ ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః ॥ ౪౮

❖ కుమ్భానాం న్యాసక్రమః. ❖

నవకే మధ్యమే స్థానే స్థాపనీ ॥ యాస్తు మధ్యమే ।
ఘృతకుమ్భం స్థాపయిత్వా పదే సౌత్రామణే తతః ॥ ౪౯
ఉష్ణోదకుమ్భం విన్యస్యే ద్రత్న కుమ్భ మనన్తరమ్ ।
ఫలకుమ్భం యమపదే లోహకుమ్భం తు నైరృతే ॥ ౫౦
ప్రాచేతసే మార్జనామ్భః కుమ్భం గన్ధామ్బుమారుతే ।
అక్షతామ్బు చ కౌబేరే పదే శార్వే యవోదకమ్ ॥ ౫౧
ప్రాచ్యాం తు కుమ్భనవకే మధ్యే పాద్యఘటం *న్యసేత్ ।
అర్ఘ్య కుమ్భం పదే యామ్యే పదే ప్రాచేతసే పునః ॥ ౫౨
ఉపస్పర్శన పానీయం పఞ్చగవ్య ముదక్పదే ।
ఆగ్నేయ కుమ్భనవకే మధ్యే దధిఘటం న్యసేత్ ॥ ౫౩
నైరృతే మధ్యతః క్షీరం వాయవీయే ఘటం మధోః ।
కషాయకుమ్భమైశానే సర్వత్రి పరితో ఘటాన్ ॥ ౫౪
శుద్ధోదకాంశ్చతుష్షష్టి మష్టావష్టౌ నివేశయేత్ ।
సప్తభిః పఞ్చభిర్వాపి యద్వా దర్భైస్త్రిభిః కృతాన్ ॥ ౫౫
కూర్చాన్ కుమ్భేష్వవాగ్రాన్ నిక్షిపేల్లక్షణాన్వితాన్ ।
మహాకుమ్భే కుశైః కూర్చం చతుర్వింశతిభిః కృతమ్ ॥ ౫౬
చక్రమన్త్రేణ తాన్ †కుమ్భాన్ శరావైరపిధానయేత్ ।
వాసోభిర్ద్రవ్యకలశా న్యువాసువాస ఇత్యృచా ॥ ౫౭
కణ్ఠేషు వేష్టయేదన్యాన్ వాసోభి శ్ఛాదయేన్నవైః ।

❖ అధివాసితస్య దేవస్యోత్థాపనమ్. ❖

అధీయానై స్త్రయీవిద్యాం విద్వద్భి ర్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ ౫౮

॥ మే తు. * పదే. † సర్వాన్ శరావైః పి.

ఋత్విగ్భిస్సహ దేవస్య యాయాన్మన్త్రవిదన్తికమ్ ।
ఋత్విజో దేవముత్థాప్య గురుశ్శ్చిత్తిష్ఠవిద్యయా ॥ ౫౯
సామ్నా రథన్తరాఖ్యేన బ్రహ్మాయానె గురుస్స్వయమ్ ।
స్థాపయేదృత్విజైస్సార్ధం బ్రాహ్మణై ర్వేదపారగైః ॥ ౬౦

❖ స్నాపనె నివేశనమ్. ❖

శిబికాయాం స్థాపయిత్వా మృద్వాస్తరణ కల్పితె ।
నివేశయేయుః ప్రతిమాం స్నానవెదితలె ॥ శుచౌ ॥ ౬౧

❖ స్నానోపచారాః. ❖

పుణ్యాహం వాచయెత్పశ్చా త్పఞ్చకాలపరాయణైః ।
అయుగ్మై స్థాపయెద్విత్తై స్తాన్విభూత్యనుసారతః ॥ ౬౨
ద్వారతోరణ కుమ్భాదీ న్సమభ్యర్చ్య యథాపురమ్ ।
ద్వారెష్వధ్యయనం నృత్తం వాద్యం గెయం ప్రవర్తయెత్ ॥
సర్పిషా జుహుయాదగ్నౌ యావత్కలశసఙ్ఖ్యయా ।
మూలమన్త్రేణ జుహుయా చ్చరుం పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా ॥ ౬౪
నృసూక్తెన సమభ్యర్చ్య కలశా న్స్థాపితా న్గురుః ।
అర్ఘ్యాదిభిస్తథా దేవం

❖ ఘృతారోపణమ్. ❖

ఘృతారోపణ మాచరెత్ ॥ * ౬౫
దన్తకాష్ఠం గన్ధతైలం తథాఽఽమలకవారి చ ।
వస్త్రం దత్వా చోత్తరీయ మర్ఘ్యాద్యై † రర్చయెత్పునః ॥
దీపాన్త మర్చనం కృత్వా పాద్యకుమ్భముఖై ర్ఘటైః ।

॥ శుభె. * "ఆచరెత్" ॥ ఇత్యనన్తరం, "సప్తధాతూని దేహానాం కుమ్భెషు కలశెషు చ । పర్వతస్సంస్మరెద్బ్రహ్మన్నా-చార్యస్తదను ప్రభోః" ఇతీదంపద్యంక్వచిత్ కోశె పరం వర్తతె ॥
† ధూపయెత్పునః.

ఘృతకుమ్భావసానైశ్చ స్నాపయే ‡దేశికోత్తమః ॥ ౬౭
ఛిన్నైకతన్తు ముద్ధృత్య పాద్యకుమ్భం సమర్చితమ్ ।
పుష్పైర్దద్యాత్కరతలే దేశికేన్ద్రస్య మూర్తిపః ॥ ౬౮
కూర్చమాదాయ కుమ్భస్థం ¶ స్వహస్తే దేశికోత్తమః ।
అవాగ్రగేణ కూర్చేన తీర్థైర్బ్రహ్మాదిభిస్తతః ॥ ౬౯

❖ స్నపనమన్త్రాణాం నిర్దేశః. ❖

§ శుభ్రైర్వైష్ణవ గాయత్ర్యా స్నాపయేత్పాద్యవారిభిః ।
తద్విష్ణోరితిమన్త్రేణ స్నాపయేదర్ఘ్యవారిభిః ॥ ౭౦
నతేవిష్ణు రితిశ్రుత్యా కుమ్భేనాచమనామ్బునా ।
విష్ణోఃకర్మేతి మన్త్రేణ పఞ్చగవ్యాభిషేచనమ్ ॥ ౭౧
దధిక్రావ్ణ్ణాయజుషా దధ్నా దేవాభిషేచనమ్ ।
సామ్నా పయో వ్రతేనైవ పయసా మధునా పునః ॥ ౭౨
మధువాతేతి మన్త్రేణ స్నపనం మధువిద్విషః ।
ఓషధ్య ఇతిమన్త్రేణ * కషాయామ్భోభిషేచనమ్ ॥ ౭౩
† తద్విష్ణో రితి మన్త్రేణ స్నానముష్ణామ్బుధారయా ।
ఫలినీత్యనువాకేన స్నపనం ఫలవారిభిః ॥ ౭౪
శం నో దేవీరితి స్నానం మన్త్రితైర్మార్జనామ్బుభిః ।
సావిత్ర్యా శతపథోభిస్త్రితార పితి సామభిః ॥ ౭౫
రత్నోదకైర్లోకపాలోద్యై మహావ్యాహృతివిద్యయా ।
గన్ధద్వారేతి మన్త్రేణ స్నపనం గన్ధవారిణా ॥ ౭౬
శతధారేతి మన్త్రేణ స్నానం స్యాద్యవవారిభిః ।
ч ఘృతస్నాతేతి మన్త్రేణ ఘృతేన స్నపనం హరేః ॥ ౭౭

---

‡ దేశికక్రమాత్. ¶ తద్ధస్తే. § శుద్ధైః.
* కషాయైరభిషేచయేత్. † త్వం విష్ణోరితి. ч ఘృతవత్యేతి.

అథవా పౌరుషైః సూక్తైః క్రమాత్పాద్యాదివారిభిః ।
ఋగ్భిష్షోడశభిస్స్నాన మృచేదం విష్ణురిత్యపి ॥ ౭౮
అష్టాక్షరేణ వా కుర్యాద్ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
విష్ణుగాయత్రియా వాపి స్నానం కుర్యాచ్చతుర్ముఖ ॥ ౭౯
ష్వమూర్తివిద్యయా వాపి స్నపనం మధువిద్విషః ।
క్షాలనం చ స్మృత ¶ స్నానే సామాన్యై రుష్ణవారిభిః ॥ ౮౦
పాద్యాది ద్రవ్యకుమ్భానాం § ముద్ధారేష్వన్తరాన్తరా ।
శుద్ధోదకుమ్భైరన్యైశ్చ స్నానమష్టభి రష్టభిః ॥ ౮౧
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ భవేద్దేవస్య పద్మజ ।
ఉపస్నానం తథా ప్లోతం వస్త్రం చైవోత్తరీయకమ్ ॥ ౮౨
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం ♦ గన్ధం పుష్పం చ ధూపకమ్ ।
దీపం చైతాని దేయాని ప్రతిద్రవ్య ‖ ఘటాప్లవమ్ ॥ ౮౩
ఉద్ధరేద్దివ్యకలశాన్ విష్ణుగాయత్రివిద్యయా ।
५ శుద్ధోదకాంశ్చ కలశాన్ ద్వాదశాక్షర విద్యయా ॥ ౮౪
హారిద్రా తణ్డులైః స్వర్ణచూర్ణైః కుమ్భాన్ పసూత్రకాన్ ।
పూరయేన్నవ నిర్దోషాన్ సప్త వా పఞ్చ వాథవా ॥ ౮౫
త్రీణ్యేకం * కుమ్భమథవా తే చ స్థాప్యాః పరివ్యయే ।
సాపిధానేషు కుమ్భేషు సకూర్చేషు సమర్చయేత్ ॥ ౮౬
శ్రియం కుమ్భాన్ సముద్ధృత్య శ్రీసూక్తేనాభిషేచయేత్ ।

❖ చూర్ణస్నానమ్. ❖

పూర్ణాహుతిర్యదా హోమే చూర్ణైస్స్నానం తథా భవేత్ ॥

❖ తచ్చూర్ణధారణే ఫలమ్. ❖

¶ స్నానైః. § ముత్తరేషు. ♦ ఫలం పుష్పం చ. ‖ ఘటాప్లవే. ५ 'శుద్ధోదక' ఇత్యర్ధః క్వచిన్నాస్తి. * త్రీణ్యేవ.

వాసుదేవతనుభ్రష్టాం చూర్ణాం పరమపావనాం ।
యే వహన్తి శిరోభిస్స్వై నరా నిర్ధూతకల్మషాః ॥ ౮౮
తే యాన్తి † వైష్ణవం స్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ ।

❖ అభిషేకజలపానే ఫలమ్ ❖

అభిషేక జలం విష్ణోః యే పిబన్తి వహన్తి ‡ వా ॥ ౮౯
తే సర్వతీర్థాభిషేక ఫలమశ్నువతే మహత్ ।
కృత్వా ప్రదక్షిణం నత్వా స్తుత్వా స్తోత్రేణ దేశికః ॥ ౯౦
తత స్సహస్ర ధారాభి స్స్నాపయిత్వా జనార్దనమ్ ।
నీరాజనాన్త మిష్ట్వైవం

❖ అలఙ్కారాసనమ్. ❖

తతోఽలఙ్కార విస్తరే ॥ ౯౧
యజేత మాత్రాదానాన్తం మాత్రాసఙ్ఖ్యా పరివ్యయః ।

❖ మాత్రాద్రవ్య పరిమాణమ్. ❖

ఖారి ద్రోణం తదర్ధం వా దేయాస్స్యుర్దేశికాయ తే ॥ ౯౨

❖ భోజ్యాసనే భోజ్యభేదః. ❖

చతుర్విధాని చాన్నాని భోజయేద్భోజనాసనే ।
హోమాన్త మర్చయేద్దేవం దేశికేన్ద్రో యథావిధి ॥ ౯౩
స్నపనాన్తే తతో దేవం సుఖమాసీన మాసనే ।
యాచేత యజమానోఽపి పర్వమిష్టం జనార్దనమ్ ॥ ౯౪
దక్షిణాం దేశికేన్ద్రాయ సువర్ణశతనిష్కకామ్ ।
తదర్ధం పాదమథవా దద్యాద్వి * త్తానుసారతః ॥ ౯౫
కుర్యాదాచార్యసాత్సర్వం ద్రవ్యం పూజాఙ్గ మాహృతమ్ ।
వస్త్రాదికం తథాన్యేషాం ఋత్విజాం తుష్టిమావహేత్ ॥ ౯౬

---

† పరమం. ‡ చ. * ద్యాను.

నృత్తగేయరతానాం చ తథా స్వాధ్యాయశాలినామ్ ।
బ్రాహ్మణానాం యథా తుష్టిస్తథా * విత్తం విసర్జయేత్ ॥ ౯౭

❖ స్నపనభేదనిరూపణమ్ ❖

అథమోత్తమమేతత్తు స్నపనం పరికీర్తితమ్ ।
కోణేషు కుమ్భైర్ద్వాత్రింశత్కేవలోదకపూరితైః ॥ ౯౮
త్రైవర్ణహీనం హరేస్స్నానం జ్ఞేయన్త్వధమమధ్యమమ్ ।
శుద్ధోదకుమ్భైర్హీనం సర్వైస్తదధమాధమమ్ ॥ ౯౯

❖ కుమ్భేషు క్షేపణీయద్రవ్యాణి తన్మాత్రా చ. ❖

పాద్యకుమ్భే తథా చార్ఘ్యే తథోపస్పర్శనామ్భసి ।
కుమ్భే కషాయఫలయోగ కుమ్భే చాక్షతగన్ధయోః ॥ ౧౦౦
ఏకైకస్మిన్ ఘటేష్వేషు ద్రవ్యాణామష్టకం క్షిపేత్ ।
పాద్యాదిషు క్రమాద్ద్రవ్యం తత్ప్రమాణం చ కథ్యతే ॥ ౧౦౧
తులసీ చ తదా పద్మం దూర్వా చ స్యాత్తథాఽక్షతమ్ ।
శ్యామాకం విష్ణు † కర్ణీం చ బిల్వపత్రాణి చన్దనమ్ ॥ ౧౦౨
ద్రవ్యాణి చన్దనం ముక్త్వా ముష్టిమాత్రాణి తత్ఫలమ్ ।
సిద్ధార్థం చాక్షతం చైవ కుశాగ్రం చ తదా ఫలమ్ ॥ ౧౦౩
యవాస్తిలాశ్చన్దనం చ ప్రసవాశ్చ సుగన్ధయః ।
¶ ఫలం సుపక్వమేతేషు చన్దనం చ త్రినిష్కకమ్ ॥ ౧౦౪
శిష్టాని ముష్టిమాత్రాణి తక్కోలం § చమ్పకస్య చ ।
ముకులం ఘనసారం చ జాతిరేలాఫలాని చ ॥ ౧౦౫
లవఙ్గశ్వక్చన్దనం చ పుష్పాణి సురభీణి చ ।
పలార్ధపరిమాణాని ప్రత్యేకం కమలాసన ॥ ౧౦౬
శమీపలాశఖదిరబిల్వాశ్వత్థ ♦ వికఙ్కతమ్ ।

---

* విత్తవిసర్జనమ్, † పర్ణంచ. ¶ ఫలేషు పక్వమేష్వేవమ్.
§ చన్దనస్య చ. ♦ వికఙ్కతాః.

ఔదుమ్బరం చ న్యగ్రోధశ్చమ్యాదీనాం త్వచః స్మృతాః ॥ ౧౦౭
ప్రత్యేకం పలమానాస్స్యుః కదలీ బీజపూరకమ్ ।
ఆమ్రమామలకం బిల్వం నాలికేర * ఫలాని చ ॥ ౧౦౮
పనసం మాతులుఙ్గం చ భిన్నాన్యేతాని నిక్షిపేత్ ।
నీవారవేణుశాలీనాం ప్రియఙ్గుయవయోరపి ॥ ౧౦౯
కఙ్గుషాష్టికయోశ్చైవ గోధూమస్య చ తణ్డులాః ।
ముష్టిప్రమాణా విజ్ఞేయాః † కుఙ్కుమం కోష్ఠచన్దనే ॥ ౧౧౦
అగరూశీరమూలాని హ్రీబేరం గిరిసమ్భవమ్ ।
మాంసీ మురం చ ప్రత్యేకం పలమాత్రాణి పద్మజ ॥ ౧౧౧
మాణిక్యం పద్మరాగం చ నీలం వజ్రం చ పుష్యకమ్ ।
ప్రవాలం మౌక్తికం చైవ తథా మరకతం క్షిపేత్ ॥ ౧౧౨
వైడూర్యం నవరత్నాని తాని రత్నఘటోదకే ।

❖ రత్నకుమ్భే నిధాతవ్యవస్తూని. ❖

సువర్ణం రజతం తామ్రం సీసకం త్రపుకం తథా ॥ ౧౧3
కాంస్యమాయససారం చ సప్త లోహాఘటోదకే ।

❖ యవోదకకుమ్భే నిధాతవ్యవస్తూని తన్మాత్రా చ. ❖

ప్రత్యేకం నిష్కమానాని రజనీ సూర్యవర్తనీ ॥ ౧౧౪
సహదేవీ శిరీషం చ సదా భద్రం కుశాగ్రకమ్ ।
మార్జనాని షడేతాని ముష్టిమాత్రాణి నిక్షిపేత్ ॥ ౧౧౫
యవా వేణుయవాశ్చైవ వ్రీహయశ్చేతి తత్త్రికమ్ ।
యవోదకే నిధాతవ్యం ప్రత్యేకం కుడుపం భవేత్ ॥ ౧౧౬

❖ పఞ్చగవ్యం తదుపయోగి పాత్రం చ. ❖

పఞ్చగవ్యాని గృహీత్వా న్మృత్పాత్రే నూతనే శుభే ।
గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పిశ్చ పఞ్చమమ్ ॥ ౧౧౭

---

* పలం తథా. † చన్దనం కుష్ఠకుఙ్కుమమ్. కుఙ్కుమా.

గోవిశేషః.

కపిలాయా జరాయాః ? వా పఞ్చగవ్యం ప్రశస్యతే ।
తయోరభావే త్వన్యాసాం గవాం గవ్యం విధీయతే ॥ ౧౧౯
నాతీతాయా న చ గర్భిణ్యా న వృద్ధాయాః కదా చన ।
నావత్సాయా ఉపాదేయం ధేనోర్మూత్రం శకృద్ద్వయమ్ ॥

పఞ్చగవ్యస్య శుద్ధిః

భూమిష్ఠం గోమయం గ్రాహ్యం సోష్ణం క్రిమ్యాద్యదూషితమ్ ।
నిష్పీడ్య సమ్యగ్గృహ్ణీయాద్గోమయస్య రసం పునః ॥ ౧౨౦
సద్యస్తప్తం ఘృతం శుద్ధమహోరాత్రోషితం దధి ।
క్షీరం గ్రాహ్యమతప్తం చ దశాహాజ్జన్మనః పరమ్ ॥ ౧౨౧

పఞ్చగవ్యస్య యోజనే ప్రత్యేకం మన్త్రాః

గోమూత్రం విష్ణుగాయత్ర్యా గన్ధద్వారేతి గోమయమ్ ।
ఆప్యాయస్వేతి చ క్షీరం దధిక్రావ్ణేతి వై దధి ॥ ౧౨౨
ఘృతం శుక్రమసీత్యేవం గవ్యాని సహ యోజయేత్ ।
విష్ణుగాయత్రియా యద్వా పఞ్చోపనిషదైః * స్తువా ॥ ౧౨౩

పఞ్చగవ్యస్యాధిదేవతాః.

పరమేష్ఠీ శకృన్మన్త్రో గోమూత్రస్య తు పూరుషః ।
† విశ్వమన్త్రో భవేద్దధ్నో నివృత్తిస్సర్పిషో భవేత్ ॥ ౧౨౪
పయసస్సర్వమన్త్రస్స్యాత్సర్వేషాం మష్టవర్ణకమ్ ।

స్నపనే పఞ్చగవ్యద్రవ్యమానమ్.

దధ్ని § ద్విగుణ మాఘారాత్పయామం త్రిగుణం తతః ॥ ౧౨౫
షడ్గుణం మూత్రమేతస్మాచ్ఛకృద్వారి చతుర్గుణమ్ ।
స్నపనే కథితం మానమ్

ప్రోక్షణే పఞ్చగవ్యద్రవ్యమానమ్.

ప్రోక్షణే పఞ్చకం సమమ్ ॥ ౧౨౬

---

* స్నమమ్. † బిమ్బమన్త్రః. § దధ్నో.

❖ ప్రాశనే పఞ్చగవ్యద్రవ్యమానమ్. ❖

గోమయేన సమం మూత్రం దధిస్యాద్ద్విగుణం తతః।
తతశ్చతుర్గుణం సర్పిస్సర్పిషోఽష్టగుణం పయః॥ ౧౨౮
ప్రాశనే పఞ్చగవ్యానాం ప్రమాణమిదమీరితమ్।

❖ పఞ్చగవ్యమానన్యూనీభావే దోషః. ❖

ద్రోణమానం పఞ్చగవ్యం ఘృతమానం చ * తాదృశమ్॥
తాదృగేవ దధి క్షీరం † తావదేవ చ మాక్షికమ్।
అర్ధం వాస్యాదాఢకం వా న్యూనం చేదాసురం భవేత్॥ ౧౨౯

❖ గృహార్చాయాం పఞ్చగవ్యమానభేదః. ❖

గృహార్చాస్నపనే న్యూనం § ప్రస్థేనైవ ప్రకల్పయేత్।

❖ పాద్యాదీనాముక్తద్రవ్యాలాభే ప్రతివాపద్రవ్యాణి. ❖

పాద్యే ద్రవ్యాన్తరాలాభే దూర్వైర్వా ఘ్యై చ సర్షపాః॥
శస్తమాచమనీయే తు తక్కోలం మార్జనామ్భసి।
సహదేవీ గన్ధతోయే చన్దనక్షోద ఇష్యతే॥ ౧౩౧
కషాయతోయే చాశ్వత్థ శ్రీతముష్ణోదకే సతి।
రక్తోదకే వజ్రిమేకం కదల్యేకా ఫలామ్భసి॥ ౧౩౨
సువర్ణం లోహపానీయే శాలి తణ్డులమక్షతే।
యవోదకఘటేవ్రీహి శ్శస్యతే కమలాసన॥ ౧౩౩

❖ పఞ్చగవ్యద్రవ్యాలాభే ప్రతివాపద్రవ్యాణి. ❖

అలబ్ధే దధిని క్షీరం క్షీరాభావే తు తద్దధి।
మధున్యలబ్ధే సర్పిరపి తదలాభే భవేన్మధు॥ ౧౩౪
అలాభే పఞ్చగవ్యానాం ఘృతమేవైకమిష్యతే।
పఞ్చగవ్యేషు యస్యస్యాదలాభ ¶ స్తత్పదే ఘృతమ్॥ ౧౩౫

---

* తత్సమం. † తాదృగేవ. § ప్రస్థమానేన. ¶ స్తత్కృతే.

మధ్యమస్నపనమ్.

స్నపనం మధ్యమం వక్ష్యే యథా తదవ‖ధారయ ।
మధ్యే పూర్వోక్త కలశ స్థాపనే విహితే సతి ॥ ౧౩౬
ద్వా ద్వా బహిస్తతః వర్జ్యే స్సమ్మృజ్య కమలాసన ।
పరితో *వీథికాః కుర్యాద్బహిస్తాభ్యో ఘటాస్పదమ్ ॥ ౧౩౭
†పఞ్చాశత మష్టైకోన కలశాన్ దిక్షు నిక్షిపేత్ ।
పూర్వాదిషు ప్రతిదిశం చతస్రష్వమ్బుజాసన ॥ ౧౩౮
చత్వారో ద్రవ్యకలశాస్తేషు శుద్ధోదకాః పరే ।
§గుళోదకం చెక్షురసం నాలికేరజలం తథా ॥ ౧౩౯
శాన్తివారి చ పూర్వాదౌ క్రమాన్న్యస్యేచ్చతుష్టయమ్ ।
గుళాభావే చెక్షురసస్తస్యాభావే గుళోదకమ్ ॥ ౧౪౦
గుళమానం పలాశీతి రర్ధమర్ధార్ధ మేవ వా ।
నాలికేర జలాభావే తత్స్థానే క్షీరమిష్యతే ॥ ౧౪౧
తులసీవేణునీవారయవాశ్చ శ్వేతసర్షపాః ।
తిలాశ్చ షట్ శాన్తికుమ్భ ద్రవ్యాణి తులసీ భవేత్ ॥ ౧౪౨
ముష్టిమాత్రం ద్రవ్యమన్యత్పృథ¶కుడుబసమ్మితమ్ ।
తులసీదలమన్యేషామలాభే గ్రాహ్యమిష్యతే ॥ ౧౪౩
గుళోదకాదిభిర్ద్రవ్యైస్స్నపనే విహితే సతి ।

కలశభేదేన స్నపనమన్త్రవిధిః.

పాద్యాది ద్రవ్యకలశైర్ఘృతాన్తైః స్నాపయేద్ధరిమ్ ॥ ౧౪౪
మధువాతేతి మన్త్రేణ స్నపనం గుళవారిణా ।
మధునక్త మితిస్నాన మైక్షవేన రసేన చ ॥ ౧౪౫

‖ ధార్యతామ్. * వేదికాః. † పఞ్చాశతమష్టైకేన కలశానాం వినిక్షిపేత్. § గుడశబ్దే డకారస్థానే 'ళ' ఇతి ప్రతిపాఠః ప్రాచీనకోశేషు దృశ్యతే. ¶ కుడ్డామ్బు కుసుమ.

మధుమాన్న ఇతిస్నానం నాలికేరామ్భసా పునః ।
వేదాహమితిమన్త్రేణ శాన్తిద్రవ్య ఘటామ్బుభిః ॥ ౧౪౬
జితం త ఇతి శుద్ధేన వారిణా స్నపనం హరేః ।
మధ్యమోత్తమముద్దిష్టం మధ్యమే మధ్యమం పునః ॥ ౧౪౭
చతుర్భిర్ద్రవ్యకలశైః స్నానం శుద్ధోదకైర్వినా ।
బహిష్ఠైర్దేవదేవస్య మధ్యమాధమ ఆప్లవః ॥ ౧౪౮
సర్వైరేవ ద్రవ్యకుమ్భైః స్సర్వైః శ్శుద్ధోదకైర్వినా ।

❖ ఉత్తమం స్నపనమ్. ❖

ఉత్తమం స్నపనం వక్ష్యే యాధావదవ * ధారయ ॥ ౧౪౯
విదిక్షు దిక్షువత్కుమ్భా స్థాపయ్యాగ్ర పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా ।
తేషాం చ ద్రవ్యకలశాశ్చత్వారోఽన్యే చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౦
శుద్ధోదకా విదిక్ష్వగ్నే ర్విన్యస్యేన్మఙ్గలోదకమ్ ।
ఇన్ద్రనీలఞ్చ కాఙ్గాశ్వత్థపల్లవాశ్చ కుశేశయమ్ ॥ ౧౫౧
ఏకపత్రామ్బుజం కుష్ఠం కుఙ్కుమం రోహిణ ద్రుమమ్ ।
పుణ్యాస్సుమనసశ్చాష్టౌ యూధికా మల్లికాపి చ ॥ ౧౫౨
త్రీణ్యుత్పలాని జాతిశ్చ చమ్పకం కేతకీ తదా ।
ద్రవ్యాణి మఙ్గలానీతి ప్రాస్యేన్మఙ్గలపాథసి ॥ ౧౫౩
అఙ్కురార్ద్రయా మేకైక మేకపత్రం చ పఙ్కజమ్ ।
ముష్టిమాత్రం సుమనసశ్చైకైకం చన్దనాదికమ్ ॥ ౧౫౪
ఫలం పృథక్పృథక్కుమ్భే నైరృతే సకలౌషధీః ।
మాంసీ కుష్ఠం హరిద్రే ద్వే మురా శైలేయచమ్పకే ॥ ౧౫౫
ముస్తా వచా చ కర్పూరం ప్రత్యేకం పలసమ్మితమ్ ।
పిష్ట్వా సర్వౌషధఘటే నిక్షిపేత్కమలాసన ॥ ౧౫౬
వాయవీయే సర్వగన్ధ ద్రవ్యాణాం తైకణం ఘటే ।
కర్పూరం కుఙ్కుమం కుష్ఠం మాంసీ మలయజం మురమ్ ॥ ౧౫౭

---

* ధా[illegible]తాన్.

ప్రియఙ్గు కేసరం ముస్తా తమాలం నాగకెసరమ్ ।
మూలద్వయం చ కర్పూరం సురవర్ణక కేసరమ్ ॥ ౧౫౮
ఉశీరం తగరం లోధ్రం తథైవ హరిచన్దనమ్ ।
అగురుద్వయం సితం కుష్ఠం కాలెయం గ్రన్థిపల్లవమ్ ॥ ౧౫౯
ముకులం ¶ చమ్పకస్యేతి ప్రత్యేకం పలసమ్మితమ్ ।
చూర్ణీకృతం సమస్తం చ న్యసేద్గన్ధోదకె ఘటె ॥ ౧౬౦
మూలౌషధిఘటే శ్రావె మూలౌషధిసమర్పణమ్ ।
వ్యాఘ్రీ సింహీ బలా చాగ్నిశ్వరపుఙ్ఖా శతావరీ ॥ ౧౬౧
బిల్వమూలం వచా శుణ్ఠీ కొరణ్డం శతమూలికా ।
ప్రత్యేకం పలమానాస్స్యుః * పిష్ట్వా కుమ్భే వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౬౨
మఙ్గలోదకవస్తూనామలాభె చన్దనం వరమ్ ।
సర్వౌషధీనామేతాసామలాభే కుష్ఠమిష్యతె ॥ ౧౬౩
అలాభే సర్వగన్ధానాం శస్యతే చన్దనం వరమ్ ।
మూలౌషధీనాం సర్వాసామలాభె శస్యతె బలా ॥ ౧౬౪
అధిదైవం సమభ్యర్చ్య ఉద్ధృత్య స్నాపయేత్క్రమాత్ ।
పూర్వాదిదిక్షు ప్రథమమాగ్నేయాది తతఃపరమ్ ॥ ౧౬౫
విష్ణోర్నుకమితి ప్రోచ్య స్నాపయేన్మఙ్గలామ్భసా ।
ఓషధ్య ఇతి మన్త్రేణ సర్వౌషధిజలెన చ ॥ ౧౬౬
నారాయణానువాకేన సర్వగన్ధామ్బుభిర్హరిమ్ ।
యా ఓషధీతిమన్త్రేణ మూలౌషధిజలైస్తతః ॥ ౧౬౭
† అస్త్రశుద్ధోదకైస్స్నానం యా ద్విషద్య యాష్టాక్షరాత్మనా ।
పాద్యపూర్వం మృతాన్తం చ § స్నానం దెవే యథాపురమ్ ॥
ఉత్తమోత్తమమేతత్తు స్నపనం పరికీర్తితమ్ ।

❖ ఉత్తమమధ్యమస్య ఉత్తమాధమస్య చ స్నపనస్యవిధిః. ❖

అర్ఘశుద్ధోదకైర్హీనం భవేదుత్తమమధ్యమమ్ ॥ ౧౬౮

¶ చమ్పకం చెతి. * పుష్పకుమ్భే. † అత్ర. § స్నాయాద్దెవమ్.

సర్వశుద్ధోదకైర్హీన ముత్తమాధమ మిష్యతే।

❖ స్నపనభేదే కలశసఙ్ఖ్యాభేదః. ❖

వింశతిశ్చ పఞ్చ చ బ్రహ్మన్ సఙ్క్షేపే కలశా మతాః॥ ౧౭౦
చతుశ్శతం చ విస్తారే సప్తతిశ్చ త్రి రుత్తరమ్।

❖ కుమ్భద్రవ్యాణా మధిదేవతాః. ❖

ద్రవ్యాణా మథ సర్వేషాం కథయామ్యధిదేవతాః॥ ౧౭౧
ఘృతస్య పరమాత్మా చ వాసుదేవోఽధిదేవతా।
ఉష్ణోదకుమ్భే పురుష స్సత్యస్స్యాత్తు ఫలోదకే॥ ౧౭౨
అచ్యుతో మార్జనే దేవ స్త్వనన్త శ్చూతకోదకే।
రత్నోదకే కేశవస్స్యా ల్లోహే నారాయణ స్స్మృతః॥ ౧౭౩
గన్ధోదకే మాధవస్స్యా ద్గోవిన్ద స్స్యాద్యవోదకే।
పాద్యోదకే భవేద్విష్ణు రర్ఘ్యే చ మధుసూదనః॥ ౧౭౪
త్రివిక్రమ స్తథా చామే పఞ్చగవ్యేషు వామనః।
దధిని శ్రీధరో దేవో హృషీకేశః పయస్యపి॥ ౧౭౫
మధునశ్చ పద్మనాభస్స్యా ద్దామోదరశ్చ కషాయకే।
గుళోదకే వరాహస్స్యాత్ నృసింహశ్శైత్యవోదకే॥ ౧౭౬
శ్రీధరో నాళికేరస్య హయాస్య శ్శాన్తివారిణః।
వాసుదేవో మఙ్గలస్య కుమ్భస్య కమలాసన॥ ౧౭౭
సర్వౌషధ్యమ్బుకలశే దేవస్సఙ్కర్షణ స్స్మృతః।
ప్రద్యుమ్న స్సర్వగన్ధస్య మూలాపద్యేఽనిరుద్ధకః॥ ౧౭౮
మూర్తీ రేతేషు కుమ్భేషు సాఙ్గపీఠం సమర్చయేత్।
* శుద్ధోదకేషు సర్వేషు నారాయణసమర్చనమ్॥ ౧౭౯
ధాన్యానాం కలశానాం చ దేవతా స్యాద్వసున్ధరా।
కూర్చానాం దైవతం చాస్త్రం చక్రకాణాం సుదర్శనమ్॥ ౧౮౦

---

* గన్ధోదకేషు సర్వత్ర.

వాససో దైవతం విష్ణు స్సర్వేషాం వా జనార్దనః ।

❖ నవసు స్నపనేషు శక్త్యనుసారతః కరణేఽనుజ్ఞా. ❖

ఇత్యేవం స్నపనం ప్రోక్తం నవధా తవ పద్మజ ॥ ౧౮౧
ఏషామన్య † తమేన స్యాత్స్నానం విత్తానుసారతః ।

❖ తిథ్యాదిభేదేన స్నపనభేదః ❖

పఞ్చమ్యాం స్నపనం విష్ణో ర్యథోక్తఫలమశ్నుతే ॥ ౧౮౨
త్రిజన్మర్క్షే దశగుణం శ్రవణే ద్విగుణం భవేత్ ।
త్రిగుణం శశినః § పూర్ణే క్షయే శతగుణం భవేత్ ॥ ౧౮౩
చతుర్గుణం స్యాద్ద్వాదశ్యాం త్రిగుణం తారకాత్రయే ।
పఞ్చరాత్ర్యాం షడ్గుణం ¶ చైవ విషువే త్రిగుణం భవేత్ ॥ ౧౮౪
అయనే దక్షిణే స్నానమేకం శతగుణం భవేత్ ।
అయనేఽన్యత్ర విహితే సహస్రగుణ ఆప్లవః ॥ ౧౮౫
విధౌ విధుంతుదగ్రస్తే స్నానం త్రింశద్గుణం హరేః ।
సూర్యే శతసహస్రం తు యుగాన్తే కోటిసమ్మితమ్ ॥ ౧౮౬
అనన్తం స్యాద్వ్యతీపాతే కాలేష్వేతేషు పూజనమ్ ।
అనన్తరోక్తఫలదం కల్పతే చతురానన ॥ ౧౮౭

❖ అష్టోత్తరశతకుమ్భస్నపనమ్. ❖

అష్టోత్తరేణ కుమ్భానాం శతేన కమలాసన ।
స్నపనం కథ్యతే విష్ణో ర్యథావదవధార్యతామ్ ॥ ౧౮౮
బ్రాహ్మదివ్య * మానుషేషు భాగేషు త్రిషు భాగయోః ।
ఆద్యయోః స్థలయేత్సూత్రా ణ్యేకాదశ పృథక్ క్షితౌ ॥ ౧౮౯
ప్రాగాయతాని తిర్యక్చ తత్ర మధ్యే చ దిక్షు చ ।
చత్వారి చత్వార్యష్టాసు కుమ్భస్థానాని వీధికాః ॥ ౧౯౦

---

† తమం తు. § ప్రోక్తమ్. ¶ విద్ధి. * మనుష్యేషు.

అన్యాని కుర్యాదేవం చ షట్త్రింశత్కోష్ఠకం భవేత్ ।
తత్ర కుమ్భాం స్తోయపూర్ణాన్ విన్యసేన్మానుషే † పదే ॥ ౯౧
భాగే నవ నవాంశాసు కుమ్భానష్టసు కల్పయేత్ ।
అష్టోత్తరశతం కుమ్భాస్సంపద్యన్తే తథా సతి ॥ ౯౨
బ్రాహ్మే తు మధ్యమే స్థానే కలశానాం చతుష్టయే ।
ఏకస్మిన్ ద్రవ్యమాఘారం శిష్టం శుద్ధోదకం త్రికమ్ ॥ ౯౩
దివ్యే తు భాగే ప్రాచీనే కలశానాం చతుష్టయే ।
ఏకస్మిన్నుష్ణము దకం దిశ్యగ్నే రత్నశమ్బరమ్ ॥ ౯౪
యామ్యే ఫలోదకం లోహం నైరృత్యామథ వారుణే ।
మార్జనం వాయుభాగే తు గన్ధతోయ † ముదగ్దిశి ॥ ౯౫
అతతోదకమీశానే యువామ్భఃకథితా నవ ।
ద్రవ్యకుమ్భా బహిర్భాగే మానుషే ¶ పూర్వవత్పదే ॥ ౯౬
పాద్యాది ద్రవ్యకలశాః పూర్వాదిషు యథోదితాః ।
కల్పనీయా యదాపూర్వముద్ధృత్య స్నాపయేత్క్రమాత్ ॥ ౯౭

❖ ఏకోనపఞ్చాశత్కుమ్భస్నపనమ్. ❖

కుమ్భైరేకోనపఞ్చాశ * త్సఙ్ఖ్యై రన్యదుదీర్యతే ।
చన్ద్రాగ్రాణి సూత్రాణి దశ ప్రాగాయతాని చ ॥ ౯౮
తథోదగాయతాని స్యుః స్థానాన్యాని కమలాసన ।
మధ్యే నవసు కోష్ఠేషు విన్యసేత్కలశాన్నవ ॥ ౯౯
దిక్షు ప్రతిదిశం కుమ్భాన్ షట్సు కోష్ఠేషు తావతః ।
విన్యసేచ్చతురః కుమ్భాన్ విదిక్ష్వపి పృథక్పృథక్ ॥ ౧౦౦
ఏవమాఽన్యాని కోష్ఠాని ద్రవ్యాణి చ యథాపురమ్ ।

❖ పఞ్చవింశతికుమ్భస్నపనమ్. ❖

---

† పునః § ముదక్పునః ¶ పూర్వవద్భవేత్ * త్కలశైరన్యదీర్యతే.

కుమ్భానాం పఞ్చవింశత్యా స్థానమన్యదుదీర్యతే ॥ ౨౦౧
పూర్వవద్దశ సూత్రాణి స్ఫాలయిత్వా భువస్తలే ।
మధ్యే నవసు కోష్ఠేషు నవకుమ్భాన్ ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౦౨
ప్రాగాదిదిక్షు ప్రత్యేకం కలశాం స్త్రీన్ప్రకల్పయేత్ ।
ఆగ్నేయాదిషు కుమ్భానాం కోణేష్వేకైకకల్పనమ్ ॥ ౨౦౩
ద్వౌ ద్వౌ పూర్వాదిషు ఘటౌ పార్శ్వతః కేవలోదకౌ ।
అష్టౌ తాన్వర్జయిత్వాన్యే ద్రవ్యకుమ్భా యథోదితాః ॥ ౨౦౪
మధ్యమే కుమ్భనవకే యథోక్తద్రవ్యపూరణం ।
గన్ధద్రవ్యైః పూరయేద్వా కలశాన్పఞ్చవింశతిమ్ ॥ ౨౦౫
చన్దనాగురు కాశ్మీర కుష్ఠ తగర వీరణైః ।
అసితాగురుణా చాపి హరిచన్దనవారిణా ॥ ౨౦౬
హ్రీబేరకర్దమేనాపి నవమేన ఘటాన్నవ ।
మధ్యాదీశానపర్యన్తం పూరయేత్కమలాసన ॥ ౨౦౭
తమాలసిల్హకుష్ఠాభ్యాం సురకర్ణీరజనకైః ।
కర్పూరనాగసుమనోముస్తాచమ్పకకుట్మలైః ॥ ౨౦౮
ప్రియఙ్గుపుష్పకాలేయగ్రన్థిపల్లవబీజకైః ।
మాంసీఖర్జూరశైలేయ హ్రీబేరైశ్చ సురద్రుమైః ॥ ౨౦౯
మురేణ తైర్యథా యోగం బహిష్ఠానపి షోడశ ।
హిత్వా బహిర్దిక్కుమ్భాన్ యద్వాన్యైస్స్థాపయేద్ధరిమ్ ॥
స్ఫాలయేన్నవ సూత్రాణి యథా పూర్వం భువస్తలే ।
బ్రాహ్మస్థానే చతుష్కోష్ఠే విన్యసేచ్చతురో ఘటాన్ ॥ ౨౧౧
ద్వౌ ద్వౌ స్యాతాం చ పూర్వాది * దిక్ష్వేకైకం విదిక్షు చ ।
రత్నం లోహం తథా గన్ధమాహారం చ యథాక్రమమ్ ॥ ౨౧౨

* దిక్షు చైకో దిక్షు చైవ.

ద్రవ్యాణి కుమ్భేష్వాగ్నేయ కోణాదిస్థేష్వనుక్రమాత్ ।
బహిరైన్ద్రిపదే కోష్ఠే ద్వయోః కలశయోర్యథా ॥ ౨౧౩
పాద్యమర్ఘ్యం తథాగ్నేయకోణే దధిఘటో భవేత్ ।
యామ్యే చాచమనీయం ప్రాక్పఞ్చగవ్యం † చ పశ్చిమే ॥ ౨౧౪
కోణే తు నైరృతే క్షీరం పశ్చిమే తు ఘటద్వయే ।
దక్షిణేఽక్షతమన్యత్ర మార్జనామ్భస్తథానిలే ॥ ౨౧౫
కోణే మధు తథా సౌమ్యే కషాయం చ కుశోదకమ్ ।
యవోదకం శార్వకోణే § ద్రవ్యైః పాద్యాదిభిః క్రమాత్ ॥
యుగ్మైష్షోడశభిస్స్నాత్రైః పౌరుషైః స్నాపయేద్ధరిమ్ ।
కుమ్భైర్ద్వాదశభిర్వాఽపి చతుర్భిర్మధ్యమస్థితైః ॥ ౨౧౭
రత్నేన లోహేన తథా సర్వగన్ధేన సర్పిషా ।
పూరితైర్బహిరిన్ద్రాదికోష్ఠస్థైరష్టభిర్ఘటైః ॥ ౨౧౮
ప్రాచీమారభ్య పాద్యేన దధ్యర్ఘ్యక్షీరపూరితైః ।
తథైవాచమనీయేన మధునా పఞ్చగవ్యకైః ॥ ౨౧౯
ఫలోదకేన యద్వాన్యైర్ద్రవ్యైర్ద్వాదశసమ్మితైః ।
మధ్యేఽగ్నికోణే కోష్ఠేన నైరృతేఽగురుణాఽనిలే ॥ ౨౨౦
గ్రన్థిపల్లవబీజేన శార్వే మలయజామ్భసా ।
బహిః క్రమేణ పూర్వాది దిక్ష్వష్టాసు చతుర్ముఖ ॥ ౨౨౧
కాశ్మీరజేన మాంస్యా చ తమాలేన మురేణ చ ।
మూలేన పర్ణోత్థేన సురపర్ణీరజస్కైః ॥ ౨౨౨
చమ్పకప్రసవైః క్షౌద్రైః ఖర్జూరేణ ప్రపూరితైః ।
కలశైస్స్నాపయేద్దేవం నవభిర్వా విధేః పదే ॥ ౨౨౩
* ప్రాగాదిదిక్షు చాష్టాసు క్రమేణాజ్యేన వస్తునా ।
పాద్యేన దధ్నా చార్ఘ్యేణ క్షీరేణాచమనామ్బునా ॥ ౨౨౪

† తు. § పాద్యద్రవ్యాదిభి. * 'ప్రాగాది' ఇత్యర్ధం క్వచిన్న.

మధునా పఞ్చగవ్యేన ఫలేనాపి చ పూరితైః ।
రత్నైర్వా నవభిఃపూర్ణైః కుమ్భైర్నవభిరాప్లవః ॥ ౧౨౫
పఞ్చభిర్వా షడ్భిర్మధ్యే దిక్షు † ప్రాగాదిషు స్థితైః ।
మణిభిశ్చ ప్రవాలైశ్చ ముక్తాభిఃపూరితైఃక్రమాత్ ॥ ౧౨౬
వజ్రవైడూర్య § శకలైర్లోహైర్వా పఞ్చభిస్శుభైః ।
పఞ్చామృతైర్వా మధునా గుళేనాజ్యేన ¶ పూరయేత్ ॥ ౧౨౭
దధ్నా చ పయసా యద్వా పఞ్చగవ్యైః క్రమాద్భవేత్ ।
ఏకేన వా హరేస్స్నానం ద్రవ్యైఃపూర్వోదితైర్భవేత్ ॥ ౧౨౮
వ్యస్తైస్సమస్తైర్వా విత్తం దేశకాలానుసారతః ।
దేయా చ దక్షిణా స్వర్ణనిష్కైఃకలశసమ్మితాః ॥ ౧౨౯
అర్ధం పాదం తదర్ధం వా యథావిత్తానుసారతః ।
స్నపనం దక్షిణాహీనం నిష్ఫలం ఫలకామినః ॥ ౧౩౦
కర్తుస్తస్మా ద్దక్షిణా చ దేయాఽల్పాపి ఫలార్థిభిః ।

ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
మహాభిషేకో నామాష్టమోఽధ్యాయః.

---

† పూర్వాదిషు. § కలశైః. ¶ పూరితైః.

నవమోఽధ్యాయః

❖ బ్రహ్మణా భగవన్తం ప్రతి ప్రజాసర్గశక్తిప్రార్థనా. ❖

బ్రహ్మా:—

నియుక్తోఽహం ప్రజాస్స్రష్టుం త్వయా కైటభసూదన ।
ముహ్యామి చ ప్రజాస్స్రష్టుం కథం కర్తవ్య మిత్యహమ్ ॥ ౧

❖ భగవతా సహస్రకలశాభిషేకకరణానుజ్ఞా ❖

శ్రీభగవాన్ :—

దేవరాజ్యాత్పరిభ్రష్టో దేవేన్ద్రో బ్రహ్మహత్యయా ।
మాం సమారాధ్య విధినా ప్రాప్తవానాత్మనః పదమ్ ॥ ౨
ఏవమన్యే చ రాజానో మమారాధనముత్తమమ్ ।
కృత్వా నిర్ధూయ పాపాని పాతకాని మహాన్త్యపి ॥ ౩
ప్రాపుర్లోకాన్ సుదుష్ప్రాప్యాన్నిష్టానత్యయవర్జితాన్ ।
ఏకోత్తరేణ కలశైస్సహస్రేణాభిషేచనమ్ ॥ ౪
పవిత్రవస్తుసహితైః పవిత్రజలపూరితైః ।
ఆరాధనం మమ బ్రహ్మన్ ప్రీణనం పరమం మతమ్ ॥ ౫
పాపాపనోదనైకాన్తం సర్వాభ్యుదయసాధనమ్ ।
ప్రజానామపి రాష్ట్రస్య రాజ్ఞశ్చాయుర్వివర్ధనమ్ ॥ ౬
అనుష్ఠితం పుత్రకామైస్తథా విజయకాఙ్క్షిభిః ।
దుర్భిక్షదుర్నిమిత్తాది ఘోరాణాం శమనం పరమ్ ॥ ౭
సర్వసంపత్కరం సర్వపురుషార్థైకసాధనమ్ ।
ఆరాధనేన తేన త్వం మామారాధ్య యథావిధి ॥ ౮
నిర్ముక్తమోహో నిష్పాపః ప్రజాస్స్రష్టుమపీశిషే ।

బ్రహ్మా :—

* సహస్రకలశస్నానవిధిః కీదృక్కథం భవేత్ ॥ ౯

---

* సహస్రకలశానాం చ.

పవిత్రాణి చ వస్త్రాని కాని కౌ వా విధేః క్రమః।
స్థాపనం కలశానాం చ కౌ వా స్థాపక ఇవ్యతే॥ ౧౦

శ్రీభగవాన్ :—

❖ సహస్రకలశాభిషేక విధానమ్. ❖

ద్వాత్రింశద్ధస్త * విస్తారం ద్విగుణేనాయతం శుభమ్।
కలశాస్పదభూ † భాగవైపుల్యానుగుణం మహత్॥ ౧౧

మణ్టపం కల్పయిత్వాస్యద్ద్వారాణి చ యథావిధి।
కలశస్థాపనాభూమిం వక్ష్యే వింశతిధా సమమ్॥ ౧౨

❖ స్థానభేదేన కలశానాం సఙ్ఖ్యా. ❖

విభజ్య § సూత్రమార్గేణ మధ్యమే బ్రహ్మణః పదే।
ఏకాశీతిఘటాః స్థాప్యా దివ్యే తు తదనన్తరే॥ ౧౩

భాగే ప్రత్యేకమాశాసు పూర్వాదిచతసృష్వపి।
ఏకాశీతిఘటాః స్థాప్యాః కోణేఽపి చ చతుష్టయే॥ ౧౪

¶ స్థాప్యాశ్చైకోనపఞ్చాశత్ప్రత్యేకం మానుషే పునః।
భాగే షోడశ దిక్షు స్యాత్ప్రత్యేకం పఞ్చవింశతిః॥ ౧౫

వీథికాశ్చ యథాయోగం కల్పనీయాః పదే పదే।
బ్రాహ్మే భాగే తు నవకే మధ్యమే ॥ చ మహాఘటే॥ ౧౬

పఞ్చలోహాని రత్నాని సర్వాణి చ ఫలానిచ।
సర్వౌషధీంశ్చ సర్వాంశ్చ గన్ధపూర్ణాంశ్చ నిక్షిపేత్॥ ౧౭

శ్రీవత్సాద్యాః ప్రతికృతీః కృత్వా నిష్కప్రమాణకాః।
స్వర్ణం తామ్రం చ రజతం ♦ కేవలం చైవ నిక్షిపేత్॥ ౧౮

❖ భగవతోఽష్టౌ చిహ్నాని. ❖

శ్రీవత్సం వనమాలాం చ శఙ్ఖం చక్రం గదాం తథా।
పద్మం శార్ఙ్గం తథా ఖడ్గమష్టౌ చిహ్నాని శార్ఙ్గిణః॥ ౧౯

---

* విస్తీర్ణమ్. † భాగే. § సూత్రపాతేన. ¶ ఊనా చైకోనపఞ్చాశ.
॥ మధ్యమే మధ్యమే. ♦ కేవలేనైవ.

వాసోభ్యాం వేష్టితే కుమ్భే వాసుదేవం సమర్చయేత్ ।
బ్రాహ్మ ఏవ చ భూభాగే పరితో నవకాష్టకే ॥ ౨౦
ప్రాచీన కుమ్భనవకే మధ్యమే కలశే క్షిపేత్ ।
సూర్యకాన్తం పద్మరాగం పురుషస్తస్య దేవతా ॥ ౨౧

❖ కుమ్భానాం దేవతాః ద్రవ్యాణి చ. ❖

* నవకానాం తథాన్యేషాం క్రమాద్ద్రవ్యం చ దేవతాః ।
కుమ్భస్య వక్ష్యతే బ్రహ్మన్ మధ్యమస్య పృథక్ పృథక్ ॥ ౨౨
వైడూర్య † మిన్ద్రికాన్తం చ ద్వయం § ద్రవ్యం తు దేవతా ।
వాసుదేవశ్చేన్ద్రనీలోఽశ్యయస్కాన్తశ్చ తద్ద్వయమ్ ॥ ౨౩
దేవతా సత్యమూర్తిస్స్యాత్ప్రవాలో వస్తు గారుడమ్ ।
సఙ్కర్షణో దేవతా స్యాత్పుష్యకం స్ఫటికద్వయమ్ ॥ ౨౪
ద్రవ్యం దేవోఽచ్యుతః పద్మరాగః కనకమేవ చ ।
ప్రద్యుమ్నో దేవతా తస్య వజ్రం రజతమేవ చ ॥ ౨౫
అనన్తో దేవతా తస్య తామ్రం ముక్తా చ వస్తుని ।
దేవతా చానిరుద్ధస్స్యాత్సర్వకుమ్భేషు మౌక్తికమ్ ॥ ౨౬
దివ్యే భాగే దిశి ప్రాచ్యామేకాశీతిఘటాస్పదే ।
నవకే మధ్యమే మధ్యకలశే కదలీఫలమ్ ॥ ౨౭
పనసామ్రం మాతులుఙ్గం ¶ సావ్యామ్ర్యాకకేసరాః ।
బదరాణి చ తత్త్వాత్మా దేవతా తస్య కథ్యతే ॥ ౨౮
దేవతాఽద్రవ్యమన్యత్ర నవకేష్వష్టసూచ్యతే ।
క్రమాన్మధ్యే ఘటే ద్రవ్యం మాతులుఙ్గం సదాశివః ॥ ౨౯
పృథివీ దేవతా తస్య జమ్బూ నారఙ్గమేవ చ ।
దేవతాఽపామధిష్ఠాత్రీ తక్కోలైలా ఫలద్వయమ్ ॥ ౩౦

---

* నవానాం చ. † బిన్దుకాన్తం చ ద్వయం. § ద్రవ్యస్య. ¶ భవ్య.

తేజస్వీ పురుషో దేవః శ్రీరికామలకద్వయమ్ ।
ద్రవ్యం దేవో జగత్స్వామీ ద్రాక్షా ఖర్జూరజం ఫలమ్ ॥ ౩౧
ద్రవ్యం విష్ణుకదం దేవమూతం ‖ పారా చ దాడిమమ్ ।
దేవో మనగఫలం క్షుద్రదవనసం వస్తు దెవతా ॥ ౩౨
అహాజ్కారగఫలం బిల్వకదల్యోర్వసుస్తు దేవతా ।
బుద్ధిస్స వేషు కుమ్భేషు బదరాణి చ నిక్షిపేత్ ॥ ౩౩
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ షణ్ముఖవిమదా పునః ।
కుమ్భానామపి సర్వేషా మభిమన్త్రణమిష్యతే ॥ ౩౪
ఉశీరం కుఙ్కుమం కుష్ఠం మాంసీ మలయజం మురమ్ ।
హ్రీబేరమగురుం పిష్ట్వా కుమ్భే తత్ర వినిక్షిపేత్ ॥ ౩౫
త్రైలోక్యమోహనం దెవ * మచర్చయేన్మన్త్రవిత్తమః ।
నవకేషు తథా న్యేషు ప్రాచ్యాదిషు యథాక్రమమ్ ॥ ౩౬
† జలతో వీరణీమూలం బభ్రుదేవస్స § భావ్యతే ।
కర్పూరకాశ్మీరముభా ద్రవ్యం శౌరిశ్చ దేవతా ॥ ౩౭
చమ్పకం ముకులం మాంసీ దాశార్హశ్చాధిదేవతా ।
చన్దనం చన్దనం రక్త మన్నాధిపతిరచ్యుతః ॥ ౩౮
సురపర్ణీ ¶ రజో మారం కర్దమో వస్తు దెవతా ।
‖ వైకుణ్ఠో గిరిజం మూలం ప్రియఙ్గ్వాశ్చ రజనకణాః ॥
పురుషోత్తమదైవత్యం కుష్ఠే ద్వే ద్రవ్యముచ్యతే ।
♦ ముకున్దః కృష్ణధవలో వక్రరూపీ కృపాకరః ॥ ౪౦
తమాలపత్రం సర్వేషు నిక్షిపేత్పురుషాత్మనా ।

‖ పారావతాన్వితమ్, వాసుదెవో మనః క్షుద్రకనసస్తు స దెవతా
* మచ్యుతమ్. † జలదో వీరణీ, జలజో విదారిణీ, తతో విదిరణీ.
§ భావ్యతె. ¶ రజో మూరం. ‖ వైకుంఠగిరిజం మూలమ్. ♦ ముకున్ద

పవమానాదిభిర్మన్త్రైర్మన్త్రయేత్తాన్ సకృత్సకృత్ ॥ ౪౧
ప్రత్యేకం గన్ధ • వస్త్రాని ఫలాన్యష్టౌ యథోదితమ్ ।
ఏకాశీతి (ఘటగ్రామే వారుణే బ్రహ్మణః పదే ॥ ౪౨

❖ కుమ్భేషు పూరణీయా ఆపః. ❖

ఘటే వాపీ పరిత్యక్త్వా ప్రహ్రాదవృష్టి హిమాపగాః ।
పత్యగ పాథాంసి చాహృత్య ♦ తటాకస్య చ నిక్షిపేత్ ॥ ౪౩
నవకానామథాన్యేషా మష్టానాం మధ్యమే ఘటే ।
పూర్వోక్తాన్యేవ వాప్యాది నీరాణి § క్రమశః క్షిపేత్ ॥ ౪౪
* మధ్యమాన్ ద్రవ్యకలశాన్ సర్వానేవ ప్రపూరయేత్ ।
నలినీనిర్ఝరామ్భోభిః మత్స్యకూర్మావపి ద్వయమ్ ॥ ౪౫
నిమ్నద్వయపరిచ్ఛిన్న కాఞ్చనేన వినిర్మితమ్ ।
కలశేష్వేవ నవసు మధ్యమేషు వినిక్షిపేత్ ॥ ౪౬
మత్స్యాది రూపిణం † దేవం వర్జయిత్వా చ భార్గవమ్ ।
యథోక్తకుమ్భనవకే క్రమేణైవ సభాజయేత్ ॥ ౪౭

❖ మధ్యమ నవకకుమ్భేషు నవ ధాన్యాని. ❖

ఏకాశీతిపదే సౌమ్యే మధ్యే నవకమధ్యమే । ౪౮
యవగోధూమకవ్రీహి శాలిముద్గప్రియఙ్గుకాన్ ॥
మాషశ్యామాకనీవారాన్ క్షిపేత్తత్ర చ పూజయేత్ ।
దేవేశం గరుడారూఢం పద్మనాభం యథావిధి ॥ ౪౯
ధాన్యాని తాని చైకైక మన్యేష్వష్టసు నిక్షిపేత్ ।
ఘటేషు మధ్యభాగేషు క్రమాత్సర్వత్ర శాలయః ॥ ౫౦

• వస్త్రాణి. (ఘటాగారే. ♦ తారకేషు చ నిక్షిపేత్. § కలశే క్షిపేత్. * మధ్యమాన్, ఇత్యాది శ్లోకద్వయం క్వచిన్న దృశ్యతే. † దేవమర్చయిత్వా చ భార్గవమ్. భాజనమితి చ.

పూజయేద్వనమాలాం చ శఙ్ఖం చక్రం చ కౌస్తుభమ్ ।
పద్మం శార్ఙ్గం గదాం ఖడ్గం క్రమాదుక్తం షట్టాష్టకే ॥ ౫౧

❖ ఆగ్నేయాదిదిక్కుమ్భేషు పూరణీయద్రవ్యాణి. ❖

పఞ్చా * శత్సుఘటేష్వగ్నేరకోణేషు తథా దిశి ।
మధ్యమం కుమ్భనవకమాఘారేణ ప్రపూరయేత్ ॥ ౫౨
షట్స్వైన్ద్రేషు చ గోమూత్రం క్షీరం యామ్యేషు వారుణే ।
దధి షట్సు తదా సౌమ్యే గోమయం షట్సు నిక్షిపేత్ ॥ ౫౩
చతుర్షు కుమ్భేష్వాగ్నేయే కోణే వాప్యుష్ణముచ్యతే ।
నైరృతే పఞ్చగవ్యాని పఞ్చామృతమథానిలే ॥ ౫౪
ఐశానే సక్తుభిస్తేషు నారాయణసభాజనమ్ ।
నైరృతేకోణపఞ్చాశద్ఘటేషు బ్రీహ్మణకదే ॥ ౫౫
తైలేన నవకం పూరయేత్ § గన్ధాద్యైష్టప్పురస్సితాః ।
ఘనసారద్రవైర్యామ్యే లాజైకుమ్భేషు వారుణే ॥ ౫౬
సౌమ్యే భిమన్త్రితామ్భోభిః కోణేషు గుళవారిభిః ।
యజేత తేషు కుమ్భేషు వాసుదేవం జగద్గురుమ్ ॥ ౫౭
మారుతే కోణపఞ్చాశద్ఘటేషు నవకం పునః ।
పూరయేత్ సర్షపతైలేన ప్రాచ్యాం షట్పాద్యవార్ఘ్యైః ॥ ౫౮
యామ్యే షడర్ఘ్యైః షట్కుమ్భాః ప్రతీచ్యాచమనామ్బుభిః ।
షట్సౌమ్యే † మఙ్గలామ్భోభిః పూరయేత్కమలాసన ॥ ౫౯
కోణేష్వీశురస్యైస్తత్ర సమారాధ్యోఽనిరుద్ధకః ।
ఐశానే కోణపఞ్చాశద్ఘటేషు బ్రీహ్మణగదే ॥ ౬౦

---

* శతఘటే. § మాంసాద్భిః, ప్రాచ్యాం స్యాత్ ఇత్యపి పాఠః.
† మజ్జనామ్భోభిః

నవకం మధుభిఃపూరయేత్ ప్రాచ్యాం వట్సవ-గన్ధకైః।
శాన్తివారిభిరన్యత్ర పట్కం † కోణే చ నైరృతే॥ ౬౧
ఆగ్నేయే చ స్థితాః కుమ్భా నాలికేరజలైరపి।
శావే చ వాయవీయే చ పీయూషైర్నాలికేరజైః॥ ౬౨
యష్టవ్యో హరిరేతేషు కుమ్భేషు కమలాసన।
భాగే తు మానుషే ప్రాచ్యాం కుమ్భానాం పఞ్చవింశతిః॥ ౬౩
మధ్యమం పూరయేన్మృద్భిర్వక్ష్యమాణాభిరష్టభిః।
క్షేత్రతీర్థాబ్ధిశైలేషు గజసూకరయోరపి॥ ౬౪
వల్మీకవృషయోర్మృత్స్నా న్యస్యతే మధ్యమే ఘటే।
అష్టాస్వన్యేషు § కలశేష్వేకైకాం తాం వినిక్షిపేత్॥ ౬౫
¶ అచ్యుతశ్చ కేశవస్తేషు క్రమాదన్యత్ర చోచ్యతే।
సహదేవీ వచా చైవ శతమూలా శతావరీ॥ ౬౬
కుమారీ చ గులూచీ చ సింహీ వ్యాఘ్రీతి చాష్టమీ।
మూలాని మధ్యే చైతేషాం కలశే మధ్యమే క్షిపేత్॥ ౬౭
ఏకైకమష్టాస్వన్యేషు తేషు నారాయణార్చనమ్।
న్యగ్రోధోదుమ్బరాశ్వత్థ జమ్బుబిల్వ ‖ త్వచాం రసాః॥ ౬౮
తథా పలాశమధుక శిరీషాణామపి త్వచః।
న్యసనీయా ఘటే మధ్యే ప్రత్యేకమితరాష్టకే॥ ౬౯
పూజ్యశ్చ మాధవస్తేషు తరూణాం పల్లవా ఇమే।
పలాశబిల్వవకుల కదమ్బామ్రశిరీషజాః॥ ౭౦
న్యగ్రోధాశ్వత్థజాశ్చాపి న్యసనీయా విధిపదే।
ఏకైకమితరేష్వర్చ్యో గోవిన్దో జాతిమల్లికైః॥ ౭౧

---

† కోణేషు. § నవకేష్వేకైకాం. ¶ అభ్యచ్యుతః. ‖ త్వచపఞ్చమాః.

ప్రియఙ్గు పద్మవకుల నన్ద్యావర్తక చమ్పకాః ।
* కున్దం చైతాని పుష్పాణి న్యసనీయాని మధ్యమే ॥ ౭౨
ఏకైకమష్టకేఽన్యత్ర తేషు విష్ణుశ్చ దేవతా ।
సిద్ధార్థో రాజసిద్ధార్థో వంశో గోరోచనాపి చ ॥ ౭౩
ఇన్ద్రవేణుయవాః వష్టష్ఠశ్యామా చ చణక స్తథా ।
† ఏతాని మధ్యమే కుమ్భే ఏకైకమిత § రేషు తత్ ॥ ౭౪
తేషు ¶ పూజ్యో మధురిపుస్సరసీరుహసమ్భవ ।
తిలమారణ్యకం ∥ గ్రామ్యం జీరకద్వయమేవచ ॥ ౭౫
అతసీసమ్భవం ♦ చైవ శతపుష్పం ‖ కుమారకమ్ ।
ఋషిబీజం చ కలశే మధ్యమేఽన్యత్ర పూర్వవత్ ॥ ౭౬
తేషాం త్రివిక్రమో దేవో యష్టవ్య స్సాఙ్గపీరకః ।
శ్యామాకషాష్టికశ్శాలి నీవారస్య చ తణ్డులాః ॥ ౭౭
దూర్వాకుశేన్ద్రవల్లీనామఙ్కురాః పిప్పలస్య చ ।
న్యస్యన్తే మధ్యమే కుమ్భే కుమ్భేష్వన్యత్ర పూర్వవత్ ॥ ౭౮
దేవతా వామనస్తేషు కుశా ч దివ్యౌషధాస్త్రియః ।
శాశామూలముశీరస్య శరపుఙ్ఖస్య మూలికా ॥ ౭౯
మూలికా స్తగరస్యాపి తథాపామార్గమూలికా ।
తే మధ్యే చ ఘటే ? పర్వే ఘటేష్వన్యత్ర పూర్వవత్ ॥ ౮౦
దేవతా శ్రీధరస్తేషాం తులస్యా చ సితాసితే ।
వేణుకేవరిణోః పత్రే పత్రే కేతకబిల్వయోః ॥ ౮౧

---

* కున్దం చ, పుష్పాణ్యేతాని-పుష్పాణ్యేతేషామ్. † ఏకైకం మధ్యకుమ్భేషు. § తేష్వపి. ¶ పూజా మధురిపోః. ∥ గ్రాహ్యం. ♦ సమ్భవచ్ఛన్నం. సమ్భవం చిహ్నం. ‖ కుతాళరమ్. ч దివ్యౌష్ఠవః దివ్యౌషధవః. ? పూర్వే.

శమీపర్ణం తథా జాతే మధ్యమేఽన్యత్ర పూర్వవత్ ।
దేవతా చ హృషీకేశో * ద్వయం ముస్తా కచోరకమ్ ॥ ౮౨
కుముదోత్పలయోః కన్ద కహ్లారం శీతలీయకమ్ ।
న్యసేన్మధ్యే కువలయం కుమ్భేష్వష్టసు పూర్వవత్ ॥ ౮౩
తేషాం దేవః పద్మనాభో ముద్గమాషయవాఙ్కురాః ।
నిష్పావతువరీ వ్రీహికులుత్థానామథాఙ్కురాః ॥ ౮౪
అథకస్య చ కుమ్భానాం మధ్యమేఽన్యత్ర పూర్వవత్ ।
దామోదరార్చనం తత్ర శఙ్ఖ † పుష్పీ బలా తదా ॥ ౮౫
విష్ణుక్రాన్తా సదాభద్రా పద్మమేకదలం వరమ్ § ।
సహా చ సహ ¶ దేవా చ న్యసనీయాః విధేఃపదే ॥ ౮౬
అన్యత్ర ≀ పూర్వవత్పూజ్యో యజ్ఞనారాయణో భవేత్ ।
శ్వేతార్కశ్చ తథైవాగ్నిభద్రా బ్రహ్మసువర్చలా ॥ ౮౭
సరసా చ ♦ విరక్తా చ పృశ్నిపర్ణీ స్థిరా తథా ।
ఏరణ్డకం ఘటే మధ్యే అన్యత్ర స్యాద్యథా పురమ్ ॥ ౮౮
అర్చనీయో హరిస్తత్ర ‖ సూరిభిః పద్మకేసరం ।
పత్రమేలా లవఙ్గత్వఙ్నాగకేసరమేవ చ ॥ ౮౯
లతాజాతీఫలే మధ్యే న్యసనీయా విధేఃపదే ।
ఏకైకమితరేషు స్యాత్తేషు కృష్ణశ్చ దేవతా ॥ ౯౦
సువర్ణం రజతం తామ్రం ప్రత్యేకం నిష్కపఞ్చకమ్ ।
కృత్వా పద్మాకృతిం కాంస్యం దర్పణం చమరాణి చ ॥ ౯౧
అయోఽలవిత్రాద్యాకారం త్రపుం సీసకపిత్తలే ।
త్రియుం ప్రకృతిరూపేణ న్యస్యతే మధ్యమే ఘటే ॥ ౯౨

---

* ద్విధముస్తా † పుష్పఫలం. § మురమ్. ఖురమ్. ¶ దేవ్యా
≀ దేవవత్పూర్వో. ♦ నికతా చ. సరక్తా చ. ‖ సూరభిః.

ప్రత్యేకమితరేష్వేతద్ధయగ్రీవోఽధిదైవతమ్ ।
కుమ్భేష్వన్యేషు సర్వేషు పూరణం గన్ధవారిభిః ॥ ౯౩
సహస్రకలశస్నానే దేశికా బహవః స్మృతాః ।
చత్వారో ద్విగుణం వాపి తేషాం షోడశ ఋత్విజః ॥ ౯౪
పుణ్యాహం వాచయిత్వాన్వగధిదేవార్చనం భవేత్ ।
పఞ్చోపనిషదైర్మన్త్రైస్సహస్రం సర్పిషాహుతీః ॥ ౯౫
శాన్త్యర్థం మూలమన్త్రేణ జుహుయాత్సమిదాదిభిః ।
యావద్రజోభిర్హారిద్రైస్స్నపనం మధువిద్విషః ॥ ౯౬
మృత్స్నాభిర్మానుషే భాగే ప్రక్రమ్య బ్రహ్మణఃపదే ।
రత్నోదకాన్తం కలశైస్సహస్రేణాభిషేచనమ్ ॥ ౯౭
మృదా విష్ణోర్నుకమితి స్నపనం మూలవారిభిః ।
తద్విష్ణోరితి దేవస్య కషాయకలశామ్బుభిః ॥ ౯౮
* ప్రతద్విష్ణురితీశస్య విద్యయా పల్లవామ్బుభిః ।
దేవస్య త్వేతి కుసుమైస్తవామిత్యపిసర్షపైః ॥ ౯౯
ధ్రువగ పాత్వేతి మన్త్రేణ స్నపనం తిలవారిభిః ।
భద్రం కర్ణేతిమన్త్రేణ పాష్టికామ్బుభిరాప్లవః ॥ ౧౦౦
న తే విష్ణోరితి స్నానం కుశమూలామ్బుభిర్హరేః ।
ఇరావతీతి మన్త్రేణ తులసీదలవారిభిః ॥ ౧౦౧
ముస్తామ్బుభిరతో దేవా అవన్త్వితి చతుర్ముఖ ।
ఇదం విష్ణురితి స్నానం † ఉష్ణైస్త్రీణిపదేతి చ ॥ ౧౦౨
శఙ్ఖపుష్పామ్బుభిశ్చైతైర్విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత ।
తద్విష్ణోః పరమమితి సురభ్యాదిజలైస్తథా ॥ ౧౦౩
తద్విప్రాస ఇతిస్నానం లోహైర్భాగే నృణామపి ।
దివ్యే భాగే తు పౌరస్త్యే ఏకాశీతి ఘటాస్పదే ॥ ౧౦౪

* ప్రవిష్ణురితి మన్త్రేతి. † ముద్గైస్త్రీణి.

ప్రాగాది బ్రహ్మభూమ్యన్తం క్రమేణ స్నానమిష్యతే ।

❖ స్నపనే దిక్కలశభేదేన మన్త్రభేదః. ❖

ఐన్ద్రే ఫలామ్బుభిః స్నానం యజ్ఞాయజ్ఞీయమన్త్రకమ్ ॥ ౧౦౫
క్రమేణ మన్త్రాః కథ్యన్తే ద్రవ్యకుమ్భాష్టకే యథా ।
ఇన్ద్రావిష్ణుపదే మన్త్రో మనీషాపదలక్షితః ॥ ౧౦౬
ఏవమత్ర విష్ణురిత్యేత త్రిస్రో వాచ ఇతీదృశః ।
ఇషేత్వోర్జేతి మన్త్రేణ *సావిత్రీ త్వమసీతి చ ॥ ౧౦౭
యస్మిన్విశ్వాని విద్యా చ కజాన్యామేతి లక్షితః ।
ఏకాశీతపదే యామ్యే స్నానం గన్ధోదకైర్ఘటైః ॥ ౧౦౮
నారాయణానువాకస్య ఋగ్భిరష్టాభిరాదితః ।
వ్యస్తాభిరష్టభిస్స్నానం సర్వాభిర్మధ్యమేన తు ॥ ౧౦౯
దిగ్భాగే పశ్చిమే బ్రహ్మన్నేకాశీతి ఘటాస్పదే ।
ప్రాగాది బ్రహ్మభూమ్యన్తం స్నానం †వాప్యాదిభిర్జలైః ॥ ౧౧౦
మన్త్రాః క్రమేణ వక్ష్యన్తే ప్రతిద్రవ్య ఘటాప్లవమ్ ।
యా ఆప ఇతి మన్త్రేణ సిన్ధుద్వీపేతి విద్యయా ॥ ౧౧౧
§ఏతే శతమ్బృచా స్నానమిమం మే వరుణేతి చ ।
శం నో దేవీరభీత్యేవ యాసాం రాజేతి ¶మన్త్రితః ॥ ౧౧౨
సముద్రజ్యేష్ఠ మన్త్రేణ యాసాం దేవేతి విద్యయా ।
సూక్తేన వారుణేనైవ స్నానం ద్రవ్య‖ఘటైరితి ॥ ౧౧౩
ఏకాశీతి ఘటే సౌమ్యే పూర్వాద్యజపదావధి ।
ధాన్యాని వస్తు కుమ్భానాం నవానాం మన్త్ర ఉచ్యతే ॥ ౧౧౪
త్రాతారమిన్ద్రసామ్నా చ మన్త్రశ్చాత్ర సప నిష్వతి ।

---

* స్తరిరిత్వమితీతి చ. † వ్యాహృత్యాదిభిర్జలైః § ఏష తే చ ఋచా. ¶ మన్త్రికమ్. ‖ ఘటేషు తు.

మన్త్రో జితంత ఇత్యేవ ఆపో వహతి లక్షితః ॥ ౧౧౫
మన్త్రశ్చ తావతీ త్యేవ స త్వం నో అగ్నిరిత్యృచా ।
త్వం నో అగ్న ఇతి చ మహావ్యాహృతయస్తథా ॥ ౧౧౬
అణోరణీయానిత్యన్తో మన్త్రః స్నానవిధౌ క్రమాత్ ।
ఏకోన పఞ్చాశత్కుమ్భైర్వ్యగ్నేయ కోణే యథా క్రమమ్ ॥ ౧౧౭
గోమూత్రాది ఘటే స్నానే మన్త్రాణాం కథ్యతే క్రమః ।
గాయత్రీ ప్రథమా తాసాం పయోవ్రత మనన్తరమ్ ॥ ౧౧౮
దధిక్రావ్ణేతి చ స్నానం గన్ధద్వారామితీదృశమ్ ।
విష్ణోరరాటమితి చ మూర్ధానం దివ ఇత్యృచా ॥ ౧౧౯
హిరణ్యగర్భమన్త్రేణ ఆప్యాయస్వేతి విద్యయా ।
ఘృతస్నాతేతి మన్త్రశ్చ ఘృతస్నానవిధౌ క్రమః ॥ ౧౨౦
ఏకోనపఞ్చాశత్కుమ్భే పదే నిరృతిగోచరే ।
మన్త్రక్రమేణ వక్ష్యన్తే వస్తుకుమ్భైరథాప్లవే ॥ ౧౨౧
రక్షోఘ్నమితి సామాద్యం పవిత్రన్త ఇతీతి చ ।
భగవాన్ వాసుదేవేతి సామవేదవ్రతాహ్వయమ్ ॥ ౧౨౨
* వైరాజసామ కథితం తదా చైవ వరాజితాః ।
కథ్యతే వాయుకోణేఽపి మన్త్రస్స్నానవిధౌ తథా ॥ ౧౨౩
† ద్వాదశాక్షరమన్త్రశ్చ దుపదా దివ ఇత్యసౌ ।
అష్టాక్షరాహ్వయో మన్త్రశ్శన్నో దేవీరితి స్మృతః ॥ ౧౨౪
హిరణ్యపాణిరితి చ వేదాహమితి చ క్రమాత్ ।
ఈశానకోణే మన్త్రోక్తిరానోనియురితి ? స్మృతః ॥ ౧౨౫
శ్రీసూక్తం మధుమాన్నశ్చ మధునక్తం ఇతీతి చ ।
మధువాతేతి కోణేషు మన్త్రైస్త్రిరుదాహృతా ॥ ౧౨౬

---

* వై ఋఖ్యాఘ్న. † మన్త్రశ్చాక్షరమన్త్ర.

బ్రాహ్మే పదే తు సూక్తస్య పౌరుషస్యాదితః క్రమాత్ ।
అష్టాసు ద్రవ్యకుమ్భానామష్టానాం మన్త్ర ఇష్యతే ॥ ౧౨౭
మధ్యమే నవకే పూర్ణమష్టాభిశ్శుద్ధవారిభిః ।
స్నాపయేన్మూలమన్త్రేణ సహస్రేణ ఘటైరితి ॥ ౧౨౮
స్నాపితే దేవదేవేశే * పశ్చాద్రత్నఘటామ్బుభిః ।
సూక్తేన పౌరుషేణైవ స్నాపయేద్దేశికస్స్వయమ్ ॥ ౧౨౯
ఘటైశ్శుద్ధోదకైరన్యైస్స్నపనం మూలవిద్యయా ।
హారిద్రాచూర్ణసంపూర్ణైర్గవ్యైశ్చాపి శతైర్ఘటైః ॥ ౧౩౦
స్నపనం † సప్తదశభిర్యద్వా షోడశసంమితైః ।
యద్వా ద్వాదశభిః కార్యం నవభిర్వా యథావసు ॥ ౧౩౧
ఆరాధ్య దేవముచితం నివేద్య చ మహాహవిః ।
హోమస్సహస్రైరాజ్యేన సమిద్భిర్మూలవిద్యయా ॥ ౧౩౨
§ అన్యైశ్చతుర్విధైశ్చైవ ద్రవ్యైశ్చైవం పురుషాత్మనా ।
సూక్తేన తుష్టిం వస్త్రాద్యైర్దేశికానామనన్తరమ్ ॥ ౧౩౩
సహస్రకలశస్నానే తత్సఙ్ఖ్యా స్వర్ణదక్షిణా ।
తదర్ధమథవా పాదో యథాశ్రద్ధం యథావసు ॥ ౧౩౪
యావతీ దక్షిణా తేషాం స్యాదర్ధమథ ఋత్విజామ్ ।
సహస్రం బ్రాహ్మణా ¶ నన్నైర్భోజయేద్దక్షిణామపి ॥ ౧౩౫
దద్యాత్తుష్టికరీమన్యానాగతానపి తోషయేత్ ।
సేవాం కుర్వన్తి యే మర్త్యాః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితాః ॥ ౧౩౬
దేవస్య స్నానసమయే సహస్రకలశామ్బుభిః ।
గఙ్గాది ‖ సరితాం స్నానఫలమశ్నువతే మహత్ ॥ ౧౩౭

---

* పఞ్చరత్న. † పఞ్చదశభిః. § అన్నైశ్చతుర్గుణైశ్చైవ.
¶ నన్నై. ‖ స్నానఫలదమశ్నుతే మహాత్మా మహత్.

సహస్ర కలశస్నానే యత్ఫలం రాజరాష్ట్రయోః ।
* పూజాన్తే తదశేషేణ ప్రాగుక్తమితి నోచ్యతే ॥ ౧౩౮
మహోత్సవఫలేనైతత్కిఞ్చిత్తుల్యఫలం స్మృతమ్ ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే చర్యాపాదే
సహస్రకలశాభిషేకవిధిర్నామ నవమోఽధ్యాయః.

దశమోఽధ్యాయః

సకామనిష్కామానుష్ఠేయ మహోత్సవప్రశ్నః.

బ్రహ్మా :—

కథం మహోత్సవః కశ్చిత్ కీదృక్తస్య ఫలం చ కిమ్ ।
ఫలకామైరనుష్ఠాతుమవిజ్ఞాతో న శక్యతే ॥ ౧
మహ్యం జిజ్ఞాసమానాయ ప్రసీద భగవన్నిదమ్ ।
ఆఖ్యాతుమర్హసి యథా మహోత్సవ మనుత్తమమ్ ॥ ౨

శ్రీభగవాన్ :—

తస్యోత్తరమ్.

ఆరాధనమిదం బ్రహ్మన్ మోక్షకామై రనుష్ఠితమ్ ।
వశ్యాదిఫలకామైస్తు దురనుష్ఠేయమద్భుతమ్ ॥ ౩
తోషణం మమ కల్యాణ మనుష్ఠితమమానుషమ్ ।
దేవైరేవ పురా వృత్రవధే తత్పావనుత్తమే ॥ ౪

---

* ప్రజానాం తదశేషేణ.

ఇన్ద్రేణాపి దివిష్ఠేన మాముద్దిశ్య కృతం శుభమ్।
రూపం తస్య ప్రవక్ష్యామి యథా తదవధారయ॥ ౫

❖ ఉత్సవశబ్ద నిర్వచనమ్. ❖

సవస్సాంసారికం దుఃఖముత్తరన్తి తదమ్బుధిమ్।
యష్టార ఇతి విద్వాంసో నిర్బ్రువన్త్యుత్సవాహ్వయమ్॥ ౬

❖ ఉత్సవత్రైవిధ్యమ్. ❖

నిత్యో నైమిత్తికః కామ్య స్త్రివిధ స్స మహోత్సవః।

❖ నిత్యోత్సవః. ❖

తత్ర నిత్యం ప్రతిసమం మాసపక్షవ్యవస్థయా॥ ౭
శుభే చ తిథినక్షత్రే విషువే చాయనద్వయే।
కల్పితావభృథస్నానస్సేవితస్సర్వ దైవతైః॥ ౮
నైమిత్తికస్స విజ్ఞేయో నిమిత్తే సతి కల్పితః।
అవగ్రహే చ దుర్భిక్షే చోల్కాపాతే తదా నిశి॥ ౯
దర్శనే సురచాపస్య వాలమీనస్య దర్శనే।
* దేవతాప్రతికాయానాం కమ్పనే భేదనే తథా॥ ౧౦
† పాపనే చలనే చైవ రోదనే పతనే తదా।
గోపురాలయసాలానాం మణ్టపస్య చ భేదనే॥ ౧౧
భగ్నే వా పతనే వాపి పర్వతానాం తథైవ చ।
నిపాతే చైత్యవృక్షస్య భగ్నే జ్వలనదర్శనే॥ ౧౨
వృక్షే త్వన్యస్య ఫలే దృష్టే దివా నక్షత్రదర్శనే।
భూతాదిదర్శనే ఘోరే భూమికమ్పే తథైవ చ॥ ౧౩

---

* దేవతానాం నికాయానాం. † 'వృక్షే త్వన్యఫలే' ఇత్యర్థమాత్రాపి లిఖితమస్తి క్వచిత్కోశే.

దిగ్దాహే చ మహావాతే మహావృష్టౌ తథైవ చ ।
గ్రహయుద్ధే చ సఞ్జాతె ప్రతిసూర్యస్య దర్శనే ॥ ౧౪
నృపే రోగాభిభూతే చ గ్రామె జనపదె తథా ।
మసూరికాది ఘోరాణాం వ్యాధీనాం చ ప్రవేశనే ॥ ౧౫
పరచక్రప్రవేశే చ వ్యోమ్ని నెమిస్వనే తదా ।
దివ్యదున్దుభి నిర్హ్రాదే నిర్మలే గగనే సతి ॥ ౧౬
§ వర్షే వాఽశనిపాతే చ శక్రధ్వజనిపాతనే ।
జలెఽగ్నిజననే చైవ తద్దైవాద్భుతదర్శనే ॥ ౧౭
ఏవమాద్యే మహోత్పాతే నైమిత్తిక మహోత్సవః ।
చతుర్ణాం పురుషార్థానా ముద్దిశ్యాన్యతమం ఫలమ్ ॥ ౧౮
ఉత్సవోనుష్ఠితః కామ్యస్సఙ్కల్పితఫలప్రదః ।

అవభృథస్నానసమయః.

కథ్యతెఽవభృథస్నానసమయ స్త్రివిధోత్సవె ॥ ౧౯
మాసర్క్షే విషువె చైవ గ్రహణె చాయనద్వయె ।
దర్శే చ పూర్ణిమాస్యాం చ శ్రవణె సార్వమాసికె ॥ ౨౦
రోహిణ్యాం చ పునర్వస్వోః ప్రతిష్ఠాదివసె తథా ।
రాజ్ఞాం జన్మదినె కుర్యాదభిషేకదినె తథా ॥ ౨౧
ఏతె ష్వవభృథస్నానం బ్రహ్మన్ సర్వార్థసాధనమ్ ।

ఉత్సవకాలపరిమాణమ్.

మాసేన వా తదర్ధేన ద్వాదశాహేన వా పునః ॥ ౨౨
నవాహేనోత్సవః కార్యః సప్తాహేన చతుర్ముఖ ।
అహోభిః పఞ్చభి ర్వాపి త్రిభి ర్వైకేన వా పునః ॥ ౨౩

---

§ అవర్షేఽశనిపాతే చ.

ధ్వజారోహణరహిత ఉత్సవః.

ఏకాహే త్ర్యహికే ధీమాన్ ధ్వజకర్మ న కారయేత్ ।

❖ అవభృథసమయస్యాపవాదః. ❖

సఙ్కల్పపూర్వమాలోచ్య మాసఋక్షే తథా తిథౌ ॥ ౨౪
తీర్థావగాహనం యద్వా సంయోగే తిథితారయోః ।
విషువే చాయనే చైవ నాదరస్తిథి * తారయోః ॥ ౨౫
దుష్టవారాది సంయోగే శుభమేవ యథోదితమ్ ।

❖ బలిదానస్య ధామవిశేషనిబన్ధనత్వమ్. ❖

పత్తనే నగరే గ్రామే ప్రతిలోమాఽవధిష్ఠితే ॥ ౨౬
అశూన్యే బలిదానాదీన్ రథ్యాసు బహిరాచరేత్ ।
నో చేదావరణేష్వేవ కుర్యాదన్తర్మహోత్సవమ్ ॥ ౨౭
గ్రామాదిరహితే ధామ్ని నోత్సవం బహిరాచరేత్ ।
అన్తరావరణేష్వేవ న తు త్యాజ్యం కథం చన ॥ ౨౮
వాస్తుజ్ఞే చ స్వతన్త్రే చ ధామన్యుత్సవ సమ్పది ।
యాగపద్యే న దోషస్స్యాద్దోషో వాస్తుజ్ఞయోర్ద్వయోః ॥ ౨౯

❖ ఆశ్రయద్వైవిధ్యమ్. ❖

స్వతన్త్రం పరతన్త్రం చ ఆశ్రయం సముదాహృతమ్ ।

❖ ఉత్తమాదిత్రైవిధ్యమ్. ❖

ఉత్తమాదివిభేదేన ఆలయస్త్రివిధో భవేత్ ॥ ౩౦

❖ ఉత్తమ స్వతన్త్రాలయః. ❖

విష్ణ్వాలయం పురాఽకల్ప్య పశ్చాద్గ్రామాది కల్పనమ్ ।
స్వతన్త్రమితి విజ్ఞేయ మాలయం తూత్తమం భవేత్ ॥ ౩౧

---

* వారయోః.

❖ మధ్యమః పరతన్త్రాలయః. ❖

గ్రామాదికం పురాఽఽకల్ప్య పశ్చాదాలయకల్పనమ్ ।
అస్వతన్త్రమితి ఖ్యాతమాలయం మధ్యమం భవేత్ ॥ 32

❖ అధమః వీధ్యన్తరాకల్పితాలయః. ❖

స్వతన్త్రాలయ క్లృప్తాసు రథ్యావీథీషు పద్మజ ।
అన్తరే స్థాపితం యత్త దాశ్రయం త్వధమాలయమ్ ॥ 33

❖ ఉత్సవసన్నిపాతే స్వతన్త్రాలయే పూర్వమర్చనమ్. ❖

స్వతన్త్రే పరతన్త్రే వా ఉత్సవాదౌ కృతే సతి ।
పూర్వం స్వతన్త్రే కర్తవ్యం వాస్త్వగ్రే ద్విగుణార్చనమ్ ॥ 34

❖ ఆశ్రయాదిబిమ్బానాముత్సవం తత్తదావరణ ఏవ కుర్యాత్. ❖

ఆశ్రయాదిషు బిమ్బేషు ఉత్సవాదౌ కృతే సతి ।
తత్తదావరణే కుర్యా ద్బాహ్యవీథ్యాం తు నాచరేత్ ॥ 35
మోహాద్వా యది వా లోభా ద్విపరీతే కృతే సతి ।
అరాతిభిః పరిభవో మహావ్యాధ్యాదిపీడనమ్ ॥ 36
ప్రాఙ్గణేషు చ సర్వేషు ప్రాసాదాదిషు మూర్తిషు ।
ప్రీత్యాభిషేకమాత్రం చ స్నపనాద్యుత్సవం వినా ॥ 37
* కారయేద్యది సమ్మోహాత్ప్రజానాం పీడనం తథా ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన విపరీతం తు నాచరేత్ ॥ 38
అన్యథా కారయేన్మోహాద్రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి ।

❖ గ్రామవాస్తుబలినిషేధః. ❖

గ్రామాశ్రయాదిబేరాణామాలయాశ్రయకేషు చ ॥ 39
గ్రామవాస్తు బలిహీనం కేవలోత్సవమాచరేత్ ।

---

* సదా దేశాధిపస్య స్యాత్ప్రజానామ్.

❖ వైష్ణవోత్సవే దేవతాన్తరోత్సవనిషేధః ❖

దేవతాన్తరకల్యాణే వర్తమానేఽపి వైష్ణవమ్ ॥ ౪౦
కుర్యాద్దైవోత్సవం నైవ వైష్ణవేఽన్యం కదాచన ।
వాసుదేవో హి దేవానాం దేవతామ్నాయతే యతః ॥ ౪౧
దేవతాన్తరకల్యాణే వర్తమానేఽపి వైష్ణవమ్ ।

❖ దేవోత్సవమధ్యే మానుషోత్సవనిషేధః. ❖

ఉత్సవే దేవదేవస్య ధ్వజారోహణపూర్వకే ।
ప్రవర్తితే * దేవయాగే చౌలాది నైవ సంస్క్రియా ॥ ౪౨

❖ పూర్వాపవాదః. ❖

గ్రామాద్యనన్యాయతనే ప్రవృత్తేఽప్యుత్సవే పునః ।
కుర్యాద్దేవాన్తరం యాగం చౌలాదిం చైవ సంస్క్రియాం ॥

❖ అన్యదేవతోపయుక్త తోరణాదీనాం ప్రతిక్షేపః ❖

తోరణాదీని చాన్యేషాం దేవానాముత్సవే సతామ్ ।
ఉత్పాట్య రథ్యాసు హరేరుత్సవో నాన్యథా భవేత్ ॥ ౪౪

❖ పూర్వాపవాదః ❖

క్లృప్తానాముత్సవే విష్ణో రథ్యాదిష్వితరోత్సవే ।
స్థిరాణాం తోరణాదీనాం కార్యం నోత్పాటనం భవేత్ ॥ ౪౫

❖ అధిమాసాదౌ ప్రథమోత్సవనిషేధః. ❖

అధికే మాసి శుక్రాదౌ గురౌ చాస్తమితే సతి ।
నోత్సవః ప్రథమః కల్ప్యః కల్పనే రాజరాష్ట్రయోః ॥ ౪౬
ప్రజానాం చైవ దుఃఖం స్యాద్వ్యాధివార్ మృతిరేవ వా ।
ఉత్సవే చ ద్వితీయాదౌ నోక్తదోషః కథఞ్చన ॥ ౪౭

---

* నైవ యాగశ్చౌలాదిశ్చైవ.

❖ ధ్వజారోహణస్య ముఖ్యకాలః. ❖

మాసాదావుత్సవదినే షష్ఠ్యాహావధికే క్రమాత్ ।
ధ్వజారోహణకాలస్తు బ్రహ్మన్నద్య ప్రదర్శ్యతే ॥ ౪౮
ఏకోనవింశతితమే దినే తీర్థాఙ్కురార్పణాత్ ।
అష్టాదశదినే వాపి ప్రాగేవ సమయే శుభే ॥ ౪౯
వైనతేయధ్వజారోహో ద్వాదశాహేఽథవా భవేత్ ।
యద్వా కల్యాణ దివసం త్రిగుణీకృత్య తావతామ్ ॥ ౫౦
ఆదౌ దినానాం కర్తవ్యం ధ్వజారోహణమబ్జజ ।
అఙ్కురానర్పయిత్వాహ్ని పుణ్యే పూర్వే యథోదితే ॥ ౫౧
ధ్వజమారోపయేత్పశ్చాన్మఙ్గలం మఙ్గలే దినే ।

❖ అనుకల్పకాలః. ❖

దైవాద్వా మానుషాద్వాపి కుతశ్చిత్కారణాద్యది ॥ ౫౨
* ఉత్సవాహర్గణాత్పూర్వం యథోక్తేన కృతే ధ్వజే ।
ఉత్సవారమ్భణదినే దివాఽఽరోప్య ధ్వజం నిశి ॥ ౫౩

❖ ధ్వజారోహణ భేరీతాడనయోః పౌర్వాపర్యవికల్పః. ❖

భేరీతాడనమన్వక్ష్చ పాలికాస్వఙ్కురాన్ క్షిపేత్ ।
ఆఘోష్య భేరీం ప్రథమం ధ్వజారోహణమన్వతః ॥ ౫౪
తతోఽఙ్కురార్పణం యద్వా యద్వా నిశ్యఙ్కురార్పణమ్ ।
ప్రదోషేఽన్యద్ధ్వజారోహో భేరీతాడనమన్వతః ॥ ౫౫
తత్కాలేఽపి ధ్వజారోహే త్రైవిధ్యం చతురానన ।

❖ ధ్వజపటాయామాదిమానమ్. ❖

తన్తూత్థం క్షౌమవసనం నిర్దోషం సూక్ష్మమాహృతిమ్ ॥ ౫౬

---

* ఉత్సవారమ్భణాత్.

కాపాసం వా యథావిత్తం ధ్వజార్థే కల్పయేద్బుధః।
ఆయతం దశభిర్హస్తై విస్తీర్ణం పఞ్చభిర్దృఢమ్॥ ౫౭
నవభిర్వాష్టభిర్వాపి సప్తభిర్వా చతుర్ముఖ।
మూలబేరసమాయామం ద్వారాయామ మథాపి వా॥ ౫౮
ఆయామార్ధేన విస్తీర్ణం పాదేన కృతశేఖరమ్।
శేఖరేణ సమం పుచ్ఛం తదర్ధం కర్ణపుచ్ఛకమ్॥ ౫౯
నిర్ణేజితం ఖలీయుక్తం శోషితం లక్షణాన్వితమ్।

❖ గరుడమూర్తి లక్షణమ్. ❖

ఆహృత్య మధ్యే వస్త్రస్య గరుడం కాఞ్చనప్రభమ్॥ ౬౦
నవతాలప్రమాణేన ద్విభుజం ధృతకఞ్చుకమ్।
ధృతపుష్పాఞ్జలిపుటం శ్వేతామ్బర ధరం విభుమ్॥ ౬౧
దంష్ట్రాకరాలవదనం భ్రుకుటీకుటిలేక్షణమ్।
నీలనాసాగ్రసంయుక్తం కుఞ్చితాపసవ్యపాదకమ్॥ ౬౨
పృష్ఠే నివిష్టసవ్యాఙ్ఘ్రిం పక్షవిక్షేపశోభితమ్।
గగనే గమనారమ్భం * సువృత్తం ఘోరదర్శనమ్॥ ౬౩
కరణ్డికామకుటినం లలాటే రచితాలకమ్।
హారకేయూరవలయనూపురాభరణోజ్జ్వలమ్॥ ౬౪
అనన్తో వామకటకో యజ్ఞసూత్రం తు వాసుకిః।
ఉరసి న్యస్తకార్కోటం కటిసూత్రితతక్షకమ్॥ ౬౫
బిభ్రాణం దక్షిణే కర్ణే పద్మాహ్వాయసరీసృపమ్।
మహాపద్మం తథాన్యత్ర శఙ్ఖం శిరసి భోగినమ్॥ ౬౬
గులికం చాఙ్గదే పక్షం వర్ణాస్తేషాం చ కథ్యతే।
స్ఫటికాభశ్శోణితాభగ పీతాభో ధూమ్రవర్ణకః॥ ౬౭

---

* వృత్తాంతమ్.

రక్తామ్బుజ నిభశ్చైవ పిఙ్గల స్తుహినప్రభః ।
భ్రమరాభః

గరుడప్రతిమాయా ఉపరి పార్శ్వే అధస్తాచ్చ లేఖనీయాని.

క్రమాచ్ఛత్రం ముక్తాహేమ పరిష్కృతమ్ ॥ ౬౮
ఉపరిష్టాచ్చ కర్తవ్యం పార్శ్వయో శ్చామరద్వయమ్ ।
అధస్తాదమ్బుజం పూర్ణం కుమ్భమద్భిశ్చ వలికాః ॥ ౬౯
సాఙ్కురా లిఖితవ్యాస్స్యు ర్దీపౌ ద్వౌ పార్శ్వయో ర్ద్వయోః ।
పఞ్చవర్ణై ర్లిఖేదేవ మన్తరం శ్యామవర్ణకమ్ ॥ ౭౦
అన్తరాలం చ †కృష్ణేన చిత్రయే చ్చిత్రకృత్తమః ।
ధ్వజార్ధసమ్మితాం చైవ పతాకాం చైవ చిత్రయేత్ ॥ ౭౧

అధివాసదినే కర్తవ్యాని.

అధివాసే దినే ప్రాప్తే తమిస్రాయాం గురుస్స్వయమ్ ।
కారుశాలాం ప్రవిశ్యాథ కారయిత్వాథ శిల్పినా ॥ ౭౨
నయనోన్మీలనం తస్మి న్విసృష్టే శిల్పినీ§ప్సితైః ।
అర్ఘైశ్చ తోషితే పశ్చా♦న్నిక్షిప్య శిరసి ధ్వజమ్ ॥ ౭౩
¶ మూర్తిపస్య సువర్ణాది లోహపాత్రే సమర్పితమ్ ।
ప్రాదక్షిణ్యేన ధామాదీ న్నీత్వా తూర్య *నినాదితమ్ ॥ ౭౪
తతః ప్రవేశయేద్యాగ మణ్డపం దేశికోత్తమః ।
నయనోన్మీలనాదన్య త్ప్రతిష్ఠాయామివాచరేత్ ॥ ౭౫

అధివాసః.

ధామాధివాసనం సద్యో జలే కుర్యాద్యథావిధి ।

---

† అన్తరాలం న. § ప్సితే. ♦ నిక్షిపేత్. ¶ మూర్తిపశ్చ.
* నినాదితైః.

కుమ్భైష్షోడశభి * శ్చాభ్యయాస్నపనం దర్పణే భవేత్ ॥ ౭౬
పౌరుషేణైవ సూక్తేన † గాయత్ర్యా స్వస్య పూజయేత్ ।
శాయయేచ్ఛాలి భారాదావాస్తీర్ణే నవవాససి ॥ ౭౭
శాయితస్య పటస్యాథ అపసవ్యే సహాష్టభిః ।
పరితో న్యస్తకలశైర్వర్ధన్యా చ ఘటం క్షిపేత్ ॥ ౭౮
ఆవాహ్య గరుడం కుమ్భే కరకే చ సుదర్శనమ్ ।
ఇన్ద్రాదీనష్టపూర్వాది కలశేషు సుపూరయేత్ ॥ ౭౯
శోధయిత్వా చ గరుడం పటస్థం శోషణాదిభిః ।
సంహృత్య తత్వాని తతః క్రమాదుత్పాద్య పక్షిణమ్ ॥ ౮౦
చతుర్షు పార్శ్వకుణ్డేషు హోమే స్థణ్డిలభూషు వా ।
కుణ్డే మహానసే వాపి § సమిధాజ్యైర్యథాపురమ్ ॥ ౮౧
శాన్తిహోమస్స్పర్శనం చ సేచనం చ యథాపురమ్ ।
పటం విస్తీర్య గరుడం మన్దిరాభిముఖం యథా ॥ ౮౨
ప్రదశ్యా వాహయేత్తత్ర వ్యాహృత్యా

❖ గరుడప్రార్థనా. ❖

సన్నిధిం తతః ।
ప్రార్థయేత గురుస్తస్య గాథయా వక్ష్యమాణయా ॥ ౮౩
మహాబల మహాబాహో వైనతేయ వయోధిప ।
సన్నిధత్స్వ పటే తుభ్యం నమః ప్రణవమూర్తయే ॥ ౮౪
కర్మణాం సిద్ధిమాహూతః కురుష్వ విహగేశ్వర ।
ఆహూతవ్యాస్త్రయో లోకా దేవస్యోత్సవ సంపది ॥ ౮౫
యజేదాత్మీయ గాయత్ర్యా తమర్ఘ్యాద్యుపచారయా ।

---

* స్నాపయేత్ స్నపనమ్. † గాథయా. § పః .

నివేదయేత్తతస్తస్మై నివేద్యం చ చతుర్విధమ్ ॥ ౮౬
కుమ్భాయ చ నివేద్యాన్నం స్తోత్రైర్గరుడతోషణమ్ ।
వాహనాయ మహావిష్ణోస్తార్క్ష్యాయామితతేజసే ॥ ౮౭
గరుడాయ నమస్తుభ్యం సర్వసర్పేన్ద్రమృత్యవే ।
నమో నమస్తే పక్షీన్ద్ర స్వాధ్యాయవపుషే నమః ॥ ౮౮
విహగేన్ద్ర నమస్తేఽస్తు సముత్పాటితకల్పక ।
ఆహృతామృతకుమ్భాయ జననీదాస్యమోచినే ॥ ౮౯
సురాసురేన్ద్రజయినే నాగేన్ద్రాభరణాయ తే ।
యదాధారమిదం సర్వం తదాధారాయ తే నమః ॥ ౯౦
పక్షౌ యస్య బృహత్సామ రథన్తరమపి ద్వయమ్ ।
అక్షిణీ చాపి గాయత్రీ త్రివృత్సామశిరః స్మృతమ్ ॥ ౯౧
స్తోమ ఆత్మా నమస్తస్మై వామదేవ్యాఙ్గసమ్పదే ।
నమః ప్రాణాదివాయూనాం * మిశ్రాయ గరుడాత్మనే ॥ ౯౨
దోషానపనయాఖణ్డాన్ గుణానావహ సర్వతః ।
విఘ్నాని జహి సర్వాణి ఆత్మసాత్కురు మామపి ॥ ౯౩
స్తుత్వైవం గారుడం మన్త్రం జపేదేకాగ్రమానసః ।
తూర్యఘోషైర్వేదఘోషైర్జాగరేణ నయేన్నిశామ్ ॥ ౯౪

❖ గరుడనివేదితపిణ్డభక్షణం సన్తానప్రదమ్. ❖

నివేద్యం కబలీకృత్య మన్త్రయిత్వా చ మన్త్రవిత్ ।
పౌరుషైర్గారుడైర్మన్త్రైర్వన్ధ్యానామపి యోషితామ్ ॥ ౯౫
క్షిపేదఞ్జలిషు ధ్యాత్వా గరుడం చాచ్యుతం హరిమ్ ।
భక్షయిత్వా త్రయః పిణ్డాన్ జనయేయుస్సుతాన్ బహూన్ ॥

❖ ధ్వజపటోత్సవః. ❖

---

* మిశ్రానాయ గరుత్మతే.

తం ప్రభాతే సమారాధ్య నివేద్య చ హవిఃక్రమాత్ ।
వస్త్రాభరణ పుష్పైస్తు పటస్థం శోభయేత్ఖగమ్ ॥ ౯౭
ఆరోప్య హస్తిపృష్ఠే వా రథే వాన్యత్ర మఙ్గలే ।
శిబికాదౌ నయేద్గ్రామం ప్రాదక్షిణ్యేన ధామ వా ॥ ౯౮
భేరీమృదఙ్గపటహైశ్శఙ్ఖకాహలదిహ్నకైః ।
ఘోషయేత్పురతస్తస్య నృత్తైర్గేయైశ్చ సర్వతః ॥ ౯౯

ఖగేశవాద్యయోర్మధ్యే సాఙ్కురపాలికానయనమ్

ఖగేశవాద్యయోర్మధ్యే పాలికాస్సాఙ్కురాన్వితాః ।
వహేయుర్బ్రాహ్మణాస్సర్వే శిరోభిస్సంయతేన్ద్రియాః ॥ ౧౦౦
బిమ్బమౌత్సవమన్యచ్చ * గరుడస్యాన్తికేఽథ వా ।

ధ్వజస్తమ్భస్థాపనస్థానమ్.

ఇచ్ఛయా యజమానస్య సర్వమఙ్గలసంయుతమ్ ॥ ౧౦౧
అగ్రతో బలిపీఠస్య † బహిర్వా ధామ గోపురాత్ ।
ధ్వజస్తమ్భం ఖనేద్భూమౌ నిర్దోషం దారవం స్థిరమ్ ॥ ౧౦౨

స్తమ్భోపయోగిదారుమానమ్.

§ అన్తస్సారో బహిస్సారో నిస్సారస్త్రివిధస్తరుః ।
క్రముకాది బహిస్సారం ప్రశస్తం విదురుత్తమమ్ ॥ ౧౦౩
అన్తస్సారం చన్దనాది ప్రశస్తం స్తమ్భకల్పనే ।
నిస్సారం వర్జయేత్స్తమ్భం శతతాలాయుతం శుభమ్ ॥ ౧౦౪
మానాఙ్గులప్రమాణేన ¶ వింశత్యూనమథాపి వా ।
ప్రాసాదోచ్ఛ్రాయమథవా యద్వా గోపురసమ్మితమ్ ॥ ౧౦౫

* గరుడస్యానయేత వా. † బహిఃప్రాసాద. § అన్తస్సారే బహిస్సారే నిస్సారే త్రివిధే తరౌ. ¶ వింశత్తాలమథాపి. వింశన్న్యూనమ్.

చతుర్ధా విభజేత్స్తమ్భమేకాంశేనైవ మస్తకమ్ ।
తస్యచాధారభూతానాం *చ్ఛేదితానాం తు మూలతః ॥ ౧౦౬
త్రయాణామపి పీఠానాం స్తమ్భాగ్రవినివేశనమ్ ।
ఆయతాని చ పీఠాని ద్వితాలేన చతుర్ముఖ ॥ ౧౦౭
విస్తీర్ణాని తదర్ధేన తదర్ధేన ఘనాని చ ।
మూలే స్థూలాని సూక్ష్మాణి చాగ్రే యుఞ్జీత భూరుహాన్ ॥ ౧౦౮
అగ్రే పీఠద్వయే ఛిద్రే ధ్వజయష్టిం చ సంస్కృతామ్ ।
నివేశయేచ్ఛిద్రయిత్వా ధ్వజస్తమ్భం చతుర్ముఖ ॥ ౧౦౯
నివేశయేద్వేణుకం వా నవ వా సప్త పఞ్చ వా ।

❖ ధ్వజస్తమ్భసంస్కారః. ❖

ఇత్థంభూతం ధ్వజస్తమ్భం పీఠస్యోత్తరపార్శ్వతః ॥ ౧౧౦
† ఆరాధ్య వేదవిద్విప్రైః ప్రాగగ్రం శాయయేద్గురుః ।
యద్వోదగగ్రం ప్రక్షాల్య స్తమ్భమబ్లిఙ్గమన్త్రితైః ॥ ౧౧౧
కుశైశ్చ సాగ్రైః ప్రచ్ఛాద్య స్తమ్భమూర్ధ్వముఖైశ్శుభైః ।
సంవేష్ట్య దర్భమాలాభిర్విష్ణుసూక్తేన దేశికః ॥ ౧౧౨
ధ్వజస్తమ్భావటే న్యస్య లోహబీజాది శోధితమ్ ।
తత్రావటే ధ్వజస్తమ్భం స్థాపయిత్వా దృఢం యథా ॥ ౧౧౩
ప్రాసాదాభిముఖం

❖ స్తమ్భశిరసి ధ్వజపటబన్ధనమ్. ❖

తస్య వేణ్వగ్రవివరే ధ్వజమ్ ।
పాశేనాఙ్గుష్ఠనాహేన త్రిగుణీకృత్య తన్తునా ॥ ౧౧౪
ధ్వజం నివేశయేద్యద్వా స్తమ్భమారుహ్య బన్ధయేత్ ।
బద్ధధ్వజాగ్రస్తమ్భం వా స్థాపయేచ్ఛక్త్యపేక్షయా ॥ ౧౧౫

---

* ఛిద్రితానాం త్రి. † ఆనాయ్య.

◆ ధ్వజారోపణకాలః. ◆

ఏవం నియోజ్య యష్ట్యగ్రే ముహూర్తే శోభనే గురుః।
పూర్వాహ్ణే వాథ మధ్యాహ్నే ధ్వజమారోపయేత్తథా ॥ ౧౧౭

◆ ఆరోపణమన్త్రః. ◆

బధ్వా పురుషమన్త్రేణ సపతాకం సఘణ్టకమ్।
సువర్ణోఽసీతి మన్త్రేణ ధ్వజస్యారోపణం భవేత్ ॥ ౧౧౮
ప్రాసాదాభిముఖం స్థాప్య ఖగేన్ద్రం పటసంస్థితమ్।
తూర్యఘోషం తదామ్నాయఘోషం దిక్షు చ ఘోషయేత్ ॥
ఖగేశమూలమన్త్రాదీం స్తత్కాలే దేశికో జపేత్।

◆ స్తమ్భమూల వేదికల్పనమ్. ◆

స్తమ్భమూలస్థలే వేదిం హస్తైస్సప్తభిరాయతామ్ ॥ ౧౧౯
తావద్భిరేవ విస్తీర్ణా మేకహస్తసముచ్ఛ్రితామ్।
షడ్భిర్వా త్రిభిర్వాపి చతురశ్రాం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౨౦
వేదికాయాస్తృతీయాంశే మధ్యే పీఠం ప్రకల్పయేత్।
చతుష్షడ్యాఙ్గులోత్సేధం మేఖలాత్రయసంయుతమ్ ॥ ౧౨౧
భాగే తృతీయే తస్యాపి పద్మమష్టదలైర్యుతమ్।
కర్ణికాస్థో యదా స్తమ్భస్తదా కుర్యాద్విచక్షణః ॥ ౧౨౨
షోడశస్తమ్భసంయుక్తా ప్రపా స్యాత్పరితస్తతః।
చతుర్ద్వారసమాయుక్తా దర్భమాలాద్యలఙ్కృతా ॥ ౧౨౩
పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా।
గారుడేనైవ మన్త్రేణ కలశైశ్చాష్టభిస్తథా ॥ ౧౨౪
ఇన్ద్రాదిదైవగ్రప్రాశయేత్ స్తమ్భంస్తైస్తైర్మన్త్రైర్యథాక్రమమ్।

◆ ధ్వజే గరుడసాన్నిధ్యప్రార్థనమ్. ◆

ప్రార్థయేత స్థితిం తస్య గరుడస్య ధ్వజోదరే ॥ ౧౨౫
ఉత్సవావభృథం యావద్గాథయా వక్ష్యమాణయా।

పక్షీన్ద్ర పక్షవిక్షేపతరఙ్గానిలసమ్పదా ॥ ౧౨౬
నిరస్తాసురసన్నాహ సమరే శత్రుసూదన ।
సన్నిధత్స్వ పటే యావదుత్సవావభృథావధి ॥ ౧౨౭

❖ గరుడాయ అశేషలోకాహ్వానాజ్ఞాపనమ్. ❖

ఉత్సవప్రతిమాం యాన మారోప్య శిబికాదికమ్ ।
ధ్వజస్తమ్భసమీపోర్వీ మానీయాదర్శయేత్ఖగమ్ ॥ ౧౨౮
ఆహ్వానార్థమశేషాణాం లోకానాం పతగేశ్వరమ్ ।
నియుజ్య దేవస్తదను ప్రాప్నుయాన్మణ్డపావనిమ్ ॥ ౧౨౯

❖ గరుడస్య కాలత్రయే ఆరాధనమ్. ❖

ఆరాధయేత్త్రికాలం తు గరుడం చ నివేదయేత్ ।

❖ అనివార్ణ దీపస్థాపనమ్. ❖

అనివార్ణం తథా దీపం రక్షేన్నక్తం దివా సదా ॥ ౧౩౦

❖ ఉత్సవప్రతిమాయా రాత్రౌ హోమాన్తమర్చనమ్. ❖

ఉత్సవప్రతిమాం తత్ర మణ్డపే చ యథావిధి ।
పూజయిత్వా నివేద్యాథ హవిర్హోమాన్తమర్చయేత్ ॥ ౧౩౧
రాత్రౌ తు పూజయిత్వైవం

❖ భేరీతాడనసిద్ధయే కల్పనీయాని. ❖

భేరీతాడనసిద్ధయే ।
ధ్వజపీఠస్య పురతః క్షితిం గోమయవారిణా ॥ ౧౨౩
ఆలిప్య చతురశ్రం చ సుధాచూర్ణైశ్చ శోభయేత్ ।
చతురశ్రం ధ్యానపీఠం ద్రోణపఞ్చకశాలినా ॥ ౧౩౩
కల్పయిత్వా కాలచక్రం తస్య మధ్యే నివేశయేత్ ।
బల్యర్చామపి తత్రైవ స్థాపయేద్ధ్వజసమ్ముఖమ్ ॥ ౧౩౪
పూజయిత్వా నివేద్యాథ హవీంషి వివిధాని చ ।

❖ భేర్యర్చనమ్. ❖

ఆలిప్తేపురత స్తస్య భూతలే ధాన్యపీఠకే ॥ ౧౩౫
తావదేవ మహాభేరీం వేష్టితాం నవవాససా ।
దక్షిణేతరయో స్తస్యా భేరికాయా యథాక్రమమ్ ॥ ౧౩౬
భాగయోరర్చయేద్విష్ణుం శ్రియం చైవ యథావిధి ।
త్రిగుణాం ప్రకృతిం చైవ మధ్యభాగే సభాజయేత్ ॥ ౧౩౭

❖ భేరీతాడనమ్. ❖

ముహూర్తే శోభనే భేరీం శబ్దతన్మాత్రవిద్యయా ।
కోణేన తాడయేన్మూర్తిత్రయం ధ్యాయేద్గురుస్స్వయమ్ ॥ ౧౩౮
తతః పారశవస్స్నాతో దర్భపాణిరలఙ్కృతః ।
సోపవీతోత్తరీయశ్చ వహన్ భేరీమలఙ్కృతామ్ ॥ ౧౩౯
శఙ్ఖాదివాద్యసహితాం తాలభేదవిధానవిత్ ।
ఘోషయేద్గురుణాన్ద్రిదా హూయమానే మరుద్గణే ॥ ౧౪౦

❖ ఆహూతవ్య దేవతాః. ❖

దివ్యాయుధానామాహ్వానం తథా వైకుణ్ఠవాసినామ్ ।
తథా పారిషదాస్సర్వే విష్వక్సేనాభిరక్షితాః ॥ ౧౪౧
ఆహూతవ్యా మఖే తస్మిన్ కుముదాద్యా స్సనాయకాః ।
ఋషిభిశ్చ మరీచ్యాద్యైర్బ్రహ్మలోకనివాసిభిః ॥ ౧౪౨
సమాహ్వానం విరిఞ్చస్య రుద్రలోకనివాసిభిః ।
సార్ధం ప్రమథసార్ధైశ్చ రుద్రైశ్చ వృషవాహనః ॥ ౧౪౩
ఆహూతవ్యా స్తథాన్యే చ తత్తల్లోకనివాసినః ।
వాహనైగపరివారైశ్చ సాకం తస్మిన్ మహోత్సవే ॥ ౧౪౪
విద్యాశ్చ మూర్తిధారిణ్య స్త్రయీ చాఙ్గైర్వపుష్మతీ ।

ఆహూతవ్యా స్సమాహ్వానం సర్వేషాం చ ప్వనాముఖిః ॥ ౧౪౫
నిత్యోత్సవాచార్యం పరితో వీథికాసు సుదర్శనమ్ ।
అన్నమూర్తివిధానం చ ప్రదీపైర్బహుభిర్వృతమ్ ॥ ౧౪౬
గమయిత్వా ప్రతిదిశం భేరీతాడనపూర్వకమ్ ।

❖ గ్రామమధ్యే చతుర్ముఖస్యావాహనమ్. ❖

గ్రామమధ్యం సమాసాద్య తత్రావాహ్య చతుర్ముఖమ్ ॥ ౧౪౭
అర్చయిత్వా మఖే తస్మిన్ యాచిత్వా సన్నిధిం గురుః ।
ఇన్ద్రాదీంశ్చ ప్రతిదిశం బల్యర్థం సన్నిధిం తదా ॥ ౧౪౮
అర్చయిత్వా తూర్యఘోషం ఘోషయిత్వా స్వతాలవత్ ।
అన్యత్ర గారుడం తాలమన్తరాలేషు ఘోషయేత్ ॥ ౧౪౯
ప్రవిశ్య మన్దిరం తత్ర యథాపూర్వం నివేశయేత్ ।

❖ వీథీషు దేవతాహ్వానమ్. ❖

ఆదాయోత్సవబిమ్బం వా కేవలం వా సుదర్శనమ్ ॥ ౧౫౦
అన్నమూర్తివిధానం వా భేరీమాదాయ కేవలామ్ ।
రథ్యాసు దేవతాహ్వానం తత్ర తత్ర యథావిధి ॥ ౧౫౧

❖ భేరీశబ్దం శ్రుత్వా అవభృథాన్తమన్యత్ర న యాయాత్. ❖

దేవతాహ్వానవేళాయాం భేరీం శృణ్వన్తి యే నరాః ।
తైర్నదీతరణం నైవ యానం వా యోజనాత్పరమ్ ॥ ౧౫౨
అనాదృత్యోత్సవం మోహాద్దూరం యాయాజ్జనో యది ।
స యాతి నిరయస్థానం ప్రేత్య దుఃఖమిహాపి చ ॥ ౧౫౩
తస్మాదవభృథం యావద్వసేత్తత్రైవ నో వ్రజేత్ ।
ధ్వజార్థమఙ్కురా యేన న్యస్తాశ్చ యది కారణాత్ ॥ ౧౫౪
కుతశ్చిదసమర్థో వా మృతో వా దేశికోత్తమః ।

శేషం సమాపయేదన్యః పుత్రో వా తదనుజ్ఞయా ॥ ౧౫౫
శిష్యో వా యది వా భ్రాతా ఋత్విగ్వా గుణవత్తరః।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం
చర్యాపాదే ధ్వజారోపణ విధిర్నామ
దశమోఽధ్యాయః.

ఏకాదశోఽధ్యాయః

మహోత్సవవిధౌ అఙ్కురార్పణకాలః.

శ్రీభగవాన్ :—

ఉత్సవారమ్భదివసాదర్వాగహాని సప్తమే।
అఙ్కురానావపేల్లగ్నే శోభనే దేశికోత్తమః॥ ౧

పాలికాసఙ్ఖ్యా.

* అష్టోత్తరశతేష్వేవ పాలికాసు యథావిధి।
† షట్త్రింశత్స్వథవా

వీధీచత్వరపరిష్కారాలఙ్కారౌ.

పశ్చాదలఙ్కారం సమాచరేత్ ॥ ౨
క్రముకైర్దారుజైర్వాపి తోరణైర్వీథికాముఖమ్।
చత్వరాణి తథాగ్రేషు గోపురాణామలఙ్క్రియా॥ 3

* అష్టోత్తరశతం వాపి. † షట్త్రింశద్భిస్తు వా.

ఫలభారావనమ్రాశ్చ కదలీక్రముకాదయః ।
పార్శ్వేషు తోరణానాం స్యుః స్థాప్యా గమనవీథయః ॥ ౪
సమభూమితలాః కార్యా స్సికతాభిశ్చ శోభితాః ।
దుకూలక్షౌమవాసోభి ర్దర్భమాలాశతేన చ ॥ ౫
ధ్వజైశ్చ సర్వతో దిక్షు శోభయేచ్చ ప్రపాదిభిః ।
శోధయేత్సర్వభూభాగం గోమయామ్భోభిరాప్లుతైః ॥ ౬

❖ ప్రాసాదాలఙ్కారః. ❖

ప్రాసాదభిత్తయః కార్యాశ్చిత్రితా వర్ణపఙ్క్తికైః ।
* రమ్యాభిః పూర్ణకుమ్భైశ్చ దీపికావలిభిస్తథా ॥ ౭
ముక్తాదామభిరన్యైశ్చ సాఙ్కురైః పాలికాశతైః ।

❖ దేశాన్తరాగతసేవార్థిభ్యః ప్రపాదికల్పనమ్. ❖

దేశాద్దేశాత్సమేతానాం వర్ణానాం చ తదుత్సవే ॥ ౮
సేవితుం దేవదేవేశ మన్నాద్యైస్తుష్టిమావహేత్ ।
ప్రపాపానీయశాలాద్యై ర్యజమానో దివానిశమ్ ॥ ౯

❖ రోగార్తేభ్యః భైషజ్యకల్పనమ్. ❖

రోగార్తానథ భైషజ్యై ర్భిషజేద్ధనరాశిభిః ।

❖ యాగమణ్డపస్థానమ్. ❖

ప్రథమావరణే బ్రహ్మే కారయేద్యాగమణ్డపమ్ ॥ ౧౦
యద్వావకాశానుగుణం ద్వితీయావరణే భవేత్ ।
అన్తరాలేషు సర్వత్ర దిశాస్విష్టే క్వచిద్భవేత్ ॥ ౧౧

❖ మణ్డపాయామవిస్తారౌ. ❖

సప్తహస్తాయతం యద్వా పఞ్చహస్తాయతం తు వా ।
విస్తారాయామసదృశం చతుర్ద్వారసమన్వితమ్ ॥ ౧౨

---

* అమ్భోభిః.

మణ్డపం కారయేత్తస్య పరితః కారయేత్ప్రపామ్ ।

వేదీకల్పనమ్.

తస్య మధ్యే త్రియంశే తు వేదీం హస్తసముచ్ఛ్రితామ్ ॥ ౧౩
విస్తీర్ణాం ద్విత్రిహస్తేన

అగ్నికుణ్డ నిర్మాణమ్.

వేద్యాః ప్రాచ్యాం ప్రకల్పయేత్ ।
కుణ్డమాహవనీయస్య చతురశ్రం యథోదితమ్ ॥ ౧౪
దక్షిణస్యాం దక్షిణాగ్నేర్దిశి చాప సమాకృతి ।
కుణ్డం తు గార్హపత్యస్య ప్రతీచ్యాం వృత్తమద్భుతమ్ ॥ ౧౫
సభ్యస్య కుణ్డం కౌబేర్యాం త్రికోణం తదనన్తరమ్ ।
ఐశాన్యామగ్నికోణే వా కుణ్డం చ చతురశ్రకమ్ ॥ ౧౬
ఆవసథ్యస్య శిఖినః పఞ్చాగ్న్యుత్సవముత్తమమ్ ।

యజమానేచ్ఛయా అగ్నిషు వికల్పః.

యద్వాఽఽవసథ్య రహితం చతురగ్నిం చతుర్దిశి ॥ ౧౭
సభ్యావసథ్య రహితం యద్వాగ్ని త్రయసంయుతమ్ ।
ఏకమాహవనీయం వా కల్పయేత్కర్తురిచ్ఛయా ॥ ౧౮
అశ్వత్థాదిద్రుమైర్ద్వారతోరణాని చతుర్దిశమ్ ।
స్రుక్స్రువౌ కారయేదష్ట మఙ్గలాని యథాపురమ్ ॥ ౧౯
ఆసనం త్వృత్విజాం హోమపాత్రాణి వివిధాని చ ।
మణ్డపానాం చ పురతః ప్రపా స్యాత్పార్శ్వయోరపి ॥ ౨౦
దుకూలక్షౌమకౌశేయైర్విచిత్రం మణ్టపం ప్రపామ్ ।
వితానయేద్వేష్టయేచ్చ స్తమ్భానన్తర్బహిస్థితాః ॥ ౨౧
ముక్తాదామాని సర్వత్ర లమ్బయేద్దీపమాలికాః ।
ఆరోపయేచ్చ స్తమ్భేషు పతాకావలిబన్ధనమ్ ॥ ౨౨

ముక్తావితానం బధ్నీయాత్పుష్పమాలాశ్చ సర్వతః ।
ఏవమాదిపరిష్కారై ర్భూషయేన్మణ్డపాదికమ్ ॥ ౨౩
తిరస్కరిణ్యో విపులా బధ్నీయాచ్చ విచిత్రితాః ।

✤ వరణీయాచార్యాదిసఙ్ఖ్యా. ✤

అగ్రే చతుర్ణాం వరణ మాచార్యాణాం చ ఋత్విజామ్॥ ౨౪
షోడశానాం తథాన్యేషాం స్వీకారః పరిచారిణామ్ ।
తే చ భూష్యా యథావిత్తం భూషణైః కటకాదిభిః ॥ ౨౫
వాసోభిశ్చ నవైశ్చిత్రై రధికారానుసారతః ।
ఉష్ణీషైరుత్తరీయైశ్చ గన్ధద్రవ్యానులేపనైః ॥ ౨౬
శోభనీయాః ప్రయత్నేన యజమానేన సర్వదా ।

✤ ఉత్సవస్యారమ్భే అన్తే చ స్నపనం కార్యమ్. ✤

స్నపనం చోత్సవారమ్భే తదన్తే చ యథోదితమ్ ॥ ౨౭

✤ కౌతుకస్య బన్ధనకాలః తత్సంస్కారశ్చ. ✤

కుర్యాద్దేవస్య పూర్వేద్యుః కౌతుకం బన్ధయేద్గురుః ।
సౌవర్ణే రాజతే వాపి పాత్రే * విమలతణ్డులైః ॥ ౨౮
ఖాచ్ఛాదనేన వార్ధేన యద్వా పాదేన సమ్మితే ।
న్యస్యేత్సూత్రం చ సౌవర్ణం క్షౌమం కార్పాసమేవ వా ॥ ౨౯
సప్తభిః పఞ్చభిర్వాపి సూత్రం క్షౌమాదితన్తుభిః ।
శతేన షష్ట్యర్ధేన ఫలైః క్రముకజైరపి ॥ ౩౦
నాగవల్లీదలైస్సార్ధం ఫలసఙ్ఖ్యా చతుర్గుణైః ।
తదర్ధైర్వా తదర్ధైర్వా కదల్యాదిఫలైరపి ॥ ౩౧

✤ కౌతుకస్య సవిభవం గ్రామప్రాదక్షిణ్యేన ధామప్రవేశః. ✤

---

* కలమ తణ్డులైః.

సార్ధం తదను తత్పాత్రం † సాధారం న్యస్య మూర్ధని ।
వస్త్రేణాచ్ఛాదితం ఛత్రచామరవ్యజనాన్వితమ్ ॥ ౩౨
బహుదీపకసంయుక్తం సవితానం చ మూర్తిపః ।
పఠద్భిశ్శాకునం సూక్తం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ ౩౩
తూర్యమఙ్గలగీతైశ్చ సార్ధం నీత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।
ధామ విష్ణోస్తథా తస్య బహిరావరణాని చ ॥ ౩౪
ప్రాదక్షిణ్యేన వా గ్రామం ప్రవిశేద్దేవతాన్తికమ్ ।

❖ ఉత్సవబెరస్య కౌతుకబన్ధః ఉపచారాశ్చ. ❖

దెవస్య పురతో భూమితలె గోమయవారిణా ॥ ౩౫
ఆలిప్తె చతురశ్రె చ శాలిభారేణ § పూరితె ।
పాత్రం నిధాయ పుణ్యాహం వాచయిత్వా యథావిధి ॥ ౩౬
సభాజయిత్వా తత్పాత్రమస్త్రమన్త్రేణ దెశికః ।
అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం తు గృహీత్వా హస్తయోర్ద్వయోః ॥
అపరాజితయా సూత్రం చన్దనక్షోదవారిణా ।
ఆలిప్య దక్షిణే హస్తె బధ్వా చోత్సవకౌతుకమ్ ॥ ౩౮
స్పృష్ట్వా దక్షిణహస్తేన సూత్రం వారాన్ శతం జపేత్ ।
అస్త్రమన్త్రం తదార్ఘ్యాద్యైరిష్ట్వా దెవం నివెదయెత్ ॥ ౩౯
మహాపూపం తథాపూపాన్ మధుకాంశ్చ ఫలాన్యపి ।
గెయం నృత్తం తథావాద్యమాచరెద్దెవతాన్తికె ॥ ౪౦
త్రిభిర్భాగవతైర్దేవం స్థానేఽన్యత్ర నివెశయెత్ ।
స్నానాన్తం క్షౌమవసనమాలిప్తం చన్దనాదినా ॥ ౪౧
భూషితం భూషణైస్సర్వైస్స్రగ్విణం దెవదైవతమ్ ।
అర్చయిత్వా యథాశాస్త్రం పరమాన్నం నివెదయెత్ ॥ ౪౨

---

† సాధానమ్. § భూషితె.

యథోదితం ప్రతిష్ఠాయాం యథాశయన కల్పనమ్ ।
బిమ్బం చోపరి విన్యస్య *శయనే స్థాపయేచ్ఛుభే ॥ ౪౩
కోణేషు స్థాపయేద్దీపాన్ పాలికా స్సాఙ్కురాస్తథా ।
తూర్యఘోషై స్తథావేదై స్తోత్రై స్తుత్వా మధుద్విషమ్ ॥ ౪౪

❖ నిశాయాం జాగరణమ్. ❖

నిశాం నయేజ్జాగరేణ సమాహితమనా గురుః ।

❖ దేవస్యోత్థాపనమ్. ❖

శ్వోభూతే శోభనే ప్రాప్తే ముహూర్తే భాస్కరోదయే ॥ ౪౫
ఉత్తిష్ఠే త్యాదిమన్త్రేణ త్రిభిర్భాగవతైస్సహ ।
దిక్షు శాకునికం సూక్తం పఠత్సు బ్రాహ్మణేష్వపి ॥ ౪౬
ఉత్థాప్య శయనాద్దేవం తం

❖ దేవస్య శిబికారోపణమ్. ❖

ఇదం విష్ణురిత్యృచా ।
ఆరోపయేయుశ్శిబికాం సువర్ణ ప్రభయా సహ ॥ ౪౭

❖ బ్రాహ్మణా ఏవ యానం వహేయుః. ❖

వహేయు భూసురా యానం ధ్యాయన్తో విహగాధిపమ్ ।
వికిరేత్సర్వతో దిక్షు పుష్పాణిసురభీణి చ ॥ ౪౮
లాజాంశ్చ సాకం ముక్తాభిస్తూర్యఘోషైశ్చ నాదయేత్ ।
ఈదృశైర్మఙ్గలైరన్యై స్సర్వాభరణ భూషితాః ॥ ౪౯
నీత్వా ప్రదక్షిణం

❖ భగవతో భద్రాసనే ఉపవేశనమ్. ❖

యానాదవరోప్య ప్రభాన్వితే ।
భద్రాసనే దుకూలాదిచిత్రాస్తరణశోభితే ॥ ౫౦

---

* స్నపనే.

పార్శ్వే కల్పద్రుమచ్ఛాయాశీతలే స్వర్ణనిర్మితే।
నివేశ్య మణ్టపే సర్వముపచారం సమాచరేత్ ॥ ౫౧

❖ ప్రాభృతసమర్పణమ్. ❖

ప్రాభృతం చాహృతం సర్వం ద్రవ్యముత్సవకారణమ్।
దేవాయ దర్శయేత్సర్వం జనసంసది దేశికః॥ ౫౨
కృత్వోపచార మఖిలం *తత స్స్నపనమణ్టపే।
స్నాపయేద్దేవదేవేశం యథాపూర్వోదితైః క్రమైః॥ ౫౩
ఆచార్యో యజమానశ్చ సమేత్య విభవోదయమ్।

❖ స్నపనహవిర్నివేదనానన్తరం దేవస్య గర్భగృహానయనమ్. ❖

మహాహవిర్నివేద్యాన్తే హుత్వా హవ్యైర్యథావిధి॥ ౫౪
గర్భగేహం †విమానస్య నయేన్మఙ్గలసంయుతమ్।

❖ అపరాహ్ణే మృత్తికాసఙ్గ్రహణబీజావాపౌ. ❖

తతోఽపరాహ్ణసమయే అఙ్కురాధారమృత్తికామ్॥ ౫౫
ఆనేతుం బహిరుద్యాన భూమేర్యద్వా నదీతటాత్।
యానమారోప్య గరుడం సేనాన్యం §వా పరిష్కృతమ్॥ ౫౬
దేవాదేశం పురస్కృత్య సర్వమఙ్గలసంయుతమ్।
వహద్భిః పాలికాః పూర్వం ఖనిత్రం చాపి భూషితమ్॥ ౫౭
బ్రాహ్మణైర్బహుభిర్వేదానధీయానై స్సమన్తతః।
నీత్వా ప్రదక్షిణం ¶గ్రామం తతో నిర్గత్య దేశికః॥ ౫౮
దిశం ప్రాచీముదీచీం వా ప్రతిసఙ్గృహ్య మృత్తికామ్।
యథాపూర్వోదితం ధామ ప్రవిశ్య రజనీముఖే॥ ౫౯
ప్రదోషే యాగసదసి పాలికా ద్వాదశావరాః।
శరావకుమ్భసహితా స్తద్వద్గర్గా అపి షోడశ॥ ౬౦

---

* తద్బిమ్బం స్నాన. † సమానాద్య. § చ. ¶ యానమ్.

ఈశానభాగే సంస్థాప్య సోమకుమ్భసమన్వితాః ।
ఆవపేత్తాసు బీజాని ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౬౧

❖ ప్రార్థనాపూర్వకం దేవస్య యాగమణ్డపే నివేశనమ్. ❖

తతః ప్రవిశ్య సదనం యజమానో గురుశ్చ తౌ ।
ప్రణమ్య దణ్డవద్భూమౌ దేవముత్సవసమ్పదమ్ ॥ ౬౨
యాచేతాం గురురన్వక్చ బధ్వా కల్యాణకౌతుకమ్ ।
ఉత్సవస్నానబల్యర్థం ప్రతిమాసు యథాక్రమమ్ ॥ ౬౩
సుదర్శనే చ శయనే కల్పితేఽన్యత్ర పూర్వవత్ ।
బద్ధప్రతిసరం పర్వమధివాస్య యదాక్రమమ్ ॥ ౬౪
ఉత్థాప్య సద్యశ్చారాధ్య ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।
నీత్వా ప్రవేశ్య యాగార్థమణ్డపం తత్ర * చాసనే ॥ ౬౫
నిత్యోత్సవార్చాం చక్రం చ నివేశ్య తదనన్తరమ్ ।

❖ వేదికాయాం ధాన్యరాశౌ కుమ్భస్థాపనమ్. ❖

వేదికాయాం ధాన్యపీఠం కృత్వా పూర్వోదితక్రమాత్ ॥ ౬౬
తత్ర ప్రక్షాలితాన్ కుమ్భాన్ సూత్రేణ పరివేష్టితాన్ ।
గన్ధోదకేన † సమ్పూర్ణాన్ నవరత్నయుతాన్నవ ॥ ౬౭
సర్వగన్ధరజోమిశ్రాన్ కరకేణ సమన్వితాన్ ।
ప్రత్యేకం న్యస్తసౌవర్ణనిష్కానశ్వత్థపల్లవైః ॥ ౬౮
కుశకూర్చేన సహితాన్ ముఖేష్వపి సమల్లకాన్ ।
మధ్యమం వస్త్రయుగ్మేన శిష్టానేకేన వాససా ॥ ౬౯
వేష్టితాన్వేదికాభూమౌ స్థాపయేద్ధాన్యరాశిషు ।
ఆయతం సప్తభిర్హస్తైః షడ్భిర్వా చాథ పఞ్చభిః ॥ ౭౦
విస్తీర్ణం వస్త్రమాయామమానార్ధేన నియోజయేత్ ।
భగవన్మయవిప్రైశ్చ పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ ౭౧

❖ కుమ్భేషు స్థానభేదేన యష్టవ్యదేవతాః. ❖

---

* చాసయేత్. † సమ్పూర్యర్ణ నవరత్నోదరాన్నవ.

* ద్వారతోరణకుమ్భాదీన్ ప్రతిష్ఠాయామివార్చయేత్ ।
మధ్యకుమ్భే మూలబేరం † కరకే చ సుదర్శనమ్ ॥ ౭౨
పూర్వాద్యాశాగతే కుమ్భే వాసుదేవాది § కాన్యజేత్ ।
ఆగ్నేయాదిషు కోణేషు యష్టవ్యాః పురుషాదయః ॥ ౭౩
¶ తథైవ పురుషస్సత్యః క్రమేణాచ్యుతదేవతా ।
అనన్తశ్చేతి హవిషా చతుర్ణాం చ నివేదనమ్ ॥ ౭౪
‖ కుమ్భే తథాస్త్రే చ బలిబిమ్బే చైవాష్టమఙ్గలమ్ ।
వేష్టితం వాససా వేదేరథస్తాద్ధాన్యరాశిషు ॥ ౭౫
న్యస్యాభ్యర్చ్య చతుర్దిక్షు వేదతూర్యాదిఘోషణే ।

❖ ఆహవనీయాద్యగ్నిషు హోతవ్యదేవతాః. ❖

ప్రవృత్తే జుహుయాదగ్నౌ ధ్యాయన్నాహవనీయకే ॥ ౭౬
వాసుదేవం దక్షిణాగ్నౌ సఙ్కర్షణమనన్తరే ।
ప్రద్యుమ్నం పశ్చిమే చాగ్నావుదీచీనేఽనిరుద్ధకమ్ ॥ ౭౭
ఆవసథ్యే మూలమూర్తిమిష్ట్వా తీర్దావసానికమ్ ।
సన్నిధిం ప్రార్థ్య కుణ్డేషు జుహుయాత్సర్పిరాదిభిః ॥ ౭౮

❖ హోమద్రవ్యాణి. ❖

సర్పిషా చ ప్రసూనైశ్చ ధూపద్రవ్యైశ్చ పద్మజ ।
సమిధా పయసా దధ్నా తిలవ్రీహియవైస్తథా ॥ ౭౯

❖ హోమసఙ్ఖ్యా. ❖

తత్తద్దైవతమన్త్రేణ అష్టోత్తరశతం పృథక్ ।
అష్టావింశతివారాన్వా కుణ్డేషు ప్రాగుపక్రమః ॥ ౮౦
పాయసైః కృసరైర్గౌళ్యైర్హారిద్రాన్నైశ్చ మాద్గికైః ।
హోతవ్యం పౌరుషైస్సూక్తైః పృథగగ్నిషు షట్సు ॥ ౮౧

---

* ఇదమర్ధం క్వచిన్న. † కరకేఽస్త్రపూజనమ్. § పూజనమ్.
¶ క్రమేణ పురుషస్సత్యస్తథైవ. ‖ కుమ్భే కుమ్భే తథాస్త్రే చ విన్యసేదష్ట.

❖ బ్రహ్మాది స్థావరాన్త సర్వదేవతాహోమః. ❖

వక్ష్యామి పరమాన్నేన బ్రహ్మాద్యుద్దిశ్య దేవతాః।
తత్తన్నామ చతుర్థ్యన్తం పరివారపదాన్వితమ్॥ ౮౨
స్వాహాన్తం మన్త్రముచ్చార్య ధ్యాత్వా బ్రహ్మాదిదేవతాః।
బ్రహ్మా ప్రజాపతీ రుద్రస్సర్వే దేవా యథాక్రమమ్॥ ౮౩
ఛన్దాంసి వేదా ఋషయో గన్ధర్వాశ్చ సరీసృపాః।
యక్షాశ్చాప్సరసశ్చైవ మాసాద్యైస్సహ వత్సరాః॥ ౮౪
* సరితశ్చ సముద్రాశ్చ పర్వతాశ్చ తథానగాః।
భూతాని పశవో వృక్షా స్తథైవౌషధయః స్మృతాః॥ ౮౫
వనస్పతిశ్చోద్భిదశ్చ స్వేదజాశ్చాణ్డజా స్తథా।
జరాయుజాశ్చ భూరాదిసప్తలోకా స్తథైవ చ॥ ౮౬
అతలాద్యా స్తథాలోకాస్సప్త చణ్డాదిదేవతాః।
ఇత్యేతేభ్యో బలిద్రవ్యం జుహుయాన్మూలవిద్యయా॥ ౮౭
ఇదం విష్ణురితిప్రోచ్య పూర్ణాహుతి మథాచరేత్।
స దహేత్పరిధీన్ దర్భాన్ దేవాన్నోద్వాసయేత్ స్థితాన్॥ ౮౮
ప్రత్యహం ధారయేదగ్నీన్ యావత్తీర్థదినావధి।
అహోరాత్రం ప్రతిదినం జుహుయాదుక్తవర్త్మనా॥ ౮౯
ఏకాగ్నావాపి హోతవ్యం హోమద్రవ్యమశేషతః।
త్రయే చతుష్టయే చైవమగ్నీనాం కమలాసన॥ ౯౦

❖ బలిదానాయ చక్రస్య అన్నమూర్తేశ్చ నిర్మాణమ్. ❖

బలిప్రదానం ప్రథమం కుర్యాద్యాగస్య మణ్టపే।
చక్రం చ బలిబిమ్బం చ సమాదాయాన్నమూర్తినా॥ ౯౧
సాకం నిష్క్రమ్య † సదనాత్తద్ద్వారే కుముదాదికమ్।
అభ్యర్చ్య పురతో దద్యాద్బలిం భూమితలే శుచౌ॥ ౯౨

---

* సహా దేవ్యా. † సదసః.

❖ ఉపకరణ వాహినామగ్రే గమనమ్. ❖

పాత్రస్థం తద్బలిద్రవ్యం ఘణ్టాం ప్రసవభాజనమ్ ।
తోయపూర్ణం చ కరకం దీపపాత్రం చ దీపికాః ॥ ౯౩
ధూపపాత్రం గృహీత్వాఽగ్రే గచ్ఛన్తు పరిచారకాః ।

❖ అగ్రే అన్నమూర్తిః గచ్ఛేత్. ❖

* అగ్రే గచ్ఛేదన్నమూర్తిస్తతశ్చక్రమనన్తరమ్ ॥ ౯౪

❖ తదను నిత్యోత్సవార్చాయా నయనమ్. ❖

నిత్యోత్సవార్చాం తదను వితానాది సమన్వితామ్ ।
తతశ్చణ్డప్రచణ్డాదీన్ ద్వారేషు వరణేషు చ ॥ ౯౫

❖ బలినిక్షేపః. ❖

నిత్యోత్సవప్రక్రియయా బలిమభ్యర్చ్య నిక్షిపేత్ ।
మధ్యమారభ్య చ గ్రామే బ్రహ్మాదీనాం యథావిధి ॥ ౯౬
దిశేష్వీశానపర్యన్తం దత్త్వాఽభ్యర్చ్య బలిం తతః ।

❖ పరిశిష్టబలిద్రవ్యస్య మహాపీఠే నిక్షేపః. ❖

మహాపీఠే బలిద్రవ్యం పరిశిష్టమశేషతః ॥ ౯౭
దద్యాత్పారిషదాన్ సర్వానుద్దిశ్య కమలాసన ।

❖ ఉత్సవమూర్తేశ్శయనాదుత్థాపనమ్. ❖

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే గురురుత్సవ కౌతుకమ్ ॥ ౯౮
శయనస్థం సముత్థాప్య మన్త్రముత్తిష్ఠపూర్వకమ్ ।
ఉచ్చారయన్ స్వస్తిసూక్తం పఠద్భిర్బ్రాహ్మణైః సహ ॥ ౯౯
నిష్క్రామ్య మన్దిరాత్తస్మాదుచ్చారయేచ్చ రథన్తరమ్ ।

❖ ఉత్సవమూర్తేర్హస్త్యాదియుక్తరథేన పరిభ్రమణమ్. ❖

సమారోప్య రథం యుక్తం చతుర్భిర్హస్తిపుఙ్గవైః ॥ ౧౦౦

---

* అన్వగ్గచ్ఛేత్ అనుగచ్ఛేత్.

వాజిభిర్వా బలీవర్దైః శీఘ్రగామిభిరుత్తమైః ।
కల్పకద్రుమసంయుక్తం హేమకూటైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౦౧
రథస్యోపరి కృత్వా చ సమేదాస్థితసారథిమ్ ।
యన్త్రేణ వా విప్రవర్యైః రథీయానైర్బలాన్వితైః ॥ ౧౦౨
గజే వా స్యన్దనాలాభే యానే వా తదసమ్భవే ।

❖ భగవతో యానారోహణే మన్త్రః. ❖

భద్రఙ్కర్ణేతి మన్త్రేణ యానమారోహయేత్తదా ॥ ౧౦౩
సపుష్పహేమప్రభయా యుక్తం పుష్పైరలఙ్కృతమ్ ।
హైమేన చ * విమానేన యుక్తం పుష్పాదిశోభినా ॥ ౧౦౪
కూటాకారేణ వా యుక్తం మయూరచ్ఛదశోభినా ।
సర్వాలఙ్కారయుక్తేన సుమనగపరివేషినా ॥ ౧౦౫

❖ యాత్రోపచారవిధిః. ❖

యానే తత్ర సమాసీనమభ్యర్చ్య న్యాసపూర్వకమ్ ।
దేవం నివేదయేత్తస్మై భక్ష్యం చ పృథుకాదికమ్ ॥ ౧౦౬
నాన్యం చరణయోర్న్యస్యేన్నిశాచూర్ణాని సర్వశః ।
దీపైరుదగ్రైర్బహుభిః పరిసిక్తైర్ఘృతాదినా ॥ ౧౦౭
పరస్సహస్రైః సర్వత్ర దీపయేచ్చ శతావరైః ।

❖ పరివారవర్గః. ❖

ద్విజేన్ద్రముఖ్యైర్బహుభిర్భూషితైర్ధవలామ్బరైః ॥ ౧౦౮
కఞ్చుకోష్ణీషసహితైర్వాలవ్యజనపాణిభిః ।
తాలవ్యజనహస్తైశ్చ బర్హిబర్హకరైస్తథా ॥ ౧౦౯
ముక్తాతపత్రహస్తైశ్చ మేఘడమ్బరధారిభిః ।
బిభ్రాణైర్ధూపపాత్రాణి గన్ధోద్గారీణి విశ్వతః ॥ ౧౧౦
యానారూఢేన పురతో రచితాఞ్జలికర్మణా ।
† ఉచ్చైర్ధ్వజాధిరూఢేన తదా తార్క్ష్యేణ పద్మజ ॥ ౧౧౧

---

* వితానేన. † మత్స్యధ్వజాధిరూఢేన.

పృష్ఠతశ్చ ప్రణమతా శిబికాం కనకోజ్జ్వలామ్ ।
ఆరూఢేన విరిఞ్చాదీన్ సముత్సారయతా బహిః ॥ ౧౧౨
విష్వక్సేనేన దేవేన వేత్రహస్తేన సేవితః ।
ఉపానహౌ పాదుకే చ పాత్రే కనకనిర్మితే ॥ ౧౧౩
సమారోప్య పురో విప్రైర్ధారయద్భిరలఙ్కృతైః ।
రాజచిహ్నాని చాన్యాని యాతవ్యమవిలమ్బితమ్ ॥ ౧౧౪
విప్రైస్త్రయీమధీయానైర్జపస్తుతిపరాయణైః ।
నృత్యతా గాయతా చాపి గాణిక్యేనానుసేవితమ్ ॥ ౧౧౫
వీణాదివాదనపరైర్వన్దిభిశ్చ తదాపరైః ।
షడ్జాదిగీతనిపుణైర్వాద్యవాదనకోవిదైః ॥ ౧౧౬
గద్యం పద్యం తథా మిశ్రం పఠద్భిః స్తోత్రముజ్జ్వలమ్ ।
భాషాశ్చ బహుధా భిన్నా భాషమాణైరితస్తతః ॥ ౧౧౭
వైతణ్డికైస్తథా జల్పనిపుణైర్వాదశీలితైః ।
తథా తత్త్వకథానిష్ఠైః పదార్థజ్ఞైశ్చ తార్కికైః ॥ ౧౧౮
మీమాంసకైర్యాజ్ఞికైశ్చ ఛాన్దసైః సాఙ్ఖ్యకోవిదైః ।
యోగజ్ఞైశ్చ పురాణజ్ఞైః శ్రౌతికైస్తత్త్వవేదిభిః ॥ ౧౧౯
మహాభారతికైశ్చ గణశః పరస్పరజిగీషుభిః ।
తత్తచ్ఛాస్త్రోక్తమార్గేణ ప్రమేయం బహుధా స్థితమ్ ॥ ౧౨౦
ఉచ్చైర్బ్రువాణైర్విద్వద్భిః పఞ్చరాత్రపరాయణైః ।
వాసుదేవస్య మాహాత్మ్యం కథయద్భిశ్చ సాత్త్వికైః ॥ ౧౨౧
సంస్కృతం ప్రాకృతం మిశ్రమీరయద్భిరితస్తతః ।
శాస్త్రేషు నైపుణం స్వకం ప్రదర్శయితుముద్యతైః ॥ ౧౨౨
దేవస్య పురతః పృష్ఠే పార్శ్వతశ్చ స్థితైర్జనైః ।
సేనయా సర్వతోదిక్షు చతురఙ్గబలాఢ్యయా ॥ ౧౨౩

దేవస్య పార్శ్వయోః పూర్వే లాస్యైః * రఞ్జితమస్తకైః ?।
యన్త్రైర్దారుమయైశ్చిత్రైః పక్ష్యాకారైరితస్తతః ॥ ౧౨౫
దేవతాకృతియన్త్రైశ్చ తథా యన్త్రైర్గజాదిభిః।
నిషాదిభిస్సమారూఢైస్స్త్రీభిశ్చ భరతోదితైః ॥ ౧౨౬
మార్గైర్బహువిధైర్నృత్తం దర్శయన్తీభిరద్భుతమ్।
† లేఖాయన్త్రైః స్త్రీయూరూఢైర్యన్త్రైరన్యైస్తథావిధైః ॥
గతాగతాని కుర్వాణైరనుయాతస్సమాకులైః।
ఇత్థమావరణం సర్వం పరిక్రమ్య బహిస్తథా ॥ ౧౨౭
గ్రామాదివీథికాశ్చాపి సంక్రమ్య ప్రదక్షిణమ్।
ప్రవేశసమయే ¶ చాపి ప్రాకారవలయం తదా ॥ ౧౨౮
ప్రాదక్షిణ్యేన గత్వాన్తః ప్రవిశేన్మణ్ట § పావనిమ్।
తత్రావరోపయేద్దేవం బలిబేరం తు మన్దిరే ॥ ౧౨౯
చక్రిం చ యాగసదనే బలిపీఠే బహిస్స్థితే।
అన్నమూర్తిం క్షిపేన్నిత్యం సమారాధనకల్పితైః ॥ ౧౩౦
వస్తుభిర్వ్యఞ్జనైర్నిత్యం ధ్రువబేరం సమర్చయేత్।

❖ ఉత్సవబిమ్బస్య ప్రాతస్సింహాసనేఽవస్థాపనమ్. ❖

రాత్రిశేషే వ్యతిక్రాన్తే మణ్టపే సింహావిష్టరే ॥ ౧౩౧
అవస్థాప్యోత్సవం బిమ్బమర్చయేచ్ఛాస్త్రవర్త్మనా।

❖ తస్మిన్ బిమ్బే వా స్నపనబిమ్బే వా స్నపనమ్. ❖

స్నపనం తత్ర వా బిమ్బే యద్వా స్నపనకౌతుకే ॥ ౧౩౨

❖ ఏకబేరవిధానే మూలబిమ్బ ఏవ స్నపనమ్. ❖

ఏకబేరవిధానే తు మూలబిమ్బేఽభిషేచనమ్।

---

* సజ్జక. † డోలాయన్త్రైః. ¶ వాపి. § వాలయమ్.

❖ ప్రత్యహం స్నపనం మహాహవిర్నివేదనం చ. ❖

ప్రత్యహం స్నపనం కుర్యాద్యథాశక్తి * యథావిధి ॥ ౧౩౩
మహాహవిర్నివేద్యాథ బిమ్బే కల్యాణకల్పితే।
మణ్డనాలయమానాద్య శోభయేద్భూషణాదిభిః॥ ౧౩౪
బిమ్బే తత్ర స్థితే యాగమణ్టపం ప్రాప్య దేశికః।
కుమ్భాదికం సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ యథోదితమ్॥ ౧౩౫
హుత్వా చ పూర్వవత్ప్రోరే బలిం దత్వా యథావిధి।
సర్వమన్యచ్చ

❖ బల్యర్చాయా గ్రామవీథిషు నయనమ్. ❖

బల్యర్చాం నీత్వా గ్రామాదివీథికాః॥ ౧౩౬
యథానిశం విధాయాన్యద్గుత్సవార్చాం నయేద్బహిః।

❖ ఉత్సవార్చాయాః దివసానుగుణోపచారేణ బహిర్నయనమ్. ❖

యథాపురమలఙ్కారం కృత్వా వీథికరాం స్తథా॥ ౧౩౭
దివసానుగుణాన్వాద్యాన్ ధ్వజాదీన్విన్యగుచ్ఛత్రకాన్।
తామ్బూలవీటికాం దత్వా స్థానే స్థానే † సమాహృతామ్॥ ౧౩౮
పృథుకాదీం స్తథా భక్ష్యాన్నాలికేరఫలాని చ।
పానీయాచమనాదీని చోదితాని యథావిధి॥ ౧౩౯
దత్వా నైవేద్యమఖిలమద్భిః ప్రోక్ష్యాస్త్రవిద్యయా।
నివేదయేదపూపాదీన్ వక్త్రం తూష్ణీం ప్రదర్శయేత్॥ ౧౪౦
పానీయం చ తథా స్వాదు పయఃప్రభృతి చాహృతమ్।
పుష్పమాలాది యచ్చాన్యచ్చన్దనక్షోదభాజనమ్॥ ౧౪౧
భూషణం చాఙ్గులీయాది భక్త్యా యత్ప్రీతిదీయతే।
ప్రోక్ష్య సర్వం తథాస్త్రేణ దేవాగ్రే యోజయేద్గురుః॥ ౧౪౨

---

* యథావశు. † సమాహితామ్.

❖ శిబికయా ప్రదక్షిణానన్తరం స్నానమణ్టపె సమారాధనమ్. ❖

గ్రామం ప్రదక్షిణం నీత్వా తథైవావరణాని చ।
ప్రవేశ్య ధామ శిబికామవ్యామారోప్య మఙ్గలామ్॥ ౧౪౩
స్నానమణ్టపభూభాగె కాఞ్చనే వరమాసనే।
సుఖాస్తరణ * సంయుక్తె యానాదెరవరోప్య తమ్॥ ౧౪౪
నివేశ్యాభీష్టదిగ్భాగె సమ్ముఖం మఖకౌతుకమ్।

❖ ఆరాధకస్య కఞ్చుకోష్ణీషధారణమ్. ❖

ఆరాధయేద్భాగవత స్సర్వాలఙ్కారసంయుతః॥ ౧౪౫
అహతెన సుసూక్ష్మేణ వాససా శ్లక్ష్ణతన్తునా।
బద్ధోష్ణీషోత్తరాసఙ్గ కర్ణికాద్యైరలఙ్కృతః॥ ౧౪౬
సౌవర్ణహారవాణేన ధవలేన విరాజితః।
బద్ధస్వదెహసన్నాహ పవిత్రితకరశ్శుచిః॥ ౧౪౭

❖ పరిచారకాణాం చ తథా. ❖

సమారాధనవస్తూని నయద్భిః పరిచారకైః।
కఞ్చుకోష్ణీషవాసోభిర్భావితవ్యం సమన్తతః॥ ౧౪౮

❖ పూజకస్య దెవదక్షిణె ఉపవెశః. ❖

† దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే పూజకేన్ద్రోపవేశనమ్।

❖ సెవార్థినాం భగవతః పార్శ్వపృష్ఠతశ్చోపవెశః. ❖

ఆస్థితవ్యం భగవతః పార్శ్వయోః పృష్ఠతస్తతః॥ ౧౪౯
ఏకాగ్రమానసై స్సర్వై రేకాన్తిభిరుపాసకైః।

❖ త్రిదణ్డిప్రభృతీనాముపాసకానాం స్థితిః. ❖

ఆస్థితవ్యం యతివరై స్త్రిదణ్డైరేకదణ్డిభిః॥ ౧౫౦
బ్రహ్మధ్యానపరైరన్య గారాధన విధిక్రమమ్।
అనుసన్ధాయిభిశ్శిష్య దుపవెష్టవ్య మన్తికే॥ ౧౫౧

* కల్యాణే. † దెవస్య వామపార్శ్వే తు దేశికేన్ద్రోపవేశనమ్.

బహిస్తేషాం చ కల్యాణై ర్వైణవై స్సంయతేన్ద్రియైః ।
ఆనన్దజాశ్రుసలిలై రాప్లుతాఙ్గైర్మహీసురైః ॥ ౧౫౨

❖ మణ్డపాద్బహి రుపవేష్టవ్యాః. ❖

ఉపాసితవ్యమన్యైస్తు సదస్యైర్మణ్టపాద్బహిః ।
అధస్తాత్సర్వతోఽదిక్షు ప్రపాయా ముపవేశనమ్ ॥ ౧౫౩

❖ నర్తకగాయకాదీనాం స్థానమ్. ❖

అధస్తాదగ్రతో నృత్తగీతవాద్యవిశారదైః ।
నాట్యం బహువిధం వాద్యం ప్రకృష్టం బహుధాస్థితమ్ ॥ ౧౫౪
* గీతం చ దివ్యం షడ్జాద్యైస్స్వరైగకాలానుసారిభిః ।
ప్రదర్శయద్భిర్లాస్యాని † బన్ధనానీతరాణి చ ॥ ౧౫౫
ఆవిష్కుర్వద్భిరన్యాంశ్చ శ్రవ్యం దృశ్యం చ తద్ద్వయమ్ ।
దర్శయద్భిరధీయానై స్త్రియాం § స్వాధ్యాయకల్పితామ్ ॥
ఇతిహాసపురాణాని కథయద్భిర్యథాయథమ్ ।
సన్నిధాతవ్యమన్యైశ్చ ¶ వాణిసీభిస్సమన్తతః ॥ ౧౫౭

❖ దేవస్య సహస్రధారయా స్నానమ్. ❖

ఇత్థం సంసేవితే తత్ర మణ్డపే మధువిద్విషమ్ ।
అర్చయిత్వా తతస్స్నానపీఠే నీత్వా యథాపురమ్ ॥ ౧౫౮
సహస్రధారాపర్యస్తం స్నాపయేత్పురుషోత్తమమ్ ।

❖ అలఙ్కారానన్తరం యాత్రా. ❖

అలఙ్కారాసనే నీత్వా తత్ర కృత్యమశేషతః ॥ ౧౫౯
కృత్వా యాత్రాసనే దేవమారోప్య సపరిచ్ఛదమ్ ।

❖ భోజనాసనే మహాహవినివేదనమ్. ❖

ప్రవేశ్య మణ్డపం తత్ర న్యసేత్తం భోజనాసనే ॥ ౧౬౦

---

* గీతం చ నృత్తం. † నిబద్ధాని. § త్రైయన్తకల్పితామ్.
¶ సర్వాన్యైభిః.

మహోహావిర్నివేద్యాథ పానకాన్తం యథోదితమ్।

❖ దేవస్య రాజవదుపచారః. ❖

సుఖాసనే ¹స్థాపయిత్వా రాజవత్సర్వమాచరేత్ ॥ ౧౬౧

²అలఙ్కారాసనం నీత్వా యానమారోప్య మఙ్గలమ్।

❖ మహోత్సవనిగమనమ్. ❖

³అవరోప్యాపణే తత్ర మణ్డయిత్వా యథాపురమ్ ॥ ౧౬౨

హోమాది బలిదానాన్తం కృత్వా సర్వమశేషతః।

కౌత్సవం బిమ్బమాదాయ కుర్యాదేవం మహోత్సవమ్ ॥

❖ తీర్థదినపర్యన్తం అపూర్వవస్తుభిరుపచారః. ❖

ప్రత్యహం మహాముక్తేన విధినా విహితం క్రమాత్।

అపూర్వాభరణైర్మాల్యైరపూర్వైశ్చామ్బరైస్తథా ॥ ౧౬౪

అపూర్వోద్వాపనూపాద్యైర్యథా కౌతూహలం భవేత్।

తథా విశిష్య కర్తవ్యం యావత్తీర్థదినావధి ॥ ౧౬౫

❖ పూర్వానతిక్రమేణ స్థానభోగాదికల్పనమ్. ❖

యస్మిన్స్థానభూభాగే యే భోగాః కల్పితాః పురా।

తత్రైవ తే విధాతవ్యా దేవస్య పతి సమ్భవే ॥ ౧౬౬

❖ శ్రీభూమిభ్యాం సాః వినావా దేవస్య గ్రామాదౌ భ్రమణమ్ ❖

శ్రియా వసుధయా సార్ధం గ్రామాదౌ నిత్యముత్సవే।

పరిభ్రమణమీశస్య కేవలస్యాపి వా భవేత్ ॥ ౧౬౭

❖ ప్రథమదినమారభ్య షట్సు దినేషు నివేదనీయవస్తూని. ❖

అహాని ప్రథమాదౌ స్యాద్బలిదానమనుక్రమాత్।

పలలం రజనీచూర్ణం కరమ్భాః లాజసంయుతాః ॥ ౧౬౮

---

¹ స్నాపయిత్వా. ² అలఙ్కారాలయం. ³ అవరోప్యేత్యేతదర్ధం క్వచిన్న.

చరుణా సహ సంయోజ్య బలిం దద్యాద్యథావిధి ।
ద్వితీయేఽహని సంయోజ్య చరుణా తిలతణ్డులమ్ ॥ ౧౬౯
మిశ్రితాంశ్చరుణా * లాజా ధానాన్యాపూపకాంస్తథా ।
తృతీయే చ చతుర్థే చ నాలికేరజలైస్సహ ॥ ౧౭౦
సక్తూంశ్చ శాలిపిష్టం చ సంయోజ్య చరుణా సహ ।
పంచమే పద్మబీజాని పాయసం శాలితణ్డులమ్ ॥ ౧౭౧
షష్ఠే త్వపూపాన్ సంయోజ్య చరుణా నిక్షిపేద్బలిమ్ ।

❖ సప్తమాదిషు దినేషు నివేదనీయవిశేషః. ❖

సప్తమాదిషు సర్వత్ర సార్ధమన్నైశ్చతుర్విధైః ॥ ౧౭౨
అపూపాంశ్చ తథా సక్తూన్ ప్రత్యహం నిక్షిపేద్బలిమ్ ।
బ్రహ్మాదీశానపర్యన్తం స్థానేష్వష్టసు పూర్వవత్ ॥ ౧౭౩

❖ గోమయశుద్ధే బలిపీఠే తోయపూర్వం బలిదానమ్. ❖

విధాయ బలిపీఠాని గోమయాలిప్తభూమిషు ।
తేషు వాద్యం తథా నృత్తం గేయం నిత్యోత్సవే యథా ॥ ౧౭౪
కృత్వా దద్యాత్తోయపూర్వం బలిం తోయోత్తరం తథా ।
బలిముద్రాం దర్శయిత్వా దర్శయేన్న్గజలాష్టకమ్ ॥ ౧౭౫

❖ బలిప్రదక్షిణమ్. ❖

బలిం ప్రదక్షిణీకృత్య గచ్ఛేయుర్బలిదాయినః ।

❖ ఆరమ్భసమాప్తిదినయోరేకో బలిః మధ్యదినేషు బలిద్వయమ్ ❖

ఆరమ్భదివసే రాత్రౌ సమాప్తిదివసేఽహని ॥ ౧౭౬
బలిమేకాం క్షిపేన్మధ్యదివసేషు బలిద్వయమ్ ।

❖ అహోరాత్రం బలిదానమ్. ❖

అహ్ని రాత్రౌ చ సర్వత్ర బలిదానం యథావిధి ॥ ౧౭౭

---

* లాజాన్ ధాన్యాన్యా.

◆ అన్త్యదినే గ్రహణాదిసమ్పాతే బలిద్వయమ్. ◆

అవసానదినే రాత్రౌ గ్రహణే విషువేఽయనే।
ప్రాప్తే కుర్యాదవభృథం యది తస్మిన్ బలిద్వయమ్॥ ౧౭౮

◆ గ్రామాదిరహితస్థానే మహాపీఠస్య పురతో బలిః. ◆

గ్రామాదిరహితే స్థానే మధ్యే తు పురతో బలిమ్।
మహాపీఠస్య వితరేద్బ్రహ్మణే దేశికోత్తమః॥ ౧౭౯

◆ తీర్థదినాత్పూర్వేద్యుర్మృగయా. ◆

పూర్వేద్యుస్తీర్థదివసాద్దేవస్య మృగయా భవేత్।
మృగయాదివసాత్పూర్వం జలద్రోణ్యవగాహనమ్॥ ౧౮౦

◆ తస్మిన్దినే సవిభవం దేవస్య నిర్గమః. ◆

అవగాహదినాత్పూర్వదివసే దేవమర్చయేత్।
శ్రీభూమిభ్యాం సహైకస్మిన్ విష్టరే విపులే స్థితమ్॥ ౧౮౧
ఉద్యానాదౌ చ దేవీభ్యాం సార్ధం దేవస్య నిర్గమః।
క్రీడాశ్చ తత్ర బహుధా దర్శయే*చ్ఛ్వోవదాగపునః॥ ౧౮౨

◆ దేశాన్తరాదాహృతప్రాభృతాదినివేదనమ్. ◆

దేశాద్దేశాదాహృతాని ప్రాభృతాని గురుస్స్వయమ్।
ప్రదర్శ్య దేవదేవాయ జనసంసది మణ్డపే॥ ౧౮౩
ఇతోఽయాతమిదం సర్వ మితోఽయాతమితీయఞ్చ।
దేవాదీనపి †చాహాత్మ్యాన్కాలే విజ్ఞాపయేత్తతః॥ ౧౮౪

◆ దేశికేన్ద్రైర్దీనానన మవలోక్య సర్వేషామనుగ్రహం కుర్యాత్. ◆

తన్మయత్వాద్దేశికేన్ద్రో దేవోఽహమితి §భావయన్।
కుర్యాదనుగ్రహం సర్వం దేవస్యాలోక్య చాననమ్॥ ౧౮౫

---

* చ్ఛ్వోవథాల్గ. † చాహాతుం కాలే. § భావయేత.

❖ సమీపస్థైరనుగ్రహభావనా. ❖

అభిప్రాయం యథా రాజ్ఞో జ్ఞాత్వా తేన ప్రదర్శితమ్।
బ్రువన్తి తత్సమీపస్థా రాజ్ఞాం తత్తదనుగ్రహమ్॥ ౧౮౭

❖ బల్యర్చయా ఉత్సవే సుదర్శనాన్నమూర్త్యోర్వికల్పః. ❖

సుదర్శనాన్నమూర్తిభ్యాం సహ తాభ్యాం వినాపి వా।
సహ బల్యర్చయా కుర్యాద్వినా వా తం మహోత్సవమ్॥
కేవలోత్సవబిమ్బేన దినేష్వవభృథావధి।

❖ అపరాహ్ణే జలద్రోణ్యవగాహనమ్. ❖

జలద్రోణీం జలస్నానదినే కృత్వా యథాపురమ్॥ ౧౮౮
ఉత్సవం దేవదేవస్య ప్రాతరారభ్య మఙ్గళమ్।
అపరాహ్ణే జలద్రోణ్యామవగాహనమిష్యతే॥ ౧౮౯
సోపానదేశే సరసి జలద్రోణీం నివేశయేత్।
కటాహం వాపి సౌవర్ణం పూరయేద్గన్ధవారిభిః॥ ౧౯౦
ముక్తా * ధాన్యకృతాన్యత్ర పరితో వికిరేత్ స్థలే।
జలేష్వావాహ్య గఙ్గాద్యాస్సరితస్తాస్సభాజయేత్॥ ౧౯౧
జలేఽభిమన్త్రితే మన్త్రైరబ్లిఙ్గైర్దేర్సముచితమ్।
ఉపచారైర్యథాపూర్వం † స్నానాన్తైరవగాహయేత్॥ ౧౯౨

❖ తస్మిన్కాలే వారుణసూక్తవాద్యాదిఘోషః. ❖

కాలే తస్మిన్నధీయీరన్ సూక్తం § వారుణముచ్చకైః।
తన్మయూ దిక్షు సర్వాసు ఘోషయేత్తూర్యముచ్చకైః॥ ౧౯౩

❖ అవగాఢస్య దేవస్య యానేన మణ్డపప్రాపణమ్. ❖

అవగాఢం తతో దేవం యానమారోప్య మణ్డపమ్।
అన్యమానీయ తత్రాపి యథాపూర్వం సభాజయేత్॥ ౧౯౪

---

* కారాణ్యకృతాని. † స్నాతం తైరవగాహయేత్. § శకునం.

❖ తీర్థస్నానస్య బ్రహ్మాదిభిరనుష్ఠితత్వమ్ ❖

అనుష్ఠితమిదం తీర్థం బ్రహ్మాద్యైరపి దైవతైః।

❖ తీర్థస్నానపానాదిఫలమ్. ❖

ఏతైశ్చ తీర్థసలిలైర్గృహీతైశ్శిరసి ధారితైః॥ ౧౯౫
స్నానైర్నిర్ధూతపాప్మానో యాన్తి బ్రహ్మ సనాతనమ్।

❖ ఉత్సవాత్పూర్వమనన్తరం వా మృగయా. ❖

మృగయాదివసే వాపి ప్రాతరారభ్య పూర్వవత్॥ ౧౯౬
కృత్వోత్సవమశేషేణ తస్యాన్తే మృగయా భవేత్।

❖ మృగయావిధానమ్. ❖

మృగయానుగుణైస్సర్వైర్భూషణైర్భూషితం తతః॥ ౧౯౭
తద్యోగ్యాయుధసన్నాహం హస్త్యాదౌ * పరికల్పితే।
ఆరోప్య కృత్రిమే చాశ్వే నద్యుద్యానాది పూర్వవత్॥ ౧౯౮
దేవీభ్యాం సహ సీమాదౌ సైన్యైర్హస్త్యాదిభిర్యుతమ్।
ఉద్యానమణ్డపే చాపి మధ్యే సౌవర్ణవిష్టరే॥ ౧౯౯

❖ మృగయానివృత్తస్య దేవస్య రాత్రౌ మణ్డపశయనమ్. ❖

శయనే తత్ర చాసీనం స్నానపూర్వం సమర్చయేత్।
మణ్డపేఽన్యత్ర విధినా నివేద్య చ మహాహవిః॥ ౨౦౦
యానమారోప్య తద్రాత్రౌ మన్దిరాన్తర్భువం నయేత్।

❖ పశ్చిమరాత్రిభాగే తీర్థబిమ్బాధివాసనమ్. ❖

నిత్యోత్సవం యథాపూర్వం కుర్యాత్తదను మఙ్గలమ్॥ ౨౦౧
పశ్చిమే రాత్రిభాగే తు తీర్థబిమ్బాధివాసనమ్।
బధ్వా ప్రతిసరం తీర్థబిమ్బాభావే చతుర్ముఖ॥ ౨౦౨

---

* సాధు కల్పితే.

❖ తీర్థబిమ్బాభావే ఉత్సవమూర్తేరేవ కౌతుకబన్ధః. ❖

నిత్యోత్సవప్రతికృతేరభావే త్వధివాసనమ్ ।
స్నానాచార్యాం భవేద్యద్వా బిమ్బస్యోత్సవకారిణః ॥ ౨౦౩
ఉత్సవం ప్రాతరారభ్య కుర్యాత్పూర్వోదితక్రమాత్ ।
ఉత్థాప్య శాయితం బిమ్బం నివేశ్య *ముఖమణ్టపే ॥ ౨౦౪
ఆదాయ స్థాపితాన్ కుమ్భాన్ యాగమణ్డపభూమిషు ।
నీత్వా ప్రదక్షిణం ధామ తీర్థబిమ్బస్య సన్నిధౌ ॥ ౨౦౫
స్థాపయిత్వా ధాన్యరాశౌ తీర్థబిమ్బం యథావిధి ।

❖ ఏకబేరే మూలబేరస్యైవ కౌతుకబన్ధః. ❖

వస్త్రాన్తమర్చయిత్వాన్తే ముహూర్తే శోభనే గురుః ॥ ౨౦౬
ఏకబేరే మూలబేరమన్యథా తీర్థకౌతుకమ్ ।
కుమ్భేభ్యశ్చోద్ధృతైర్దేవం మూలమన్త్రేణ మన్త్రితైః ॥ ౨౦౭
పూర్వాదిమధ్యకుమ్భాన్తమభిషిచ్య యథావిధి ।
స్నానాదిదీపపర్యన్తం ప్రతికుమ్భం సమర్చయేత్ ॥ ౨౦౮
పఠత్సు విప్రవర్యేషు దిక్షు స్వాధ్యాయముచ్చకైః ।
ఘోషయత్సు చ వాద్యేషు మన్త్రైరబ్దైవతైర్గురుః ॥ ౨౦౯
నవవస్త్రోత్తరీయాద్యైర్దీపాన్తైరర్చితే హరౌ ।

❖ నిశాచూర్ణవిధి. ❖

ధ్వజపీఠస్య పురతః †క్షితౌ గోమయవారిణా ॥ ౨౧౦
ఆలిప్తే చతురశ్రే చ శాలిభారైర్వికీర్ణకే చ ।
వస్త్రపూర్వాద్యలఙ్కారైరులూఖలమలఙ్కృతమ్ ॥ ౨౧౧

---

* స్నానమణ్డపే. † క్షితిమ్.

క్షాలితం * స్థణ్డిలే పీఠే స్థాపయిత్వా చతుర్ముఖ ।
శ్రీసూక్తవిద్యయా లక్ష్మీం † ధ్యాత్వా మన్త్రితమర్చితమ్ ॥ ౨౧౨
ముసలం క్షాలితం చాపి మన్త్రితం మూలవిద్యయా ।
ఆదాయ మూర్తిపైస్సార్ధం దేశికేన్ద్రస్సమాహితః ॥ ౨౧౩
అవహన్యాన్నిశాచూర్ణం నిక్షిప్తం తదులూఖలే ।
గాయన్త్యో గణికా గీతం § మన్దిరే దేవదాసికాః ॥ ౨౧౪
అవహన్యుర్నిశాచూర్ణం యథాసూక్ష్మతరం భవేత్ ।

❖ దేవస్య నిశాచూర్ణకుమ్భాభిషేకః. ❖

నిక్షిప్తచూర్ణం తదను కుమ్భం వేష్టితవాససమ్ ॥ ౨౧౫
¶ సకూర్చమల్లకం పీఠే తణ్డులైః పరికల్పితే ।
స్థాపితం మూలమన్త్రేణ గన్ధాదిభిరథార్చితమ్ ॥ ౨౧౬
‖ ఆదాయ కుమ్భచూర్ణైస్తైః శ్రీసూక్తేనాభిషేచయేత్ ।

❖ అవభృథార్థం దేవస్య సరిత్తీర్థనయనమ్. ❖

ఋత్విజో దేశికేన్ద్రశ్చ దేవం గత్వా ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౧౭
అష్టాఙ్గప్రణిపాతేన ప్రణిపత్య పికీర్య చ ।
పుష్పాణ్యఞ్జలిభిర్దేవం స్తుత్వా స్తోత్రైః ♦ రనేకశః ॥ ౨౧౮
అలఙ్కృతైర్భాగవతైశ్ఛత్రచామరధారిభిః ।
తైరేవ సర్వైర్బహుభిర్భావ్యం దేవసమీపగైః ॥ ౨౧౯
ఆరోప్య దేవం హస్త్యాదౌ తీర్థబిమ్బమలఙ్కృతమ్ ।
పశ్చాదుత్సవబిమ్బేన నియమానేన పూర్వవత్ ॥ ౨౨౦
సహితం ? సరితస్తీర్థం నీత్వా యద్వా పరిత్తటమ్ ।

❖ సముద్రే అవభృథే నియమః. ❖

దర్శే చ పౌర్ణమాస్యాం చ అర్వాక్చేద్యోజనావధౌ ॥ ౨౨౧

---

* తణ్డులే పీఠే. † ధ్యాయన్. § మఙ్గలం. ¶ సకూర్చం, మల్లకమ్. పల్లవం. ‖ ఆచార్యః. ఆధార. ♦ రనేకధా. ? పరిత.

సముద్రతీరమథవా మణ్డపే తత్ర కల్పితే।
అవరోప్యాసనే యానా న్నివిష్టే తీర్థకౌతుకే॥ ౨౨౨

❖ కలశస్థాపనచక్రాభిషేకౌ. ❖

కలశానగ్రతః పఞ్చ వింశతిం దశ సప్త చ।
యద్వా యద్వా నవ న్యస్య యదావిధి * యథాక్రమమ్॥ ౨౨౩
కలశైరభిషిఞ్చేత చక్రం శిష్టైశ్చ వారిభిః।

❖ చక్రస్య జలే మజ్జనమ్. ❖

పరితో దా చ తీర్థేషు తీర్థాన్యావాహ్య నామభిః॥ ౨౨౪
† నిమజ్జయేత్తత్ర బిమ్బం చక్రం చ శ్రీర్యథావిధి।
తీర్థార్థముత్సవే బిమ్బే సమానీతే తు వారిభిః॥ ౨౨౫
ప్రోక్ష్య కూర్చాగ్రపతితైర్బిమ్బం చక్రం నిమజ్జయేత్।

❖ చక్రాభావే కూర్చస్య విధానమ్. ❖

చక్రాభావే తు తత్కూర్చం కేవలం దేవసన్నిధౌ॥ ౨౨౬

❖ దేవేన సహమజ్జతాం శాశ్వతలోకావాప్తిః. ❖

దేవేన సహ తత్కాలే నిమజ్జన్తి చ యే నరాః।
తే నిర్ధూయాఽశుభం సర్వం మహాపాతకమప్యథ॥ ౨౨౭
యాన్తి ధ్రువం సుదుష్ప్రాపం స్థానమాచన్ద్రతారకమ్।

❖ మణ్టపే దేవస్య మహాహవిర్నివేదనమ్. ❖

మణ్డపే దేవమానీయ పూజయిత్వా యథాపురమ్॥ ౨౨౮
మహాహవిర్నివేద్యాథ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తతః।

❖ ప్రత్యహం బ్రాహ్మణభోజనమ్. ❖

ప్రత్యహం భోజయేద్విప్రాన్ సహస్రం శతమేవ వా॥ ౨౨౯

---

* యథాపురమ్. † నిమజ్జయేత్తత్ర కుమ్భం చక్రం చ శ్రీయథావిధి. నిమజ్జేత్తత్ర తద్బిమ్బం చక్రమస్త్రైః.

❖ దేవస్యాలయాభ్యన్తరప్రాపణమ్. ❖

ఆలయాభ్యన్తరం యానమారోప్య ప్రాపయేత్తతః ।
తదా ప్రీతో మణ్డపే దేవం నీత్వాభ్యర్చ్య యథావిధి ॥ ౨౩౦

❖ ప్రభాతే చక్రాబ్జమణ్డలే పుష్పయాగః. ❖

నివేద్య చ శుద్ధాన్నాద్యం ప్రభాతే మణ్డపాన్తరే ।
భక్తైర్భాగవతైశ్చైవ సేవితే భూతలే క్వచిత్ ॥ ౨౩౧
చక్రాబ్జం వర్తయిత్వోక్తవర్త్మనా వరణాన్వితమ్ ।
ప్రసవైశ్శాలజైశ్చూర్ణైః కృష్ణైశ్చ తులసీదలైః ॥ ౨౩౨
న్యూనాతిరేకరహితైర్వర్ణైరేవ సితాదిభిః ।
విచిత్రయేత్పఞ్చవర్ణైశ్చిత్రితే * తస్య మధ్యతః ॥ ౨౩౩
భద్రపీఠే ప్రభాయుక్తే న్యస్తే కల్యాణకౌతుకమ్ ।
నివేశ్యారాధయేదర్ఘ్యపాద్యాదిభిరనుక్రమాత్ ॥ ౨౩౪
ద్వాదశాక్షరమన్త్రస్థాన్యక్షరాణి యథాయథమ్ ।
ఉద్దిశ్య భూషావయవైరర్ఘ్యాద్యైర్నవభిః క్రమాత్ ॥ ౨౩౫
ప్రత్యక్షరం సమస్తాని పుష్పై † రభ్యర్చయేద్ధరిమ్ ।
హృదయాదీని చాఙ్గాని సముద్దిశ్యాఞ్జలిస్థితైః ॥ ౨౩౬
ఫలం భవతు మే § పుష్పైర్ను ఇత్యవసానకమ్ ।
¶ తత్తన్మన్త్రం సముచ్చార్య మన్త్రవిద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౩౭
భూషణాని తథోద్దిశ్య శ్రీవత్సాదీన్యనుక్రమాత్ ।
ఆయుధాని చ దివ్యాని చక్రాదీని యథాక్రమమ్ ॥ ౨౩౮
తథైవానన్తస్థానాం దేవతానాం సమర్చనమ్ ।
మత్స్యాదిమూర్తిదశకం కేశవాదీంస్తథా పరాన్ ॥ ౨౩౯

---

* తత్ర. † రుపచరేద్ధరిమ్, § పుష్పం నమ. ¶ తత్ర మన్త్రం.

చతుర్వింశతిసఙ్ఖ్యాతా నుద్దిశ్య కుసుమార్చనమ్ ।
పౌరుషేణ తు సూక్తేన ప్రత్యృచం కమలాసన ॥ ౨౪౦
నారాయణానువాకేన విష్ణుసూక్తేన దేశికః ।
పుష్పాణి దద్యాద్దేవస్య చరణామ్భోజయోర్ద్వయోః ॥ ౨౪౧
తథౌపనిషదైర్మన్త్రైః పఞ్చభిస్సర్వపావనైః ।
దిక్షు వేదాంశ్చ చతురః పఠేయుర్మన్త్రవిత్తమాః ॥ ౨౪౨
విదిక్ష్వేకాయనానాం శాఖాం తన్మయాస్సముపస్థితాః ।
అధీయీరన్ *తథా స్తోత్రైర్నృత్తైశ్చ సతతోద్యతైః ॥ ౨౪౩
తోషయేద్దేవదేవేశం గేయైశ్చ బహుధా స్థితైః ।
†పుష్పాభిషేకం ప్రహితైర్గపుష్పైరేవ సితాదిభిః ॥ ౨౪౪
దేవస్య కృత్వా దేవాయ పాయసాది చతుర్విధమ్ ।
అన్నం నివేద్య జుహుయాద్దిశ్యగ్నిమణ్డపస్య చ ॥ ౨౪౫
సముద్భిరాజ్యైశ్చరుభిశ్చతుర్భిశ్చ పృథక్పృథక్ ।
అష్టోత్తరశతం వారాన్ మూలమన్త్రేణ మన్త్రవిత్ ॥ ౨౪౬

❖ దేవస్య యానేన పరిభ్రమణమ్. ❖

తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా దేవం స్తుత్వా చ భూతలే ।
ప్రణమేద్దణ్డవద్యానమారోప్య శిబికాదికమ్ ॥ ౨౪౭

❖ ఆగతానాం బ్రాహ్మణాదీనాం నివర్తనానుజ్ఞా. ❖

ప్రవేశయేదావరణం ప్రథమం తత్ర చ స్థితః ।
సేనానుభూతివివశాన్ భక్తాన్ భాగవతాంశ్చ సః ॥ ౨౪౮
§బ్రహ్మాదీనపి కల్యాణమనుసన్ధాతుమాగతాన్ ।
ప్రణతానాలయం స్వం స్వం గన్తుం సర్వేశ్వరో హరిః ॥ ౨౪౯

---

* తదాత్తోద్యైః. † పుష్పాభిషేకసహితైః. § బ్రహ్మాన్నపి చ.

నియుజ్యావరణం తచ్చ పరిక్రమ్య ప్రదక్షిణమ్ ।
సార్ధమాభ్యన్తరై * ర్నిత్యైస్సేవకై † రనుయాయిభిః ॥ ౨౫౦

❖ శాన్తిహోమగ పూర్ణాహుతిః. ❖

అభ్యన్తరం మన్దిరస్య ప్రవిశేన్మఙ్గలాన్వితమ్ ।
తదహర్నిశి పూర్వస్మిన్ § న్యస్యేత్స్నపనమణ్టపే ॥ ౨౫౧
ఉత్సవాన్తోచితం స్నానం కలశైరాచరేత్క్రమాత్ ।
మహాహవిర్నివేద్యాథ నీత్వా తన్మణ్డపాన్తరే ॥ ౨౫౨
యాగమణ్డపమాసాద్య హోమం కుర్యాద్యథావిధి ।
శాన్తిహోమం తతః కుర్యాద్యథా పూర్వోదితక్రమాత్ ॥
ప్రాయశ్చిత్తం తు జుహుయాత్పఞ్చోపనిషదా ఘృతమ్ ।
సహస్రం వా శతం వాపి హుత్వా పూర్ణాహుతిం చరేత్ ॥ ౨౫౪

❖ అగ్న్యాదీనాముద్వాసనమ్. ❖

అగ్నీన్ విసర్జయేద్దేవాన్ తత్రస్థాం స్తోరణాదిషు ।

❖ ధ్వజోద్వాసనమ్ యజమానాయ ధ్వజస్తమ్భదానమ్. ❖

ధ్వజస్తమ్భం సమాసాద్య పూజయిత్వా ఖగాధిపమ్ ॥ ౨౫౫
హవిర్నివేద్య గరుడం పరిక్రమ్య ప్రదక్షిణమ్ ।
తముద్వాసేత్పటాత్తార్క్ష్యం సంహారక్రమమాశ్రితః ॥ ౨౫౬
అవరోప్య ధ్వజస్తమ్భముత్పాట్య చ మహానిశి ।
¶ స్తమ్భం ధ్వజం చ గృహ్ణీయాద్దేశికేన్ద్రస్స్వయం తతః ॥ ౨౫౭
గ్రహణం దేశికేన్ద్రేణ తార్క్ష్యతృప్తికరం భవేత్ ।
స్థానే చావాహితాన్ దేవాన్ తత్ర తత్ర స్థితానపి ॥ ౨౫౮
బలిం దత్వా తూర్యఘోషైః స్థానే స్థానే సకృత్సకృత్ ।
ఘోషయిత్వా చతుర్వక్త్రి ‖ సముద్వాస్య స్వనామభిః ॥ ౨౫౯

---

* సత్యం † రనపాయిభిః § యామే ¶ సహధ్వజం ‖ స్సముత్పద్య

✤ దేశికస్య పరిజనేన సాకం మూలేనాష్టోత్తరజపః. ✤

మూలైః * పరికరైస్సార్ధం గురురష్టోత్తరం జపేత్ ।
ప్రవిశ్య ధామ దేవస్య విజ్ఞాప్య శకటాదికమ్ ॥ ౨౬౦

✤ యజమానాదిభ్యః దక్షిణా. ✤

యానమారోప్య ధామాన్తః ప్రాపయేన్మఖకౌతుకమ్ ।
† ప్రభాతాయాం నిశాయాం వాఽనుష్ఠితే యాగకర్మణి ॥ ౨౬౧
యజమానో గురుం వస్త్రైర్భూషణైః కటకాదిభిః ।
సౌవర్ణైర్గన్ధపుష్పాద్యైరలఙ్కృత్యాభిపూజ్య చ ॥ ౨౬౨
దక్షిణాముత్తమాం స్వర్ణశతనిష్కం తతోఽధికామ్ ।
యథావిభూతి దత్వాన్యా దక్షిణాః ప్రతివాసరమ్ ॥ ౨౬౩
§ దశనిష్కం తదర్ధం వా తదర్ధం వా యథావసు ।
నిష్కరూపాం యథాశ్రద్ధమాచార్యాయ తదర్ధకామ్ ॥ ౨౬౪
తదర్ధమృత్విజాం దద్యాత్తదర్ధం పరిచారిణామ్ ।
హేమవస్త్రాన్నయానాద్యైస్తోషయే ¶ దుపచర్యయా ॥ ౨౬౫
గాయకాద్యాన్ జనాన్ సర్వానధికారానుసారతః ।
కర్మాఙ్గభూతానన్యాంశ్చ కల్యాణం ద్రష్టుమాగతాన్ ॥ ౨౬౬
భక్తాన్ భాగవతాంశ్చైవ సమాన్యాంశ్చాపి తైర్ధనైః ।
అప్యల్పికాపి దాతవ్యా దక్షిణా యాగకర్మణి ॥ ౨౬౭
కర్మిభ్యో దక్షిణాహీనో నిష్ఫలః క్రతురబ్జజ ।
యజ్ఞప్రత్యూతకర్మాణాం ప్రత్యవాయాయ కల్పతే ॥ ౨౬౮

✤ ఉత్సవకారకస్య ఉపకుర్వాణానాం చ ఫలమ్. ✤

తస్మాదర్థానుగుణ్యేన దాతవ్యా దక్షిణా భవేత్ ।
శ్రద్ధయా వాసుదేవస్య సాఙ్గోపాఙ్గం సదక్షిణమ్ ॥ ౨౬౯
ఉత్సవం దేవదేవస్య యః కుర్యాత్సకులం స్వకమ్ ।
ఉత్తారయన్ స్వయం విష్ణోస్సాయుజ్యం గచ్ఛతి ధ్రువమ్ ॥ ౨౭౦

* పరిజనైః † ప్రభాతే తన్నిశాయాం § శతనిష్కం ¶ దుపచార్య చ.

హయమేధసహస్రేణ యజతే యస్సమాహితః ।
యశ్చోత్సవేన యజతె తయోస్తుల్యఫలాన్వయః ॥ ౨౭౧
యాగానామపి సర్వేషాం ఫలముత్సవ *కర్మణా ।
దెవస్యాప్నువతె సర్వం యష్టారో నాస్తిసంశయః ॥ ౨౭౨

❖ రాజరాష్ట్రాదీనామభ్యుదయకథనమ్. ❖

ఉపకుర్వన్తి యే మర్త్యా దేవస్యోత్సవ కర్మణి ।
కర్మణా మనసా వాచా తేఽపి యాన్తి యథేప్సితమ్ ॥ ౨౭౩
గ్రామే వా నగరె వాపి పత్తనె వా మహోత్సవః ।
విష్ణోః ప్రవర్తతే యత్ర దేశే రాష్ట్రేఽపి వా భవేత్ ॥ ౨౭౪
భయం న మృత్యోర్న వ్యాధేర్న దుర్భిక్షాదిసమ్భవః ।
నశ్యన్తి తస్కరాస్తత్ర నాధర్మస్సంప్రవర్తతే ॥ ౨౭౫
ధర్మయుక్తో భవేద్రాజా జనా ధర్మపరాయణాః ।
భవన్తి సుఖినస్సర్వే సర్వదుఃఖవివర్జితాః ॥ ౨౭౬

❖ సేవార్థిభ్యః పానీయాదిదానస్య మహాఫలత్వమ్. ❖

మహోత్సవే వర్తమానే యదర్థిభ్యః ప్రదీయతే ।
పానీయమన్నం వస్త్రం వా తత్సహస్రగుణం భవేత్ ॥ ౨౭౭

❖ ఉత్సవేఽధికృతానాం భగవత్ప్రసాదః. ❖

పుష్పమూలఫలైరిజ్యా దేవస్యాభరణాదికైః ।
క్రియమాణా యథాశక్తి ఫలాఽనన్త్యాయ కల్పతే ॥ ౨౭౮
సేవన్తే తత్ర యే దేవమహర్నిశమతన్ద్రితాః ।
తేషామిదమియచ్చేతి ఫలం వక్తుం న శక్యతే ॥ ౨౭౯
ఆలేపనం మార్జనం చ రజఃప్రశమనం తథా ।
వారిభిర్దీపికారోపం క్ష్వేలనాస్ఫోటనాదికమ్ ॥ ౨౮౦
కుర్వన్తి యే బ్రహ్మలోకం తే యాన్త్యమరదుర్లభమ్ ।
యానం వహన్తి యే విప్రాస్తే యాన్తి †బ్రహ్మణః పదమ్ ॥ ౨౮౧

*కర్మణి. †పరమం పదమ్.

రథం వహన్తి యే * చాశ్వాస్తేఽపి యాన్తి సురాలయమ్ ।
ఛత్రాదిధారిణశ్చాపి మోదన్తే దివి మానవాః ॥ ౨౮౨
దేశికో మూర్తిపాశ్చైవ తథైవ పరిచారకాః ।
ఉత్సవేఽధికృతా విష్ణోః ప్రాప్నువన్తి యథేప్సితమ్ ॥ ౨౮౩
ఋచో యజూంషి సామాని యే తత్రాధీయతే జనాః ।
తే పరే వ్యోమ్ని దేవస్య పార్శ్వే † వర్తన్తి నిస్పృహాః ॥ ౨౮౪

❖ దేవస్య కల్యాణారాధనమ్ సర్వక్షేమకరమ్. ❖

సర్వశాన్తికరం సర్వదుఃఖోత్సాదనముత్తమమ్ ।
రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య సుఖదమాయురారోగ్యవర్ధనమ్ ॥ ౨౮౫
ప్రజానాం వాసుదేవస్య కల్యాణారాధనం మహత్ ।
ఇమం దేవాదయస్సర్వే విష్ణోరుత్సవముత్తమమ్ ॥ ౨౮౬
కృత్వా శాశ్వతికం స్థానం ప్రాపురత్యన్తదుర్లభమ్ ।

❖ త్రిదినైకాహసాధ్యోత్సవయోర్విధేయా విధయః. ❖

ఉత్సవే త్రిదినైకాహసాధ్యే శ్రద్ధాప్రవర్తితే ॥ ౨౮౭
బలిప్రదానం సుమనోయజనం చాధివాసనమ్ ।
నవానామపి కుమ్భానాం తథా తీర్థావగాహనమ్ ॥ ౨౮౮
మృగయా చ జలద్రోణీ వర్జనీయాని పద్మజ ।
తావత్యేవోత్సవదినే తీర్థాన్తే గ్రామవీథిషు ॥ ౨౮౯
బ్రహ్మాదిదేవతాస్సద్యస్సమావాహ్య బలిం క్షిపేత్ ।
కేవలౌదనమగ్నౌ చ హోమో నిత్యాధివాసనమ్ ॥ ౨౯౦
స్నపనం విషువాద్యేషు నద్యాదావవగాహనమ్ ।
పుష్పయాగో జలద్రోణీ మృగయా చ న యుజ్యతే ॥ ౨౯౧
అన్యత్సర్వం యథాపూర్వం కర్తవ్యం ఫలకాఙ్క్షిభిః ।
ఇతి గుహ్యతమం బ్రహ్మన్నుత్తమారాధనం పరమ్ ॥ ౨౯౨

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయామ్
చర్యాపాదే మహోత్సవవిధిర్నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

---

* చాన్యే తేఽపి. † నర్తన్తీతి శ్రౌతగపాఠః.

ద్వాదశోఽధ్యాయః.

❖ అర్చననివేదనోపయోగి ఫలపుష్పనిర్దేశః. ❖

బ్రహ్మా :—

సమారాధ్యో హరిః పుష్పైః * కాలపక్వైర్హవీంషి చ ।
ఫలమూలాని చాన్యాని కాని యోగ్యాని కథ్యతామ్ ॥ ౧

శ్రీభగవాన్ :—

పుష్పాణి నన్దనవనాదారామాదాత్మనోఽపి వా ।
అరణ్యాద్వా గృహీత్వా చ విక్రీతాన్యాపణస్థలాత్ ॥ ౨
అయాచితాని లబ్ధాని యద్వా కమలసమ్భవ ।
పూర్వపూర్వోదితాలాభే గ్రాహ్యముత్తరముత్తరమ్ ॥ ౩

❖ వర్జ్యాని కుసుమఫలాదీని. ❖

అన్యాయోపార్జితాన్యన్యదేవతార్థాని వా పునః ।
అగ్రాహ్యాణి తదా భిన్నం ముకులం పతితం తథా ॥ ౪
జీర్ణం పర్యుషితం కీటదూషితం పాదలఙ్ఘితమ్ ।
మ్లానం స్పృష్టం తథాఽస్పృశ్యైర్నీతం చ ప్రతిలోమజైః ॥ ౫

❖ పుష్పాదిసఙ్గ్రహవిధానమ్ తత్పాత్రాణి చ. ❖

స్నాతశ్శుద్ధామ్బరో మౌనీ పాణిం ప్రక్షాల్య వారిణా ।
పాత్రే పుష్పాణి గృహ్ణీయాద్వేత్రజే తృణజేఽథ వా ॥ ౬

❖ ఉపాదేయపుష్పాణి. ❖

కల్పకద్రుమసఞ్జాతం పారిజాతసముద్భవమ్ ।
హరిచన్దనసన్తానమన్దారద్రుమసమ్భవమ్ ॥ ౭
సౌగన్ధికోద్భవం పుష్పం షడేతే సురదారుజాః ।
పాలాశం సప్తమం పుష్పముపయుక్తాని చార్చనే ॥ ౮
† అనిర్మాల్యాని దేయాని పునః ప్రక్షాల్య వారిభిః ।
ఉత్తరోత్తరమేకైకం సహస్రగుణమిష్యతే ॥ ౯

---

* కైగవత్రేవాన్. † సమారోప్యాని.

❖ ప్రాతరర్చనోపయోగి పుష్పాణి. ❖

ప్రాతఃపద్మద్వయం శస్తముత్పలత్రయమర్చనే।
ఫలం చ పూర్వవత్ జ్ఞేయం తథైవ శతపత్రికా॥ ౧౦
చమ్పకం కేతకీయుగ్మం మాలతీ మాధవీ తథా।
నన్ద్యావర్తం చ పున్నాగం సురపర్ణ్యేకపర్ణికా॥ ౧౧
ప్రియఙ్గు పాటలద్వన్ద్వం మన్దారద్వయమేవ చ।
లక్ష్మీశ్చ కర్ణికారశ్చ యూథికా కురవస్తథా॥ ౧౨
షట్త్రింశదేతాని శస్తాని ఫలం పూర్వవదిష్యతే।

❖ మధ్యాహ్నార్చనోపయోగీని. ❖

శస్తం మధ్యన్దినే శ్వేతకరవీరజమర్చనే॥ ౧౩
కైఙ్కిరాతం చ సౌవర్ణం పుష్పం సహచరీ తథా।

❖ ప్రదోషార్చనోపయోగీని. ❖

పూర్వవచ్చ ఫలం *విద్యాత్ప్రదోషే చ ప్రశస్యతే॥ ౧౪
జాతీయుగ్మం విచకిలం మల్లికాద్వయమేవ చ।
వకులం వనజాతిశ్చ తథా చ నవమల్లికా॥ ౧౫
కుముదం వనమల్లీ చ పూర్వవచ్చ ఫలం స్మృతమ్।

❖ ప్రాతరపచితస్య మధ్యాహ్నే వినియోగః. ❖

ప్రాతఃకాలోదితం పుష్పం యుక్తం మధ్యన్దినేఽపి చ॥ ౧౬

❖ ప్రదోషోదితపుష్పాణాం మధ్యరాత్రార్చనయోగ్యతా. ❖

ప్రదోషే కథితం పుష్పం మధ్యరాత్రే చ శస్యతే।

❖ దివాపుష్పైర్దివా నిశాపుష్పైర్నిశి వినియోగశ్శస్తః. ❖

దివాపుష్పైర్దివా పూజా నిశాపుష్పైస్తథా నిశి॥ ౧౭

---

* దద్యాత్.

❖ దేశకాలానుసారీణి పుష్పాణి. ❖

* దేశే కాలే యథాయోగమర్చయేత్పురుషోత్తమమ్ ।
మాలత్యా పూజయేత్ప్రాతర్మధ్యాహ్నే కరవీరజైః ॥ ౧౮
సాయాహ్నే జాతిపుష్పైస్తు ప్రదోషే వకులైరపి ।
మధ్యరాత్రే మల్లికాభిర్యజేత

❖ జలపుష్పస్య సర్వదా పూజార్హతా. ❖

జలజైస్సదా ॥ ౧౯
ప్రత్యూషే నన్దికావర్తైః కాల ఏవ ఉదాహృతః ।

❖ పద్మాదిజలపుష్పాణాం దినత్రయావధి అపర్యుషితతా. ❖

పద్మాది † జలపుష్పాణామర్వాగ్ధర్తు స్త్ర్యహాద్భవేత్ ॥ ౨౦
న చ పర్యుషితో దోషో § నీరజానాం భవేత్తథా ।

❖ అబద్ధేభ్యః ప్రసూనేభ్యః మాలాబద్ధాని శ్రేష్ఠాని. ❖

అబద్ధేభ్యః ప్రసూనేభ్యో బద్ధమాలా ప్రశస్యతే ॥ ౨౧

❖ మాలాస్రజోస్స్వరూపం ప్రశస్తిభేదశ్చ. ❖

మాలాభ్యస్స్రగ్వరా మాలా సజాతీయ ¶ ప్రసూనకా ।
స్రక్తు నానావిధైః పుష్పైర్నిర్మితా కదలీత్వచా ॥ ౨౨

❖ సర్వదా అపర్యుషితాని పుష్పాణి. ❖

హ్రీబేరం చ తమాలం చ తథా దమనకత్రయమ్ ।
న పర్యుషిత మేతైశ్చ సదైవారాధయేద్ధరిమ్ ॥ ౨౩

❖ తులసీ చతుష్టయం దూర్వా బిల్వపత్రం చ పూజార్హాణి ❖

తులస్యౌ సితకృష్ణే చ కేవలాక్షపకాస్తథా ।
చత్వారస్తులసీభేదా దూర్వా బిల్వదలాని చ ॥ ౨౪

---

* ఆపత్కాలే యథాయోగం పూజయేత్. ప్రాతఃకాలే. † దల పుష్పాణామర్వాక్కర్తుః. § నీవారాణామ్. ¶ ప్రసూనజా.

సర్వదారాధనాహాణి

❖ గృహార్చనే కరవీరనిషేధః. ❖

పూజా తు కరవీరజై ।

గృహే కులక్షయకరీ

❖ అక్షతాదయోఽప్యర్చనోపయోగ్యాః. ❖

పుష్పపత్రాద్యసన్నిధౌ ॥ ౨౫

అక్షతైరర్చనం కుర్యాద్ధరేః కలమజైస్సితైః ।

❖ హవిర్యోగ్యాని ధాన్యాని. ❖

నీవారా వేణవశ్శాల్యః కలమాద్యా యవా అపి ॥ ౨౬

హవిర్యోగ్యా వ్రీహయశ్చ తదభావే ప్రియఙ్గవః ।

అన్యే చ యాజ్ఞికా ధాన్యభేదాః కోద్రవవర్జితాః ॥ ౨౭

❖ వర్జనీయాని ధాన్యాని. ❖

నీచైర్దత్తాస్తథా స్పృష్టాః పతితైః ప్రతిలోమజైః ।

అశౌచవద్భిరపరై

❖ పక్వాపక్వయోర్గుణతారతమ్యమ్. ❖

రపక్వాః కలమాదయః ॥ ౨౮

శస్యన్తే చరుపాకేషు * పక్వాశ్చ తదసన్నిధౌ ।

❖ తణ్డులానాం సర్వవర్ణేభ్యోఽపి గ్రాహ్యతా. ❖

చాతుర్వర్ణ్యే రుపహృతాస్తణ్డులా దోషవర్జితాః ॥ ౨౯

అఖణ్డితాః ఖణ్డితాశ్చ † భావే త్రినిష్ఫలీకృతాః । ?

❖ చరుపాత్ర నిరూపణమ్. ❖

చరుపాత్రం తామ్రమయం ప్రశస్తం మృణ్మయం తు వా ॥ ౩౦

---

* పక్వం స్వక్వేత్వప్రయత్నతః. ఇః కోశాన్తరే † భావే చ త్రిఫలీ. భావేచ్ఛత్రీ ఇతి క్వచిత్. భావే త్రైఃశమ్యూలీకృతాః. ఇతి స్యాత్కిమ్ ?

❖ పాత్రశుద్ధి మన్త్రః. ❖

విష్ణుగాయత్రియా భాణ్డే క్షాలితే గాలితైర్జలైః।
పూర్ణే ప్రణవసంస్పృష్టే

❖ తణ్డులక్షాలనమన్త్రః. ❖

తణ్డులాన్మూలవిద్యయా॥ ౩౧
యద్వా షడక్షరేణైవ సదా క్షాలయేద్వారిభిః పునః।

❖ పూరణపిధానాధిశ్రయణాగ్నిన్ధనమన్త్రాః. ❖

పూరయేత్ప్రణవేనైవ పిదధ్యాచ్చక్రవిద్యయా॥ ౩౨
అధిశ్రిత్య చ మూలేన మన్త్రేణాగ్నిం సమేధయేత్।
షడక్షరేణ వినద్ధైర్మన్త్రైః కాష్ఠైః

❖ పాకసాధన కాష్ఠాని. ❖

కీటాద్యదూషితైః॥ ౩౩
* యజ్ఞవృక్షోద్భవైః కాష్ఠైః పాచయేత్పావకః క్రమః।?

❖ చరుపరిష్కారః. ❖

పక్వే జలమపి స్రావ్య సిక్త్వాజ్యేన చరుం పునః॥ ౩౪
ఉదగుద్వాసయేద్దర్భైః ఫలకే యజ్ఞదారుజే।

❖ చరుశ్రపణే దీక్షితసమ్బన్ధి స్త్రీణామధికారః. ❖

సాధయేద్దీక్షితః పాకం విధినోక్తేన † తత్ స్త్రియః॥ ౩౫
యద్వా తూష్ణీం సాధయేయు రుపదంశాంశ్చ చోదితాః।

❖ నివేదనీయ ఫలశాకవర్గః. ❖

ఫలమూలాని తత్రాదౌ ఫలాని కదలీఫలమ్॥ ౩౬

---

* ఇదమర్ధం క్వచిన్న. † న స్త్రియః.

* ఆమ్రం పనసముర్వారుం బృహతీం కర్కరీమపి।
కారవల్లీమలాబుం చ కూష్మాణ్డం తిన్త్రిణీమపి॥ ౩౭
కరవర్తం చ నిష్పావం గవాక్షం త్రపుసం తథా।
† ముద్గభేదాంశ్చ నిర్దోషాన్

❖ వర్జనీయ ఫలశాకాది. ❖

సదోషాన్ పరివర్జయేత్॥ ౩౮
ఉచ్ఛిష్టం క్రిమిణా దష్టం శివాద్యైర్లఙ్ఘితం తథా।
§ ఘ్రాతం లాలాజలస్పృష్టమమేధ్యప్రభవం తథా॥ ౩౯
పాదస్పృష్టం చ పతితమకాలే చాశుచిస్థలే।
భుక్తశేషం తథాఽస్పృశ్యైస్స్పృష్టం దత్త్వావశిష్టకమ్॥ ౪౦
వర్జ్యం వల్లీత్రయం కన్దం సూరణద్వయముత్పలమ్।
పిణ్డారద్వితయం చాపి

❖ హవిర్యోగ్య ఫలశాకాది. ❖

హవిర్యోగ్యం చతుర్ముఖ॥ ౪౧
జీవన్తీం వాస్తుకం శాకం కారవల్లీదలం తథా।
తుమ్బీదలం చ భార్ఙ్గీం చ ¶ శిమ్బముద్గదలాని చ॥ ౪౨
శాకినీం శతపర్వాణం తద్వై పాశ్వాసముర్దనీమ్।
ఆగస్త్యం పాచయేచ్ఛాకం విహితం బ్రాహ్మణస్య చ॥ ౪౩

❖ ఏకమూలవేత్రాఙ్కురాదీనాం పరిగ్రాహ్యతా. ❖

‖ ఏకమూలాని చాన్యాని గృహ్ణీయాదనిషేధనే।
అఙ్కురాణ్యపి వేత్రాదివస్తూనాం కమలాసన॥ ౪౪
ఛేదయిత్వా లవిత్రేణ

---

* వేత్రం పనస. † ఇదం పద్యమేకం క్వచిన్నదృశ్యతే, క్వచిత్పూర్వోత్తరార్ధవైపరీత్యమస్తి. § ఘ్రాతమిత్యర్ధం క్వచిన్న. ¶ చమూ. ‖ శాకమూలాని.

❖ లవణాదివ్యఞ్జన ద్రవ్యాణి. ❖

లవణైర్మరిచై స్తథా ।
సర్షపైర్జీరకై ర్హిఙ్గుశ్రీపర్ణీదలమిశ్రితైః ॥ ౪౫
నాలికేరఫలై రాజ్యైర్యథాయోగం నివేశితైః ।
* సంస్కార్యం వ్యఞ్జనం యూషయుక్తం రహితమేవ వా ॥ ౪౬

❖ ఆయసభాజనే ఘర్షణమ్. ❖

సర్పిషా వాఽఽయసే పాత్రే ఘృష్టం మృణ్మయ ఏవ వా ।
కలాయముద్గనిష్పావ † శిమ్బమాషకులుత్థకాః ॥ ౪౭

❖ సయూషనిర్యూష పాకవివేకః. ❖

సయూషా వా వియూషా వా పచనీయా గుణాన్వితాః ।

❖ కుల్మాషాదీనాం నిష్కులీకరణమ్. ❖

త్వచో వ్యపోహ్య § కుల్మాషాః కార్యా యద్వా యథోదితాః ॥

❖ శుష్కాణామామ్రాదీనాం వినియోగః. ❖

ఆమ్రాదీని చ శుష్కాణి ఫలాని గుళతిన్త్రిణీ ।
మిశ్రాణి పచనీయాని తదా లవణవాసితమ్ ॥ ౪౯

❖ కాలపక్వాని ఫలాని. ❖

ఆమ్రం చ శృఙ్గిబేరం చ తథా కేవలమిష్యతే ।
పనసం కదలీ చామ్రం కపిత్థం బదరీఫలమ్ ॥ ౫౦
ద్రాక్షా రాజాదనం జమ్బూఫలం తోటకమప్యథ ।
ఖర్జూరం వేత్రిజం చైవ మాతులుఙ్గం చ దాడిమమ్ ॥ ౫౧
ఫలాన్యేతాని పక్వాని కాలపక్వాని యోజయేత్ ।

❖ పరమాన్న విధానమ్. ❖

క్షీరం చైకో గుణ స్తస్య తోయమర్ధం తదర్ధకమ్ ॥ ౫౨
తణ్డులాస్తావదేవ స్యాద్భిన్నో ముద్గ స్తదర్ధకః ।
ఘృతం సముదితం సర్వం పరమాన్నం నివేదయేత్ ॥ ౫౩

---

* సంస్కార్యవర్జనం యూషయుక్తం. † చమ్పు. § గుల్మాస్య.

❖ గుళాన్నమ్. ❖

* సమభాగం తు పూర్వోక్తై స్తణ్డులైస్సమ్మితం సమమ్ ।
గుళం ఫలేన నిక్షిప్య గుళాన్నం తద్విదుర్బుధాః ॥ ౫౪
తణ్డులైస్సమ్మితం నిస్త్వఙ్ముద్గభిన్నం సుసాధితమ్ ।

❖ ముద్గాన్నమ్ ❖

ముద్గాన్నం కాలపక్వైస్తు ఫలై రాజ్యపరిప్లుతమ్ ॥ ౫౫

❖ కేవలాన్నమ్. ❖

నివేదయేత్కేవలాన్నం తణ్డులైరేవ సాధయేత్ ।
ఫలాని కన్దశాకాని ముద్గభేదాస్తథాఙ్కురాః ॥ ౫౬
పయో దధి ఘృతం చాపి కాలపక్వం తదా ఫలమ్ ।

❖ ఉపదంశోపస్కారక ద్రవ్యాణి. ❖

ఆమ్రాదిలవణైశ్చాపి శృఙ్గిబేరాదిసాధితమ్ ॥ ౫౭
మత్స్యణ్డీ గుళభేదాశ్చ యచ్చాన్యదుపదంశకమ్ ।

❖ ఉక్తద్రవ్యాణాం మాత్రా. ❖

పరిమాణమమీషాం † స్యాత్ యథాశ్రద్ధం యథావసు ॥ ౫౮
మరీచ్యాచ యథాయోగ్యం ద్రవ్యపస్కారకం భవేత్ ।

❖ తామ్బూలోపయోగినాగవల్లీక్రముకాదీనాం మాత్రా. ❖

నాగవల్లీదలాని స్యురశీతిరపరా స్తథా ॥ ౫౯
వింశతిఃక్రముకస్యాపి ఫలాన్యపరిసఙ్ఖ్యయా ।
అఙ్గాని తైలం తక్కోలం లవఙ్గం జాతిరేవ చ ॥ ౬౦
మాతులఙ్గత్వగన్యచ్చ చూర్ణం కర్పూరమిశ్రితమ్ ।
పాషాణజం నాలికేరఫలం పక్వం చ నిర్జలమ్ ॥ ౬౧
కర్పూరం కేవలం వాపి ఆమం వా శుష్కమేవ వా ।
ఏతైర్వస్తుభిరన్యైశ్చ న్యూనభావవివర్జితైః ॥ ౬౨

---

* సమవాయే తు. † చ.

తామ్బూలవీటికాస్తైలమృదుపూగఫలాన్వితాః ।
నివేద్య యజమానస్య శ్రద్ధావిత్తానుసారతః ॥ ౬౩

అపూపవిచారః.

గోధూమశాలిపిష్టోత్థా అపూపాశ్చాపి సంస్కృతాః ।
* గుళభేదాజ్యమరిచజీరకాద్యైర్యథాయథమ్ ॥ ౬౪
వస్తుభిర్వివిధాకారా గుళపాకపరిప్లుతాః ।

పుటదగ్ధాని నివేదనీయాని.

పుటదగ్ధాంస్తిలానిక్షురసపాకపరిప్లుతాన్ ॥ ౬౫
మరిచైర్జీరకైర్యుక్తాన్ పలలాంశ్చ నివేదయేత్ ।
పృథుకాన్ పుటదగ్ధాన్వా కేవలాన్వా గుళాప్లుతాన్ ॥ ౬౬
మరిచైర్జీరకైర్యుక్తాన్ నాలికేరఫలైస్సహ ।
సక్తూన్ గుళద్రవైర్మిశ్రాన్ మరిచైరపి జీరకైః ॥ ౬౭
కరమ్భానపి పూర్వోక్తైస్సంస్కారైరపి సంస్కృతాన్ ।

భాణ్డానాం శుద్ధిః పుణ్డ్రవిధానం చ.

పాకస్థానాచ్చ భాణ్డాన్వా వారిభిః క్షాలితాన్ బహిః ॥ ౬౮
భస్మనా చ చతుర్దిక్షు కృతోర్ధ్వాకారపుణ్డ్రకాన్ ।
అస్త్రమన్త్రేణ వాసోభిశ్ఛన్నాన్వా వేత్రపఞ్జరే ॥ ౬౯
యద్వా ప్రతిష్ఠితాన్ భూమా

జలధారాపురస్సరం హవిర్భాణ్డప్రాపణమ్.

జలధారాపురస్సరమ్ । వహేయు

హవిర్గపాత్రవాహినాముష్ణీషబన్ధః.

విర్ధృతోష్ణీషాస్సితకఞ్చుకసంవృతాః ॥ ౭౦

---

* గుళభేదాశ్చమరి చ.

పరిచర్యాపరా విప్రా

❖ దేవస్యదక్షిణభాగే హవిఃపాత్రనిక్షేపః ❖

మణ్టపే మన్దిరేఽపి వా।
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే నీత్వా ఫలకభూమిషు॥ ౭౧

❖ సౌవర్ణాదిపాత్రాణాం శుద్ధిమన్త్రః. ❖

సౌవర్ణాదీ*ని పాత్రాణి విష్ణుగాయత్రియా తతః।
క్షాలితాని †పరామృశ్య

❖ హవిఃపరివేషణక్రమః. ❖

ప్రణవేనాజ్యధారయా॥ ౭౨
పాత్రాణి సిక్త్వా మన్త్రేణ తథా దర్వ్యా హవీంషి చ।
ఆదాయాదాయ నిక్షిప్య §మమత్రేష్వన్నమర్చితమ్॥ ౭౩

❖ స్థాలీషు భక్తపరిమాణమ్. ❖

ఖారీ తదర్ధం పాదం వా తదర్ధం వాఽపరం మతమ్।
ప్రతిస్థాలీం పాయసాదిభక్తమానం చతుర్ముఖ॥ ౭౪
యథాయథం వ్యఞ్జనాని నిక్షిప్యాణి ఘృతైస్సహ।
¶దధ్నా చ సర్వాణ్య‖న్నాని ప్రకల్ప్య వ్యఞ్జనైస్సహ॥ ౭౫
నివేదయేద్దేవాయ పానకాని చ పూజకః।
చోష్యాణి లేహ్యఖాద్యాని యథావిభవవిస్తరమ్॥ ౭౬

❖ భగవన్నివేదితస్య విష్వక్సేననివేదనే మాత్రా. ❖

నివేదితానాం తుర్యాంశం విష్వక్సేనాయ కల్పయేత్।
తచ్చాగాధజలే క్షేప్యం తద్భక్తాన్వాపి భోజయేత్॥ ౭౭

❖ విష్వక్సేననివేదనేనైవ ఇతరపార్షదాదీనాం తృప్తిః. ❖

తేనైవపార్షదాస్తృప్తా భవేయుర్భూత తృప్తయే।
దాస్యో వా గణికా భోజ్యా దేవస్య పరిచారికాః॥ ౭౮

---

* న్యమత్రాణి † పరామృజ్య. § నిక్షిప్య మన్త్రేణాన్న.
¶ ఇదమర్ధం క్వచిన్న. ‖ న్యాని.

❖ బ్రహ్మేశానాదినివేదితస్య అభోజ్యత్వమ్. ❖

బ్రహ్మేశానాది దేవానాం నైవ భోజ్యం నివేదితమ్ ।

❖ చణ్డాదినివేదితస్య అస్పృశ్యత్వాది. ❖

*న స్పృశ్యం లఙ్ఘనీయం చ చణ్డాదీనాం ని †వేదితమ్ ॥ ౨౯

❖ లక్ష్మీప్రభృతీనాం నివేదితస్య అవశ్యభోజ్యత్వమ్. ❖

దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం వినతానన్దనస్య చ ।
చక్రాదీనామాయుధానాం వస్తు యద్యన్నివేదితమ్ ॥ ౩౦
భోక్తవ్యమేవ సర్వేషాం విప్రాదీనామశఙ్కితమ్ ।

❖ విష్ణునివేదితస్య అత్యర్థపావనత్వమ్. ❖

విష్ణోర్నివేదితం శుద్ధం పావనానాం చ పావనమ్ ॥ ౩౧
ప్రాపణం దుర్లభం భోజ్యం న త్యాజ్యం స్యాత్కదాచన ।
భుఞ్జానానామేధతే శ్రీస్త్యజతాం పరిహీయతే ॥ ౩౨

❖ తత్ప్రాశనే వ్రతోపవాసతులితత్వమ్, ❖

వ్రతోపవాసతులితమశనం తస్య పావనమ్ ।
శునామివ పురోడాశో న నీచేషు తదిష్యతే ॥ ౩౩

❖ విష్ణునివేదితశేషేణ దేవతాన్తరపిత్రాదియజనేఽనన్తఫలత్వమ్ ❖

విష్ణోర్నివేదితాన్నేన యష్టవ్యం దేవతాన్తరమ్ ।
పితృభ్యశ్చాపి తద్దేయం తదానన్త్యాయ కల్పతే ॥ ౩౪

❖ విష్ణునిర్మాల్యధారణస్య అతిపావనత్వమ్. ❖

ధారితం విష్ణునిర్మాల్యం చన్దనాద్యనులేపనమ్ ।
అహర్నిశం ధారయతాం న పునర్జననం భవేత్ ॥ ౩౫

---

* అస్పృశ్యం. † తథైవ చ.

❖ విష్ణుపాదోదకసేవనస్య సర్వపురుషార్థకారితా. ❖

తథా హి చరణస్పర్శి విష్ణోస్త్రిపథగాజలమ్ ।
పునాతి సిద్ధదేవర్షిసఙ్ఘానంహోవిఘాతకమ్ ॥ ౮౬
పాదోదకం చ దేవస్య పవిత్రం పరమం మతమ్ ।
పాద్యం దత్వా జలం విష్ణోర్మూలమన్త్రేణ దేశికః ॥ ౮౭
గృహీత్వా శతధారేణ మూర్ధ్ని ధార్యం విశుద్ధయే ।
శోధనం సర్వపాపానాం సర్వదుష్కృతనాశనమ్ ॥ ౮౮
లక్ష్మీవివర్ధనం నిత్యమాయుర్వృద్ధికరం పరమ్ ।
మ్రియమాణస్స్వయం విష్ణోశ్చరణస్పర్శితం జలమ్ ॥ ౮౯
పీత్వా సద్గతిమాప్నోతి న చేహాజాయతే పునః ।
పితౄణాం తర్పణం శస్తం వారిణా తేన తర్పితాః ॥ ౯౦
ఋణేభ్యస్పితరో ముక్తా వసన్తి దివి దేవవత్ ।
భక్తాయ దేయం పాదోద్ధం శాన్తాయ శుభకర్మిణే ॥ ౯౧
పఞ్చకాలవిధిజ్ఞాయ తదనుష్ఠానశీలినే ।

❖ విష్ణుపాదోదకస్య అనధికారిణః. ❖

స నాస్తికాయ దాతవ్యం దాతవ్యం నాభ్యసూయవే ॥ ౯౨
పాషణ్డినే న దాతవ్యం తేభ్యో రక్షేత్ప్రయత్నతః ॥

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం
చర్యాపాదే పుష్పవిధానం నామ
ద్వాదశోఽధ్యాయః.

త్రయోదశోఽధ్యాయః.

❖ పఞ్చకాలవిధానప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మా:—

పఞ్చకాలవిధిజ్ఞానం ప్రశస్తం * భగవన్నిహ ।
విహితం పఞ్చకే కాలే † విధయశ్చాపి పఞ్చకే ॥ ౧
మహ్యం జిజ్ఞాసమానాయ కథయస్వ యథాతథమ్ ।
న చేద్రహస్యమత్యన్తం యదహం పృష్టవానిదమ్ ॥ ౨

❖ అభిగమనాదిపఞ్చకనిర్దేశః. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

ఆద్యం కర్మాభిగమనముపాదానమతఃపరమ్ ।
ఇజ్యా చ పశ్చాత్స్వాధ్యాయస్తతో § యోగస్తతఃపరమ్ ॥ 3
పఞ్చైతే విధయస్తేషాం కాలాః పఞ్చైవ తే క్రమాత్ ।

❖ అభిగమననిర్వచనమ్. ❖

కల్యాణాచరణాన్తం యత్కర్మజాతం చతుర్ముఖ ॥ ౪
ఉత్థానాదిక్రమాదేతదభియానముదీరితమ్ ।

❖ శయనోత్థానతత్త్వన్యాసాః. ❖

బ్రాహ్మే ముహూర్తే బుధ్యేత ధ్యాయన్నారాయణం పరమ్ ॥
ఉత్థాయాసీత ¶ శయనే కీర్తయన్నామ వైష్ణవమ్ ।
క్రమేణ సృష్ట్వా తత్త్వాని దేహముత్పాద్య తత్త్వవిత్ ॥ ౬
న్యస్య దేహే షడఙ్గాని మన్త్రముచ్చార్య మానసమ్ ।
దశావతారాన్ వ్యూహాంశ్చ చతుర్ణాం మానసానపి ॥ ౭

---

* భగవన్నహమ్. † కాలాః. § యోగః. ¶ శయనాత్.

ధ్యాత్వా స్వనామభిస్తాని కీర్తయిత్వా పృథక్పృథక్ ।

❖ బహిరటనమ్. ❖

అవకుణ్ఠ్య చ వస్త్రేణ శరీరం దక్షిణాఙ్ఘ్రిణా ॥ ౮
ఆక్రమ్య భూమిం ప్రథమం త్రివిక్రమమనుస్మరన్ ।
నమః క్షితిధరాయేతి మన్త్రముచ్చారయన్ మానసమ్ ॥ ౯

❖ మలవిసర్గః. ❖

గ్రామాద్బహిర్దిశం గత్వా నైరృతీం న్యస్య దక్షిణే ।
ఉపవీతం కర్ణదేశే వ్యవధాయ తృణాదినా ॥ ౧౦
* భూమిం సముత్సృజేన్మాత్రం కిట్టం చ తదనన్తరమ్ ।
ఉదఙ్ముఖో దివా కుర్యాత్సన్ధ్యయోరుభయోరపి ॥ ౧౧
దక్షిణాభిముఖో రాత్రౌ వాతి వాతే నుసారిణి ।
దక్షిణేతరహస్తేన గృహ్ణీయాన్మేహనం తతః ॥ ౧౨
దక్షిణే మృత్తికాం హస్తే సముద్ధాయ

❖ జలాశయగమనమ్. ❖

జలాశయమ్ ।
ప్రాగుదీచ్యాం ప్రతీచ్యాం వా గత్వా శౌచం సమాచరేత్ ॥ ౧౩

❖ అవయవశౌచే మృత్తికాసఙ్ఖ్యా. ❖

మృత్తికాభిర్ద్వాదశభిర్గుదం షడ్భిశ్చ మేహనమ్ ।
అన్తరాచాన్తరా వామకరం ప్రక్షాల్య వారిభిః ॥ ౧౪
మృణ్మాత్రాభిస్తదన్తే ద్వౌ కరౌ ద్వాదశసఙ్ఖ్యయా ।
సంశోధ్య చరణౌ జఙ్ఘే కటిం చోరూ చ వారిభిః ॥ ౧౫
ప్రత్యేకం మృత్తికామాత్రా † చతుష్కేణ శోధయేత్ ।

❖ దన్తధావనమ్. ❖

ఆచమ్య ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా దన్తధావనమాచరేత్ ॥ ౧౬

* భూమౌ. † చతుష్కేణ.

న్యగ్రోధోదుమ్బరాశ్వత్థప్లక్షామ్రార్జునధాతకీ । *
పాలాశవేణుఖదిరశమీదారూణి ధావనే ॥ ౧౭

దన్తానాముదితాన్యేకాదశ చామ్భోరుహాసన ।
దన్తధావనకాష్ఠం తద్ద్వాదశాఙ్గులమాయతమ్ ॥ ౧౮
దశాంగులం తథా మానమష్టాఙ్గులమథా † పి వా ।
బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం క్రమేణ సముదాహృతమ్ ॥ ౧౯
జిహ్వానిర్లేఖనం కుర్యాద్గణ్డూషాచమనం పునః ।
క్షాలయిత్వా ముఖం తోయై

❖ స్నానమ్. అవగాహనే జలాశయవికల్పః. ❖

రాచాన్తస్స్నానమాచరేత్ ॥ ౨౦
అవగాహో భవేద్వాప్యాం స్నాయాద్వా సరసీషు చ ।
వాప్యాద్యసంభవే నైవ కూపేష్వాప్లవనం భవేత్ ॥ ౨౧

❖ తప్తతోయస్నాననిమిత్తమ్. ❖

స్నానం వా తప్తతోయేన దోషవైషమ్యసమ్భవే ।

❖ స్నానక్రమః. ❖

నాభేరధస్తాద్వా దేహం క్షాలయిత్వాత్మనస్తనుమ్ ॥ ౨౨
ఆచమ్య ప్రోక్షయేద్దేహం వారిభిర్మన్త్రవిత్తనుమ్ ।
ఓం పూర్వయా చ గాయత్ర్యా వారిభిశ్చాభిమన్త్రితైః ॥ ౨౩
ఆత్మానం పరిషిచ్యోర్ధ్వముత్క్షిపేత్సలిలాఞ్జలిమ్ ।
యోద్ధుకామాని రక్షాంసి సన్ధ్యయోరుభయోరపి ॥ ౨౪
శామ్యన్తి తైర్వజ్రభూతైర్హస్తాభిప్రేరితైర్జలైః ।
ప్రాయశ్చిత్తం తు హింసాయాః పరిభ్రమణమాత్మనః ॥ ౨౫

❖ స్నానతర్పణమ్. ❖

తర్పయేదుపవిశ్యాథ తత్తన్మన్త్రముదీరయన్ ।
దేవాదీన్ సలిలే తిష్ఠన్ సావిత్రీం ప్రాఙ్ముఖో జపేత్ ॥ ౨౬

---

* అత్ర-ద్వితీయ తృతీయ పాదయోరవిశ్రాన్తతయా యోజనం శ్రౌతమ్. † యతమ్.

❖ ఉపస్థానమ్. ❖

యావత్సూర్యోదయం దృష్ట్వా ప్రాఞ్జలిస్తిమిరాపహమ్ ।
ఉపస్థాయ స్వశాఖోక్తైర్మన్త్రైర్ధ్యాయన్ హృది స్థితమ్ ॥ ౨౭

❖ గుర్వాద్యభివాదనమ్. ❖

అభివాద్య గురూన్ వృద్ధాన్ తథా భాగవతాన్ క్రమాత్ ।
*పరిణమ్య స్వాశ్రమం దేవమభిగమ్య యథావిధి ॥ ౨౮

❖ జపహోమాన్తార్చనం గోగ్రాసశ్చ. ❖

అర్చయేజ్జపహోమాన్తం †దద్యాద్గ్రాసం గవామపి ।

❖ అలఙ్కారః. ❖

అఞ్జనాలేపనైస్స్రగ్భిర్వాసోభిర్భూషణైస్తథా ॥ ౨౯
అలక్తకరసాద్యైశ్చ తామ్బూలీముఖశోధనైః ।
ఉపేతో మఙ్గలైరన్యైర్నయేదభిగమక్రియామ్ ॥ ౩౦

❖ ఉపాదానమ్. ❖

ఉపాదద్యాత్తతః పూజాసాధనాని యథాయథమ్ ।

❖ సమ్భరణీయవస్తూని. ❖

పుష్పాణి ఫలమూలాని వివిధాన్యోషధీరపి ॥ ౩౧
దధ్యాది చ హవిర్యోగ్యం తణ్డులాని గుళాని చ ।
స్నానీయాని చ వస్త్రాణి స్వాదూని సలిలాని చ ॥ ౩౨
దర్భాన్ పర్ణాని సమిధో యథాశక్తి యథావసు ।
ఆహృత్య యాజ్ఞికార్థైర్వా పూజాస్థానే నివేశయేత్ ॥ ౩౩
నిత్యోపాదానసమయమిత్థం

❖ ఇజ్యా. ❖

తదను పూజయేత్ ।

❖ మాధ్యాహ్నికస్నానమ్. ❖

ప్రాప్తే మధ్యాహ్నసమయే స్నానం కుర్యాద్యథావిధి ॥ ౩౪

---

*ప్రవిశ్య. †దద్యాద్గ్రాహ్యం యథావిధి.

❖ షడఙ్గన్యాసమృత్తికావిక్షేపాది. ❖

న్యాసమగ్రే షడఙ్గానాం కృత్వాదాయ మృదం కరే।
సవ్యే నిధాయ కృత్వా తు త్రిధా మూలాగ్రమధ్యతః॥ ౩౫
మూలే స్థితాం మృదం పూర్వ మభిమన్త్ర్యాస్త్రవిద్యయా।
విదిక్షు దిక్షు చోర్ధ్వాయామధరాయామపి క్షిపేత్॥ ౩౬
తతో మధ్యస్థితాం మృత్స్నాముదకే మూలవిద్యయా।
నిక్షిప్య భాగమగ్రస్థం కరాభ్యాం కరయోర్ద్వయోః॥ ౩౭
*విధాయ పఙ్కమంభోభిర్దర్శయిత్వా చ పూషణమ్।
అస్త్రహీనాఙ్గవిద్యాభిరాపాదతలమస్తకమ్॥ ౩౮
ఆలిప్య దేహమఖిల మవగాహ్య చ వారిషు।
దేవమావాహ్య లక్ష్మీశం దత్వా చార్ఘ్యాదికం †తతః॥ ౩౯
తత్పాదక్షాలనామ్భోభిః పాణిభ్యాం కుమ్భముద్రయా।
పావనైశ్శిరసి న్యస్తైరాత్మానమభిషిచ్య చ॥ ౪౦

❖ అఘమర్షణమ్. ❖

వాసుదేవమభిధ్యాయన్నఘమర్షణమాచరేత్।
ఉత్తీర్య కర్మ నిఖిలం మధ్యాహ్నసమయోచితమ్॥ ౪౧

❖ దేవయజనమ్. ❖

కృత్వా యజేత దేవేశం హోమాన్తం కమలాసన।
స్తోత్రేణాభిష్టుయాద్దేవం దణ్డవత్పతితః క్షితౌ॥ ౪౨

❖ దేవస్తోత్రమ్. ❖

జితన్తే పుణ్డరీకాక్ష నమస్తే విశ్వభావన।
నమస్తేఽస్తు హృషీకేశ మహాపురుష పూర్వజ॥ ౪౩
నమస్తే వాసుదేవాయ §శాన్తానన్తచిదాత్మనే।
అజితాయ నమస్తుభ్యం షాడ్గుణ్యనిధయే నమః॥ ౪౪

---

*పిధాయ కల్కం. †తథా. §శాన్తానన్ద.

మహావిభూతిసంస్థాయ నమస్తే పురుషోత్తమ ।
సహస్రశిరసే తుభ్యం సహస్రచరణాయ తే ॥ ౪౫
సహస్రబాహవే తుభ్యం సహస్రనయనాయ తే ।
* అమృతాయ నమస్తుభ్యమేకమూర్తాయ తే నమః ॥ ౪౬
అనేకమూర్తయే తుభ్య † మక్షరాయ చ తే నమః ।
వ్యాపినే వేదవేద్యాయ నమస్తే పరమాత్మనే ॥ ౪౭
చిన్మాత్రరూపిణే తుభ్యం నమస్త్రైయస్త § భూమయే ।
అణిష్ఠాయ స్థవిష్ఠాయ మహిష్ఠాయ చ తే నమః ॥ ౪౮
నేదిష్ఠాయ దవిష్ఠాయ క్షేపిష్ఠాయ చ తే నమః ।
వర్షిష్ఠాయ యవిష్ఠాయ కనిష్ఠాయ నమో నమః ॥ ౪౯
విశ్వాత్మనే నమస్తుభ్యం సర్వాన్తర్యామిణే నమః ।
కల్పనా ¶ పోఢరూపాయ సృష్టిస్థిత్యన్తహేతవే ॥ ౫౦
నమస్తే గుణరూపాయ గుణరూపాతివర్తినే ।
వ్యస్తాయ చ సమస్తాయ ‖ సమస్తవ్యస్తరూపిణే ॥ ౫౧
ఆదిమధ్యాన్తశూన్యాయ ♦ తద్వదేవ నమో నమః ।
ప్రణవప్రతిపాద్యాయ నమః ప్రణవరూపిణే ॥ ౫౨
లోకయాత్రాప్రసిద్ధ్యర్థం సృష్ట బ్రహ్మాదిరూపిణే ।
నమస్తుభ్యం నృసింహాదిమూర్తిభేదాయ విష్ణవే ॥ ౫౩
విపాకైః కర్మభిః క్లేశైరస్పృష్టవపుషే నమః ।
నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ తేజసాం నిధయే నమః ॥ ౫౪
నిత్యసాధారణానేకలోకరక్షైకదీచ్ఛద ।
సచ్చిదానన్దరూపాయ వరేణ్యాయ నమో నమః ॥ ౫౫
యజమానాయ యజ్ఞాయ యష్టవ్యాయ నమో నమః ।
ఇజ్యాఫలాత్మనే తుభ్యం నమస్స్వాధ్యాయశాలినే ? ॥ ౫౬

---

* -మూర్తాయ. † మక్షయాయ. § మూర్తయే. ¶ క్రోడ-రూపాయ. ‖ నమస్తవ్యక్తమూర్తయే రూపిణే. ♦ తద్వత్తే చ.

నమఃపరమ హంసాయ నమస్సత్వగుణాయ తే ।
స్థితాయ పరమే వ్యోమ్ని భూయో భూయో నమో నమః ॥ ౫౭
సంసారసాగరే ఘోరె విషయావర్తసఙ్కులె ।
అపారే దుస్తరేఽగాధే పతితం కర్మభిస్స్వకైః ॥ ౫౮
అనాథమగతిం భీరుం దయయా పరయా హరె ।
మాముద్ధర దయాసిన్ధో సిన్ధోరస్మాత్సు * దుస్సహాత్ ॥ ౫౯
మన్త్రహీనం క్రియాహీనం హీనం వాన్యం త్వదర్చనె ।
క్షమస్వ మమ దేవ త్వమపరాధసహో హ్యసి ॥ ౬౦
† అపరాధసహస్రభాజనం పతితం భీమభవార్ణవోదరే ।
అగతిం శరణాగతం హరే కృపయా కేవలమాత్మసాత్కురు ॥ ౬౧
జన్మప్రభృతిదాసోఽస్మి శిష్యోఽస్మి తనయోఽస్మి తే ।
త్వం చ స్వామీ గురుర్మాతా పితా చ మమ మాధవ ॥ ౬౨
నాహం హితం విజానామి త్వాం భజామ్యేవ కేవలమ్ ।
బుద్ధ్వైవం నయ గొవిన్ద ముక్త్యుపాయెన వర్త్మనా ॥ ౬౩
త్వమేవ § వెత్తా శ్రేయో మె నైతదేతదితీతి చ ।
బుద్ధియోగం చ మే దేహి యేన త్వాముపయామ్యహమ్ ॥ ౬౪
ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశం

❖ పఞ్చమహాయజ్ఞాతిథిసంస్కారాది. ❖

వైశ్వదేవం స్వధామని ।
కుర్యాత్పఞ్చమహాయజ్ఞానపి గృహోక్తవర్త్మనా ॥ ౬౫
అతిథీనపి తత్కాలే యథాశక్తి సమర్చయేత్ ।
పోష్యవర్గం భోజయిత్వా భుఞ్జీత నియతస్స్వయమ్ ॥ ౬౬
ఇజ్యాయాస్సమయస్తస్యాః కథితః కమలాసన ।

❖ స్వాధ్యాయస్తద్దేశాశ్చ. ❖

మన్దిరే వా హరేర్నద్యాస్తీరె వా ¶ మరభూమిషు ॥ ౬౭

---

* దుస్తరాత్. † ఇదం సమగ్రం పద్యం శ్రీయామునాచార్యకృతే స్తోత్రరత్నే దృశ్యతే. § వేత్థ శ్రేయో మే నేదమేతదితీతి చ. ¶ అమర

వివిక్తే విపినే వాపి పర్వతే వా గృహేఽపి వా ।
ఋచో యజూంషి సామాని భిద్యమానాన్యనేకధా ॥ ౬౮
శాఖాభేదైర్మూలశాఖామేకాయనసమాహ్వయామ్ ।
త్రయీమయీమధీయీత సుఖాసీనస్సమాహితః ॥ ౬౯
అన్యైస్సార్ధ *మధీయానైష్షడఙ్గేషు చ కోవిదైః ।
† అధ్యాపయీత వా శిష్యాన్ శాస్త్రాణి వివిధాని చ ॥ ౭౦
ఇతిహాసపురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి వా పునః ।
తదారాధననిష్ఠాని సమభ్యస్యేద్యథాయథమ్ ॥ ౭౧

సహవాసయోగ్యాః.

సంసారభీరుభిర్విప్రైస్తత్వ నిష్కర్ష కోవిదైః ।
సహాసీతోపదేశాదిప్రకారచతురైరపి ॥ ౭౨
స్వాధ్యాయకాలః కథితస్స్వాధ్యాయోఽపి చ కీర్తితః.

సాయం సన్ధ్యా.

తతః పశ్చిమసన్ధ్యాయాం ప్రాప్తాయాం తత్ర చోదితమ్ ॥ ౭౩
జపహోమాదికం సర్వం కృత్వా పరమపూరుషమ్ ।
అర్చయిత్వా యథాన్యాయం యథాపూర్వమశేషతః ॥ ౭౪

శయనసంవేశః.

భుక్త్వా సంవిశ్య శయనే సముత్థాయ మహానిశి ।
ఆచమ్య ప్రయతో భూత్వా ధ్యాత్వా పరమపూరుషమ్ ॥ ౭౫

యోగః.

యోగా§సనే సుఖాసీనో యుఞ్జీతాత్మానమాత్మని ।
యథోక్తేన ప్రకారేణ యదాశక్తి చతుర్ముఖ ॥ ౭౬

---

* మనూచానైః. † "అధ్యాపయీత - కోవిదైః" ఇత్యస్తం శ్లోకద్వయం క్వచిన్నాస్తి. § సనసమాసీనః.

సంహారక్రమమాశ్రిత్య తత్త్వాన్యాత్మని సంహరేత్ ।
ఆత్మానం వాపి హృత్పద్మే * పరమాత్మని నిక్షిపేత్ ॥ ౭౭
సంహరేదుత్థితో యోగాత్స్వపం క్లేశాపహం † త్యజేత్ ।

❖ ఉపసంహారః. ❖

ఇత్యేవ కథితో బ్రహ్మన్ యోగఃకాలశ్చ పఞ్చమః ॥ ౭౮
పఞ్చైతే సమయాగపఞ్చ విధయస్తేషు దర్శితాః ।
ఇత్థమేతేషు కాలేషు దర్శితైఃకర్మభిర్నరః ॥ ౭౯
ఆరాధనం భగవతఃకుర్వన్నైవావసీదతి ।

❖ సాయుజ్యాదీనాం కాలనిబన్ధనత్వమ్. ❖

వర్షేషు ద్వాదశస్వేవమనుతిష్ఠన్ సమాహితః ॥ ౮౦
క్రియాకలాపమఖిలం యాతి సాయుజ్యసంపదమ్ ।
షట్సు వర్షేషు సారూప్యం సామీప్యం త్రిషునిశ్చితమ్ ॥ ౮౧
సాలోక్యం ఫలమేకస్మిన్ వత్సరె నాత్ర సంశయః ।

ఇతిశ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం
చర్యాపాదె పఞ్చకాలవిధిర్నామ
త్రియోదశోఽధ్యాయః.

* పరమాత్మని నిక్షిపేత్. † క్లేశాపహం వ్రజేత్.

చతుర్దశోఽధ్యాయః.

❖ కాలవిభాగనిబద్ధనభగవదారాధననిరూపణమ్. ❖

బ్రహ్మా:—

మాసి మాసి ప్రశస్తాని నక్షత్రాణి జనార్దన।
భగవన్ కాని యేషు స్యాదర్చనం పరమం స్మృతమ్॥ ౧
కాని చాంశావతారాణాం జన్మర్క్షాణి యుగే యుగే।
ఉచ్యతాం తాని దేవేశ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః॥ ౨

❖ శ్రీరామజయన్తీ. ❖

శ్రీభగవాన్:—

చైత్రే మాసి పునర్వస్వోర్జన్మ రామస్య మఙ్గలమ్।
తిథౌ నవమ్యాం లగ్నే చ కులీరే కమలాపత॥ ౩
రాఘవస్యాప్రమేయస్య నక్షత్రే తత్ర రాఘవమ్।
దేవ్యా చ సీతయా సార్ధమర్చయిత్వా యథావిధి॥ ౪
ఉత్సవశ్చ భవేత్తస్మిన్ సర్వమఙ్గలసంయుతః।

❖ భరతాదీనాం జన్మకాలపూజా. ❖

పుష్యే చ మీనలగ్నే చ భరతస్సమజాయత॥ ౫
తత్ర స్యాదర్చనం దేవ్యా మాణ్డవ్యా సహ పూర్వవత్।
ఉత్సవశ్చ తదా సార్పే నక్షత్రే లక్ష్మణోఽపి చ॥ ౬
శత్రుఘ్నశ్చ కులీరే చ లగ్నే జాతస్తదర్చనమ్।
ఉభయోస్తత్ర దివసే దేవ్యా చోర్మిలయా సహ॥ ౭
లక్ష్మణస్యేతరస్యాపి శ్రుతకీర్త్యా మహోత్సవః।

❖ రామజన్మనక్షత్రే వా భరతాదీనాం పూజా. ❖

రామస్య జన్మనక్షత్రే సర్వే వా భరతాదయః॥ ౮

అర్చనీయా హనుమతా సార్ధం సర్వైర్మహోత్సవైః ।

నృసింహజయన్తీ.

తత్రైవ శ్రవణే చైవ సాయాహ్నే నరకేసరీ ॥ ౯
అర్చనీయస్స హి తదా హిరణ్యమవధీద్రిపుమ్ ।
తస్మిన్నేవ సితే పక్షే త్రయోదశ్యాం సమర్చయేత్ ॥ ౧౦
విష్ణుం యద్వా పునర్వస్వోః పౌర్ణమాస్యామథాపి వా ।

వసన్తకాలపూజా.

వసన్తకాలతృప్త్యర్థం తత్సమృద్ధిభిరాహృతైః ॥ ౧౧
పుష్పైర్నానావిధైర్దేవమర్చయేద్దక్షిణాముఖమ్ ।
ఆసీనం మణ్డపే క్లృప్తే వేదీమధ్యే మనోరమే ॥ ౧౨
ఉద్యానే మన్దిరే వాపి కృత్రిమోద్యానశోభితే ।
నద్యాదౌ వా యథాయోగం ఫలపుష్పోదకాన్వితే ॥ ౧౩

దమనకోత్సవః.

పౌర్ణమాస్యాం తిథౌ తస్మిన్ మాసే దమనికాదలైః ।
పుష్పాన్వితైః ప్రపాం కృత్వా మణ్డపే పూజయేద్ధరిమ్ ॥ ౧౪
పుష్పైర్దమనికాభిశ్చ సర్వాలఙ్కారమాచరేత్ ।
ఉత్సవశ్చ భవేత్తస్మిన్ హోమో దమనికాదలైః ॥ ౧౫

వసన్తోత్సవస్య మాసవికల్పః.

వైశాఖే మాసి వా కుర్యాద్వసన్తోత్సవమబ్జజ ।
దమనీదలకల్యాణమపి వా పూర్వమీరితమ్ ॥ ౧౬

కహ్లారకుసుమోత్సవః.

వైశాఖే మాసి వా చైత్రే సితపక్షే శుభే దినే ।
దమనీదలవత్కుర్యాత్కహ్లారకుసుమోత్సవమ్ ॥ ౧౭
స్థానేషు పూజయేద్దేవం కుమ్భాదిషు చతుర్ష్వపి ।
మహాహవిర్నివేద్యాథ హోమం కృత్వా సమాపయేత్ ॥ ౧౮

❖ జ్యేష్ఠే శ్రావణే వా మాసే భగవతే ఫలసమర్పణమ్. ❖

ఫలాన్యపి సమాహృత్య వన్యజానపదాన్యపి ।
జ్యేష్ఠే వా శ్రావణే వాపి దేవాయ వినివేదయేత్ ॥ ౧౯
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం విదధ్యాచ్చ మహోత్సవమ్ ।
ఏవం యః కారయేత్పూజాం శ్రద్ధాపూతేన చేతసా ॥ ౨౦
సర్వాన్ కామానిహావాప్య విష్ణులోకం స గచ్ఛతి ।

❖ త్రివిక్రమజన్మకాలః. ❖

శ్రావణే జన్మపూర్వాహ్ణే వామనస్య త్రివిక్రమమ్ * ॥ ౨౧
మధ్యం దినే చ తత్కాలద్వయే పూజా మధుద్విషః ।

❖ పూర్వోక్తస్య అనుకల్పకాలః. ❖

పౌర్ణమాస్యాం చ వైశాఖ్యాం హరే † రర్చనమిష్యతే ॥

❖ హనుమజ్జన్మకాలః. ❖

అనూరాధే హనుమతో జన్మ

❖ రాఘవేణ సహైవ హనుమతః పూజనమ్. ❖

తస్మిన్ సభాజయేత్ ।
తం రాఘవేణ సహితం సీతయా § లక్ష్మణేన చ ॥ ౨౩
ఆఞ్జనేయం తదత్యన్తప్రీణనం రాఘవాత్మనః ।
అనూరాధే పౌర్ణమాస్యాం కలశైస్స్నపనం హరేః ॥ ౨౪

❖ భగవతశ్శయనోత్సవకాలః. ❖

ఆషాఢే శుక్లపక్షే చ ద్వాదశ్యాం కమలాసన ।
చక్రాబ్జమణ్డలే దేవమర్చయిత్వా యథావిధి ॥ ౨౫
కల్పితే శయనాగారే మన్దిరే వా యథావసు ।
పర్యఙ్కే కల్పితే తత్ర శాయయిత్వాథ కౌతుకమ్ ॥ ౨౬

---

* త్రయో విక్రమాః యస్య యస్మాద్వా ఇదం జన్మవిశేషణమ్.

† రుత్సవ ఇష్యతే. § చ విశేషతః.

దేవీభ్యాం సహ కూర్చం వా త్రితయం తదభావతః ।
తత్ర నిత్యార్చనం మాసాంశ్చతురో మఙ్గలాన్వితమ్ ॥ ౨౭
నయేచ్ఛయనే నైవ శాయయేదన్యకౌతుకమ్ ।
వ్రతోపవాసనియమాన్ కల్పయిత్వా * తదాదికాన్ ॥ ౨౮

చాతుర్మాస్యవ్రతకాలః

తదనుష్ఠాయిన స్తత్ర చాతురాశ్రమ్య మాశ్రితాః ।
ఆసీరం స్తత్ర నియతా † స్తరేయుర్నతరఙ్గిణీమ్ ॥ ౨౯
దేవస్య యావదుత్థానం భోగిపర్యఙ్కశాయినః ।

శ్రీకృష్ణజయన్తీ.

శ్రావణే మాసి కృష్ణే చ పక్షేఽష్టమ్యాం తిథౌ హరేః ॥ ౩౦
రోహిణ్యాం జన్మ కృష్ణస్య లోకానాం మఙ్గలావహమ్ ।
జయన్తీ నామ సా § ప్రోక్తా జయత్యశుభ మిత్యసౌ ॥ ౩౧
మధ్యరాత్రే తత స్తస్మిన్ కల్యాణం సర్వమాచరేత్ ।
తిథ్యయోగేఽపి నక్షత్రే కేవలేఽర్చనమిష్యతే ॥ ౩౨
దేవస్య దేవకీసూనోరపరేద్యుర్మహోత్సవః ।

పవిత్రోత్సవః.

నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం కర్మ యచ్ఛ్రుతిచోదితమ్ ॥ ౩౩
తత్కుర్వతామాశ్రమేషు స్థితానామానుపూర్వశః ।
వర్ణానాం మన్త్రలోపాదిశాన్త్యర్థం ప్రత్యహం హరేః ॥ ౩౪
ఆరాధనం భగవతః పూర్ణాహుత్యా స్వయం మతమ్ ।
తస్య న్యూనాతిరేకాభ్యాం దుష్కృతం సకలం భవేత్ ॥ ౩౫
కర్మజాతం తతః పూర్ణమారాధనమభీప్సితమ్ ।
ప్రతిసంవత్సరం మాసి శ్రావణే తన్తునిర్మితమ్ ॥ ౩౬
పవిత్రభూషణం విష్ణోరారోప్యం బహుమాల్యవత్ ।

---

* తదాత్మకాన్. † స్తరేయుస్తే తరఙ్గిణీమ్. § ఖ్యాతా.

❖ పవిత్రశబ్దనిర్వచనమ్. ❖

ఆరాధ్య విధివద్భాద్రపదే వాశ్వయుజేఽపి వా ॥ ౩౭
మన్త్రైర్లోపాదినా కర్మ పతితం విహితం పునః ।
ప్రాయశ్చిత్తేన యత్కర్మ కర్తారం త్రాయతే * పునః ॥ ౩౮
తత్పవిత్రం ఫలైర్భూయో రోహత్యేవ సమాహితః ।
ఇతి నిర్వచనాత్తత్ జ్ఞైః పవిత్రారోపణం మతమ్ ॥ ౩౯

❖ పవిత్రారోపణకాలభేదాః. ❖

పూర్వోదితేషు మాసేషు ద్వాదశ్యాం ప్రతిపద్యపి ।
దశమ్యాం పౌర్ణమాస్యాం వా పఞ్చమ్యామథవా తిథౌ ॥ ౪౦
ఏకాదశ్యాం త్రయోదశ్యాం ద్వితీయాయామథాపి వా ।
సితపక్షే శుభే వారే లగ్నే శుభ † తరేఽథ వా ॥ ౪౧
శ్రవణే పుష్యరోహిణ్యాం రేవత్యాం భరణీషు చ ।
స్వాతౌ హస్తపునర్వస్వశ్విన్యాం మిత్రదైవతే ॥ ౪౨
ఋక్షేష్వన్యతమే కార్యం పవిత్రారోపణం హరేః ।

❖ పవిత్రతన్తునిర్మాణమ్. ❖

తన్తూన్ బ్రాహ్మణకన్యాభిర్నిర్మితాన్ దోషవర్జితాన్ ॥ ౪౩
కార్పాసాన్వాథ కౌశేయాన్ § క్రీతాన్వా శుద్ధవారిభిః ।
క్షాలితాన్మిశ్రితాంశ్చూర్ణైర్మార్దితైశ్శోషయేద్బుధః ॥ ౪౪
ఆతపేషు తతశ్శుద్ధాన్ శోషితాంస్త్రిగుణీకృతాన్ ।
పునస్తాంస్త్రిగుణీకృత్య తావన్తోఽపి చతుర్గుణాన్ ॥ ౪౫
యద్వా త్రిగుణితాం నీత్వా చాతుర్గుణ్యం చతుర్ముఖ ।
త్రిగుణాంస్త్రిగుణీకృత్య యద్వా తానేకతాం నయేత్ ॥ ౪౬

❖ తన్తుసంస్కారః. ❖

గోమయాలేపితే భూమితలే మాసానుసారతః ।
శఙ్ఖ్వస్నాపితయోర్యజ్ఞదురిమసమ్పాతయోస్తతః ॥ ౪౭

---

* యతః. † తరే తథా. § క్షాలితాన్ శుద్ధవారిభిః । కృతాన్వా.

ఆరోప్య భగవద్భక్తాః ప్రాఙ్ముఖా వాప్యుదఙ్ముఖాః।
ఆసీనా గురురన్యో వా తత్ప్రియుక్తాస్సమాహితాః॥ ౪౮

స్నాతా నిర్మాణనిపుణా మనుష్యా భగవన్మయాః।
* కుర్యుర్గాపవిత్రం కల్యాణం యథా స్యాద్బ్రాహ్మణోత్తమమ్॥

❖ అధివాసాద్యవయోగపవిత్రమానమ్. ❖

పవిత్రమధివాసార్థమాద్యం † నాభ్యవధి స్మృతమ్।
అష్టోత్తరశతైస్సూత్రైః ద్వాత్రింశద్గ్రన్థిభిర్యుతమ్॥ ౫౦
మూలబేరాదిబేరాణాం § పవిత్రమిదమిష్యతే।

❖ పూర్వాపరదినభేదేన పవిత్రమానమ్. ❖

పవిత్రం మణ్డలే పద్మతుల్యమానం ఘటేఽపి చ॥ ౫౧
కుణ్డే చ మేఖలామానం పూర్వేద్యుర్మానమీరితమ్।
అపరేద్యుః పవిత్రేషు మానం సంప్రతి కథ్యతే॥ ౫౨
పద్మనాభ్యరనేమీనాం చక్రాబ్జే మణ్డలే సతామ్।
తన్మానాని పవిత్రాణి బాహ్యమానం బహిస్సమమ్॥ ౫౩

❖ పవిత్రాణాం తన్తుగ్రన్థితారతమ్యమ్. ❖

గ్రన్థయస్తన్తవశ్చైషాం కథ్యన్తే చ యథాక్రమమ్।
చతుశ్శతాని సూత్రాణి గ్రన్థయస్సప్తవింశతిః॥ ౫౪
శతత్రయం తన్తుసఙ్ఖ్యా గ్రన్థయో ద్విగుణా మతాః।
ద్విశతే ¶ ద్విగుణా గ్రన్థిశతమేకమనన్తరమ్॥ ౫౫
చతుర్గుణా గ్రన్థిసఙ్ఖ్యా బాహ్యసూత్రం చతుశ్శతమ్।
గ్రన్థయః పఞ్చగుణితాః కుమ్భే చాష్టోత్తరం శతమ్॥ ౫౬
తన్తవో గ్రన్థిసఙ్ఖ్యా చ సప్తవింశతిరిష్యతే।
ఏకాధికాశీతిసఙ్ఖ్యాస్తన్తవః కరకే మతాః॥ ౫౭
సప్తవింశతిసఙ్ఖ్యాశ్చ గ్రన్థయః పరికీర్తితాః।

* ఆయుఃపవిత్రమ్. † నాభ్యవధీహితమ్. § ప్రమాణ. ¶ త్రిగుణే గ్రన్థి.

పవిత్రభేదదశకనామాని.

పవిత్రసఙ్ఖ్యా బెరాణాం దశ తాని వదామి తే ॥ ౫౮
ప్రామాణ్యం 1 గ్రన్థసంజ్ఞం చాప్యలఙ్కారాహ్వయం తథా ।
ఉత్తమాధమమధ్యాఖ్యం కిరీటాహ్వమనన్తరమ్ ॥ ౫౯
శ్రీవత్సకౌస్తుభాహ్వానం వనమాలాహ్వయం తథా ।
* మానాని తేషాం సూత్రాణి గ్రన్థయశ్చ యథాక్రమమ్ ॥ ౬౦

మానానుగుణగ్రన్థితన్తుసఙ్ఖ్యా.

కక్ష్యన్తే నాభిమర్యాదా సూత్రాణ్యష్టోత్తరం శతమ్ ।
ద్వాత్రింశద్గ్రన్థయస్తస్య హృదయాన్తమనన్తరమ్ ॥ ౬౧
సూత్రాణ్యశీతి † తస్యోక్తా గ్రన్థయః పఞ్చవింశతిః ।
జఙ్ఘామధ్యాన్తమాయామం నిర్మితం శతతన్తుభిః ॥ ౬౨
అష్టోత్తరైర్గ్రన్థిభిశ్చ ద్వాత్రింశద్గుణితైర్యుతమ్ ।
ఉత్తమాఖ్యస్య సూత్రాణాం భవేత్సఙ్ఖ్యా చతుశ్శతమ్ ॥ ౬౩
శతమష్టోత్తరం సఙ్ఖ్యా గ్రన్థీనాం జానుసీమ తత్ ।
శతాని త్రీణి తన్తూనాం గ్రన్థయోఽశీతిరిష్యతే ॥ ౬౪
ఆయతం చోరుమధ్యాన్తం ద్వే శతే తన్తవః పునః ।
నాభ్యన్తం గ్రన్థయష్షష్టి § తన్తవోఽథ చతుశ్శతమ్ ॥ ౬౫
కిరీటమానం ద్వాత్రింశద్గ్రన్థయస్తదనన్తరమ్ ।
శతాని త్రీణి తన్తూనాం హారాకారప్రకల్పితమ్ ॥ ౬౬
గ్రన్థిభిస్సప్తవింశత్యా ద్వే శతే ¶ తన్తవః పునః ।
ద్వాత్రింశత్ స్తనమర్యాదం సహస్రం చాష్టభిర్యుతమ్ ॥ ౬౭
తన్తవశ్చరణాయామమనేకగ్రన్థిభిర్యుతమ్ ।
విష్టరస్య సహోత్థస్య పవిత్రం తత్సమం మతమ్ ॥ ౬౮

---

1 గ్రన్థి. * మానం చ తేషాం సూత్రాణాం. † సఙ్ఖ్యోక్తా.
§ తన్తవశ్చ. ¶ గ్రన్థయః.

తన్త్వోఽష్టోత్తరశతం గ్రన్థయుగపఞ్చవింశతిః ।
ప్రభావవిత్రం తత్తుల్యం గ్రన్థయో బహవః స్మృతాః ॥ ౬౯
సర్వేషాం చ స్వతన్త్రాణాం బిమ్బానామిదమీరితమ్ ।

❖ పరతన్త్రబిమ్బపవిత్రవిధిః. ❖

పరతన్త్రేషు బిమ్బేషు త్రితయం తూత్తమాదికమ్ ॥ ౭౦

❖ శ్రియాదిదేవీనాం పవిత్రాణి. ❖

దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం పవిత్రం తద్విధిష్యతే ।

❖ అగ్నికుణ్డాదీనాం పవిత్రాణి. ❖

అష్టోత్తరశతైస్సూత్రైర్గ్రన్థిభిర్బహుభిర్యుతమ్ ॥ ౭౧
అగ్నికుణ్డే మేఖలాసు పవిత్రం ప్రతిమేఖలమ్ ।
తన్తుభిస్సప్తవింశత్యా తావద్భిర్గ్రన్థిభిర్యుతమ్ ॥ ౭౨
అగ్న్యగపవిత్రం హస్తేన సమాయామం ప్రకీర్తితమ్ ।
మధ్యమం పఞ్చవింశత్యా * ద్వావింశత్యాధమే మతమ్ ॥ ౭౩
సూత్రాణాం పఞ్చవింశత్యా పవిత్రం స్రుక్స్రువాదిషు ।
తదాయామసమాయామం గ్రన్థిభిర్బహుభిర్యుతమ్ ॥ ౭౪
అర్ఘ్యపాత్రే తథా ధూపదీపపాత్రే చతుర్ముఖ ।
ఘణ్టాయామపి మాలాయాం సర్వత్రాష్టోత్తరైశ్శతైః ॥ ౭౫
సూత్రైః క్లిప్తా గ్రన్థిద్వాదశాఙ్గులమాయుతమ్ ।

❖ విష్వక్సేనతార్క్ష్యాదీనాం పవిత్రాణి. ❖

విష్వక్సేనస్య తార్క్ష్యస్య తథా దుశ్చ్యవనాదిషు ॥ ౭౬
దిగ్దేవతాసు ద్రుహిణే దుర్గాయాం విఘ్ననాయకే ।
రుద్రే చ పరివారేషు పవిత్రం తన్తుభిః కృతమ్ ॥ ౭౭
శతేనాష్టోత్తరేణ స్యాద్ద్వాత్రింశద్గ్రన్థిభిర్యుతమ్ ।
హస్తమానాయతం కార్యం చణ్డాదిషు చ సర్వతః ॥ ౭౮

---

* ద్వాదశైవాధమే మతాః.

❖ కుమ్భతోరణాదీనాం పవిత్రాణి. ❖

సప్తవింశతిసూత్రేణ గ్రన్థిభిన్నేన నిర్మితమ్ ।
హస్తమానం భవేత్కుమ్భతోరణాదిషు తాదృశమ్ ॥ ౨౯
బలిపీఠపవిత్రం తు కర్ణికాయా ‡ మసంమితమ్ ।

❖ ఆచార్యయతిఋత్విగాదీనాం పవిత్రాణి ❖

ఆచార్యాణాం యతీనాం చ పవిత్రం తన్తుభిఃకృతమ్ ॥ ౩౦
అష్టోత్తరశతైః * సూత్రైర్గ్రన్థిభిః పర్వభిర్యుతమ్ ।
ఋత్విజాం పూజకానాం చ బ్రాహ్మణానాం తథైవ చ ॥ ౩౧
ఏకాశీత్యా కృతం సూత్రైర్నాభ్యన్తపరిలమ్బితమ్ ।
రాజ్ఞః పవిత్రం సూత్రేణ శతేనాష్టోత్తరేణ తు ॥ ౩౨
యథేష్టగ్రన్థినిచయైస్స్థూలగర్భైశ్చ నిర్మితమ్ ।
† నాభ్యన్తమానమేతత్స్యాత్తథా తదనుజీవినామ్ ॥ ౩౩
ఏకాశీత్యా కృతం సూత్రైర్వైశ్యాదీనాం చ తన్తుభిః ।
చతుర్వింశతిభిస్తేషాం పవిత్రముపవీతవత్ ॥ ౩౪

❖ విభవానురోధేన పవిత్రమానమ్. ❖

పవిత్రేషు సమస్తేషు విస్తారో విభవే సతి ।
పాదోనమర్ధం పాదో వా సఙ్ఖ్యా స్యాద్విభవక్షయే ॥ ౩౫

❖ మణిముక్తాప్రవాలాదిభిరపి పవిత్రగ్రన్థియోగః. ❖

గ్రన్థీంస్తతః పవిత్రాణాం ద్రవ్యైః కస్తూరికాదిభిః ।
మణిముక్తాప్రవాలాద్యై రత్నైశ్చాపి యథావసు ॥ ౩౬
లోహైశ్చ కలధౌతాద్యైస్స్థూలైర్వా తదసన్నిధౌ ।
పూరయిత్వా దృఢం బద్ధ్వా గ్రన్థీంస్తాంస్తన్తురజ్జుభిః ॥ ౩౭

---

‡ స్సమం మితమ్. * యుక్తం గ్రన్థిభిర్బహుభిర్యుతమ్. † నాభ్యన్తం త్రయమేతత్ స్యాత్.

❖ పవిత్రగ్రన్థీనామాకారః ❖

గ్రన్థయశ్శృఙ్ఖసంస్థానసమానాకృతయోఽథ వా ।
ధాత్రీఫల సమాకారా యద్వా ముక్తాది సన్నిభాః ॥ ౮౮

❖ పవిత్రవర్ణగన్ధరచనా. ❖

కుఙ్కుమై రోచనాభిశ్చ తథా మలయజైరపి ।
లోహితైరప్యవశ్యామైస్సంపిష్టైగకర్దమీకృతైః ॥ ౮౯
గ్రన్థీనామన్తరాలాని లిమ్పేచ్ఛోభా యథా భవేత్ ।
గ్రన్థీనాం పూరణం యద్వా మల్లికాద్యైస్సుగన్ధిభిః ॥ ౯౦
పుష్పైస్తదన్తరాలాని నిశాచర్ణాభిరేవ వా ।
రఞ్జయేత్తన్తవశ్చాపి గ్రన్థయశ్చ యథేచ్ఛయా ॥ ౯౧
యథావిభవవిస్తారం కల్పనీయాశ్చతుర్ముఖ ।
విభవే సతి సఙ్కోచో నైవ కార్యస్తథాఽసతి ॥ ౯౨
విస్తారో నైవ కార్యస్స్యాత్తదేవ ప్రీణనం హరేః ।

❖ పవిత్రాధివాసకాలవికల్పః ❖

సద్యోఽధి * వాస్య వా తస్మిన్నుపోష్యారాధయేద్ధరిమ్ ॥ ౯౩

❖ శ్రద్ధాయా ఆవశ్యకతా. ❖

గృహార్చనే కౌతుకే వా మణ్డలే వా ఘటేఽపి వా ।
అర్చనం శ్రద్ధయా కార్యం శ్రద్ధాపూతమిదం జగత్ ॥ ౯౪

❖ సిద్ధే పవిత్రే భగవదర్చనమ్. ❖

విహితేషు పవిత్రేషు యథోక్తేనైవ వర్త్మనా ।
ఆరభేతార్చనం విష్ణోర్దశమ్యాం చ నివేదనమ్ ॥ ౯౫
నిశాముఖే గురుస్సార్ధం మూర్తిపైస్సుసమాహితః ।

❖ భగవతి విజ్ఞాపనీయగాథా. ❖

యజమానేన సహితః ప్రవిశేద్విష్ణుమన్దిరమ్ ॥ ౯౬
ప్రవిశ్య పూజయిత్వా తం గురుస్తైస్సహితస్స్వయమ్ ।
విజ్ఞాపయేదిమాం గాథా † మీరయన్ ప్రాఞ్జలిస్థితః ॥ ౯౭

---

* వాసః. † మీరయేత్.

న్యూనాతిరేకశాన్త్యర్థం పవిత్రారోహణం పరమ్ ।
అర్చనం భగవత్ సర్వదురితోత్సారణక్షమమ్ ॥ ౯౮
సంపదాం చాపి సర్వాసాముత్పాదనమనుత్తమమ్ ।
క్రియతే తదవిఘ్నేన యథా స్యాత్కర్మ చోదితమ్ ॥ ౯౯
తథానుజ్ఞాపయామి త్వా మనుజానీహి కర్మ తత్ ।
ఇతి విజ్ఞాప్య నిర్గత్య మన్దిరాత్

❖ గురోరుపవాసః ❖

మణ్డపే పునః ॥ ౧౦౦
సంస్తీర్య దర్భాన్ ప్రాగగ్రాన్ తేషు ప్రాగాననో గురుః ।
ఉపవిశ్యోపవాసం చ కల్పయిత్వా సమాహితః ॥ ౧౦౧
నయేత్తత్రైవ తాం రాత్రిం జపధ్యానపరస్సదా ।

❖ అపరేద్యురధివాసకాలః ❖

అపరేద్యు * ర్నిశీథిన్యామధివాసనకర్మ తత్ ॥ ౧౦౨
ఆరభేతైకబేరేషు బధ్వా తత్రైవ కౌతుకమ్ ।

❖ బహుబేరైకబేరస్థలే కౌతుకబన్ధవిధానమ్. ❖

బహుబేరేషు కల్యాణబిమ్బే † కౌతుకమఙ్గలమ్ ॥ ౧౦౩

❖ అధివాసవిధిః. ❖

తతో నిర్గత్య విపులే మణ్టపే తోరణాదికమ్ ।
అర్చయిత్వా యథాపూర్వం దిక్షు చైవ విదిక్షు చ ॥ ౧౦౪
చతుర్వేదవిదో విప్రానేకాయనవిదస్తథా ।
అధీయానాన్ స్థాపయిత్వా తూర్యఘోషేషు సత్సు చ ॥ ౧౦౫
మఙ్గలేష్వపి చాన్యేషు కల్పితేషు యథాతథమ్ ।
పవిత్రపాత్రాణ్యాదాయ ప్రాగుదగ్భువి మణ్డపే ॥ ౧౦౬
ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః ।

---

* నిశాయాం స్యాత్. † కల్యాణ.

దహనాప్యాయనధ్యానైగ పాత్రస్థాని విశోధయేత్ ॥ ౧౦౭
ధూపయేద్గన్ధవద్భిర్వైర్విలిః మృత్కస్తూరికాదిభిః ।
పుష్పాణి వికిరేత్తేషు గన్ధవన్తి బహూని చ ॥ ౧౦౮
తాని భూషణపాత్రాణి వేష్టయేన్నవవాససా ।

❖ చక్రముద్రాప్రదర్శనమ్. ❖

దర్శయేచ్చక్రముద్రాం చ § పూజయేదస్త్రవిద్యయా ॥ ౧౦౯

❖ మణ్డపసూత్రబన్ధక్రమః. ❖

ఐశానీం దిశమారభ్య సూత్రైస్సంవేష్ట్య మణ్టపమ్ ।
మణ్టపస్యోపరి ధ్యాత్వా చక్రం భూమితలే పునః ॥ ౧౧౦
పద్మం గదాం చ ద్వారేషు శఙ్ఖమష్టసు దిక్షు చ ।

❖ భూతేభ్యో మాషాన్నబలిదానమ్. ❖

ప్రత్యూహకారిణాం తస్య ఛిద్రమన్విష్య ధావతామ్ ॥ ౧౧౧
భూతానాం రాక్షసాదీనాం మాషాన్నేన * బలిం క్షిపేత్ ।

❖ కల్యాణబేరస్య ఉపవీతాన్తముపచరణమ్. ❖

బహుబేరేషు కల్యాణబిమ్బం స్నానాసనే బహిః ॥ ౧౧౨
స్థాపయిత్వోపవీతా † న్తముపచరేత్ యథాతథమ్ ।

❖ చక్రాబ్జమణ్డలే మహాహవిర్నివేదనమ్. ❖

చక్రాబ్జమణ్డలే భూయస్సమానీయ చతుర్ముఖ ॥ ౧౧౩
హవిర్నివేదనాన్తే తు సమారాధన కర్మణి ।
నిష్ఠితే కరకే కుమ్భే దేవమావాహ్య పూజయేత్ ॥ ౧౧౪
హవిర్నివేదయిత్వాన్తే హుత్వా చాగ్నిం యథాపురమ్ ।

❖ ఏకబేరే కల్యాణారాధననిషేధః. ❖

ఏకబేరే తు కల్యాణ కౌతుకారాధనం వినా ॥ ౧౧౫

---

§ పూజయిత్వా. * బలిబర్హిః. † ద్వైరుపచరేత్.

అన్యత్సర్వమనుష్ఠేయం యథా పూర్వోదిత §క్రమాత్ ।
సమ్భవే కౌతుకే తస్మిన్ పవిత్రం భూషణం పునః ॥ ౧౧౬
నిక్షిపేత్కుమ్భకరకే దహనే తదనన్తరమ్ ।
చక్రాబ్జమణ్డలే మన్త్రైరిదం విష్ణురితి బ్రువన్ ॥ ౧౧౭
ప్రవిశ్య మన్దిరం సర్వైర్మఙ్గలైస్సహ దేశికః ।
మూలబేరం ¶ సమాసాద్య పవిత్రన్యసనం తతః ॥ ౧౧౮

❖ పవిత్రతన్తూనాం పఞ్చవర్ణత్వమ్. ❖

పూర్వోదితేన మన్త్రేణ * సర్వార్చాసు యథాక్రమమ్ ।
పవిత్రభూషణన్యాసగపఞ్చ † రాగైశ్చ తన్తుభిః ॥ ౧౧౯
ప్రాసాదం వేష్టయేద్రాత్రౌ సర్వమామ్నాయఘోషణైః ।
వాద్యైర్గేయైశ్చ నృత్తైశ్చ స్తోత్రైర్జాగరితా జనాః ॥ ౧౨౦

❖ అపరేద్యురుపచారః. ❖

నయేయురపరేద్యుశ్చ కౌతుకం మణ్డలే స్థితమ్ ।
స్నానవేద్యాం సమాసీయ స్నాపయిత్వా యథావిధి ॥ ౧౨౧
అలఙ్కృత్య చ దేవేశం మణ్డలే మార్జనాదిభిః ।
శోధితే వర్తయిత్వా చ చక్రాబ్జం ♦ పఞ్చవర్ణకైః ॥ ౧౨౨
ద్వారాదియజనం ప్రాగ్వత్కృత్వావస్థాప్య మణ్డలే ।
దేవమారాధ్య ५ దీపాన్తం కుమ్భాదీనపి పూజయేత్ ॥ ౧. ౩

❖ దేవే కుమ్భే చ చతుర్విధాన్ననివేదనమ్. ❖

అన్నం చతుర్విధం చాపి ≀ కుమ్భే దేవే నివేద్య చ ।
అగ్నౌ చ జుహుయాదన్నం పాయసాది చతుర్విధమ్ ॥ ౧౨౪
పౌరుషేణైవ సూక్తేన యవైశ్చ వ్రీహి వేణుభిః ।
తిలైర్లాజైస్తదా పుష్పైస్తథా చాగరుభిర్ఘృతైః ॥ ౧౨౫

---

§ క్రమమ్. ¶ సమారాధ్య. * సర్వాసు చ. † రజ్జై. ♦ వర్ణపఞ్చకైః.
५ ధూపాన్తమ్. ≀ కుమ్భదేవే.

సమిద్భిర్మూలమన్త్రేణ పృథగష్టోత్తరం శతమ్।

❖ శుభముహూర్తే పవిత్రైశ్చక్రాబ్జమణ్డలమణ్డనమ్ ❖

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే దైవజ్ఞపరిశోధితే॥ ౧౨౬
పవిత్రాణి సమాదాయ చక్రాబ్జం భూషయేత్పునః।

❖ సర్వత్ర మాత్రైక్యమ్. మూలబేరాదిక్రమేణ పవిత్రారోపణమ్ ❖

పద్మాదీని తదఙ్గాని యథా స్వమిదమిత్యృచా॥ ౧౨౭
తతఃకుమ్భే చ కరకే దేవే చ తదనన్తరమ్।
స ఏవ మన్త్రఃకుణ్డేఽపి హవ్యవాహేఽపి తోరణే॥ ౧౨౮
ద్వారకుమ్భేషు తత్ స్థేషు పవిత్రాణి యథా * తథా।
తతఃప్రదక్షిణీకృత్య మణ్డలస్థం జగద్గురుమ్॥ ౧౨౯
ప్రవిశ్య మన్దిరం సర్వైర్మఙ్గలైస్సహ దేశికః।
స్నపనాది విధాయాదౌ సమారాధన † మచ్యుతే॥ ౧౩౦
హవిర్నివేదనాన్తం తత్కృత్వా తత్రత్య దేవతాః।
మూలబేరం సమారభ్య పవిత్రైర్భూషయేత్స్వకైః॥ ౧౩౧

❖ స్వతన్త్రపరతన్త్రబేరార్చనమ్. ❖

పరతన్త్రైస్స్వతన్త్రైశ్చ పర్వాగపూర్వోక్త § విద్యయా।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైః పవిత్రాణి పృథక్పృథక్॥ ౧౩౨
దేయాని

❖ పరివారైస్స్వస్వగీతవాద్యాదికలాప్రదర్శనమ్. ❖

దానవేలాయాం వాద్యవాదనకోవిదాః।
¶ నర్తకాగాయకాశ్చైవ తదా స్వాధ్యాయకోవిదాః॥ ౧౩౩
పర్వే యథావత్స్వవృత్త్యాది దర్శయేయుస్తదన్తికే।

---

* యథమ్. † ముచ్యతే. § సఙ్ఖ్యయా. ¶ ఇదమర్ధం క్వచిన్నాస్తి.

❖ అనుక్తపరివారాదిదేవతాపవిత్రారోపణమన్త్రః. ❖

చణ్డాదిపరివారాణామన్యేషాం ♦ ప్రాఙ్గణాసినామ్ ॥ ౧౩౪
పవిత్రాణి ప్రదేయాని బలిపీఠావసానకమ్ ।
బ్రహ్మాది దేవతానాం చ తార్క్ష్యసేనేశయోరపి ॥ ౧౩౫
❛ సర్వేషామప్యనుక్తానాం పవిత్రాణి యథాయథమ్ ।
మన్త్రశ్చ విష్ణుగాయత్రీ యద్వేదం విష్ణురిత్యయమ్ ॥ ౧౩౬
దద్యాచ్చాష్టాక్షరేణైవ మన్త్రేణ ద్వాదశాత్మనా ।
దేశికో మూర్తిపైస్సార్ధం యజమానేన సంయుతః ॥ ౧౩౭

❖ పుష్పాఞ్జలిః. ❖

ప్రవిశ్య మన్దిరం విష్ణో రత్నపూర్ణాఞ్జలిస్స్వయమ్ ।
హేమపుష్పాఞ్జలిర్వాపి దద్యాత్ పుష్పభృతాఞ్జలిః ॥ ౧౩౮
స్తోత్రైస్స్తువానో బహుభిర్వికిరేత్తాని పాదయోః ।
రత్నాని హేమపుష్పాణి పుష్పాణి సురభీణ్యపి ॥ ౧౩౯

❖ సర్వపవిత్రాణాం దేవపాదయోర్న్యాసః. ❖

కల్పితాని మనుష్యాణాం పవిత్రాణి యథాయథమ్ ।
న్యస్య దేవేశపదయోః పుష్పవత్సుసమాహితః ॥ ౧౪౦

❖ పవిత్రవిభజనమ్. ❖

క్షౌమా * దీని పవిత్రాణి దేవం విజ్ఞాప్య దేశికః ।
స్వయం గృహీత్వా క్షౌమాదిపవిత్రం చాత్మనః కృతమ్ ॥ ౧౪౧
దద్యాత్పూజకముఖ్యానామృత్విజాం సహకారిణామ్ ।
ఏకాయనీయనిష్ఠానామన్యేషాం విదుషామపి ॥ ౧౪౨
యథాధికారం క్రమశో దేవస్యాలోక్య చాననమ్ ।

♦ ప్రాఙ్గణే సతామ్. ❛ అన్యేషామప్యనుక్తానాం. * దీని చ వస్త్రాణి.

❖ భగవతి క్షమాభ్యర్థనా. ❖

స్పృష్ట్వా దేవపదామ్భోజ * మాచార్యోఽథ జనాన్తికే ॥ ౧౪౩
న్యూనాతిరేకశాన్త్యర్థం గాథామేనాముదీరయేత్ ।
§ భగవన్ దేవదేవేశ శఙ్ఖచక్రగదాధర ॥ ౧౪౪
సంవత్సరోపచారాణాం పూరణార్థం కృతం మయా ।
ఆరాధనం గృహాణ త్వం భక్తానాం హితకామ్యయా ॥ ౧౪౫
నాహం స్వతన్త్రః కిఞ్చిచ్చ కరోమి విహితం హితమ్ ।
కిన్తు త్వత్ప్రేరితస్సర్వం కరోమి తవ యత్స్వయమ్ ॥ ౧౪౬
తత్క్షన్తవ్యమశేషేణ క్రియాలోపాద్యనుష్ఠితమ్ ।

❖ బ్రాహ్మణసన్తర్పణమ్. ❖

సహాయే యజమానస్తు గాం భువం కాఞ్చనం తథా ॥ ౧౪౭
వస్త్రాదికం తథా ధాన్యం భోజయిత్వా మహీసురాన్ ।
దత్వా యథేప్సితానర్థానాచార్యాయ చ దక్షిణామ్ ॥ ౧౪౮
శతనిష్కవరాం గోభూవస్త్రధాన్యాదికాన్యపి ।
మూర్తిపేభ్యస్తథాన్యేభ్యస్తత్క్రమానుసారతః ॥ ౧౪౯
యథాతుష్టికరం దే[illegible]ం యాగే తత్రోపకుర్వతామ్ ।

❖ బహిర్గ్రామోత్సవకాలః. ❖

అపరాహ్ణే బహిర్గ్రామే కుర్యాదేవం మహోత్సవమ్ ॥

❖ పవిత్రావరోపణావధిః. ❖

ప్రోక్ష్య ప్రత్యహమేతాని పూజాకాలేషు పూజకైః ।
స్థాపనీయాని దివసాంశ్చతుర్దశ చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౧
† యద్వైకవింశతిం సప్త యది వా దివసానపి ।
త్రిరాత్రమేకరాత్రం వా పశ్చాత్తాన్యవరోహయేత్ ॥ ౧౫౨

---

* మాచార్యేణ పదాన్తికే. § ఇదమర్ధం క్వచిన్న దృశ్యతే.

† ద్వ్యైకవింశతిస్సప్త.

❖ పవిత్రారోపణమన్త్రాః. ❖

ఉచ్చరేత్ పౌరుషం సూక్తం సామ యద్వా రథన్తరమ్ ।
త్రిసువర్ణం తథా మన్త్రం మూలమన్త్రమథాపి వా ॥ ౧౫౩

❖ గురవే పవిత్రప్రదానే దోషః. ❖

అవరోహ్య పవిత్రాణి దేయాని గురవే తతః ।
గురవే తాని దత్తాని ప్రీణనాయ మధుద్విషః ॥ ౧౫౪
అన్యథా కర్మనైష్ఫల్యం క్షయస్స్యాద్రాజరాష్ట్రయోః ।

❖ ఆవాహిత దేవతావిసర్జనమ్. ❖

మణ్డలస్థం చ కుమ్భస్థమగ్నిస్థం చ విసర్జయేత్ ॥ ౧౫౫

❖ పవిత్రావరోహణే కాలోత్కర్షానవశ్యకతా. ❖

పవిత్రారోహణదినే కాలోత్కర్షో న యుజ్యతే ।

❖ పవిత్రావరోహణానన్తరం భగవతస్స్నపనమ్. ❖

కృత్వాఽవరోహణం తేషాం స్నపనం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౫౬
కార్యం యథోక్తవిధినా ప్రవిశేన్మన్దిరం తతః ।

❖ పవిత్రోత్సవఫలం. ❖

ఇత్యేవ కథితో బ్రహ్మన్ పవిత్రారోహణేవిధిః ॥ ౧౫౭
అనేన విధినా విష్ణోః పవిత్రారోహణం హరేః ।
కుర్వన్ ఫలాన్యనన్తాని ప్రాప్నుయాన్నైవ సంశయః ౧౫౮
సుఖం జీవతి నిర్వ్యాధిర్యావదాయుస్సమృద్ధిమాన్ ।
ఆయుశ్చ విన్దతి ప్రాప్తుం ధర్మార్థీ ధర్మమాప్నుయాత్ ॥ ౧౫౯
కామానవాప్నుయాత్కామీ అర్థార్థీ చార్థమాప్నుయాత్ ।
మోక్షార్థీ మోక్షమాప్నోతి ప్రజార్థీ శాన్తిమాప్నుయాత్ ॥

* బాన్ధవైర్లభతేచాపి ప్రవాసిభిస్సమాగమమ్ ।
కీర్తించాప్నోతి పరమాం కీర్తికామో న సంశయః ॥ ౧౬౧
జ్ఞానార్థీ జ్ఞానమాప్నోతి శాన్త్యర్థీ శాన్తిమాప్నుయాత్ ।
శత్రవస్తు ప్రణశ్యన్తి గ్రహభూతాద్యుపద్రవాః ॥ ౧౬౨
ఆరోగ్యకామీ చారోగ్యం శ్రీకామశ్శ్రియమాప్నుయాత్ ।
బహునాత్ర కిముక్తేన ఫలం యద్యదభీప్సితమ్ ॥ ౧౬౩
తత్సర్వం తస్య హస్తస్థం నాత్ర కార్యా విచారణా ।
భుక్త్వా భోగాంశ్చ విపులాన్ ధ్యాత్వా చాన్తే మధుద్విషమ్ ॥
తల్లోకం సమవాప్నోతి న చేహాజాయతే పునః ।
ధారయన్తి పవిత్రాణి యే భక్త్యా శ్రద్ధయాన్వితాః ॥ ౧౬౪
తేపి నిర్ధూయ పాపాని మోదన్తే దివి దేవవత్ ।
ఆచార్యో మూర్తిపాస్సర్వే యే చాన్యే పరిచారకాః ॥ ౧౬౫
యే శృణ్వన్తి చ పశ్యన్తి కీర్తయన్తి చ కర్మ తత్ ।
తే సర్వేపి సమృద్ధార్థా లభన్తే సర్వసంపదః ॥ ౧౬౬

❖ ఆగ్రయణపూజాయోగ్య మాసతిథినక్షత్రాది. ❖

† ఆగ్రయణం శ్రావణే మాసి మాసి ప్రోష్ఠపదేఽపి వా ।
మాసే చాశ్వయుజే బ్రహ్మన్ కార్తికే మాసివా భవేత్ ॥ ౧౬౭
వర్షాస్వేవం తతోన్యత్ర తైషే మాఘేఽపి వా భవేత్ ।
ఫాల్గునే మాసి చైత్రే వా వైశాఖే వా తదాచరేత్ ॥ ౧౬౮
హస్తే చ శ్రవణే పౌష్ణే నైరృతే చ ప్రజాపతేః ।
నక్షత్రే వారుణే పుష్యే వాయవ్యే దితిదైవతే ॥ ౧౭౦
§ మఖాసు మైత్రే చిత్రాయాం శ్రవిష్ఠాయామథాపి వా ।
సౌమ్యే త్రిషూత్తరాఖ్యేషు సమ్భవానుగుణం భవేత్ ॥ ౧౭౧

---

* పాన్థో వై లభతేచాపి బన్ధుభిశ్చ. † ఆగ్రెణం శ్రావణే. § మఖె చ చిత్రే చైత్రాయామ్.

అయుగ్మాస్తిథయస్సర్వా నవమీపరివర్జితాః ।
యుగ్మాస్తు తిథయో నేష్టా ద్వితీయాం దశమీం వినా ॥ ౧౭౨
సోమో బృహస్పతిస్సౌమ్యో భృగుశ్చేతి గ్రహాశ్శుభాః ।
మేషవృశ్చికమీనే తు కన్యాఝషకులీరకే ॥ ౧౭౩
పూర్వపక్షే చ కర్తవ్యస్తత్రాయం కర్మణః క్రమః ।

❖ ఓషధిలవన ధాన్యగ్రహణాదివిధిః. ❖

ఆదౌ దధ్యోదనం క్షేత్రే క్షేత్రపాలాయ కల్పయేత్ ॥ ౧౭౪
ముహూర్తే లవనస్యోక్తే విధాయ లవనం తతః ।
ధాన్యం *కణిశభారేణ గృహ్ణీయాద్భూమికర్షకైః ॥ ౧౭౫
కదలీపనసాదీని తథా దధిఘృతాదికమ్ ।
ధాన్యభారానపి తదా †కన్దల్యాదిదలాని చ ॥ ౧౭౬
నయేయుర్నృత్తవాదిత్రగీతాలఙ్కారసంయుతమ్ ।

❖ ధాన్యానయనకాలే రక్షాసంవిధానమ్. ❖

పురతశ్చ పృష్ఠతశ్చైవ సేనేశవిహగాధిపా ॥ ౧౭౭
అలఙ్కృతౌ కుఞ్జరాదియానారూఢౌ యదావసు ।
ఛత్ర చామరకౌశేయధ్వజాదిపరిబర్హకౌ ॥ ౧౭౮

❖ గ్రామప్రాదక్షిణ్యేన ధాన్యానాం కోష్ఠాగారనయనమ్. ❖

నీత్వా ప్రదక్షిణం గ్రామమాలయం చ మధుద్విషః ।
గోష్ఠాగారం ప్రవిశ్యాన్తర్ధాన్యం కణిశగోచరమ్ ॥ ౧౭౯

❖ భాణ్డే ధాన్యనిక్షేపణే మన్త్రః. ❖

శ్రీసూక్తేన సమభ్యర్చ్య భాణ్డేష్వభినవేషు తత్ ।
నిక్షిప్య సఙ్గ్రహం తస్య కుర్యాత్తత్రాలయేషు చ ॥ ౧౮౦

---

* కణిశహారేణ. † కన్దలాని దలాని చ.

❖ కర్మకరేభ్యో ధాన్యవిభాగః. ❖

కర్మిణాం దేవదేవస్య తథా దేవం సమర్చతామ్।
యథాధికారం ధాన్యాని దద్యాచ్చ సమయే శుభే॥ ౧౮౧

❖ పరిష్కృత హవిర్నివేదనమ్. ❖

తణ్డులాన్నూతనా § నామ్ క్షాలితాంస్త్రిఃఫలీకృతాన్।
మరిచైర్జీరకైర్యుక్తాన్ గుళపాకేసుభావితాన్॥ ౧౮౨
నాలికేరఫలోపేతానిక్షుఖణ్డసమన్వితాన్।
మూలబేరాదిబేరాణాం ముహూర్తే శోభనే గురుః॥ ౧౮౩

❖ నవతణ్డులహోమః. ❖

నివేదయేత్తతో మూలవిద్యయాష్టోత్తరం శతమ్।
తణ్డులైర్జుహుయాదగ్నౌ

❖ నవాన్ననివేదనమ్. ❖

¶ బ్రాహ్మణానాం యథాపురమ్॥ ౧౮౪
తస్మిన్ దినే పరేద్యుర్వా నవాన్నాని నివేదయేత్।
పరిభూతసంస్కృతా ‖ నేకనిష్కాని కదలీదలే॥ ౧౮౫

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే
చర్యాపాదే ♦ పవిత్రాద్యుత్సవవిధిర్నామ
చతుర్దశోఽధ్యాయః.

---

§ నన్యాన్. ¶ బ్రహ్మాదీనాం. ‖ న్నాని. ♦ ఆగ్రయణోత్సవ.

పంచదశోఽధ్యాయః.

❖ మాసానుబన్ధివ్రతేషు వరాహవ్రతమ్. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

* మాసి భాద్రపదే దేవం శ్రవణే చాదిపూరుషమ్ ।
వరాహరూపం సుభగం హిరణ్యాక్షాసురద్విషమ్ ॥ ౧
యజేత ధరయా దేవ్యా సార్ధం సర్వార్థసిద్ధయే ।
అన్యేషాం మూర్తిభేదానామపి తస్మిన్ సమర్చనమ్ ॥ ౨

❖ ఆశ్వయుజమాసవ్రతమ్. ❖

స్వాతావాశ్వయుజే మాసి పూజనం స్నపనాదిభిః ।

❖ కార్తికద్వాదశీవ్రతమ్. ❖

కార్తికే మాస సంప్రాప్తే ద్వాదశ్యాం చాసితేతరే ॥ ౩
పక్షే ప్రబోధయేద్దేవమర్చయిత్వా యథావిధి ।
మన్త్రేణోదుత్యమిత్యేవ ఉత్తిష్ఠేతి చ బోధనే ॥ ౪
ప్రబోధ్య వార్చయేద్దేవముత్థితం విధివన్మనా ।
ఔత్సవం బిమ్బమభ్యర్చ్య మణ్డపే మణ్డలే స్థితమ్ ॥ ౫
ద్వారతోరణకుమ్భాదియోజనం చ యథాపురమ్ ।
గ్రామే మహోత్సవః కార్యః సర్వమఙ్గలసంయుతః ॥ ౬
సర్వే చాశ్రమిణః కుర్యుర్వ్రతానాం చ విసర్జనమ్ ।
దశనిష్కం తదర్ధం వా దక్షిణాం గురవే తదా ॥ ౭

❖ కృత్తికాదీపోత్సవః ❖

కృత్తికాసు చ కార్తిక్యాం పౌర్ణమాస్యాం మధుద్విషః ।
కృత్తికాభిరయోగే వా కేవలాయాం తిథౌ భవేత్ ॥ ౮

---

* తస్మిన్.

* దీపోత్సవం తథా సర్వం శోధయేన్మమ మన్దిరమ్ ।
ఆరోప్య సర్వతో దీపాన్ స్తమ్భేషూచ్ఛ్రేమర్ధుదిక్ష్వపః ॥ ౯
దిక్షు సర్వాసు సర్వత్ర తథా చావరణేషు చ ।
కూటాకారాగకల్పనీయాస్తేషాం స్యుర్దీపమాలికాః ॥ ౧౦
ప్రాకారభిత్తిషు తథా మణ్డపే గోపురేషు చ ।
బహ్వీభిర్దీపమాలాభిర్భావ్యం సర్వాసు దిక్షు చ ॥ ౧౧
దీపోత్సవాయ పూర్వేద్యుర్నిశి కల్యాణకౌతుకమ్ ।
బధ్నీయాదౌత్సవే బిమ్బే సర్వమఙ్గలసంయుతమ్ ॥ ౧౨
అపరేద్యుశ్చ మూలాదిబేరాణామర్చనం భవేత్ ।
నైమిత్తికం ప్రదోషే తు కుర్యాద్దీపాధివాసనమ్ ॥ ౧౩
పురస్తాన్మూలబేరస్య పాత్రమారోప్య నూతనమ్ ।
ధాన్యరాశౌ తతస్తస్మింశ్చాజ్యమాఢకసంమితమ్ ॥ ౧౪
కాపిలం తైలమథవా నిక్షిప్య పరిశోధితమ్ ।
ఋజువర్తిం తన్తుభిర్వా వాససా నూతనేన వా ॥ ౧౫
కల్పయిత్వా సముద్ధృత్య కుణ్డాగ్నిం తేన దీపయేత్ ।
వర్తిమాగ్నేయమన్త్రేణ అగ్నిముద్రాం ప్రదర్శయేత్ ॥ ౧౬
అభ్యర్చ్య చాగ్నిమన్త్రైస్తు ముహూర్తే శోభనే గురుః ।
ఆదాయ పాత్రం తత్స్థేన వహ్నినా వలజాదిషు ॥ ౧౭
దీపయేద్దీపికాస్సర్వాస్త్వాగ్నేయేషు విదిశో దిశః ।
ఘోషయత్సు తథా నృత్తగీతాదీనాం సముద్యమే ॥ ౧౮
అధీయానేషు విప్రేషు మన్త్రాన్ననలదైవతాన్ ।
ఔత్సవం బిమ్బమాదాయ సర్వాలఙ్కారశోభితమ్ ॥ ౧౯
యానమారోప్య రథ్యాసు నయేదావరణేషు చ ।
దృశ్యాని నాటకాదీని కృత్రిమాణీతరాణి చ ॥ ౨౦

---

* దీపోత్సవస్తదా సర్వం శోధయేద్దేవమన్దిరమ్ ।

దర్శయేద్దేవదేవాయ † భాషాభేదాన్యథోదితాన్ ।
ఆనాద్య మణ్టపే తస్మిన్నివేద్యం చ మహాహవిః ॥ ౨౧
పృథుకాన్ సంస్కృతాన్ సక్తూన్ ఫలలావగ్నితప్తమో ।
అపూపాన్ సమయే తస్మిన్నివేద్య మధువిద్విషే ॥ ౨౨
అభ్యన్తరం మన్దిరస్య గమయేన్నగ్గలాన్వితమ్ ।
కృత్తికాదీపవిధినా సమారాధనమీరితమ్ ॥ ౨౩
విశాం చ రాజ్ఞాం రాష్ట్రస్య సమ్పత్కరమనుత్తమమ్ ।
పితృప్రీతికరం బ్రహ్మన్ ప్రీణనం జాతవేదసః ॥ ౨౪

❖ మార్గశీర్షద్వాదశీవ్రతమ్. ❖

మార్గశీర్షే సితే పక్షే మాసి వ్రతమనుత్తమమ్ ।
ద్వాదశ్యాం వ్రతపూర్వత్వాద్వ్రతమారాధనం హరేః ॥ ౨౫
ఆరాధనం భగవతః కుర్వంస్తాదృశముత్తమమ్ ।
దశమ్యాం హరిమారాధ్య భోజయిత్వా చ భూసురాన్ ॥ ౨౬
దక్షిణాం చ యథాశక్తి దత్వా తేభ్యస్సమాహితః ।
భగవత్సన్నిధౌ తేషాం విజ్ఞాప్య ద్వాదశీవ్రతమ్ ॥ ౨౭
అనుజ్ఞాపూర్వకం పూజాం వ్రతపూర్వాం మహాఫలామ్ ।
సఙ్కల్ప్య దర్భేష్వాసీనః ప్రాఙ్ముఖః ప్రణిధానవాన్ ॥ ౨౮
హవిష్యాశీ సకృత్కృత్వా సర్వం కర్మాహ్నికం తథా ।
రాత్రౌ చ భగవద్యోగమాస్థాయ చ యథావిధి ॥ ౨౯
అపరేద్యుః క్రియాజాతమేకాదశ్యాం యథావిధి ।
పూర్వం త్రిషవణస్నాయీ నియమం పరమాస్థితః ॥ ౩౦
అనశ్నన్ దేవమారాధ్య హోమాన్తం మౌనమాస్థితః ।
భగవద్ధ్యాననిరతో వ్యవహారం చ లౌకికమ్ ॥ ౩౧

---

† సర్వాలఙ్కారశోభితమ్.

అసంస్పృశన్ మనసకాయకర్మభిశ్చేఙ్గితాదిభిః ।
స్థితో మౌనీ తదా తద్వద్రాత్రౌ కౌతుకబన్ధనమ్ ॥ ౩౨
బధ్వా దేవేశమారాధ్య దర్భశాయీ నయేన్నిశామ్ ।
బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోత్థాయ కృత్వా సన్ధ్యాం యథావిధి ॥
కర్మదేవాన్తికం గత్వా కుర్యాత్పూజాం యధాపురమ్ ।
చతుర్వేదవిదో విప్రాన్ దిక్షు ప్రాచ్యాదిషు క్రమాత్ ॥ ౩౪
దర్భాసనేష్వాసయిత్వా దేవస్యాభిముఖం యథా ।
కోణేషు చ దిశాం విప్రానేకాయనవిదస్తథా ॥ ౩౫
అధ్యాపయేదధ్యయనం యదా ప్వచ్ఛన్దసాం గురుః ।
సామగానితరాలాభే కేవలాం స్తవసి స్థితాన్ ॥ ౩౬
ఏకాయనవిదో వాపి హరేస్తత్ప్రీణనం వరమ్ ।
* ప్రాశయేద్బ్రాహ్మణైస్సార్ధం వ్రతస్థః కాయశుద్ధయే ॥ ౩౭
కుశోదకం పఞ్చగవ్యం ప్రాపణం చ యదాక్రమమ్ ।
దివా స్వాపం పరాన్నం చ పునర్భోజనకర్మ చ ॥ ౩౮
స్త్రీసేవాం తైలసేవాం చ కాంస్యభోజనమేవ చ ।
మాంసాశనం త్యజేత్తస్మిన్ దివసే కర్మగర్హితమ్ ॥ ౩౯
భోజయేచ్చ యథాశక్తి దద్యాదన్తే చ దక్షిణామ్ ।
ఉపవాసాక్షమో నక్తమేకాదశ్యాం సమాచరేత్ ॥ ౪౦
అజ్ఞానాచ్చేత్త్రయోదశ్యాం పారణం రాక్షసం భవేత్ ।
వర్జ్యాశ్చ వారా మన్దస్య భృగోరఙ్గారకస్య చ ॥ ౪౧
నక్షత్రం యమదైవత్యం వ్రతారమ్భే చతుర్ముఖ ।
పారణే చోపవాసశ్చ న దోషాయ తిథిత్రయే ॥ ౪౨
న సమ్భాషేత పాషణ్డవృత్తిభిర్గర్హితైర్నరైః ।
ప్రమాదాదపి నైవాన్యైర్నాస్తికైః ప్రతిలోమజైః ॥ ౪౩

---

* పారయే.

నాశౌచవద్భిర్ద్వాదశ్యాం ప్రతిష్ఠో నావలోకయేత్ ।
ఆర్ద్రాయామపి మాసేऽస్మిన్ జన్మర్క్షే చ గరుత్మతః ॥ ౪౪
తత్ప్రీతయే సమారాధ్యో హరిశ్శాస్త్రోక్తవర్త్మనా ।
పాయసాన్నం గుళాన్నం చ † ప్రభాతే వినివేదయేత్ ॥ ౪౫
బిమ్బం చోత్సవమాకల్ప్య వీథికావరణేషు చ ।
§ గరుడేనైవ సహితం గమయేన్మఙ్గలాన్వితమ్ ॥ ౪౬

❖ ఉత్తరాయణవ్రతమ్. ❖

ఉత్తరే చాయనే దేవం స్నపనాద్యైస్సమర్చయేత్ ।
ఘృతేనాభ్యఞ్జయేద్దేవం మజ్జయేద్వా ఘృతాదిషు ॥ ౪౭
ఘృతే వా దధ్ని పీయూషే యద్వా మధుని సమ్భృతే ।
ఫలేషు వా ఫలరసే పఞ్చగవ్యరసేషు వా ॥ ౪౮
పాయసాదిషు చాన్నేషు కాలపుష్పచయేషు వా ।
దలేషు వా తులస్యాదేర్నవరత్నచయేషు వా ॥ ౪౯
సువర్ణకలధౌతేషు పుష్పాకారేషు శోభనే ।
సువర్ణ * గోలకాగకృత్యా ¶ కల్పితావయవోజ్జ్వలాః ॥ ౫౦
కల్పితాకల్పకల్యాణప్రతిమాకారసంమితాః ।
పీఠికాకారతులితాస్తాభిరాచ్ఛాద్య భూషయేత్ ॥ ౫౧
పఞ్చాయుధసమాకారా హస్తాదిసదృశాకృతీః ।
కృత్వా పృథగ్యథాశోభం గోలకాగ కఞ్చుకాకృతీః ॥ ౫౨
భూషయేత్తాభిరఙ్గాని చాయుధాని చ సర్వశః ।
ఆపాదమస్తకం వాన్యైర్వ్రీహ్యాదిభిరధోక్షజమ్ ॥ ౫౩
ఛాదయేన్మూలమన్త్రేణ పూరణం సర్వవస్తుభిః ।

---

† ప్రభూతం. § ఉత్తరే గరుడేనైవసహితం. * గోలకశబ్దస్థానే గోలికేతిసాధు. ¶ లిఖితా.

¹ త్రి(ప్ర స్త్రి)పాదసహితానపి వా ద్విగుణాం స్తదా ॥ ౫౪
పూరయేత్కాలమాతోద్యనృత్తగీతాదిమఙ్గలమ్ ।
ఆచరేత్సర్వమేతస్మిన్యథావిభవ విస్తరమ్ ॥ ౫౫
జుహుయాత్సర్పిషా యావత్పూరణం మూలవిద్యయా ।
దేయా చ దక్షిణా స్వర్ణమాచార్యాయ యథావసు ॥ ౫౬
ఘృతాదిపూరణం చైతత్సర్వకామసమృద్ధిదమ్ ।

❖ పుష్యమాసవ్రతమ్. ❖

పుష్యే చ మాసి నక్షత్రే పౌర్ణమాస్యామథాపివా ॥ ౫౭
ఆరాధనం భగవతస్సర్వపాపవినాశనమ్ ।

❖ మాఘమాసె తిలపద్మవ్రతమ్. ❖

మాఘమాసే సితే పక్షే పఞ్చమ్యాం మధువిద్విషమ్ ॥ ౫౮
సమారాధ్య యథాశాస్త్రం దెవస్యాగ్రె మహీతలె ।
గోమయాలెపితే ద్వాభ్యాం హస్తాభ్యామపి సంమితే ॥ ౫౯
చతుర్భిర్వా సమాయామవిస్తారె చ్ఛాదితెపునః ।
వాససా నూతనెనైవ సదశేన తథోపరి ॥ ౬౦
కృష్ణాజినేన శుద్ధేన ఛెదనచ్ఛేదనాదినా ।
* వర్జితేన సమాచ్ఛాద్య వస్త్రం తదుపరి క్షిపేత్ ॥ ౬౧
తిలానాం భారమెకం వా ద్వౌ వా కృత్వా చ వేదికామ్ ।
త్రిమేఖలాం తిలె తస్మిన్ పద్మాకారసమాకృతిమ్ ॥ ౬౨
నిష్కత్రయాత్మకం స్వర్ణం లేఖాపద్మం తిలెషు వా ।
నిక్షిప్య నవరత్నాని దిక్షు చాష్టాసు నిక్షిపేత్ ॥ ౬౩
ధాన్యపూర్ణాని పాత్రాణి ద్వే ద్వె ప్రతిదిశం క్రమాత్ ।
ప్రస్థతైలం తథా సర్పిర్దధి చాపి చతుర్గుణమ్ ॥ ౬౪

---

¹ త్రిపాదభారసహితా నాడిర్వా ద్విగుణాస్తదా. * లజ్జితె చ.

పార్శ్వయోః పురతశ్చాపి పాత్రస్థం న్యస్య భూతలే ।
† తిలాజ్యాహారః పురతస్త్రీణ్యహాని జితేన్ద్రియః ॥ ౬౫
ఉపోష్య వా గురుః పూర్వమేకరాత్రం చతుర్ముఖ ।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైస్తిలాన్యస్తాన్యనన్తరమ్ ॥ ౬౬
అధీయానేషు విప్రేషు తూర్యవాదిత్రఘోషణైః ।
మఙ్గలేషు తథాన్యేషు ప్రవృత్తేషు యథావిధమ్ ॥ ౬౭
తిలైస్సహస్రకృత్వోఽగ్నౌ జుహుయాన్మూలవిద్యయా ।
ఆచార్యం పఞ్చకాలజ్ఞం భగవచ్ఛాస్త్రకోవిదమ్ ॥ ౬౮
కల్యాణాచారనిరతం సర్వైస్సముదితం గుణైః ।
తస్మై భాగవతాయేదమర్చయిత్వా సితాదిభిః ॥ ౬౯
తిలపద్మం ప్రదాతవ్యం సన్నిధౌ వారిపూర్వకమ్ ।
ప్రీయతాం భగవాన్ విష్ణురిత్యాచార్యేణ మన్త్రవిత్ ॥ ౭౦
తదన్తే దేవమభ్యర్చ్య § భోజయిత్వా మహీసురాన్ ।
దద్యాచ్చ దక్షిణాం తేభ్యో గురవే చ యథోదితామ్ ॥ ౭౧
ఇత్థం తిలసరోజం యో దద్యాద్ధాన్యాదిసంయుతమ్ ।
పునాతి స పితౄన్ * సర్వానాత్మానం చ పరావరాన్ ॥ ౭౨
మాసత్రయే పౌర్ణమాస్యాం చ యజనం స్నపనాదిభిః ।

❖ ఫాల్గునమాసే శ్రీకామవ్రతమ్ ❖

ఫాల్గునే మాసి ఫల్గున్యాం శ్రీకామో హరిమర్చయేత్ ॥ ౭౩
ఉపోష్య పూర్వం నియతో ధ్యాయన్నిత్థం సమాహితః ।
విపులే బిల్వవిపినే మధ్యే పుష్కరశోభితే ॥ ౭౪
మహాతటాకే శిఞ్జానపక్షిసఙ్ఘసమాకులే ।
¶ మణ్డపే తత్ర మాహేన్ద్రే ♦ రత్నప్రాకారవేష్టితే ॥ ౭౫

---

† తిలాజ్యభారసహితా. § పూజయిత్వా. * సర్వాన్కుల్యానపి.
¶ మణ్డలే. ♦ ప్రాకారపరివేషణే.

చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారే కల్పకద్రుమమణ్డితే ।
సౌవర్ణే బహుకల్యాణరత్నస్తమ్భసమన్వితే ॥ ౨౬
సింహాసనే వరే రత్నపద్మేఽష్టదలసంయుతే ।
కర్ణికాకేసరోపేతే సుఖాసీనం శ్రియా సహ ॥ ౨౭
పూర్వాదిదిక్షు ధ్యాతవ్యా వాసుదేవాదయో దలే ।
ఆగ్నేయాదిషు కోణేషు చత్వారో హస్తినః క్రమాత్ ॥ ౨౮
గుగ్గులుశ్చ కురణ్డశ్చ దమకశ్శలలస్తథా ।
శఙ్ఖపద్మనిధీ చాపి సింహావిష్టరపార్శ్వయోః ॥ ౨౯
అన్యోన్యాభిముఖౌ భూరి వమన్తౌ వసు సర్వదా ।
భూమ్యాదయోఽష్టౌ పూర్వాదిదిక్షు చామరపాణయః ॥ ౩౦
ఇన్ద్రాదయశ్చ పూర్వాది దిక్ష్వష్టావష్టసు * క్రమాత్ ।
స్థితాశ్చతుర్షు ద్వారేషు వేత్రహస్తాస్సకఞ్చుకాః ॥ ౩౧
కుబ్జవేషాస్త్రియో ద్వారి పాలయన్త్యో మనోహరాః ।
బలాకినీ భీషికా చ తథైవ వనమాలినీ ॥ ౩౨
శాఙ్కరీ చ క్రమాదేతాః పూర్వాదిషు చతుర్ముఖ ।
ద్వారాణి పాలికాభిశ్చ పూర్ణకుమ్భైర్ధ్వజైస్తథా ॥ ౩౩
తోరణైర్దామభిర్మాల్యైర్దీపైరన్యైశ్చ మఙ్గలైః ।
పరిష్కృతాని ధ్యాత్వైవం దేవీం దేవం చ పూజయేత్ ॥ ౩౪
శ్రియం వా కేవలాం పద్మే కర్ణికాయామవస్థితామ్ ।
మణ్డపే తత్ర పూర్వోక్తే పరివారసమన్వితే ॥ ౩౫
లక్ష్మీప్రసూనకైః పద్మైర్హోమో బిల్వాదిపల్లవైః ।
సమిదాజ్యైశ్చ మన్త్రేణ శ్రియశ్చాష్టాక్షరేణ చ ॥ ౩౬
శ్రీసూక్తాని చతుర్దిక్షు పాఠ్యాని పృథివీసురైః ।
ఆరాధ్యాభిష్టుయాదన్తే స్తోత్రైర్బహువిధైశ్శ్రియమ్ ॥ ౩౭

---

* స్థితాః.

❖ లక్ష్మీస్తోత్రమ్. ❖

నమామి దేవి లోకానాం జనయి * త్ర్యబ్ధిసమ్భవే।
సర్వలోకేశ్వరేశేశ వల్లభే † దుర్లభేఽధమైః॥ ౮౮
వాసుదేవాఙ్గసంస్పర్శసుఖైకరసభాజనే।
నమస్తే § సుఖదే దేవి దేవానామధిదేవతే॥ ౮౯
యదృచ్ఛయాపి తే దేవి కటాక్షాగ్రపతితాస్సకృత్।
క్షుద్రేష్వపి ప్రగల్భన్తే త్రిలోకేశ్వరాక్రమాత్॥ ౯౦
న స్పృశన్తి త్రిలోకేశావపి యాన్స్వీక్షణాని తే।
సంపాద్యన్తే క్షణాత్క్షుద్రా నాకపృష్ఠాదపి చ్యుతాః॥ ౯౧
లావణ్యాదిగుణా యత్ర కాష్ఠామశ్నువతే పరామ్।
తాని త్వదీయాన్యఙ్గాని దేవి కస్స్తోతుమర్హతి॥ ౯౨
త్వం మాయా త్వమవిద్యాసి త్వం శక్తిః కర్మణామపి।
చైతన్యశక్తిస్త్వమసి ప్రకృతిస్త్రిగుణాత్మికా॥ ౯౩
త్వమేవ విద్యా త్రైవిద్యాన్తా త్రయీ చ త్వం పరావరా।
యస్యాస్తవాయుతాంశాంశే దేవ్యో వాగాదయస్స్థితాః॥ ౯౪
సచ్చిదానన్దరూపస్య పరస్య పరమాత్మనః।
ఆనన్దాదిమయీ మూర్తిరవిభక్తా భవత్యసి॥ ౯౫
ప్రభాసి తస్య నిత్యా త్వం భాస్వతః పరమాత్మనః।
సన్ధ్యా త్వమసి విప్రాణాం వన్దనీయా దినే దినే॥ ౯౬
భూర్భువస్స్వస్త్రయీ చ త్వం భూరసి త్వం భువోఽసి చ।
స్వరసి వ్యాహృతిశ్చాసి ఋగ్యజుస్సామకారణమ్॥ ౯౭
త్వమాహుతిస్త్వమిష్టిశ్చ దక్షిణాసి త్వమేవ చ।
సిద్ధిశ్చ కర్మణాం త్వత్తో నాన్యాస్తి కమలాలయే॥ ౯౮

---

* త్ర్యబ్జ. † దుర్లభే క్షమే. § శుభదే.

నీతిరాన్వీక్షికీ వార్తా విద్యా చాద్యాసి లౌకికీ।
దృష్ట్వా దేవి త్వయా హీనం మృతప్రాయం జగత్త్రియమ్ ॥ ౯౯
యత్నైరమ్భోధిమథనప్రాయైరావిర్బభూవిథ।
ఆనుషఙ్గికముత్పన్నం ప్రాప్తమప్సరసామపి ॥ ౧౦౦
తాదృగేవామృతాదన్యదిన్దిరే హరిమన్దిరే।
హాలాహలం విషం చాపి జన్మనశ్శ్రియసే తవ ॥ ౧౦౧
ప్రత్యూహరూపేణోత్పన్నం క్షీరవారిధిసమ్భవే।
అభ్యర్హితాలాభోత్పత్తిరేవం నామ మధుద్విషః ॥ ౧౦౨
కూర్మాదితిర్యగ్యోనిత్వం యత్ప్రాప్తం పరమాత్మనః।
త్వం సర్వలోకజననీ జనకో జగతాం హరిః ॥ ౧౦౩
త్వయా చ విష్ణునా చైతద్వ్యాప్తం స్థావరజఙ్గమమ్।
మా నగకోశం తథా గోష్ఠం మా గృహం మా పరిచ్ఛదమ్ ॥
మా శరీరం కలత్రం చ త్యజేథా మా చ సన్తతిమ్।
శ్రుతవాన్ శీలవాన్ దక్షో బుద్ధిమాన్ విత్తవానృజుః ॥ ౧౦౪
పుత్రవాన్ బన్ధుమాన్ శ్రీమాన్ పశుమాన్ ధాన్యవానపి।
గుణవాన్ కీర్తిమాన్ లోకే తథాభిజనవాన్ ప్రభుః ॥ ౧౦౫
ఆయుష్మాన్ విజయీ భూమాంస్తథైవారోగ్యవానపి।
…ఘ్యవాన్ దేవి పురుషః కటాక్షవిషయాత్తవ ॥ ౧౦౬
గుణైర్యథోక్తైరహితస్త్వద్దర్శనవివర్జితః।
క్రీడాభూమిర్హరేర్యస్య వక్షోభూమిస్సనాతనీ ॥ ౧౦౭
ఆనన్త్యాత్తవ కల్యాణి గుణానాం వర్ణనే క్షమః।
న చప్పతిరప్యేష దూరే స్యాన్మాదృశాం స్థితిః ॥ ౧౦౮
ప్రసీద దేవి పద్మే త్వం పద్మహస్తే శుచిస్మితే।
పద్మాసనే పద్మయోనేర్జనయిత్రి హరిప్రియే ॥ ౧౧౦

పద్మప్రియే నమస్తుభ్యం విష్ణోర్వక్షస్స్థలాలయే।
స్తుత్యైవమిత్థమారాధ్యా దేవ్యస్సర్వాశ్శ్రియాదయః॥ ౧౧౧

❖ దేవీనామర్చనే విశేషః. ❖

అహార్ణం చోపవీతం చ వర్జయిత్వోపచర్యయా।
ధ్యాత్వా యథోక్తమార్గేణ యద్వా ధ్యామధ్వజార్చనమ్॥
ఉత్సవం చ శ్రియా దేవ్యా సార్ధం తస్మిన్మధుద్విషః।
యావజ్జీవం శ్రియం దేవీమర్చయేత్ సంపదం పరామ్॥ ౧౧౩
ఇహానుభూయ భూయోఽపి *పరత్ర శ్రియమశ్నుతే।
యద్వా కామయమానేన పురుషేణార్చనం శ్రియః॥ ౧౧౪
లభతే తత్తదేవేహ ఫలభేదైర్గరీయసైః।

❖ ఆరోగ్యకామవ్రతమ్. ❖

ఆరోగ్యకామస్సావిత్రే మణ్డలే రత్నపఙ్కజే॥ ౧౧౫
ఆసీనం విష్టరే పీతకౌశేయవసనం హరిమ్।
నిష్టప్తతపనీయాభం చతుర్భుజమధోక్షజమ్॥ ౧౧౬
ప్రసాదసుముఖం సర్వదివ్యాభరణభూషితమ్।
దేవీపత్నీయుతం కల్యాణం కేవలం వా చతుర్ముఖ॥ ౧౧౭
పూర్వాద్యష్టదలాసీనశక్త్యష్టసముపాసితమ్।
ఏవం ధ్యాత్వార్చయేన్నిత్యమారోగ్యం పరమశ్నుతే॥ ౧౧౮
అనన్యలభ్యమారోగ్యం సర్వం †లభ్యేత్తతఃపరమ్।

❖ దినపఞ్చకవ్రతమ్. ❖

దినాని పఞ్చ శస్తాని వైష్ణవాని చతుర్ముఖ॥ ౧౧౯
తేషు వ్రతమనుష్ఠేయం సర్వాభిప్రేతసాధనమ్।
పక్షద్వయేచ ద్వాదశ్యౌ సినీవాలీ కుహూస్తథా॥ ౧౨౦
శ్రవణర్క్షం దినాని స్యుర్మాసేషు ద్వాదశస్వపి।

* పరతః. † లభ్యమితః పరమ్.

❖ చైత్రాది ద్వాదశమాసాధివ్రతాని. ❖

చైత్రాదిషు ద్వాదశసు మాసేషు ద్వాదశాధిపాః ॥ ౧౨౧
అర్చనీయాః క్రమాద్విష్ణుస్తథైవ మధుసూధనః ।
త్రివిక్రమో వామనశ్చ శ్రీధరస్తదనన్తరమ్ ॥ ౧౨౨
హృషీకేశః పద్మనాభో దామోదరసమాహ్వయః ।
కేశవో నామధేయేన తథా నారాయణః స్మృతః ॥ ౧౨౩
మాధవోఽన్యశ్చ గోవిన్దో ద్వాదశైతే ప్రకీర్తితాః ।
మాసే చైత్రే * సమారమ్భో మార్గశీర్షేఽథవా భవేత్ ॥
† అశ్నన్ హవిష్యం పూర్వేద్యురనశ్నన్నపరేఽహని ।
శ్రవణే మధ్యమే భాగే శుచిర్దతుస్సమాహితః ॥ ౧౨౪
చక్రాబ్జమణ్డలే యద్వా బిమ్బే కుమ్భేఽథ వా హరిమ్ ।
ఆరాధ్య మూర్తిం మాసేశముపచారైర్యథోదితైః ॥ ౧౨౬
ఆరాధనాన్తే పిత్తాని దత్వా శక్త్యనుసారతః ।
బ్రాహ్మణేభ్యస్తథా దత్వా గురవే దక్షిణాదికమ్ ॥ ౧౨౭
అపరేద్యుస్తథా దేవమర్చయిత్వా యథావిధి ।
పారణం బ్రాహ్మణైస్సార్ధం కుర్యాన్నియతమానసః ॥ ౧౨౮
ఏవం చతుర్షు చాన్యేషు దినేష్వారాధనక్రమః ।
మాసి మాసి చ యష్టవ్యో మాసేశో మూర్తిరబ్జజ ॥ ౧౨౯
దినేషు పఞ్చసఙ్ఖ్యాతేషు సర్వాభిప్రేతసిద్ధయే ।
త్రిషు సంవత్సరేష్వేవం కృత్వా మాసేషు చ త్రిషు ॥ ౧౩౦
వ్రతే సం... ప్తే స్నపనం కుర్యాత్పూర్వోక్తవర్త్మనా ।
§ రోగాచయేత వ్రతఫలం ధాన్యరాశౌ స్థితో ద్విజః ॥ ౧౩౧

---

* వ్రతారమ్భః. † అన్నం. § వాచయేత వ్రతఫలం ధాన్యరాశౌ స్థితం ద్విజమ్.

భోజయిత్వా ద్విజవరాన్ దత్వా తేభ్యశ్చ దక్షిణామ్ ।
దక్షిణాభిస్తథాచార్యం తోషయేత్పఞ్చనాదిభిః ॥ ౧౩౨
పౌర్ణమాస్యామపి హ్యేష క్రమో మాసాధిపార్చనే ।
విశేషత స్త్రియామాయాం చన్ద్రమస్యుదితే౽ర్చనా ॥ ౧౩౩
కుహ్వామపి తిథౌ ప్రాగ్వదర్చయేద్వ్రతమాస్థితః ।
ఆరాధనం దినేష్వేషు చతుర్వర్గఫలప్రదమ్ ॥ ౧౩౪
సర్వస్మిన్ మాసనక్షత్రే ప్రాదుర్భావదినేషు చ ।
అర్చయిత్వాఙ్కురాన్ పూజా కార్యా స్నపనపూర్వికా ॥
హోమావసానికాన్విప్రాం స్తర్పయేచ్చ యథావసు ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
"వ్రతానుష్ఠాన క్రమో" నామ పఞ్చదశో౽ధ్యాయః.

షోడశోఽధ్యాయః.

❖ అరిష్టశాన్తికమ్. ❖

బ్రహ్మా :—

భగవన్ భావినాం కర్మఫలానామశుభాత్మనామ్ ।
సూచనేషు నిమిత్తేషు సఞ్జాతేష్వశుభాత్మసు ॥ ౧
గ్రహదోషాదిషు నృణామధిపస్య చ భూపతేః ।
తేషామకస్మాజ్జాతానాం కర్మ యచ్ఛమనం పరమ్ ॥ ౨
తన్మమాఖ్యాయతాం కీదృక్కిం కథం చేతి చాచ్యుత ।
రహస్యమపి తద్వాచ్యం దయయా పరయా మయి ॥ ౩

❖ దుర్నిమిత్తనిరూపణమ్. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

జన్మర్క్షాద్యశుభస్థానగతేష్వఙ్గారకాదిషు ।
క్రూరేషు దుర్నిమిత్తేషు దుస్స్వప్నేష్వామయేషు చ ॥ ౪
* గృహక్షేత్రాదికేష్వేవం వల్మీకజననే తథా ।
రక్తస్త్రీషు చ జాతాసు అగ్నిదాహే చ వేశ్మనామ్ ॥ ౫
వస్త్రాదిమూషికాదంశే దగ్ధేషు శయనాదిషు ।
పఙ్క్తిష్వపి చాన్యేషు పుత్రాదికలహాత్మసు ॥ ౬
నృపకోపే తథా చిత్తదుఃఖే నిగలబన్ధనే ।
పీడాయామరిపక్షేణ పిశాచాద్యైర్భయానకైః ॥ ౭
ప్రతధ్వంసే ప్రాగభావే † పుత్రాణామర్థహానిషు ।
అరిష్టసూచనే పుత్రజన్మన్యుత్పాతసమ్భవే ॥ ౮

❖ అరిష్టశాన్తయే భగవదారాధనవిశేషః. ❖

ఏవమాదిషు చాన్యేషు దోషేష్వారాధనం మమ ।
శాన్తయే కల్పతే బ్రహ్మన్ ప్రకారస్తస్య కథ్యతే ॥ ౯

---

* గృహక్షేత్రాదిషుస్వేషు వల్మీకాక్రన్దనేషు చ. † పురాణామర్థ

* స్నానపూర్వాణి కర్మాణి కృత్వా విధివదాదృతః ।

❖ ఆచార్యవరణ కుమ్భస్థాపనాది. ❖

ఆచార్యం వరయేత్పశ్చాన్మదారాధనతత్పరమ్ ॥ ౧౦
శమాదిగుణసంయుక్తం పఞ్చకాలపరాయణమ్ ।
శుచౌ భూమితలే కుమ్భం సౌవర్ణం రాజతం తు వా ॥ ౧౧
తామ్రం వాపి మృదావిత్తం వారిపూర్ణం సకూర్చకమ్ ।
తన్తుభిర్వేష్టితం న్యస్త వారిబీజం † సపల్లవమ్ ॥ ౧౨
ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య న్యస్తరత్నసువర్ణకమ్ ।
శాన్తిద్రవ్యసనాథం చ అశ్వత్థదలమఙ్గలమ్ ॥ ౧౩
వేష్టితం నవవస్త్రేణ రక్తేనాక్షతసంయుతమ్ ।
ప్రాచ్యాం దిశి చ దేవేశం యామ్యే సఙ్కర్షణం తథా ॥ ౧౪
ప్రద్యుమ్నం పశ్చిమే భాగే అనిరుద్ధం తథోత్తరే ।
ఏవం క్రమేణ వ .... త్తమావాహ్య ఘటికాసనే ॥ ౧౫
కుశకూర్చైర్గ పశ్చిమాశాసమ్ముఖేఽష్టాక్షరేణ తు ।
యజేతార్ఘ్యాదినా ముద్వా § రుక్మం న్యస్య తదర్చనమ్ ॥ ౧౬
కుమ్భే చావాహ్య పూజవం ¶ జపేన్మన్త్రమనుత్తమమ్ ।
మూలమన్త్రేణ లక్షం వా తదర్ధం వా తదర్ధకమ్ ॥ ౧౭
తతః పుంసూక్తమన్వాకం నారాయణానువాకకౌ ।
తతశ్శ్రీసూక్త భూసూక్తే జపేదాచార్య ఋత్విజామ్ ॥ ౧౮
మూలేనాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య జుహుయాద్ద్రవ్యసర్పిషా ।

❖ వైష్ణవీకరణాష్టాక్షరహోమాది. ❖

అగ్నిప్రతిష్ఠాం కృత్వాఽథ వైష్ణవీకరణం తథా ॥ ౧౯
మన్త్రేణాష్టాక్షరేణైవ లక్షవారానథాయుతమ్ ।
సహస్రమపి వా కుర్యాచ్ఛతం వాష్టోత్తరం గురుః ॥ ౨౦

---

* స్నానపూర్వాణి ఇత్యాది సార్ధం శ్లోకద్వయం కోశాన్తరే న దృశ్యతే. † సమల్లకమ్. § రుక్మస్య చ రుక్మం న్యస్య తదర్ధకమ్. ¶ జపేత్ ఇత్యాది మన్త్రేణాష్టాక్షరేణ ఇత్యన్తం క్వచిన్న.

ధ్యాత్వా హరిం సర్వశాన్తికరం సర్వసమృద్ధిదమ్ ।
గౌరవం లాఘవం చాపి సమవేక్ష్య యథోచితమ్ ॥ ౨౧
దోషాణాం యత్నమాతిష్ఠేదర్చనాదిషు సర్వతః ।

❖ స్నపనమ్. ❖

అన్తే ప్రణవమబ్లిఙ్గైర్యజమానం గురుస్స్వయమ్ ॥ ౨౨
మన్త్రైః కుమ్భస్థతోయేన ప్రోక్షయేన్మూలవిద్యయా ।
సహస్రకృత్వః కూర్చేన స్నాపయేచ్ఛేషవారిభిః ॥ ౨౩
ఆచార్యాయ యదావిత్తం దద్యాత్స్వర్ణాది దక్షిణామ్ ।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తేభ్యో దక్షిణామల్పికామపి ॥ ౨౪
ప్రభూణామపి సర్వేషాం సర్వోపద్రవశాన్తయే ।
సర్వాభిప్రేతలాభాయ విశేషయజనం హరేః ॥ ౨౫
కుర్యాత్ స్నపనపూర్వం తదహ్ని నిత్యార్చనే కృతే ।

❖ శాన్తికపౌష్టికకర్మణోః కాలః. ❖

తదన్తే శాన్తికం కర్మ అపరాహ్ణే తు పౌష్టికమ్ ॥ ౨౬
పూర్వాహ్ణే నిత్యకర్మోక్తం వస్తుభిర్ద్విగుణైరిహ ।

❖ ఏకబేరే బహుబేరే చ అర్చనక్రమః. ❖

పూజాద్రవ్యైరేకబేరే మూలబేరే సమర్చనమ్ ॥ ౨౭
బహుబేరే తు బిమ్బస్యాదాత్సవే కమలాసన ।
ఆచార్య ఏవ పూజాయాం వైశేషిక్యాం సమర్చయేత్ ॥ ౨౮

❖ శాన్తికే పౌష్టికే చ కర్మణి కుణ్డభేదః. ❖

హోమకుణ్డం భవేత్పద్మతుల్యాకారం సుశోభనమ్ ।
పౌష్టికే శాన్తికే వృత్తం ప్రత్యహం సమిధాదిభిః ॥ ౨౯

❖ తత్ర కర్తవ్యహోమాదికమ్. ❖

ప్రత్యేకం తిలహోమస్స్యాదయుతం వా శతావరమ్ ।
ప్రత్యహం భోజయేద్విప్రాన్ యథాశక్తి చ దక్షిణా ॥ ౩౦

నృత్తం గేయం చ వాద్యం చ తథాధ్యయనమన్వహమ్।
కర్మావసానదివసం యావదగ్నేశ్చ ధారణమ్॥ ౩౧

సప్తాహం ద్విగుణం వా స్యాత్త్రిగుణం వా చతుర్గుణమ్।
స్నపనం ప్రత్యహం కార్యం దానహోమాదయస్తథా॥ ౩౨

❖ శాన్తికే పౌష్టికే చ కర్మణి ధ్యేయస్య భగవతో రూపభేదః. ❖

శాన్తికే కర్మణి ధ్యేయో హరిస్స్ఫటికసన్నిభః।
పౌష్టికే తు సువర్ణాభశ్శ్రియాఽఽసీనస్సహాసనే॥ ౩౩

❖ చక్రాబ్జమణ్డలార్చనే అనిర్మాల్యతా. ❖

చక్రాబ్జమణ్డలే కుమ్భే యత్ర యత్ర సమర్చనమ్।
తత్రైవాన్యద్వ్యరారాధ్యో న తు నిర్మాల్యతా తయోః॥ ౩౪

❖ ఆచార్యాదీనాం యథావిభవం దక్షిణా. ❖

ఆచార్యదక్షిణా వాపి యథావిభవవిస్తరమ్।
కర్మణ్యధికృతానాం చ కర్మగౌరవలాఘవమ్॥ ౩౫
అవేక్ష్య తోషణం విత్తైరృత్విజాం చోపకుర్వతామ్।

❖ పౌష్టికీ క్రియా అనుకూలేషు దినేషు కార్యా. ❖

దినాదిష్వనుకూలేషు ప్రారభ్యా పౌష్టికీ క్రియా॥ ౩౬

❖ శాన్తికీ ప్రతికూలేషు కార్యా. ❖

శాన్తికీ ప్రతికూలేషు యజమానస్య పద్మజ।

❖ భగవతః మన్దిరే పరిచర్యాపరాణాం
క్షేత్రాదిప్రదానాం దత్తాపహారిణాం చ ఫలప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మా —

భగవన్మార్జనాదీని మన్దిరే కుర్వతాం నృణామ్॥ ౩౭
విష్ణోః క్షేత్రాదిదాతౄణాం పూజోపకరణాని చ।
భూషణాని చ వస్త్రాణి ఫలమభ్యుదయాత్మకమ్॥ ౩౮

కీదృక్కీదృక్చ తాన్యేవ * దత్తాన్యాహరతామపి ।
అనర్థకరమేతన్మే సంశయానస్య కథ్యతామ్ ॥ ౩౯

❖ భగవతః ప్రత్యుత్తరమ్ తత్ర మార్జనాలేపనఫలమ్. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

మార్జనం మన్దిరే విష్ణోః కుర్వన్ సమ్మార్ష్టి దేహజమ్ ।
మలం పాపాత్మకం సర్వం పరత్రేహ చ సమ్భృతమ్ ॥ ౪౦

ప్రత్యహం మార్జనం కుర్వన్ ప్రత్యహం హన్తి కిల్బిషమ్ ।
గోచర్మమాత్రమాలిప్య గోమయేన చ భూతలమ్ ॥ ౪౧

ఆలయే లభతే సద్యో గోప్రదానఫలం నరః ।
మార్జనాలేపనే కుర్వన్ విష్ణోరాయతనే నరః ॥ ౪౨

ఉషిత్వా సుచిరం స్వర్గే కర్మశేషేణ భూతలే ।
భూయోఽపి జాయతే భూపకులే మహతి పూజితే ॥ ౪౩

❖ స్రగ్దాయినాం ఫలమ్. ❖

స్రజం బధ్వా సుమనసాం యః ప్రయచ్ఛతి విష్ణవే ।
స భుక్త్వా విపులాన్ భోగాన్నాకపృష్ఠే విరాజతే ॥ ౪౪

❖ దీపారోపణఫలమ్. ❖

దీపానారోపయేద్విష్ణోర్మన్దిరేఽభ్యన్తరే బహిః ।
దివి దేవవదాసిత్వా జాయతే పరమార్థవిత్ ॥ ౪౫

నిత్యానైమిత్తికాన్వాపి దీపానారోపయేన్నరః ।
బహుదుఃఖసమాకీర్ణం నరకం † నైవ పశ్యతి ॥ ౪౬

అహోరాత్రమనిర్వాణం దీపమారోపయేన్నరః ।
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౪౭

❖ ఉదకాభ్యుక్షణఫలమ్ ❖

ఉదకాభ్యుక్షణం విష్ణోరాలయే విదధాతి యః ।
లోకం స వారుణం ప్రాప్య రమతే వత్సరాన్ బహూన్ ॥ ౪౮

---

* దత్తానాం హారతామ్. † స న పశ్యతి.

❖ పుష్పవికిరణఫలమ్. ❖

సమ్మార్జ్యాలిప్య చ హరేర్ధామ పుష్పాణి భూతలే।
వికిరేన్మనుజస్సర్వాన్కామానాప్నోతి పుష్కలాన్ ॥ ౪౯

❖ భూమిదానఫలమ్. ❖

విష్ణుసాత్కురుతే భూమిం సర్వసస్య ఫలప్రదామ్।
యస్సలోకానవాప్నోతి సర్వానేవ న సంశయః ॥ ౫౦
పుష్పోద్యానప్రదానేన తపోలోకే మహీయతే।
ఫలవృక్షసమోపేతాం పూగభూమిం జలాన్వితామ్ ॥ ౫౧
యో దదాతి మహాలోకే సచిరం వసతి ధ్రువమ్।
ఉత్పాదయతి యః క్షేత్రే వైష్ణవే ఫలినస్తరూన్ ॥ ౫౨
నాలికేరాదికాన్యాతి స స్వర్గం ప్రేత్య దుర్లభమ్।

❖ తులసీపుష్పాదిదానఫలమ్. ❖

ఆరాధనాయ తులసీముత్పాదయతి యత్నవాన్ ॥ ౫౩
సురభీణి చ పుష్పాణి దివి దేవైస్సపూజ్యతే।

❖ వాపీకూపాదినిర్మాణే ఫలమ్. ❖

వాపీకూపతటాకాని విష్ణోర్మన్దిరభూమిషు ॥ ౫౪
ఉత్పాదయతి వాస్తస్థాస్తస్య సర్వసమృద్ధయః।
న తం బధ్నన్తి పాపాని బహుతన్మార్జితాన్యపి ॥ ౫౫

❖ భగవన్మన్దిరజీర్ణోద్ధారఫలమ్. ❖

యః కుర్యాద్వైష్ణవం ధామ భక్తిశ్రద్ధోభయోచితమ్।
ఖణ్డితే స్ఫుటితే ధామ్ని దూషితే చ సుధాదిభిః ॥ ౫౬
సమాదధ్యాత్పునర్ధామ స లోకం యాతి వైష్ణవమ్।

❖ ఉపకరణద్రవ్యదానఫలమ్. ❖

స్నానపానామ్బుసాం విష్ణోః ప్రదానాత్తత్సలోకభాక్ ॥ ౫౭

స్నానీయద్రవ్యదానేన నీరోగః ప్రేత్య మోదతే ।
క్షౌమాదిదానాదాప్నోతి పరలోకే మహత్సుఖమ్ ॥ ౫౮
ఆలేపనద్రవ్యదానాత్కామానాప్నోతి శాశ్వతాన్ ।
ఏలాకర్పూరతామ్బూలీతైలాదిస్పర్శనాత్సుఖీ ॥ ౫౯
పరత్రేహ చ లోకే స్యాద్దీర్ఘకాలమసంశయః ।
చామరవ్యజనచ్ఛత్రదానాత్ స్వారాజ్యమశ్నుతే ॥ ౬౦
ఆదర్శనప్రదానేన దృశ్యస్సర్వైర్భవిష్యతి ।
ధూపద్రవ్యప్రదానేన స్వస్థానం స్వర్గిణాం భవేత్ ॥ ౬౧
ఉపానహౌ పాదుకే చ వాహనం యానమేవ చ ।
దదాతి యో మణ్డయిత్వా మణికాఞ్చనచిత్రితమ్ ॥ ౬౨
స విమానం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః ।
అలఙ్కృతం భద్రపీఠం ప్రయచ్ఛన్ సర్వకామభాక్ ॥ ౬౩
వితతానన్దనస్థానం ధ్వజముత్పాద్య దర్శయన్ ।
సామీప్యం సహసా విష్ణోర్యాతి సద్యశ్చ్యుతముర్ఖ ॥ ౬౪
ధ్వజం చ వాద్యముత్పాద్య విష్ణుసాత్కురుతే తు యః ।
స దివ్యదున్దుభిప్రాయం స్థానం ప్రాప్య విరాజతే ॥ ౬౫
దాసీదాసం తథాత్మీయమాత్మానం చ ప్రయచ్ఛతి ।
వాసుదేవాయ దాస్యేన ముక్తిః కరతలే స్థితా ॥ ౬౬
నృత్తభేదైర్గీతభేదైస్తథా వాద్యైరనేకధా ।
శ్రోతవ్యైరపి దృశ్యైశ్చ ఏవం దేవేశసన్నిధౌ ॥ ౬౭
ఆసీనముపచారైస్తైర్యే సమారాధయన్తి తే ।
ప్రేత్య దివ్యేషు లోకేషు పూజ్యన్తే తైర్న సంశయః ॥ ౬౮

❖ ప్రదక్షిణ నమస్కారాద్యుపచారాణాం ఫలమ్. ❖

ప్రదక్షిణనమస్కారస్తుతిప్రాయోపచర్యయా ।
ఆరాధయన్తి యే దేవం దేవానామధిదైవతమ్ ॥ ౬౯
తే దేవైరుపచర్యన్తే పరత్ర భగవాన్ యథా ।
స్థితం శయానమాసీనం దేవం సర్వేశ్వరేశ్వరమ్ ॥ ౭౦

యదృచ్ఛయాపి పశ్యన్తః ప్రాప్నువన్తి పరం పదమ్।
కిం పునర్భక్తిపూర్వం యే పశ్యన్తి క్షణమ*చ్యుతమ్॥ ౭౧
నిర్ధూయ దుష్కృతం సర్వం యాన్తి లోకాన్యథేప్సితాన్।
అష్టాఙ్గప్రణిపాతేన యే నమస్యన్తి మానవాః॥ ౭౨
తపస్స్వాధ్యాయశీలానాం ఫలమశ్నువతేఽచిరాత్।
ఇయదేతదితి స్మర్తుం ఫలం వక్తుం చ కః క్షమః॥ ౭౩
సకృత్ప్రణమతాం దేవం ఫలం యన్మధువిద్విషమ్।
శిరసా శ్రవణాభ్యాం వా మనసా వా కరేణ వా॥ ౭౪
బాహుభ్యాం వాథ పద్భ్యాం వా దృగ్భ్యాం వా వక్షసాపి వా।
ఏకైకేనాఙ్గజాతేన ప్రణమన్మధువిద్విషమ్॥ ౭౫
కామానాప్నోతి విపులాననన్తానన్యదుర్లభాన్।
కిం పునర్యేఽష్టభిస్సర్వైరఙ్గైః ప్రణిపతన్తి చ॥ ౭౬
వాసుదేవాశ్రయకథా వ్యాచక్షాణా దినే దినే।
వాసుదేవాలయే యాన్తి వాచస్పత్యమసంశయమ్॥ ౭౭
గవాం చ కపిలాదీనాం ప్రదానాదశ్నుతే జనః।
బ్రహ్మలోకాదిలోకేషు వాసం విన్దన్తి శాశ్వతమ్॥ ౭౮
హవిషాం పాయసాదీనాం హరయే చ నివేదనాత్।
సుఖైకరసపూర్ణాత్మా రాజతే విష్ణుసన్నిధౌ॥ ౭౯
భక్ష్యపానీయభోజ్యానామన్యేషామపి దానతః।
శ్వేతద్వీపే తత్సమీపే వసన్తి సుఖినస్సదా॥ ౮౦
బహునాత్ర కిముక్తేన వాసుదేవార్థమాదరాత్।
దదాతి వస్తుజాతం యః స్థానం ప్రాప్నోతి చేప్సితమ్॥ ౮౧
కర్మణాం మార్జనాదీనాం ఫలభోగాదనన్తరమ్।
కర్మశేషైః పునర్జన్మ కర్మానుగుణయోనిషు॥ ౮౨

* ముఖ్యముమ్, ముఖ్యమీ.

ఉత్కృష్టాస్వేవ భోక్తారో లభన్తే సుఖసమ్పదా ।

❖ దత్తాపహారాదీనాం ఫలమ్. ❖

ప్రాసాదమణ్డపాదీనాం *భోక్తారస్తేఽర్థద్విషః ॥ ౮౩
యే మూఢమతయః ప్రేత్య నిరయేషు నిరత్యయాః ।
వసన్తి భూయో నీచాసు జాయన్తే యోనిషు ధ్రువమ్ ॥ ౮౪
భూషణచ్ఛత్రవస్త్రాది యో హరేద్దుర్మతిర్నరః ।
గలే నిగలితః పాశైః కృష్యతే నిరయేషు సః ॥ ౮౫
వాహనాని చ యానాని వైష్ణవాని హరన్తి యే ।
మోహాద్వసన్తి తే దీర్ఘమజ్జార †నరకోదరే ॥ ౮౬
ప్రేత్య భూయోఽపి జాయన్తే గర్దభోష్ట్రాదియోనిషు ।
చన్దనాదీని వస్తూని పుష్పాణి సురభీణ్యపి ॥ ౮౭
హరన్తి స్వాని విష్ణోస్తే వ్రజన్తి యామ్యయాతనామ్ ।
అనుభూయ పునర్బ్రహ్మన్ జాయన్తే గన్ధమూషికాః ॥ ౮౮
ఉపానత్పాదుకాపీఠవ్యజనాని హరన్తి యే ।
ఉషిత్వా నిరయేష్వేతే జాయన్తే ఫణినాం కులే ॥ ౮౯
గోభూహిరణ్యవస్త్రాదిధనం విష్ణోః పరిగ్రహమ్ ।
ఆహృత్య యే తు భుఞ్జన్తే నరకేషు నిరత్యయాః ॥ ౯౦
ఉషిత్వా ప్రేత్య భూయోఽపి జాయన్తే శ్వాదియోనిషు ।
§ సర్వేషు నరకేష్వేవం దేవబ్రహ్మస్వహారిణః ॥ ౯౧
వసన్తి మూఢమతయో యామ్యదుఃఖాని భూయసా ।
వ్యాయామోద్వర్తనాభ్యఙ్గస్నానపానాశనాదికమ్ ॥ ౯౨
కుర్వన్తి మన్దిరే విష్ణోర్యే తే నిరయగామినః ।
పచ్యన్తే తత్ర భూయోఽపి జాయన్తే నీచయోనిషు ॥ ౯౩

---

* భేత్తారః. † నిరయే నరాః § సర్వేష్విత్యాదిశ్లోకత్రయం క్వచిన్న.
వాసుదేవప్రతికృతేర్భేదనచ్ఛేదనాదిషు ।

* విక్రీతాదీని చాన్యేషు యతన్తే పాపచేతసః ॥ ౯౪
యే తే యాన్తి క్రమాత్సర్వాన్నరకాన్ భృశదారుణాన్ ।
అన్యేష్వప్యపచారేషు స్థూలసూక్ష్మేషు మానవాః ॥ ౯౫
కృతినః ప్రేత్య నరకే పచ్యన్తే దుఃఖభాగినః ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
సంమార్జనాదిఫలదేవస్వాపహారదోషకీర్తనం నామ
షోడశోఽధ్యాయః.

* విక్రీతాదీని.

సప్తదశోఽధ్యాయః.

జీర్ణోద్ధారవిధిః.

బ్రహ్మా:—

ప్రతిమానాం తథా ధామ్నాం జీర్ణానాం భగవన్నహమ్ ।
ఉద్ధారం శ్రోతుమిచ్ఛామి తన్మే బ్రూహి యథాతథమ్ ॥ ౧

స్వయంవ్యక్తాదివ్యాఙ్గవైకల్యే సమాధానమ్.

శ్రీభగవాన్:—

స్వాయమ్భువార్షదివ్యేషు మానుషేషు చతుర్ష్వపి ।
అఙ్గహీనే రత్నజేషు తత్తజ్జామ్బూనదైః పునః ॥ ౨
సమాధాతవ్యమేవాఙ్గం న త్యాజ్యం శైలజేష్వపి ।
తద్వదేవ సమాధానం దారుజాదిషు వర్ష్మసు ॥ 3

హీనాఙ్గేషు పునర్బిమ్బసృష్టిః.

*హీనాఙ్గేషు తు బిమ్బాని హిత్వా తాని పునస్సృజేత్ ।
అఙ్గమాత్రసమాధానే సృష్టౌ సర్వాత్మనాపి చ ॥ ౪
కుమ్భే శక్తిం †సముద్వాస్య నిర్మాయ చ యథాపురమ్ ।
అధివాసాదికం సర్వం ప్రతిష్ఠాయామివాచరేత్ ॥ ౫

సమాధియోగ్యస్య బిమ్బస్య న త్యాగః.

స్థితవర్ష్మేషు §బిమ్బేషు సమాధిర్యది శక్యతే ।
న త్యాగో యుజ్యతే తేషాం సర్వేషామేవ పద్మజ ॥ ౬

సమాధ్యభావే బిమ్బస్య నవీకరణమ్.

త్యక్తం చ లోహజం బిమ్బం ద్రావయిత్వా పునస్సృజేత్ ।

దేవీనామవికలానాం ప్రాచీనానామేవ యోగః.

దేవే జీర్ణే పునస్సృష్టే దేవ్యః ప్రాచ్యో యథాస్థితాః ॥ ౭

---

* హీనాఙ్గాని. † సమావాహ్య. § సర్వేషు.

తాభిరేవ పునర్దేవో యోజ్యో నాన్యాస్సృజేత్పునః ।

❖ ప్రాచీనదేవీయోగే పునర్నోద్వాహః. ❖

నోద్వాహశ్చ పునః కార్యస్సన్తతే తాసు పూజనే ॥ ౮

❖ శక్తిముద్వాస్య ప్రభాపద్మాసనాదీనాం సమీకరణమ్. ❖

ప్రభాపద్మాసనాదీనాం వైకల్యే చలనేఽపి వా ।
ఆయుధేఽపి చ చక్రాదౌ యష్టవ్యో నాసమాహితే ॥ ౯
ఉద్వాస్య ప్రతిమాశక్తిం మూలబేరే ఘటేఽపి వా ।
చక్రాదేశ్చ సమాధానం కార్యం తస్మిన్ సమాహితే ॥ ౧౦
సంప్రోక్ష్య పూజయేచ్ఛక్తిమావాహ్య ప్రతిమాసు తామ్ ।
బాలాలయం కల్పయిత్వా తత్ర శైలాదివస్తుషు ॥ ౧౧
బిమ్బే తు శక్తిమావాహ్య జీర్ణోభ్యర్గ పూజనం హరేః ।

❖ త్యక్తస్య బిమ్బస్య జలే అవటే వా నిక్షేపః. ❖

త్యక్తం చ బిమ్బం నిఖనేత్ క్షితౌ వామ్భసి నిక్షిపేత్ ॥ ౧౨

❖ ప్రాసాదనవీకరణే భగవతో బాలాలయే స్థాపనమ్. ❖

ప్రాసాదే చాపి శిథిలే పూజయేద్బాలవేశ్మని ।
ఉపేతం పరివారైస్సైన్యైర్దేవం మూలే యథా తథా ॥ ౧౩

❖ అజీర్ణే ధ్రువబేరే అన్యత్ర నోద్వాసః. ❖

అజీర్ణే ధ్రువబిమ్బే తు జీర్ణే ధామని తత్స్థితాన్ ।
దేవాన్నవపరీవారాన్మూలబేరే నివేశయేత్ ॥ ౧౪
అజీర్ణధామనిష్ఠానాం జీర్ణే తు ధ్రువకౌతుకే ।
నోద్వాసోఽన్యత్ర కర్తవ్యో దేవాదీనాం చతుర్ముఖ ॥ ౧౫

❖ తదాకరణే దోషః. ❖

అజీర్ణే నాఙ్గ* హానౌ చ దామాదౌ నైవ కల్పయేత్ ।
భూయస్తరో†పి మర్త్యేన వ్యామోహాద్యది కల్పయేత్ । ౧౬

---

* హీనే. † భవేన్మర్త్యః.

ఆత్మహానిర్ఘృణా వా తస్య యజమానస్య * సాన్వయా ।

❖ ప్రమాదకల్పితస్య ప్రాసాదాదేః పరిష్కృత్య సృష్టౌ దోషాభావః

యది ప్రమాణరహితం ప్రమాదాత్కల్పితం పురా ॥ ౧౭

ప్రాసాదాది † పునస్సృష్టౌ కల్పయే ల్లక్షణాన్వితమ్ ।

❖ బహుబేరైకబేరేషు జీర్ణోద్ధారే యథాపూర్వకల్పనమ్. ❖

బహుబేరైకబేరేషు కల్పనం స్యాద్యథాపురమ్ ॥ ౧౮

బహుబేరే నైకబేరం నైకబేరే తథా పరమ్ ।

❖ దేవీవిరహితస్య బిమ్బస్య పునస్సృష్టౌ దేవీయోగో వైకల్పికః. ❖

దేవీవిరహితం పూర్వం బహుబేరం కృతం యది ॥ ౧౯

భూయశ్చ ప్రకల్పనే తస్య దేవీభ్యాం సహ వా వినా ।

❖ అమానుషబిమ్బాదీనాం పునఃపరిష్కారే పూర్వవదేవ న్యాసః

అమానుషం చ బిమ్బాది పూర్వం లక్షణవర్జితమ్ ॥ ౨౦

జీర్ణోద్ధారేఽపి కర్తవ్యం తథైవ న తదన్యథా ।

❖ తాదృశేషు శయనబేరేషు పూర్వవదేవ విధిః. ❖

శయనం వాఽఽసనం స్థానం యానం వా తద్యథాపురమ్ ॥ ౨౧

బిమ్బస్య పునరుద్ధార స్తథైవ స్యాదమానుషే ।

❖ మానుషే తు వికల్పః. ❖

మానుషే తు స్థితాదీనాం బిమ్బానామిచ్ఛయా భవేత్ ॥ ౨౨

పునస్సృష్టిర్న దోషాయ తథా పతి చతుర్ముఖ ।

❖ దివ్యే విమానాదౌ ఆకారప్రమాణాదివత్ ఉపాదాన-

ద్రవ్యమపి సజాతీయమేవ. ❖

దివ్యం విమానం యద్వస్తు యన్మానం యాదృశం పురా ॥ ౨౩

* సాన్వయమ్. † తదాపూర్వార్ధం.

తాదృగేవ పునస్సృష్టా నాన్యథా తత్ప్రకల్పయేత్ ।
అన్యథా కల్పనే దోషో రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య చ ధ్రువమ్ ॥ ౨౪

❖ ఆర్షమానుషయోర్విమానయోః ఉపాదానద్రవ్యవికల్పః. ❖

మానుషం సదనం చార్షం చైష్టకం వాథ మృణ్మయమ్ ।
జీర్ణం పునస్సముద్ధారే శైలేనేష్టకయాపి వా ॥ ౨౫

❖ ఉపపీఠాదిషు పరివారేషు చ కామచారః. ❖

ఉపపీఠాదికం క్లప్తం రక్షార్థం * వర్ధయేద్బుధః ।
పరివారాంశ్చ తత్రస్థానుపపీఠే చ వర్ధితే ॥ ౨౬
స్థాపయేన్మూలబేరస్య రక్షార్థత్వాన్న దూషణమ్ ।

❖ చలితసాలగోపురాదీనాం వృద్ధిహ్రాసావైచ్ఛికౌ. ❖

సాలగోపురపీఠాద్యా చలితే జీర్ణ ఏవ వా ॥ ౨౭
దృఢం శిలాదిభిఃకుర్యా ద్విస్తీర్ణ మథ వాఽన్యథా ।

నద్యాదివేగేన నష్టానాం ప్రాసాదాదీనాం స్థలాన్తరే కల్పనానుజ్ఞా.

నద్యాదిజలవేగేన చలితే నష్ట ఏవ వా ॥ ౨౮
ప్రాసాదాద్యా పునస్స్థానే నిర్బాధేఽన్యత్ర కల్పయేత్ ।

❖ ప్రథమకల్పనవదేవ ద్వితీయకల్పనేఽపి మన్త్రః. ❖

సా మూర్తిర్యేన మన్త్రేణ యాదృశేనాధికారిణా ॥ ౨౯
ప్రథమే కల్పనే సైవ ద్వితీయే కల్పనే భవేత్ ।
మూర్తిస్సైవ చ మన్త్రం చ స ఏవ స్థాపకః పునః ॥ ౩౦

❖ అపూర్వకల్పనే జీర్ణోద్ధారే చ తుల్యఫలతా. ❖

అపూర్వకల్పనే జీర్ణసముద్ధారే ద్వయోరపి ।
తుల్యం ఫలం కల్పనాయాం ధామాదేర్నాస్తి సంశయః ॥ ౩౧

---

* బన్ధయేత్.

❖ తన్త్రాధికారిమూర్తీనాం వ్యత్యాసే దోషః. ❖

తన్త్రాధికారిమూర్తీనాం వ్యత్యయే కల్పనే పునః।
నృణాం నరపతేశ్చాపి రాష్ట్రస్య చ భవేత్ క్షయః॥ ౩౨
బహుబేర ప్రతిష్ఠాయాం జీర్ణోద్ధారేఽయదాపురమ్ ।

❖ జీర్ణోద్ధారే నయనోన్మీలనాదినిషేధః. ❖

కర్మార్చాం స్థాపయేద్వేద్యాం శాయయేచ్చాపి మణ్టపే॥ ౩౩
* నాధివాసం జలేకుర్యాన్నయనోన్మీలనం తథా ।
న తత్త్వసంహారోత్పాదా † సర్వం పూర్వవదాచరేత్ ॥ ౩౪

❖ ఉద్వాసితశక్తేః పునరాధానమ్. ❖

మూలబిమ్బం సమాసాద్య ప్రాగ్వత్సర్వం సమాచరేత్ ।
బాలకౌతుకమభ్యర్చ్య యాత్రా § మన్యత్ర తద్గతామ్ ॥ ౩౫
శక్తిం కుమ్భే సమావాహ్య కుమ్భం ధాన్యస్థితం పునః।
అభ్యర్చ్య సమయే ప్రాప్తే మూలబేరే గురుస్స్వయమ్ ॥ ౩౬
శక్తిం నివేశయేచ్ఛాస్త్రదృష్టేన విధినా హరేః।
కుమ్భతోయావశేషేణ పరివార ప్రకల్పనమ్ ॥ ౩౭
ఉత్సవం కారయేదన్తే సర్వశాన్తికరో హి సః।

❖ సంప్రోక్షణ నిమిత్తాని. ❖

బ్రహ్మా :—
సంప్రోక్షణనిమిత్తం కిం ప్రకారో వాస్య కీదృశః॥ ౩౮
కథ్యతాం భగవన్మహ్యం జిజ్ఞాసా మేఽనువర్తతే।
శ్రీభగవాన్ :—
ప్రాసాదే చాఙ్గభఙ్గాదిసన్ధానే నూతనే కృతే॥ ౩౯

---

* నాధివాసో జలే కార్యో న నేత్రో. † సర్వకర్మాణ్యథా సర్వకర్మవదా. § మూర్తిం చ.

ప్రతిమాయాం చ పీఠే చ ప్రభాయాం * చాయుధేపి చ ।
ఆరాధనే చ విచ్ఛిన్నే మాసాదౌ కమలాసన ॥ ౪౦
స్పర్శనే ప్రతిలోమాద్యైస్సర్వత్యక్తైశ్చ గర్హితైః ।
ప్రతిలోమానులోమైశ్చ సూతైశ్చ రథకారకైః ॥ ౪౧
వైఖానసైశ్చ సంస్పృష్టే భార్గవాగమపూజకైః ।
శైవాదిభిశ్చ పాషండైర్బ్రహ్మహత్యాదిదూషితైః ॥ ౪౨
క్షయాపస్మారకుష్ఠాద్యైః కృచ్ఛ్రైర్దుర్బలరోగిభిః ।
ఉదక్యాదిభిరన్యైశ్చ శిల్పిభిస్స్పర్శదూషితే ॥ ౪౩
విణ్మూత్రరుధిరాపేయస్పర్శదోషే చ మన్దిరే ।
జననే మరణే చైవ శ్వసృగాల † ఖరాదిభిః ॥ ౪౪
స్పృష్టే చ బిమ్బే తన్త్రాణాం సఙ్కరే సముపస్థితే ।
ఏవమాదిషు చాన్యేషు సంప్రోక్షణం ద్విధాచరేత్ ॥ ౪౫

❖ నిమిత్తేష్వప్రోక్షణే అనిష్టనిర్దేశః ❖

ధామాదికమసంప్రోక్ష్య ప్రతిమాదికమప్యథ ।
అర్చనే రాష్ట్రమధ్యస్థప్రజాశ్చ పదశం హరేః ॥ ౪౬
శూన్యం స్యాదిరిణప్రాయముపద్రవసమాకులమ్ ।
దుర్భిక్షవ్యాధికలహమృతిప్రాయాస్స్యురీతయః ॥ ౪౭
తస్మాత్సంప్రోక్షణం కార్యం ధామాదీనాం యథావిధి ।

❖ సంప్రోక్షణవిధిః ❖

విష్ణోర్నుకమితి వ్యచైశ్చ జలైః ప్రోక్షణమిష్యతే ॥ ౪౮
అబ్లిఙ్గైరితరైర్మన్త్రైరాచార్యో బ్రాహ్మణైస్సహ ।
ధ్రువబేరాదిబిమ్బానాం శోధనే క్షాలనే కృతే ॥ ౪౯
ఇదం విష్ణురితిప్రాయైర్మన్త్రైః పరమపావనైః ।
స్నపనం చ యథాశక్తి కుర్యాత్ స్నపనపూర్వకమ్ ॥ ౫౦

---

* చ సమాహితే. † శివాదిభిః.

* ద్వారతోరణకుమ్భాదియజనం తదనన్తరమ్ ।
ధాన్యపీఠే మణ్డపస్య మధ్యభాగే సుశోభితే ॥ ౫౧

స్థాపయిత్వా మహాకుమ్భం సూత్రవస్త్రాదివేష్టితమ్ ।
పూర్వోక్తవర్త్మనా తస్మిన్ పరమాత్మానమర్చయేత్ ॥ ౫౨

కుణ్డే వా స్థణ్డిలే వాపి జుహుయాన్మూలవిద్యయా ।
ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం శాన్తిహోమో యథాపురమ్ ॥ ౫౩

బధ్నీయాత్కౌతుకం బిమ్బే ప్రోక్షయేదపరేఽహని ।
ప్రభాతసమయే ప్రాప్తే శోభనే దేశికోత్తమః ॥ ౫౪

స్థాపితం కుమ్భమాస్థాయ ప్రాదక్షిణ్యేన మన్దిరమ్ ।
నీత్వా దేవస్య పురతో ధ్యానపీఠే † నివేశ్య చ ॥ ౫౫

కూర్చేన తోయమాదాయ కుమ్భస్థం మూలవిద్యయా ।
కుర్యాద్భగవతో మూర్ధ్ని రక్షిత్వా రక్షితస్తథా ॥ ౫౬

శాన్తిమన్త్రాణి సమయే పఠేయుర్విప్రసత్తమాః ।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేచ్చాపి యథాశక్తి చ దక్షిణా ॥ ౫౭

ఆచార్యదక్షిణా చాపి దశనిష్కావరా తదా ।
సద్యో వా సకలం కుర్యాన్నిశి వా దివసేఽపి వా ॥ ౫౮

§ న తిథిర్న చ నక్షత్రం కాలవేలా న విద్యతే ।
సద్య ఏవ తు కర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౫౯

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
జీర్ణోద్ధార సంప్రోక్షణ విధిర్నామ
సప్తదశోఽధ్యాయః.

---

* ద్వారతోరణకుమ్భాదీన్ పూజయేత్సమనన్తరమ్. † నివేద్య.
§ ఇదం పద్యం బహుత్ర న.

అష్టాదశో౽ధ్యాయః.

నిత్యనైమిత్తికాదికర్మవైకల్యప్రాయశ్చిత్తవిధిః.

తత్ర ప్రాయశ్చిత్తనిర్వచనమ్.

ఋషిః :—

నైమిత్తికానాం నిత్యానాం కర్మణాం భగవన్ హరే ।
ఆరాధనానాం వైకల్యం లోపో వా ప్రాయసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧
తస్య చిత్తం సమాధానమితి నిర్వచనక్రియా ।

తత్ప్రకారప్రశ్నః.

కస్య కిం వా సమాధానం కః ప్రకారో౽స్య కథ్యతామ్ ॥ ౨

భగవతా తన్నిరూపణమ్

శ్రీభగవాన్ :—

అస్నాతాతిలకానుపవీతార్చనే ప్రాయశ్చిత్తమ్.

అస్నాతో౽ను *పవీతో వా అధృత్వా తిలకం తథా ।
అర్చయేద్దేవదేవేశం ప్రాయశ్చిత్తీయతే నరః ॥ 3
సమాధానం మూలమన్త్రశతం జప్త్వా తదర్చనమ్ ।
అకృత్వా పాదయోశ్శౌచమనాచమ్యాపి వార్చనే ॥ ౪
షణ్ణోపనిషదాం జాపక ప్రాయశ్చిత్తం తదర్చనమ్ ।
నగ్నో వా ముక్తకేశో వా స్విన్నాఙ్గో వా హసన్ శ్వసన్ ॥ ౫
కుర్వన్ ప్రలపన్వాపి పూజాయాం తు శతం జపేత్ ।
శతకృత్వో౽స్త్రమన్త్రస్య సమారాధసమన్వితః ॥ ౬

అస్థిలోమాదిస్పర్శే.

కేశాస్థిలోమలోష్టాదిస్పర్శనే నైవ నిష్క్రియా ।

---

* నుపనీతో వా.

❖ నీలవస్త్రాదిధారణే. ❖

వసానో నీలమలినక్లిష్టవాసాఽథవి తకః ॥ ౭
అర్చయేన్మూలమన్త్రస్య జపస్తస్య ప్రతిక్రియా ।

❖ స్త్రీసేవినోఽనాప్లుతస్య స్పర్శే. ❖

గత్వా స్త్రియమనాప్లుత్య పూజనే స్నాపయేద్ధరిమ్ ॥ ౮
పఞ్చగవ్యైస్తతః కుర్యాన్మహోపనిషదాం జపః ।

❖ విణ్మూత్రాదిస్పర్శే. ❖

విణ్మూత్రరేతోరుధిరబాలాదిస్పర్శనే సతి ॥ ౯
అస్నానపూజనే దేవం స్నాపయేత్కుశవారిభిః ।
మూలమన్త్రజపశ్చోక్తో నిష్కృతిర్యా తస్య కర్మణః ॥ ౧౦

❖ రజస్వలావస్త్రస్పృష్టస్పర్శనే. ❖

వస్త్రం రజస్వలాయాశ్చ స్పృష్ట్వా దేవార్చనే కృతే ।
పఞ్చగవ్యైస్స్నపయిత్వా పఞ్చోపనిషదాం జపః ॥ ౧౧

❖ చణ్డాలచితిచైత్యస్పృష్టస్పర్శే. ❖

శ్వానం రజస్వలాం యూపం చణ్డాలం వేదవిక్రయిమ్ ।
చితిం చ * చైత్యభూమిష్ఠం వృక్షం స్పృష్ట్వా తదర్చనే ॥ ౧౨
పఞ్చవారుణమన్త్రైశ్చ స్నాపయేత్కుశవారిణా ।

❖ కాకఖరపాషణ్డాదిసమ్పర్కే. ❖

కాకపాషణ్డపతితప్రతిలోమఖరాదికాః ॥ ౧౩
అస్పృశ్యమన్యదప్యేవం స్పృష్ట్వా ప్రాగ్వత్ప్రతిక్రియా ।

❖ కేశాదిదూషితపుష్పార్చనే. ❖

† కేశాదిదోషదుష్టైన పుష్పైరారాధనే కృతే ॥ ౧౪
క్షీరేణ స్నపనం కృత్వా శాన్తిహోమః ప్రతిక్రియా ।

---

* నీచచైత్యస్థం. † మూత్రాది.

❖ పురీషాదిస్పృష్టజనార్చనే. ❖

పురీషాదికమాక్రమ్య యద్యనాప్లుత్య పూజయేత్ ॥ ౧౫
స్నపనం కుశపాథోభిర్జపస్ప్రాగ్వత్ప్రతిక్రియా ।

❖ స్త్ర్యనుపనీతబిమ్బస్పర్శే. ❖

స్త్రియో వా నుపనీతో వా స్పృశేద్బిమ్బం ప్రతిక్రియా ॥ ౧౬
ఉక్షణం కుశతోయేన మన్త్రేణ పరిమోక్షిణా ।

❖ పూజామధ్యే నిష్ఠీవనసమ్భవే. ❖

ఆరాధనే సంప్రవృత్తే నిష్ఠీవాదికమన్తరా ॥ ౧౭
యద్యాపతేదాచమనం స్పృశేద్వా దక్షిణం శ్రవః ।

❖ అకృతమన్త్రన్యాసార్చనే. ❖

ప్రలయాదిక్రియాద్దేహమసంశోధ్య సమాధినా ॥ ౧౮
మన్త్రన్యాసమకృత్వా చ పూజనే పూర్వవజ్జపః ।
అర్చనం చ పునస్సర్వం కృత్వా దేవస్య నిష్కృతిః ॥ ౧౯

❖ చణ్డాలాదిసమ్పృక్తహవిర్నివేదనే. ❖

చణ్డాలాద్యైరసంస్పృశ్యైర్హవిస్స్పృష్టం నివేదయేత్ ।
యది ప్రమాదాత్స్నపనం గోఘృతేన ప్రతిక్రియా ॥ ౨౦
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యస్తదన్తే కపిలాపయ ।

❖ సృగాలాదిదూషితవస్తుప్రాపణే. ❖

దృష్టం చ స్పృష్టవత్తద్వత్సృగాలాద్యైశ్చ దూషితమ్ ॥ ౨౧
ఆచారరహితైరన్యైస్తథైవాశుచివస్తుభిః ।

❖ అయాజ్ఞికధాన్యహవిస్సమర్పణే. ❖

అయాజ్ఞియైః కోద్రవాద్యైర్హవిర్భిశ్చ నివేదనే ॥ ౨౨
పూర్వవచ్చ సమాధానం మూలమన్త్రాయుతం జపేత్ ।
శాకమూలఫలైర్లేహ్యపేయాద్యైశ్చ నివర్జితైః ॥ ౨౩

స్నపనం శాన్తిహోమశ్చ మూలవిద్యాజపస్తథా ।

❖ అత్యుష్ణాతిశీతహవిర్నివేదనే. ❖

అత్యుష్ణస్యాతిశీతస్య హవిషశ్చ నివేదనే ॥ ౨౪

నివృత్తిమన్త్రజాపశ్చ విశ్వమన్త్రజపః క్రమాత్ ।

❖ శవాదిదూషితగేహశ్రపితహవిఃప్రపణే. ❖

* శవాదిదూషితే గేహే పక్వస్య హవిషస్తథా ॥ ౨౫

నివేదనం చేత్స్నపనం శాన్తిహోమస్తథైవ చ ।

క్రిమికేశాదిదుష్టస్య హవిషశ్చ నివేదనే ॥ ౨౬

పౌరుషేణైవ సూక్తేన కుర్యాచ్ఛుద్ధాభిషేచనమ్ ।

❖ ముఖవాయుహతాదివస్తునివేదనే. ❖

ముఖవాయుహతాఘ్రాతం రజస్తుషకణాన్వితమ్ ॥ ౨౭

మృత్పాషాణశకృత్ప్రాయః † దూషితస్యనివేదనే ।

మూలమన్త్రాయుతజపస్తద్వత్పర్యుషితం యది ॥ ౨౮

❖ నివేదితపూర్వనివేదనే. ❖

నివేదితస్య హవిషో భూయో యది నివేదనమ్ ।

§ స్నానపూర్వార్చనం మూలమన్త్రస్య జప ఇష్యతే ॥ ౨౯

❖ నిర్మాల్యోచ్ఛిష్టసమర్పణే. ❖

నివేదయేచ్చ నిర్మాల్యముచ్ఛిష్టం వా ప్రతిక్రియా ।

కుమ్భైర్ద్వాదశభిస్స్నానం శాన్తిహోమోజపస్తథా ॥ ౩౦

❖ గుర్వాద్యన్యవన్దనావసరహస్తధృతకు
సుమహవిరాద్యుపయోజనే. ❖

గుర్వాదీన్మనసా వాచా కర్మణా నమతః కరే ।

స్థితాని హవిరాదీని పుష్పాదీని చతుర్ముఖ ॥ ౩౧

---

* పక్వాది. † దూషితం చ నివేదయేత్ . § స్నపనం పూర్వవన్మూల.

* పూజావస్తూన్యయోగ్యాని సమారాధనకర్మణి।
తైరర్చనే వక్ష్యరుక్ప్లౌ స్నపనం పూర్వవజ్జపః॥ ౩౨

❖ భగవత్ప్రీణనకాలే హస్తధృతానాంపుష్పాణాం
విష్వక్సేనే వినియోగః. ❖

వాసుదేవం ప్రణమతః పూజావస్తూని హస్తయోః।
స్థితాని నార్చనార్హాణి సేనాన్యే తాని నిక్షిపేత్॥ ౩౩

❖ తాదృశపుష్పైరర్చనే. ❖

తైరర్చనం చేత్స్నపనం కలశైస్సప్తభిర్భవేత్ ।
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యో మూలమన్త్రజపస్తథా ౩౪

❖ మణ్డూకమూషకాద్యుపహతనివేదనే. ❖

మణ్డూకమూషికాసర్పబిడాలాద్యైశ్చ జన్తుభిః।
క్రిమికీటపతంగాద్యైః పక్షిభిర్వాయసాదిభిః॥ ౩౫
స్పృష్టం దష్టం హవిర్నైవ దేవాయార్హం తన్నివేదనే
స్నపనం కలశైరేవ త్రిభిర్హోమాస్తమాచరేత్ ౩౬

❖ మక్షికాద్యుపహతే విశేషః. ❖

మక్షికాద్యైశ్చ సంస్పృష్టం ప్రోక్ష్య దేవాయ కల్పయేత్

❖ భుక్తశేషనివేదనే. ❖

భుక్తశేషైః ప్రమాదాద్వా లోభాద్వా దేవమర్చయేత్ ౩౭
మూలమన్త్రాయుతజపశ్శాన్తయే తస్య కల్పతే।
దత్తశేషప్రదానేన తద్వదేవ చ నిష్కృతిః॥ ౩౮

❖ పర్యుషితామ్బ్వాహారే. ❖

స్నానే పర్యుషితామ్భోభిః పుష్పైరేవంవిధామ్బుభిః।
అర్చితైః పావనైర్మన్త్రైః ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే। ౯

* పూజావస్తూని యోగ్యాని నైవారాధనకర్మణి.

❖ అపర్యుషిత తీర్థసలిలాని. ❖

పుణ్యతీర్థసరిత్తోయే న పర్యుషితదూషణమ్ ।

❖ సముద్రతోయస్య పర్యుషితత్వావధిః. ❖

సముద్రతోయం దశమాత్పరం పర్యుషితం దినాత్ ॥ ౪౦

❖ తిర్యగ్వ్యాఘ్రాదిలఙ్ఘితవారిణో నిషేధః. ❖

తిర్యగ్వ్యాదిభిరస్పృశ్యైర్మనుష్యైరపి లఙ్ఘితమ్ ।
స్పృష్టం చ వారి న స్నానయోగ్యం స్నానే చ వారుణైః ॥ ౪౧
స్నానం పునర్విధాతవ్యం శాన్త్యర్థం తస్య కర్మణః ।

❖ అజాశ్వాదిముఖసంస్పర్శస్య కామచారః. ❖

అజాశ్వముఖసంస్పర్శో న దోషాయ కదాచన ॥ ౪౨

❖ అశుచిద్రవ్యసంపృక్తజలస్య నిషేధః ❖

గోముఖేనైవ సంస్పృష్టం వర్జనీయం సమర్చనే ।
ప్రాయశ్చిత్తం పునస్స్నానం మూలమన్త్రజపస్తథా ॥ ౪౩
విణ్మూత్రరుధిరాపేయయుక్తైస్తోయాదివస్తుభిః ।
నాచరేదర్చనే స్నానం కలశైరధమాధమైః ॥ ౪౪

❖ శివనిర్మాల్యసమ్పర్కే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

శివనిర్మాల్యదుష్టేన తోయప్రభృతివస్తునా ।
పూజనే కలశైస్స్నానమధమైర్మధ్యమైర్భవేత్ ॥ ౪౫

❖ శవాదిదూషితకూపాదిజలాశయసంస్కారః. ❖

శవాదిదూషితే కూపే జలముద్ధృత్య పూర్వకమ్ ।
సర్వం తదన్తే పుణ్యాహం వాచయేజ్జలశుద్ధయే ॥ ౪౬
పశ్వాదిమరణే కూపే చణ్డాలస్నానపానయోః ।
తథా రజస్వలాద్యైశ్చ ప్రతిలోమైర్విగర్హితే ॥ ౪౭

కూపస్థం తజ్జలం సర్వముద్ధరేత్కమలాసన ।
చుచున్దర్యాదిమరణే జలస్యార్ధం సముద్ధరేత్ ॥ ౪౮

❖ ఉక్తసంస్కారస్య దివారాత్రభేదేన భేదః. ❖

దివా సముద్ధరేత్తోయం రాత్రౌ చేదగ్నిసన్నిధౌ ।
ఉద్ధరేదన్యథాతోయైరుపయోగేఽథ వారుణైః ॥ ౪౯
పఞ్చభిర్జుహుయాదగ్నౌ బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ ।

❖ పూజాకాలే దీపనిర్వాణే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

పూజాకాలే తు దీపస్య నిర్వాణే ద్విగుణార్చనమ్ ॥ ౫౦
దీపముద్దీప్య జప్తవ్యో విశ్వమన్త్రశ్శతావరః ।

❖ ఆకస్మికనిర్వాణే దోషాభావః ❖

అకస్మాదేవ నిర్వాణే శాన్తిర్నైవ త్వహేతుకే ॥ ౫౧

❖ అనిర్వాణదీపనిర్వాణే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

అనిర్వాణస్య నిర్వాణే దీపస్య స్నపనం హరేః ।
క్షీరేణ మూలమన్త్రస్య జపశ్చాష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౫౨

❖ దీపయోగ్యతైలమ్. ❖

సర్పిషా తిలతైలేన దీపారోపణమాచరేత్ ।

❖ నిషిద్ధతైలనిరూపణమ్. ❖

నాన్యైరేరణ్డతైలాద్యైర్నాజైః పపిషాదజైః ॥ ౫3
స్నేహైరారోపణం కార్యం న చ ప్రాణ్యఙ్గసమ్భవైః ।
ప్రమాదాత్ఫలజైస్తైలైస్స్నపనే దీపనే హవిః * ॥ ౫౪
నివేదనే చ హోమే చ స్నేహైరన్యైశ్చ నిన్దితైః ।

❖ తాదృశతైలయోగే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ❖

అనుష్ఠానే కృతే కుమ్భే స్నాపయేన్మధ్యమోత్తమైః ॥ ౫౫

---

* హవిర్నివేదనే. ఇతి వక్తవ్యే-విగ్రహః ఛాన్దసః.

శాన్తిహోమస్తథా దానం ద్విజేభ్యో భోజనం తథా ।

❖ నిషిద్ధదధిక్షీరాది. ❖

* అజప్రభృతిదధ్యాద్యైస్స్నానాదౌ విహితే సతి ॥ ౫౬
ప్రాయశ్చిత్తం యథాపూర్వమాచరేత్కమలాసన ।

❖ క్లృప్తోపకరణన్యూనీభావే విధిః. ❖

పూర్వోపచారక్లృప్తౌ తు న్యూనాయాం క్లృప్తవస్తుభిః ॥ ౫౭
వస్తుభిర్ద్విగుణైర్భూయస్సమారాధ్య మధుద్విషమ్ ।
సర్పిషాష్టోత్తరశతం జుహుయాన్మూలవిద్యయా ॥ ౫౮

❖ మన్త్రక్రియాదిహీనే విధిః. ❖

మన్త్రహీనే క్రియాహీనే ముద్రాహీనే తథైవ చ ।
జపహీనే ధ్యానహీనే హీనేష్వన్యేషు కేషుచిత్ ॥ ౫౯
మూలమన్త్రజపస్తస్య యథాశక్తి † ప్రతిక్రియా ।
గేయవాదిత్రనృత్తేషు పూర్వక్లృప్తేషు పూజనే ॥ ౬౦
హీనే కస్మింశ్చిదారాధ్యో హరిస్స్నపనవర్త్మనా ।

❖ వాద్యనృత్తాదిహీనే శాన్తిః. ❖

వాద్యహీనే తు పయసా నృత్తహీనే ఘృతేన తు ॥ ౬౧
గేయహీనే తు మధునా జుహుయాత్పూర్వసఙ్ఖ్యయా ।
పూర్వక్లృప్తాపదంశాదిహీనే ద్విగుణవస్తుభిః ॥ ౬౨
నివేదయేత్స్నానపూర్వం కాలాతి § క్రమణేపి చ ।
భాగద్రవ్యైర్ద్విగుణితైరారాధ్య క్షమ్యతామితి ॥ ౬౩

❖ సన్ధ్యాకాలాతిక్రమే. ❖

ఉచ్చారయేత్తథా సన్ధ్యాతిక్రాన్తౌ ద్వాదశేష్వపి ।

❖ అధిక కాలపూజాహీనే. ❖

కాలేషు క్లృప్తసఙ్ఖ్యేషు హీనే కాలస్య కస్యచిత్ ॥ ౬౪

---

* అజప్రభృతిపశ్వాద్యైః-హవిః ప్రభృతిదధ్యాద్యైః. † జపక్రియా.
§ క్రమణేన చ.

ద్విగుణైర్వస్తుభిః పూజ్యః కాలేషు చ యథోత్తరమ్ ।
కాలం ప్రథమమారభ్య ద్విగుణైస్త్రిగుణైస్తథా ॥ ౬౫
చతుర్గుణైష్షడ్గుణైరేవమాద్యైస్తు వస్తుభిః ।
పూజయేజ్జప *హోమాద్యైస్తద్వదేవ యథాయథమ్ ॥ ౬౬
అతిక్రాన్తే దినవిధౌ విధిరేవ ప్రకీర్తితః ।
ద్విదినాద్యా తు షష్ఠాన్తే పూజాహీనే ఘటైస్తథా ॥ ౬౭
అధమోత్తమమార్గేణ స్నాపయేత్తస్య శాన్తయే ।
మాసే చ పూజావికలే మధ్యమోత్తమవర్త్మనా ॥ ౬౮
తిలాజ్యచరుభిశ్చైవ జుహుయాన్మూలవిద్యయా ।

❖ వర్షాధికకాలపూజాలోపే పునఃప్రతిష్ఠా. ❖

సంవత్సరత్రయాదర్వాఙ్మాసాదూర్ధ్వమనర్చితే ॥ ౬౯
సంప్రోక్షణం భవేదూర్ధ్వం ప్రతిష్ఠావిధిరుచ్యతే ।

❖ భూగుప్తగృహార్చావిధిః ❖

భూగుప్తామపి చైకాహాముద్ధృత్య ప్రతిమాం పునః ॥ ౭౦
సంప్రోక్షయేద్గృహార్చాయామారాధనవిలోపనే ।
స్నపనం పంచగవ్యేన సూక్తేన పురుషాత్మనా ॥ ౭౧
శాన్తయే జుహుయాదగ్నౌ బ్రాహ్మణానపి తర్పయేత్ ।
మాసాదూర్ధ్వం తు షణ్మాసం పూజాహీనే చతుర్ముఖ ॥ ౭౨
కుమ్భైష్షోడశభిస్స్నానం సూక్తేన పురుషాత్మనా ।
భోజయేద్బ్రాహ్మణానగ్నౌ జుహుయాచ్ఛాన్తయే పునః ॥ ౭౩
ఊర్ధ్వం సంప్రోక్షణం కార్యం యావత్సంవత్సరావధి ।
ప్రతిష్ఠావిధిరూర్ధ్వం తు వత్సరాదుక్తవర్త్మనా ॥ ౭౪

❖ దేవస్థాపితేషు పూజాలోపే విధిః. ❖

త్రిదశాదిప్రతిష్ఠాయాం పూజాలోపే న దూషణమ్ ।
ప్రాయశ్చిత్తం తు మర్త్యానాం ప్రతిష్ఠాయాముదీరితమ్ ॥ ౭౫

---

* హోమాన్తమ్.

❖ సాలిగ్రామపూజాలోపే శాన్త్యభావః. ❖

సాలిగ్రామశిలాదీనాం పూజాలోపో న దూషణమ్ ।
తత్రైవాశుచిసంస్పర్శే క్షాలయిత్వార్చయేత్పునః ॥ ౭౬
ఏవమ్ధా లోపనే శాన్తిరోక్తకాలాత్రియో? భవేత్ ।
అజ్ఞానాదథవా జ్ఞానాద్వహ్నితర్పణ * వర్జితే ॥ ౭౭

❖ అనేకకాలపూజాలోపే విధిః. ❖

పంచోపనిషదైర్మన్త్రైస్సర్పిషా జుహుయాచ్ఛతమ్ ।
ఏకాదికాలాతిక్రాన్తౌ ద్విగుణాది యథాపురమ్ ॥ ౭౮
బహుభిఃకలశైర్దేవం స్నాపయేద్దివసాత్పరమ్ ।
మాసావధి తదూర్ధ్వం తు కలశైర్వత్సరావధి ॥ ౭౯
అష్టోత్తరశతైఃకుర్యాత్స్నపనం జుహుయాత్పునః ।
అష్టోత్తరసహస్రేణ తిలాజ్యచరుభిః † క్రమాత్ ॥ ౮౦
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ శాన్తిహోమస్తదా భవేత్ ।
వత్సరాదుపరిష్టాత్తు స్నపనం మధ్యమోత్తమమ్ ॥ ౮౧
కుణ్డే చాగ్నిం స్థాపయిత్వా తిలవ్రీహియవైరపి ।
లాజైశ్చ కాలపుష్పైశ్చ సమిచ్చరుఘృతైరపి ॥ ౮౨
అష్టోత్తరసహస్రేణ జుహుయాన్మూలవిద్యయా ।
శాన్తిహోమస్తథా దానం విప్రాణాం చాపి భోజనమ్ ॥ ౮౩
పత్యగ్న్యుపస్యహోమే తు ప్రాయశ్చిత్తమితీరితమ్ ।
అగ్నౌ నాశే మథిత్వాగ్నిం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౮౪
పంచోపనిషదైర్మన్త్రైర్వ్యాహృతిప్రముఖైరపి ।
పురుషస్తేయుక్తైశ్చ కుణ్డైర్హోమఃప్రణవవిద్యయా ॥ ౮౫
అష్టోత్తరశతేనాజ్యైర్మూలమన్త్రజపస్తథా ।
అయథోక్తక్రియే తద్వత్ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ ౮౬
కామ్యే పరిధయో § నేష్టా నిత్యే కర్మణి వా న వా । ।

---

* వర్జనే. † పృథక్. § ష్టాని నిత్యకర్మాణి. నిత్యం కర్మాణి.

అలాభే సమిధామాజ్యైశ్చరుభిర్వా హుతిర్భవేత్ ॥ ౮౭
తయోరలాభే * బీజైర్వా సమిద్భిర్వా యథోదితైః ।

❖ అగ్నికుణ్డస్యాశుచిసంపర్కే శాన్తిః. ❖

అగ్నౌ కేశాదిభి † స్సంస్పృష్టే అస్పృశ్యస్పర్శనే తథా ॥ ౮౮
హోమో వ్యాహృతిభిః కార్యో వారానష్టోత్తరం శతమ్ ।
ఆయుతం పుష్పవత్యాదిస్పర్శే మథనజేఽనలే ॥ ౮౯

❖ పాకస్థానాశుచిత్వశాన్తిః. ❖

పాకస్థానే చుల్లిస్పర్శే నరైః పూర్వోదితైస్తథా ।
శ్వాదిభిస్స్థానమాలిప్య గోమయేన మహానసమ్ ॥ ౯౦
ఆనీయాగ్న్యన్తరం చుల్ల్యాం పుణ్యాహం వాచయేద్ద్విజైః ।
ఃణ్మాత్రాద్యైస్తథాస్పర్శే పూర్వవచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ ౯౧
§ పక్వేన చుల్ల్యాం దుష్టాయాం హవిషాం చ నివేదనే ।
స్నాపయేన్నవభిః కుమ్భైర్దేవం వాథ ఘటైస్త్రిభిః ॥ ౯౨

❖ పరివారార్చనలోపే. ❖

పరివారార్చనే ఛిన్నే తత్తన్నామాన్యుదీరయన్ ।
సర్పిషా జుహుయాదగ్నౌ ప్రత్యేకం త్వష్టసఙ్ఖ్యయా ॥ ౯౩

❖ బల్యర్థహవిషో దోషే. ❖

ద్విగుణాద్యైర్దిర్ఘకాలాదౌ బల్యర్థం చ హవిర్యది ।
దూషితం కేశకీటాద్యైరస్పృశ్యైర్మనుజైస్తథా ॥ ౯౪
కాకాదిభిశ్చ తత్త్యక్త్వా హవిషాన్యేన కర్మ తత్ ।
యది దుష్టేన హవిషా బలిం దద్యాత్ప్రమాదతః ॥ ౯౫
శాన్తిహోమస్తదా కార్యశ్శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా ।

❖ తణ్డులాదిదూషణే బలిద్రవ్యాదిపాతే. ❖

తణ్డులే చోదనే పుష్పే బల్యర్థే పాత్రసంభృతే ॥ ౯౬

---

* లాజైర్వా. † జుష్టే. § పక్వస్య.

* దేవే చావాహితే తస్మిన్ పూర్వవద్దూషణం యది ।
పతితే వా బలిద్రవ్యే † మూలబేరేఽథవాత్మని ॥ ౯౭
ఉద్వాస్య దేవమానీయ ద్రవ్యాన్తరమదూషితమ్ ।
తస్మిన్నావాహ్య దేవేశం యథాపూర్వం పునర్నయేత్ ॥ ౯౮
తద్దోషశాన్తయే పశ్చాద్దధ్నా క్షీరేణ వా హరిమ్ ।
స్నాపయేజ్జుహుయాచ్ఛాన్తిం మూలమన్త్రజపస్తథా ॥ ౯౯

బలిబేరస్య పతనే.

బలి § బేరే నిపతితే యానాద్యుత్సవే బహిః ।
స్థాపయిత్వా యథాపూర్వం ¶ బలిశేషం నయేత్పునః ॥ ౧౦౦
శాన్తయే నవభిః కుమ్భైస్స్నాపయేత్పతితే భువి ।
అథమాధమమార్గేణ శాన్తిహోమో జపస్తథా ॥ ౧౦౧

రజస్వలాదిదూషితభూసంస్కారః

నృత్తగేయరతా నార్యో ♦ గణికాశ్చాథవేతరాః ।
దేవదాస్యో దూషయేయూ రజోభిః పృథివీతలమ్ ॥ ౧౦౨
రజస్వలారజోదుష్టం భూతలం జానుమాత్రకమ్ ।
ఖాత్వా చ మృద్భిరన్యాభిః పూరయిత్వా మహీతలమ్ ॥ ౧౦౩
ఆలిప్య గోమయాంభోభిః పుణ్యాహం వాచయేత్తతః ।
ప్రోక్షణం పంచభిర్గవ్యైస్సన్నిక్షిప్తం చ కౌతుకమ్ ॥ ౧౦౪
అథమోత్తమమార్గేణ కలశైస్స్నాపయేద్గురుః ।
తిలాజ్యచరుభిర్హోమః ప్రత్యేకం మూలవిద్యయా ॥ ౧౦౫
సహస్రకృత్వస్తదను శాన్తిహోమో జపస్తథా ।

కవాటదోషే శుద్ధిః.

కవాటాదికమస్పృశ్యైస్సంస్పృష్టం ప్రక్షాల్యమమ్భసా ॥ ౧౦౬

---

* దేవతావాహ్యతే తస్మిన్. † బలిబేరేఽథ పతేన్మని.
§ బిమ్బే. ¶ బిమ్బం శేషం. ♦ గాణిక్యమథ.

తాసాం చ మార్గాన్సంశోధ్య గోమయామ్భోభిరుత్తమైః ।
చోరభూతైర్బ్రాహ్మణాద్యైః స్పృష్టే పరేఽప్యచోదితైః ॥౧౦౭

❖ చోరస్పర్శే. ❖

చోరస్పర్శనిమిత్తం తు స్నపనం కలశైర్హరేః ।
వర్ణానామానుపూర్వ్యేణ త్వధమాధమపద్ధతిమ్ ॥ ౧౦౮
ఆరభ్య గణితైః కుర్యాత్సఙ్కరైరపి తద్భవేత్ ।
బీజప్రయుక్తకలశైస్స్నపనం శాన్తయే భవేత్ ॥ ౧౦౯
శాన్తిహోమో బ్రాహ్మణానాం భోజనం దానమేవ చ ।

❖ అజ్ఞాతజాతిజనస్పర్శే. ❖

అజ్ఞాతజాతిసంస్పర్శే స్నాపయేదుత్తమోత్తమైః ॥ ౧౧౦
శాన్తిహోమో ద్విజేన్ద్రాణాం *భోజనం దానమేవ చ ।
త్రివస్తుకం మృణ్మయం చ లేఖబిమ్బం చ భిత్తిజమ్ ॥ ౧౧౧
చిత్రం నీచైర్యది స్పృష్టం చణ్డాలాద్యై †విగర్హితైః ।
నవీకరణమాస్థాయ సంప్రోక్షణవిధి §స్తథా ॥ ౧౧౨
ప్రతిష్ఠా వా యదా విత్తం దోషభూయస్తయాథ వా ।
పటస్పర్శే క్షాలయిత్వా యదాపూర్వం పునస్సృజేత్ ॥౧౧౩

❖ అన్యశాస్త్రదీక్షితస్పర్శే. ❖

దీక్షితైరన్యశాస్త్రేషు స్పృష్టే స్నపనమాచరేత్ ।
దీక్షితైరితరైశ్చాపి శూద్రైస్తద్వత్సమాచరేత్ ॥ ౧౧౪

❖ మహాపాతక్యాదిస్పర్శే. ❖

మహాపాతకిసంస్పర్శే స్నపనం చోత్తమోత్తమమ్ ।
ఉపపాతకిసంస్పృష్టే స్నపనం చాధమోత్తమమ్ ॥ ౧౧౫
పరస్త్రీగమనాసక్తైస్తదాఽనియతవృత్తిభిః ।
స్పర్శే చ నవభిః కుమ్భైస్స్నపనం కౌతుకే భవేత్ ॥ ౧౧౬

---

* తోషణమ్. † స్తథా రైః. § భవేత్.

అస్పృశ్యైరితరైర్వాపి కుణ్డాదిస్పర్శనే సతి ।
స్నపనం పూర్వవత్కార్యం స్త్రీభిర్దుష్టాభిరేవ చ ॥ ౧౧౭
అనులోమా స్త్రియశ్శూద్రా ప్రవిశేయుర్గర్భమన్దిరమ్ ।
భూతలం పఞ్చగవ్యేన సిఞ్చేద్వా గోమయామ్బుభిః ॥ ౧౧౮
చణ్డాలైః పుల్కసైర్వాపి పతితైర్మద్యపైస్తథా ।
శ్వపచైర్మన్దిరాభ్యన్తః ప్రవేశే మృణ్మయాంస్త్యజేత్ ॥ ౧౧౯
తత్రస్థాన్ క్షాలయిత్వాన్తః కవాటాదిమహీతలమ్ ।
ఆలిప్య గోమయామ్భోభిః * పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ ౧౨౦
ప్రతిమాశ్చాపి తత్రస్థాః స్నాపయేత్కలశైర్గురుః ।
శాన్తిహోమో జపశ్చైవ ద్విజానాం దానభోజనే ॥ ౧౨౧
ఆశౌచవత్ప్రవేశే చ పూర్వవద్విధిరిష్యతే ।
చణ్డాలశ్శ్వపచో వాపి తాదృశాః పుల్కసాదయః ॥ ౧౨౨
అజ్ఞానాద్గర్భగేహే తు కర్మస్వధికృతా యది ।
వసేయుశ్చైవ తైస్సార్ధం భోజ్యం వా వస్తు తాదృశమ్ ॥ ౧౨౩
స్పృష్టమారాధనాఙ్గం చేత్స్పృష్టం వా కౌతుకం యది ।
క్రియాసమభిహారేణ ప్రాయశ్చిత్తమిహోచ్యతే ॥ ౧౨౪
శోధయేన్మన్దిరం పూర్వం గోమయాలేపనాదిభిః ।
పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ బ్రాహ్మణాంస్తత్ర భోజయేత్ ॥ ౧౨౫
స్వాధ్యాయం పరికుర్వీరన్ బ్రాహ్మణా వేదపారగాః ।
ఇతిహాసపురాణాని పఠేయుశ్చ దివానిశమ్ ॥ ౧౨౬
కపిలాశ్చ ప్రదేశేషు తత్ర తత్రాధివాసయేత్ ।
ఏవం మానాదికాలేషు దోషగౌరవలాఘవమ్ ॥ ౧౨౭
అపేక్ష్య శోధితే ధామ్ని బ్రాహ్మణాంస్తోషయేద్ధనైః ।
ప్రతిమానాం యథాయోగముద్ధారో వా నవీకృతే ॥ ౧౨౮
కుర్యాత్తతో యథాపూర్వం † నిమిత్తే వా నవీకృతే ।
ప్రతిష్ఠాప్య యథాశాస్త్రం స్నాపయేత్కలశైరథ ॥ ౧౨౯

---

* పుణ్యాహం వాచయేజ్జలైః. † ఉద్ధారో వా.

సహస్రేణ పురావృత్తదోషాణామపనుత్తయే ।
అన్తే మహోత్సవః కార్యో న చేద్రాష్ట్రనృపక్షయః ॥ ౧౩౦

❖ శిలాబిమ్బస్య చాలననిషేధః. ❖

బిమ్బం న చాలయేచ్ఛైలం న నవీకరణం తథా ।
తథైవ దివ్యమార్షం చ స్వయంవ్యక్తం చ కౌతుకమ్ ॥ ౧౩౧

❖ మాగధశ్వపదాదిస్పర్శే శాన్తిః. ❖

తథాన్యైర్మాగధాద్యైశ్చ ప్రతిలోమైశ్చ గర్హితైః ।
సహస్రకలశైర్దేవం స్నాపయేత్తస్య శాన్తయే ॥ ౧౩౨

శ్వపదైశ్చ సృగాలాద్యైశ్చణ్డాలాద్యైశ్చ గర్హితైః ।
ప్రథమాది ప్రవిష్టం చేద్ధామావరణభూతలమ్ ॥ ౧౩౩

ప్రోక్షయేత్పఞ్చగవ్యేన పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।
ధామస్పర్శే తథాన్యస్య బలిపీఠాది *కస్య చ ॥ ౧౩౪

స్పర్శే కృత్వా యథాపూర్వం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ।
ఆగన్తుకైః కుక్కుటాద్యైస్స్పృష్టం చేద్ధామ సర్వతః ॥ ౧౩౫

ప్రోక్షయేన్మన్త్రపూతేన వారిణా శాన్తిమాచరేత్ ।
దేవాన్ సంస్నాపయే †చ్చైవ ప్రథమావరణాదిగాన్ ॥ ౧౩౬

❖ ఖద్యోతసంపర్కే. ❖

సర్పిశ్చరుతిలైర్హోమో మూలేనాష్టోత్తరం శతమ్ ।
ఖద్యోతస్పర్శనే దేవం స్నాపయేన్నవభిర్ఘటైః ॥ ౧౩౭

❖ పూజాకాలే కవాటబన్ధనే. ❖

పూజాకాలే కవాటస్య బన్ధనం చేదసఙ్కులే ।
అష్టోత్తరశతం మూలమన్త్రస్య జప ఇష్యతే ॥ ౧౩౮

❖ తత్రాపవాదః. ❖

సఙ్కులే §బన్ధనం నైవ దోషాయ భవతి క్వచిత్ ।

---

* కమర్ చ. † దేవం ప్రథమావరణాదిషు. § బన్ధనే.

❖ బిమ్బవదేవ ప్రభాపీఠాదిషు దోషః. ❖

ప్రభాపీఠాస్త్రిసంస్పర్శే బిమ్బస్పర్శవదిష్యతే ॥ ౧౩౯
ఆచార్యాః పూజకాశ్చాన్యే తత్రైవ పరిచారకాః ।
ఆసనేష్వాసికాం భుక్తిం శయనం చ యథాతథమ్ ॥ ౧౪౦
కుర్యుః కర్మాణ్యధికృతా దోషో నైవ తదా భవేత్ ।

❖ అనధికారిప్రసఙ్గే శాన్తిః ❖

అన్యే చేత్కుర్యురవనిం ప్రోక్షయేద్గోమయామ్బుభిః ॥ ౧౪౧

❖ ప్రాకారాదీనామగ్నిదాహే. ❖

ప్రాకారే మణ్టపే ధామ్ని గోపురే పాకవేశ్మని ।
దగ్ధేఽగ్నినా సమాధాయ పూర్వవన్మణ్టపాదికమ్ ॥ ౧౪౨
ప్రతిష్ఠాప్య యథాపూర్వం తతః శాన్తిం సమాచరేత్ ।
అథమోత్తమమార్గేణ స్నపనం శాన్తిదం భవేత్ ॥ ౧౪౩
శాన్తిహోమస్తు కర్తవ్యో ద్విజానాం దానభోజనే ।
ప్రతిమాదహనే చాపి సమాధాయ యథాపురమ్ ॥ ౧౪౪
స్నానం సహస్రకలశైః ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి ।
వస్త్రాదిదహనే తస్యాః ప్రభాదిదహనే తథా ॥ ౧౪౫
నవభిః కలశైస్స్నానం హోమాది తదనన్తరమ్ ।

❖ సుదర్శనాదీనామగ్నిదాహే. ❖

సుదర్శనేఽగ్నినా దగ్ధే స్నానం నవఘటైర్భవేత్ ॥ ౧౪౬
ధ్వజే వితానే ఛత్త్రే చ దగ్ధే చాస్తరణాదికే ।
పునరుత్పాద్య తత్సర్వం శాన్తిహోమాదికం భవేత్ ॥ ౧౪౭

❖ ప్రాకారాదీనాం వృద్ధిస్థానాదినిర్దేశః. ❖

ప్రాసాదాద్యవకాశానాం వృద్ధిశ్చేత్సర్వతో భవేత్ ।
యదా ప్రాచ్యాముదీచ్యాం వా వృద్ధిర్నాన్యత్ర శోభనా ॥ ౧౪౮

❖ నిషిద్ధదిశి వృద్ధౌ శాన్తిః. ❖

దక్షిణాపరవృద్ధిశ్చేత్స్నపనం చోత్తమోత్తమమ్ ।
శాన్తిహోమో ద్విజేన్ద్రాణాం తర్పణం భోజనాదిభిః ॥ ౧౪౯

❖ ఉపపీఠస్య కామచారః. ❖

శోభనా సర్వతో వృద్ధి * రుపపీఠస్య చేష్యతే ।
ప్రథమావరణం యావత్ దోషస్స్యాద్దైవనిర్మితే ॥ ౧౫౦

❖ నవీకరణే పూర్వవదేవ చిహ్నాని. ❖

వర్ధితం యది పూర్వోక్తం స్నపనం శాన్తిదం భవేత్ ।
న హాపయేత్పురా క్లృప్తం ధామాది నచ చాలయేత్ ॥ ౧౫౧
పౌరాణికం శిరః పీఠం ధామచిహ్నం చ వైష్ణవమ్ ।
నోద్ధృత్య † పూరయిత్వా వా న వృద్ధిర్గోపురాదిషు ॥ ౧౫౨
అల్పీయః ప్రాగ్విమానాది దివ్యవర్గం ధనైః పునః ।
వర్ధయేచ్ఛ్రద్ధయా ముఖ్యైర్ద్రవ్యైరచార్యంనయేద్బుధః ॥ ౧౫౩

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం
చర్యాపాదే నిత్యారాధనప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ
అష్టాదశోఽధ్యాయః.

---

* ముపనీతస్య. † పూజయిత్వా.

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

❖ ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తవిధిః. ❖

❖ నిత్యనైమిత్తికసమ్ప్రాప్తే కర్తవ్యక్రమః. ❖

నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం నివతేద్భగవద్యది ।

శ్రీభగవాన్ :—

కృత్వా నైమిత్తికం నిత్యమాచార్య స్తదనన్తరమ్ ॥ ౧

❖ గృహార్చాస్నపనే నిమిత్తానుసారేణ స్థలమ్. ❖

గృహార్చాస్నపనే ప్రాప్తే విస్తారే సతి వేశ్మని ।

తత్రైవ స్నపనం కార్యం సఙ్కటే తు బహిర్భవేత్ ॥ ౨

❖ ఆలయబిమ్బస్య బహిస్స్నపననిషేధః. ❖

పర్వతాదౌ శుచౌ దేశే ప్రపానిర్మాణపూర్వకమ్ ।

స్నపనం దేవదేవస్య కార్యం భాగవతేన తత్ ॥ ౩

ఆలయే * స్థాపితం బిమ్బం న కదాచిచ్చతుర్ముఖ ।

నిర్గమయ్య బహిస్స్నాప్య మన్త్రేణ తు సర్వదా ॥ ౪

❖ తీర్థావభృథాదావనుజ్ఞా. ❖

తీర్థావభృథవేలాయాం నద్యాదీనాం తటే భవేత్ ।

అన్యథా చేచ్ఛాన్తిహోమం కుర్యాదుత్సవసమృద్ధిదమ్ ॥ ౫

❖ స్నపనాఙ్గవైకల్యే ప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

అఙ్కురార్పణహీనే చ స్నపనే † కౌతుకేఽన్వితే ।

అధివాసవిహీనే చ కలశైస్స్నపనే సతి ॥ ౬

శాన్తిహోమో విధాతవ్య స్సర్వదోషాపనుత్తయే ।

సఙ్కల్పితస్నానహానౌ ద్విగుణం స్నపనం భవేత్ ॥ ౭

---

* స్థాపయేత్. † కౌతుకోజ్ఝితే.

అకృతే రాజరాష్ట్రస్య భవేద్విభవసఙ్క్షయః ।
యజమానస్య ధర్మశ్చ ద్విజానాం చ ధనక్షయః ॥ ౯

❖ స్నపనకాలవిపర్యయే. ❖

అకాలే తు కృతే స్నానే విషువాదౌ యథోదితే ।
శాన్తికం కార్యమయనే చైవ దక్షిణే ప్రాగుపక్రమః ॥
ఉత్తరే చైవ పాశ్చాత్యే *ఉత్తమం నైవ దూషణమ్ ।
చైత్రే చ విషువే తద్వత్ క్రమాదాశ్వయుజే ఽపి చ ॥ ౧౦

❖ స్నపనకలశానాం వికారే. ❖

స్థాపితానాం చ కుమ్భానాం భేదనే †పతనే తదా ।
కాలాదిదోషదుష్టే చ క్రిమికేశాదిదూషితే ॥ ౧౧
లఙ్ఘితేఽశుచిసంస్పృష్టే §వాయసాద్యైశ్చ దూషితే ।
గర్హితే శ్వపచాద్యైశ్చ స్పృష్టే చాశుభిస్తథా ॥ ౧౨
పాషణ్డైః ప్రతిలోమైశ్చ తథోదక్యాదిదూషితే ।
కలశం తం తముద్ధృత్య స్థాపయిత్వా పరం పునః ॥ ౧౩
తద్దైవత్యం జపేన్మన్త్రం సప్తోత్తరశతావరమ్ ।
స్నపనం యది తైగకుర్యాచ్ఛాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౪

❖ అక్రమకలశాభిషేకే. ❖

అక్రమేణ సముద్ధృత్య స్నపనే విహితే సతి ।
జపగ కఖ్యోంచవనిమదాం కర్తవ్యస్తత్సమాచరేత్ ॥ ౧౫

❖ దేవతామన్త్రాదివ్యత్యయే. ❖

దేవతామన్త్రభాగద్రవ్యాణాం వ్యత్యయే సతి ।
పూర్వవన్మన్త్రజాపస్స్యాత్ప్రతిద్రవ్యమనర్చితే ॥ ౧౬
అఘ్యాదిభిర్జపస్తద్వన్మహిషాజోష్ట్రసమ్భవైః ।
క్షీరాదిభిస్తథా ద్రవ్యైః స్నపనే స్నాపయేత్పునః ॥ ౧౭

* ఉపక్రమణ. † చ్ఛేదనే. § వ్యాఘ్రాద్యైశ్చైవ.

సమిద్భిర్మూలమన్త్రేణ జుహుయాత్కమలాసన ।
అద్భిః పర్యుషితాభిశ్చేత్స్నపనం స్నాపయేత్పునః ॥ ౧౮
శాన్తిహోమో మూలవిద్యా *జపశ్చాష్టోత్తరం శతమ్ ।

❖ ఆరాధనాఙ్గవైకల్యే. ❖

ఆరాధనాఙ్గవైకల్యే నృత్తవాద్యాదిభి †స్సహ ॥ ౧౯
శాన్తిహోమో భవేద్వేద్యాం స్నపనే చలనే సతి ।
ప్రతిమాపతనే తద్వత్ప్రాయశ్చిత్తం చతుర్ముఖ ॥ ౨౦
§స్నపనే వర్తమానే తు చలనే పతనేఽపి వా ।
యథాపూర్వమవస్థాప్య స్నాపయిత్వా యథావిధి ॥ ౨౧
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యః పీఠాదీనాం చ ¶భఞ్జనే ।
సహజానాం తదా హస్తపాదాదీనాం చతుర్ముఖ ॥ ౨౨
భగ్నే తు తేషామావాహ్య కూర్చాదౌ తద్గతం హరిమ్ ।
క్రియాం సమాపయేద్భ‖గ్నాం ప్రభాపీఠాదికం పునః ॥ ౨౩
సమాధాయ యథాపూర్వం సంప్రోక్షణాదిభిర్వేత్ ।
వస్తుషు స్నపనాఙ్గేషు ఆధిక్యం హానిరేవ వా ॥ ౨౪
యది స్యాన్మూలమన్త్రేణ జపశ్చాష్టోత్తరావరః ।

❖ ఫలార్థిభేదేన స్నపనకాలభేదః. ❖

మోక్షమాణస్సదా కుర్యాత్స్నపనం నిశి వాఽహని ॥ ౨౫
రిపుక్షయార్థీ దివసే ధర్మార్థీ దినమధ్యమే ।
దినాన్తే సర్వభోగార్థీ ప్రాయ♦శ్చిత్తాయ సర్వదా ॥ ౨౬

❖ స్నపనద్వయసమ్ప్రాప్తే ప్రతిసరాదినిషేధః. ❖

బద్ధప్రతిసరే బిమ్బే స్నపనార్థం తు మన్త్రిణా ।
స్నపనాన్తరసంప్రాప్తౌ న చ ప్రతిసరాన్తరమ్ ॥ ౨౭

---

* జపశ్చాష్టోత్తరావరః, † స్సతి. § "స్నపనే" ఇతి శ్లోకద్వయం "భగ్నేతు—పునః ॥" ఇతిశ్లోకాదనన్తరం క్వచిత్కోశే దృశ్యతే. ¶ బన్ధనే. ‖ భగ్నే మోక్షార్థీ. ♦ శ్చిత్తం తు.

❖ మణ్డూకాదిభిః కలశదూషణే ❖

మణ్డూకమూషికాసర్పచుచున్దర్యాదిజన్తుభిః ।
స్పృష్టే విలఙ్ఘితే నష్టే స్థాపితే కలశే తథా ॥ ౨౮

త్యక్త్వాన్యం తు తథా కృత్వా మూలమన్త్రం జపేద్గురుః ।
స్థాపితం కలశం తద్వత్ప్రావమన్త్రైః ప్రతిలోమజైః ॥ ౨౯

❖ ఆశౌచిభిః కలశస్పర్శే ❖

ఆశౌచవద్భిరపరైః కలశ * స్పర్శనే సతి ।
సద్రవ్యం కలశం త్యక్త్వా తథాన్యం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౩౦

వాచయిత్వాథ పుణ్యాహం శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ।

❖ బద్ధే ప్రతిసరే ఆశౌచాభావః. ❖

కర్మణి స్నపనాదౌ తు ప్రవృత్తే దేశికోత్తమః ॥ ౩౧

† సూతకం మరణాశౌచం శృణుయాన్నాశుచిర్భవేత్ ।

❖ విమానస్థాపనాహీనస్థలే ఉత్సవకరణే ❖

ఉత్సవే తు యథాశాస్త్రచోదితే స్థలనే సతి ॥ ౩౨

శాన్తిస్తథోచ్యతే § బ్రహ్మన్నిదానీమవధారయ తామ్ ।
విమానస్థాపనాహీనే న కుర్యాదుత్సవం హరేః ॥ ౩౩

కుర్యాద్వా ధ్వజముద్ధృత్య ¶ ఉత్సవం చ క్రమేణ వా ।
వాయువీయే ధామకోణే ∥ విధినా శాన్తిమాచరేత్ ॥ ౩౪

సంవత్సరాన్తం తత్రైవ ధ్వజయష్టేః స్థితిర్భవేత్ ।

❖ నిత్యోత్సవరహిత స్థలోత్సవకరణే ❖

హీననిత్యోత్సవే ధామ్ని ధ్వజారోహణపూర్వకమ్ ॥ ౩౫

నోత్సవం కారయే ♦ త్కామ్యం కారితే శాన్తిమాచరేత్ ।

---

* స్నపనే సతి. † సూతకాశౌచ మాశౌచమ్ శృణుయాద్వా. § బ్రహ్మం స్తదేతదవ. ¶ గరుడం చాక్రమేవ వా. ∥ విమానే. ♦ త్కర్మ కారితే.

❖ ధ్వజదోషసమ్ప్రాప్తే ❖

ప్రమాణహీనే పక్షీన్ద్రే ధ్వజే స్తమ్భాదికేఽపి వా ॥ ౩౬
* శాన్తికకార్యా తదా హీనే మూషికాద్యైశ్చ దూషితే ।
అశుచిద్రవ్యసంస్పర్శే త్యక్త్వారోప్యధ్వజాన్తరమ్ ॥ ౩౭
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యో బ్రాహ్మణానాం చ భోజనమ్ ।
ధ్వజారోహణ † కమూర్గ్గం ధ్వజం వా స్తమ్భమేవ వా ॥ ౩౮
సకృన్నియుక్తం త్యక్తవ్యం ధ్వజయష్టిం తు న త్యజేత్ ।
సకృన్నియుక్తే స్తమ్భాదౌ భూయోఽపి వినియోజితే ॥ ౩౯
ప్రాయశ్చిత్తం తు తత్ర స్యాత్స్నపనం చోత్తమోత్తమమ్ ।
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యో బ్రాహ్మణానాం చ భోజనమ్ ॥ ౪౦
స్థాపితే § విహగేశానధ్వజే వాతాతపాదిభిః ।
వర్ణహానౌ న దోషస్స్యాత్సమారాధనమిష్యతే ॥ ౪౧
పతితే వాతవేగేన హేతునా యేన కేన చిత్ ।
ఉద్ధృత్య బధ్వా భూయోపి స్నపనం మధ్యమోత్తమమ్ ॥ ౪౨
వర్ణహానౌ తదా భిన్నే ధ్వజే చ్ఛిన్నేఽపి వా క్వచిత్ ।
ధ్వజాన్తరం సముత్పాద్య త్యక్త్వా నిపతితం ధ్వజమ్ ॥ ౪౩
యష్టిం వాకల్ప్యమేవాన్యం న తు కాలప్రతీక్షణమ్ ।
విపరీతం ధ్వజపటం ప్రమాదాద్యది బన్ధయేత్ ॥ ౪౪
తన్మోచయిత్వా యద్వాన్యం బధ్వా స్నపనమాచరేత్ ।
ధ్వజస్తమ్భే తదా భిన్నే భగ్నే వా సుషిరేఽపి వా ॥ ౪౫
స్తమ్భాన్త ¶ రమవస్థాప్య శాన్తిస్నపనపూర్వకా ।
‖ పతనే భ్రమణే వాపి పతితే వా యదృచ్ఛయా ॥ ౪౬
శాన్తిహోమో భవేత్ప్రాగ్వన్మూలమన్త్రజపస్తథా ।
పక్షీశాధిష్ఠితే కుమ్భే భిన్నే నష్టేఽథ వా తథా ॥ ౪౭

---

* శాన్తిం కుర్యాత్తదా నిత్యం. † కమూర్గధ్వజమ్.
§ విహగేశానె ధ్వజె వాతాదిపాతితె. ¶ రం స్థాపయిత్వా. ‖ కమ్పనె

అస్పృశ్యైః పాణిభిః స్పృష్టే స్థాప్య కుమ్భాన్తరం పునః ।
ఆవాహ్య తత్ర విహగం కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ ౪౮

ధ్వజస్తమ్భే చ సంస్పృష్టే చణ్డాలాద్యైర్విగర్హితైః ।
స్తమ్భాన్తరమవస్థాప్య శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ॥ ౪౯

సూతకైః ప్రేతకైశ్చైవ ప్రతిలోమైస్తథావిధైః ।
స్పృష్టే ప్రోక్ష్య ధ్వజస్తమ్భం పుణ్యాహోక్తిపురస్సరమ్ ॥ ౫౦

సకృన్నియోజితం త్యక్త్వా మృణ్మయం పాలికాదికమ్ ।
అఙ్కురానర్పయేన్నో చేత్ శాన్తిహోమాదికం * చరేత్ ॥ ౫౧

❖ అఙ్కురవికారే వల్మీకప్రరోహాదౌ చ విధిః. ❖

అఙ్కురేష్వపి రక్తేషు శ్యామవర్ణయుతేషు వా ।
† అప్రరూఢేషు వక్రేషు తథా తిర్యగ్గతేషు చ ॥ ౫౨

అస్పృశ్యస్పర్శనే తేషాం భిన్నచ్ఛిన్నేషు వా పునః ।
పాలికాదిషు నష్టేషు పతితేషు యథాతథా ॥ ౫౩

వల్మీకాదిప్రరోహే చ మూషికాద్యైశ్చ భక్షితే ।
శాన్తిహోమశ్చ కర్తవ్యో బ్రాహ్మణానాం చ భోజనమ్ ॥ ౫౪

❖ నిత్యమధ్యే నైమిత్తికాన్తరాపాతే ప్రత్యేకమఙ్కురార్పణమ్. ❖

ప్రారబ్ధకర్మమధ్యే చేత్కర్మ నైమిత్తికం పునః ।
ఆపతేదర్పయేద్భూయస్తదర్థాంశ్చాఙ్కురాన్ గురుః ॥ ౫౫

❖ అర్పితేష్వఙ్కురేషు దైవాద్యుపఘాతే శాన్తిః. ❖

అర్పితేష్వఙ్కురేషు స్యాద్దైవాద్వా యది మానుషాత్ ।
కర్మలోపస్తదా త్యక్త్వా కల్పితానఙ్కురానపి ॥ ౫౬

శాన్త్యర్థం జుహుయాదగ్నౌ మూలమన్త్రజపస్తథా ।

❖ కర్మమధ్యే కర్మాన్తరాపాతే పునః కౌతుకబన్ధః. ❖

బద్ధప్రతిసరే బిమ్బే కర్మార్థమపరం యది ॥ ౫౭

---

* భవేత్. † "అప్రరూఢేషు" ఇత్యాదిశ్లోకార్ధం క్వచిన్న.

అన్తరా కర్మ నిపతేద్వర్షీయాత్కౌతుకం పునః।

❖ అన్తరాపతితం స్నానం సమాప్య పూర్వారబ్ధం సమాపయేత్ ❖

అన్తరా పతితే స్నానే సమాప్తే స్నపనం పునః॥ ౫౮

పూర్వారబ్ధమనుష్ఠేయం యథాశాస్త్రం చతుర్ముఖ।

❖ శూన్యగ్రామే బలిదాననిషేధః. ❖

గ్రామాదిషు స్యాచ్ఛూన్యేషు న బలిర్నాధికోత్సవః॥ ౫౯

ధామన్యేవ భవేత్కామం యది స్యాద్వ్యధికోత్సవః।

సహస్రకలశైస్స్నానం ప్రాయశ్చిత్తం తదిష్యతే॥ ౬౦

❖ మహావాతాద్యభిఘాతే పునరుత్సవః. ❖

ఉత్సవే వర్త * మానే స్యాన్మహావాతాదినా యది।

గ్రామాదౌ శిథిలే కృత్వా ప్రాయశ్చిత్తం పునర్మహః॥ ౬౧

† కార్యోన లోప్యో లోపే తు కుమ్భైరష్టోత్తరైర్వరైః।

స్నపనం కారయేద్ధోమో జపశ్చార్చాద్విజార్చనమ్॥ ౬౨

❖ ముహూర్తాతిక్రమే ❖

ముహూర్తాతిక్రమే శాన్తిస్సర్వేషాం కర్మణామపి।

కార్యా హోమాదిభిః పశ్చాత్కర్మారమ్భో యథోదితః॥ ౬౩

❖ పరిజనానామభిఘాతే అన్యాః కల్పయేత్. ❖

కర్మణ్యధికృతే పూర్వం దేశికో మూర్తిపేషు వా।

§ దైవాద్వా మానుషాద్వాపి విఘ్నితేష్వధికారిషు॥ ౬౪

ప్రారబ్ధం కర్మ కర్తవ్యం తాదృగ్భిరపరైర్ద్విజైః।

ఉత్సవే విఘ్నితే దైవాన్మానుషాద్వా యథోదితే॥ ౬౫

బలిమేవ క్షిపేద్ధామ్ని గ్రామాదౌ వీథికాష్వపి।

---

* మానే తు మహ. † కార్యా యథోక్తవిధినా. § హేతు-
దైవాన్మానుషాద్వా.

❖ అతిక్రాన్తబలివిధానమ్. ❖

బలిప్రదానే వ్యత్కృతే కస్మింశ్చిద్దివసే పునః ॥ ౬౬

కుర్వన్ బలిమతిక్రాన్తం కృత్వైవం బలిమాచరేత్ ।

❖ ఉద్యానమృగయాదిక్రియాలోపే. ❖

ఉత్సవాఙ్గేషు హీనేషు కలితేషు యథాపురమ్ ॥ ౬౭

ఉద్యానయానమృగయా జలద్రోణ్యాది * కర్మసు ।

శాన్తికకార్యాన్ † భోజనం చ బ్రాహ్మణానాం జపస్తథా ॥ ౬౮

❖ అవభృథస్నానలోపే పునరుత్సవః. ❖

హీనాయాం తీర్థయాత్రాయాం పునరుత్సవమాచరేత్ ।

ఉత్తమోత్తమమార్గేణ కృత్వా స్నపనమాదితః ॥ ౬౯

❖ ఉక్తమాసాతిక్రమే అనన్తరమాసే అనుజ్ఞావిధిః. ❖

మాసే యథోక్తేఽతిక్రాన్తే నక్షత్రాదౌ యథోదితే ।

ఉత్సవోఽనన్తరే మాసి యద్యవాగ్వత్సరాద్భవేత్ ॥ ౭౦

ఊర్ధ్వం సంవత్సరా § త్కుర్వన్ శాన్తిం కృత్వా సమాచరేత్ ।

సహస్రకలశైః స్నానం శాన్తిహోమం జపాదికమ్ ॥ ౭౧

❖ మహోత్సవలోపే శాన్తిః. ❖

లుప్తే మహోత్సవే శాన్తి స్నపనం శక్త్యపేక్షయా ।

అన్యేషు విష్ణోలుప్తేషు శ్రవణాద్యుత్సవేషు చ ॥ ౭౨

ఉత్తమోత్తమమార్గేణ స్నపనం తస్య నిష్కృతిః ।

❖ బలివస్తూనాం వ్యత్యాసే. ❖

వ్యత్యాసే బలివస్తూనాం జుహుయాత్సర్పిషా శతమ్ ॥ ౭౩

---

* కాసు చ. † భోజనం తు. § న్నో చేత్.

❖ ఉత్పాతసంస్పర్శే. ❖

వాతాద్యుత్పాత * సంస్పృష్టే బిమ్బే స్నపనముత్తమమ్ ।
ఆచరేద్యాగశాలాయాం † ప్రపాదిషు మహోత్సవే ॥ ౭౪

❖ అగ్నిదాహే. ❖

§ అగ్నిదగ్ధేషు తత్సర్వం సమాధాయ యథాపురమ్ ।
శాన్తిహోమో ద్విజేన్ద్రాణాం భోజనం దానమేవ చ ॥ ౭౫
కుర్యాత్సుదర్శనప్లోషే కుమ్భైః సర్వభిరాప్లవః ।
శాయోర్బిమ్బాదిదాహేఽపి తథా స్నపనమాచరేత్ ॥ ౭౬

❖ యాగమణ్డపస్య సృగాలాదిప్రవేశే. ❖

శ్వసృగాలాదిభిర్యాగమణ్టపాది ప్రవేశనే ।
సంస్పర్శే పూర్వకౢప్తాని త్యక్త్వాన్యాని నిధాయ చ ॥ ౭౭
శాన్తిహోమో ద్విజేన్ద్రాణాం భోజనాది యథాపురమ్ ।
చణ్డాలాదిప్రవేశాదౌ త్యక్త్వా తద్వస్తు దూషితమ్ ॥ ౭౮
ఉత్సవార్థాని వస్తూని శాన్తిహోమం సమాచరేత్ ।

❖ ఉత్సవాగ్నిస్స్వయం శమనే. ❖

ఉత్సవాగ్నౌ స్వయం శాన్తే శాన్తిం కుర్యాద్యథాక్రమమ్ ॥ ౭౯

❖ విషువే అయనే చ రాత్రావపి తీర్థోత్సవానుజ్ఞా. ❖

విషువే చాయనే చైవ తీర్థయాత్రా న దోషకృత్ ।
రాత్రావపి :—

❖ అన్యత్ర అహ్న్యేవ తీర్థయాత్రా. ❖

తతోఽన్యత్ర కర్తవ్యా ¶ హ్న్యేవ సా భవేత్ ॥ ౮౦
ప్రమాదాద్యది యాత్రా స్యాత్స్నపనం చోత్తమోత్తమమ్ ।

❖ హోమవిచ్ఛేదే శాన్తిః. ❖

ఉత్సవే హోమవిచ్ఛేదే ద్విగుణం హోమమాచరేత్ ॥ ౮౧

---

* సంస్పర్శే. † సర్వాదిషు. § అగ్నిదగ్ధే చ. ¶ నైవ సా భవేత్.

❖ మహోత్సవమధ్యే బిమ్బనాశే. ❖

బిమ్బే చోరాదిభిర్నష్టే వర్తమానే మహోత్సవే।
కర్మార్చాదిషు బిమ్బేషు బిమ్బం చోత్పాద్య పూర్వవత్ ॥౮౨

❖ యానాదిభఙ్గే. ❖

* ఆరాధయేన్నిపతితే బిమ్బే యానాన్మహోత్సవే।
ఆరోప్య పూర్వవద్యానం రథ్యాసు † పతితం నయేత్ ॥ ౮౩
ఏకాధికాశీతికుమ్భైస్స్నాపయేచ్ఛాన్తయే పునః।
అఙ్గహీనా కౌతుకస్య బిమ్బ § మన్యం నయేత్తదా ॥ ౮౪
¶ హీనాఙ్గం చేత్సమాధాయ సద్యస్సంప్రోక్షణం చరేత్।
స్నపనం శాన్తయే కుర్యాద్బ్రాహ్మణానాం చ తోషణమ్ ॥ ౮౫
యానభఙ్గే నయేద్దేవం యానేనాఽన్యేన వీధికామ్।
శాన్తిశ్చ కార్యా పతనభ్రమణాదౌ చ సారథేః ॥ ౮౬
పుణ్యాహవాచనాదీని కార్యాణి కమలాసన।

❖ యానానాం అస్పృశ్యస్పర్శనే. ❖

అస్పృశ్యా యది యానాని వహేయుర్బిమ్బమేవ వా ॥ ౮౭
క్షాలయిత్వా ≀ తు యానాని బిమ్బం చ స్నాపయేద్బుధః।

❖ పుష్పయాగాభావే. ❖

పుష్పయాగో నిశి భవేచ్ఛాన్తయే ♦ భుక్తయే ‖ పి వా ॥ ౮౮
అభావే పుష్పయాగస్య స్నపనం చోత్తమోత్తమమ్।

❖ ధ్వజావరోహణకాలాతిక్రమే. ❖

ఆరభ్య తీర్థదివసాదూర్ధ్వం పఞ్చదినావధి ॥ ౮౯
ధ్వజావరోహణం కార్యం పశ్చాచ్చేదవరోహణమ్।
దోషస్స్యాద్దోషశమనం స్నపనం మధ్యమోత్తమమ్ ॥ ౯౦

---

* ఆరాధనేన. † పరితో నయేత్. § మభ్యన్తరే నయేత్.
¶ భిన్నాఙ్గం. ≀ రథాదీని. ♦ ముక్తయేపి వా. ‖ భ వా.

అవరోప్య ధ్వజపటం స్నపనానన్తరం పునః ।
ఉద్వాస్య దేవతాస్సర్వాశ్శకటాద్బలికర్మణా ॥ ౯౧
మహోత్సవాన్తగ పతితం కర్మ వైశేషికాహ్వయమ్ ।
కార్యమేవ న లోప్యం తల్లోపే స్నపనమాచరేత్ ॥ ౯౨

❖ పవిత్రారోపణ విషయకప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

పవిత్రారోపణే ప్రాయశ్చిత్తమన్యత్ప్ర* దర్శ్యతే ।
హీనమానే పవిత్రే వా కుణ్డే వా † మణ్డలేఽపి వా ॥ ౯౩
అస్త్రమన్త్రం శతం జప్త్వా పూజయేత్ § దస్త్రవర్ధనీమ్ ।
త్యక్త్వా పవిత్రం కౌశాదిమాపితం పునరేవ తత్ ॥ ౯౪
కృత్వా పూర్వవదారోప్య తతశ్శాన్తిం సమాచరేత్ ।
అస్పృశ్యస్పర్శనే కుమ్భే భిన్నే నష్టేఽపి వా పునః ॥ ౯౫
కుంభాన్తరే సమావాహ్య మూలమన్త్రం జపేత్పునః ।

❖ అస్థానశూలస్థాపనే ❖

అస్థానే స్థాపితం శూల ¶ మన్యత్ర ప్రతిమాదికమ్ ॥ ౯౬
స్థాపయిత్వా యథాస్థానం స్నపనాది ‖ సమాచరేత్ ।
మానే న్యూనాధికే వాపి వేద్యాదీనాం ప్రకల్పితే ॥ ౯౭
శాన్తిరాజ్యాహుతిః కార్యా పంచోపనిషదా శతమ్ ।

❖ నయనమోక్షణాకరణే ❖

తేషామభావే చ తథా శాన్తిర్నయనమోక్షణమ్ ॥ ౯౮
అకృత్వా స్థాపనే శాన్తిం కృత్వా నయనమోక్షణమ్ ।

❖ తోయాధివాసాకరణే ❖

తోయాధివాసాకరణే ప్రతిష్ఠాయాం మధుద్విషః ॥ ౯౯
స్నపనం శాన్తిహోమశ్చ తద్వదేవాజ్యహోనిషు ।

---

* దృశ్యతే. † మణ్డలాదికే-స్థణ్డిలాదికే. § చ్ఛాస్త్రపద్ధతిమ్.
¶ మన్యద్వా స్థాపనాదికమ్. ‖ యథాపురమ్.

❖ అనాచార్యప్రతిష్ఠాయామ్ ❖

అనాచార్యప్రతిష్ఠాయాం పునస్స్థాపనమాచరేత్ ॥ ౧౦౦
ఆచార్యపదమారూఢో *వైధుర్యాద్యల్పదోషవాన్ ।
అధికార్యేవ విజ్ఞానపారం యాతో యది స్వయమ్ ॥ ౧౦౧
జ్ఞానాధికేన దేవేశే స్థాపితే జ్ఞాన †రూపిణి ।
న దోషో జ్ఞానదహనస్సర్వదోషాన్ దహేత్ఖలు ॥ ౧౦౨

❖ బాలమందిరస్థితి కాలాతిక్రమే. ❖

యావత్కాలం స్థితిర్బాలమన్దిరే §ప్రార్థితా పురా ।
తావత్యతీతే సమయే స్నపనం మధువిద్విషః ॥ ౧౦౩
కార్యం పునశ్చ తత్రైవ స్థితికాలం ¶పరీక్షయేత్ ।
అన్యత్ర వా బాలగేహే యద్వా మూలాలయే భవేత్ ॥ ౧౦౪
కూర్మాధారపీఠికాయాం తత్ స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ।

❖ శిథిలీసరఘాదిసమ్ప్రాప్తే. ❖

గోపురే వాఽఽలయే యద్వా ప్రాకారే మణ్టపేఽథవా ॥ ౧౦౫
శిథిలీ సరఘాతుమ్బావల్మీకాదిసముద్భవే ।
ఉద్ధృత్య తత్తత్సంశోధ్య దేశం కృత్వా యథాపురమ్ ॥ ౧౦౬
స్నపనం దేవదేవస్య కుర్యాదుత్తమమధ్యమమ్ ।
శాన్తిహోమో ద్విజేన్ద్రాణాం భోజనం దానమేవ చ ॥ ౧౦౭

❖ సిద్ధాన్తసాఙ్కర్యే. ❖

సిద్ధాన్తసఙ్కరే జాతే ‖ప్రమాదాత్తత్ర సఙ్కరే ।
కృత్వా సంప్రోక్షణం పూర్వం సహస్రకలశాప్లవః ॥ ౧౦౮

---

* వైముఖ్యా. † దేశికే. § కల్పితా. ¶ ప్రకల్పయేత్. ‖ తథా సాధక సఙ్కరే కర్షణాదిషు దోషస్స్యాత్ ద్రాజరాష్ట్రేషు యావహః.

సిద్ధాన్తస్వరూపప్రశ్నః.

బ్రహ్మా:—

సిద్ధాన్తం నామ కిం కో వా భేదస్తస్య జనార్దన ।
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం న రహస్యమిదం యది ॥ ౧౦౯

సిద్ధాన్తనిర్వచనమ్.

శ్రీభగవాన్:—

మహోపనిషదం నామ సిద్ధాన్తపదశబ్దితమ్ ।
మీమాంసాదిషు శాస్త్రేషు యే సిద్ధార్థా మనీషిణః ॥ ౧౧౦
తేషామన్తేఽధికారోఽస్మిన్నితి సిద్ధాన్త * శబ్దితమ్ ।

మన్త్రసిద్ధాన్తాది భేదకథనమ్.

తచ్చతుర్ధా స్థితం † శాస్త్రమృగాదివదనేకధా ॥ ౧౧౧
ఏకైకం భిద్యతే తన్త్రం శాఖాభేదేన భూయసా ।
ప్రథమం మన్త్రసిద్ధాన్తం ద్వితీయం § చాగమాహ్వయమ్ ॥ ౧౧౨
తృతీయం తన్త్రసిద్ధాన్తం తుర్యం తన్త్రాన్తరం భవేత్ ।

మన్త్రసిద్ధాన్తః.

ఏకైవ మూర్తిరారాధ్యా ప్రాధాన్యేనేతరాః పునః ॥ ౧౧౩
దేవ్యశ్శ్రియాదయశ్చాపి సంపూజ్యాః పరివారవత్ ।
ఆయుధైశ్శఙ్ఖచక్రాద్యైశ్శ్రీవత్సాద్యైశ్చ భూషణైః ॥ ౧౧౪
మూర్తిమద్భిః పరివృతా కేవలా వామ్బుజాసన ।
కథ్యతే యత్ర తత్ప్రోక్తం మన్త్రసిద్ధాన్తమగ్రిమమ్ ॥ ౧౧౫

ఆగమసిద్ధాన్తః.

వాసుదేవాదయో వ్యూహాశ్చత్వారస్సాధకైరపి ।
క్రమాగతైస్తుల్యకక్ష్యాః పూజ్యాస్తత్ప్రభవాశ్చ యే ॥ ౧౧౬

---

* సంజ్ఞితమ్. † సర్వ. § త్వాగమా.

కర్మణామపి సన్యాసః కథ్యతే యత్ర చాగమే ।
తన్త్రమాగమసిద్ధాన్తం తదుక్తం కమలాసన ॥ ౧౧౭

❖ తన్త్రసిద్ధాన్తః. ❖

నవానామపి మూర్తీనాం ప్రాధాన్యం యత్ర కథ్యతే ।
మూర్తయో ద్వాదశాఙ్గాని తేషామేవ తథాపరే ॥ ౧౧౮
ప్రాదుర్భావ * గుణాశ్చాన్యే మూర్త్యన్తరగణా అపి ।
ప్రాదుర్భావాన్తరయుతాస్స † దిగ్వైస్సహాయుధైః ॥ ౧౧౯
మూర్తిమద్భిశ్చ దేవీభిర్లక్ష్మ్యాదిభిరపి స్ఫుటమ్ ।
§ తత్తన్త్రసిద్ధాన్తాహ్వయం —

❖ తన్త్రాన్తరసిద్ధాన్తః. ❖

చతుర్థం పఞ్చమం పునః ॥ ౧౨౦
సౌమ్యసింహాదిభూయిష్ఠం వక్త్రభేదైశ్చతుర్ముఖః ।
¶ చిత్రాదిముఖభేదా వా మూర్తిరేకైవ పూజ్యతే ॥ ౧౨౧
పరివారైస్సంవృతా వా వినా వా సర్వకామదా ।
యత్ర తన్త్రాన్తరం తత్స్యాచ్ఛ్రుతిర్థం కమలాసన ॥ ౧౨౨

❖ ఆరమ్భావసానయోరేక ఏవ సిద్ధాన్తః ❖

యేన సిద్ధాన్తమార్గేణ కర్షణాదిక్రియా కృతా ।
ఆదౌ తేనైవ సకలం నాన్యసిద్ధాన్తవర్త్మనా ॥ ౧౨౩
తన్త్రేణాపి తథా యేన కర్షణాదిక్రియా కృతా ।
తేనైవ సకలం కార్యం న తన్త్రాన్తరవర్త్మనా ॥ ౧౨౪

❖ అనుక్తస్య తన్త్రాన్తరాద్గ్రహణమ్ ❖

తన్త్రాన్తరేఽపి కథితమనుక్తం గ్రాహ్యమేవ హి ।

❖ తన్త్రసఙ్కరనిషేధః. ❖

సిద్ధాన్తః ‖ సఙ్కరస్తస్మాత్తన్త్రసఙ్కర ఏవ చ ॥ ౧౨౫

---

* గణాశ్చాన్యే-గణా అపి. † దిగ్వైస్సహాయుధాః. § యత్ర తన్త్రాన్తరం తత్స్యాత్. ¶ చిత్రాది. ‖ సఙ్కరస్తత్ స్యాత్. సఙ్కరస్తస్య తన్త్రసఙ్కర ఏవ వా.

దోషాయ కల్పతే రాజరాష్ట్రధామతుయాత్మనే ।
సిద్ధాన్తసఙ్కరే జాతే ప్రమాదాత్తస్య శాన్తయే ॥ ౧౨౬
కృత్వా సంప్రోక్షణం పూర్వం సహస్రకలశాప్లవః ।
కర్తవ్యస్స్నపనం కుర్యా * తన్త్రసఙ్కరసమ్భవే ॥ ౧౨౭
అన్తే మహోత్సవం కుర్యాత్ ధ్వజారోహణపూర్వకమ్ ।

❖ పఞ్చరాత్రప్రతిష్ఠితస్య తేనైవ నిర్వాహః. ❖

స్థాపితే పఞ్చరాత్రేణ దేవే షడ్భిరథాధ్వభిః ॥ ౧౨౮
† ప్రతిష్ఠానే కృతే మోహాద్దోషస్సర్వతుయాత్మకః ।
శాన్తిశ్చ తస్య భూయోఽపి పఞ్చరాత్రోక్తవర్త్మనా ॥ ౧౨౯
ప్రతిష్ఠాప్య సహస్రేణ కలశైస్స్నపనం హరేః ।
మహోత్సవశ్చ కర్తవ్యో ధ్వజారోహణపూర్వకః ॥ ౧౩౦

❖ ఏకత్ర దీక్షితస్య అన్యత్ర దీక్షానిషేధః. ❖

ఏకత్ర దీక్షితస్తన్త్రే సిద్ధాన్తే వా ద్విజోత్తమః ।
క్రియాం న కుర్యాదన్యత్ర కర్మణాది § చతుర్ముఖ ॥ ౧౩౧
¶ ఆచార్యత్వమథార్త్విజ్యం పూజయాం మధువిద్విషః ।
తన్త్రభేదే చ సిద్ధాన్తభేదే చాపి న యుజ్యతే ॥ ౧౩౨

❖ విషశస్త్రాదిహతానాం నారాయణబలిః. ❖

‖ బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం నిష్కృతిస్స్మృతిచోదితా ।
మృతానాం విషశస్త్రాగ్నిపాషైరుగ్రైశ్చ కర్మభిః ॥ ౧౩౩
నారాయణబలిర్నామ సమారాధనముత్తమమ్ ।
గతిహేతుర్వినా తేన గతిరన్యా న విద్యతే ॥ ౧౩౪

---

* తత్ర. † ప్రతిష్ఠాదౌ. § కర్మణాదిశ్చ-కర్మణాదీః.
¶ ఆచార్యం క్రమశః పూజ్య పూజాద్యం మధువిద్విషః । తన్త్రభేదే చ చసిద్ధాన్తే తదేవాపి న యుజ్యతే ॥ ఇతి క్వచిత్పాఠః. ‖ అత్ర అధ్యాయసమాప్తిః క్వచిత్కోశే దృశ్యతే.

పునర్దహనమారభ్య కర్మ స్నాతమశేషతః ।
కృత్వా సపిణ్డీకరణపర్యన్తం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౩౫
దేవదేవం సమారాధ్య వక్ష్యమాణేన వర్త్మనా ।
విష్ణ్వాలయే నదీతీరే పర్వతే * వా వనేఽపి వా ॥ ౧౩౬
అన్యత్ర వా పుణ్యదేశే కర్తుర్వా భవనే శుభే ।
యష్టవ్యం కృష్ణపక్షస్య ద్వాదశ్యామయనద్వయే ॥ ౧౩౭
ఉపోషితస్సన్ పూర్వేద్యుః కర్తా నియతమానసః ।
బ్రాహ్మణాన్భగవద్భక్తాన్ స్వోతస్వాధ్యాయశాలినః ॥ ౧౩౮
ఆమన్త్ర్య మన్త్రవిద్బుధ్వా కేశవాది యథాస్వయమ్ ।
శోధితే గోమయామ్భోభిర్భూతలే కుశవిష్టరే ॥ ౧౩౯
ఉపవేశ్య † వృతానేవ ప్రాఙ్ముఖాన్ కమలాసన ।
అర్ఘ్యాదిభిస్సమభ్యర్చ్య నామభిః కేశవాదిభిః ॥ ౧౪౦
నమోన్తైర్నాగవల్ల్యాది దత్వా చాభ్యఞ్జయేద్ద్విజాన్ ।
స్నాతానాం సన్నిధౌ తేషాం హోమం చౌపాసనేఽనలే ॥ ౧౪౧
కృత్వాగ్నిముఖమగ్నేశ్చ ప్రాగ్భాగే చక్రపఙ్కజే ।
స్థణ్డిలే కుశకూర్చే వా దేవమావాహయేదితి ॥ ౧౪౨
పుష్పాఞ్జలిస్సముత్థాయ నృసూక్తాద్యా ఋచో జపన్ ।
ఓంపూర్వాభిర్వ్యాహృతిభిరావాహ్య పురుషోత్తమమ్ । ౧౪౩
మూర్తిభేదాన్ కేశవాదీన్నామభిస్స్వైరనన్తరమ్ ।
ఆవాహ్యార్ఘ్యాదిభిష్షడ్భిరుపచర్య పృథక్పృథక్ ॥ ౧౪౪
తర్పయిత్వా తిలామ్భోభిః కేశవాదీన్ స్వనామభిః ।
ఉపచర్య చ దీపాన్తం పురుషం పురుషాత్మనా ॥ ౧౪౫
సూక్తేన కేశవాదీంస్తు నామభిస్స్వైర్యథాక్రమమ్ ।
అగ్నౌ పద్మాసనాసీనం ధ్యాత్వా పరమపూరుషమ్ ॥ ౧౪౬
§ అనూచ్య పాయసం విష్ణోర్నుకమిత్యృచమబ్జజ ।
పశ్చాత్పరోమాత్రమేతి యాజ్యయా జుహుయాద్ధవిః ॥ ౧౪౭

---

* విపినేపి వా. † ప్రాతరేవ. § ఆశ్రావ్య పాయసం.

కేశవాద్యైర్నామధేయైస్సర్పిషా జుహుయాత్తతః ।
చతుర్థ్యన్తైర్ద్వాదశభి * ర్నామభిర్ధ్యానసంస్థితః ॥ ౧౪౮
క్షీరాజ్యగుడమిశ్రాన్నం తేభ్య ఏవ నివేదయేత్ ।
దేవస్య త్వా సవితురితి మహావిష్ణోర్నివేదనమ్ ॥ ౧౪౯
సప్తవ్యాహృతిభిర్భూయో జుహుయాత్సర్పిషానలే ।
దర్భాసనేషు భూదేవానాహూతానుపవేశితాన్ ॥ ౧౫౦
వస్త్రాఙ్గులీయకచ్ఛత్రకుణ్డలోపానహాదిభిః ।
యథాశక్తి సమభ్యర్చ్య మన్త్రేణాష్టాక్షరేణ తాన్ ॥ ౧౫౧
తిలాజ్యమిశ్రహవిషా తదనుజ్ఞానపూర్వకమ్ ।
జుహుయాదనలే హవ్యం విద్యయా వక్ష్యమాణయా ॥ ౧౫౨
పితృభ్యస్తత్పితృభ్యశ్చ తత్పితృభ్యః పునస్తథా ।
† మాతృభ్యః పితృమాతృభ్య § స్తత్పితృభ్యః పునస్తథా ॥ ౧౫౩
మాతామహేభ్య ¶ స్తేషాం యే పితరస్తేభ్య ఏవ చ ।
మాతామహీభ్యో మాతుశ్చ ‖ పితృమాతృభ్య ఏవ చ ॥ ౧౫౪
పితుః పితామహీభ్యశ్చ తథాచార్యేభ్య ఏవ చ ।
తత్పత్నీభ్యో గురుభ్యశ్చ గురుపత్నీభ్య ఏవ చ ॥ ౧౫౫
సఖిభ్యస్తత్సుగన్ధిభ్యో జ్ఞాతిభ్యో యాశ్చ తత్ స్త్రియః ।
తాభ్యశ్చాన్యతత్ స్త్రీభ్యస్సర్వాభ్యస్తత్ స్త్రియశ్చయాః ॥
తాభ్యశ్చేతి సముచ్చార్య స్వధా నమ ఇతి బ్రువన్ ।
నారాయణాయ స్వాహేతి ప్రత్యేకం ◆ పృథగాహుతిః ॥ ౧౫౬
అగ్నిశబ్దం చతుర్థ్యన్తం కవ్యవాహనమిత్యథ ।
తదన్తే స్విష్టకృచ్ఛబ్దమనువఙ్గశ్చ పూర్వవత్ ॥ ౧౫౭
హుత్వైవం సర్పిషా పశ్చాద్ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
‡ ప్రత్యేకం శతమష్టౌ చ ద్వాదశాక్షర విద్యయా ॥ ౧౫౮

---

* నమోన్తైః. † పితృభ్యః. § తన్మాతృభ్యః పునః-తత్స్వసృభ్యః-తత్ శ్వశ్రూభ్యః. ¶ స్సర్వేభ్యః. ‖ మాతుర్మాతృభ్యః. ◆ ప్రథమాహుతిః. పరమాహుతిః. ‡ ఇదమర్ధం ఖ-కోశే న. ‖ తథాష్టాక్షరవిద్యయా.

విష్ణుగాయత్రియా తద్వద్బ్రాహ్మణాన్ వస్త్రసాన్వితమ్ ।
భోజయేద్దక్షిణాం దద్యాత్తాన్ ప్రణమ్య ప్రదక్షిణమ్ ॥ 190
తానను‌జ్ఞాప్య శిష్టాన్నం యథేష్టం క్రియతామితి ।
దక్షిణేనానలం దర్భాన్ ప్రాగగ్రాన్ శోధితే స్థలే ॥ 191
సంస్తీర్య తేషు దర్భేషు బలిం దద్యాత్సమాహితః ।
విశ్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యస్సాధ్యేభ్యస్తదనన్తరమ్ ॥ 192
సర్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో విష్ణునారాయణస్తథా ।
సహస్రశిరసే చైవ యజ్ఞాత్మపదమేవ చ ॥ 193
పురుషం యజ్ఞపూర్వం చ సర్వేశ్వరపదం తథా ।
చతుర్థ్యన్తం సముచ్చార్య నమస్స్వాహేత్యనన్తరమ్ ॥ 194
సర్వత్రైవానుషఙ్గం చ స్విష్టకృద్యజనాదికమ్ ।
ఆధేనువరదానాన్తం కృత్వా ప్రేతం నివేదయేత్ ॥ 195
మూర్తిషు ద్వాదశస్వేనం యజ్ఞశర్మాణమాఖ్యయా ।
నివేదయామి దేవాయ కేశవాయేత్యనుక్రమాత్ ॥ 196
ద్వాదశభ్యో నివేద్యైవం * పరమాన్నం నివేదయేత్ ।
నారాయణబలిర్హ్యేష ద్విజానాం † సముదీరితః ॥ 197
ఏవం యస్య కృతే దత్తో బలిర్దేవార్చనాత్మకః ।
స యాతి ¶ నిఖిలం పాపం నిర్ధూయ బ్రహ్మ శాశ్వతమ్ ॥ 198
‖ పాపానామితరేషాం చ బలిః పుణ్యకృతామపి ।
పరమాత్మపదప్రాప్త్యై కల్పతే నాత్ర సంశయః ॥ 199

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
♦ ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తనారాయణబలిర్నామ
ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

---

* పరమాత్మన్నివేదయేత్. † సముదాహృతః. § దికమ్.
¶ నిరయంవాపి. ‖ పాపినా. ♦ ఉత్సవపదం క్వచిన్నాస్తి.

వింశోఽధ్యాయః.

❖ పాపినాం కర్మాధికారార్థప్రాయశ్చిత్తమ్. ❖

బ్రహ్మా :—

రాజానస్తదమాత్యా వా యే రాజ్యధురి నిష్ఠితాః ।
భగవన్ రక్షణవ్యగ్రాః ప్రజానాం సతతోద్యతాః ॥ ౧
బ్రహ్మహత్యాదిభిః పాపైరభిభూతా విగర్హితైః ।
కాయక్లేశాత్మకే శాస్త్రచోదితే ఘోరకర్మణి ॥ ౨
పాపనిర్హరణోపాయే ప్రవర్తితుమనీశ్వరాః ।
తే కథం తాని పాపాని నిర్ధూయ సకలాన్యపి ॥ ౩
కర్మాధికారిణో భూయస్సతాం సంసది సంమతాః ।
కల్పన్తే భగవద్ధ్యానే తదర్చనవిధావపి ॥ ౪
యోగ్యాః ప్రకారం తం దేవ బ్రూహి మహ్యం యథాతథమ్ ।

శ్రీభగవాన్ —

బ్రహ్మహత్యాదిపాపానామపనోదనముత్తమమ్ ॥ ౫
కాయక్లేశాత్మకే కర్మణ్యక్షమాణాం మహీభృతామ్ ।
విహితం సుకరం తేషాం ప్రాయశ్చిత్తం చతుర్ముఖ ॥ ౬

❖ హిరణ్యగర్భతులాభార నిర్దేశః ❖

హిరణ్యగర్భనామైకం కర్మ ప్రోక్తం * యదాపరమ్ ।
తులాభారసమా † ఖ్యం తద్ద్వాభ్యాం నిర్ధూత కల్మషమ్ ॥ ౭
భగవద్ధ్యానపూజాదివిధౌ భూయోఽధికారిణః ।
భవన్తి కర్మ ద్వితయం తదశేషేణ కథ్యతే ॥ ౮

❖ హిరణ్యగర్భవిధిః. ❖

కర్తుం వ్యవసితం కర్మ వరయేద్గురుమాదితః ।

---

* తథాపరమ్ † ఖ్యాతమ్.

సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞం మన్త్రిణాం పారగం పరమ్ ॥ ౯
దయాలుం సర్వభూతానామక్రోధనమలోలుపమ్ ।
* కర్మద్వయవిధానజ్ఞమృజుం భాగవతం ద్విజమ్ ॥ ౧౦
పరీక్ష్యైవంవిధం యత్నాదుపసఙ్గమ్య పార్థివః ।
అర్థయిత్వా యథాన్యాయముపచర్య ద్విజోత్తమమ్ ॥ ౧౧
† కర్మారభేత పుణ్యేషు దేశకాలేషు యన్త్రితః ।
షట్సు తైష్యాదిమాసేషు శ్రవణే త్వాష్ట్ర ఏవ వా ॥ ౧౨
మైత్రే చాశ్వయుజి బ్రహ్మే రోహిణ్యాం వాసవేఽపి వా ।
పుష్యే వా సౌమ్యనక్షత్రే చోత్తరత్రితయేఽపి వా ॥ ౧౩
దేశే తీరే చ సరితాం సముద్రతటభూషు వా ।
యద్వా సర్వగుణోపేతే దేశే భగవదాలయే ॥ ౧౪
నైమిత్తికం చేత్కర్మ తన్న కాలాదిపరీక్షణమ్ ।
మణ్డపం ప్రథమం కుర్యాత్ప్రతిష్ఠాయామివాలయే ॥ ౧౫
అన్యత్ర వా యథోద్దిష్టే దేశే శాస్త్రోక్తవర్త్మనా ।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తమన్తః కల్పితవేదికమ్ ॥ ౧౬
అఙ్కురానర్పయేత్పూర్వముక్తేష్వన్యతమే దినే ।
సమ్భారాంస్తత్ర సమ్భార్య యథావిధి యథావసు ॥ ౧౭
ఏకాఙ్గులఘనే తుల్యే కపాలే ద్వే హిరణ్మయే ।
అధరం చోత్తరం § చాపి కార్యే ద్వాభ్యాం చతుర్ముఖ ॥
సఙ్గతాభ్యాం ప్రవిశ్యాన్తరాస్తే గర్భశయే యథా ।
కర్తా సుఖం తు నిర్మాయ ద్వయమణ్డసమాకృతి ॥ ౧౯
హిరణ్యగర్భ ¶ సంజ్ఞం తత్ ‖ యత్రాయం జాయతే పునః ।
హోమపాత్రాణి సర్వాణి హైమాన్యేవ కారయేత్ ॥ ౨౦
సమ్భారేషు సమస్తేషు సమ్భృతేషు మహీపతిః ।

---

* కర్మత్రయ. † కర్మారమ్భేషు. § వాపి ¶ నామైతత్ సమ్మానం. ‖ యతోఽయమ్.

పూర్వేద్యు * ర్నియతశ్చోప్తరోమశ్మశ్రునఖశ్శుచిః ॥ ౨౧
శుద్ధదశ్శుద్ధవసనశ్శ్వేతమాల్యానులేపనః ।
ఉపోషితో ఘృతం ప్రాశ్య రాత్రిం నియమతత్పరః ॥ ౨౨
నీత్వా పరేద్యుః ప్రత్యూషే స్నాతో నియతమానసః ।
ఋత్విగ్భిః కారయేత్కర్మ గురుణా చోదితస్స్వయమ్ ॥ ౨౩
వేదిమధ్యే శాలిభారైర్నవభిః కృతవిష్టరే ।
ప్రాగగ్రేషు చ దర్భేషు స్తీర్ణేష్వారోప్య రైమయమ్ ॥ ౨౪
కపాలమధరం ద్వారతోరణాదిసమర్చనే ।
యథాపురం కృతే నృత్తగేయవాదిత్రమఙ్గలే ॥ ౨౫
హిరణ్యగర్భమభితశ్చతుర్దిక్షు భృతోదకాన్ ।
సంస్థాప్య చతురః కుమ్భాన్ ధాన్యపీఠేషు తేష్వథ ॥ ౨౬
కుమ్భేషు న్యస్తరత్నేషు వేష్టితేషు నవామ్బరైః ।
చతస్రో దేవతాస్స్వైర్నామమన్త్రైరనుక్రమాత్ ॥ ౨౭
ఆవాహ్య పురుషస్సత్యః ప్రాచీదక్షిణయోస్తథా ।
వారుణ్యామథ కౌబేర్యామచ్యుతోఽనన్త ఏవ చ ॥ ౨౮
సముదీయార్ఘ్యపాద్యాద్యైః † ధూపదీపావసానకైః ।
అన్నం చతుర్విధం చాపి § కుమ్భే కుమ్భే నివేదయేత్ ॥ ౨౯
పూర్వాది దిక్షు కుణ్డేషు ప్రతిష్ఠాయామివక్రమాత్ ।
క్లృప్తేషు ¶ హావయేదగ్నౌ సమిధాజ్యేన చ క్రమాత్ ॥ ౩౦
ప్రత్యేకం మూలమన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం గురుః ।
చతుర్విధేన చాన్నేన ప్రత్యేకం షోడశాహుతీః ॥ ౩౧
కుర్యాత్పురుషసూక్తేన ‖ ధ్యాత్వా యష్టవ్యదేవతాః ।
ప్రాప్తే ముహూర్తే భూదేవాననుజ్ఞాప్య గురుస్స్వయమ్ ॥ ౩౨
పాణినా భూమిపం హస్తే గృహీత్వా ప్రలయక్రమాత్ ।

* నియతం కృత్త. † దీపధూపా. § కుమ్భేషు ష. ¶ భావయేదగ్నౌ. ‖ జ్ఞాత్వా యష్టవ్యదేవతామ్.

దేహం సంహృత్య భూపాలం * దేహమాత్రావశేషితమ్ ॥ ౩౩
ధ్యాత్వా ప్రవేశయేద్గర్భం రైమయం కమలాసన ।
అధరే రైమయే భాగే సుఖాసీనం చ భూమిపమ్ ॥ ౩౪
ఛాదయేదుపరిష్టేన భాగేనైతత్ప్రవేశనమ్ ।
ఘృతమిశ్రైస్తిలైస్తత్వసంహారాహుతిమాచరేత్ ॥ ౩౫
తత్త్వోత్పాదనమార్గేణ చిన్తయిత్వా గురుః పునః ।
సృష్టం శరీరం భూపస్య సృష్టిహోమం యథాపురమ్ ॥ ౩౬
కుర్యాత్కుణ్డేషు సర్వత్ర చతుర్షు చతురానన ।
ఆనీయ మన్త్రవజ్జాతం † అణ్డాత్తస్మాద్బహిర్నృపమ్ ॥ ౩౭
వైయాఘ్రిచర్మణ్యారోప్య కలశైరభిషేచయేత్ ।
ఉత్తమాధమమార్గేణ § వేదవిత్తన్త్రవిత్తమః ॥ ౩౮
తథైవ మన్త్రాత్స్నపనం ద్రవ్యజాతం చ తాదృశమ్ ।
కర్మణా ¶ తేన నిర్ధూతకల్మషః పుణ్యకృత్తమః ॥ ౩౯
జాతో గురుప్రసాదేన గురుమగ్రే సభాజయేత్ ।
సహస్రనిష్కమానేన తత్సీమేన భూమిపః ॥ ౪౦
ఋత్విజాం చాపి సర్వేషాం తావతీ దక్షిణా మతా ।
కర్మోపకరణం సర్వం కుర్యాదాచార్యసాన్నృపః ॥ ౪౧
హైరణ్యమణ్డం విద్వద్భ్యో బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదాపయేత్ ।
ఏవం కృతవతస్తస్య విష్ణోరారాధనాదిషు ॥ ౪౨
సంపద్యతే౽ధికారిత్వం ‖ ద్విరేవం కర్మ కుర్వతః ।
ఫలం చ విష్ణోస్సారూప్యం సాయుజ్యం త్రిగుణే భవేత్ ॥ ౪౩

❖ తులాభారవిధిః. ❖

తులాభారాహ్వయం కర్మ ద్వితీయం కథ్యతే౽ధునా ।

---

* జీవమాత్రా-నీచమాత్రా. † కుణ్డాత్. § దైవవిత్.
¶ నేన. ‖ త్రిరేవం.

నిర్మాయ మణ్టపం ప్రాగ్వత్తన్మధ్యే యజ్ఞదారుజౌ ॥ ౪౪
స్తమ్భౌ *దృఢౌ సారవన్తౌ హస్తైష్షడ్భిస్సముచ్ఛ్రితౌ ।
ద్విహస్తపరిణాహౌ ద్వౌ సువృత్తౌ శిల్పికల్పితౌ ॥ ౪౫
†ద్విహస్తమానాన్తరాలౌ స్థాపితౌ భూతలే దృఢమ్ ।
కృత్వా తయోరుపర్యేకం దారు సారవ§దుత్తరమ్ ॥ ౪౬
విస్తీర్ణం హస్తమానేన తావన్మానఘనం దృఢమ్ ।
త్రిహస్తమాయతం చైవ తులాదణ్డమయోమయమ్ ॥ ౪౭
ఆయసేనైవ పాశేన యోజయేదుత్తరేణ తు ।
విధాయేత్థం తులామన్యత్సమ్భారాది యథాపురమ్ ॥ ౪౮
కల్పయిత్వా యథాపూర్వం కర్మ చోపరి ¶శాస్త్రికమ్ ।
హోమాన్తం సకలం కుర్యాద్యథా ‖యోగవలోపయేత్ ॥ ౪౯
స్నాతో నరపతిః క్షౌమవసనాభరణాన్వితః ।
శుచిర్ధ్యాయన్ వాసుదేవం చర్మఖడ్గధరస్తతః ॥ ౫౦
పరిక్రమ్య నమస్కృత్య దేవాంస్తాన్ పురుషాదికాన్ ।
తులామపి తథా కృత్వా భాగే తస్యాశ్చ పశ్చిమే ॥ ౫౧
స్థిత్వా ప్రాగాననో భూత్వా ఆరోహేత్పశ్చిమం ఘటమ్ ।
♦స్వస్తి న ఇత్యృచం సూక్తమధీయానశ్చ మఙ్గలమ్ ॥ ౫౨
ప్రాచ్యే ఘటే నృపసమం ×నిక్షిపేద్ధాటకోత్తమమ్ ।
చతుర్దిక్షు ప్రవృత్తేషు నృత్తవాదిత్రగీతిషు ॥ ౫౩
అధీయానేషు విప్రేషు వేదాంశ్చ చతురస్తదా ।
శాన్తిహోమే చ కుణ్డేషు ప్రవృత్తే పార్థివస్స్వయమ్ ॥ ౫౪
కఞ్చిత్కాలం ఘటభువి ధ్యాయన్ రుక్మమయం హరిమ్ ।
ఆసిత్వా గుర్వనుజ్ఞాతః పూర్వం ఘటభువస్తతః ॥ ౫౫
అవరోహేత్సువర్ణం చ భూషణాని చ భూపతిః ।

* ఋజూ. † సువృత్త. § దుత్తమమ్. ¶ శాస్త్రితః.
‖ లోక. ♦ స్వస్తిదా. × నిక్షిప్తే కాం.

భూసురేభ్యో యథాయోగం విభజ్య వితరేత్తతః ॥ ౫౮
ఆచార్యాయ శతం నిష్కం మూర్తిపేభ్యశ్చ తత్సమమ్ ।
సర్వేభ్యో యే చ తత్కర్మసహాకారే నియోజితాః ॥ ౫౭
తేభ్యోఽపి దద్యాద్దీక్షిత్వా తేషాం కర్మ యథాయథమ్ ।
తులాభారాహ్వయం కర్మ కుర్వన్నిత్థం మహీపతిః ॥ ౫౮
అన్యో వా ధనవాన్ కశ్చిత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ।
ప్రేత్య చాభిమతాన్ భోగానశ్నుతే దివి దేవవత్ ॥ ౫౯
అసకృత్కర్మ కుర్వాణో బ్రహ్మలోకే మహీయతే ।
పాపాపనోదనం కర్మ పరలోకే సుఖావహమ్ ॥ ౬౦
ఆయుర్వృద్ధికరం సర్వరోగశాన్తికరం పరమ్ ।
సంతత్కరం యశోవృద్ధికారణం సర్వకామదమ్ ॥ ౬౧
చతురానన కర్మాణ్యత్స్వర్ణగర్భాది * సంయుతమ్ ।

❖ పుష్యాభిషేకః. ❖

పుష్యాభిషేచనం నామ శృణు గుహ్యం సనాతనమ్ ॥ ౬౨
విహితం పృథివీశానామిన్ద్రాద్యైరప్యనుష్ఠితమ్ ।
మాసి తైష్యే ప్రోష్ఠపదే మాసే చాశ్వయుజే శుభే ॥ ౬౩
శ్రవణే చైవ నక్షత్రే జన్మర్క్షే కర్తురేవ వా ।
మహాభిషేచనం కర్మ ప్రారభేత గురు † స్తతః ॥ ౬౪
పూర్వోక్తేష్వేవ దేశేషు కస్మింశ్చిదభిపూజితే ।
షడ్దణ్డాయతాం భూమిం కృత్వా వై చతురశ్రాకృతిమ్ ॥ ౬౫
తస్యామన్తస్థలం సమ్యక్కృత్వా § నిష్కసముచ్ఛ్రితమ్ ।
తోరణాది చతుర్దిక్షు స్థాపయిత్వా చతుర్ముఖ ॥ ౬౬
అలఙ్కృత్య యథాపూర్వం వితానధ్వజమాలయా ।
తన్మధ్యే కల్పయేన్మేరుం మృదఙ్గసదృశాకృతిమ్ ॥ ౬౭
శ్లక్ష్ణాది చ మృదా కార్యం ¶ తస్యోచ్ఛ్రాయం త్రిహస్తకమ్ ।

---

* సమ్మితమ్. † స్స్వయమ్. § వారి. ¶ తస్యోర్ధ్వే చ.

మూలె చాగ్రె చ విష్కమ్భో హస్తమానస్తథా భవేత్ ॥ ౬౮
చతుర్దిక్షు * చ చత్వారో భాగాస్తస్య యథాక్రమమ్ ।
శ్వేతోఽరుణస్తదాపీతః కృష్ణః కల్ప్యాశ్చ సర్వతః ॥ ౬౯
రక్తైః స్వర్ణైః † పూరణీయా ష్షట్తథా కులపర్వతాః ।
పూర్వాపరాయతాః కల్ప్యా హిమవాంస్తదనన్తరమ్ ॥ ౭౦
హేమకూటశ్చ నిషధో నీలశ్శ్వేతశ్చ పర్వతః ।
శతశృఙ్గశ్చ విష్కమ్భస్తేషాం స్యాత్షోడశాఙ్గులః ॥ ౭౧
శ్వేతశ్చ పిఙ్గలో రక్తో నీలశ్చన్ద్రసమప్రభః ।
హేమవర్ణః క్రమాద్వర్ణైశ్చిత్రయేద్ధాతుపాంసుభిః ॥ ౭౨
జమ్బూద్వీపం లిఖిత్వైవం లవణోదధివేష్టితమ్ ।
ప్లక్షద్వీపం లిఖేద్దిక్షు సముద్రపరి § వేష్టితమ్ ॥ ౭౩
శాల్మల్యా లక్షితం ద్వీపం పరీతం మదిరామ్బుభిః ।
కుశం పరీతమాఘూరైః క్రౌఞ్చం దధిసముద్రితమ్ ॥ ౭౪
శాకం దుగ్ధోదధిక్షిప్తం పుష్కరం స్వచ్ఛతోయధిమ్ ।
క్రమాల్లిఖిత్వా సర్వేషాం లోకాలోకమహాచలమ్ ॥ ౭౫
వప్రవత్కల్పయేత్ప్రాచ్యాం తస్యాన్తరమరావతీమ్ ।
పురీమిన్ద్రస్య యామ్యాయాం ¶ నామ్నా సంయమనీమపి ॥ ౭౬
యమస్య వరుణస్యాపి ప్రతీచ్యాం నగరీం తథా ।
విభావరీముదీచ్యాం తు పురీం సోమస్య కల్పయేత్ ॥ ౭౭
ఇన్ద్రాదిలోకపాలానాం స్థానే స్థానే ప్రకల్పయేత్ ।
సైకతె స్థణ్డిలె తత్ర తానావాహ్య సమర్చయేత్ ॥ ౭౮
మహామేరుం చ తన్మూర్ధ్ని వారాహీం మూర్తిమర్చయేత్ ।
మేరోరుత్తరపార్శ్వే తు శ్వభ్రం కృత్వా ప్రమాణతః ॥ ౭౯
అధః కపాలం సౌవర్ణం న్యస్య తత్ర సమర్చయేత్ ।
పునరూర్ధ్వకపాలం చ న్యస్య తస్యోపరి క్రమాత్ ॥ ౮౦
పూర్వోక్తేన విధానేన పురోధా నియతస్స్వయమ్ ।

* చతుర్ద్వారో. † భూషణీయాః. § వారితమ్. ¶ పురీమ్.

కుంభాన్ షోడశ * సంపూర్ణాన్ షోడశ ప్రస్థపూరణాన్ ॥ ౮౧
పరితోఽణ్డకపాలస్థ్య సూత్రవస్త్రాదివేష్టితాన్ ।
స్థాపయిత్వా ధాన్యరాశౌ సాపిధానానలఙ్కృతాన్ ॥ ౮౨
దిశమైన్ద్రీం సమారభ్య ప్రాదక్షిణ్యేన పూరయేత్ ।
పఞ్చగవ్యాదిభిర్ద్రవ్యైః స్రవణవేన ప్రపూరయేత్ ॥ ౮౩
పఞ్చగవ్యం చ పీయూషం దధి సర్పిస్తథా మధు ।
హరిచన్దనతోయం చ వారి చాక్షతసంయుతమ్ ॥ ౮౪
† కుఙ్కుమం చ తథా తోయం కర్పూరాగురువారి చ ।
కుశోదకం చ రత్నామ్బుస్సర్వ § పుష్పోదకం తథా ॥ ౮౫
ఫలోదకం చ ధాన్యామ్బుస్సర్వతీర్థోదకం తథా ।
సర్వగన్ధోదకం చాపి ద్రవ్యాణాం ¶ క్రమ ఈరితః ॥ ౮౬
మేరోశ్చ ʅ దక్షిణే భాగే కుణ్డమగ్నేః ప్రకల్పయేత్ ।
ఆజ్యేన జుహుయాదగ్నౌ శతమష్టోత్తరం పృథక్ ॥ ౮౭
వరాహమూర్తిప్రభృతీరుపక్షిప్త్వా చ దేవతాః ।
అన్యాశ్చ దేవతాశ్శైలాన్ సముద్రాన్ద్విష్టపాని చ ॥ ౮౮
భూరాదీని తథా ద్వీపభేదాంశ్చోద్దిశ్య నామభిః ।
తేషాం ♦ మాహూయ తత్కార్యం గురుణా సపురోధసా ॥ ౮౯
భూర్భువస్స్వరితి బ్రహ్మన్నన్తే చ జుహుయాద్ఘృతైః ।
అగ్నిం విసృజ్య వితరేద్దక్షిణాశ్చ యథావసు ॥ ౯౦
తదన్తే యజమానస్తు సర్వాలఙ్కారసంయుతః ।
శుచిస్సమాహితో భూత్వా కృతకౌతుకబన్ధనః ॥ ౯౧
ప్రవిశ్య తత్ర తద్ధైమమణ్డం చ ప్రాఙ్ముఖస్స్వయమ్ ।
ప్రవిశ్యాసీత దేవేశం ధ్యాయన్నేవ ɢ సుధాకరమ్ ॥ ౯౨
యజ్ఞమూర్తిం ధరాం దేవీం బిభ్రాణం ‖ నిజదంష్ట్రయా ।

---

* సౌవర్ణాన్. † కౌఙ్కుమం. § ముష్ణో. ¶ కల్ప ఈదృశః.
ʅ పశ్చిమే భాగే కుణ్డే చాగ్నిం. ♦ మాహ్వయ. ɢ సుఖాకరమ్.
సురాకరమ్. ‖ దంష్ట్రియా స్వయా.

ఏవం ధ్యాయన్తమాసీనం నృపం సోపస్క్రియం స్వయమ్ ॥ ౯౩
ఆచార్యోఽనుమతః కుమ్భైః స్థాపితైరభిషేచయేత్ ।
పఞ్చగవ్యాదిభిర్ద్రవ్యైర్మన్త్రానుచ్చారయన్ మన్త్రవిత్ ॥ ౯౪
వసోః పవిత్రమన్త్రేణ పఞ్చగవ్యాభిషేచనమ్ ।
శం నో దేవీరితి పయస్స్నానం దధ్నాఽభిషేచనమ్ ॥ ౯౫
ఇషే త్వేతి ఘృతేనాగ్న ఆయాహీతి తథా పునః ।
మధునా చాగ్నిమీడేతి మానస్తోక ఇతి బ్రువన్ ॥ ౯౬
హరిచన్దనతోయేన తథైవాశుతవారిణా ।
ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్య కుఙ్కుమక్షోదవారిణా ॥ ౯౭
ఆహోర్షం చేతి మన్త్రేణ తథా కర్పూరవారిణా ।
గాయత్ర్యా స్నాపయేదుర్వీపతిం రత్నామ్భసా తతః ॥ ౯౮
చత్వారిశృఙ్గేత్యుచ్చార్య తథా సర్వఫలోదకైః ।
సర్వం రాజానమిత్యాదిమన్త్రముచ్చార్య మన్త్రవిత్ ॥ ౯౯
సర్వధాన్యోదకేనైవ శతమన్వీతి విద్యయా ।
సర్వతీర్థామ్భసా స్నానమాపోహిష్ఠాదివిద్యయా ॥ ౧౦౦
ఉక్త్వా తరత్సమన్దీయం సర్వగన్ధాభిషేచనమ్ ।
నిష్క్రాన్తో నృపతిర్గర్భాత్ప్రోక్షితో మఙ్గలామ్భసా ॥ ౧౦౧
* శుద్ధామ్బరధరస్స్రగ్ధశ్చాన్తో దత్తదక్షిణః ।
ఆచార్యాయ యథావిత్తవిస్తారం హైమయం తతః ॥ ౧౦౨
అణ్డం విభజ్య వితరేద్బ్రాహ్మణేభ్యశ్చతుర్ముఖ ।
దద్యాద్వా విష్ణవే సర్వమర్ధం వా పాదమేవ వా ॥ ౧౦౩
పౌనః పున్యేఽభిషేకస్య ముక్తిః కరతలే స్థితా ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
హిరణ్యగర్భాదివిధిర్నామ
వింశోఽధ్యాయః.

---

* శుక్లా.

చర్యాపాదే-ఏకవింశోఽధ్యాయః.

❖ అధికారివ్యవస్థాప్రశ్నప్రతివచనే. ❖

బ్రహ్మా:—

సిద్ధాన్తానాం శ్రుతో భేదశ్చతుర్ణాం భగవన్ముఖాత్ ।
* ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి వ్యవస్థామధికారిణామ్ ॥ ౧

శ్రీభగవాన్:—

అహం తే నియమం తేషాం కథయిష్యామి శాస్త్రితః ।
జాతేషు † సర్వవిప్రేషు మన్ముఖాత్కమలాసన ॥ ౨
నానాచరణగోత్రేషు నానాకర్మపరేషు చ ।

❖ ఔపగాయనాదీనాం నిర్దేశః. ❖

తేషాం మధ్యే మహాభాగా ఋషయోఽష్టసహస్రిణః ॥ ౩
ఔపగాయనపూర్వాస్తే నానాగోత్రా ముముక్షవః ।
అధీయానాః కణ్వశాఖాం తథా మాధ్యన్దినాహ్వయామ్ ॥ ౪
తేషాం బుద్ధిస్సముత్పన్నా మోక్షైకఫలదాయినీ ।
తే సర్వే సహ సఙ్గమ్య § బ్రహ్మాణం ప్రోచురవ్యయమ్ ॥ ౫
మోక్ష్యమాణా వయం బ్రహ్మన్ మోక్షోపాయవివిత్సయా ।
శరణం త్వాముపప్రాప్తా జన్మమృత్యుజిగీషవః ॥ ౬
ఔపగాయన ¶ ముఖ్యాంస్తానుపాపన్నాంశ్చతుర్ముఖః ।

❖ బ్రహ్మణా పాఞ్చరాత్రదీక్షాదానమ్. ❖

ఇతి బ్రువాణానాహూయ తదనుగ్రహకామ్యయా ॥ ౭
పాఞ్చరాత్రోక్త ‖ మార్గేణ మన్త్రసిద్ధాన్తవర్త్మనా ।
దీక్షయిత్వా యథాన్యాయం చక్రవారిజమణ్డలే ॥ ౮
ఆహూతాన్ దీక్షితాన్ బ్రహ్మా కర్తవ్యమిదమాదిశత్ ।
కాణ్వీం మాధ్యన్దినీం శాఖాం శాఖాస్వన్తర్హితే ఉభే ॥ ౯

---

* సామ్ప్రతమ్. † విప్రజాతేషు సర్వేషు. § బ్రాహ్మణాః.
¶ ముఖ్యానాం తాపసానామ్. ‖ మార్గేషు మన్త్రసిద్ధాన్తమార్గతః.

అధీధ్వం మూలశాఖే తే నిషేకాదీంశ్చ సంస్కృతీః ।
తాభ్యామేవ త్వనుష్ఠధ్వం సోమయాగాదికర్మ చ ॥ ౧౦
భగవద్ధ్యానసహితం తత్సమారాధనాత్మకమ్ ।
కర్తవ్యత్వేన వేదోక్తమిత్యేవం ఫలవర్జితమ్ ॥ ౧౧
కృషీధ్వ మితి కుర్వాణైః కర్మ నిశ్శ్రేయసం పరమ్ ।
ప్రాప్యతేఽనేన యుష్మాభిర్మన్త్రసిద్ధాన్తవర్త్మనా ॥ ౧౨

❖ భాగవతత్వనివృత్తిః. ❖

పఞ్చకాలం యథాశాస్త్రం గృహే వా మన్దిరేఽపి వా ।
భగవత్పూజనం కార్యమద్యప్రభృతి నాన్యథా ॥ ౧౩
యూయం భాగవతాస్తేన జాతా భగవదర్చనాత్ ।
భగవద్భక్తికరణాత్ * వంశజాతాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౪
నామ్నా భాగవతాస్సన్తో దీక్షయిత్వా యథావిధి ।
యథోక్తం కర్మ కుర్వాణాః ప్రాప్నువన్తి పరం పదమ్ ॥ ౧౫
శాఖాన్తరేషు యే మన్త్రాః పావనాః పరమర్షయః ।
తానప్యధీధ్వం తైర్మన్త్రై రర్చయధ్వమధోక్షజమ్ ॥ ౧౬

❖ ఆత్మార్థయజనస్య ముఖ్యతా. ❖

ఆత్మార్థయజనం విష్ణోః కల్పితేఽభ్యుద † యావహమ్ ।

❖ పరార్థయజనప్రదేశాః. ❖

తథా పరార్థయజనం గ్రామే వా పత్తనే పురే ॥ ౧౭
స్వగృహే వా స్వతన్త్రే వా కార్యం భాగవతైర్నరైః ।
ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ తన్నిశ్శ్రేయసకృద్భవేత్ ॥ ౧౮

❖ అభాగవతవంశ్యానాం పరార్థయజననిషేధః. ❖

అభాగవతవంశ్యైస్తు § దీక్షితైరపి మానవైః ।
ఆత్మార్థమేవ యజనం న పరార్థం కదాచన ॥ ౧౯

---

* కారణాద్వంశజాశ్చ నః. వంశజానాం మహాత్మనామ్ ।
తే చ భాగవతాస్సర్వే దీక్షయిత్వా యథావిధి । ఇతి క్వచిత్పాఠః
† యాయ చ-మాయ హి. § దీక్షితై శ్శాస్త్రవర్త్మనా.

పరార్థయజనం తేషాం గర్హితం విప్రసత్తమాః ।

❖ దీక్షయా కులీనత్వమ్. ❖

అభాగవతవంశ్యోఽపి దీక్షితశ్శాస్త్రవర్త్మనా ॥ ౨౦
పరార్థయజనం కుర్యాదపి భాగవతాజ్ఞయా ।
భగవానేవ గోవిన్దస్సాక్షాద్భాగవతస్స్మృతః ॥ ౨౧
తం దృష్ట్వా విద్యయా హీనమపి దుష్కృతకారిణమ్ ।
నిర్గుణం గుణినం వాపి ప్రత్యుత్తిష్ఠేత్కృతాఞ్జలిః ॥ ౨౨
తానయాచత విశ్వాత్మా మహర్షీనమితౌజసః ।
యుష్మాభిః క్షితిలోకేషు కార్యం భగవదర్చనమ్ ॥ ౨౩
స్వార్థం పరార్థమథవా కర్తవ్యం మమ శాసనాత్ ।
ఇతి బ్రువాణస్తాన్ బ్రహ్మా తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౨౪

❖ ధ్యేయవస్తునిర్దేశః మూర్తిలక్షణం చ. ❖

ధ్యేయం * వస్తు ప్రవక్ష్యామి మన్త్రసిద్ధాన్తినాం నృణామ్ ।
ద్విభుజం చేద్వాసుదేవం రేఖాభిస్తలయోః కరే ॥ ౨౫
లాఞ్ఛితం శఙ్ఖచక్రాద్యైర్ధ్యాయేద్యత్తద్ద్విగుణైః పునః ।
ద్వాభ్యాం కరాభ్యాం బిభ్రాణం శఙ్ఖచక్రే గదామ్బుజే ॥ ౨౬
ముఖ్యాభ్యామథవా భీతిదానం కట్యవలమ్బనమ్ ।
ఇతోఽధికే భుజగణే బహ్వాయుధధరం హరిమ్ ॥ ౨౭
వర్ణేన శ్యామసుభగమథవా † ధవలద్యుతిమ్ ।
శైలాదివస్తుభిః క్లృప్తం బేరం చాదిపదే స్థితమ్ ॥ ౨౮
ఆసీనం వా శయానం వా గరుడారూఢమేవ వా ।
ధ్యాయేయురర్చయేయుశ్చ త్రయీమన్త్రైస్త్రయీవిదః ॥ ౨౯

❖ ఆగమసిద్ధాన్తధ్యానపరిహారః. ❖

§ ధ్యాయేత్వాగమసిద్ధాన్తస్థితే లమ్బభుజద్వయమ్ ।

---

* యత్తత్. † సరలద్యుతిమ్. § ధ్యేయస్త్వాగమ—ద్వయః.

❖ బల్యాదిదానరహితపూజా. ❖

వాసుదేవాదయస్సర్వే నిరాకల్పా నిరాయుధాః ॥ ౩౦
సితాసితామ్బరధరాశ్చత్వారస్సముదిఙ్ముఖాః ।
ఏకవిష్టరనిష్ఠాస్తే శయనాసనవర్జితాః ॥ ౩౧
దేవీభ్యాం పరివారైశ్చ హీనా యోగాసనేన చ ।
సమప్రధానషాడ్గుణ్యభాజో మన్త్రైర్బలాదిభిః ॥ ౩౨
* ప్రభవాఖ్యక్రమాత్పూజ్యా నిత్యం కమలసమ్భవ ।
బలిప్రదానరహితా నిత్యోత్సవవివర్జితాః ॥ ౩౩
† పవిత్రారోపణస్నాపశయనోత్థానవర్జితాః ।

❖ కర్మసన్న్యాసినాం స్వరూపమ్. ❖

కర్తవ్యత్వేన భవనే ప్రాసాదే వా చతుర్ముఖ ॥ ౩౪
కాలే మధ్యన్దినేఽచ్ఛిద్రపఞ్చకాలపరాయణైః ।
నిరాశైః కర్మసన్న్యాసకారిభిర్దేవపూజనమ్ ॥ ౩౫
బలాదిమన్త్రైరచ్ఛిద్రపఞ్చకాలపరాయణైః ।
ఏకాధ్వనా నిషేకాది § సంస్కారైశ్చ బలాదిభిః ॥ ౩౬
చతుర్ణాం బ్రాహ్మణాదీనాం విహితం నయకర్మ చ ।
¶ ద్వాదశాక్షరవిద్యైవ తేషాం విద్యా న చ త్రయీ ॥ ౩౭
న సావిత్రీ న మన్త్రోన్యస్స్వాధ్యాయజప ‖ కర్మణోః ।
బీజశక్త్యఙ్గరహితమృషిచ్ఛన్దోవివర్జితమ్ ॥ ౩౮
స్వరూపమేవ మన్త్రస్య జపస్వాధ్యాయకర్మణోః ।

❖ వర్ణచతుష్టయసంజ్ఞా. ❖

చతుర్ణామపి వర్ణానాం సంజ్ఞాస్తేషాం క్రమోదితాః ॥ ౩౯

---

* ప్రభవాత్తత్క్రమాత్. ప్రభవప్రక్రమాత్. † ఇదమర్ధం క్వచిన్నాస్తి. § సంస్కారాశ్చ. ¶ ద్వాదశాక్షరమే తేషాం విజ్ఞానం చ త్రయీ న చ. ‖ కర్మణే.

* భాగో హి ద్విజముఖ్యస్య సంజ్ఞా వా విప్రవన్నృపే ।
వైశ్యస్య వర్ధినీ సంజ్ఞా † మౌద్గలీ వృషలస్య చ ॥ ౮౦
సర్వే సమానాశ్చత్వారో గోత్రప్రవరవర్జితాః ।
ఉత్కర్షో నాపకర్షశ్చ జాతితస్తేషు సంమతః ॥ ౮౧
ఫలేషు నిస్పృహాస్సర్వే ద్వాదశాక్షరచిన్తకాః ।
మోక్షైకనిశ్చయా § శ్వాపసూతకాశౌచవర్జితాః ॥ ౮౨

❖ కర్షణాదిష్వనధికారః ❖

నాధికారోఽస్తి సర్వత్ర కర్షణాదిషు కర్మసు ।
మోహోత్తాని ప్రయుఞ్జానాః సతత్త్వైకృతబుద్ధయః ॥ ౮౩
రాజరాష్ట్రమనుష్యాణాం యజమానస్య సద్మనః ।
క్షయో భవతి తేనైతే న కుర్యుః కర్షణాదికమ్ ॥ ౮౪
యాచేత మన్త్రసిద్ధాన్తదీక్షితం విప్రసత్తమమ్ ।
పూజార్థమాత్మనో బిమ్బప్రతిష్ఠాకరణాదిషు ॥ ౮౫
సోఽపి బీజాదిరహితం ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
కుర్యాత్ప్రతిష్ఠామాచార్యః పూజార్థం మన్త్రవిత్తమః ॥
ఏకాయన ¶ స్తుతాం మూర్తిం ప్రతిగృహ్య సమర్చయేత్ ।
‖ అర్చనం చ చతుస్థానే వారిప్రగ్బిమ్బవహ్నిషు ॥ ౮౬
నాధికారోఽస్తి మన్త్రేషు బీజపిణ్డపదాదిషు ।

❖ మౌద్గలాద్యేకాయనానాం దాహనిషేధః. ❖

చతుర్ణాం మౌద్గలాదీనాం విదుషాం ద్వాదశాక్షరమ్ ॥ ౮౭
ప్రాణానామపి నిర్యాణే న స్పృశేన్న దహేచ్ఛవమ్ ।
పుత్రపౌత్రాదిరహితం సన్త్యజేత్కాష్ఠవద్బహిః ॥ ౮౮

❖ మూర్త్యన్తరార్చననిషేధః. ❖

మూర్త్యన్తరార్చనం తేషాం ప్రత్యవాయాయ కల్పతే ।
సిద్ధాన్తాన్తరమార్గేణ స్థాపితం బిమ్బమాలయే ॥ ౯౦

---

* విశేషోద్విజముఖ్యస్య సంజ్ఞా వా విషువన్నృపః. † లాఙ్గలీ.
§ స్నపసూతకాశౌచ. ¶ శ్రుతమూర్తిం. ‖ అభ్యర్చనం

అజ్ఞానాదథ వా మోహాదేకాయనవిధానతః।
*అర్చయన్నాపదం పర్వామాప్నోతీహ పరత్ర చ ॥ ౫౧
ప్రదక్షిణప్రణామాది రాద్ధాన్తేన్యత్ర కేవలమ్।
విహితం నార్చనం కార్యం రాజరాష్ట్రక్షయావహమ్ ॥ ౫౨
న దీక్షా నైవ దేహస్య దహనాదివిశోధనమ్।
నాఙ్గన్యాసాది సకలం నేష్టమేకాయనాధ్వని ॥ ౫౩
ఏకాయనే ప్రవిష్టానాం త్రైవిద్యానామయం క్రమః।

తన్త్రసిద్ధాన్తమార్గనిరూపణమ్.

తన్త్రసిద్ధాన్తమార్గే తు సంప్రత్యాచార ఉచ్యతే ॥ ౫౪
చతుర్ణామపి వర్ణానామితరేషాం చ †తద్భువామ్।
దీక్షా సమైవ సర్వేషా మాచారస్తన్త్రవర్త్మనా ॥ ౫౫
నిషేకాదిశ్చ సంస్కారస్తేషాం తన్త్రోక్తవర్త్మనా।
త్యక్త్వా త్రయీం తన్త్రమేవ ప్రపద్య శరణం స్థితాః ॥ ౫౬
సాన్తరాలమనుష్ఠానం పంచకాలోదితం తథా।
§యత స్తన్త్రాన్తరభువాం నృణాం కమలసమ్భవ ॥ ౫౭
తత్వసంహారజననే న్యాసశ్చ కరదేహయోః।
యోగవిష్టరక్లృప్తిశ్చ ¶నవపద్మప్రకల్పనమ్ ॥ ౫౮
‖మూర్తయో నవపద్మేషు తాస్వధిష్ఠానమధ్యమే।
తామీతున్తై దిశో వాపి మూర్తయోఽష్టౌ యథాయథమ్ ॥ ౫౯
♦యాం దిశం మధ్యమా మూర్తి రీక్షతే సైశ్వరీమతా।
యాం చ వాఽఽలోక్య పురుషస్సమారాధనకర్మణి ॥ ౬౦
ఆస్తేఽసా పౌరుషీ జ్ఞేయా ప్రాజాపత్యా చ వాసవీ।
యోగవిష్టరపాదానాం ధర్మాదీనాం ప్రకల్పనే ॥ ౬౧

---

*అర్చయన్తం పదం సర్వ. †తద్భవేత్. §మన్త్ర. ¶నవకల్ప. ‖మూర్తయః। ఇత్యాది ద్విషట్యక్షర, ఇత్యన్తం క్వచిన్న ♦యాదృశీ.

* అథాన్తర పరివారాణాం సుపర్ణతనయస్య చ ।
బలిప్రదానపీఠస్య గోపురస్య చతుర్ముఖ ॥ ౬౨
బాహ్యానామపి చైతేషాం ప్రాచీ స్యాదైశ్వరీ హరిత్ ।
బాహ్యానాం పరివారాణామన్యేషాం పరికల్పనే ॥ ౬౩
ప్రాజాపత్యైవ దిక్ప్రాచీ దిక్సమూహే తు పౌరుషీ ।
ప్రాచ్యాదికాం సమాశ్రిత్య పరివారప్రకల్పనం ॥ ౬౪
ద్విషట్కాక్షరపూర్వాణాం బీజశక్త్యఙ్గసంయుతమ్ ।
ఋషిచ్ఛన్దోవిహీనశ్చ మన్త్రాణాం జప ఇష్యతే ॥ ౬౫
వర్ణానామితరేషాం చ సమమారాధనక్రమః ।
నవానామపి మూర్తీనాం మూర్త్యన్తరగణస్య చ ॥ ౬౬
ప్రాదుర్భావగణస్యాపి వర్ణాస్త్రివ్యక్తయో మతాః ।
న ధ్వజారోహణం నాపి మాసాద్యుత్సవసమ్భవః ॥ ౬౭
కేవలం శయనోత్థానే బలిహోమాదివర్జితః ।
ప్రాదక్షిణ్యేన గమనం గ్రామాదౌ కౌతుకోత్సవః ॥ ౬౮
నైమిత్తికం చతుస్థానే స్వాతన్త్ర్యేణార్చనం హరేః ।

❖ తన్త్రాన్తరసిద్ధాన్తాచారవ్యవస్థా. ❖

చక్రాబ్జమణ్డలే కుమ్భే ప్రతిమాయాం చ పావకే ॥ ౬౯
తన్త్రాన్తరే చ సిద్ధాన్తే సంప్రత్యాచార ఉచ్యతే ।
త్రివక్త్రం వా చతుర్వక్త్రమధికాననమేవ వా ॥ ౭౦
యోగపీఠే స్థితం దేవం పరివారైశ్చ సేవితమ్ ।
పిణ్డమన్త్రైః కలామన్త్రైర్బీజశక్త్యఙ్గసంయుతైః ॥ ౭౧
ఋషిచ్ఛన్దోవిహీనశ్చ చత్వారో బ్రాహ్మణాదయః ।
సమర్చయేయుస్సర్వేషాం నిషేకాద్యఖిలక్రియాః ॥ ౭౨
తన్త్రాన్తరోక్తమార్గేణ కార్యాః † త్రైయ్యాత్మనాపి చ ।

---

* తథాన్తః. † స్తుల్యాత్మనా-త్రయ్యాన్తవర్త్మనా.

❖ సిద్ధాన్తాసాఙ్కర్యనిషేధః. ❖

సిద్ధాన్తానాం చతుర్ణాం తు సాఙ్కర్యం వ్యసనావహమ్ ।
సిద్ధాన్తేషు చతుర్ష్వేకం పూర్వైర్నృభిరనుష్ఠితమ్ ।
త్యక్త్వా సమాశ్రయేదన్యం నరో భవతి కిల్బిషీ ॥ ౭౪

తస్మాజ్జన్మప్రభృత్యేకరాద్ధాన్తనియతో భవేత్ ।
అన్యథా కులమాత్మానం సర్వం నాశయతి స్వయమ్ ॥ ౭౫

మన్త్రమణ్డలకుణ్డాదిక్రియాముద్రాప్రచారకైః ।
యోగం నయతి యో మోహాత్స్వసిద్ధాన్తోక్తవర్త్మనా ॥ ౭౬

సోపి స్వకులజాన్ సర్వాన్ పరమాత్మానమఞ్జసా ।
నయేన్నిరయమత్యుగ్రం పురుషాన్ పురుషాధమః ॥ ౭౭

నిష్ఫలా చ క్రియా తస్య ప్రత్యుతానర్థకారణమ్ ।
కుప్యేచ్చ దేవస్తత్కోపో రాజరాష్ట్రక్షయావహః ॥ ౭౮

కర్తా కారయితా చోభౌ సాన్వవాయౌ వినశ్యతః ।
న సన్నిధానం చ హరేర్ధామ్ని హానిశ్చ సంపదామ్ ॥ ౭౯

తస్మాన్న సఙ్కరం కార్యో రాద్ధాన్తోదితకర్మణః ।
మన్త్రసిద్ధాన్త * ముఖ్యేషు చతుర్ష్వపి యథాపురమ్ ॥ ౮౦

అనుతిష్ఠన్తి యే కర్మ సమారాధన † ముత్తమమ్ ।
అసఙ్కరేణ § తేఽన్యోన్యం సమ్బన్ధార్హా నరోత్తమాః ॥ ౮౧

యేఽవభిజ్ఞాస్తు దేవేశం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ।
తత్త్వేన యేఽపి పురుషా మహాభేవనిమదీరితమ్ ॥ ౮౨

అర్థం న జానన్త్యధమాస్తైస్సమ్బన్ధం విసర్జయేత్ ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన పఞ్చరాత్రోదితాగ క్రియాః ॥ ౮౩
యేఽనుతిష్ఠన్తి తైరేవ సమ్బన్ధోఽభ్యుదయావహః ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
సిద్ధాన్తభేద పఞ్చరాత్రాధికారవ్యవస్థావిధిర్నామ
ఏకవింశోఽధ్యాయః.

---

* సిద్ధేషు. † ముచ్యతే. § తు తద్యోగం.

ముద్రావిధిః.

బ్రహ్మా —

కీదృశీ భగవన్ముద్రా తద్భేదాశ్చాపి కీదృశాః ।
ప్రయోజనం వా కిం తస్యాః కథ్యతాం తదశేషతః ॥ ౧

ముద్రానిరుక్తిః.

శ్రీభగవాన్

అఙ్గులీరచనా * భేదో ముద్రా యస్మాత్ప్రదర్శితాత్ ।
† హింసకానామశేషాణాం ముదం ద్రావయతి క్షణాత్ ॥ ౨
తతో ముద్రా నిరసనం తేషాం తస్యాః ప్రయోజనమ్ ।
ప్రీణనం చాపి దేవానాం కర్మణా సోఽపి దర్శితః ॥ ౩

ముద్రాపూర్వవిధిః.

ప్రయోక్తవ్యాశ్చ రహసి న బహిర్జనసంసది ।
మన్త్రమణ్డలముద్రాణాం గుప్తిరేషా సనాతనీ ॥ ౪
గన్ధలిప్తౌ కరౌ కృత్వా ముద్రాదర్శనమాచరేత్ ।

హృదయముద్రా.

అనామికామధ్యమయోః ప్రవేశ్యాఙ్గుష్ఠమాయతమ్ ॥ ౫
విధాయ ముష్టిం హృదయే న్యసేద్ధృదయముద్రికా ।

శీర్షముద్రా.

సైషా ముష్టిమధో బధ్వా స్థాపయిత్వా చ మూర్ధని ॥ ౬
అఙ్గుష్ఠాగ్రేణ హననం తర్జన్యా శీర్షముద్రికా ।

శిఖాముద్రా.

ఊర్ధ్వాఙ్గుష్ఠం దృఢం ముష్టిం బధ్వా న్యసేచ్ఛిఖాపదే ॥ ౭

---

* భిదా ముద్రా యస్మాత్ప్రదర్శితాః. † సాఙ్గులీనామశేషాణాం ముద్రావారయతి క్షణాత్.

శిఖాముద్రేయముదితా

వర్మముద్రా తు కథ్యతే।

❋ కవచముద్రా. ❋

ప్రవేశ్యాథ్యన్తరాంగుష్ఠం బధ్వా ముష్టిప్రవేశనమ్॥ ౮
ఉన్నమ్య కిఞ్చిదగ్రే చ వితతాన్తేన ముష్టినా।
* భావయేద్వర్మణో బన్ధం సైషా కవచముద్రికా॥ ౯

❋ అస్త్రముద్రా. ❋

† తర్జన్యంగుష్ఠశిరసి స్ఫోటయేచ్చక్రవత్ § స్మరన్।
దిక్షు సర్వాసు శేషాభిర్ముష్టిం బధ్వా చతుర్ముఖ॥ ౧౦
సైషాస్త్రముద్రా విజ్ఞేయా

❋ నేత్రముద్రా. ❋

శిఖాముద్రామధోముఖీమ్।
విన్యసేత్తాం భ్రువోర్మధ్యే నేత్రముద్రేయమీరితా॥ ౧౧
షడఙ్గముద్రాస్స్వతాసు వాస్తన్సర్వత్ర దక్షిణః।

❋ అగ్నిప్రాకారముద్రా. ❋

కనిష్ఠాదిత్రిభిర్బధ్వా ముష్టిం సాఙ్గుష్ఠమున్నతామ్॥ ౧౨
విధాయ తర్జనీం తేన భ్రామయేదాశు చక్రవత్।
అగ్నిప్రాకారముద్రేయం ¶ తయైవాత్మాభిరక్షణమ్॥ ౧౩

❋ యోగముద్రా. ❋

నాభేరధస్తాద్విన్యస్య ‖ సవ్యం కరతలం పునః।
ఉత్తానమితరం తస్య విన్యసేదుదరే ♦ దృశీ॥ ౧౪

---

* వారయేద్వర్మణో. † తర్జన్యాఙ్గుష్ఠశిరసా. § క్రమాత్.
¶ తాభిరాత్మా. ‖ సర్వం. ♦ శమ్.

యోగముద్రా

❖ యోగసమ్పుటముద్రా. ❖

* కరతలం సవ్యం నాభేరధస్తతః ।
అవాఙ్ముఖం తదుపరి † సవ్యేకరతలం పునః ॥ ౧౫
సమాఙ్గుష్ఠం విరచయేద్యోగ సమ్పుటముద్రికా ।

❖ ఉక్తయోర్ముద్రయోర్వినియోగః. ❖

యోగాభ్యాసే చ తత్త్వానాం సంహారోత్పాదనేపి చ ॥ ౧౬
ముద్రాద్వయమిదం బ్రహ్మన్ కథితం యోగినాం హితమ్ ।

❖ కుమ్భముద్రా. ❖

యోగసంపుట § ముద్రేయముచ్ఛ్రితా ఘటవత్కృతా ॥ ౧౭
¶ ఊర్ధ్వం స్యాత్కుమ్భముద్రైషా తయా స్నానం సమాచరేత్ ।

❖ సంహారముద్రా. ❖

తర్జన్యాఽనామికాగ్రం తు వేష్టయిత్వా క్రమేణ తత్ ॥ ౧౮
తథాఙ్గుష్ఠకనిష్ఠే తు జ్ఞేయా సంహారముద్రికా ।

❖ ఏతస్యా వినియోగః. ❖

తత్త్వానాం సంహృతౌ చైవ దేవతోద్వాసనే తథా ॥ ౧౯
ఏషా ముద్రా ప్రయోక్తవ్యా సర్వకర్మసు సర్వదా ।

❖ సృష్టిముద్రా. ❖

సంహృతాభి ‖ శ్చ తిసృభిరఙ్గులీభిశ్చ సంగతిః ॥ ౨౦
విముక్తతర్జనీ భూయస్సృష్టిముద్రేతి కీర్తితా ।

❖ ఏతద్వినియోగః. ❖

ఆవాహనే ♦ తత్త్వసృష్టౌ ముద్రైషా పరికీర్తితా ॥ ౨౧

---

* కరతలే సర్వం. † సర్వం. § ముద్రైవ చ్ఛిద్రితా-ముద్రేయం ముద్రితా. ¶ ఊర్ధ్వాభ్యాం స్యాత్కుమ్భముష్టేః కుమ్భ. ‖ శ్చతసృభిః. ♦ చ సృష్టౌ చ.

❖ తత్త్వముద్రా. ❖

అఙ్గుష్ఠతర్జనీభ్యాం తు సంయోగస్తత్త్వముద్రికా ।
తత్త్వన్యసనకాలే చ ముద్రైషా * పరికీర్తితా ॥ ౧౧

❖ సైవ జ్ఞానముద్రా. ❖

జ్ఞానముద్రా † పి సైవైషా స్యాదజ్ఞానతమోపహా ।

❖ న్యాసముద్రా. ❖

ఊర్ధ్వయోః కరయోర్మధ్యం మధ్యమాభ్యాం తు సంస్పృశేత్ ॥
ఉత్తానితౌ కరౌ కృత్వా న్యాస § ముద్రా నిగద్యతే ।
దేవాత్మదేహయోర్మన్త్రం న్యాసముద్రేయమీరితా ॥ ౧౩

❖ జపముద్రా. ❖

అఙ్గుష్ఠాభ్యాం తు కరయోస్తర్జన్యోరుభయోరపి ।
మధ్యమాభ్యాం స్పృశేదన్యాం ¶ విస్తృతాని యథా తథా ॥
జపముద్రేతి విజ్ఞేయా జపకాలే ప్రదర్శయేత్ ।

❖ బ్రహ్మముద్రా. ❖

అఙ్గులీభిస్సమస్తాభిర్దక్షిణేతరహస్తయోః ॥ ౧౪
సంపుటీకరణం బ్రహ్మముద్రా సంశబ్దితా బుధైః ।

❖ విష్ణుముద్రా. ❖

అఙ్గుష్ఠే ద్వే కనిష్ఠే ద్వే తథాస్యాత్తర్జనీ ద్వయోః ॥ ౧౫
‖ సహాయుక్తాగ్రతశ్శ్లిష్టా విష్ణుముద్రేతి కీర్తితా ।

❖ రుద్రముద్రా. ❖

సా చైవ శేషితాఙ్గుష్ఠా సమస్తైన పరస్పరమ్ ॥ ౧౬
ఉభయాఙ్గుష్ఠముద్రా సా రుద్రస్య కథితా తవ ।

---

* సముదాహృతా. † ఫలైస్సైషా. § ముద్రేతి కథ్యతే.
¶ ద్విస్తృతాహింయథా. ‖ సఙ్గయుక్తాగ్రగాః.

❀ అభివాదనముద్రా. ❀

శ్రోత్రే పిధాయ పాణిభ్యాం దణ్డవద్దక్షిణం కరమ్ ॥ ౨౯
ప్రసారయేద్గురూణాం తు అభివాదనకర్మణి ।

❖ విఘ్నరాజముద్రా ❖

* సవ్యహస్తాంగులీస్సవ్యకర్ణే న్యస్య తథేతరమ్ ॥ ౩౦
ప్రసరేద్విఘ్నరాజస్య ముద్రా విఘ్నవినాశినీ ।

❖ భాగవతముద్రా. ❖

అన్తస్తు తర్జనీయుగ్మం సంహతాఙ్గుష్ఠకద్వయమ్ ॥ ౩౧
ముద్రా భాగవతీ సా స్యాత్

❋ వరాహముద్రా. ❋

కరయుగ్మం తు సమ్పుటే ।
† కృతే వరాహముద్రా సా సర్వసిద్ధికరీ శుభా ॥ ౩౨
గురువక్త్రక్రమే బ్రహ్మన్ § సైషా ముద్రా ప్రదర్శితా ।

❋ దహనముద్రా. ❋

అపసవ్యే కరతలే సంస్మరేద్రక్తపఙ్కజమ్ ॥ ౩౩
తన్మధ్యే చిన్తయేదగ్నిం త్రికోణం తేజసాం నిధిమ్ ।
అవాఙ్ముఖం కరతలం కృత్వా ద్రవ్యోపరి న్యసేత్ ॥ ౩౪
జ్ఞేయా దహనముద్రైషా దివ్యశుద్ధి ¶ ప్రదా సదా ।

❋ ఆప్యాయనముద్రా. ❋

సవ్యే కరతలే శ్వేతపఙ్కజం షోడశచ్ఛదమ్ ॥ ౩౫
కలాషోడశ ‖ సంయుక్తం శశినం పఙ్కజాసన ।
తన్మధ్యే చిన్తయిత్వా తు స్రావితం చామృతం స్మరేత్ ॥ ౩౬

* సవ్యహస్తాంగులీస్సవ్య. † కృత్వా § ముద్రాస్సర్వాః ప్రదర్శితాః. సర్వకర్మప్రదర్శితమ్. ¶ ప్రదాయినీ. ‖ సమూర్ణమ్.

తేనామృతేన తద్భస్మ క్షాలితం తూత్థితం స్మరేత్ ।
ఆప్యాయనస్య ముద్రైషా కథితా కమలాసన ॥ ౩౭

❖ సురభిముద్రా. ❖

అంగుష్ఠే ద్వే కనిష్ఠే ద్వే తదా స్యాత్తర్జనీ * ద్వయోః ।
శిష్టం ప్రసారయేద్బ్రహ్మన్నంగులాని కరద్వయే ॥ ౩౮
మధ్యమాం దక్షిణకరే ఽనామికాం చ తథేతరే ।
సంహృత్య ప్రసరేచ్చైవం కరయోరుభయోరపి ॥ ౩౯
జ్ఞేయా సురభిముద్రా † సా యాగద్రవ్యవిశోధినీ ।

❖ ఆవాహనముద్రా. ❖

హస్తాభ్యామఞ్జలిం కృత్వా ఈషద్వికసితం స్ఫుటమ్ ॥ ౪౦
ఆవాహనస్య ముద్రైషా దర్శనాత్స § న్నిధిం భజేత్ ।

❖ ప్రణామముద్రా. ❖

హృదయే శిరసి ద్వేపి సమ్పుటాఞ్జలిరూర్ధ్వగా ॥ ౪౧
ప్రణామముద్రా సా జ్ఞేయా క్షిప్రం దేవప్రసాదినీ ।

❖ తస్యా వినియోగః. ❖

సా జ్ఞేయా వాసుదేవాదిమూర్తీనాం కమలాసన ॥ ౪౨
చతుర్వింశతిమూర్తీనాం మీనాదీనాం తథైవ చ ।
ముద్రైషా చాన్యమూర్తీనాం కథితా కమలాసన ॥ ౪౩

❖ పద్మముద్రా. ❖

ప్రసార్య కరజాన్ సర్వాన్ మణిబన్ధౌ సమేత్య తౌ ।
అన్తః ప్రవిశ్య చాంగుష్ఠౌ తయోః పృష్ఠమనుస్పృశేత్ ॥ ౪౪
ప్రసారయేత్పద్మముద్రా మాసనే § తు ప్రదర్శయేత్ ।

❖ కమలముద్రా. ❖

శ్రియాదీనాం చ సర్వాసాం దేవీనాం చతురాసన ॥ ౪౫

---

* ద్వయమ్. † స్యాత్. § సన్నిధిర్భవేత్. ¶ సమ్ప్రా.

ప్రోక్తా కమలముద్రా * సా సర్వకామఫలప్రదా ।

❖ శఙ్ఖముద్రా. ❖

నిబధ్య దక్షిణాంగుష్ఠం వామహస్తస్య ముష్టిగమ్ । ౪౬
కృత్వా చాంగుష్ఠతర్జన్యౌ సంయుక్తే ప్రసృతే సమే ।
† తిస్రస్తు దక్షిణన్యాసా బధ్నీయుర్ముష్టిమూర్ధ్వగాః ॥ ౪౭
శఙ్ఖముద్రేయముదితా జ్ఞానదా మోక్షదాఽచిరాత్ ।

❖ చక్రముద్రా. ❖

మణిబన్ధసమౌ హస్తౌ తిర్యక్త్వం § భ్రామ్య చక్రమాత్ । ౪౮
పర్యాయేణ ప్రయోక్తవ్యా చక్రముద్రా మహోదయా ।

❖ గదాముద్రా. ❖

ముష్టిం కృత్వా తు హస్తాభ్యామంగుష్ఠౌ ¶ వినతావుభౌ ॥ ౪౯
మధ్యమాంగులియుగ్మం తు ♦ ఋజుమూర్ధ్వం ప్రసారయేత్ ।
శేషాభిరంగులీభిస్తు బన్ధయేయుః పరస్పరమ్ ॥ ౫౦
సంశ్లిష్టౌ కూర్పరౌ ద్వౌ తు గదాముద్రేయమీరితా ।

❖ చాపముద్రా. ❖

తర్జన్యగ్రం మధ్యమయా సంస్పృశే‖ చ్చాపముద్రికా ॥ ౫౧

❖ ముసలముద్రా. ❖

ముష్టిం కృత్వా వామహస్తమంగుష్ఠమృజుమూర్ధ్వతః ।
అపసవ్యకరేణైవ తదంగుష్ఠం తు బన్ధయేత్ । ౫౨
ప్రసార్య దక్షిణాంగుష్ఠం జ్ఞేయా ముసలముద్రికా ।

❖ ఖడ్గముద్రా. ❖

కనిష్ఠాంగులిపూర్వం తు సంహృత్యాంగుష్ఠకేన ‡ తు ॥ ౫౩
నిబధ్య తర్జనీం భూయస్తదగ్రం నతమేవ చ ।

---

* స్యాత్సర్వ. † తిస్రస్తు దక్షిణస్యాన్యా. § భావ్య చక్రవత్
¶ వితతా. ♦ దర్వీకృత్య దీర్ఘీకృత్య. ‖ ద్ధను. ‡ చ.

ఖడ్గముద్రా తు సా జ్ఞేయా సర్వదుష్టభయఙ్కరీ ॥ ౧౪

❖ వనమాలాముద్రా. ❖

హస్తాభ్యాం లమ్బయేద్బ్రహ్మన్నంగుల్యగ్రైః పరస్పరమ్ ।
ఒఝయేద్వన * మాలా స్యాదంగుష్ఠౌ ద్వౌ తు సంహరేత్ ॥ ౧౫

❖ అఞ్జలిముద్రా. ❖

ఆఖణ్డలాదిదేవానాం ముద్రా చాఞ్జలిసంజ్ఞితా ।

❖ గరుడముద్రా. ❖

ఊర్ధ్వే కరతలే పృష్ఠౌ సంశ్లిష్టౌ తు కనిష్ఠికౌ ॥ ౧౬
బన్ధయేత్తర్జనీయుగ్మం ప్రసరేత్తుణ్డవత్క్రమాత్ ।
అంగుష్ఠౌ ద్వౌ † పాదయుగ్మమధస్తాల్లమ్బయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౭
మధ్యమానామికాభ్యాం తు కరయోరుభయోరపి ।
పక్షవచ్చలనం కుర్యాత్ జ్ఞేయా గరుడముద్రికా ॥ ౧౮

❖ విష్వక్సేనముద్రా. ❖

కనిష్ఠాదిత్రయం బ్రహ్మన్ సంహృత్యాంగుష్ఠకేన చ ।
నిబధ్య తర్జనీం భూయో విష్వక్సేనస్య ముద్రికా ॥ ౧౯

❖ అనన్తముద్రా. ❖

ప్రసార్య కరజాన్ సర్వాన్ విరలానూర్ధ్వగామినః ।
కృత్వా హస్తస్య చాయామం తదగ్రే కుఞ్చయేత్క్రమాత్ ॥
ఫణిఫణాగ్రసదృశీ జ్ఞేయాఽనన్తస్య ముద్రికా ।

❖ బలిముద్రా. ❖

చణ్డాదీనాం భవేన్ముష్టిముద్రైషా బలిముద్రికా ॥ ౨౧

❖ అస్త్రముద్రా. ❖

అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాంతు § తథా స్యాదస్త్రముద్రికా ।

---

* మామాయా అంగుష్ఠౌ. † పదే యుగ్మే. § తథా స్యాద్వక్త్ర-ద్వస్త్ర.

❖ ముష్టిముద్రా. ❖

ముష్టిముద్రా తు ముష్టిస్స్యాదంగుష్ఠేన తు వేష్టితా ॥ ౬౧

❖ జ్ఞానముద్రా. ❖

జ్ఞానముద్రేతి విజ్ఞేయా సైవ ముక్తకనిష్ఠికా ।

❖ గన్ధముద్రా. ❖

గన్ధముద్రేతి విజ్ఞేయా విముక్తాఽనామికా చ సా ॥ ౬౩

❖ పుష్పముద్రా. ❖

పుష్పముద్రేతి విజ్ఞేయా విముక్తా మధ్యమా తథా ।

❖ యజ్ఞోపవీతముద్రా. ❖

మధ్యమాఙ్గుష్ఠశిరసి *సఙ్గతిర్హ్యగ్రపర్వణా ॥ ౬౪
యజ్ఞోపవీతముద్రా స్యా

❖ ఆకల్పముద్రా, ❖

దంగుష్ఠేన కనిష్ఠికా ।
ఆకల్పముద్రికా జ్ఞేయా విష్ణోః ప్రీతికరీ శుభా ॥ ౬౫

❖ ధూపముద్రా. ❖

† సంహృతాగ్రాఙ్గులీనాం తు కృత్వా వ్యతికరాఙ్గులీః ।
సహైవోర్ధ్వకృతాంగుష్ఠౌ కరాభ్యాం § ధూపముద్రికా ॥ ౬౬

❖ దీపముద్రా, ❖

ఊర్ధ్వం తు మధ్యమాం కృత్వా సంహృత్యాఙ్గుష్ఠమేవ చ ।
తర్జన్యాఽనామికాభ్యాం తు సంహృత్య తు కనిష్ఠికామ్ ॥ ౬౭
తేనైవ వామహస్తేన దక్షిణేన కృతా ¶ తు యా ।
దీపముద్రేతి సా ప్రోక్తా దేవదేవ ప్రియాధికా ॥ ౬౮
అన్యేషాముపచారాణాం ముద్రా సా స్యాత్ కృతాఞ్జలిః ।

---

* సఙ్గతాభ్యాం తు. † సంశ్రితా. § ధూమ. ¶ తథా.

❖ ప్రతిమాముద్రా. ❖

* యాచాపూర్వాధ్వర్కృతాఙ్గుష్ఠా శేషాభిర్ముష్టిభిః కృతా ॥ ౬౯
సా జ్ఞేయా ప్రతిమాముద్రా దేవదేవప్రియావహా ।

✻ స్వాగత ముద్రా. ✻

ఉత్తానీకృత్య హస్తం చ † వక్రితాఙ్గులిభిః క్రమాత్ ॥ ౭౦
అంగుష్ఠం చ పృథక్కృత్వా జ్ఞేయా స్వాగతముద్రికా ।

✻ ప్రార్థనాముద్రా ✻

§ సా చైవ ప్రార్థనాముద్రా

✻ యానముద్రా. ✻

సా చైషా ¶ యానముద్రికా ॥ ౭౧

✻ గ్రాసముద్రా. ✻

పఞ్చాంగులీనామగ్రం తు సంయోజ్య కమలాసన ।
అనారబ్ధేన వామేన పాణినా దక్షిణేన చ ॥ ౭౨
నివేద్య పరమాన్నాది ముద్రా సా గ్రాససంజ్ఞితా ।

✻ హోమముద్రా. ✻

మధ్యమానామికాభ్యాం తు అఙ్గుష్ఠాగ్రేణ సఙ్గతిః ॥ ౭౩
కనిష్ఠాతర్జనీయుగ్మం దీర్ఘీకృత్య యథాతథమ్ ।
తిలవ్రీహియవాదీనాం హోమకర్మణి శస్యతే ॥ ౭౪

ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయామ్
చర్యాపాదే ముద్రాలక్షణవిధిర్నామ
ద్వావింశోఽధ్యాయః.

---

* వాయుపూర్వాధ్వర్, † వక్రితాగ్రాఙ్గులిః చక్రితా, § సాచైషా, ¶ దాన.

త్రయోవింశోఽధ్యాయః

బ్రహ్మా :— మన్త్రోద్ధారవిధిః.

సంజ్ఞాభేదస్తు వర్ణానాం మన్త్రోద్ధారస్తు కీదృశః ।
ప్రయోజనం వా కిం తస్య కథ్యతాం తదశేషతః ॥ ౧

శ్రీభగవాన్ :—

* అహం తే కథయిష్యామి శృణు † సర్వం యథాతథమ్ ।
హ్రస్వదీర్ఘవిభాగేన భిన్నాః పద్మజ మన్ముఖాత్ ॥ ౨
అకారాద్యాస్స్వరా జాతాః క్రమాదన్యేఽర్ధమాత్రకాః ।
కకారాద్యాశ్చ చక్రే తే న్యస్య పూజ్యాః § పరిష్కృతే ॥ 3
ప్రశస్తే నిర్జనే గుప్తే భూభాగే ¶ శోభనే సమే ।
హస్తద్వయేన విస్తీర్ణం స్థణ్డిలం చతురశ్రకమ్ ॥ ౪
దర్పణోదరసఙ్కాశమున్నతం చతురఙ్గులైః ।
మృద్భిః ‖ పిధాయ సుషిరం గోమయేనోపలిప్య చ ॥ ౫
ప్రోక్ష్య చక్రం విధాతవ్యం షోడశారపరిష్కృతమ్ ।
నాభినేమిసమాయుక్తం చన్దనక్షోదరేఖయా ॥ ౬
తన్మధ్యే ఛన్దసామాదిరరభూమౌ స్వరాస్తథా ।
స్పర్శాక్షరం నాభిమధ్యే నేమిమధ్యే చ యాదయః ॥ ౭
ఏవం న్యస్తేషు వర్ణేషు ద్వాదశాక్షరవిద్యయా ।
అర్ఘ్యాద్యైస్సకలైర్భోగైర్వర్ణాత్మానం సమర్చయేత్ ॥

*** వర్ణానాం సంజ్ఞాన్తరమ్. ***

చక్రసంస్థితవర్ణానాం నామభేదః ప్రదర్శ్యతే ।
ఉద్గీథశ్ఛన్దసామాదిః ప్రణవస్తారక స్తథా ॥ ౯
♦ బ్రహ్మా చ బ్రహ్మకోశశ్చ వ్యాపీ చోఙ్కార ఇత్యపి ।
నామాని ? ప్రథితాన్యష్టావకారోఽక్షరుచ్యతే ॥ ౧౦

---

* హన్త తే. † గుహ్యం. § పరిష్కృతాః. ¶ శోధితే. ‖ విధాయ సుషమమ్-పిధాయ సుషిరమ్. ♦ బ్రహ్మా, ? కథితా,

ఓఙ్కారాదిశ్చాప్రమేయ ఆకారో మధుసూదనః ।
ఆదిదేవో గోపనశ్చ స్యాదికారస్త్రివిక్రమః ॥ ౧౧
మాయా బన్ధుశ్చ రామశ్చ కథ్యతే తదనన్తరమ్ ।
పఞ్చబిన్దుర్మహామాయా వామనస్స్మర్యతే తదా ॥ ౧౨
ఉకారో భువనాహ్వశ్శ్రీధరశ్చోదయస్తథా ।
ఊకారశ్చోర్ధ్వలోకేశో హృషీకేశో గుహాలయః ॥ ౧౩
ఋకార ఋతధామా చ పద్మనాభస్తథోచ్యతే ।
ౠకారః పీరనామా స్యాద్యోగీ దామోదరస్తథా ॥ ౧౪
ఌకారః కేశవో గోప్తా *ప్రజ్ఞాధారో మహేశ్వరః ।
ౡకారో దీర్ఘః †ఘోణశ్చ నారాయణసమాహ్వయః ॥ ౧౫
సంప్రసారణనామా స్యాదేకారో మాధవాహ్వయః ।
దేవదత్తో మృగేశస్స్యాదైకారో §గోధనః స్మృతః ॥ ౧౬
గోవిన్దో వీరసేనశ్చ స్యాదోకారశ్చతుర్ముఖః ।
ఓతదేహో వాసుదేవో బ్రహ్మసాధన ఇత్యపి ॥ ౧౭
ఔకార ఔషధాహ్వన ఔర్వస్సఙ్కర్షణో మనుః ।
అంకారః కపిలాక్షశ్చ ప్రద్యుమ్నో ¶దేవతా స్మృతః ॥ ౧౮
అఃకారశ్చానిరుద్ధాహ్వః కలాన్తః ‖స్సర్గసంజ్ఞకః ।
కకారః కమలో బ్రహ్మా కరాలశ్శిఖినః స్మృతః ॥ ౧౯
ఖకారః ♦ఖర్వదేహశ్చ చక్రీ గరుడవాహనః ।
గదధ్వంసీ గకారశ్చ గదీ పఞ్చాత్మకస్స్మృతః ॥ ౨౦
పద్మపాణిర్ఘకారస్తు పఞ్చాత్మా గజవాహనః ।
ఙకారశ్శార్ఙ్గపాణిశ్చ ఏకదంష్ట్రః కపిధ్వజః ॥ ౨౧
వక్రతుణ్డః ఖడ్గధరశ్చకారః ప్రేతనాయకః ।
ఛకారశ్ఛలవిధ్వంసీ స్వచ్ఛన్దః కుణ్డలీ స్మృతః ॥ ౨౨

---

* ప్రజా, † ఘోషశ్చ, § ధనదః, ¶ దేవరః, ‖ స్సర్గః, ♦ పర్వ-

ముసలీ జన్మహన్తా చ జకారః కకుభః స్మృతః ।
ఝకారస్సామవేదాత్మా * ఝషాశీ † చ సువర్ణభాః ॥ ౨౩
ఞకారశ్చన్ద్రధవలః పాశపాణిర్భృగుః స్మృతః ।
టకారో హృదయా § హ్లాదీ ఖేటకీ కవర్తిః స్మృతః ॥ ౨౪
ఠకారః కౌస్తుభో ¶ మేక్షీ తోమరో దుస్సహః స్మృతః ।
డకారః పుణ్డరీకాక్షో ఝషో భూమిర్వనాలయః ॥ ౨౫
ఢకారః పుష్పభద్రా చ దృఢకర్మా ప్రతర్దనః ।
ణకారో వనమాలీ స్యాత్ప్రచణ్డస్సుముఖః స్మృతః ॥ ౨౬
ఏకనేత్ర స్తకారస్స్యాద్వైరాజో విజయః స్మృతః ।
థకారస్సర్వ ‖ రోధశ్చ రసాత్మా సుప్రతిష్ఠితః ॥ ౨౭
దకారో వైధరో దృష్టిరత్రి ♦ ప్స త్రిపురాన్తకః ।
ధకారో ధనదః పుణ్యస్సుభగో మోహనాశనః ॥ ౨౮
నకారో భద్రపాణిస్స్యాద్విఘ్నేశో మానుషేశ్వరః ।
పకారః పాకహాననః పవిత్రః పశ్చిమాననః ॥ ౨౯
ఫకారః ఫుల్లనయనశ్శిఖణ్డీ స్యాద్వికర్షణః ।
బకారో జృమ్భలో హ్రస్వో మతిమాన్ కాలనేమిజిత్ ॥ ౩౦
భల్లాయుధో భకారశ్చ సుభద్రస్స్వాత్మలోచనః ।
మకారో మన్దరో దక్షో మాధవీ పాటలప్రియః ॥ ౩౧
యకారః పురుషాత్మా స్యాద్వాయుశ్శృఙ్గశ్చతుర్గతిః ।
రేఫోఽనలో మహాజ్వాలో విశ్వాత్మా సర్వదాహకః ॥ ౩౨
లకారః పీతవర్ణాభో మాహేన్ద్రః పులహః స్మృతః ।
వకారో వరుణః కుమ్భః పీయూషాత్మా సుధారసః ॥ ౩౩
శకారశ్శుభదో లక్ష్మీః శ్రీవత్సో విత్తవర్ధనః ।
షకారః క్రోధరూపీ స్యాదుగ్రాత్మా శత్రుసూదనః ॥ ౩౪

---

* ఝషాంశీ. † వసువర్ణ. § హ్లాదనః. ¶ మేధీ. ‖ రోగశ్చ.
♦ పర్వ.

పూర్ణచన్ద్రః కలాత్మా స్యాత్ సకారశ్శుక్లసంజ్ఞితః ।
ద్వాదశాత్మా హకారస్స్యాద్దీప్తిమాన్ భాస్కరః స్మృతః ॥ 3౫
ళకారో డుణ్డుభో * భగోర్ విష్కమ్భో విషమధ్వనిః ।
క్షకారో గరుడోఽనన్తః కూటో నరహరిః స్మృతః ॥ 3౬
అనుస్వారో ధ్రువో బిన్దుర్ముష్టిశ్చన్ద్రార్ధ ఉచ్యతే ।
స్వాహాకారో హుతానన్తశ్చ † టరేఫ పరికీర్తితః ॥ 3౭
నమస్కారో పతివర్ణసంజ్ఞా ఇత్యాదయః స్మృతాః ।

* వర్ణానాం దేవతానిర్దేశః. *

చక్రసంస్థితవర్ణానాం దేవతా కథ్యతే క్రమాత్ ॥ 3౮

* తత్ర అచాం దేవతాః. *

సర్వేషామపి వర్ణానామకారః కారణం యతః ।
సర్వకారణరూపత్వాద్విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా ॥ 3౯
ఆకారస్య మధుద్వేషీ స్యాదికారస్త్రి § విక్రమః ।
ఈకారో వామనో దేవస్తథోకారశ్శ్రియః పతిః ॥ ౪౦
ఊకారస్య హృషీకేశో. వర్ణస్య స్యాదనన్తరమ్ ।
పద్మనాభస్త్వృకారస్య దేవో దామోదరో భవేత్ ॥ ౪౧
¶ ౠకారస్య స్థితశ్శమ్భుః ఌకారస్య చ దేవతా ।
నారాయణోఽధిదేవస్స్యాత్ ౡకారస్య చతుర్ముఖః ॥ ౪౨
మాధవోఽనన్తరార్ణస్య గోవిన్దో దేవతా భవేత్ ।
ఐకారస్య తథార్ణస్య స్యాదోకారస్య దేవతా ॥ ౪3
వాసుదేవస్తథార్ణస్య స్యాదౌకారస్య దేవతా ।
సఙ్కర్షణస్తథాఙ్కారో భవేత్ప్రద్యుమ్న దేవతా ॥ ౪౪
అః కారస్యానిరుద్ధస్స్యాద్దేవా ఇత్థం క్రమాదచామ్ ।
దేవతాః కథితా బ్రహ్మన్

---

* గభోర్ విష్కమ్భో వృషభధ్వనిః-వగోర్. † చన్ద్రేతి పరికీర్తితః. § విక్రమీ. ¶ ౠకారః కేశవో దేవో.

※ హలాం దేవతాః. ※

హలాం సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౪౫
కకారస్య విధిర్దేవః ఖకారస్య సుదర్శనః ।
గకారస్య ఘకారస్య * వాణీ శార్ఙ్గశ్చ దేవతా ॥ ౪౬
ఙకారస్య చకారస్య దేవో నన్దః ఇష్యతే ।
ఛకారస్య యమో దేవో జకారస్య [illegible] ౪౭
ముసలీ స్యాత్ † ఝకారస్తు భవేదక్షు- [illegible]
ఞకారస్య భృగుర్దేవః టకారస్య మహీధరః ॥ ౪౮
మేరుః కౌస్తుభదైవత్యః ఠకారో డస్తు పాధిపః ।
ఢకారో మాతృదైవత్యో ణకారో వనమాలికః ॥ ౪౯
తకారస్య తదా దృష్టిః థకారో రసదైవతః ।
అత్రిర్దకారస్య భవేద్ధకారస్య ధనేశ్వరః ॥ ౫౦
లమ్బోదరో నకారస్య పకారస్య పవిత్రికః ।
శిఖణ్డావాః ఫకారస్య బకారస్య తు దేవతా ॥ ౫౧
§ జృమ్భిలో భకారస్య స్యాత్సుభద్రో దేవతా తదా ।
దక్షో మకారస్య భవేద్యకారో వాయుదైవతః ॥ ౫౨
ధూమ్రధ్వజస్స్యాద్రేఫస్య లకారస్య గివస్పతిః ।
వకారో వరుణేశాన శ్శకారో మూర్ధిదైవతః ॥ ౫౩
క్రోధాకారః షకారస్య సకారశ్చన్ద్రదైవతః ।
సహస్రాంశుర్హకారస్య ళకారో ¶ భగదైవతః ॥ ౫౪
నరసింహః క్షకారస్య కథితాః కాదిదేవతాః ।

※ మన్త్రవర్ణాదిజ్ఞానే ఫలమ్ ※

వర్ణానాం చక్రనిష్ఠానాం నామాన్యపి చ దేవతాః ॥ ౫౫
యో వేత్తి తస్య ఫలదా మన్త్రాశ్చతురానన ।

---

* వాణీశార్ఙ్గాధిదేవతే. † ఝకారస్య భవేదక్షుశదేవతా.
§ జృమ్భలస్తు భకారస్య. ¶ భగదైవతః.

* వర్ణానాం నక్షత్రాణి. *

యావతో యస్య వర్ణస్య యన్నక్షత్రం విదుర్బుధాః ॥ ౫౬
వ చ * తావాం స్తత్రి వర్ణక్రమాదివా నిగద్యతే।
ఆద్యం వినా స్వరం వర్ణావాద్యావాశ్వయుజౌ స్మృతౌ ॥ ౫౭
ఇకారస్యాపి భరణీ కృత్తికాత్రయముత్తరమ్ ।
చతుష్టయమృకారాది రోహిణ్యే కమథేడకా ॥ ౫౮
రౌద్రమప్యేక † మేవస్యాత్పునర్వస్వోర్ద్వయం మతమ్ ।
ద్వయమేవ తథా పౌష్ణమాద్యన్తం వా మతాన్తరే ॥ ౫౯
కాదిషు ప్రథమం § పుష్యం ద్వయం సార్పం ద్వయం మఘా ।
ఏకమర్యమణం యుగ్మం ¶ భగదైవతముచ్యతే ॥ ౬౦
యుగ్మమేవ తు సావిత్రం ׀ ద్వయమిన్ద్రాగ్నిదైవతమ్ ।
ఏకం ♦ నిష్ట్యా విశాఖే ద్వే త్రయం మైత్రమనన్తరమ్ ॥ ౬౧
ఐన్ద్రమేకం త్రయం మూలం పూర్వమాషాఢమేకకమ్ ।
ఆషాఢముత్తరం చైకమేకమేవాభిజిన్మతమ్ ॥ ౬౨
ద్వయం వైష్ణవమేకం తు శ్రవిష్ఠా శతతారకమ్ ।
ఏకమేవ ? త్రయం శాది వర్ణస్యాద్యజ ఏకపాత్ ॥ ౬౩
అహిర్బుధ్న్య స్త్రియో వర్ణా ఇతి వర్ణేషు తారకాః ।

* రాశయః *

ఆదా చతుష్టయం మేషో వర్ణానామృషభ స్త్రికమ్ ॥ ౬౪
తథైవ మిథునం యుగ్మం కులీరం మృగరాట్ తథా ।
శష్టద్వయం శాదయస్తు ● కన్యా కుగ ప్రథమం తులా ॥ ౬౫
చవర్గో వృశ్చికశ్చాపశ్చ టవర్గస్సధ్విరుచ్యతే ।
తవర్గో మకరశ్చ కుమ్భః పవర్గో ! న్యస్యయాదయః ॥ ౬౬

---

* తాసామ్ † వర్ణస్స్యాత్ . § పుష్యద్వయం సార్ప. ¶ భగ-దైవత-భగవద్దైవ. ׀ ద్వయం చిత్రా. ♦ తిష్యా. ? త్రయంశాది. ● కన్యాయాః ! న్యస్య.

❖ సాధకస్య యోగపరీక్షా. ❖

నక్షత్రం యత్సాధకస్య మన్త్రస్యాద్యక్షరస్య యత్ ।
పరనాయోరివతయోర్యోగాయోగౌ పరీక్షయేత్ ॥ ౬౭

❖ సిద్ధారిచక్రన్యాసః ❖

చతుష్పదం లిఖిత్వాన్తస్తత్రాకారాది నిక్షిపేత్ ।
యస్మిన్ పదే సాధకస్య నామ్నో వర్ణః లిపిస్తథా ॥ ౬౮
తత్రైవ చేద్భవేన్మన్త్రే *స్యాద్యం వర్ణమవస్థితమ్ ।
తత్సిద్ధం స్యాద్ద్వితీయే తు సాధ్యం విద్యాదనన్తరే ॥ ౬౯
పదే సిద్ధం తురీయే తు వైపరీత్యాయ కల్పతే ।
సిద్ధేసిద్ధం జపాద్యైస్తు సాధ్యే సాధ్యం సుసిద్ధకే ॥ ౭౦
అధీతమాత్రే మహతే ఫలాయ భవతి ధ్రువమ్ ।
పదే తు వైరిణస్స్యాచ్చేల్లిపిరధ్యేతృనాశనమ్ ॥ ౭౧
ఆనుగుణ్యం పరీక్ష్యైత నిమిత్తాని పరీక్ష్య చ ।
సాధకస్సాధయేన్మన్త్రం దేవస్య కుటిలా గతిః ॥ ౭౨

❖ మూలమన్త్రచతుష్టయస్య నానుగుణ్యపరీక్షా ❖

చతుర్ణాం మూలమన్త్రేషు నానుగుణ్యం పరీక్షయేత్ ।

❖ మూలమన్త్రనిరూపణమ్. ❖

తారమష్టాక్షరం చైవ ద్వాదశాక్షరమేవ చ ॥ ౭౩
విష్ణుగాయత్ర్యపి తదా చత్వారశ్చ ప్రథమే మతాః ।

❖ మాలాబీజమన్త్రలక్షణమ్ ❖

ద్వాత్రింశదక్షరాధిక్యే మాలామన్త్రా దశాధికే ॥ ౭౪
బీజమన్త్రా

❖ మన్త్రాణాం పయోజాత్యాదినిర్దేశః ❖

స్వమన్త్రేషు పూర్వేషు వాధికృత్యోఽభనాః ।

---

* స్యాద్యవర్ణమపి.

* ఇతరే యాన్యవనే తద్వత్సర్వే బాల్యేఽపి శోభనాః ॥ ౨౫
స్త్రీపుంన † పుమితి త్రైవిధం భజన్తే మన్త్రజాతయః ।
వంస్త్యాచమన్త్రాస్స్వాహాన్తా నమోఽన్తాస్తు నపుంసకాః ॥ ౨౬
శేషాః పురుషమన్త్రాస్స్యురితి త్రివిధమీరితమ్ ।

❖ మన్త్రజాత్యనురోధేన కర్మసు వినియోగః. ❖

ఉచ్చాటనే చ వశ్యే చ విద్వేషే క్షుద్రకర్మసు ॥ ౨౭
స్త్రియః ప్రశస్తా నల్లిఙ్గాః కర్మస్వన్యత్ర పూజితాః ।
పుల్లిఙ్గేషు తు § మన్త్రేషు దిఙ్మాత్రం కిఞ్చిదుచ్యతే ॥ ౨౮
ఫడన్తా మరణాద్యర్థే శస్తా భూతాద్యుపద్రవే ।
∥ హుఙ్కారాన్తాః ప్రశస్యన్తే వౌషడన్తాస్తు తే పునః ॥ ౨౯
ఆప్యాయనే నియుజ్యన్తే ధర్మకామార్థమూర్తిషు ।
¶ [illegible]ర్థాన్తాః ప్రశస్యన్తే ఓమన్తాస్సర్వసిద్ధిదాః ॥ ౩౦

❖ అవిధినా గ్రహణే దోషః ❖

♦ సర్వమన్త్రాస్సర్వఫలా గురువక్త్రాద్యది శ్రుతాః ।
యదృచ్ఛయా శ్రుతో మన్త్రశ్ఛ ♦ న్నేనాథ చ్ఛలేన వా ॥ ౩౧
పత్రేక్షితో వా వ్యర్థస్స్యాత్ప్రత్యుతానర్థదః స్మృతః ।

❖ సిద్ధైకమన్త్రస్య మన్త్రాన్తరసౌలభ్యమ్ ❖

ఏకస్సాధితో మన్త్రో జపహోమాదితర్పణైః ॥ ౩౨
స సాధకస్య సర్వార్థం ప్రసూతే నాత్ర సంశయః ।
సమ్యక్సిద్ధైకమన్త్రస్య నాసాధ్యమిహ కిఞ్చన ॥ ౩౩
కింపునర్బహవో యస్య కా కథా హరిరేవ సః ।

❖ మన్త్రజపే దిగాదినియమః ❖

కుశేషు కృష్ణత్వచి వా ? బ్రుస్యామేకాన్తభూమిషు ॥ ౩౪

---

* 'ఇతరే' ఇత్యర్ధం క్వచిన్న. † బితి చ. § సర్వేషు. ¶ హుఙ్కారాద్యాః. ∥ సర్వే. ♦ చ్ఛన్నే. ? తస్యామేకాన్త.

ప్రాగాదిదిఙ్ముఖో భూత్వా న తు యామ్యముఖః క్వచిత్ ।
ఉపవిష్టో జపేన్మన్త్రం పవిత్రకరశ్శుచిః ॥ ౮౫
ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రరచనో నాన్యాం వాచముదీరయన్ ।
గురుం ప్రణమ్య ప్రథమం ప్రణవప్రముఖం జపేత్ ॥ ౮౬

❖ జపయోగ్యప్రదేశాః. ❖

దేవతాయతనే నద్యాం శైలె సాగరరోధసి ।
వనే వా తీర్థదేశే వా న్యగ్రోధాశ్వత్థయోరధః ॥ ౮౭
* అన్యత్ర వా శుచౌ దేశె కుటిం కృత్వారభేత పః ।

❖ జాపకస్య ఆహారనియమః. ❖

అనశ్నన్ వాయుభక్షో వా యద్వాబ్భక్షో జలాప్లుతః ॥ ౮౮
జీర్ణపర్ణాశనశ్శాకభోజనో వా ఫలాని వా ।
పక్వాని మూలాన్యథవా భుఞ్జానో లవణం వినా ॥ ౮౯
యవోష్ణికా లాజదుగ్ధ భిక్షాహారో జితెన్ద్రియః ।
పూర్వం పూర్వం ప్రశస్తం స్యాదశనీయం విశోధనమ్ ॥ ౯౦

❖ సిద్ధియోగ్య తిథ్యాదయః. ❖

† మన్త్రస్య దేవతా § తారతిథివారేషు సాధకైః ।
ద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యాం వా గ్రహణే కర్మ శస్యతె ॥ ౯౧
విశేషయజనం కుర్వన్ చక్రాబ్జె జపమాచరేత్ ।
శిఖీ వా జటిలో వాపి వల్కలాజినకర్పటః ॥ ౯౨
త్రిసన్ధ్యం స్నాననియతస్తైలాభ్యఙ్గవివర్జితః ।

❖ యుగభేదేన జపావృత్తి భేదః. ❖

యావదుక్తం కృతయుగే మన్త్రాభ్యసనమిష్యతె ॥ ౯3
త్రేతాదిషు త్రిషు ప్రోక్తం ద్విగుణం త్రిగుణం క్రమాత్ ।
చతుర్గుణం పరం వాపి తతో మన్త్రఫలెచ్ఛయా ॥ ౯౪

---

* అన్యత్రాపి. † మన్త్రేషు. § రాశి తిథి-తారాతిథి.

* సర్వసిద్ధికరో మన్త్రస్సిద్ధస్సిద్ధ్యేత్క్రియావశాత్ ।
క్రియాధిగమ్యతే శాస్త్రాచ్ఛాస్త్రం దేశికపూరుషాత్ ॥ ౯౫

❖ మన్త్రశబ్దనిర్వచనమ్ ❖

మననం సర్వసత్త్వానాం త్రాణం † సంసారసాగరాత్ ।
మననత్రాణసంయోగాన్మన్త్ర ఇత్యుచ్యతే బుధైః ॥ ౯౬
అథవా గోపనీయత్వా § ద్ధాతోర్మన్త్రియతే ¶ రయం ।
రప్రత్యయాన్తః పుల్లిఙ్గస్తథాయం లోకవేదయోః ॥ ౯౭
‖ మన్త్రేణ స్థాప్యతే దేవో మన్త్రేణైవ విసృజ్యతే ।
జ్ఞానానాం తత్పరం జ్ఞానం మన్త్రజ్ఞానం విదుర్బుధాః ॥ ౯౮
ఐహికాముష్మికం సర్వం మన్త్రేణైవ ప్రసిధ్యతి ।

❖ ఫలదర్శనాదేవ మన్త్రద్రష్టృత్వమ్. ❖

ఛన్దో ॥ మన్త్రాక్షరే యత్తద్దర్శనాదృషిరుచ్యతే ॥ ౯౯
దర్శనం చ ఫలస్యాహుర్వపునర్మన్త్రదర్శనాత్ ।
దేవతా మన్త్రఫలదా మన్త్రేణ ప్రతిపాదితాః ॥ ౧౦౦
బ్రువన్తి నిలయం క్షేత్రం తత్త్వం ? తత్త్వమిదం విదుః ।

❖ మన్త్రాణాం శ్వేతాదివర్ణభేదః. ❖

మన్త్రాక్షరాణాం శుక్లాది ! మన్త్రభేదః ప్రకీర్తితః ॥ ౧౦౧
మూలమన్త్రాదిమన్త్రాణాం సాధనం శృణు సాంప్రతమ్ ।

❖ మన్త్రిణో వర్జ్యవస్తునిర్దేశః. ❖

విధాయ ♦ యాగయోగ్యాని పుష్పమూలఫలాని చ ॥ ౧౦౨
శాకాదీని తు × వర్జ్యాని వర్జయేదితరాణి తు ।
గృహ్ణీయాద్యాని వర్జ్యాని తాని వక్ష్యామి పద్మజ ॥ ౧౦౩

---

* సర్వసిద్ధ్యాకరో. † తు భవ. § త్వాద్ధాతోః. ¶ వరమ్. ‖ తన్త్రేణ. ॥ మాత్రాక్షరే. ? తత్త్వం చ భేదయోః. ! వర్ణభేదాః ప్రదర్శితాః. ♦ యోగ యోగ్యాని. × వర్ణాని.

❖ వర్జ్యాని పుష్పాణి. ❖

ఉగ్రగన్ధాన్యగన్ధాని దుర్గన్ధాని పరిత్యజేత్ ।
వస్త్రాకీర్ణవర్ణస్పృష్టాని పుష్పాణ్యారాధనే హరేః ॥ ౧౦౪
ఉన్మత్త శాల్మలీ బీజపూర ధుత్తూరికాజపాః ।
బన్ధూకాసితకారణ్డద్రోణకన్యావరాజితాః ॥ ౧౦౫
బృహత్యగస్త్యకూశ్మాణ్డకటోల్యారగ్వధైస్సమాః ।
నిర్గుణ్డీ *దమయన్తీ చ †కింశుకం పారిభద్రకమ్ ॥ ౧౦౬
కోశాతకీ ప్రియాలుశ్చ తపస్వీ గిరిమల్లికా ।
నిమ్బవ్యాఘ్రీ కరఞ్జశ్చ వణ్డ §పావణ్డకట్టికా ॥ ౧౦౭
¶విభీతకిజ్ఝిణ్యఙ్కోలలాఙ్గలీశఙ్ఖపుష్పిణీ ।
నారఙ్గనన్దికావర్త ʃవల్లికాక్షీరికాదిషు ॥ ౧౦౮

❖ మన్త్రిణో వర్జ్యాని శాకాదీని. ❖

పుష్పాణి వర్జనీయాని శాకాన్యపి తథా శృణు ।
♦శృఙ్గాష్టం గృఞ్జనం శిగ్రు నాలికా సునిషణ్ణకమ్ ॥ ౧౦౯
సౌభాఞ్జనం ‖రక్తబాష్పం గ్రామబాష్పం త్రికణ్టకమ్ ।
?ద్రోణపత్రం లిలిఙ్గా చ తణ్డులీయం తపస్వినీ ॥ ౧౧౦
కోశాతకీ చ వర్జ్యాని మూలేషు త్యాజ్యముచ్యతే ।
ఛత్రాకం లశునం తాలఫలమూలే కటోలికా ॥ ౧౧౧
!బిమ్బకుష్మాణ్డనారఙ్గఫలాని పరివర్జయేత్ ।

❖ వర్జ్యాని భోజనపాత్రాణి. ❖

బిల్వోదుమ్బర బోధ్యర్క వటకక్రైషు భోజనమ్ ॥ ౧౧౨
వర్జయేత్సాధకో యత్నాదాలస్యం ςదీర్ఘచిన్తనమ్ ।
వివాదనిద్రానిర్వేదనిగ్రహానుగ్రహం త్యజేత్ ॥ ౧౧౩

* మదయన్తీ చ. † కింశుకా పారిభద్రకా. § పాణ్డర. ¶ విభీతకిజ్ఝిణీకోల. ʃ మల్లికా. ♦ శృఙ్గాగ్రం గృఞ్జనమ్, శృఙ్గాష్టం కుఞ్జరమ్. ‖ పూతిభాష్పమ్. ? ద్రోణం కటోలీ నిమ్బం చ. ! బీజకుష్మాణ్డ ς దీర్ఘదర్శనమ్.

❖ మన్త్రిణా ధారణీయాని చిహ్నాని. ❖

పద్మాక్షమాలాం గ్రీవాయాం లమ్బయేత్సాధకశ్శుచిః।

❖ సువర్ణ చక్రధారణమ్. ❖

ధారయేద్దైమమయం చక్రం సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే॥ ౧౧౪

❖ దేహే ధారణీయలాఞ్ఛనమ్. ❖

జపకాలేఽథవా చక్రం శఙ్ఖాకృతి యథాతథా।
శార్ఙ్గఖడ్గగదాకారం లాఞ్ఛనం లాఞ్ఛయేత్సుధీః॥ ౧౧౫
శరీరావయవే బాహ్వోర్వక్షో భువి చతుర్ముఖ।

❖ చక్రాదిలాఞ్ఛితస్య మాహాత్మ్యమ్. ❖

చక్రాదిపఞ్చభిర్జ్ఞానలక్షితాఙ్గపరిష్కృతమ్॥ ౧౧౬
పురుషం మారతో దృష్ట్వా భూతాద్యా భయవిహ్వలాః।
విద్రవన్తి తథా ఘోరాః పాపిష్ఠాః క్షణమాత్రతః॥ ౧౧౭
వినశ్యన్తి తథా పుణ్యపుఞ్జాని ప్రవిశన్తి చ।
ప్రణమన్తి తథా దేవా దేవర్షిప్రవరాస్తథా॥ ౧౧౮
అకృత్యమపి కుర్వాణో భుఞ్జానో వా యతస్తతః।
పాపైర్నలిప్యతే దేహీ చక్రాద్యాయుధలాఞ్ఛితః॥ ౧౧౯
హవ్యం కవ్యం చ దాతవ్యం తస్మై *తద్దానమక్షయమ్।

❖ సిద్ధిప్రతిబన్ధకాని వేషచేష్టాదీని. ❖

అవిధాయ శిఖాబన్ధమకృత్వా తిలకం మృదా॥ ౧౨౦
అధారయంస్తతో దర్భాన్ సూత్రై†రనుపవీతయుక్।
కుర్వన్ కర్మాణి న ఫలం ప్రాప్నుయాత్పురుషాధమః। ౧౨౧
నగ్నో ముక్తశిఖాబన్ధో వాససా వావకుణ్ఠితః।
గచ్ఛన్ శయానః ప్రలపన్ న జపాత్ఫలమశ్నుతే॥ ౧౨౨

---

* తద్దత్తమక్షయమ్. † రనుపనీతవాన్.

జపేన్మౌనం సమాస్థాయ సహసంభాషణాదికమ్ ।
ప్రతిలోమాదిభిర్నైవ కుర్యాన్మన్త్రవిత్తమః ॥ ౧౨౩
వ్యాహరేదపి కార్యార్థం నిత్యం తద్గతమానసః ।

❖ మన్త్రసిద్ధ్యర్థం శాలానిర్మాణాది. ❖

ద్వాదశాక్షర * మన్త్రం వా జపేదక్షరలక్షకమ్ ॥ ౧౨౪
తదర్ధం జుహుయాదగ్నౌ హోమశాలాం ప్రకల్పయేత్ ।
ధూమనిర్గమనోపేతాం చతురశ్రాం † మనోరమామ్ ॥ ౧౨౫

❖ కుణ్డాకృతి మానాది. ❖

తన్మధ్యే కల్పయేత్కుణ్డమాహుత్యనుగుణం శుభమ్ ।
వృత్తం వా చతురశ్రం వా మేఖలాత్రయసంయుతమ్ ॥ ౧౨౬
§ యోనిమన్మృత్స్నయా బ్రహ్మన్ మానం కుణ్డస్య కథ్యతే ।
అయుతాహుతిపర్యన్తే హోమే హస్తప్రమాణకమ్ ॥ ౧౨౭
ద్విహస్తం నియుతే కుణ్డం త్రిహస్తం ప్రయుతే తథా ।
శఙ్కుహోమే చతుర్హస్తం మహాశఙ్కౌ తు షట్కరమ్ ॥
బృన్దాహుతౌ సప్తహస్తం మహాబృన్దేఽష్టహస్తకమ్ ।
అర్బుదే నవహస్తం స్యాన్న్యర్బుదే దశహస్తకమ్ ॥ ౧౨౯
ఏకాదశకరం ఖర్వే పరార్ధే ద్వాదశాయతమ్ ।
త్రయోదశకరం మధ్యే ¶ అన్తకే తు చతుర్దశ ॥ ౧౩౦
పద్మే కరాః పఞ్చదశ మహాపద్మే తు షోడశ ।
సముద్రే వింశతికర ‖ మోఘే ద్వావింశకైః స్మృతమ్ ॥ ౧౩౧
ఇతోఽధికాహుతివిధౌ చతుర్వింశతిహస్తకమ్ ।

❖ ప్రసంగాత్సఙ్ఖ్యాస్థాననిర్దేశః. ❖

ప్రసఙ్గాదుచ్యతే సఙ్ఖ్యా తాం క్రమేణావధారయ ॥ ౧౩౨

---

* తోహీనం † మనోహరామ్. § యోనికమ్. ¶ అన్త్యకే
‖ మహౌఘే.

ఏకం దశ శతం సఙ్ఖ్యా సహస్రమయుతం తథా ।
నియుతం ప్రయుతం శఙ్కుర్మహాశఙ్కుస్తతః పరమ్ ॥ ౧౩౩

బృన్దం తదా మహాబృన్దమర్బుదం న్యర్బుదం తథా ।
ఖర్వం పరార్ధం మధ్యాన్తే పద్మం తన్మహాదాదికమ్ ॥ ౧౩౪

* పద్మోత్తరం సముద్రం స్యాన్మహౌఘం † చోత్తమం భవేత్ ।
ఏకమారభ్య గణయేత్ప్రయుతాన్తం యథాక్రమమ్ ॥ ౧౩౫

స్థానాత్ స్థానం దశగుణం వర్ధయేత్ప్రయుతావధి ।
లక్షస్య నియుతం § సఙ్ఖ్యా కోటిః ప్రయుతమిష్యతే ॥ ౧౩౬

శఙ్కుమారభ్య గణయేన్మహౌఘాన్తం క్రమాద్యథా ।
శతం కోటిసహస్రాణాం శఙ్కుసఙ్ఖ్యా నిగద్యతే ॥ ౧౩౭

తథైవ స్యాన్మహాశఙ్కురేవం బృన్దం ప్రకీర్తితమ్ ।
తద్వదేవ మహాబృన్దమేవమేవార్బుదం స్మృతమ్ ॥ ౧౩౮

ఇత్థం నిర్బుదమాఖ్యాతమేవం ఖర్వముదాహృతమ్ ।
ఏవమేవ పరార్ధం స్యాన్మధ్యమిత్థం చతుర్ముఖ ॥ ౧౩౯

¶ ఏవమన్తం తదా పద్మం మహాపద్మం తథైవ చ ।
సాగరప్రలయావేవం సఙ్ఖ్యా నాస్తి తతః పరమ్ ॥ ౧౪౦

❖ అగ్నేశ్శ్రోత్రాదినిరూపణమ్. ❖

‖ యత్ర కాష్ఠం తు తచ్ఛ్రోత్రం యత్ర ధూమస్తు నాసికా ।
యత్రాల్పజ్వలనం నేత్రం యత్ర భస్మ తు తచ్ఛిరః ॥ ౧౪౧

యత్ర సమ్యక్ స్థితా దర్భాస్తత్ర కేశాః ప్రకీర్తితాః ।
యత్ర ప్రజ్వలితో వహ్నిర్జిహ్వా తత్రైవ కీర్తితా ॥ ౧౪౨

❖ హోమస్థానాదిఫలమ్. ❖

అగ్నికర్ణే హుతీ రోగీ నాసికాయాం మనోవ్యథా ।
చక్షుషోర్నిధనం కుర్యాత్కేశే దారిద్ర్యదం భవేత్ ॥ ౧౪౩

---

* ఉపోత్తమమ్. † చోత్తరమ్. § సర్వత్ర సఙ్ఖ్యా ఇత్యత్ర సంజ్ఞా ఇతి కోశాన్తరే. ¶ ఏవమేవం. ‖ యత్ర ఇత్యాది-'సముద్భవః' ఇత్యన్తం కోశచతుష్టయే న దృశ్యతే.

హుతం శిరసి హుతం స్యాత్తస్యాజ్జిహ్వాసు హోమయేత్ ।
సమిద్భిర్యాజ్ఞియైర్బీజైర్ఘృతైర్గవ్యైస్తథా దలైః ॥ ౧౪౪
సుమనోభిస్సమిద్ధేఽగ్నౌ జుహుయాదగ్నిమాహరేత్ ।

❖ కుణ్డమధ్యే యోగాసనమ్. ❖

ఆరణ్యం మణిజం లౌహం కుణ్డమధ్యే కరిష్యతే ॥ ౧౪౫
యోగాసనం చాగ్నిమధ్యే కల్పయిత్వా హరిం పునః ।

❖ ప్రత్యహం హోమః. ❖

ఆవాహయేత్తత్ర దేవం హోమాన్తం * తత్ర సన్నిధిమ్ ॥
ప్రార్థయేత సమారాధ్య హోమం కుర్యాద్దినే దినే ।
ఆ హోమకాలమర్యాదం రక్షేదగ్నిమతన్ద్రితః ॥ ౧౪౬
న దహేత్పరిధీర్ దర్భాననుపస్తీర్ణాననుక్రమే ।

❖ సిద్ధేర్నిమిత్తాని. ❖

ఏవముక్తేన మార్గేణ జపతో మన్త్రముత్తమమ్ ॥ ౧౪౭
సాధకస్య † పునస్స్వప్నాస్సమ్భవన్త్యః చారితాః ।
మన్త్రసిద్ధిమసిద్ధిం చ సూచ § యన్తశ్శుభాశుభమ్ ॥ ౧౪౮

❖ తత్ర సునిమిత్తాని. ❖

ఆచార్యం ప్రతిమాం దేవీం పూజోపకరణాని చ ।
విప్రం భాగవతం భూపం ఛత్రచామరదన్తినః ॥ ౧౫౦
సింహాసనమపాం కుమ్భం పూర్ణం కన్యాం వధూజనమ్ ।
దీపం శఙ్ఖం తథా యానం ¶ శ్రీవత్సం పాదుకాం తథా ॥ ౧౫౧
శ్వేతం వస్త్రం చ మాల్యం చ చన్దనం భూషణాని చ ।
రత్నాని కాహలాదీని పాయసం దధి పాలికాః ॥ ౧౫౨
తామ్బూలం పుస్తకం ఘణ్టాం తణ్డులాన్సగాహనమ్ ।
సముద్రతరణం శైలారోహణం ద్రుమరోహణమ్ ॥ ౧౫౩

---

* తస్య. † పురా. § యన్త్య. ¶ శ్రీవృక్షమ్.

* భూమిలాభం మృదాం లాభం తటకూపాదిదర్శనమ్ ।
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి యాత్రాం కుర్వన్ స్వయం యది ॥
విమానదర్శనం విష్ణోర్దీప్తౌ చ శశిభాస్కరౌ ।
† నక్షత్రాణి గ్రహాదీని జ్యోత్స్నాం చ ధ్రువమణ్డలమ్ ॥ ౧౫౫

దీప్తమగ్నిం వేదఘోషం సిద్ధవిద్యాధరాదికమ్ ।
దేవతా పమితిం చైవ పశ్యేన్ మూలఫలాని చ ॥ ౧౫౬

అపూపాదీని భక్ష్యాణి కుశయష్టిం కమణ్డలుమ్ ।
యజ్ఞోపవీతం పాత్రాణి స్రుక్స్రువాదీని లోకయన్ ॥ ౧౫౭

అక్షమాలామేవమాద్యైశ్శుభైస్స్వప్నైర్నిర్దిశేత్ ।
మన్త్రిసిద్ధిం బహు § ముఖాం

❖ దుర్నిమిత్తాని ❖

దుస్స్వప్నాశ్చాప్యశోభనాః ॥ ౧౫౮

కథ్యన్తే ముణ్డితైస్సార్ధం సమ్భాషా సహవర్తనమ్ ।
స్వయం ముణ్డశ్చ బిభ్రాణో జీర్ణం నీలం తథామ్బరమ్ ॥ ౧౫౯

కన్థాం రక్తాం తథా నీలాం పుష్పమాలాం చ మూర్ధని ।
గర్దభారోహణం భగ్నయానాధిష్ఠానమబ్జజ ॥ ౧౬౦

ఛిన్నచ్ఛత్రధరో వాపి మహిషారోహణం తథా ।
దక్షిణాభిముఖో గచ్ఛన్నుష్ట్రివాహాదిరోహణమ్ ॥ ౧౬౧

దష్టశ్చ కపిభిర్దేహే సృగాలైర్వా వృకైస్తథా ।
కర్ణపాదశిరశ్ఛేదో దన్తానాం పతనం తథా ॥ ౧౬౨

నవవస్త్రధరంగ పీడా భక్షైగ పాశేన బన్ధనమ్ ।
¶ విధవాలిఙ్గనం నీచైగ పాషణ్డైగ ప్రతిలోమజైః ॥ ౧౬౩

వర్తనం గోపురాదీనాం పతనం శాఖినామపి ।
తురగారోహణం ‡ భుక్తిర్బాన్ధవాద్యాలయసేవనమ్ ॥ ౧౬౪

---

* భూమిలాభమృతం లాభమ్, † 'నక్షత్రాణి' ఇత్యర్ధం కోశపుస్తకే నదృశ్యతే, § ముఖాత్, ¶ విధాయాలిఙ్గనం, ‡ భుక్తమ్.

మదిరాపాయిభిః పాపరోగిభిః కితవైస్సహా ।
వర్తనం దీపనిర్వాణం దేవానాముత్సవం తథా ॥ ౧౬౫
గ్రామాదిదాహో భక్ష్యాణాం ఫలాదీనాం చ భక్షణమ్ ।
మధూచ్ఛిష్టం ప్రతిచ్ఛాయా యాత్రా యుద్ధోద్యమం భయైః ॥
అభ్యఙ్గం తైలలాభం చ మరీచం లవణం తథా ।
లోకయన్నేవమాదీని స్వప్నే శాన్తిం సమాచరేత్ ॥ ౧౬౭

❖ సిద్ధిప్రకారాః. ❖

జపహోమాదిభిర్విద్వాన్ జాగ్రతః ప్రత్యయాంస్తథా ।
వక్ష్యామి సాధకస్యాగ్రే జాతానభ్యుదయావహాన్ ॥ ౧౬౮
వ్యోమ్ని దేవగణాన్నేమిఘోషం దున్దుభినిస్స్వనమ్ ।
సిద్ధైస్సంభాషణం చాపి విమానానాం చ దర్శనమ్ ॥ ౧౬౯
భూతప్రేతపిశాచాదిదర్శనం భూతలే తథా ।
హోమకాలే చ సప్తార్చిస్త్రిశిఖః పరదృశ్యతే ॥ ౧౭౦
శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశో దక్షిణావర్త *శోభితః ।
దివ్యగన్ధోపలమ్భశ్చ ఛత్రబిమ్బధ్వజాదికమ్ ॥ ౧౭౧
శఙ్ఖదున్దుభివీణాదివేదఘోషశ్రుతిం పునః ।
పూర్ణాహుతివిధౌ సిద్ధిలిఙ్గాన్యేతాని లోకయేత్ ॥ ౧౭౨

❖ సిద్ధిలింగానాం గురుం వినాన్యత్ర ప్రకాశనిషేధః. ❖

† సాధకస్తాని లిఙ్గాని కథయేన్న గురుం వినా ।
హోమాన్తే భోజయేద్విద్వాన్ వైష్ణవాన్ ద్వాదశావరాన్ ॥

❖ యావన్మన్త్రసిద్ధి భగవదారాధనమ్. ❖

యావచ్చ మన్త్రసిద్ధిస్స్యాత్తావదారాధయేద్ధరిమ్ ।
కామనానుగుణాకారం దార్వాద్యైః పరికల్పితమ్ ॥ ౧౭౪
దినే దినే జపేన్మన్త్రం జుహ్యాన్నగ్నౌ యథా పురమ్ ।

---

* సంయుతః. † సాధకాని హి లిఙ్గాని.

❖ ప్రణవ పురశ్చరణవిధిః. ❖

ప్రణవస్య శృణు బ్రహ్మన్ * పురశ్చరణముత్తమమ్ ॥ ౧౭౫
బీజం సాఙ్గం సముద్ధారం యథావదవధారయ ।
అప్రమేయాదిముదయం మధ్యే † మన్దరపశ్చిమమ్ ॥ ౧౭౬
సమాహృత్య § త్ర్యవయవం త్రీన్ వర్ణాన్ వాచకం హరేః ।
ప్లుతోదాత్తస్వరం బ్రహ్మన్ చక్రమధ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౭౭
ఉద్ధరేద్బీజమస్యాద్యం ¶ ప్రతీకం దణ్డశేఖరమ్ ।
వైష్ణవం దణ్డయేద్వైషా శక్తిస్సర్వత్ర కీర్తితా ॥ ౧౭౮
బీజశక్త్యఙ్గహీనా యే మన్త్రాస్తే నిరర్థకాః ।
తస్మాత్సాఙ్గం బీజయుక్తం శక్తియుక్తం ఫలప్రదమ్ ॥ ౧౭౯
బీజం శక్తిశ్చ కథితా శ్రూయతామఙ్గజాతయః ।
ఋషిర్బ్రహ్మాస్య ఛన్దస్తు దేవీ గాయత్రముచ్యతే ॥ ౧౮౦
ప్రతిపాద్యః పరో దేవః పరమాత్మా స దేవతా ।
బుద్ధిస్తత్త్వం పరం వ్యోమ క్షేత్రంవర్ణస్సితచ్ఛవిః ॥ ౧౮౧
జ్ఞానం బలం తథావీర్యమైశ్వర్యం తేజసా సహ ।
శక్తిరేతే చతుర్థ్యన్తా నమస్స్వాహా వషట్ తథా ॥ ౧౮౨
హుం ఫట్ వౌషట్ క్రమాదేత దవసానాస్స్వభావహాః ।
అఙ్గాని హృదయాద్యేషు షట్సు స్థానేషు మన్త్రిణా ॥ ౧౮౩
ప్రయోజ్యాని ‡ ప్రయుక్తేషు మన్త్రి స్సాఙ్గః కృతో భవేత్ ।
దేహే కరతలే చైవ స్థానేషు ద్వాదశస్వపి ॥ ౧౮౪
ద్వాదశాక్షరవన్న్యాసః ప్రణవస్స్ఫటికప్రభః ।
♦ న్యాసే నమోన్తస్స్వాహాన్తో జపపూజాహుతిష్వపి ॥ ౧౮౫

---

* పునః. † మన్దిర. § త్రికవచస్త్రీన్వర్ణాన్. ¶ ప్రతీతమ్ ‡ ప్రయోగేషు. ♦ న్యాసో.

వశ్యే చాకర్షణవిధౌ ఉచ్చాటే హుఙ్కృతిర్భవేత్ ।
మారణే ఫట్కృతిర్జ్ఞేయా స్తమ్భ ? విద్వేషమోహనే ॥ ౧౮౬
నతిం వినాఙ్గమన్యస్స్యాద్ధర్మాదా నతిరేవ సా ।
శాకయావకభైక్షాశీ జపేల్లక్షత్రయం శుచిః ॥ ౧౮౭
తదర్ధం తర్పణే సఙ్ఖ్యా తదర్ధం హోమకర్మణి ।
హోమాన్తే సిద్ధయస్తస్య జాయన్తే * యావదీప్సితాః ॥ ౧౮౮
ఐహికాముష్మికం సర్వం ప్రణవాల్లభ్యతేఽ † ఖిలమ్ ।
ప్రణవాన్న పరో మన్త్రః కశ్చిదస్తి చతుర్ముఖ ॥ ౧౮౯
శాన్తిపుష్ట్యభిచారేషు కిమన్యైస్సిద్ధివర్ణనైః ।
అన్త్యకాలే చ మాం ధ్యాత్వా వ్యాహరేత్ ప్రణవాక్షరమ్ ॥
§ యోగాభ్యాస ¶ సాక్తపిధనా జీవమారోహయేద్ధృది ।
భ్రువోర్మధ్యే తతో జీవం తతో బ్రహ్మబిలం తతః ॥ ౧౯౧
ఉచ్చరన్ ప్రణవం ‡ భిత్త్వా బిలం బ్రహ్మణి లీయతే ।
యావత్ప్రాణవినిర్మోకమభ్యస్యేత్ప్రణవాక్షరమ్ ॥ ౧౯౨
సర్వపాపవినిర్ముక్తో యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ।
ప్రోక్తః ప్రణవకల్పస్తే సమాసేన చతుర్ముఖ ॥ ౧౯౩

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
మాతృకాద్యర్థ ♦ త్రయవర్ణనం నామ
త్రయోవింశోఽధ్యాయః.

? విజ్ఞాన. * యద్యదీప్సితాః. † ఫలమ్. § 'యోగ' ఇత్యాది 'సర్వపాప' ఇత్యన్తం క్వచిన్న. ¶ సేన. ‡ హిత్వాబిమ్బం. ♦ అథర్వవర్ణనం నామ.

అథ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవాన్ :—

❀ ద్వాదశాక్షరమన్త్రకల్పః. ❀

ద్వాదశాక్షరమన్త్రస్య శృణు కల్పం చతుర్ముఖ ।
మాతృకాచక్రమధ్యస్థాన్ ద్వాదశార్ణాన్ సముద్ధరేత్ ॥ ౧

❖ మన్త్రసముద్ధారప్రకారః. ❖

ప్రణవం పరమాత్మానం భద్రపాణిమనన్తరమ్ ।
విష్ణుం దక్షం చోలదేహం సుభద్రం గదినం సుధామ్ ॥ ౨
విష్ణుశీర్షం త్రయం పశ్చాద్ద్విజయోః సంప్రసారణమ్ ।
వరుణం చాదిదేవాన్తం శుక్లం భువనశీర్షకమ్ ॥ 3
అత్రిం మాధవ * నామానం పీయూషం మధుసూదనమ్ ।
వాయుం తథాఽప్రమేయాన్తమేవ † ముద్ధారణక్రమః ॥ ౪
బీజమస్య ద్వాదశాత్మా దణ్డశీర్ష ఉదాహృతః ।
క్రుద్ధో మహాంశ్చ వీరశ్చ ద్యుసహస్రం చ తేజసా ॥ ౫
ఉల్కాన్తాన్షడిమే శబ్దాశ్చతుర్థ్యన్తాః § స్వధాన్తకాః ।

❖ బీజాఙ్గాని. ❖

అఙ్గాని హృదయాదీనా స్యుః స్థానే బీజాక్షరాణి వా ॥ ౬

❖ బీజన్యాసస్థానభేదః. ❖

పరస్య వాసుదేవస్య బీజాఙ్గం సముదాహృతమ్ ।
దీప్తిమానూర్ధ్వః లోకాన్తో బీజం దణ్డేశ్వరః స్మృతమ్ ॥ ౭
¶ దీప్తిమాన్ కుమ్భసంయోగో మధుసూదనమస్తకః ।
స ఏవ వామనశిరా హృషీకేశశిరాస్తథా ॥ ౮
‖ వీరసేనశిరాశ్చాపి కల్యాణోఽయమనన్తరః ।
షష్ఠమావర్ణశిరగ ప్రోక్తమఙ్గాని క్రమశః పునః ॥ ౯

---

* నామాన్తమ్. † ముచ్చారణే విధిః. § స్వధాన్తకాః.
¶ దీప్తిమత్కుమ్భ. ‖ దేవదత్తశిరాశ్చాపి విష్ణ్వన్తోఽయమనన్తరః.

సత్యస్తదణ్డశిరసస్సర్వే విభవపూర్వకే।
వాసుదేవప్రయోక్తవ్యా హృదయా* దిమా షట్స్వపి॥ ౧౦

ఋషిదేవతా చ.

వ్యూహపూర్వే తు †బిమ్బన్యాద్యద్విష్ణుం కుణ్డాది పూర్వవత్।
అఙ్గం యదాద్య ద్వాదశానాం పూర్వవత్ హృదయాదయః॥
షణ్ణామన్యేష్వపరే తుద్గుహ్యాభుజోరవః।
జఙ్ఘా పాదమితి స్థానేష్వేతే న్యాస్యాః క్రమాద్బుధైః॥ ౧౨
ఋషిశ్చ దేవతా చాభే వాసుదేవః స్మృతస్త్రిషు।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రీ వర్ణశ్శ్వేతశ్చతుర్ముఖ॥ ౧౩
తత్త్వం బుద్ధిః పరం వ్యోమ క్షేత్రం మన్త్రస్య శబ్దితమ్।
ప్రత్యక్షరమృషిశ్ఛన్దో దేవతా వర్ణవిస్తరః॥ ౧౪
తత్త్వం క్షేత్రం క్రమాత్సర్వముచ్యతే ద్వాదశస్వపి।
పరమేష్ఠీ సనన్దశ్చ సనకశ్చ ప్రజాపతిః॥ ౧౫
భృగుస్సనత్కుమారశ్చ పులస్త్యః పులహః క్రతుః।
మరీచిరత్ర్యఙ్గిరసౌ కథితా ఋషయః క్రమాత్॥ ౧౬
ఛన్దాంసి దేవీగాయత్రీ §బస్తః క్షేత్రం ప్రజాపతిః।
త్రిష్టుప్పఙ్క్తిశ్చ బృహతీ విరాట్ ¶బస్తస్త్రివృత్సరః॥ ౧౭
ఉష్ణిక్చ శ్రీరితి బ్రహ్మన్ వర్ణేషు ద్వాదశస్వపి।
విష్ణ్వాద్యా మాసపా దేవాస్తత్త్వాని కథయామి తే॥ ౧౮

తత్త్వాని.

చిజ్జీవః ప్రకృతిర్బుద్ధిర్మనః ‖ స్సత్త్వాదయో గుణాః।
వ్యోమాగ్నిమరుతోఽప్యాపి వర్ణానాం తత్త్వమీరితమ్॥ ౧౯

క్షేత్రాణి.

క్షేత్రాణి పరమవ్యోమ వాయురగ్నిర్జలం తథా।
సత్యం ♦తపో జనశ్చైవ మహః ?స్స్వర్గం భువస్తథా॥ ౨౦

---

* దీని. † బీజం న్యాద్విష్ణుస్తన్నాది. § బస్తః క్షేత్రం. ¶ బ్రహ్మస్త్రివృత్సరః. ‖ స్తత్త్వాదయో. ♦ తపోఽమ్బరః. ? త్తత్త్వం.

భూమిః పాతాలమేతాని క్రమేణ కథితాని తే ।
* ఆమ్నాదిధామాశ్రేయాంశం? గోవనాన్తం పదణ్డకమ్ ॥ ౨౧
సత్యాన్తం పావమానం విష్ణ్వన్తం † భానుమార్గ పరమ్ ।
శజమాద్యక్షర § పరం కమలం మధుసూదనమ్ ॥ ౨౨
పులహం చాపరం విష్ణునాయకం పీతసూదనా ।
ఏకనేత్రం మన్దరం చ విష్ణ్వన్తం ఛత్రహస్తకమ్ ॥ ౨౩
సంప్రసారణమూర్ధాన్తమముద్ధరేన్మన్త్రవిత్తమః ।
అగ్నిప్రకారమన్త్రోయం కథితః కమలాసన ॥ ౨౪
దుర్గా గణపతిస్తార్క్ష్యః క్షేత్రపాలపదాని తు ।
చతుర్థ్యన్తాని సత్యన్త ప్రణవాదీని మన్త్రిణా ॥ ౨౫
కోణదిక్షు ప్రయుజ్యైరన్నారభ్యాగ్నేదిశం క్రమాత్ ।

❖ ద్వాదశాక్షరభాష్యమ్. ❖

భాష్యం చ ద్వాదశార్ణస్య ప్రవక్ష్యామి యథాతథమ్ ॥ ౨౬
ఓమిత్యుక్తం పరం బ్రహ్మ సుఖరూపం ధ్రువం స్థిరమ్ ।
వ్యాపిత్వాత్తస్య వాచ్యస్య వాచకం సర్వగం స్మృతమ్ ॥ ౨౭
పురుషార్థః పరైస్సర్వైస్సురాసురమహర్షిభిః ।
నమ్యన్తే దేవ ఏవైకస్స ఏవైకగపరాయణమ్ ॥ ౨౮
ఆదౌ సృజతి భూతాని భూతానుగ్రహకామ్యయా ।
పరిపాలనమప్యేవ కరోతి బహుమూర్తిభిః ॥ ౨౯
విశ్రమార్థం చ భూతానాం సంహరన్నఖిలం జగత్ ।
గతిర్గతిమతామన్యా వాసుదేవాన్న విద్యతే ॥ ३०
సంహరత్యాత్మభూతాని పునస్సృజతి మాయయా ।
దేవే జాగ్రతి జాగర్తి సుప్తే స్వపితి చాఖిలమ్ ॥ ३१
చరాచరమిదం ¶ కృత్స్నం భూతగ్రామం చతుర్విధమ్ ।
ద్వాదశాక్షరవాచ్యో ॥ సౌ

* ఆమ్నాది యామాశ్రయసౌ. అత్ర అశుద్ధమివ. † వహ్నిమత్పరమ్. § పదమ్. ¶ బ్రహ్మ. ॥ యమ్.

❖ ద్వాదశాక్షరచిన్తకానాం మాహాత్మ్యమ్. ❖

తస్య మాహాత్మ్యమాశ్రితః ॥ ౩౨
బ్రహ్మభూయం గతో బ్రహ్మా దేవభూయం చ దేవతాః ।
ఋషయశ్చ మరీచ్యాద్యా మునయస్సనకాదయః ॥ ౩౩
మన్త్రమాహాత్మ్యమాశ్రిత్య జగ్ముః పదమనుత్తమమ్ ।
గత్వా గత్వా నివర్తన్తే చన్ద్రసూర్యాదయో గ్రహాః ॥ ౩౪
న కదాపి నివర్తన్తే ద్వాదశాక్షరచిన్తకాః ।
కిం తస్య యజ్ఞైః కిం తీర్థైః కిం విశ్రాణనకర్మభిః ॥ ౩౫
కిం వ్రతైర్యస్య మన్త్రోఽసౌ ద్వాదశాక్షరలక్షణః ।
సర్వ * యత్నేన పురుషస్తన్మన్త్ర † నిరతో భవేత్ ॥ ౩౬
సంసారభయభీరూణాం మోక్షైకఫలకామినామ్ ।
ముక్తయే పరమోపాయో మన్త్రోఽయం ద్వాదశాక్షరః ॥ ౩౭
దేవదానవగన్ధర్వయక్షవిద్యాధరాదయః ।
ప్రణమన్తి మహాత్మానం ద్వాదశాక్షరచిన్తకమ్ ॥ ౩౮
యస్య రాష్ట్రే మహీశస్య మన్త్రీ వసతి నిర్భయః ।
§ తద్రాష్ట్రే ధనధాన్యాది సమృద్ధం వర్ధతేఽధికమ్ ॥ ౩౯
భూతాని చ పలాయన్తే గ్రహాశ్చైవ భయజ్వరాః ।
రాష్ట్రాద్రాజపురాద్రాజ్ఞస్సకాశాచ్చ నిపీడితాః ॥ ౪౦
న ఫలం శక్యతే వక్తుం కాత్స్న్యేన కమలాసన ।
చతుర్ముఖముఖైస్సర్వైర్దివ్యైర్వర్షశతైరపి ॥ ౪౧

❖ శరీరశుద్ధయే పురశ్చరణనియమః. ❖

శరీరశుద్ధయే పూర్వం పురశ్చరణమాచరేత్ ।
శరీరం మన్త్రసంస్కారపురశ్చరణమిష్యతే ॥ ౪౨

---

* యజ్ఞేన. † నియతో. § తం దృష్ట్వా.

బ్రాహ్మణాంస్తన్మయాన్ పూర్వమాహూయ ద్వాదశావరాన్ ।
భోజయిత్వా తతశ్చక్రమణ్డలే దేవమర్చయేత్ ॥ ౮౩
విజ్ఞాప్య దేశికః పూర్వమనుజ్ఞాతస్సహాయవాన్ ।
ఆశ్రమే యత్ర మునిభిః పూర్వమాచరితం * తపః ॥ ౮౪
సిద్ధమన్త్రఫలే తత్ర వాసుదేవనికేతనే ।
పశ్చిమద్వారి వాన్యత్ర పూర్వోక్తస్థానభూమిషు ॥ ౮౫
స్థానేఽభిరుచితే పుష్పసమిత్కుశఫలోదకైః ।
సముపేతే యథోక్తానాం సమ్పన్నాభిమతాశనః ॥ ౮౬
భిక్షాన్నభోక్తా భక్తానాం తన్మయానాం గృహేషు వా ।
బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వా సాధయేద్ద్వాదశాక్షరమ్ ॥ ౮౭
వైఖానసో వా నియతస్తపస్యభిరతశ్శుచిః ।
భిక్షాన్నభుగ్బ్రహ్మచారీ శాకకన్దఫలాశనః ॥ ౮౮
గృహస్థశ్చేత్స్వయం † పాకం పుత్రైర్వా భార్యయాఽపి వా ।
శిష్యేణ వా పాచితాన్నం నివేద్య హరయేఽగ్రతః ॥ ౮౯
వైశ్వదేవాదికర్మాన్తే భోజయిత్వాఽతిథీనపి ।
§ శిష్యం భార్యాం తథా ¶ పుత్రం తోషయిత్వా యథాతథమ్ ॥
స్వయం భుఞ్జీత విధివత్పశ్చాదన్నమకుత్సయన్ ।
పుత్రదారసమాయుక్తో జపేద్వైఖానసశ్శుచిః ॥ ౯౦
వియుక్తః పుత్రదారాద్యైరథవా నియతస్స్థితః ।
‖ అజ్ఞసైవ స్వయం పక్వమన్నమద్యాన్మితాశనః ॥ ౯౧

❖ పురశ్చరణసమ్పత్త్యై శుద్ధిః. ❖

సర్వేషాం కాయశుద్ధ్యర్థమాదౌ చాన్ద్రాయణం చరేత్ ।
♦ పాదోదకం పఞ్చగవ్యం బ్రహ్మకూర్చజలం తథా ॥ ౯౩

* తథా. తతః † పక్వమ్. § శిష్యాన్. ¶ పుత్రాన్.
‖ అన్నస్సైన్వరం. ♦ 'పాదో' ఇదమర్ధం క్వచిన్న.

పీత్వా కాయవిశుద్ధ్యర్థం పురశ్చరణ మాచరేత్ ।

❀ మన్త్రసాధనయోగ్యకాలః. ❀

ఆరమ్భః కర్మణాం మాసి మార్గే * శీర్షేఽథ శోభనే ॥ ౫౪
చైత్రే మాసి సితే పక్షే బ్రహ్మన్నేకాదశీతిథౌ ।
ఉపోష్య పూర్వం చ రాత్రౌ ప్రతిమాయామథాపి వా ॥ ౫౫
కూర్చే వా స్థణ్డిలే వాపి † యథాభిరుచితే పదే ।
ద్వాదశ్యాం హోమపర్యన్తమర్చయిత్వా జనార్దనమ్ ॥
పుష్పైః పత్రైర్బ్రహ్మచర్యనిరతో దేశకాలవిత్ ।
సఙ్కల్ప్య కాలనియమం వ్రతాదినియమం తథా ॥ ౫౬

❖ సాధనకాలనియమాః ❖

నిత్యం త్రిషవణస్నానమధశ్శయనమేవ చ ।
శయనం వా కుశే పర్ణే మృగచర్మణి వాబ్జజ ॥ ౫౭
సఙ్కల్ప్య § మాషం తైలం చ క్షారం ¶ లవణ మేవ చ ।
కీలాలం భోజనం కాంస్యే దివా స్వాపాది వర్జయేత్ ॥ ౫౮
దేహశుద్ధిం పురా కృత్వా మన్త్రజాపోఽతిమాత్రయా ।
ఆద్యన్తయోర్బీజయుతం తథైవ ప్రణవాన్వితమ్ ॥ ౬౦
జపకాలే జపేన్మన్త్రం న ద్రుతం న విలమ్బితమ్ ।
లక్షకృత్యాచ్యుతం ధ్యాయంస్తద్ధీః మానసగతిః ॥ ౬౧

❖ ధ్యానప్రకారః. ❖

ధ్యానం వక్ష్యామి సర్వాఘనాశనం కమలాసన ।
చతుర్భుజముదారాఙ్గం సర్వలక్షణలక్షితమ్ ॥ ౬౨
శుద్ధస్ఫటిక ‖ వర్ణాభమయుతేన్దుసమప్రభమ్ ।
చారుహాసం సుతామ్రోష్ఠం కర్ణాన్తాయతలోచనమ్ ॥ ౬౩

* శీర్షేఽహ్ని శోభనే. † యథా వా. § మాంసం తైలం.
¶ చ లవణం తథా. ‖ సఙ్కాశమ్.

నిఘూర్తపద్మరాగాభం దన్తచ్ఛవిసుశోభితమ్ ।
మహోరస్కం మహాబాహుం ప్రసన్నస్మితభాననమ్ ॥ ౬౪
సుభ్రూలలాటం సుముఖం ఘనకుఞ్చితమూర్ధజమ్ ।
తటిచ్ఛతసమప్రభం పీతనిర్మలవాససమ్ ॥ ౬౫
పాణిపాదతలామ్భోజం పుణ్డరీకాయతేక్షణమ్ ।
శ్రీవత్సాఙ్కం కిరీటాదిసర్వాభరణభూషితమ్ ॥ ౬౬
పద్మచక్రగదాశఙ్ఖధారిణం కౌస్తుభోరసమ్ ।
దివ్యగన్ధవిలిప్తాఙ్గం దివ్యమాలావిభూషితమ్ ॥ ౬౭
శేషాహిభోగే విపులే సుఖాసీనం చతుర్ముఖ ।
శ్రీభూమిసహితం దేవం లలాటే శ్వేతమృత్స్నయా ॥ ౬౮
ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రతిలకం మణ్డితం చణ్డభానుభిః ।
నియుతైరయుతైశ్చన్ద్రైర్విద్యుత్కాలాగ్నికోటిభిః ॥ ౬౯
సమవేతైరివైకత్ర తేజఃపుఞ్జైర్విసర్పిభిః ।
భ్రాజమానం దురాలోకం దేహమణ్డలనిర్గతైః ॥ ౭౦
భావయన్తం జగత్సర్వం ధ్యాయేత్ప్రక్షీణకల్మషః ।
ఆరాధ్య దేవం సన్ధ్యాయాముపాస్య యథావిధి ॥ ౭౧

❖ మన్త్రజపకాలావధిః. ❖

విసృజ్య పునరుత్థాయ ధౌతపాదకరశ్శుచిః ।
ఆచమ్య వాగ్యతో మన్త్రం జపేత్సమ్యక్సమాహితః ॥ ౭౨
యావద్బ్రాహ్మముహూర్తస్య ప్రాదుర్భావస్తదన్తరమ్ ।

❖ స్నానాది. ❖

స్నాత్వా యథోక్తం సన్ధ్యాముపాస్య * యథావిధి ॥ ౭౩
ఆరాధ్య దేవమర్ఘ్యాద్యైరుపచారైర్యథోదితైః ।
జపేన్మన్త్రం శరీరస్య స్థితిమాత్రైః † ఫలాదిభిః ॥ ౭౪

* విధిం క్రమాత్. † ఫలాదిభిః.

❖ జపతర్పణహోమసఙ్ఖ్యా. ❖

ద్వాదశార్ణం *జపేదేవం విశుద్ధేనాన్తరాత్మనా ।
లక్షం ద్వాదశ తస్యార్ధం తర్పణం వారిభిః స్మృతమ్ ॥ ౨౫
తదర్ధం జుహుయాదగ్నౌ సాధకస్సమిదాదిభిః ।

❖ మన్త్రసిద్ధిఫలమ్. ❖

చతుర్వింశతిలక్షేణ †మన్త్రజాపేన కిఙ్కరాః ॥ ౨౬
సిద్ధవిద్యాధరాస్సర్వే పాతాలే దివి వా భువి ।
యథాభిరుచితే దేశే దుష్ప్రాపే సాధకం ద్విజమ్ ॥ ౨౭
నయన్తస్తత్ర నియతం సేవన్తే పరిచారిణః ।
షట్త్రింశల్లక్షజాపేన దేవభూయం సమశ్నుతే ॥ ౨౮
అశీతిలక్షజాపేన హోమైస్తావద్భిరేవ చేత్ ।
మహాలోకే సుఖం శశ్వత్తత్రత్యైరభిపూజితః ॥ ౨౯
కోటిలక్షేణ జాపేన ప్రాప్నుయాదణిమాదికాన్ ।
గుణాన్ జనాహ్వయే లోకే వసేత్తత్స్థైస్సుపూజితః ॥ ౩౦
§మహాబృన్దశతేనైవ జపహోమైస్తథా వసేత్ ।
తపోలోకే మహాపద్మజపహోమేన తావతా ॥ ౩౧
సత్యే వసతి దేవేశం శ్రీభూమిసహితం హరిమ్ ।
దృష్ట్వా నిరామయస్తత్ర వసేత్తల్లోకవాసిభిః ॥ ౩౨
మహౌఘైశ్శతజాపేన తావదాహుతిసఙ్ఖ్యయా ।
సాక్షాత్కుర్వన్ వాసుదేవం తన్మయో ¶భవతి ధ్రువమ్ ॥ ౩౩
కిమేభిర్బహుభిః ప్రోక్తైః పదం యద్యదభీప్సితమ్ ।
తత్తదాప్నోతి పురుషస్సమారాధనకర్మభిః ॥ ౩౪

---

* తపేన్మన్త్రమ్. † వర్ణజాపేన. § బ్రహ్మబృన్దశతేనైవ. మహాబృన్దేన తేనైవ. ¶ వసతి.

వశ్యాకర్షణముఖ్యాని జపహోమాదికర్మభిః ।
ఫలాని చిత్రరూపాణి దర్శయేత్సాధకస్స్వయమ్ ॥ ౮౫
పాతాలే దివి వా భూమౌ యే భోగా * భువి దుర్లభాః ।
తానవాప్నోతి పురుషః పురుషోత్తమపూజయా ॥ ౮౬

మోక్షకామస్య మన్త్రిణః సిద్ధాయతనవిశేషే మూర్తిపూజా

కామోపభోగవైముఖ్యం మన్త్రిణః కార్యముచ్యతే ।
మోక్షైకఫలదం ధామ దక్షిణద్వారముత్తమమ్ ॥ ౮౭
సిద్ధాయతనమాసాద్య తత్ర దేవం చతుర్విధమ్ ।
మనుష్యనిర్మితం చార్షం దైవం రూపం మధుద్విషః ॥ ౮౮
స్వయం వ్యక్తం సమారాధ్య మోక్షకామస్సమాహితః ।
సాలోక్యాదిచతుర్భేదాం ముక్తిమాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౮౯
సాలోక్యం మానుషాదార్షాత్సామీప్యం దేవనిర్మితాత్ ।
సారూప్యం † తుల్యమాప్నోతి స్వయం వ్యక్తాదనుక్రమాత్ ॥

క్షేత్రసీమానిర్ణయః.

ప్రాసాద § ద్వారి చాధ్మాతే శఙ్ఖే తస్య మహాధ్వనిః ।
శ్రూయతే యావతి తం దేశం వైష్ణవం

సిద్ధాద్యాలయేషు కామనానుగుణజపసఙ్ఖ్యా.

మానుషాలయే ॥ ౯౧
తతో ద్విగుణమార్షే తు త్రిగుణం దేవనిర్మితే ।
చతుర్గుణం స్వయం వ్యక్తే దేశే వృద్ధిమనుక్రమాత్ ॥ ౯౨
బ్రహ్మచర్యపరో భూత్వా కుశశాయీ జితేన్ద్రియః ।
ముముక్షుమాణస్తన్మన్త్రం లక్షజాపేన సిద్ధ్యతి ॥ ౯౩

* దివి. † దివ్య. § ద్వారపార్శ్వే తు.

❖ యోగధ్యానమ్. తేన దేహత్యాగప్రకారః. ❖

యుఞ్జీత × యోగవిధినా హృదయామ్భోరుహాసనే।
కర్ణికాయాం సుఖాసీనం శుద్ధస్ఫటికవర్చసమ్॥ ౯౪
చతుర్భుజముదారాఙ్గం జ్యోతిర్మణ్డలమధ్యగమ్।
అఙ్గుష్ఠమాత్రం పురుషం ధ్యాత్వా భోగైర్యథాక్రమమ్॥ ౯౫
అభ్యర్చయేన్నమః తేన మనసా సుసమాహితః।
యోగాభ్యాసబలేనైవ గుణోత్కర్షః ప్రజాయతే॥ ౯౬
చన్ద్రార్కాగ్నిమయం * బీజం రవిమణ్డలసన్నిభమ్।
† శతసూక్ష్మతరం బిమ్బం రాజముద్గసమప్రభమ్॥ ౯౭
తం పర్వమన్త్రానాక్రమ్య స్థితం విద్యాద్విచక్షణః।
తతస్తు రాజికాబీజప్రమాణం చిన్తయేత్క్రమాత్॥ ౯౮
ఉత్పాదకమథాన్యాభియస్యాన్తే నాద ఆశ్రితః।
తం విలీయ సముత్పన్నమశ్వవాలప్రమాణకమ్॥ ౯౯
§ యస్య గచ్ఛతి తే వ్యోమ్ని వ్యోమ చాగచ్ఛతే హృది।
తతో విచిన్తయేత్సూక్ష్మా ¶ మాశ్వవాలప్రమాణకామ్॥ ౧౦౦
బ్రహ్మనాడీమనేనాశు పశ్యతి ధ్యానసేవనాత్।
తతోఽగ్రరోమమాత్రం తు బీజవాలం సమన్తతః॥ ౧౦౧
ధ్యాయేన్నియమమాస్థాయ బ్రహ్మనాడీప్రకాశకమ్।
ఏవం ధ్యాయన్నిమం పిణ్డం పరిపక్వం పరిత్యజేత్॥ ౧౦౨
పరిజ్ఞాయ పురా పిణ్డే పాకలక్షణముత్తమమ్।
నిరుద్ధసన్ధిమాత్రం చ కృత్వా దేహసమీరణమ్॥ ౧౦౩
ముక్త్వా తద్బ్రహ్మరన్ధ్రేణ ఉత్క్రాన్తికరణేన చ।
ధ్యాత్వా పరిత్యజే ‖ ద్దేహం నిత్యాభ్యాసరతో యది॥ ౧౦౪

× యోగం విధివత్. * బిమ్బమ్. † తత్తత్సూక్ష్మతరమ్.
§ యస్యాగచ్ఛన్తి. ¶ మశ్వమాలాప్రమాణకమ్. ‖ ద్దేహాన్నిత్యా.

❖ బ్రహ్మప్రాప్తిప్రకారః. ❖

స బ్రహ్మ పరమాప్నోతి వాసుదేవాఖ్యమవ్యయమ్ ।

❖ అపునరావృత్తినిదర్శనమ్. ❖

తైలే తైలం ఘృతే సర్పిః క్షీరే క్షీరం జలే జలమ్ ॥ ౧౦౫
తద్వన్న భిదా గృహ్యేత జీవాత్మపరమాత్మనోః ।
తప్తలోహే యథా తోయం * లీనం నైవ ప్రజాయతే ॥ ౧౦౬
అగ్నిదగ్ధాని బీజాని నారోహన్తి యథా పునః ।
తద్వన్న జాయతే భూయో జీవాత్మా కమలాసన ॥ ౧౦౭
సారూప్యం భగవద్రూపప్రాప్తిస్సద్భి † రుదాహృతా ।
సామీప్యం సన్నిధౌ సేవా దేవస్య పరిచర్యయా ॥ ౧౦౮
సాలోక్యం చ తదాఖ్యాతం లోకే వైకుణ్ఠసంజ్ఞితే ।
ఏషామే నిత్య § వాసోఽయం పునరావృత్తివర్జితే ॥ ౧౦౯

❖ బ్రహ్మణా దేహపాతక్రమప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మా :—

శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవన్ దేహపాతస్య లక్షణమ్ ।
సజ్జీవతస్తు భగవన్ వాయోర్గతినిరోధనమ్ ॥ ౧౧౦

❖ భగవతా తన్నిరూపణమ్. ❖

శ్రీభగవాన్ :—

యుక్తాహారవిహారస్య క్రియాసక్తస్య పద్మజ ।
యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగయుక్తస్య సర్వదా ॥ ౧౧౧
నివర్తతే సదా శబ్దో హృద్గతో దున్దుభిస్వనః ।
స్పర్శం న శీతం నాప్యుష్ణం ¶ విజానాతి త్వగిన్ద్రియమ్ ॥ ౧౧౨
భ్రువోర్మధ్యే యదా జ్యోతిర్ద్వాదశాన్తే వ్యవస్థితమ్ ।
ప్రత్యస్తమేతి వై శీఘ్రం న చోదయతి వై పునః ॥ ౧౧౩

---

* క్షీణే. † రుదీరితా. § సారోఽయం. ¶ న జానాతి.

న జానాతి సమాధిస్థో హార్దమబ్జం యదాన్తరే ।
పరిశుష్యతి గాత్రస్థం శోణితం శ్లేష్మలక్షణమ్ ॥ ౧౧౪
న వేత్తి పార్థివం గన్ధం న బాహ్యాభ్యన్తరే యదా ।
పిణ్డస్తదా ప్రబోద్ధవ్యః కాలే నైవ చిరేణ తు ॥ ౧౧౫
పృథివ్యాం సంస్థితం చైవ ధారణాయాం సమాహితః ।
న వేత్తి శబ్దం ప్రాగుక్తం పఞ్చమాత్రాఙ్గమేన తు ॥ ౧౧౬
* స్థితస్సమేధా బాహ్యే తు శీతోష్ణే న చ విన్దః ।
పశ్యేద్దినచతుష్కేణ పిణ్డస్తత్కాలికే క్షణే ॥ ౧౧౭
రూపధ్యానం సమాసాద్య పూర్వోక్తవిధినా యది ।
న భాతి హృదయాకాశే బహిర్వా జ్యోతిషాం పతిః ॥ ౧౧౮
పిణ్డపాతో హ్యవశ్యం స్యాత్ జ్ఞాత్వారిష్టైః పురోదితైః ।
తృతీయేఽహ్ని చతుర్వక్త్రి సర్వమేతత్తదా క్షణే ॥ ౧౧౯
సముత్థో యది వాయవ్యో యోగీ సమ్యక్ప్రవర్తతే ।
న వేత్తి పరమహ్లాదం తృషితః పరికమ్పతే ॥ ౧౨౦
దినద్వయేన పిణ్డస్య పాతోఽస్య ద్వితయాత్క్షణే ।
స్థితో గగనభాగే తు ప్రాగుక్తవిధినా యది ॥ ౧౨౧
న వేత్తి విధినా గన్ధం తద్బాహ్యే తు శుభాశుభమ్ ।
తత్రైవైకదినే పాత లక్షణే ప్రథమే క్షణే ॥ ౧౨౨
ధ్యాత్వైవ విధినా సమ్యగ్యోగీ ధ్యానైకమానసః ।
† మయి సన్నర్పితమనా § వ్యాహారం ద్వాదశాక్షరమ్ ॥ ౧౨౩
స్వయముత్క్రమతే పిణ్డాద్ధ్యాయాద్యోగీ కేశవమ్ ।
శేషాసనే సుఖాసీనం వైకుణ్ఠే మణిమణ్డపే ॥ ౧౨౪

---

* ఇదం పద్యం క్వచిన్న । † మయి సనర్పితమనా.

§ వ్యాహరన్

అష్టబాహుం విశాలాక్షమష్టాయుధధరం హరిమ్ ।
శ్రీభూమిసహితం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్ ॥ ౧౨౫
చతుర్భుజం వా వామేన హస్తేనాలిఙ్గ్య పఙ్కజామ్ ।
అష్టౌ వారస్త్రియస్తస్య వాలవ్యజనపాణయః ॥ ౧౨౬
తిష్ఠన్తి పరితస్సర్వే చక్రాద్యాయుధధారిణః ।
సేవన్తే పురుషాస్తస్మాద్బహిస్తిష్ఠన్తి మూర్తయః ॥ ౧౨౭
* చతుఃశతి సఙ్ఖ్యాకాస్తతో ఇన్ద్రాదిమూర్తయః ।
పక్షీన్ద్రవిష్వక్సేనాభ్యాం కుముదాదిగణైస్తథా ॥ ౧౨౮
మహాభాగవతాస్తత్ర ద్వాదశాక్షరచిన్తకాః ।
సేవన్తే మణ్డపే నిత్యం పునరావృత్తివర్జితాః ॥ ౧౨౯
ఇహ యత్కర్మ కుర్వాణా విష్ణోరారాధనాత్మకమ్ ।
ముచ్యన్తే యోగమాస్థాయ పురుషాః పరమం పదమ్ ॥ ౧౩౦
ప్రాప్యాపి తత్తత్కుర్వాణాస్సేవన్తే పురుషోత్తమమ్ ।

❖ పరకాయప్రవేశప్రకారః. ❖

అథవా పిణ్డపతనం విజ్ఞాయ ప్రాగుదీరితైః ॥ ౧౩౧
నిమిత్తైరైహికైర్భోగైస్సృజన్తః పృథివీక్షితః ।
పిణ్డాన్తరముపాయేన విశన్తి కమలాసన ॥ ౧౩౨
యేన తం కథయామ్యద్య శ్రూయతాం సాదరం వచః ।
శవపిణ్డం నవం శుద్ధం మధ్యమే వయసి స్థితమ్ ॥ ౧౩౩
సర్వలక్షణసంపన్నం సర్వరోగవివర్జితమ్ ।
బ్రాహ్మణస్య శరీరం వా బాహుజస్యాథవా తనుమ్ ॥ ౧౩౪
ఊర్ధ్వవక్త్రం దీర్ఘపాదమేకాన్తే శాయయేచ్ఛవమ్ ।
తత్పాదపార్శ్వే శాయీత బద్ధ్వా యోగాసనం తతః ॥ ౧౩౫

* ఇదమర్ధం క్వచిదధికం దృశ్యతే.

అభ్యసేద్యోగమేకాగ్రో యథాపూర్వం చతుర్ముఖ ।
స జీవం నాభిచక్రస్థం భ్రమన్తం భాస్కరప్రభమ్ ॥ ౧౩౬
హంసాకారం వలక్షార్ఘ మిడయా పిఙ్గలేన వా ।
హంసరూపం సమాస్థాయ నిర్గతం నాసికాపుటాత్ ॥ ౧౩౭
ఖగవద్యాతి గగనం సార్ధం ప్రాణసమీరణైః ।
కాలం హస్తావధిం దణ్డం క్రోశం యోజనమేవ చ ॥ ౧౩౮
గత్వా గత్వా నివర్తన్తే యోజనాని చతుర్ముఖ ।
నాసికాపుటరన్ధ్రేణ నాభిచక్రం ప్రవేశయేత్ ॥ ౧౩౯
అభ్యస్య నిత్యమనిశం యోగీ యోగమతన్ద్రితః ।
నిర్గమయ్య స్వకాద్దేహాన్నాసికారన్ధ్రవర్త్మనా ॥ ౧౪౦
ఆత్మానం పరకీయేన నాసికాబిలవర్త్మనా ।
పరపిణ్డం స్వదేహస్య వినిపాతే ప్రవేశయేత్ ॥ ౧౪౧
నాభిచక్రం ప్రవిశ్యాథ నాడీషు విచరేత్సుఖమ్ ।
సర్వత్ర యోగీ తత్రస్థో యుఞ్జానగ పూర్వవత్సదా ॥ ౧౪౨
ద్రఢిమ్నే తత్ర వపుషస్తత్ర స్థిత్వా చిరం సుఖమ్ ।
* తస్యాపి పాతమాలోచ్య పిణ్డేఽన్యత్ర • నివేశయేత్ ॥ ౧౪౩
ఇత్యేతత్కథితం బ్రహ్మన్ పరపిణ్డప్రవేశనమ్ ।

❖ మన్త్రమాహాత్మ్యనిగమనమ్. ❖

॥ సిద్ధయో మూలమన్త్రస్య సమాసాత్కథితాస్తవ ॥ ౧౪౪
మూలమన్త్ర ఇతి ప్రోక్తస్సాక్షాద్దేవస్య వాచకః ।
ప్రసూయతే మన్త్రలతాం ప్రసూతి మణిమాదికామ్ ॥ ౧౪౫
కిం పునర్ధర్మకామార్థ సిద్ధిం కమలసమ్భవ ।
నాసాధ్యమస్తి మన్త్రేణ ద్వాదశాక్షరరూపిణా ॥ ౧౪౬
సర్వలోకేషు సర్వత్ర సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ।

---

* తత్రాపి. • నియోజయేత్. ॥ సిద్ధయె.

నాస్మాత్పరతరో మన్త్రో విద్యతే సర్వకామదః ॥ ౧౪౭
రహస్యమేతత్కథితం మన్త్రమాహాత్మ్యమక్షయమ్ ।

❖ అస్యైవ మన్త్రస్య షోడశాక్షరత్వవిధిః, ❖

అయమేవాష్టమూర్తీనామధికశ్చతురక్షరైః ॥ ౧౪౮
అమునా షోడశార్ణేన చతుర్వింశతిమూర్తయః ।
ఆరాధనీయా భోగశ్చేల్లభ్యతే దుర్లభో మహాన్ ॥ ౧౪౯
మన్త్రతన్త్రం యథాపూర్వముద్ధృత్య ద్వాదశాక్షరమ్ ।
అక్షరాణి చ చత్వారి వర్ణచక్రాత్సముద్ధరేత్ ॥ ౧౫౦

❖ తదుద్ధారప్రకారః. ❖

* గుహాలయే పరిక్రాన్తం భాస్కరం దణ్డశేఖరమ్ ।
ద్విషట్కాక్షరపచ్చాఙ్గమస్యాపి చతురానన ॥ ౧౫౧

❖ తదృషిచ్ఛన్దోనిర్దేశః. ❖

మూర్తిష్వష్టాసు యో ధ్యాతా ఋషిర్మన్త్రస్య నిశ్చితః ।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం వాసుదేవోఽధిదైవతమ్ ॥ ౧౫౨
అధికార్ణసమష్టేస్స్యా ద్వర్ణస్స్ఫటికసన్నిభః ।
క్షేత్రం చ పరమవ్యోమ తత్త్వం ధీః పూర్వమీరితా ॥ ౧౫౩
శిష్టార్ణకానాం ద్యుమణిర్వాసుదేవో నృకేసరీ ।
మనోభవశ్చతుర్ణాం స్యాదధిదైవతకల్పనా ॥ ౧౫౪

❖ నమస్స్వాహాదీనాం వినియోగః. ❖

జపేన్నమోఽన్తం పూజాయాముభయోర్హోమకర్మణి ।
స్వాహాయాం విరమేద్వాషడన్తమాప్యాయనే తథా ॥ ౧౫౫
మారణే తు ఫడన్తస్స్యాదేవమన్యత్ర యోజయేత్ ।

❖ మన్త్రవర్ణన్యాసస్థానాని. ❖

న్యాసో మూర్ధ్ని లలాటే చ దృశోశ్శ్రవసి చ క్రమాత్ ॥ ౧౫౬

---

* ఏవం క్రమేణ విన్యస్య.

నాసికాపుటయో * ర్వక్త్రే గళకూపే తథా హృది ।
నాభిదేశే రహస్యే చ తథోర్వోర్జఙ్ఘయోరపి ॥ ౧౫౭
కార్యానురూపం సృష్ట్యాదిన్యసనం సర్వకర్మసు ।

❖ ఆరాధనక్రమః. ❖

ఆరాధనం సర్వసిద్ధికారణం తచ్చ కథ్యతే ॥ ౧౫౮
తేజసాం నిధిమష్టారం సుదర్శనమనుత్తమమ్ ।
చిన్తయిత్వా చతుర్వక్త్రం పూర్వస్యాం దిశి వేధసమ్ ॥ ౧౫౯
సఙ్కర్షణం దక్షిణస్యాం ప్రద్యుమ్నం దిశి § చాప్పతేః ।
అనిరుద్ధముదీచీనే కోణదిక్షు శ్రియాదయః ॥ ౧౬౦
దేవ్యశ్చతస్రో మధ్యే చ వాసుదేవం జగద్గురుమ్ ।
అర్ఘ్యాదిభిస్సమారాధ్య మన్త్రం షోడశలక్షకమ్ ॥ ౧౬౧
జప్త్వా హుత్వాగ్నిముదకైస్తర్పయిత్వా యథావిధి ।
ఏవం ప్రసాధితో మన్త్రః పురుషార్థాంశ్చతుర్విధాన్ ॥ ౧౬౨
సాధయేత్పురుషార్థేషు యో యేనావాప్తుమిష్యతే ।
స † సర్వోఽవాప్యతే బ్రహ్మన్ కిమన్యైరతివిస్తరైః ॥ ౧౬౩
యది బ్రహ్మపదే • బ్రహ్మన్నభిలాషా ప్రవర్తతే ।
బ్రాహ్మీం మూర్తిం యజేత్తాసు ధ్యాత్వాఽనన్యమనోగతిః ॥

❖ గ్రీష్మాదిషు జపస్థితిప్రకారః. ❖

గ్రీష్మే మాసి స్థితో భూమ్యాం పాదాఙ్గుష్ఠేన పద్మజ ।
పాదమన్యం సముద్ధృత్య బాహూ చోత్క్షిప్య నిశ్చలః ॥ ౧౬౪
వర్షాసు పర్ణశాలాయాం బహిశ్శరది శైశిరే ।
హేమన్తే త్రిషు చైతేషు ¶ వసన్తేఽగ్నిషు పఞ్చసు ॥ ౧౬౫
మధ్యస్థో మన్త్రిజాపస్స్యాదిత్థం స్యాత్ప్రీతిహాయనమ్ ।
ఉపాంశు ప్రవరో వ్యక్తాన్మానసః ప్రవరస్తతః ॥ ౧౬౬

---

* మధ్యే. § వాఽపరే. † స సర్వః ప్రాప్యతే. • బ్రహ్మణ్యభిలాష ¶ వసన్తేషు చ.

❖ జాపినః దేవాదిభిశ్చలనమ్. ❖

విఘ్నన్తి దేవతాస్తస్య తపః కర్మ సుదుశ్చరమ్ ।
పదహానిం సమాశఙ్క్య గన్ధర్వప్రముఖై * స్తదా ॥ ౧౬౮
అప్సరోభిర్విలోభైర్వ్యానం నృత్తవాదిత్రగీతిభిః ।

✱ స్థిరమతేర్జాపకస్య ఉత్తమం ఫలమ్. ✱

తస్మాత్ స్థిరమతిర్భూత్వా జపన్ సిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౬౯
ప్రత్యక్షం యాతి భగవాన్ త్రివిష్టపపతిస్స్వయమ్ ।
బ్రహ్మత్వం వా తదన్యద్వా ప్రయచ్ఛతి ఫలం మహత్ ॥ ౧౭౦
మూర్తీనామితరాసాం చ పదం యద్యభిలష్యతే ।
మూర్తిం తాం తామభిధ్యాయన్ జపేన్మన్త్రం చ పూర్వవత్ ॥
లభతే తత్ప్రసాదేన స్వం స్వం పదమనుత్తమమ్ ।
మన్త్రేణానేన ముఖ్యేన సాధకస్సాధయేత్ఫలమ్ ॥ ౧౭౨
ఐహికాముష్మికం తత్తస్మాత్ర కార్యా విచారణా ।
బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాపి వైశ్యో వా జపమాచరేత్ ॥ ౧౭౩
జపేఽధికారో నాన్యస్య § మన్త్రరాట్ స్వయముత్తమః ।

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
ద్వాదశాక్షరకల్పో నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః.

---

* స్తథా. § మన్త్రరాడయ ముత్తమః.

పఞ్చవింశోఽధ్యాయః.

※ అష్టాక్షరకల్పః. ※

బ్రహ్మా :—

అష్టాక్షరస్య మన్త్రస్య మహిమానమనుత్తమమ్ ।
* శుశ్రూషితమథ చ్ఛన్దో విశేషం సర్షిదైవతమ్ ॥ ౧
ఫలం తన్మన్త్రజాపస్య రూపం వా కీదృశం మతమ్ ।
దేవతా సాధనం చాపి మదనుగ్రహకామ్యయా ॥ ౨
బ్రూహి సర్వమశేషేణ మహ్యం శుశ్రూషవేఽచ్యుత ।

శ్రీభగవాన్ :—

అష్టాక్షరస్య మన్త్రస్య ఫలాని న హి శక్యతే ॥ ౩
వక్తుం వర్షశతేనాపి తేషాం దిఙ్మాత్రముచ్యతే ।
ధర్మార్థకామమోక్షాణామేకాన్తఫలదం శుభమ్ ॥ ౪
సిద్ధయో బహుధా † జప్తుర్మన్త్రం చోదితసఙ్ఖ్యయా ।
అచిన్తనీయో మహిమా దేవస్యైవ మధుద్విషః ॥ ౫

వర్ణోద్ధారక్రమః.

శుచౌ వివిక్తే విజనే సర్వదోషవివర్జితే ।
వర్ణచక్రం సమాలిఖ్య భూమావర్ఘ్యాదిసాధనైః ॥ ౬
అభ్యర్చ్య చ యథాన్యాయం తతో వర్ణాన్ సముద్ధరేత్ ।
ఉద్గీథమాదౌ విఘ్నేశః ప్రయోజ్యస్తదనన్తరమ్ ॥ ౭
బ్రహ్మసాధనసంయుక్తో మన్దరస్స్యాదనన్తరమ్ ।
ఆదిదేవో వ్రతో భద్రబాహుః పశ్చాదుదీరితః ॥ ౮
వహ్నిర్గోపనసంవీతశ్చ్యవనో విష్ణుశీర్షకః ।
వనమాలీ తతో యోజ్యో మధుసూదనసంయుతః ॥ ౯

* శుశ్రూషితం మయా. † జప్తుం మన్త్రమ్.

ప్రణవాదిశిరో వాయురితి వర్ణక్రమోదితః ।

❖ బీజచ్ఛన్దోనిదేశః. ❖

బీజం విష్ణురనుస్వారస్సామర్థ్యం కథితం పునః ॥ ౧౦

అఙ్గాని షడ్విషట్కస్య మన్త్రస్యైవ విదుర్బుధాః ।
* ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రమన్తర్యామీ మునిస్స్మృతః ॥ ౧౧

దేవో నారాయణస్సాక్షాద్దైవతం క్షేత్రమీరితమ్ ।

పరమవ్యోమ బుద్ధిస్స్యాత్తత్త్వం వర్ణస్సితస్తథా ॥ ౧౨

ప్రత్యక్షరమృషిర్బ్రహ్మా గౌతమః ప్రథమస్స్మృతః ।
భరద్వాజో విశ్వామిత్రో జమదగ్నిరనన్తరమ్ ॥ ౧౩

వసిష్ఠః కాశ్యపః పశ్చా † దత్రిస్స్యాత్కుమ్భసమ్భవః ।
ఛన్దాంసి గాయత్ర్యాదీని విరాడవసితాని చ ॥ ౧౪

• ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చాగ్నిర్జలాధిపః ।
ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాతశ్చ దేవాః ప్రత్యక్షరం తథా ॥ ౧౫

ఆకాశం పరమం క్షేత్రమక్షరస్యావసానతః ।
సత్యాది లోకాస్సప్తస్యుః ప్రాతిలోమ్యేన భూమయః ॥ ౧౬

అక్షరాణాం పృథివ్యాద్యాస్సప్తానాం సప్తపద్మజ ।
అగ్నిర్భూర్వాయురాకాశం సూర్యో ద్యౌరథ చన్ద్రమాః॥
నక్షత్రాణి తథా రాశిరేతే తత్త్వాన్యనుక్రమాత్ ।

❖ ప్రణవనిరుక్తిః. ❖

నిరుక్తమస్య మన్త్రస్య కథయామి యథాతథమ్ ॥ ౧౭
‖ అవిః క్విబన్తో వ్యాప్త్యర్థః స్మర్యతే కర్తృసాధనః ।
ఓంకారవర్ణవ్యత్యాసస్స్యాదకారస్య పద్మజ ॥ ౧౮

---

* ఛన్దస్తు. † దత్రిః కుమ్భసముద్భవః. • గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టుప్చ బృహతీపఙ్క్తిరేవ చ । త్రిష్టుప్చ జగతీచేతి విరాడితి తథైవ చ॥ ఇతి శ్లోక ఏకః క్వచిత్కోశే అధికో దృశ్యతే. ‖ అపః కవిశ్చ తౌ వ్యాప్తౌ.

* మకారవర్ణవ్యత్యాసో వకారస్యాప్యయస్త్రివిదమ్ ।
అన్తర్బహిశ్చ యత్సర్వం వ్యాప్నోతి తదుదీర్యతే ॥ २०
అథవా తన్తుసన్తానం వృత్తైవార్థ భవిష్యతి ।
ఇశ్చ లోపో వకారస్య ప్రసారణమతః పరమ్ ॥ २१
పూర్వత్వం చోపసర్గేణ స్యాదన్త్యశ్చాద్గుణః కృతః ।
యస్మిన్నోతమిదం సర్వం తదేవమభిధీయతే ॥ २२
అవతే రక్షణార్థత్వా • దటి లోపే చ వర్తతే ।
వకారస్యోపధాయాశ్చ ద్వయో § రూఢాగమఃస్మృతః ॥ २३
గుణే చ రూపం యత్సర్వం త్రాయతే తత్పరం పదమ్ ।
అభిధేయమితిప్రోక్తా నిరుక్తిః ప్రణవస్య సా ॥ २४

❖ నమఃపదనిరుక్తిః. ❖

నమ్యతే † దేవ ఏవైక స్తేషామేకం పరాయణమ్ ।

❖ నారాయణపదనిర్వచనమ్ ❖

నరో దేవః పరస్సృష్టౌ సర్గాదౌ పాథసామథ ॥ २५
తస్మాన్నారాణి పాథాంసి తాన్యేవాయనముచ్యతే ।
దేవస్య హేతోశ్చాముష్మాన్నారాయణ సమాహ్వయః ॥ २६
నారా వాఽయనమావాసః పురుషస్య మధుద్విషః ।
అణ్ప్రత్యయః ప్రకృత్యర్థే తతో వాససమాహ్వయః ॥ २७
ఏవం మన్త్రమిమం లబ్ధ్వా సమ్యగ్గురుముఖాత్తతః ।

❖ సాధకనియమాః. ❖

గురుశుశ్రూషణపరస్సర్వ మన్త్రాణి సాధయేత్ ॥ २८
బ్రహ్మచర్యే స్థితో మౌనీ మేధ్యాహారాశనో వ్రతీ ।
అశనీయాని మేధ్యాని వక్ష్యామి శృణు తాన్యపి ॥ २९

---

* మకారమస్మిన్ వ్యత్యాసః పకార. • దవలోపే. § రూఢ్వాగమః. † దేవతా హ్యైక.

పయోయావకశాకామ్బుఫలమూలాని సక్తవః ।
ఆద్యం కుశోదకం మేధ్యం దధి భిక్షాన్నమేవ చ ॥ ౩౦

❖ మన్త్రజపకాలః ❖

సాధనే మన్త్ర జాపస్య శృణు కాలం * యథోదితమ్ ।
మార్గశీర్షే శుభే మాసి ద్వాదశ్యాం చన్ద్రవర్ధనే ॥ ౩౧
ఆరాధ్య పరయా భక్త్యా నారాయణమనన్యధీః ।

❖ దేవతాధ్యానమ్. ❖

చాక్రాబ్జమణ్డలె దేవం ధ్యాయేదేవం సమాహితః ॥ ౩౨
చతుర్బాహుముదారాఙ్గం చక్రాద్యాయుధ • సేవితమ్ ।
కాలమేఘప్రతీకాశం పద్మ పత్రాయతేక్షణమ్ ॥ ౩౩
పీతామ్బరధరం సౌమ్యం ప్రసన్నేన్దునిభాననమ్ ।
చారుహాసం సుతామ్రోష్ఠం రత్నోజ్జ్వలితకుణ్డలమ్ ॥ ౩౪
సుభ్రూ ॥ లలాటం సుముఖం సర్వాభరణభూషితమ్ ।
లలాటతిలకం సౌమ్యం దీపవచ్ఛ్వేతమృత్స్నయా ॥ ౩౫
ధృతోర్ధ్వపుణ్డ్రతిలకం మణ్డితం చణ్డభానునా ।
స్ఫురత్కటకకేయూరహారకౌస్తుభభూషితమ్ ॥ ౩౬
స్ఫురద్భాస్కరవర్ణాభం శోభితం వనమాలయా ।
ప్రద్యోతనసహస్రాభభూషణైరపి (భూషితమ్ ॥ ౩౭
దివ్య ॥ చన్దనలిప్తాఙ్గం దివ్యమాల్యవిభూషితమ్ ।
శ్రీభూమిభ్యాం సుఖాసీనం స్వర్ణసింహాసనే శుభే ॥ ౩౮
ధ్యాత్వైవం దేవదేవేశం మన్త్రజాప పరో భవేత్ ।
సుఖాసీనో యథాకాలం శుచిర్భూత్వా సమాహితః ॥ ౩౯
మన్త్రం జపేజ్జగన్నాథం సమారాధ్య దినే దినే ।

* యథోచితమ్. • భూషణమ్ ॥ లలాటముకుటం. ఇదమర్ధం క్వచిన్నాస్తి. (మణ్డితమ్. ॥ గన్ధానులిప్తాఙ్గమ్.

❖ మన్త్రజపహోమాదిసఙ్ఖ్యా. ❖

జపేల్లక్షాష్టకం ప్రోక్తం తదర్ధం * తిలతర్పణమ్ ॥ ౪౦
తదర్ధం జుహుయాదగ్నౌ తతస్సిధ్యతి మన్త్రిరాట్ ।

❖ సిద్ధే మన్త్రే ధర్మసాధనప్రకారః. ❖

అథ సంసాధితే మన్త్రే స్వప్నే జాగరణే తథా ॥ ౪౧
సిద్ధిలిఙ్గాని మన్త్రస్య మన్త్రీ పశ్యతి సన్తతమ్ ।
తతస్సిద్ధేన మన్త్రేణ సాధయేద్ధర్మముత్తమమ్ ॥ ౪౨
అథ మన్త్రవరాద్ధర్మసాధనం యోఽభివాఞ్ఛతి ।
• యః పితౄణాం చ సర్వేషాం తర్పణం మన్త్రవిత్తమః ॥ ౪౩
ఋణత్రయాద్విముక్తిం సర్వస్మాదభివాఞ్ఛతి ।
ఉపోష్య స శుచిర్భూత్వా ॥ కుమ్భే చ కఞ్జమణ్డలే ॥ ౪౪
ఆవాహ్య దేవమారాధ్య సమ్యగర్ఘ్యాదిసాధనైః ।
గోహిరణ్యాదిభిర్ద్రవ్యైస్తిలైశ్చైవ కుశోదకైః ॥ ౪౫
। దత్తైర్మన్త్రజపైర్యుక్తః ప్రాపయేల్లోకమక్షయమ్ ।
పితౄన్ మన్త్రప్రసాదేన నరకస్థానపి క్షణాత్ ॥ ౪౬
అతోఽన్యల్లుప్తపిణ్డానాం పితౄణాం తృప్తికారణమ్ ।

❖ కల్యాణవిధిః. ❖

విధిం వక్ష్యామి కల్యాణం చతుర్వక్త్ర యథాతథమ్ ॥ ౪౭
ఉపోష్య మన్త్రవిత్పూర్వం పూర్వేద్యుస్సుసమాహితః
పఞ్చమ్యాం మాఘమాసస్య § మణ్డలం చక్రపఙ్కజమ్ ॥ ౪౮
అర్చయిత్వా తతస్తస్య మధ్యే దేవం జగద్గురుమ్ ।
యజేత కృసరాన్నేన హోమం తేనైవ కల్పయేత్ ॥ ౪౯
సమిదాజ్యతిలెనాపి మన్త్రేణాష్టోత్తరం శతమ్ ।
పిత్రాది నామ సంకీర్త్య తారయేతి పదాన్వితమ్ ॥ ౫౦

---

* జలతర్పణమ్. • పితౄణామపి. ॥ కుర్యాచ్చ. । దత్తైర్మన్త్రైర్జపేయుక్తః. § మణ్డపమ్.

ప్రాచీనావీతికో భూత్వా హోమాన్తే దక్షిణాముఖః ।
దక్షిణాగ్రాన్ కుశాన్ భూమావాస్తీర్య ధ్యానమాస్థితః ॥ ౫౧
ధ్యాత్వా నారాయణం దేవం తర్పయేచ్చ తిలోదకైః ।
తదక్షయం జలం దత్తం పితౄణాం తృప్తిమావహేత్ ॥ ౫౨
తర్పయిత్వా సదాచారాన్ బ్రాహ్మణాన్ భగవన్మయాన్ ।
భోజయేత్షడ్రసోపేతం భోజనం ద్వాదశావరాన్ ॥ ౫౩
దద్యాత్తేభ్యస్తిలాన్వస్త్రాన్ గోహిరణ్యాదికం తతః ।
తతస్సవ్యే భుజే న్యస్య బ్రహ్మసూత్రం సమాహితః ॥ ౫౪
అగ్నేః భగవతో దర్భాన్ దక్షిణాగ్రాన్ ధరాతలే ।
ఆస్తీర్య సాగ్రాన్ * సుషమానాసీనో దక్షిణాముఖః ॥ ౫౫
పాత్రస్థమన్నం దధి చ తిలాంశ్చ బదరీఫలమ్ ।
కబలీకృత్య తాన్ పిణ్డాన్ సమాన్మన్త్రముదీరయేత్ ॥ ౫౬
మధువాతేతి తిసృభిఋగ్భిర్బర్హిషి నిక్షిపేత్ ।
గోత్రనామ సముచ్చార్య పితౄణాం సేచనం జలైః ॥ ౫౭
పిణ్డాన్ పితృభ్యో మాతృభ్యో భ్రాతృభ్యో గురవే తథా ।
ఆచార్యాయ తథాన్యేభ్యో బన్ధుభ్యో † ధ్యానమాస్థితః ॥ ౫౮
అవసేచనపూర్వం తు మన్త్రేణానేన మన్త్రవిత్ ।
పిణ్డాన్ దద్యాదభిధ్యాయన్ దేవం నారాయణం హరిమ్ ॥ ౫౯
ఆసేచనం ప్రకుర్వీత పునరేవ విచక్షణః ।
ఏవం విధాయ విధివదృణాన్ముక్తశ్చ తత్క్షణాత్ ॥ ౬౦
విమానం దివ్యమారుహ్య యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ।

ఫలాతిశయప్రతిపాదనమ్.

ఉపవాసాన్ బహువిధానక్షమః కర్తుమఞ్జసా ॥ ౬౧
దేవం చక్రాబ్జమధ్యస్థం యజేదర్ఘ్యాదిసాధనైః ।
సిద్ధేనానేన § మన్త్రేణ నైవేద్యైశ్చ చతుర్విధైః ॥ ౬౨

* సుసమానా. † బహుభ్యో. ధర్మమాస్థితః. § మనునా.

హుత్వా ఘృతేన జ్వలనే సమిధాష్టోత్తరం శతమ్ ।
తన్మయాన్భోజయేద్విప్రాన్ దద్యాచ్చ విభవోచితమ్ ॥ ౬౩
ఇష్ట్వైవం దేవదేవేశం వ్రతస్థో నియతేన్ద్రియః ।
చాన్ద్రాయణం పరాకం చ కృచ్ఛ్రం సాన్తపనం తథా ॥ ౬౪
సంవత్సరోపవాసం చ తథైకాదశ్యుపోషితమ్ ।
కృష్ణాష్టమ్యాం శ్రావణే చ జయన్త్యాదివ్రతేష్వపి ॥ ౬౫
* ఏకాదశ్యుపవాసస్య యదుక్తం ఫలముత్తమమ్ ।
తత్తచ్ఛతగుణం విద్యాత్ఫలం పూజావిధేరపి ॥ ౬౬
యజ్ఞధర్మఫలాకాఙ్క్షీ తత్తత్ఫలమవాప్నుయాత్ ।
తీర్థాభిగమనస్యాపి ఫలం సప్తాహపూజనాత్ ॥ ౬౭
పవిత్రారోహణే వాపి † వ్రతాదిపరిపూరణే ।
స్నపనే చోత్సవే పఞ్చకాలాభిగమనే తథా ॥ ౬౮
గోపురాలయ § సాలాదినిర్మాణే ప్రతిమాసు చ ।
క్షేత్రారామతటాకాది ప్రదానే చ మధుద్విషః ॥ ౬౯
ఘృతదీపప్రదానే చ యత్ఫలం తత్సహస్రధా ।
ఫలత్యారాధనాద్విష్ణోర్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౭౦

❖ సఙ్క్రాన్తిపూజావిధిః. ❖

సఙ్క్రాన్తౌ మణ్డలే కుమ్భే జ్వలనే చ మధుద్విషమ్ ।
ఆవాహ్య పూజయేద్దేవం పరమాన్నైశ్చతుర్విధైః ॥ ౭౧
జుహుయాన్మనునానేన జ్వలనేఽష్టోత్తరం శతమ్ ;
తన్మయాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా దద్యాచ్చైవ యథావసు ॥ ౭౨
యస్య యస్య చ ధర్మస్య ఫలం యద్యదుదీరితమ్ ।
తస్య తస్య ఫలం తత్తన్మన్త్రాచ్ఛతగుణం భవేత్ ॥ ౭౩

---

* ఏకైకస్యైవ. † ఘృతాది. § శాలాది.

❖ ఉత్తరాయణపూజా. ❖

అయనే చోత్తరే కుమ్భే వహ్నౌ చకాబ్జమణ్డలే ।
సోపవాసశ్శుచిర్భూత్వా సమావాహ్య జగద్గురుమ్ ॥ ౭౪

యజేత * పూర్వవత్పశ్చాద్ధోమం పూర్వవదాచరేత్ ।

❖ అర్థసాధనమ్. ❖

లబ్ధార్థసాధనం మన్త్రమభివాఞ్ఛతి చేన్నరః ॥ ౭౫

భద్రకం మణ్డలం కృత్వా తస్మిన్నారాధ్య మన్త్రవిత్ ।
తిలైర్బిల్వైస్తథాపద్మైర్నిమ్బపుష్పైశ్చ తణ్డులైః ॥ ౭౬
చమ్పకైర్మల్లికాభిశ్చ మాలత్యా కరవీరజైః ।
నన్ద్యావర్తైర్యూథికాభిః ప్రత్యేకం శతసఙ్ఖ్యయా ॥ ౭౭
జుహుయాద్విద్యయా విద్వాన్ సప్తాహం చతురానన ।
ధనమక్షయమాప్నోతి మన్త్రస్యాస్య ప్రభావతః ॥ ౭౮
చన్దనం కుఙ్కుమం కోష్ఠం రోచనా † లక్తకం తథా ।
ఘనసారం మృగమదం పిష్ట్వా తత్తోదవారిణా ॥ ౭౯
ధనదం విలిఖేద్భూమౌ సప్త § రాత్రమనన్యధీః ।
యజేత గన్ధప్రముఖైర్నివేద్య చ గుళోదనమ్ ॥ ౮౦
పాదేనాక్రమ్య హృదయం ధనదస్య జపేత్తతః ।
అయుతం నియుతం వాపి మన్త్రరాజం జితేన్ద్రియః ॥ ౮౧
ధ్యాత్వా నారాయణం దేవం తదన్తే మన్త్రవిత్తమః ।
సాక్షాత్కరోతి ధనదం తదైవ ధనమక్షయమ్ ॥ ౮౨
ప్రయచ్ఛతి ధనాధ్యక్షైరానీతం ॥ స్వాశ్రయాత్క్షణాత్ ।
మాణిభద్రాదిభిర్మన్త్రిప్రభావేన చతుర్ముఖ ॥ ౮౩
సప్తాహమథవా యాగం కృత్వా భద్రకమణ్డలే ।
హుత్వా హుతీస్తదన్తే చ కుర్యాద్బ్రాహ్మణతర్పణమ్ ॥ ౮౪

* పూజనే దేవమ్. పూర్వవద్దేవమ్. † లక్షణమ్. § రాత్రం జితేన్ద్రియః. ॥ స్వాజ్ఞయా.- స్వేచ్ఛయా.

ధ్యాత్వా నారాయణం దేవమాత్మానం సాధకోత్తమః ।
పశ్యేన్ మహీతలం శుద్ధమగ్రహోరాద్వ్యహస్థితః ॥ ౮౫
భవన్తి చాస్య నిధయః ప్రత్యక్షా బహవస్తథా ।
అఞ్జనాఞ్చితచక్షుర్వా మన్త్రేణానేన మన్త్రవిత్ ॥ ౮౬
నిధీన్ పశ్యతి దుష్ప్రాపానభీష్టాంస్తత్క్షణాదసౌ ।
భద్రకే మణ్డలే పూర్వమిష్ట్వా దేవం జనార్దనమ్ ॥ ౮౭
యజ్ఞదారుం వృషస్కన్ధే బధ్వా తస్మిన్ హాలం పునః ।
కర్షయేద్భూతలం శుద్ధం సితాసు మణికాఞ్చనమ్ ॥ ౮౮
మహదాప్నోత్యభిప్రేతమథవా కమలాసన ।
వల్మీకస్య తథాభ్యర్ణే కృత్వా భద్రకమణ్డలమ్ ॥ ౮౯
యజేత పూర్వవద్దేవమన్తే వల్మీకభూమిషు ।
* నాలికేరజలైస్సార్ధం పిష్టం నాగబలిం క్షిపేత్ ॥ ౯౦
ఖాత్వా వల్మీకధిష్ణ్యన్తం తత్ర పశ్యేన్మహద్ధనమ్ ।
ఖనిత్రం క్షాలయిత్వా తు నిశాయామధివాసయేత్ ॥ ౯౧
మణ్డలే స్వస్తికే దేవమిష్ట్వా హుత్వా తథాహుతీః ।
అష్టోత్తరశతం భూయః † ప్రాతర్నిక్షిప్య భూతలే ॥ ౯౨
శుచౌ ఖనేత్ఖనిత్రేణ § లభతే సుమహద్ధనమ్ ।
సాధితం పారదం కృత్వా హస్తే జప్త్వా మనుం పునః ॥ ౯౩
నియుతం ప్రయుతం వాపి యథాశక్తి సమాహితః ।
తద్రసస్పర్శమాత్రేణ సర్వం కాఞ్చనతామియాత్ ॥ ౯౪
పాషాణమథవా లోష్టమగ్నితప్తం న సంశయః ।
ఔషధాని చ సర్వాణి రసయుక్తాని పద్మజ ॥ ౯౫
లోహసంస్పర్శయుక్తాని సువతే కనకం మహత్ ।
ఇత్థం ధనవతాం కామస్సముద్రాన్తః ప్రవర్తతే ॥ ౯౬
తత్ప్రాప్తయే విధాయాబ్జమణ్డలం తత్ర సంస్మరేత్ ।

---

* నాలికేరఫలైః. † ఘృతం నిక్షిప్య భూతలే. § లభేత.

మన్త్రైశ్శమచర్చయిత్వాగ్రే యథాపూర్వమనన్యధీః ॥ ౯౭
జుహుయాచ్చ యథోక్తేన మార్గేణ దినసప్తకమ్ ।

స్త్రీభోగః.

పద్మరాగరుచం దేవం స్మృత్వా మన్త్రం జపేత్సుధీః ॥ ౯౮
పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా స్త్రీణాం భోగం * చేచ్ఛతి దుర్లభమ్
చిన్తయిత్వా ఫలం హోమకర్మణ్యవసితే తతః ॥ ౯౯
† అభీష్టసాధకం సర్వాః ప్రార్థయన్తే వరాస్త్రియః ।
యావజ్జీవం న త్యజన్తి కామార్తా మన్త్రవిత్తమమ్ ॥ ౧౦౦
కన్యాకామః ఫలైః పక్వైః పుష్పైర్లాజైర్దినే దినే ।
సహస్రం జుహుయాద్దేవమారాధ్య గరుడధ్వజమ్ ॥ ౧౦౧
లభతే కన్యకామిష్టాం తదన్తే న విచారణా ।

వశీకారః.

యన్త్రం వశ్యకరం వక్ష్యే శ్రూయతాం తద్యథాతథమ్ ॥ ౧౦౨
భూర్జపత్రే లిఖే § చ్చక్రమష్టారం రోచనాదికైః ।
చన్దనద్వయకాశ్మీరశశికస్తూరికాన్వితైః ॥ ౧౦౩
హేమసూచ్యా లిఖేదేతైర్గన్ధద్రవ్యైస్తథాపరైః ।
‖ నాభినేమియుతం చక్రమష్టారం జ్వాలయాన్వితమ్ ॥ ౧౦౪
అష్టస్వరేషు విలిఖేదక్షరాణ్యష్ట పద్మజ ।
ప్రాదక్షిణ్యేన విస్పష్టం హ్రీఙ్కారం మధ్యమే పదే ॥ ౧౦౫
సాధ్యనామాపి తత్రైవ సోఙ్కారం తదనన్తరమ్ ।
హ్రీఙ్కారం నాభివలయే దిక్ష్వష్టాసు సమర్పయేత్ ॥ ౧౦౬
హ్రీఙ్కారం నేమివలయే వశీకరణమక్షరమ్ ।
తద్వైవాశాసు సర్వాసు వశం కురు పదాన్వితమ్ ॥ ౧౦౭

---

* చేతసి దుర్లభమ్. † అభీష్టసాధకాః. § త్పద్మచక్రమష్టార- రోచనాః. ‖ నాభి నెమిం శుభం.

తస్మిన్నావాహ్య దేవేశమిష్ట్వా మన్త్రం * జపేద్బుధః ।
అష్టోత్తరసహస్రం తు జుహుయా † దాహుతీస్తతః ॥ ౧౦౭
గులికాం బిభ్రతస్తస్య వశ్యం సర్వమనన్తరమ్ ।
అథవా పాదయోః పాంసూన్ రక్తచన్దనమిశ్రితాన్ ॥ ౧౦౯
ఆదాయ పురుషాకారాం స్త్రీరూపాం వా యథేప్సితామ్ ।
కృత్వా ప్రతికృతిం తస్మిన్న్యస్యాత్మానం § స్మరేద్ధరిమ్ ॥ ౧౧౦
తాడయేన్మూలమనునా రక్తైస్తు ¶ హయమారజైః ।
ప్రత్యహం మన్త్రిజాపస్స్యాదష్టోత్తరసహస్రకమ్ ॥ ౧౧౧
వశ్యా నారీ పుమాన్ వాపి సప్తాహాన్తే జపాద్భవేత్ ।
యావజ్జీవం ధనైర్దత్తై రాత్మనా వా యథేప్సితమ్ ॥ ౧౧౨
తిలతణ్డులదూర్వాణామయుతాహుతిభిః క్రమాత్ ।
బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశో వశ్యా మన్త్రప్రభావతః ॥ ౧౧౩
అపామార్గసమిద్భిర్వా హోమాద్వర్ణాన్ వశం నయేత్ ।
ఔదుమ్బరసమిద్భిర్వా పలాశసమిధాపి వా ॥ ౧౧౪
హోమేన బ్రాహ్మణా వైశ్యాః పూర్వోక్తాహుతిసఙ్ఖ్యయా ।
త్రిభిర్మధురసైస్సిక్తైరపామార్గసమిచ్ఛతైః ॥ ౧౧౫
దశభిర్జుహుయాదగ్నౌ రాజా వశ్యః క్షణాద్భవేత్ ।
అశ్వత్థైః ఖాదిరైర్వాపి వశీకరణమీరితమ్ ॥ ౧౧౬
వటవృక్షసమిత్సఙ్ఘైర్వైశ్యాస్సర్వే వశీకృతాః ।
శూద్రస్తు ప్లక్షసమిధామాహుత్యా స్వవశః క్షణాత్ ॥ ౧౧౭
గన్ధద్రవ్యసమాయుక్తమృత్స్నయా తిలకం దధత్ ।
దృష్టమాత్రేణ జనతాం వశం నయతి మన్త్రివిత్ ॥ ౧౧౮
ధ్యాత్వా కరతలే చన్ద్రిం తన్మధ్యే విష్ఠితం హరిమ్ ।
సుఖాసీనం పుణ్డరీకకర్ణికాయాం సితప్రభమ్ ॥ ౧౧౯

---

* జపేత్తతః. † త్తావదాహుతీః § న్యసేద్ధరిమ్. ¶ యమవారిజైః.

ధ్యాయన్ కరతలస్పర్శైస్సర్వం వశ్యం క్షణాద్భవేత్ ।
భక్ష్యం భోజ్యం తథా పేయం ఫలం వా పుష్పమేవ వా ॥ ౧౨౦
స్పృష్ట్వా సహస్రజాపేన * దత్తం సర్వాన్ వశం నయేత్ ।

❖ ఆకర్షణమ్. ❖

ఆకర్షణవిధిం వక్ష్యే తం బ్రహ్మన్నవధారయ ॥ ౧౨౧
భూర్జపత్రే లిఖేచ్చక్రమష్టారం పూర్వవర్త్మనా ।
గన్ధద్రవ్యైర్లిఖేన్మన్త్రం హేమసూచ్యా విచక్షణః ॥ ౧౨౨
వేష్టయేదుక్తసూత్రేణ తద్యన్త్రమభిమన్త్రితమ్ ।
† శిఖిచక్షుష్పుటే న్యస్తం భావయిత్వా జపేత్తతః ॥ ౧౨౩
తన్నామసంయుతం మన్త్రం క్రుద్ధ్యన్నాకర్షయేతి చ ।
యుక్తం సహస్రం సప్తాహం జపేత్ప్రతిదినం సుధీః ॥ ౧౨౪
ఆత్మానం గరుడారూఢం సాయుధాష్టభుజం హరిమ్ ।
బన్ధూకపుష్పసదృశం భావయిత్వా జితేన్ద్రియః ॥ ౧౨౫
వామోత్సఙ్గే హరేర్దేవీం నిషణ్ణాం కామవిహ్వలామ్ ।
పాశాఙ్కుశధరాం లక్ష్మీం ధ్యాత్వా చ తదనన్తరమ్ ॥ ౧౨౬
నృపం బధ్వా గలే పాశైస్తాడయిత్వాఽఙ్కుశాదిభిః ।
ఆయుధైః కృష్యతో మన్త్రమాకర్షయ పదాన్వితమ్ ॥ ౧౨౭
జప్త్వాఽయుతం సప్తదినం యోజనానాం శతే స్థితమ్ ।
అపి భూపం నయత్యాశు సాధకో మన్త్రతేజసా ॥ ౧౨౮
ధనేన మహతా యుక్తస్స్వయమేవాగతో నృపః ।
వశ్యో భవతి కృత్వైవం విప్రాదీనపి వా ఽఽనయేత్ ॥ ౧౨౯
యోషిదాకర్షణే § చాపి కృత్వైవం కర్మ మన్త్రవిత్ ।
పఞ్చబాణైస్సుభిర్విద్ధాం సర్వాఙ్గేషు స్త్రియం స్మరేత్ ॥ ౧౩౦
పాశబద్ధాం తథైవాన్యైరాయుధైస్తాడితాం భృశమ్ ।
క్షిప్రమేవానయేన్నారీం సప్తాహాచ్ఛరవేగవత్ ॥ ౧౩౧

---

* దత్వా సర్వం. † శిఖిపిఞ్ఛ. § వాపి కృత్వైవం మన్త్ర మన్త్ర.

దూరస్థితామపి తథా రాజ్ఞో వా మహిషీమపి।
సా సన్నిధత్తే కామార్తా మదవిహ్వలలోచనా॥ ౧౩౨
సమృద్ధార్థాత్మనా వాపి ధనైర్వాఽపి యథేప్సితైః।
సాధకం తోషయత్యేషా మన్త్రజాపాద్యథోదితాత్॥ ౧౩౩
మృతనారీకపాలె వా రోచనాద్యేన వస్తునా।
పూర్వవచ్చక్రమాలిఖ్య తన్మధ్యేఽభీష్టయోషితః॥ ౧౩౪
లిఖిత్వా నామధేయం త * త్కపాలె జ్వలనే పునః।
తాపయిత్వా జపేన్మన్త్రం సప్తాహం పూర్వసఙ్ఖ్యయా॥ ౧౩౫
తతస్సిధ్యతి సా నారీ దూరస్థాపి యథేప్సితా।

❖ యక్షసాధనమ్ ❖

యక్షాణామపి యక్షీణాం సాధనం శృణు కథ్యతే॥ ౧౩౬
వటవృక్షే కుటిం కృత్వా తత్ర చక్రాబ్జమణ్డలె।
ఆరాధ్య దేవం జుహుయాద్వటవృక్షసమిచ్ఛతైః॥ ౧౩౭
దశభిః ప్రత్యహం మన్త్రీ సప్తాహే పరినిష్ఠితే।
పూర్వమేవ పటె యక్షం యక్షీం వా కుఙ్కుమాదిభిః॥ ౧౩౮
లిఖిత్వా కర్మ తత్సర్వం కుర్యాదభిముఖె స్వయమ్।
సప్తమేఽహ్ని పటె రాత్రౌ కమ్పితేఽభీతవత్స్థితః॥ ౧౩౯
గుగ్గులుం ఘృతమిశ్రం చ ధూపయేన్మన్త్రవిత్తమః।
పటాభిముఖముత్థాయ యక్షీం వా యక్షమేవ వా॥ ౧౪౦
సాక్షాత్కరోతి తాం తం వా యాచేతాభీష్టముత్తమమ్।
మాతృత్వం వా స్వసృత్వం వా భార్తృత్వం వా యథాతథమ్॥
పితృత్వం వాథ భార్యాత్వమీప్సితం సర్వమాప్నుయాత్।
ప్రయచ్ఛతి యథాయోగం యక్షీ యక్షశ్చ మన్త్రిణే॥ ౧౪౨
మాతా చేన్మాతృవద్రక్షేత్పితా చేత్పితృవత్తథా।
ఏవం భ్రాతాదయోఽప్యన్యే యథా స్వస్థానతత్పరాః॥౧౪౩

---

* త్పావకే జ్వలితే పునః। తపా.

విద్యాధరసాధనమ్.

విద్యాధరవశీకారే విధానమపరం శృణు ।
అశోకవృక్షమూలేఽవ్యగ్రం కుర్యాత్పూజాది పూర్వవత్ ॥
విద్యాధరేణ యచ్ఛక్యం కర్తుమస్యాపి తద్భవేత్
అన్యేషాం దేవయోనీనామేవం కుర్యాద్యథావిధి ॥ ౧౪౫
తే తే సర్వం ప్రయచ్ఛన్తి మన్త్రతుష్టా యథాతథమ్ ।

పాతాలసాధనమ్.

పాతాలసాధనం చాపి శృణు గుహ్యం యథాతథమ్ ॥ ౧౪౬
హోమావసానం పూజాది కర్మ కృత్వా యథోదితమ్ ।
బిలద్వారసమీపే తు లక్షమష్టాక్షరం జపేత్ ॥ ౧౪౭
క్షీరవృక్షసమిద్వార్తిలాద్యానామనన్యధీః ।
ప్రత్యేకమయుతం హోమం కుర్యాద్వై సాధకోత్తమః ॥ ౧౪౮
నిర్గచ్ఛతి బిలాత్తస్మాత్తామ్రావర్తాక్ష కన్యకా స్వయమ్
సహస్రపరివారేణ సార్ధమాయతలోచనా ॥ ౧౪౯
గృహీత్వా మన్త్రిణం స్వేషు మన్దిరేషు యథాసుఖమ్ ।
రమతే దివ్యభోగైస్సా విచిత్రై రతిమార్గకైః ॥ ౧౫౦
పాతాలద్వారపార్శ్వే తు కారయేద్యాగమణ్టపమ్ ।
ధ్వజతోరణసంయుక్తం ద్వారకుమ్భోపశోభితమ్ ॥ ౧౫౧
చక్రాబ్జం వర్తయేత్తత్ర ధ్యాత్వా నారాయణం ప్రభుమ్
యజేత పూర్వవద్ధోమం కృత్వా పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా ॥ ౧౫౨
అష్టలక్షం మితాహారో జితేన్ద్రియ అనన్యధీః ।
తత్క్షణాదేవ నాగేన్ద్రకన్యకా మన్త్రిణః పురః ॥ ౧౫౩
స్థితా మనోభవవశా సహస్రైః పరివారితాః ।
ఆత్మతుల్యాభిరన్యాభిః కన్యకాభిర్వశీకృతా ౧౫౪
గృహీత్వా మన్త్రిణం తాశ్చ నాగాలయపురోత్తమే ।
ప్రవిశ్య వివిధైర్భోగైర్వశీకుర్వన్తి మన్త్రిణమ్ ॥ ౧౫౫

పీత్వా రసాయనం చాపి యావదాభూతసంప్లవమ్ ।
రమతే భీరుభిస్సార్ధం దివి దేవపతిర్యథా ॥ ౧౫౬

ఖడ్గసాధనమ్.

ఖడ్గసాధనమాశ్చర్యం శృణు వక్ష్యామి తద్యథా ।
దేహజం లోహితం మన్త్రీ శ్మశానాఙ్గారమిశ్రితమ్ ॥ ౧౫౭
లేపయిత్వా లిఖేత్ఖడ్గం చతుస్తాలాయతం శుభమ్ ।
శ్మశానదేశే తన్మూలం స్పృష్ట్వా మన్త్రం జపేత్సుధీః ॥ ౧౫౮
నిశీథే నిర్జనే తావద్యావజ్జ్వాలాం విముంచతి ।
జ్వాలాభిరస్య శోభన్తే దిశో దశ చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౯
నానావిధాని భూతాని భవన్తి భయహేతవః ।
అభీతో నిశ్చలో మన్త్రం జపేదేవం సమాహితః ॥ ౧౬౦
స్ఫురన్తం పాణినా ఖడ్గం గృహీత్వా దృఢముష్టినా ।
మన్త్రం జపేన్నభో యాతి యత్ర విద్యాధరాదయః ॥ ౧౬౧
విద్యామహిమ్నా తేషాం స రాజా భవతి మన్త్రవిత్ ।
యక్షరాక్షసదైత్యానాం జేతా మర్త్యేషు కిం పునః ॥ ౧౬౨
ఖడ్గహస్తస్సదా మన్త్రం జపన్ యాతి త్రివిష్టపమ్ ।
తత్రాఽపి భోగమతులం లభతే చాప్సరోగణైః ॥ ౧౬౩
ఖడ్గం వాఽఽయసమాదాయ పర్ణైః పిప్పలసంభవైః ।
అన్తర్హితం విధాయాశు నియుతం జపమాచరేత్ ॥ ౧౬౪
సమిదాజ్యైస్తథా బీజైర్జుహుయాదయుతావరమ్ ।
నరరక్తం గజమదం పిత్తమాంసం విమిశ్రితమ్ ॥ ౧౬౫
రాజావర్తేన తైః ఖడ్గం విలిప్యారాధయేద్ధరిమ్ ।
తస్మిన్ పూర్వోక్తమార్గేణ ఖడ్గం స్పృష్ట్వా జపః స్మృతః ॥
అష్టోత్తరసహస్రేణ షణ్మాసాత్తాపాదిసమ్భవః ।
తాపే స్యాదధమా సిద్ధిర్మధ్యమా ధూమజన్మని ॥ ౧౬౭

ఉత్తమా జ్వలనే దృష్టే పశ్చాత్ఖడ్గధరస్స్వయమ్ ।
చరేదభీప్సితాన్ లోకాన్ భోగాంశ్చాప్నోతి పుష్కలాన్ ॥౧౬౮

❖ సిద్ధకన్యాసకాశాత్సిద్ధవస్తులాభః. ❖

శఙ్ఖశుక్త్యుదరే మన్త్రం లిఖేద్గోరోచనామ్బుభిః ।
జపేన్మన్త్రివరం స్పృష్ట్వా యావజ్జ్వాలావలోకనమ్ ॥ ౧౬౯
సముత్థితా చ తన్మధ్యే కన్యా సర్వవరప్రదా ।
తిలకం చాక్షమాలాం చ గులికాఞ్జనపాదుకాః ॥ ౧౭౦
దివ్యౌషధం రసేన్ద్రం చ కపాలస్థం రసాఞ్జనమ్ ।
దదాతి సర్వం సా కన్యా మన్త్రిణే మన్త్రివైభవాత్ ॥ ౧౭౧
తిలకం బిభ్రతస్తస్య నరనారీ మృగాదికమ్ ।
స్మృతిమాత్రేణ పురతో దృష్టం భవతి తద్ధ్రువమ్ ॥ ౧౭౨
తయాఽక్షమాలయా జప్తః పురశ్చరణవర్జితః ।
మన్త్రో యథేప్సితాన్ కామాన్ తస్మై శీఘ్రం ప్రయచ్ఛతి ॥
నిధాయ * గులికామాస్యే నిర్భయస్సర్వవిష్టపే ।
చరత్యేష యథాకామం దీర్ఘమాయుశ్చ విన్దతి ॥ ౧౭౪
అఞ్జనేనాక్తనయనస్స్యాదదృశ్యస్సురాసురైః ।
పాదుకాస్పర్శమాత్రేణ చారయత్యనలే జలే ॥ ౧౭౫
దూరం వా గమయేచ్ఛీఘ్రం యం యం దేశమభీప్సతి ।
దివ్యౌషధేన భుక్తేన దుర్వ్యాధిర్వశ్యతి క్షణాత్ ॥ ౧౭౬
అచికిత్స్యోఽపి కుష్ఠాదిర్నాత్ర కార్యా విచారణా ।
పాషాణాది రసేన్ద్రేణ స్పృష్టమగ్నౌ ప్రతాపితమ్ ॥ ౧౭౭
హిరణ్యం భవతి బ్రహ్మన్ పీత్వా చాపి రసాయనమ్ ।
బలవానపి తేజస్వీ వలీపలితవర్జితః ॥ ౧౭౮

❖ శత్రుమారణమ్. ❖

కపాలే చాశ్మ నిక్షిప్య శత్రుమూర్ధని నిక్షిపేత్ ।
† ఉద్వాసితో వా మ్రియతే సాన్వవాయస్సహాజ్ఞనః ॥ ౧౭౯

* శుక్తి. † ఉచ్చాసితో వా.

ఇన్ద్రజాలమ్

దర్శయన్నిన్ద్రజాలం చేన్మాయాదేవీం లిఖేద్భువి ।
కృష్ణాం చతుర్భుజాం సౌమ్యాం సర్వాభరణభూషితామ్ ॥
సర్వాఙ్గసున్దరీ * మన్త్రీ పూజయిత్వా జపేత్తతః ।
అయుతం నియుతం వాపి † మన్త్రమష్టాక్ష § రాన్వితమ్ ॥
సిద్ధా తదన్తే సా దేవీ చతురఙ్గబలం మహత్ ।
భూమౌ వ్యోమ్ని బలం సర్వముద్యతాయుధమద్భుతమ్ ॥ ౧౮౨
దర్శయత్యాశు మన్త్రేణ మ ‖ న్త్రిణె మన్త్రసిద్ధిదా ।
త్రైలోక్యమపి సర్వం సా ప్రదర్శయతి తోషితా ॥ ౧౮౩

గులికావిధిః.

గులికా కథ్యతే బ్రహ్మన్ • నిర్మాణ మధునోచ్యతే ।
మనశ్శిలా తథా కుష్ఠం హరితాలం చ కుంకుమమ్ ॥ ౧౮౪
గోరోచనాం చ / చక్రాఙ్గం సర్వం పిష్ట్వా మధుత్రికైః ।
కృత్వా చ గులికాం చక్రపద్మమధ్యే నివేశయేత్ ॥ ౧౮౫
ఏకాదశీనిశాయాం వా యజేత హరిమవ్యయమ్ ।
ద్వాదశ్యామర్చయిత్వా ॥ తు జపేన్మన్త్రం యథాపురమ్ ॥
హోమమగ్నౌ ప్రకుర్వీత సహస్రం సర్పిషా తతః ।
సిద్ధేయం గులికా = సర్వం సాధయేత్సాధకస్య హి ॥ ౧౮౬

వేతాలసాధనమ్.

వేతాలసాధనం ● బ్రహ్మన్ కథయామి యథాతథమ్ ।
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వాపి యువానం నిర్వ్రణం మృతమ్ ॥
తత్క్షణాదేవ సఙ్గృహ్య శూన్యాగారే నివేశయేత్ ।
క్షాలయిత్వా మలం సర్వం చక్రపద్మే నివేశ్య తమ్ ॥ ౧౮౭

---

* మన్త్రమ్. † మన్త్రమష్టాక్షరద్వయమ్ ॥ § రాహ్వయమ్. ‖ మన్త్రితె మన్త్రసాధితా. • తన్నిర్మాణం మయోచ్యతే. / సర్వాఙ్గమ్. ॥ సః. = సద్యస్సాధయేత్సర్వమీప్సితమ్-పూర్వమీరితమ్. ● చాపి

హృదయం తస్య చాక్రమ్య పాదేన ధ్యానమాస్థితః ।
జపేన్మన్త్రం దివారాత్రం నిశీథే కమ్పతే శవః ॥ ౧౯౦
నిర్భయస్తాడయేద్దేహం సిద్ధార్థైరభిమన్త్రితైః ।
కమ్పమానం శరీరం తదుత్థాయాగ్రే ఽవతిష్ఠతే ॥ ౧౯౧
కిం కరోమీతి చ తతో మన్త్రిణం సంపుటాఞ్జలిః ।
బ్రువాణో మన్త్రిణే తస్మై ప్రయచ్ఛతి యథేప్సితమ్ ॥ ౧౯౨
ఖడ్గముష్టిం తథా దివ్యమౌషధం చ రసాయనమ్ ।
గులికాం పాదుకే * సిద్ధం రసం వేణుపుటే స్థితమ్ ॥ ౧౯౩
పాదలేపం చాక్షసూత్రమన్యద్వా దుర్లభం నృభిః ।
పాదలేపేన గమనమాకాశాదిషు మన్త్రిణః ॥ ౧౯౪
ఖడ్గేన శత్రుసైన్యానాం వధః కేసరిణామపి ।
దివ్యౌషధానాం † సర్వేషాం ఫలం పూర్వముదీరితమ్ ॥ ౧౯౫

❖ ఆమయశాన్తిః. ❖

ఆమయానామపస్మారముఖానాం శాన్తయే విధిః ।
భూభాగే శల్యరహితే కృత్వా మణ్టపమాదితః ॥ ౧౯౬
§ నిర్వణాన్ లక్షణోపేతాన్కలశాన్ పఞ్చవింశతిమ్ ।
పూరితాన్ ద్రోణమాత్రేణ సపిఠాంద్యేన వస్తునా ॥ ౧౯౭
ససూత్రాన్ సకుశాంశ్చైవ సాపిధానాన్ సవస్త్రకాన్ ।
ద్వారకుమ్భాన్ చతుర్దిక్షు తోరణాని చ కల్పయేత్ ॥ ౧౯౮
ప్రత్యేకం కలశాన్ సర్వాన్ మన్త్రైర్వాభిమన్త్రయేత్ ।
అష్టాక్షరేణ ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతావరమ్ ॥ ౧౯౯
నిశామ్బునా చన్దనేన శ్వేతదూర్వాఙ్కురేణ చ ।
భూర్జపత్రోదరే పద్మమష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ॥ ౨౦౦
నాభినేమియుతం చక్రమష్టారం కమలాద్బహిః
ప్రణవం కర్ణికాదేశే సాధ్యనామ చ మధ్యతః ॥ ౨౦౧

---

* సిద్ధమ్. † పురాణానామ్ § నిర్వ్రణాన్.

అష్టాక్షరాణ్యష్టదలె నాభౌ స్వక్షారక్షరం లిఖేత్ ।
* నాభిక్షేత్రె యకారాదీనష్టారేషు స్వరాన్ పునః ॥ ౨౦౨
మహామాయాగ్నిసంయుక్తం భాస్కరం దణ్డశేఖరమ్ ।
నెమిభాగే క్రమాద్దిక్షు విదిక్షు చతురాననే ॥ ౨౦౩
కృత్వైవం సితసూత్రేణ పరివేష్ట్య నిరన్తరమ్ ।
గులికాం తణ్డులద్రోణమధ్యస్థే కలశే క్షిపేత్ ॥ ౨౦౪
ఆవాహ్య హృదయాత్తస్మిన్ † న్మన్త్రేశం చక్రసఙ్కజే ।
చన్దనాద్యైస్సితైర్వర్ణైః పుష్పైరన్యైశ్చ తాదృశైః ॥ ౨౦౫
శాల్యోదనేన చ హరిం యజేత సుసమాహితః ।
పూర్ణేన్దుమణ్డలాంతస్థముద్గిరన్తం సుధారసమ్ ॥ ౨౦౬
శశాఙ్కశతసఙ్కాశం ధ్యాత్వా నారాయణం హరిమ్ ।
శాంతిం ప్రయచ్ఛ మహతీమిత్యన్తె సముదీరయేత్ ॥ ౨౦౭
శశినో దిశి వృత్తేఽథ కుణ్డే క్షీరాజ్యతణ్డులైః ।
§ గుగ్గులుం క్షౌద్రబీజాంశ్చ సప్తాహం హోమమాచరేత్ ॥
పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా కుమ్భైః ‖ స్థాపితం చామయావినమ్ ।
స్నాపయేన్మూలమన్త్రేణ ధ్యాయేచ్చైవ జనార్దనమ్ ॥ ౨౦౮
పూర్ణేన్దుశతసఙ్కాశం స్యన్దమానం సుధారసమ్ ।
తదీయపాదకమలాత్సర్వతో వ్యాధిపీడితమ్ ॥ ౨౦౯
ప్రవిశ్య బ్రహ్మరన్ధ్రేణ ప్లావయన్తమనన్యధీః ।
ధ్యాత్వా జపేన్మూలవిద్యాం మన్త్రవిద్వ్యాధిపీడితమ్ ॥ ౨౧౦
ఉత్థాపయతి తన్మూర్ధ్ని న్యస్య తాం గులికామథ ।
అపస్మారాదయస్సర్వే శామ్యంతి మమ తేజసా ॥ ౨౧౧
అథాదాయ చ మృత్పాత్రం పైత్తలం వాథ కాంస్యజమ్ ।
తస్మిన్నిక్షిప్య పీయూషం దధిసర్పిస్సమన్వితమ్ ॥ ౨౧౨

---

* నేమిక్షేత్రే. † న్మధ్యే చక్రం చ. § కుఙ్కుమక్షౌద్రనిమ్బైశ్చ. ‖ స్థాపితై రామయాన్వితమ్ । స్నాపయే.

ఓదనం చైత్యవృక్షాదిమూలె భూతబలిం * హరేత్ ।
భోజయేద్బ్రాహ్మణానన్తే దద్యాత్తేభ్యో యథావసు ॥ ౨౧౪

❖ పుష్టివిధిః. ❖

† పౌష్టిం వక్ష్యామి తే కర్మ మణ్టపాది యథాపురమ్ ।
భూర్జపత్రె లిఖేద్యన్త్రం ప్రాగ్వత్పద్మాదిసంయుతమ్ ॥ ౨౧౫
శ్రీభూమిమన్త్రం చ లిఖేత్కేసరేషు దలేషు చ ।
గులికాం వేష్టితాం రక్తసూత్రైర్మధుఘటె క్షిపేత్ ॥ ౨౧౬
విద్రుమాభం చ మన్త్రేశం సమావాహ్య చ § సర్వగమ్ ।
సౌమ్యాశాయాం పద్మకుణ్డం కలశాః రక్తవాససః ॥ ౨౧౭
వస్త్రం సర్వం యథోక్తం తద్యుక్తం స్యాత్పుతి సమ్భవే ।
బలికర్మ చ కర్తవ్యం కర్మాన్తే కమలానన ॥ ౨౧౮
మహతీ పుష్టిరేవ స్యాత్కృతే కర్మణి ❡ శాంతికే ।

❖ ఆయుష్కామవిధిః. ❖

ఆయుష్కామస్తు దూర్వాభిర్ఘృతాక్తాభి • ర్యథోదితమ్ ॥
జుహుయాన్మణ్టపాదీనాం విధానం పూర్వవర్త్మనా ।
కర్మాన్తే కలశైస్స్నానం సాధ్యస్య కమలాసన ॥ ౨౨౦
ఏవం కృతే యథాశాస్త్రమాయుర్విన్దతి పుష్కలమ్ ।

❖ ఆరోగ్యకామవిధిః. ❖

ఆరోగ్యకామస్సావిత్రే మణ్డలే హరిమర్చయేత్ ॥ ౨౨౧
రుక్మాభం విద్యయార్ఘ్యాది సాధనైరుక్తవర్త్మనా ।
పూర్వవజ్జపహోమాది హోమో గుగ్గులువసుభిః ॥ ౨౨౨
జపాన్తే ప్రణమేన్నిత్యమష్టైరష్టాభిరాత్మవాన్ ।
యావదాయుషమారోగ్యం లభతె మన్త్రవైభవాత్ ॥ ౨౨౩

---

* క్షిపేత్. † పౌష్టికం వక్ష్యతె. § సర్వదా. ❡ శాస్త్రికే.
• యథోదితైః.

జ్వరితస్య భవేచ్ఛాన్తిరమృతాచూతపల్లవైః ।
పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వమన్యద్యథోదితమ్ ॥ ౨౨౪

జ్వరశాన్తిర్భవేదస్తై విద్యావీర్యప్రభావతః ।
చన్దనాదిద్రుమైర్లోహైర్యద్వా ప్రతికృతిః కృతా ॥ ౨౨౫

పూజితా పూర్వవత్సర్వాన్ కామానాశు ప్రయచ్ఛతి ।
హోమశ్చ కర్మానుగుణైర్ద్రవ్యైస్స్యాత్కమలాసన ॥ ౨౨౬

❖ అపమృత్యునివారణమ్ ❖

అశ్వత్థం మన్దవారేషు స్పృష్ట్వా దక్షిణపాణినా ।
జపతో నాపమృత్యుస్స్యాత్పూర్వమీరితసఙ్ఖ్యయా ॥ ౨౨౭

❖ వాక్సిద్ధిః ❖

ఘృతమిశ్రం వచా * చూర్ణం యద్వా బ్రాహ్మీం ఘృతాప్లుతామ్ ।
జ్యోతిష్మతీరసం వాపి స్పృష్ట్వా లక్షం జపన్ పిబేత్ ॥ ౨౨౮

ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే వాక్సిద్ధిస్తస్య నిశ్చితా ।
ఔదుమ్బరేఽథవా † పాత్రే కపిలాజ్యం చతుష్పలమ్ ॥ ౨౨౯

మిశ్రం శ్వేతవచాచూర్ణం యద్వా చన్ద్రే మఘాయుతే ।
§ పుణ్యే సారస్వతే యోగే శ్వేతవర్ణం చతుర్భుజమ్ ॥ ౨౩౦

శ్వేతపద్మే సుఖాసీనం చన్ద్రమణ్డలమధ్యగమ్ ।
ఇష్ట్వా దేవం గోఘృతేన జుహుయాచ్చ యథావిధి ॥ ౨౩౧

పిబన్ స ‖ సుస్రవం పశ్చాల్లభతే వాచముత్తమామ్ ।

❖ ప్రతివాదివాగ్బన్ధనమ్ ❖

అష్టబాహుం చన్ద్రనిభమాత్మానం శేషవిష్టరే ॥ ౨౩౨
సుఖాసీనం భావయిత్వా • కోపినం ప్రతివాదినమ్ ।

¶ పిధాయ జిహ్వాం హృదయం ముసలేన శిరోఽఙ్కుశైః ॥ ౨౩౩
తాడయేద్గదయా పృష్ఠం పాశైర్బద్ధ్వా కలేబరమ్ ।
తస్యైవ జిహ్వామధ్యే చ మాహేన్ద్రీం దణ్డశేఖరమ్ ॥ ౨౩౪

---

* పూర్ణమ్. † పత్రే. § పూర్వే. ‖ సంస్రవమ్. • కోపీనమ్.
¶ విధాయ.

విన్యస్య స్తమ్భయేద్వాచమేవం ధ్యాయన్విచక్షణః ।
ఆత్మనో వాదినశ్చైవ మధ్యే యవనికా భవేత్ ॥ ౨౩౫
మన్త్రిం శతగుణం జప్త్వా వాదీ వాచం సముత్సృజేత్ ।
సద్యః పరస్యాపజయో విజయశ్చాత్మనో భవేత్ ॥ ౨౩౬

తత్ర దోషాభావః.

స్తమ్భనే నైవదోషస్స్యా * ద్బాహ్యశ్చేత్ప్రతివాదినః ।

బ్రహ్మవర్చసకామకల్పః.

బ్రహ్మవర్చసకామశ్చేత్సమిధో బ్రహ్మవృక్షజాః ॥ ౨౩౭
శ్వేతపఙ్కజహోమో వా రాజ్యకామస్య మన్త్రిణః ।
సమిధో రక్త † వర్ణాస్స్యుర్బిల్వపుష్పాణి పద్మజ ॥ ౨౩౮
లక్ష్మీసుమనసో వాపి యద్వా § బోధిసముద్భవాః ।
చన్ద్రిమణ్డలమధ్యస్థం శ్వేతపఙ్కజవిష్టరే ॥ ౨౩౯
స్థితం ¶ ద్విహస్తం సుభగం బాలభూషణభూషితమ్ ।
బాలావస్థం ప్రసన్నేన్దువర్చసం నీలకున్తలమ్ ॥ ౨౪౦
రాజతం పాత్రమన్నేన పాయసేన ప్రపూరితమ్ ।
బిభ్రాణం వామహస్తేన దధ్యన్నకబలం పునః ॥ ౨౪౧
॥ దధానమితరేణాపి ధ్యాత్వా దేవం సమాహితః ।
అన్నేన జుహుయాదగ్నౌ బహ్వన్నత్వమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౪౨

గోభూరాష్ట్రాదికామకల్పః.

గోకామో గోమయైః క్షీరైస్తద్వియైర్హోమమాచరేత్ ।
లభతే ధేనుకం సద్యో మన్త్రవిన్మన్త్రవైభవాత్ ॥ ౨౪౩
భూమికామో మృదా హోమం దుర్లభాం లభతే భువమ్ ।
ఫలైర్బిల్వసముద్భూతైర్హోమాద్రాష్ట్రసముద్భవః ॥ ౨౪౪

* ద్బాహ్యాచ్చేత్. † పద్మాస్స్యు. § సన్నేన్దువర్చసా.
¶ త్రిహస్తం ॥ ఇతరేణ ధారయన్తమ్.

వస్త్రకామస్సుమనసాం కాలజానాం చతుర్ముఖ ।
సితాసితాదివర్ణానాం హోమాన్నియుతసఙ్ఖ్యయా ॥ ౨౪౫
నానావిధాని వస్త్రాణి లభతే నాత్రసంశయః ।
యద్యత్కామయతే మన్త్రీ ధాన్యజాతిమనేకధా ॥ ౨౪౬
తత్తద్ధోమేన తత్సర్వం లభతే మన్త్రవైభవాత్ ।
మన్త్రాభిమన్త్రితం బీజముప్తం బహుఫలం భవేత్ ॥ ౨౪౭
పుత్రకామో హవిష్యాశీ సమారాధ్య జగద్గురుమ్ ।
చక్రాబ్జమణ్డలే కుమ్భస్థాపనాది విధాయ చ ॥ ౨౪౮
యథాపూర్వం పాయసాన్నం హోమాన్తే స్థాపితైర్ఘటైః ।
అభిషిచ్య తదమ్భాంసి పాయయేత్ స్త్రియమాగతామ్ ॥ ౨౪౯
సా పుత్రాన్ లభతే త్విష్టాన్ బహూన్ విద్యావిచక్షణాన్ ।
ఇష్ట్వా నారాయణం దేవం చక్రాబ్జే ప్రోక్తవర్త్మనా ॥ ౨౫౦
అనుగ్రహే నిగ్రహే చ సర్వేషాం శక్తిమాన్ భవేత్ ।

మన్త్రదేవతాప్రభావః

కమ్పనే వసుధాదీనాం పర్వతానాం చ భేదనే ॥ ౨౫౧
శోషణే వా సముద్రాణాం సర్వేషాం స్తమ్భనేఽపి చ ।
*సర్గస్థితివినాశానామపి కర్తా యథా హరిః ॥ ౨౫౨
ధ్యానాచ్చ దేవదేవస్య †జపాన్మన్త్రస్య చ క్షణాత్ ।
నశ్యన్తి భూతవేతాలప్రముఖాని చతుర్ముఖ ॥ ౨౫౩
దుష్టసత్త్వాని మన్త్రస్య ప్రభావాన్నాత్ర సంశయః ।

విషాపహరణమ్

విషదష్టమవస్థాప్య ధ్యాత్వా చ §గరుడధ్వజమ్ ॥ ౨౫౪
దేవం విద్యాం సముచ్చార్య తీక్ష్ణతుణ్డేన తాడయేత్ ।
గరుడస్య తు పక్షాభ్యాం విషదష్టస్య మూర్ధని । ౨౫౫

---

* సర్వస్థితి. † జపమన్త్రస్య లక్షణాత్. § గరుడస్థితమ్ ।

ఏవం ధ్యాత్వా విషం సర్వం వ్యాపోహ్యోత్థాపయేన్మృతమ్ ।
* భుక్తం విషేణ సంస్పృష్టమన్నం బీజం ఫలం తథా ॥ ౨౫౬
జరయేద్విద్యయా సద్యస్సర్వదోషం చ నాశయేత్ ।

❖ ధనాదిసిద్ధయః. ❖

అక్షయశ్చాభివృద్ధిశ్చ ధనస్య యది కాఙ్క్షితః ॥ ౨౫౭
సంస్పృశ్య విద్యయా సర్వం నిక్షిపేద్బహుజప్తయా ।
బన్ధూక కుసుమప్రఖ్యమాత్మానం భగవన్మయమ్ ॥ ౨౫౮
ధ్యాయన్యాయాత్సభాం తత్ర క్రుద్ధశ్శామ్యతి భూమిపః ।
అనుక్తాస్సిద్ధయః సర్వాస్సిధ్యన్త్యత్యన్తవిస్తృతాః ॥ ౨౫౯
శాస్త్రే మన్త్రప్రభావేన దేవభూయం ప్రపద్యతే ।
వృష్టికామో బహిశ్శాలాం పూర్వోక్తవిధినా కృతామ్ ॥ ౨౬౦
చక్రాబ్జమణ్డలాదీని కృత్వా కర్మాణి పూర్వవత్ ।
సప్తాహమాజ్యసిక్తాభిస్సమిద్భిర్జుహుయాత్సుధీః ॥ ౨౬౧
వైతసీభిః ప్రతిదినం నియుతాయుతసఙ్ఖ్యయా ।
వృష్టిర్భవతి తద్రాష్ట్రే తద్దేశే వా దినత్రయే ॥ ౨౬౨
మరీచిక్షుణ్ణసమ్మిశ్రైస్సర్షపై రాజసర్షపైః ।
పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా హోమాదతివృష్టిశ్చ శామ్యతి ॥ ౨౬౩
దేవతాదిపదం ప్రేప్సుర్విద్యయా లోకమీప్సితమ్ ।
† స్వర్గాద్యభీష్టలోకస్య మహిమానుగుణైర్జపైః ॥ ౨౬౪
లభతే తత్తదాశ్చర్యం ఫలం నైవాత్ర సంశయః ।
చిన్తారత్నం తథైవాన్య మణిమాది గుణం పరమ్ ॥ ౨౬౫
లిప్సుర్మన్త్రిజపైః కోటిసఙ్ఖ్యైః ప్రాప్నోతి మన్త్రవిత్ ।

❖ మన్త్రదేవతాసాక్షాత్కారః. ❖

మన్త్రాధిదైవతం దేవం ద్రష్టుకామో జితేన్ద్రియః ॥ ౨౬౬

---

* 'భుక్తం' 'అక్షయశ్చ' ఇతి శ్లోకద్వయం 'అనుక్తాః—భూయం ప్రపద్యతే' ఇత్యతః పరం క్వచిత్కోశే దృశ్యతే. † స్వర్గాదేరిష్ట.

షణ్మాసాన్మన్త్రమనిశం జపేత్తద్ధ్యానమాస్థితః ।
ఆగత్య దేవదేవేశః ప్రత్యక్షో భవతి క్షణాత్ ॥ ౨౬౭
వరాంశ్చ దుర్లభాంస్తస్మై ప్రదదాతి యథేప్సితాన్ ।
మన్త్రిణే మన్త్రమాహాత్మ్యాదచిరేణ చతుర్ముఖః ॥ ౨౬౮

❖ మన్త్రిమాహాత్మ్యమ్. ❖

మన్త్రాన్తరాణాం యా సిద్ధిః కల్పే కల్పే సమీరితా ।
సాపి ప్రసిధ్యేదస్యైవ సకలా వీర్యవత్తయా ॥ ౨౬౯
షడఙ్గాని చ వేదాశ్చ మన్త్రాశ్చాన్యే పరశ్శతాః ।
అన్యచ్చ వాఙ్మయం సర్వం మన్త్రేఽస్మిన్ సుసమాహితమ్ ॥ ౨౭౦
అపునర్భవలిప్సూనాం గతిరష్టాక్షరం మతమ్ ।
జన్మన్యస్మిన్నతీతే వా యదేనస్సఞ్చితం మహత్ ॥ ౨౩౧
తన్మన్త్రజాపమాత్రేణ ప్రలయం యాతి * నిశ్చయమ్ ।
మ్రియమాణశ్శుచిర్భూత్వా మన్త్రమేతముదీరయన్ ॥ ౨౭౨
ప్రాప్నోతి వైష్ణవం స్థానం దుష్ప్రాపమ † వినాశనమ్ ।
కిం తస్య బహుభిర్మన్త్రైః కిం తస్య బహుభిశ్శ్రుతైః ॥ ౨౭౩
యస్యైషా వశమాపన్నా విద్యా సర్వార్థసాధనీ ।
యే మన్త్రిమాహాత్మ్యమిదం శృణ్వన్తి చ పఠన్తి చ ॥ ౨౭౪
తేషామపి ఫలాన్యాహుః పూర్వోక్తాని మనీషిణః ।
చతుర్ముఖైశ్చతుర్వక్త్రైః ఫలాన్యస్య ప్రదర్శయన్ ॥ ౨౭౫
నాన్తం జగామ విస్తీర్ణం సఙ్క్షేపోఽయముదీరితః ।

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం
చర్యాపాదే శ్రీమదష్టాక్షరమన్త్రవైభవో నామ
పంచవింశోఽధ్యాయః.

* నిస్తుషమ్. † వినశ్వరమ్.

షడ్వింశోఽధ్యాయః.

విష్ణుగాయత్రీకల్పః.

శ్రీభగవాన్ —

గాయత్రీం వైష్ణవీం బ్రహ్మన్ చతుర్వింశాక్షరాత్మికామ్ ।
శృణు వక్ష్యామి పరమం రహస్యం కథ్యతేఽధునా ॥ ౧
మాతృకాచక్రమభ్యర్చ్య ఛన్దసామాదిముద్ధరేత్ ।
ఆదిదేవశిరశ్చాత్ర విఘ్నేశం తదనన్తరమ్ ॥ ౨
వహ్న్యన్తం గోపనం పశ్చాచ్ఛక్షం విష్ణుశిరః * స్మృతమ్ ।
సుముఖం గోపనయుత † మన్యచ్చ మరుదాదిమత్ ॥ ౩
§ మాయాశ్రితం సుధాధామ వైధరోఽన్వకచ్చ మన్దరమ్
విష్ణుశీర్షన్ భాస్కరోఽథ మాధవాధిష్ఠితగ్ం క్రమాత్ ॥ ౪
ఆదిదేవసమాక్రాన్తగ్ం ¶ కుమ్భశుక్లోదయావహా ।
వైధరో దేవతాన్తశ్చ పీయూషరుచిరాశిరాః ? ॥ ౫
అనిలగ్ం ప్రణవాద్యన్తో మహామాయాశిరాగ్ం క్రమాత్ ।
♦ ధనదో ను తతో దక్షో విష్ణుమూర్ధాన్ ధ భాస్కరః ॥ ౬
మాయాశిరాశ్చ వైరాజో విష్ణ్వన్తో భద్రపాణియుక్ ।
ఓతదేహాగ్ం పరగ్ం కుమ్భస్త్రివిక్రమపరస్స్మృతః ॥ ౭
క్రోధనం వనమాల్యన్తం తద్వయం భువనావధి ।
విసర్గగ్ం పాపహన్తా చ వహ్నిశ్చాద్యర్ణసంయుతః ॥ ౮
చకారశ్చోతదేహశ్చ ॥ ద్వౌ దృష్టిర్విష్ణుమూర్ధకః ।
దరశ్చ గోపనశ్చాభా (విజయోఽర్ణస్సముద్ధృతః ॥ ౯

---

* తథా. † మన్వకచ్చ § మాయాయుతం సుధాధామ విజయో. ¶ కుమ్భంశుక్లోదయావృభా । వైధరో దేవదత్తాన్తగ్ం పీయూష. ♦ యాదోదోనూతనో. ॥ ద్వౌ వృష్టిర్విష్ణ మూర్ధ్వగః. (విజయోఽన్తః.

❖ గాయత్ర్యక్షరన్యాసవర్ణదేవతాదిః. ❖

ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రమృషిర్బ్రహ్మాధిదైవతమ్ ।
విష్ణుష్షడఙ్గాని తథా క్రుద్ధోల్కాదీని పద్మజ ॥ ౧౦
మూర్ధాదిపాదపర్యన్తమక్షరన్యసనం మతమ్ ।
మూర్ధ్ని ఫాలే నయనయోర్నాసికాపుటయోస్తథా ॥ ౧౧
శ్రోత్రయోరాస్యగలయోర్హృదయే బాహుమూలయోః ।
న్యాసఙ్ కూర్పరయోశ్చైవ తద్వదేవ మణిబన్ధయోః ॥ ౧౨
హస్తయోఙ్ కుక్షిమధ్యే చ గుహ్యేచోర్వోశ్చ జఙ్ఘయోః ।
పాదయోశ్చ క్రమాదేవం న్యాసఙ్ ప్రోక్తశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౩
పీతం రక్తం చ ధూమ్రాభం శ్వేతం కృష్ణం చ లోహితమ్ ।
వలక్షం పీతకం రక్తం శ్యామం శఙ్ఖనిభం తథా ॥ ౧౪
పాటలం స్ఫటికాభం చ పీతం రజతసన్నిభమ్ ।
చన్ద్రదీధితిసఙ్కాశం పద్మకిఞ్జల్కసన్నిభమ్ ॥ ౧౫
తారాభం బన్ధుజీవాభం నక్షత్రాభం చ పాటలమ్ ।
జపాకుసుమసఙ్కాశం తప్తజామ్బూనదప్రభమ్ ॥ ౧౬
రవిప్రభం * చాక్షరాణాం వర్ణభేదః ప్రదర్శితః ।

❖ సన్ధ్యాత్రయే ధ్యేయస్వరూపమ్. ❖

కాలమేఘనిభం సౌమ్యం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్ ॥ ౧౭
శఙ్ఖచక్రగదాపాణిం గరుడారూఢమచ్యుతమ్ ।
ఏవం ధ్యాత్వాఽర్చయేద్దేవం ప్రాతః కాలే సమాహితః ॥ ౧౮
స్ఫటికోపలసఙ్కాశం గరుడారూఢవిగ్రహమ్
మధ్యన్దినేఽర్చయిత్వా † తమాచరేజ్జం మాత్మవాన్ ॥ ౧౯
ప్రదోషేషు చతుర్హస్తం వైనతేయోపరిస్థితమ్ ।
శ్యామలం పుణ్డరీకాక్షం ధ్యాయన్మన్త్ర § ముదీరయేత్ ॥ ౨౦

---

* చ వర్ణానామ్. † మాచరేత్ § ముదీరయన్.

❖ సిద్ధయే జపసఙ్ఖ్యా ❖

కుర్యాత్త్రిషవణస్నానం వ్రతస్థస్సంయతేన్ద్రియః ।
చతుర్వింశతి లక్షేణ మన్త్రజాపేన సిధ్యతి ॥ ౨౧

మన్త్రవిత్సాధకో వారితర్పణం హోమకర్మ చ ।
కుర్వన్నాప్నోతి సకలాం సిద్ధిమిష్టాం సుదుర్లభామ్ ॥ ౨౨

గోమూత్రయావకాహారో జపేల్లక్షమతన్ద్రితః ।
పాతకేభ్యో మహద్భ్యోపి ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౨౩

బ్రహ్మకూర్చం పిబన్ లక్షత్రయం మన్త్రం జపన్సుధీః ।
తత్సమేభ్యగ పాతకేభ్యో * విముక్తో మన్త్రవిత్తమః ॥ ౨౪

❖ అష్టాక్షరవదనుష్ఠానమ్. ❖

బ్రహ్మాదిదేవతాస్సర్వా నినీషుర్వశమాత్మనః ।
§ అణిమాదిఫలం ప్రేప్సుస్తథైవాకర్షణోద్యతః ॥ ౨౫

వశీకారే చ సర్వేషాం పాతాలగమనే తథా ।
గన్ధర్వయక్షప్రముఖాన్ ప్రముఖానాత్మనస్సదా ॥ ౨౬

చికీర్షురష్టాక్షరవదనుతిష్ఠేచ్ఛతుర్ముఖ ।
సకృదుచ్చారయన్మన్త్రం విష్ణుగాయత్రిసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౭

¶ వేదానామసకృత్సర్వ శాఖాధ్యయనపుణ్యభాక్ ।
కేశకీటాదిదుష్టాని హవీంషి ధ్యానమాస్థితః ॥ ౨౮

❖ ఏతజ్జపేన మన్త్రచతుష్టయప్రాప్తిః. ❖

స్పృష్ట్వా జపేన్మన్త్రమిదం సద్యః శుద్ధాని పద్మజ ।
చతుర్ణాం మూలమన్త్రాణాం ఫలమేతేన సిధ్యతి ॥ ౨౯

❖ శ్రీకరాష్టాక్షరమన్త్రః. ❖

శ్రీకరం మన్త్రమపరం వక్ష్యే సర్వార్థసాధనమ్ ।
అష్టాక్షరం చతుర్వర్గ్త్రి రహస్యం పరమం శృణు ॥ ౩౦

---

* ముచ్యతే. § అణిమాదిగుణాన్. ¶ ఉదీరయన్ సకృత్.

* వర్ణచక్రం లిఖిత్వాదౌ సమభ్యర్చ్య తతః పునః ।
ఉద్ధరేచ్ఛ్రీకరాష్టార్ణం మన్త్రం మన్త్రప్రభావవిత్ ॥ ౩౧
ఆదౌ సముద్ధరేత్తారముదయం తదనన్తరమ్ ।
ద్విరేకనేత్రమాయాన్తం క్రోధనం కౌస్తుభాతురమ్ ॥ ౩౨
విష్ణుశీర్షం తతో లక్ష్మీమనలం తదనన్తరమ్ ।
మహామాయాయుతం పద్మమప్రమేయమనన్తరమ్ ॥ ౩౩
అగ్నిమాదిం † చతుర్వక్త్రం రరేతి శ్రీకరాహ్వయమ్ ।

❖ తద్బీజాదినిర్దేశః ❖

బీజమస్య ప్రవక్ష్యామి యథాతత్వముదీర్యతే ॥ ౩౪
దీప్తిమాననలః పఞ్చ § బిన్దురర్ధేన్దునిష్ఠితా ।
బీజమఙ్గాని షట్చాపి క్రుద్ధోల్కాదీని పూర్వవత్ ॥ ౩౫
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రమృషిరస్య ప్రజాపతిః ।
దేవతా దేవదేవేశః ప్రత్యర్ణం పూర్వవత్ స్మృతమ్ ॥ ౩౬
ఋషిశ్ఛన్దో దైవతం చ

❖ ధ్యేయదేవతాస్వరూపమ్ ❖

ధ్యానం సంప్రతి కథ్యతే ।
కల్పకానోకహచ్ఛాయామాశ్రిత్య సుఖశీతలామ్ ॥ ౩౭
గరుడస్య చతుర్బాహోస్సర్వాలఙ్కారధారిణః ।
స్కన్ధదేశే సుఖాసీనమష్టబాహుం కిరీటినమ్ ॥ ౩౮
కున్దేన్దుధవళం సౌమ్యం సర్వకల్పపరిష్కృతమ్ ।
దివ్యగన్ధవిలిప్తాఙ్గం దివ్యమాలావిభూషితమ్ ॥ ౩౯
పీతామ్బరధరం నీలకున్తలైరుపశోభితమ్ ।
చక్రం చ ముసలం బాణమఙ్కుశం దధతం భుజైః ॥ ౪౦
చతుర్భిర్దక్షిణైరన్యైశ్శఙ్ఖం కౌమోదకీం తథా ।
శార్ఙ్గం పాశంచ కల్యాణైః ప్రసన్నేన్దునిభాననమ్ ॥ ౪౧

---

* చక్రం లిఖిత్వా భూమ్యాదౌ. † చతుర్వక్త్రీం పరేతి.
§ బిన్దుర్విన్దుశ్చ నిష్ఠితమ్.

గరుడోపి చ హస్తాభ్యాముభాభ్యాం పాదపఙ్కజే ।
దేవస్య ధారయన్కుమ్భం పూర్ణం పీయూషవారిణా ॥ ౪౨
ఇతరాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం స్పృశన్నాస్యే స్థితం తథా ।
శ్రియం చ వామోరుతలే రుక్మాభాం క్షౌమవాసినీమ్ ॥ ౪౩
దివ్యగన్ధవిలిప్తాఙ్గీం సర్వాకల్పపరిష్కృతామ్ ।
సుభ్రూలలాటముకుటాం కర్ణవిశ్రాన్తలోచనామ్ ॥ ౪౪
లావణ్యామృతతోయేన వర్షన్తీమివ సర్వతః ।
పాశాఙ్కుశధరాం లక్ష్మీం కన్దర్పశరపీడితామ్ ॥ ౪౫

తపోనియమస్తత్ఫలం చ.

ధ్యాత్వైవం పూజయిత్వా తు వ్రతస్థస్సంయతేన్ద్రియః ।
ద్వాదశాహం జపేన్మన్త్రం ధ్యాత్వా పార్శ్వే నిధిద్వయమ్ ॥ ౪౬
ఊర్ధ్వబాహుర్జలే తిష్ఠన్నురోదఘ్నే సమాహితః ।
ఆదిత్యాభిముఖో మన్త్రీ జుహుయాచ్చ సమిచ్ఛతమ్ ॥ ౪౭
బిల్వోద్భవైస్తథా లక్ష్మీం కుసుమైః పాయసోదనైః ।
శుద్ధోదనైర్ఘృతాక్తైశ్చ అష్టోత్తరసహస్రకమ్ ॥ ౪౮
ఏవం కృతే విధానేన పుష్టిరుత్పద్యతేఽచలా ।
* పౌష్టికాది చ పూర్వోక్తఫలం పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా ॥ ౪౯
శాన్తికం పౌష్టికం కర్మ మన్త్రేణానేన సాధయేత్ ।

లక్ష్మీనారాయణమన్త్రకల్పః.

లక్ష్మీనారాయణాహ్వానం మన్త్రం పరమదుర్లభమ్ ॥ ౫౦
తస్యోద్ధారం ప్రవక్ష్యామి శృణు వర్ణక్రమేణ † తమ్ ।
ఉద్గీథం మనుజేశానం విష్ణుం మన్దర § మేవ తత్ ॥ ౫౧
¶ సూక్తీన్దుముఖ్యమపరం గదినం కుమ్భమర్పితమ్ ।
♦ ఆద్యన్తం విజయం దత్తం మాహేన్ద్రిం చాప్రమేయకమ్ ॥ ౫౨

---

* పాదుకాది చ పూర్వోక్తం. † తు. § మోతవత్. ¶ సూక్ష్మదృఙ్ముఖ్యమపరం గదినం ముఖ్యమర్పితం. ♦ ఆద్వర్ణం విజయమ్ః

గరుడం దక్షమపరం మహామాయాం వినాయకమ్ ।
ఆదిదేవం తతో వహ్నిం గోపనం చ చతుర్గతిమ్॥ ౫౩
ఆద్యం ప్రచణ్డమాకారం శఙ్ఖమాదిం రరేతి చ ।
ఉద్ధృత్య షోడశార్ణం తన్మన్త్రం * బీజశ్చ కథ్యతే ॥ ౫౪
ద్యుమణిం † బిన్దుమపరం వామనం బిన్దుముద్ధరేత్ ।
అఙ్గాని పూర్వముక్తాని ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ॥ ౫౫
§ విద్ధి శుక్రో మునిర్దేవో లక్ష్మీనారాయణస్స్మృతః ।
జపష్షోడశలక్షం తు తదర్ధం వారితర్పణమ్ ॥ ౫౬
హోమస్తదర్ధో మన్త్రస్య ఫలాన్యాహుర్యథా ¶ క్రమమ్ ।

❖ సఙ్కర్షణమన్త్రః. ❖

సఙ్కర్షణాదిమూర్తీనాం తిసృణాం మనురుచ్యతే ॥ ౫౭
ఆదితగ్ం పూర్వవత్సప్త వర్ణానామనుపూర్వశః ।
ఉద్ధారశ్శిష్టవర్ణానాం బ్రహ్మన్ సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౫౮
దీప్తిమాన్ వహ్నిరౌర్వశ్చ ధ్రువశ్శుక్లస్తథాదిమాన్ ।
బిన్దుగ్ం ప్రజాపతిశ్చాద్యో వహ్నిరుగ్రో ముఖం తతః ॥ ౫౯
• సుముఖం గోపనయుతం వాయురాద్యం రరాన్తిమమ్ ।
ద్వాదశార్ణాత్మకో మన్త్రో బీజమఙ్గం చ పూర్వవత్ ॥ ౬౦
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రమృషిస్స్యాన్నీలలోహితః ।
దేవస్సఙ్కర్షణో వర్ణో దేవతా తత్వనిర్ణయః ॥ ౬౧
ద్వాదశాక్షరవత్ జ్ఞేయగ్ం పురశ్చరణమీరితమ్ ।
ఫలాని పూర్వముక్తాని వాక్సిద్ధిర్మహతీ భవేత్ ॥ ౬౨
జ్ఞానం చ మహదాప్నోతి యచ్చాన్యదభికాఙ్క్షితమ్ ।
తత్సర్వమచిరాదేవ సిధ్యేన్మన్త్రప్రభావతః ॥ ౬౩
శఙ్ఖగోక్షీరధవలం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్ ।
వసానం-వసనం క్షౌమం పూర్ణచన్ద్రనిభాననమ్ ॥ ౬౪

* బీజఞ్చ తు. † వహ్నిః. § దైవం శుక్రో. ¶ పురమ్. • సుఖం చ

ముక్తాభూయిష్ఠమాకల్పం సౌవర్ణమతిశోభనమ్ ।
దధానం ముఖ్యహస్తేన జ్ఞానముద్రాసమన్వితమ్ ॥ ౬౫
పుస్తకం వామహస్తేన బిభ్రాణం భుజయోర్ద్వయోః ।
* ఊర్ధ్వయోస్స్ఫటికం శఙ్ఖమక్షమాలాం యథాతథమ్ ॥ ౬౬
ధవళైః కాలజైః పుష్పైశ్శోభితం వనమాలయా ।
శ్వేతపద్మే సుఖాసీనమేవం ధ్యాయీత మన్త్రవిత్ ॥ ౬౭
ధ్యాయతో బుద్ధిరతులా భవేత్ జ్ఞానం చ పుష్కలమ్ ।
శాన్తికం పౌష్టికం కర్మ కుర్యాదేతేన పద్మజ ॥ ౬౮
బహునా కిం ప్రలాపేన ద్విషట్కాక్షరవత్ఫలమ్ ।
సర్వమాప్నోతి మనునా సాధకః కమలాసన ॥ ౬౯

❖ ప్రద్యుమ్నమన్త్రః. ❖

ప్రద్యుమ్నమన్త్రమధునా సర్వకామఫలప్రదమ్ ।
బ్రవీమి తస్య చోద్ధారం కథ్యతేఽక్షరశః క్రమాత్ ॥ ౭౦
ఆదిత †స్సప్తవర్ణానాముద్ధారః పూర్వమీరితః ।
అస్యాసాధారణార్ణానాం సంప్రత్యుద్ధార ఉచ్యతే ॥ ౭౧
పాప్మానమనలం విష్ణుమన్త్రం వాయుముకారవత్ ।
మన్దరం భద్రపాణిం చ మధుసూదనమారుతౌ ॥ ౭౨
ఆగ్నేయీ దశ చైకం చాస్యార్ణస్సంహననం మతమ్ ।
అనుస్వారపరో విష్ణుబీజ §మఙ్గం చ పూర్వవత్ ॥ ౭౩
ఋషిస్సనత్కుమారస్స్యాచ్ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ।
ప్రద్యుమ్నో దేవతా మన్త్రస్సాధనం ఫలమేవ చ ॥ ౭౪
పూర్వోక్తమ్

❖ అనిరుద్ధమన్త్రః. ❖

మన్త్రమపరమానిరుద్ధమతః పరమ్ ।
శృణు బ్రహ్మన్ యథాపూర్వం సప్తార్ణానామనుక్రమాత్ ॥ ౭౫

---

* స్ఫాటికం దక్షిణే హస్తే అక్షమాలాం. † సర్వ. § మఙ్గాని.

ఉద్ధారగ్గ పరిశిష్టానామర్ణానాం కథ్యతేఽ * ధునా ।
ప్రణవాద్యో భద్రహస్తో మాయా సప్తార్చిరేవ చ ॥ ౨౬
ఉదయౌ ద్వౌ చ సుభగో గోపనో వాయురాదిమాన్ ।
బీజమస్యాప్రమేయశ్చ విసర్గశ్చావసానతః ॥ ౨౭
ఋషిశ్చ సనకశ్ఛన్దగ్గ పూర్వవద్దేవతా తథా ।
అనిరుద్ధో ద్వాదశార్ణగ్గ క్రమేణ సముదీరితః ॥ ౨౮
యథాపురం షడఙ్గాని † సాధనం పలమేవ చ ।

❖ చతుర్వింశతిమూర్తిమన్త్రనిర్దేశః. ❖

చతుర్వింశతిమూర్తీనాం సమాఖ్యా § ద్వాదశాదిభిః ॥ ౨౯
ప్రసిద్ధాస్తాశ్చతుర్థ్యన్తాస్సప్తాక్షరపురస్కృతాః ।
మన్త్రబీజాని చైతేషామాద్యర్ణాగ్గ ప్రణవాదయః ॥ ౩౦
బిన్దుశీర్షాశ్చతుర్వ్యూహో నామ్నాముద్ధార ఈరితః ।
అష్టానామితరాసాం చ మూర్తీనాం చ సమాహ్వయాః ॥ ౩౧
చతుర్థ్యన్తాస్సప్తవర్ణపూర్వా మన్త్రాస్సమీరితాః ।
నృసింహోఽధోక్షజశ్చోభావచ్యుతగ్గ పురుషోత్తమః ॥ ౩౨
జనార్దనస్తథోపేన్ద్రో హరిః కృష్ణ ఉదీరితః ।
బీజాన్యాద్యక్షరాణ్యేషామఙ్గాని చ యథాపురమ్ ॥ ౩౩
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం దేవతాశ్చ చతుర్ముఖ ।
ఋషయో మూర్తయస్తాస్తాగ్గ పురశ్చర్యా చ పూర్వవత్ ॥
ఉక్తమేవ ఫలం చైషామైహికాముష్మికాత్మకమ్ ।

ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
విష్ణుగాయత్ర్యాదిమన్త్రోద్ధారో నామ
షడ్వింశోఽధ్యాయః.

---

* క్రమాత్ † సాసనమ్. § ద్వాదశాదితః.

సప్తవింశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవాన్:—

మత్స్యాదిమూర్తిదశకమన్త్రనిర్దేశః.

మత్స్యాదిదశమూర్తీనామవతారక్రమాన్మనూః ।
ఉచ్యతే పూర్వవచ్చక్రమక్షరాణాం సమాలిఖేత్ ॥ ౧
సాధారణాన్ గృహీత్వార్ణాన్ యథాపూర్వం చతుర్ముఖ ।
అసాధారణరూపం తత్సంప్రత్యుద్ధ్రియతే క్రమాత్ ॥ ౨

మత్స్యమూర్తిమన్త్రః.

స్పర్శాన్తమాద్యం విజయం చన్ద్రిమన్వక్ప్రతుర్గతిమ్ ।
ఆదిమగ్నిం హృషీకేశం పవిత్రం మధుసూదనమ్ ॥ ౩
* శ్వసనం చాప్రమేయం చ ద్వాదశార్ణాస్సమీరితాః ।
† మాధవం పురుషాత్మానం హృషీకేశం చ ‖ బిన్దుమత్ ॥ ౪
బీజమఙ్గేషు యద్రూపమసాధారణమ్యుతేచ
సర్వాన్తమాదిం సర్వత్ర షట్సు చాద్యశ్చ బిన్దుమాన్ ॥ ౫
ఆదిదెవం మహామాయాం హృషీకేశం చ గోపనమ్ ।
విష్ణుమౌర్వీం షడఙ్గేషు మధ్యమార్ణం క్రమోదితమ్ ॥ ౬
ఉద్ధృత్యైవం ప్రయోక్తవ్యమృషిరస్య మనుస్స్మృతః ।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం మత్స్యరూపః పరః పుమాన్ ॥ ౭
దేవతా రూపరహితః పఞ్చార్ణో వా మనుస్స్మృతః ।
బీజం తదఙ్గాని తథా సాధనం చ యథాపురమ్ ॥ ౮

కూర్మమూర్తిమన్త్రః.

మూర్తేరనన్తరాయాస్తు మన్వర్ణోద్ధారణం శృణు ।
అసాధారణరూపస్య § స్పర్శనాది గుహాలయమ్ ॥ ౯

---

* శ్వసనాదయః బిన్దుమదన్తాశ్శబ్దాః పుల్లిఙ్గప్రథమాన్తాః క్వచిద్దృశ్యన్తే. † మాధవీ ‖ బిన్దుమాన్. § స్పర్శాదిం చ.

అనలం మన్దరం * విష్ణుం పూర్వవద్ద్వాదశాక్షరమ్ ।
బీజోద్ధారగ్గ / క్రోడరూపీ భూధరశ్చ గుహాలయః ॥ ౧౦
సానుస్వారో బీజమేతత్షడఙ్గాని చతుర్ముఖ ।
ఋషిరేతస్య దుర్వాసా శ్ఛన్దగ్గ పూర్వవదిష్యతే ॥ ౧౧
దేవతా కమరాకారో దెవస్సంప్రత్యనన్తరమ్ ।

❖ వరాహస్య మన్త్రః. ❖

వరాహవపుషో మన్త్రం వర్ణచక్రాత్సముద్ధరెత్ ॥ ౧౨
వరుణో విష్ణురనలశ్చాదిదెవశ్చ భాస్కరః ।
గోపనగ్గ పురుషాత్మా చ విష్ణురేతే సముద్ధృతాః ॥ ౧౩
అస్యాఽసాధారణా వర్ణాగ్గ ప్రోక్తాస్సాధారణాగ్గ ‹ పురా ।
ఏకాదశాక్షరాత్మాయం బీజం సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౧౪
సూక్ష్మదృగ్బిన్దుపర్యన్తష్టాచ్చామఙ్గపద్ధతిః ।
బీజమేవ మునిశ్శఙ్ఖశ్ఛన్దో గాయత్రమీరితమ్ ॥ ౧౫
నారాయణో దేవతాస్య నత్యన్తశ్చ షడక్షరః ।

❖ తస్యైవ మన్త్రాన్తరమ్ ❖

యద్వా పూర్వవదేవాఙ్గం బీజం చ కమలాసన ॥ ౧౬
త్రయోదశార్ణానుద్ధృత్య పూర్వోక్తా వ్యాహృతిత్రయమ్ ।
ఉద్ధరేత్పతిశబ్దం చ చతుర్థ్యన్తమనన్తరమ్ ॥ ౧౭
భూమెగ్గ పతిత్వమాశాస్యం మే దేహి తదనన్తరమ్ ।
దాపయేతి రరాన్తస్స్యాద్ద్వాత్రింశద్వర్ణసన్తతిః ॥ ౧౮
ఛన్దోఽనుష్టుబృషిగ్గ పూర్వో దెవతా సా చతుర్ముఖ ।
బీజముక్తం తదఙ్గాని భఙ్క్త్వా మన్త్రం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౯
వర్ణాన్ కనకసఙ్కాశాన్ న్యసె ♦ దఙ్గేషు పూర్వవత్ ।
ధ్యాత్వా షోడశలక్షాణి జపెన్మన్త్రమతన్ద్రితః ॥ ౨౦

* శిష్టమ్. / పూర్వరూపమ్, క్రోధరూపీ. ‹ పునః. ♦ దఙ్గాని.

ఉపర్యాయాగ్ పతిస్సద్యో భవేన్మన్త్రప్రభావతః ।
పాతాలగమనాదీని ఫలాన్యస్యాపి పద్మజ ॥ ౨౧

❖ వరాహమాలామన్త్రప్రకారః ❖

చతుష్షష్ట్యర్ణసఙ్ఘాతో మాలామన్త్రగ్ ప్రదర్శ్యతే ।
త్రయోదశార్ణాగ్ ప్రథమమేకదంష్ట్రపదం తతః ॥ ౨౨
చతుర్థ్యన్తం తథా * మేఘపదం ద్విగ్ ప్రోచ్య చ క్రమాత్ ।
ఉల్కావర్ణ పదద్వన్ద్వం చతుర్థ్యన్తం తతగ్పరమ్ ॥ ౨౩
ఛన్దోమ § యప్రత్యయాన్తం సమ్బుద్ధ్యన్తముదీరయేత్ ।
ద్విలోడన్తో దహివాచ్యో హన్తిశ్చ మథిరేవ చ ॥ ౨౪
పచిం చమహాదాద్యన్తం ¶ భౌమేతి పదయోర్యుగమ్ ।
హుం ద్విరుచ్చార్యారిశిర స్స్వం తథైవ ఖనిం పునః ॥ ౨౫
లోడన్తమాయ ♦ మగ్నేయీమితి మన్త్రపదస్థితిః ।
బీజముక్తం ‹ తథాఙ్గాని భంక్త్వా మన్త్రం ప్రయోజయేత్ ॥ ౨౬
జామదగ్న్య ఋషిగ్ ప్రోక్తశ్ఛన్దోఽతిచ్ఛన్ద ఈరితః ।
దేవతా దేవదేవేశః స్థూలఘోణవపుస్స్మృతః ॥ ౨౭
లక్షం జపేదిమం మన్త్రం ॥ భూమీప్సుశ్చ చతుర్ముఖ ।
మృత్స్నయా జుహుయాత్తావద్ధ్యావదాప్నోతి మేదినీమ్ ॥ ౨౮
అష్టాక్షరమనోస్తుల్యఫలోఽయం మనురీరితః ।

❖ నృసింహస్య మన్త్రః. ❖

ఉల్కావర్ణం చతుర్థ్యన్తమక్షరస్యావసానతః ॥ ౨౯
చతుష్షష్టి ప్రభేదస్య మన్త్రస్య నృహరేర్మయా ।
సవిస్తారగ్ కథయితుం శక్యతే బోద్ధుమేవ వా ॥ ౩౦
తస్మాత్త్రిచతురో భేదాగ్ కథ్యన్తే కమలాసన
వర్ణచక్రాదిధోద్ధారస్సంప్రత్యేకాక్షరాత్మనః ॥ ౩౧

---

* మెయపదమ్. § యోంప్రత్యయాన్తం. ¶ భౌమె నృపద. ♦ మగ్నాయీ మన్వగ్గతి. ‹ తదంగాని. ॥ భూతికామః. ఇదమర్ధం క్వచిదధికం దృశ్యతే.

మన్త్రస్య కథ్యతే బ్రహ్మన్ బ్రహ్మకోశపురస్కృతః ।
నృసింహాగ్ని కపర్ణో బిన్దురిత్యేకాక్షరమీరితమ్ ॥ ౩౨
ఏతదేవ భవే * దఙ్గం ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ।
దేవో మునిశ్చ దుర్వాసా నృసింహో దేవతా మతా ॥ ౩౩
వర్ణాశ్చ పాటలో లక్షత్రయం జప్యం విపశ్చితా ।
జిగీషుణా చతుర్వర్గఫలమన్యచ్చ కాఙ్క్షితమ్ ॥ ౩౪
త్రియక్షరం చ నత్యన్తమేతదేవాఙ్గమప్యతః ।
అష్టాక్షరాత్మనోఽస్యైవ మన్త్రస్యోద్ధారణం క్రమాత్ ॥ ౩౫
ప్రణవో నతిరన్వక్చ విఘ్నేశో మధుసూదనః ।
అనలశ్చాదిరిన్దుశ్చ రామోఽనుస్వార ఏవ చ ॥ ౩౬
గోపతిర్గోపనశ్శఙ్ఖో విష్ణురష్టాక్షర † స్స్మృతః ।
బీజముక్తం తథాఙ్గాని మునిర్వ్యాసోఽన్యదీరితమ్ ॥ ౩౭
జపసఙ్ఖ్యా ఫలాన్యస్య తథైవ కమలాసన ।
సప్తాక్షరం చ నత్యన్తమన్యత్ప్రణవవర్జితమ్ ॥ ౩౮
బీజాది పూర్వవత్సర్వం పఞ్చాఙ్గో జప ఏవ చ ।
సాధారణాస్సప్త వర్ణాః పఞ్చాఽసాధారణాస్తథా ॥ ౩౯
పూర్వోక్తద్వాదశార్ణాత్మా శఙ్ఖోదరసమాహ్వయః ।
యథాపూర్వం షడఙ్గాని బీజం చైవ యథాపురమ్ ॥ ౪౦
ప్రత్యక్షరం లక్షజపో హోమస్తర్పణమేవ చ ।
పురుషార్థస్య సర్వస్య సాధకస్స్యాద్ధ్యనుష్ఠితః ॥ ౪౧
మన్త్రో నృసింహవపుషా ద్వాత్రింశార్ణాత్మకోఽపరః ।
వక్ష్యతే § తస్య వర్ణానాముద్ధారస్సంప్రదర్శ్యతే ॥ ౪౨
ఛన్దసామాదిరుదయో గదీ వహ్నిరచాం ముఖమ్ ।
యష్టిర్గ కుమ్భో మహామాయా జ్వలనో వైష్ణవస్తథా ॥ ౪౩
స్పర్శాన్తం ద్విరచామాది ద్వాదశాత్మా చ గోపనః ।
వర్జన్యో ¶ బిన్దురుగ్రాత్మా ప్రచణ్డశ్చోదయస్తథా ॥ ౪౪

---

* ఛన్దో దేవీ గాయత్ర. † స్తుతః. § సర్వ. ¶ బన్దురుగ్రాంశుః.

మన్దరో జన్మహన్తా చ పీయూషాత్మా *సవైష్ణవః ।
మహేన్ద్రో వాఙ్ముఖం † పద్మపాణిర్విజయసంజ్ఞితః । ౪౫
అర్ధచన్ద్రాకృతిశ్శ్లక్ష్ణః ప్రణవాదిర్విభావసుః ।
వరుణశ్చాప్రమేయశ్చ వైరాజో బ్రహ్మాసాధనః ॥ ౪౬
స్పర్శాన్తముదయ ‡స్పర్శద్వితీయం విష్ణుదైవతమ్ ।
మాధవం భద్రపాణిం చ పద్మనాభః కలాత్మకః ॥ ౪౭
త్రివిక్రమో ధ్రువః పూషా స్వరాదిర్మన్దరస్స్మృతః ।
భల్లాయుధో మహామాయా క్రోధరూపీ చ వైష్ణవః ॥ ౪౮
వనమాలీ స్వరాదిశ్చ / మాధవస్సూక్ష్మలోచనః ।
అప్రమేయో § వైధరశ్చ జ్వలనోఙ్కారసంయుతః ॥ ౪౯
ద్విర్మన్దరః పద్మనాభో విజయశ్చ ॥ చతుర్గతిః ।
ఉదయో మన్దరశిరాః పదమేతదనన్తరమ్ ॥ ౫౦
వర్ణాని సుసమీకృత్య (నమామ్యహముదీరయేత్ ।
విరాడృషిరనుష్టుప్చ ఛన్దో నరహరిస్స్మృతః ॥ ౫౧
దేవతా బీజమస్యోక్తం మన్త్రం భక్త్యాఙ్గకల్పనా ।
న్యాసశ్చాఙ్గేషు పూర్వోక్తక్రమేణ కమలాసన ॥ ౫౨
? ధ్యాయేత్స్ఫటికవర్ణాభం జపసఙ్ఖ్యా చ పూర్వవత్ ।
మన్త్రోఽయం నారసింహస్య సకలాపన్నివారణః ॥ ౫౩
సమస్తసమ్పజ్జననో వాచ్యో నైవ చ కస్యచిత్ ।

❖ అస్య మాలామన్త్రః. ❖

ఉచ్యతే నరసింహస్య మాలామన్త్రశ్చతుర్ముఖ ॥ ౫౪
అధికం సప్తదశభిర్వర్ణైర్వర్ణశత [త్రయమ్ ।
ప్రథమం ఛన్దసామాదిర్నతిశ్చ తదనన్తరమ్ ॥ ౫౫

---

* చ. † భద్రపాణిః. ‡ స్వర్గమ్. / మాయాపి. § వైష్ణవశ్చ.
॥ చతుర్భుజః. (జపేల్లక్షత్రయం బుధః. ? ధ్యేయస్స్ఫటికవర్ణాభః.
[ద్వయమ్.

చతుర్థ్యన్తం పదం వాచ్యం నరసింహేతి మన్త్రిణా ।
తదేవ చ మహాత్పూర్వం * దేవదానవపూర్వకమ్ ॥ ౫౬
శోణితేతి పదం పశ్చాద్దిగ్ధపూర్వం నఖోత్తరమ్ ।
పదమేకం చతుర్థ్యన్తం నమోఽన్తం సముదీరయేత్ ॥ ౫౭
పచ † గ్రసేతి చ పదం శుషిణ్యన్త § స్సముద్ధృతః ।
గ్రన్థిణిజన్తో హన్తిశ్చ ‖ సన్తి? లోణ్మధ్యమోదయః ॥ ౫౮
హుం ఫట్తదనన్తరం ప్రోచ్య • తథా కలిపదం తతః ।
చరేతి చ లుపేత్యుక్త్వా తురేతి తదనన్తరమ్ ॥ ౫౯
హాం హూం ఖర చిరం చైవ ॥ ద్రూం హ్యోం జ్వలనమేవ చ ।
జ్వలిశ్చుచిద్రవిస్ఫోటిణ్యన్తో లోణ్మధ్యమోదయః ॥ ౬౦
¶ ఖిదిశ్ఛిదిః తం వికరో? లోణ్మధ్యమశీరాన్తతః ।
‹ హిసిమృజాభ్యాం ణిజన్తాభ్యాం లోణ్మధ్యముదీరయేత్ ॥ ౬౧
ఆంపూర్వో నయతిలోటి హుంఫడన్తముదీరితమ్
ద్రవద్రవేతి చ తతో విపూర్వంతద్వయం పునః ॥ ౬౨
పాతాలాన్తం సర్వశబ్దం వాసినామితి పశ్చిమమ్ ।
[హృదయాదీని కథయేత్కృషిణ్యన్తశ్చ మధ్యమే ॥ ౬౩
అజ్పూర్వో విద్విషిణ్యన్తో లోటి సమ్బుద్ధిశీర్షకమ్ ।
భగవత్పదముచ్చార్య నారాయణపదం తతః ॥ ౬౪
వాసుదేవహృషీకేశపదద్వితయమీరయేత్ ।
దానవాదిలడన్తశ్చ జహి రాక్షసపూర్వకమ్ ॥ ౬౫
అన్తకేతి పదం పశ్చాద్ధుక్త్వా. కామోదకి 'ధనుః ।
ధరేతి గరుడాదిం చ ధ్వజాన్తం పదముజ్జ్వల ॥ ౬౬

---

* దైత్య. † గ్రహే. § స్సమధ్యమః. ‖ అశుద్ధమివ సన్తి? పఙ్క్తిరితిక్వచిత్ • తథా బల. ॥ ద్రూం లోమ్. ¶ ఖిదిశ్ఛిదన్తంవికరో-ఖిదిణ్యన్తంవికారో. ‹ భీతి. [హృది కథయేద్భ్రిష్ట అజ-పూర్వో. మూఖపూర్వో విదుష్యన్తో తథా-మనుః.

త్రిపూర్వధామన్ని త్యేతన్నతిర స్త్వితి తే పదమ్ ।
త్వాం ప్రపన్నోఽస్మీతి * పరెదేవముచ్చార్య తే మనుః ॥ ౬౭
బీజముక్తం షడఙ్గాని ప్రోచ్యతే పదశోఽధునా ।
ప్రణవాదిశ్చ నత్యన్త శ్చతుర్థ్యన్తశ్చ విగ్రహః ॥ ౬౮
పురుషాదిముఖాదిశ్చ నరసింహపదం తథా ।
వజ్రశబ్దం ద్విరుచ్చార్య క్రమాచ్చ నఖవిగ్రహౌ ॥ ౬౯
వజ్రేతి నఖదంష్ట్రేతి చోక్త్వాయుధపదం తతః ।
మహానరపదం సింహపర్యన్తం షష్ఠమీరితమ్ ॥ ౭౦
అనిరుద్ధో మునిశ్ఛన్దస్త్వతిపూర్వం చ దేవతా ।
నృసింహరూపీ భగవానితి † సర్వముదీరయ ॥ ౭౧
బిలద్వారి జపేన్మన్త్రీ షోడశ ప్రయతస్స్థితః ।
లక్షాణి సద్యః పాతాలవాసినః కురుతే వశే ॥ ౭౨
లోకాన్తరగతానాం చ వశీకారక్షమో భవేత్ ।
ఏతావన్తి ఫలాన్యస్యేత్యభిధాతుం న శక్యతే ॥ ౭౩
అతోఽన్యం నారసింహస్య మన్త్రం సర్వార్థసాధకమ్ ।
చతుశ్శతాక్షరం తస్య సముద్ధారః ప్రదర్శ్యతే ॥ ౭౪
ఆదావుద్గీథముద్ధృత్య నత్యన్తం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
భల్లాయుధం § గదధ్వంసం వారుణం విజయం తథా ॥ ౭౫
మాధవం భద్రహస్తం చ ¶ పావకం శ్వేతదీధితిమ్ ।
విక్రమం సధ్రువం బ్రహ్మ భాస్కరం మధువిద్విషమ్ ॥ ౭౬
శ్వసనం వారుణం జన్మహన్తారమ్మృతధారకమ్ ।
ద్విరదం సర్వ • దాహం స్యాద్వైధరం తదనన్తరమ్ ॥ ౭౭
ఆచామాదిం సధ్రువం చ క్రోధరూపమధోక్షజమ్ ।
సపర్వతం హుతవహం ‖ మావ్రతం మధువిద్విషమ్ ॥ ౭౮

---

* తథా దెవముద్ధార్యతె. † సర్వముదీరితమ్. § గద-ధ్వంసీ. ¶ వామనమ్. • దేహమ్. ‖ మావిషం మధుసూదనమ్.

మారుతం మాధవం బ్రహ్మాణ ధనదం మధుసూదనమ్ ।
దరం * సచన్ద్రిం ఫుల్లం చ మాధవం † నగవారిణమ్ ? ॥ ౨౯
సవిక్రమఞ్చ కమలం పర్వతం పాశపాణినమ్ ।
సబన్ధుం కమలం పశ్చ బిన్దుమస్తక § భూషితమ్ ॥ ౩౦
సుముఖం చాగ్నిశిరసం కరాలం మృగవల్లభమ్ ।
తుపాకరం తథాయాన్తం యామినీనాథమబ్జజ ॥ ౩౧
హృదయాహ్లాద మాకారం చతుర్గతిమనన్తరమ్ ।
నృహరిం భువనం సూక్ష్మలోచనం రామశీర్షకమ్ ॥ ౩౨
విజయం పాటలం భానుం సూదనం సువముఖం తథా ।
¶ యాన్తం తచ్ఛిరసం పశ్చా ద్వారుణం గజవాహనమ్ ॥ ౩౩
వాసుదేవం తథాకోర్ధి రూపమాకారమారుతౌ ।
వైధరం సూదనం భద్ర హస్తం వారుణమైన్దవమ్ ॥ ౩౪
♦ వత్సోత దేహం సుముఖం విక్రమం ‹ విజయాభిధమ్ ।
దృష్టివిక్రమ ‖ పాశాన్తసుభగాపర్ణతవిఘ్నరాట్ ॥ ౩౫
ч తద్ద్వితీయమచామాదిద్వితయం శ్వసనం తథా ।
మాధవం సద్ధ్రివం భానుమాన్తం మాదవభాస్కరౌ ॥ ౩౬
రామం భల్లాయుధం పశ్చ అన్తకం స్యాత్సుధారసమ్ ।
భద్రహస్తమచామాది భాన్త ɦ మాధరసూదనౌ ॥ ౩౭
భద్రం వసుం శ్వేతరుచిం విక్రమం సద్ధ్రివం తథా ।
మార్తాణ్డం మాధవం భానుం గోపనం నాన్తమాధరౌ ॥ ౩౮
యాన్తం పశ్రీధరం చోగ్రం వసుం ʎ వారుణగోధనౌ ।

* సచక్రమ్. † నాగవారుణమ్. § భూషణమ్. ¶ మాయాన్తం శిరసః పశ్చాద్ధ్వారుణం ఖగవాహనమ్ । ♦ వస్వోత దేహం. ‹ విజయాహితమ్. ‖ పఞ్చాన్తసుభగాపతి. ч ద్విత్రృతీయ-అద్వితీయ. ɦ మాన్తరమాధన. ʎ వరుణగోపనౌ.

కుశేశయం మాధవం చ సుముఖం కౌస్తుభం తథా ॥ ౯౯

విఘ్నేశం గోపనం బ్రహ్మా రోహితాశ్వం సగోపనమ్ ।
= వసనం సుముఖం పశ్చాద్వారుణం మధువిద్విషమ్ ॥ ౯౦

దాక్షాయణీశముదయం వైధరం * మాధవం తతః ।
అమృతం † వైధరమచాం ద్వితీయం భాన్తమబ్జజ ॥ ౯౧

ఓతదేహం తథా దృష్టిం § యాన్తమాకారమక్షరమ్ ।
వక్రతుణ్డం గన్ధవహం ¶ విష్టరం విజయం తథా ॥ ౯౨

అమృతం విక్రమపరం శ్రీవత్సం వరుణార్పితమ్ ।
యాన్తం • గుహాలయం నాన్తం షాన్తం చ మధుసూదనమ్ ॥ ౯౩

‹ సద్గ్రీవం ద్రుహిణం క్రోధం పావకం సుముఖం పునః ।
సపశ్చిమం పద్మనాభం వైధరం చ చతుర్ముఖ ॥ ౯౪

పవమానం సభువనం ॥ భాన్తం కుఞ్జరగోపనౌ ।
భద్రహస్తం సరామం చ యాన్తం స్యాచ్ఛ్రీధరం తథా ॥ ౯౫

భద్రం చ ధనదం పాపహననం జయమన్దరౌ ।
విఘ్నేశం సూదనం భల్లం భాస్కరం స్యాచ్చతుర్గతిమ్ ॥ ౯౬

శుభదం వామనపరముగ్రం వసుశిరస్తథా ।
ప్రద్యోతనం తథా యాన్తమృతధామోగ్రవామనౌ ॥ ౯౭

కమలం మాధవపరం సరసీరుహసమ్భవ ।
వాన్తం చ శుభదం దణ్డం ఖర్వం ఖడ్గధరం పునః ॥ ౯౮

సరోజమృతధామానం కతృతీయం చ వైధరమ్ ।
అచాం ద్వితీయం ధనదం బహులం ? సౌరమాధరౌ ॥ ౯౯

నాసిక్యం చ సముచ్చార్య హుంఫట్ శీర్షాణి యోజయేత్ ।
త్రయోదశాని బీజాని హుంఫడన్తాని యోజయేత్ ॥ ౧౦౦

= శ్వసనం. * మానసమ్ † వైధరం పశ్చాత్. § వాన్తమక్షయమ్ స్వాన్త—యమ్. ¶ విష్టపమ్. • గుణాలయం భాన్తమ్. ‹ సవర్ణం ॥ హాన్తమ్. ? సోమమాన్తరౌ సౌరమాన్తరౌ.

1 బీజాక్షరేషు ప్రత్యేకం హుంఫట్కారముదీరయేత్ ।
ద్వాదశాఙ్గవిదాం ప్రోచ్యం భాస్కరం సగుహాలయమ్ ॥ ౧౦౧
నాసిక్యం నృహరిం చైవ చన్ద్రార్ధం యాన్తమౌషధమ్ ।
సద్గ్రీవం మారుతం చోర్ధ్వం సదణ్డం చ 2 క్షపాకరమ్ ॥ ౧౦౨
* సమరం సద్గ్రీవం భానుమౌర్ధ్వం నాసిక్యమబ్జజ ।
ప్రద్యోతనం సభువనమర్ధేన్దుం సాన్తమేవ చ ॥ ౧౦౩
సాగ్నిం సవామనం సార్ధం చన్ద్రిం చైవ సరోరుహామ్ ।
వాసవం వామనపరం సద్గ్రీవం † కతృతీయకమ్ ॥ ౧౦౪
మహేన్ద్రిమౌర్ధ్వం నాసిక్యం § మాధవం ద్విరదాననమ్ ।
‖ సుభద్రం శ్రీధరం భద్రహస్తం గారుడమేవ చ ॥ ౧౦౫
చిత్రభానుం శశధరం పీయూషం వసుశీర్షకమ్ ।
మారుతం భద్రహస్తం చ విజయం వసుసూదనౌ ॥ ౧౦౬
ప్రచణ్డం ♦ బన్ధుసహితం వక్రతుణ్డం గుహాలయమ్ ।
॥ సుముఖార్ణం చ సప్తార్చిర్దర్దరం చన్ద్రిమచాం ముఖమ్॥౧౦౭
అపామధిపతిం చాగ్నిం జృమ్భలం ద్విరదాననమ్ ।
ధనదం వరుణం మాయాం భాన్తం స్యాద్బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౧౦౮
పన్నగం సుముఖం పాపహాననం (యాన్తమబ్జజ ।
అమృతం విక్రమయుతం వైధరం ధూలికేతనమ్ ॥ ౧౦౯
గోపనం సద్గ్రీవం ५ చన్ద్రిం సార్ధేన్దుం భాస్కరం వసుమ్ ।
సపశ్చిమం హుతవహం మతిమద్వాసవం తతః ॥ ౧౧౦
పాటలం సదర్ధం స్యాత్కుఞ్జరం మన్దరద్వయమ్ ।
లక్ష్మీం ' సవిజయం చాగ్నిం హృషీకేశం చతుర్ముఖ ॥ ౧౧౧

1 బీజాక్షరాణి. 2 క్షమాసరమ్. * సమనుమ్. † సతృతీయకమ్. § మాధరమ్. ‖ సుభగం. ♦ బన్ధురహితం. ॥ సుముఖాన్తం. (వాన్త ५ చాన్ద్రిమ్. ' స విజయామ్.

భద్రహస్తం మానుషేశం సూదనం హరిమన్దిరమ్ ।
శఙ్ఖం కలానిధి మపాంనాథం వసుమధుద్విషా ॥ ౧౧౨
పశ్చిమం విజయం చాగ్నిం సుభద్రం పురుషాత్మకమ్ ।
కలానిధ్యోశ్చ యుగలం వారుణం వసుశీర్షకమ్ ॥ ౧౧౩
వైధరం ч మధువిద్వేషం మాధవీం మధువిద్విషమ్ ।
అర్ధచన్ద్రం హుతవహమనన్తం చ ద్విరుద్ధరేత్ ॥ ౧౧౪
సాన్తం సవిక్రమం * సేన్ద్రం బిన్దుమస్తకభూషితమ్ ।
దశ పఞ్చ చ బీజాని హుంఫడన్తాని పూర్వవత్ ॥ ౧౧౫
మన్దరం విక్రమ † వశమైన్ద్రం త్రైవిక్రమం తథా ।
ఖడ్గహస్తం సరామంచ వాసవం సహవిక్రమమ్ ॥ ౧౧౬
వైధరం చోర్ధ్వలోకేశం శ్రీబీజం చాను § నాసికమ్ ।
ఓతదేహం సయష్టిం చ అచామాదిం సయష్టికమ్ ॥ ౧౧౭
అచాం ద్వితీయమర్ధేన్దుం కపిలం సజ్గిణం తథా ।
❦ మారరం గోపనం దణ్డం మ రరం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౧౧౮
నాసిక్యం భాస్కరం వీరసేనం యష్టిం చ భాస్కరమ్ ।
ఓతదేహం సయష్టిం చ ♦ పతనం చౌర్వనాసికా ॥ ౧౧౯
రోహితాశ్వం చ కలశం విక్రమం కమలాసన ।
వాసుదేవం ‖ సహృదయాహ్లాదనం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౧౨౦
శుక్లం సహస్రకిరణమైన్దవం చాగ్నిమస్తకమ్ ।
వైరించం బన్ధుసహితం పావకం సుముఖం తథా ॥ ౧౨౧
పశ్చిమం త్వృతధామానం కకుభా (హ్వామనన్తరమ్ ।
సవారుణం / సురపతిం సబన్ధుం విజయం తథా ॥ ౧౨౨

ч మధువిద్వేషీ. * బన్దుం సింధు. † పరమ్. § నాయకమ్.
❦ మాధరమ్. ♦ తాపనం చౌర్వనాసికా। లోహితాక్షం చ కమలమ్.
‖ సహృదయం చోదనం. (కకుభాహావమన్త. / వసుపతిమ్.

లక్ష్మీం మధుద్విషమథో ఏకదంష్ట్రిగతిం పునః।
అగ్నిశిఖం ద్వితీయం చ ఋషం పశ్చాన్తకం మతమ్॥ ౧౨౩
ద్రుహిణం 1 చోదయం బ్రహ్మా వాసవం వామనం 2 తతః।
శుభదం పశ్చిమమథాం ద్వితీయం కమలాసన॥ ౧౨౪
ద్వితీయం సద్ధ్రిపం చాబ్జ 3 యోనిం శ్రీధరపఙ్కజె।
శ్రీవత్సమబ్జం విజయం రామమస్తక 4 మన్దరమ్॥ ౧౨౫
ఉదయం * శక్రిశత్రుం చ విజయం బ్రహ్మసాధనమ్।
మన్దరం యాన్తధగదం యాన్తం చన్ద్రిఘటం వసుం॥ ౧౨౬
భల్లాయుధం హృషీకేశమేక † నేత్రం ఘనం పునః।
సబన్ధుం మన్దరం ఉత్పత్తియుగలం చాగ్నిశిఖకమ్॥ ౧౨౭
భద్రం చతుర్గతిమథో ఫణీన్ద్రం యాన్తసూదనౌ।
నృహరిం కలానిధిమథాం మాదిం ‡ యాన్తం మధుద్విషమ్॥ ౧౨౮
కతృతీయం గన్ధధ్వంసం విఘ్నేశం నరవాహనమ్।
అమృతం వసునామానం ధరిత్రీం మధుసూదనమ్॥ ౧౨౯
కమలం విక్రమపరంయాన్తం వామనహస్తకమ్।
నాన్తం § గుణాలయం చైవ ణాన్తం థాన్తం మధుద్విషమ్॥
పశ్చిమం చైన్దవమథో భాన్తాపితసపగోపనమ్।
ధనదం చోతవపుషం భద్రం దశుం చ సూదనమ్॥ ౧౩౦
వైధరం ॥ చైన్ద్రిరమథాం ద్వితీయం కమలాసన।
త్రివిక్రమం భద్రకరం మహామాయాంకితం వసుమ్॥ ౧౩౧
మృగేశం వరుణం చైవ వైరాజం పశ్చబిన్దుకమ్।
ఉపాకరం కజ్జభవం తతస్స్యాద్విఘ్ననాయకమ్॥ ౧౩౨

---

1 చోదనమ్. 2 తథా. 3 యోనిస్స్యాచ్ఛశిపఙ్కజె. 4 మన్దరా
* చైవశక్రం చ, చైవ తచ్ఛక్రిమ్. † నేత్రిఘటం. ‡ ధాన్తం-ధారా. § గుహాలయమ్. ५ గోపతిమ్. ॥ చైన్దవ.

సదృష్టిం వై ధరం దేవదత్తం కుమ్భం చతుర్ముఖ।
గతం సబుతధామాప్వాం మార్తాణ్డం = పాశహస్తకమ్॥౧౩౪
సమాధవం స్యాద్ద్విజయం గోపనం విషమధ్వనిమ్।
సరసీరుహం సోర్ధ్వలోకం సరసీరుహసమ్భవ॥ ౧౩౫
పద్మాం స ? మన్దరాకారౌ ప్రచణ్డరుఘసంమితౌ।
1 వైధరం వరుణం రామం భూధరం వహ్నిమస్తకమ్॥ ౧౩౬
జృమ్భలం త్వ్రృతధామా చ స్యాతాం భాస్కరమన్దరౌ।
2 ఆద్యన్తం యాన్తమాకారం గారుడం హిమదీధితిమ్॥ ౧౩౭
ఓఙ్కారాదిం శశధరం 3 సవిష్ణుం వరుణం వసుమ్।
* సుధారసం ప్రచణ్డాగ్నిం భవే † దృతమనన్తరమ్॥ ౧౩౮
క్రోధరూపం సరామంచ § గదం చ బుతధామకమ్।
గోపతిం వారుణపతిం విక్రమం యాదసాం పతిమ్॥ ౧౩౯
మధుద్విషం హుతవహం ప్రచణ్డం యామినీపతిమ్।
సుధారసం ‖ వసుయుతం జన్మధ్వంస మపాంపతిమ్॥ ౧౪౦
యాన్తం సుధారసం బన్ధుం ♦ ద్విద్విరాకారమిన్దిరామ్।
ద్విరదం పాపహననం మధుసూదనమబ్జజ॥ ౧౪౧
విజయాకార ५ గభాణశ్చ ఆకారవిధుమాదరాః।
పావకం పీతవర్ణాభం బ్రహ్మసాధనమబ్జజ॥ ౧౪౨
ĸ భద్రవిక్రమతోయేశమాకారెన్దుసవిక్రమాః।
॥ ఇభాకారం తతో ద్యుమ్న భాస్కరా = భూతవైధరాః॥ ౧౪౩

= వామహస్తకమ్. ? సమన్దమా. 1 వైరాజం. 2 ఆవృతమ్. 3 విష్ణుం వరుణమస్తకమ్ * సుధాసమమ్. సుధారసం ప్రవణాజ్కమ్. † ద్రుత. § గతిమ్. ‖ బన్ధుయుతం ♦ విష్ణు. ५ భగాణశ్చ ఆకారవిధమో. ĸ సుఖదం విక్రమం తోయెశ మాకారెన్దుః ॥ గుహాకారమ్.—ఉభాభ్రతస్తతో. = వృతవై.

మారుతాకార భద్రాశ్చ మాన్తాకారమహోత్పలాః ।
ఉగ్రాత్మవసువాయవ్యసూదనా విధిరబ్జజ ॥ ౧౪౪
ఉగ్రశిపర్ణకమారుత్యా పశ్చిమ ‹ ద్యుతిమ్మైద్వవమ్ ।
వామనం వైధరం సూక్ష్మలోచనం [కత్సృతీయకమ్ ॥ ౧౪౫
కుమ్భం భద్రకరం చాపి మాధవీం భాస్కరం మధు ।
సూదనం త్రిదశాహారం విక్రమం చోగ్రరూపకమ్ ॥ ౧౪౬
ప్రచణ్డమోతదేహం చ శుభదం / పిత్తవర్ధనమ్ ।
పావకం సుముఖం భద్రహస్తం వైరాజముత్తరమ్ ॥ ౧౪౭
కుమ్భం • సుదర్శనం చైవ కపిలాక్షం చతుర్ముఖ ।
ద్విజ ॥ ప్రపన్నోస్మీతిపదం సముచ్చార్య పితామహ ॥ ౧౪౮
బ్రహ్మకోశం పురస్కృత్య నృహరిం చానలం తథా ।
బ్రహ్మసాధననాసిక్యా బీజం ప్రోక్తమతః పరమ్ ॥ ౧౪౯
నిగమాదిం సుభద్రం చ పాటలం సద్ధివం తథా ।
మన్త్రస్య శక్తిముద్ధృత్య ఛన్దసామాదిముద్ధరేత్ ॥ ౧౫౦
గారుడం మధుహన్తారం నాసిక్యం విజయం వసుం ।
సపద్మనాభం మాయాం చ సూక్ష్మద్యుజ్ఞాధవం ఘటమ్ ॥ ౧౫౧
భద్రహస్తం వైదరం చ శ్రీధరం చాగ్నివిక్రమౌ ।
వైరాజం భాస్కరం యాన్తం మదు * శత్రు సమీరణౌ ॥ ౧౫౨
మన్దరం † మాతరమచాం ద్వితీయం విష్ణుపావకౌ ।
కలానిధిం సబన్ధుం చ సార్ధచన్ద్రం § త్విషాం పతిమ్ ॥ ౧౫౩
సూదనం శఙ్ఖమపరం కత్సృతీయం చతుర్ముఖ ।
¶ సాన్తం వసుయుతం చైవ ద్విరుచ్చార్య చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౪
హుంఫడన్తం చ నత్యన్తం హ్యన్మన్త్రం పరికీర్తితమ్ ।

‹ వర్తి. [కత్సృ. / చిత్తవర్ధనమ్ విత్తదర్శనమ్ • చ సూదనం ॥ ప్రసన్నోస్తీతి. * శక్రా. † మాధవమచాం. § ద్విషాం ¶ చాన్తం వాయుసుతం

♦ వేదాదిం పన్నగం పఞ్చబిన్దుభూషితమస్తకమ్ ॥ ౧౫౫
వాసిక్యం భద్రహస్తం చ మధుద్వేషిం వసుం తథా ।
ఐన్దవం విక్రమపరం నాసిక్యం భాస్కరం ఘటమ్ ॥ ౧౫౬
సబన్దుం కమలం పద్మనాభం వామన ॥ హస్తకమ్ ।
పుణ్డరీకం సబన్దుం చ వైరాజం వైధరం తతః ॥ ౧౫౭
గోధనం విజయం మాన్తం వైధరం మధుసూదనమ్ ।
మానుషం చామృతం భద్రకరం గోపనపద్మజౌ ॥ ౧౫౮
సగోపనదరం చైవ మాధరం కతృతీయకమ్ ।
ఋతం చ సైన్దవం బన్ధుం సధుగ్రీవం ʃ మాఠరం త్వచామ్ ॥
ద్వితీయం పురుషం బ్రహ్మణమాధవీం మాధరం పునః ।
భృగుఖడ్గకరం చైవ ద్విరుచ్చార్యమతః పరమ్ ॥ ౧౬౦
హుంఫడన్తం శిరోమన్త్రిం ఠఠ ఇత్యవసానకమ్ ।
‡ వేదాదిమురగం షష్ఠమచామథేన్దుమైన్దవమ్ ॥ ౧౬౧
పుల్లనేత్రం సభువనం గిరీణతం * భూధరాత్మకమ్ ।
కుమ్భం సవిక్రమం పద్మం † ఖేటకీ కలశం త్వచామ్ ॥ ౧౬౨
తృతీయం § కమలం పఞ్చబిన్దుం సుముఖమబ్జజ ।
యాన్తం ⁑ చ శిరసామబ్జయోనిమేణేశమైన్దవమ్ ॥ ౧౬౩
ప్లావహోధరం శశధరం ముఖం భూధరసూదనౌ ।
చతుర్గతిం శతానన్దం వాసుదేవం సపశ్చిమమ్ ॥ ౧౬౪
కలానిధిం సరామం చ యష్టిం భాస్కరగోపనౌ ।
చతుర్గతిం ♦ ఖర్వదేహం సూదనం భానువిక్రమౌ ॥ ౧౬౫
॥ ద్విరభ్యసేద్ధుంఫడన్తం ¶ శిరోమన్త్రిముదీరితమ్ ।

♦ వేదాది పఞ్చగమ్. ॥ మస్తకమ్. ʃ మాధరం త్వచామ్. భృగుం ఖడ్గధరం. ‡ తతః పరం. * భూసురాత్మకమ్. † ఖేటకీం. § కలశం పఞ్చ. ⁑ తచ్ఛిరసామబ్జ. ♦ ఖడ్గదేహమ్. ॥ ద్విర్న్యస్యేత్. ¶ శిఖా.

దేవానాం దాసవచనమస్తే సంయోజ్య మన్త్రవిత్ ॥ ౧౬౬
ఓఙ్కారం నృహరిం వీరసేనం నాసిక్యమైన్దవమ్ ।
మాతరం యామినీనాథమమృతధామసదభీతమ్ ॥ ౧౬౭
అఖణ్డలేశం సపేశమాకారం కతృతీయకమ్ ।
ద్విరదం విక్రమపరం బహులం ౻ఘటవిక్రమౌ ॥ ౧౬౮
అమ్భోరుహం చోతదేహం హృదయాహ్వోపవిక్రమౌ ।
కలానిధిం సుభద్రాన్తం సుముఖాన్తం సమాధనమ్ ॥ ౧౬౯
ఛాన్తం శశధరం దేవదత్తం చాన్తం సకుప్యకమ్
ఐన్ద్రిం చ కుఞ్జరముఖం పీయూషద్యుతివిక్రమౌ ॥ ౧౭౦
సయష్టిం ద్యుమణిం చాది 1 దేవం యాన్తం హిమాలయమ్ ।
సదణ్డం గరుడం బన్ధుం పశ్చిమం చ ద్విరుద్ధరేత్ ॥ ౧౭౧
హుంఫడన్తం చ కవచం హుంఫట్ శీర్షం ప్రకీర్తితమ్ ।
ఆగమాదిం నరహరిం చౌవణం నాసిక్య 2 ... ॥ ౧౭౨
వైధరం 3 గోధనం ణాన్తం మారుత్యం 4 వైధిరం మధు
సూదనం భద్రహస్తం చ పీయూషం సరోరుహమ్ ॥ ౧౭౩
గోపనం పులహం చైవ సూదనం మారుతం ...మ్ ।
కూటం * పుల్లాయుధమచాం షష్ఠం వైరాజమేవ చ ॥ ౧౭౪
కతృతీయం పద్మనాభం భాస్కరం మధువిద్విషమ్ ।
దృష్టిం సవామనం భద్రహస్తం సాగ్నిం సముద్ధరేత్ ॥ ౧౭౫
భాస్కరం భద్రహస్తం చ తద్ద్విరుచ్చారయేన్ మన్త్రవిత్ ।
పశ్చిమం వక్రతుణ్డం చ మన్దరం సుప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౭౬
తానుదీర్యార్థమన్త్రజ్ఞస్సుభద్రం చైన్దవం పునః ।
సదణ్డం వామనశిరా అమ్భోరుహనికేతన ॥ ౧౭౭

౻ఘటవిక్రమమ్. 1 దేవమాన్తం. 2 మేవ చ. 3 గోపనణా-
న్తం-గోపనం ణాన్తమ్. 4 మాధరమ్. * భల్లాయుధ.

అమ్భోరుహం సభువనం పావకం భువనం తథా ।
నృహరిం పాపహననం విక్రమం విజయం పునః ॥ ౧౭౮
వైరిఞ్చం † వామనం దక్షమౌగ్రిం దక్షం చతుర్ముఖః ।
గుహాలయం సవిజయమగ్నిశీర్షం చ మారుతమ్ ॥ ౧౭౯
ఐణేశం మన్దరం భానుం సూదనం విఘ్ననాయకమ్ ।
యాన్తం తారాధిపం మాయాం సద్గ్రీవం మారరం తథా ॥౧౮౦
మధుద్వేషం § మారుతం చ హుంఫ ❡ డస్త్రం ప్రకీర్తితమ్ ।
అస్త్రశబ్దం చతుర్థ్యన్తం ఫడన్తం చ సముద్ధరేత్ ॥ ౧౮౧
ఉద్గీథం నృహరిం ♦ సగర్ణమన్ధరం మారరం త్వచామ్ ।
ద్వితీయం పశ్చిమం పద్మనాభం హాదిసమన్వితమ్ ॥ ౧౮౨
ఖడ్గహస్తం చ సుముఖం మేదిన్యాః ‡ పదముబ్జుజమ్ ।
సగోపనం సురపతిం గోపనం ఖద్వితీయకమ్ ॥ ౧౮౩
భద్రహస్తం ‖ సరామం చ వాసవం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
ఖడ్గహస్తం గజముఖం సూదనం చ చతుర్థతిమ్ ॥ ౧౮౪
అచామాదిం గజముఖమౌషధం సాన్తమబ్జజ ।
మాధవీం మారుతం యాన్తం మాధరం పశ్చిమం తథా ॥ ౧౮౫
సబన్ధుం సప్రచణ్డాం చాప్యైణేశం పాటలప్రియమ్ ।
మార్తాణ్డం మధువిద్వేషిం భద్రం స్యాద్వృతధామకమ్ ॥ ౧౮౬
దాక్షాయణీశం రామం స్యాదనుస్వారం చతుర్ముఖః ।
దివాకరం చాదిదేవం * దరం వైధరగోపనౌ ॥ ౧౮౭
పావకం పురుషోత్తమం † ద్విరుక్తం కమలాసన ।
హుంఫడన్తం చ నేత్రాభ్యాం వౌషట్కారం ప్రయుజ్య చ ॥
ఏవం న్యస్య విధానజ్ఞో విష్వగ్వ్యాన్తం సదణ్డకమ్ ।
దివాకరసహస్రాభం § హృదయాణం షదుద్ధరేత్ ॥ ౧౮౮

† వాయసమ్ § మాధవం చ ❡ ఫడన్తమ్. ♦ సాగ్నింమన్దరం మాధరమ్ ‡ పతిముమ్బుజమ్ ॥ ‖ సనామం చ. * మన్థవైధరగోపనౌ † ద్విరుక్త్వా § హృదయాదీన్ సముద్ధరేత్.

ఉత్పలం కుముదం రక్తం జపాబన్ధూకకింశుకమ్ ।
పాటలం హృదయాదీనాం వర్ణాః షణ్ణాం క్రమాద్భవేత్ ॥ ౧౯౦

❖ రక్షామన్త్రః ❖

రక్షామన్త్రం ప్రవక్ష్యామి చన్దనాహాదిముద్ధరేత్ ।
విఘ్నేశం పద్మనాభం స్యాద్దక్షిణాంగం త్రివిక్రమమ్ ॥ ౧౯౧
సదణ్డం చ సమార్తాణ్డం ఒహాంగం పరమేయమ్ ।
పశ్చిమం వామనపరం ప్రచణ్డం హరిం ఛ...త్ ॥ ౧౯౨
భల్లాయుధం గదధ్వంసం లాన్తం శ్రీధరం తథా ।
అచామాదిం దినమణిం మాధవం సౌరిపుష్కరమ్ ॥ ౧౯౩
ఐణేశం ధనదం దక్షం వసుశీర్షం చ ...మ్ ।
ధనాధ్యక్షం తథా దక్షం పావకం మస్తకస్థితమ్ ॥ ౧౯౪
♦ ధాన్తం సవిక్రమం ఖాన్తం హోన్తం స్యాత్త్రిశూలం పునః ।
ద్విరదాఖ్యం బన్ధుపరం మాధవీం ...మ్ ॥ ౧౯౫
వాసుదేవం ఖడ్గధరం చతుర్గతిపుష్టిమ్ ।
॥ ముఖం సవైధరం బ్రహ్మాన్తాదరం తద్ద్విరుద్ధరేత్ ॥ ౧౯౬
పవిత్రమప్రమేయం స్యాత్తుణ్డం చ దిశమ్బరమ్ ।
సర్వరోధం ద్విరుచ్చార్య కమలం సహరోచనమ్ ॥ ౧౯౭
యథాపురం సదణ్డం చ షాదనం యాన్తహస్తతౌ ।
ద్విరుక్తవ్యం సుభద్రం చ విక్రమం విష్ణువైధరౌ ॥ ౧౯౮
* తద్విరుద్ధశ్చలధ్వంసీ బన్ధువిఘ్నం వైధరమ్ ।
† ఐన్దిరం చోతదేహం చ ఉగ్రం పూర్వాన్తం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౧౯౯
అత్రిం చాగ్నిం మధుద్వేషమమృతం ధ్వజకేతనమ్ ।
తార్క్ష్యం సజ్కర్షణం దణ్డం తద్ద్విరు ... సద్మజ ॥ ౨౦౦

♪ యాన్తం. ♦ ద్వారాసనం బన్ధుపరం మాధవం ॥ సుఖం.
* తద్విరుక్త్వా † ఐణేశం.

మార్తాణ్డమూర్ధ్వనాసిక్యం తదుదీయమతగ్ పరమ్।
§ పావకం చౌవశిరసం సదణ్డం గోపనం తథా॥ ౨౦౧
గదధ్వంసం చలధ్వంసం తదుదీయ జయం తథా।
వైరాజం యాన్తశిరసం శుక్లం వైరాజపావకౌ॥ ౨౦౨
జృమ్భలం * సమతా బ్రహ్మమారరం దక్షసఞ్జ్ఞితం।
ప్రచణ్డం మాధవం చైవ కలశం బన్ధుశీషకం॥ ౨౦౩
¶ కమలాం వారుణం యాన్తం హృషీకేశం చ పశ్చిమం।
మాయా ॥ జితం ప్రచణ్డం చ మాధవం చ రరాన్తిమం॥ ౨౦౪
బీజపుఙ్గాని చోక్తాని దువాసా ఋషిరుచ్యతే।
ఛన్దో బస్తం దేవతా చ మహానరహరిహరిః॥ ౨౦౫
మాలామన్త్రే త్రివర్ణాస్స్యుశ్శుక్ల పీత = సితాసితాః
తత్త్వం చ పరమవ్యోమ సకలీకరణం తథా॥ ౨౦౬
వికలీకరణం చైవ ‖ మన్త్రస్యాప్యాయనం భవేత్।
మోచనం చైన / ఇత్యేతే కథితాగ్ కమలాసన॥ ౨౦౭
చతుష్షష్టివిధే మన్త్రే నారసింహే మహానయం।
నృసింహో వ్యోమచక్రాఖ్యగ్ పాతాలాఖ్యశ్చ సూరిభిః॥ ౨౦౮
ధ్యాయేన్మృత్యుభయె కృత్యాప్రవేశే యుధి విద్విషాం।
ఉచ్చాటనే సంహననె భూతానామపనోదనే॥ ౨౦౯
ఆఖ్యాయతె ధ్యానమస్య స్మృతం సవితృమణ్డలె।
మధ్యే వికస్వరే శుభ్రే పఙ్కజె విష్టరోదరే॥ ౨౧౦
ఆసీనం షోడశముఖం భుజైస్తద్విగుణై ర్యుతం।
ఆయుధైశ్శఙ్ఖచక్రాద్యైర్దుర్దర్శైరశ్మిమాలిభిః॥ ౨౧౧
వరచక్రప్రతిరూపే దుష్కరెష్వన్యకర్మసు।

---

§ సహితం * మాధరం ¶ పమలాభరణం యోన్తం. ‖ జ్కితం = సీతారుణా ‖ మన్త్రస్యైవా. / ఇత్యేతత్కథితం.

❖ బీజశక్త్యాదిద్వాదశాఙ్గప్రశ్నః. ❖

బ్రహ్మా :—

ద్వాదశాఙ్గాని యో వేత్తి మన్త్రం సోఽర్హతి వేదితుమ్ ॥ ౨౧౨

ఇత్యుక్తం భగవన్ భూయో జిజ్ఞాసా తేషు వర్తతే।

❖ తన్నిరూపణమ్ ❖

శ్రీభగవాన్ :—

బీజం శక్తిస్తథైవాఙ్గం హృదయాది చ షడ్విధమ్ ॥ ౨౧౩

ఋషిశ్ఛన్దో దేవతా చ వర్ణోద్దీపనమేవ చ।

ఆప్యాయనం మోచనం చ సకలీకరణం తథా ॥ ౨౧౪

వికలీకరణం చైవ ద్వాదశైతాని పద్మజ।

తేషాం స్వరూపం వక్ష్యామి క్రమాత్తదవధార్యతామ్ ॥ ౨౧౫

మన్త్రస్య ప్రకృతిర్బీజమక్షరం తత్సముద్ధృతమ్।

ఆత్మా మన్త్రస్య సా శక్తిర్యథా మన్త్రి * ఫలప్రదః ॥ ౨౧౬

హృదయాదీని మన్త్రస్య షడఙ్గాని పితామహ।

దేవస్యేవ ముఖాదీని ఏషు మన్త్రః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౨౧౭

ఋషిః ఫలస్య ద్రష్టా స్యాచ్ఛన్దస్తదభిధీయతే।

అక్షరాణామియత్తా యా దేవతా వాచ్యముచ్యతే ॥ ౨౧౮

రూపభేదశ్చ శుక్లాదివర్ణః కమలసమ్భవ।

సంపుటీకరణం రేఫలకారాభ్యాం తు దీపనమ్ ॥ ౨౧౯

యథోదితాక్షరైస్సర్వైస్సంస్కారశ్శోషణాదిభిః।

మన్త్రస్య దేహవత్ప్రోక్తం యత్తదాప్యాయనం బుధైః ॥ ౨౨౦

మన్త్రస్య మోచనం నామ ప్రయోగస్తమ్భనాదిషు।

మన్త్రాక్షరాణాం ప్రత్యేకం సంపుటీకరణం స్మృతమ్ ॥ ౨౨౧

సకలీకరణం విద్ధి ప్రణవేన చతుర్ముఖ।

వౌషట్కారవషట్కారహుంకారైః పృథగీరితైః ॥ ౨౨౨

---

* ఫలప్రదా.

దేవతానామభీష్టానాం సన్నిధిర్యత్ర పుటాదిషు ।
ప్రార్థ్యతే * స చతుర్వక్త్ర వికలీకరణాహ్వయః ॥ ౨౨౩
ఏతాన్యేవ ప్రయుఞ్జీత విద్యయోరాద్యయోరపి ।

వామనమన్త్రః.

ఏకాదశాక్షరో మన్త్రో వామనస్య ప్రదర్శ్యతే ॥ ౨౨౪
పూర్వోదితాస్తు వర్ణాః విశేషస్సముదీర్యతే ।
పీయూషమాదిదేవం చ మన్ధరం చాదిముద్ధరేత్ ॥ ౨౨౫
విఘ్నేశం గోపనం వాయుమాద్యం చేతి చతుర్ముఖ ।
బీజం † శిరష్యూర్ధ్వలోకో యష్టిశ్చేతి § చతుర్గతిమ్ ॥ ౨౨౬
అఙ్గాని షట్ఫలాదీని స్వరాన్తాన్యానుపూర్వ్యశః ।
సానుస్వారాణి యోజ్యాని కాశ్యపో మునిరిష్యతే ॥ ౨౨౭
ఛన్దశ్చ దైవం గాయత్రం వామనో దేవతా పునః ।
లక్షాణ్యేకాదశ జపే హోమే చ జలతర్పణే ॥ ౨౨౮
తతస్సిధ్యతి మన్త్రోఽయం పురుషార్థచతుష్టయమ్ ।
ఫలమన్యచ్చ యచ్చేష్ట మష్టాక్షరవదీరితమ్ ॥ ౨౨౯

త్రివిక్రమమన్త్రః.

ఓమాదినతిపూర్వాణి చత్వార్యాద్యాని పూర్వవత్ ।
సప్తాక్షరస్య మన్త్రస్య సాధనం చ యథాపురమ్ ॥ ౨౩౦
సప్తలక్షజపాదుక్తం ఫలమాప్నోతి మన్త్రవిత్ ।
గృహీత్వార్ణాన్ సప్త పూర్వాన్ వైరాజో ¶ గ్నిస్త్రివిక్రమః ॥
యాదోధిపశ్చ మాయా చ స్పర్శాదిరనలోన్ముఖమ్ ।
స్పర్శాన్తశ్చాదిదేవశ్చ శఙ్ఖో విష్ణురితీరితః ॥ ౨౩౨
ద్వాదశార్ణాత్మకో మన్త్రస్తదేవ కమలాసన ।
త్రివిక్రమస్య బీజం చ భాస్కరో విష్ణురేవ చ ॥ ౨౩౩

* చ. † శిఖణ్డ్యూర్ధ్వ శిఖామూర్ధ్వ. § తు దర్శనమ్॥ ¶ అత్రి.

అర్ధచన్ద్రాకృతి * శ్చేతి తదేవాఙ్గం చ షడ్విధమ్ ।
ఋషిశ్చ దేవతా ఛన్దశ్చ పూర్వోక్తాన్యేవ సాధనమ్ ॥ ౨౩౪
పూర్వవత్ఫలమస్యాపి రాజ్యాదిప్రాప్తిరిష్యతే ।
† న త్వేకం శక్యతే వక్తుమానన్త్యాత్ఫలసమ్పదామ్ ॥ ౨౩౫

❖ జామదగ్న్యరామమన్త్రః. ❖

రామస్య జామదగ్న్యస్య మన్త్రోద్ధారశ్చతుర్ముఖ ।
గృహీత్వా పూర్వవత్సప్తవర్ణాన్ సాధారణాం స్తతః ॥ ౨౩౬
అసాధారణవర్ణానాం క్రమాదుద్ధారణం శృణు ।
జన్మహన్తా గోపనశ్చ మాధవీ విష్ణురత § న్వతః ॥ ౨౩౭
దృష్టిశ్చాదిగదీ భద్రపాణివర్యయుశ్చ గోపనః ।
చతుర్గతిస్స్వరాదిశ్చ వహ్నిరాకార ఏవ చ ॥ ౨౩౮
మన్దరశ్చాదిదేవశ్చ శ్వసనో విష్ణురబ్జజ ।
హుంఫడన్త ఇతి ప్రోక్తో మన్త్రస్సప్తదశాక్షరః ॥ ౨౩౯
అనలగ్ప్రణవాదిశ్చ సయష్టిర్బీజమీరితమ్ ।
ఏతదేవాఙ్గమావృత్తం షట్కృత్వో. గార్గ్యదర్శనః ॥ ౨౪౦
ఛన్దశ్చ దేవం గాయత్రం జామదగ్న్యస్య దేవతా ।
జపేద్ద్వింశతిలక్షాణి తతస్సర్వార్థసాధనః ॥ ౨౪౧
దశాక్షరోఽథవా మన్త్రో జామదగ్న్యపదం వినా ।
బీజాది సర్వం పూర్వోక్తం మన్త్రశ్చతుర్యావహః ॥ ౨౪౨

❖ దాశరథిరామమన్త్రః. ❖

మన్త్రో రామావతారస్య బ్రహ్మన్ దాశరథేర్వరః ।
కథ్యతే భరతాదీనాం తద్దేవీనాం మనుగ్క్రమాత్ ॥ ౨౪౩
ద్వాదశాక్షరమారభ్య మన్త్రం తదను పద్మజ ।
చతుర్మూర్తిమయాయేతి పదముచ్చార్య మన్త్రవిత్ ॥ ౨౪౪

---

* శ్చైతే దేవతాఙ్గం చ. † నైకైకం. § న్తతః.

అభిరామశరీరేతి చతుర్థ్యన్తముదీరయేత్ ।
రామేతి తద్విభక్త్యన్తం * రరేతి తదనన్తరమ్ ॥ ౨౪౫
ద్వాత్రింశదక్షరాత్మాయం మనురుక్తశ్చతుర్ముఖ ।
బీజమస్యానలో విష్ణుస్సానుస్వారః క్రమాత్ స్మృతః ॥ ౨౪౬
అఙ్గాని షట్చ తద్బీజమకారాది క్రమాద్భవేత్ ।
అపరం రామమన్త్రం తే కథయామి చతుర్ముఖ ॥ ౨౪౭
ప్రథమం ప్రణవం ప్రోచ్య పఞ్చబిన్దుం సయష్టికమ్ ।
చతుర్థ్యన్తం చతుర్మూర్తిపదముక్త్వా తతః పరమ్ ॥ ౨౪౮
§ చతుర్గతిమయాయేతి శరశార్ఙ్గభృదన్వితః ।
చతుర్థ్యన్తం ¶ శరత్పూర్వమిన్దీవరపదం తతః ॥ ౨౪౯
త్విషేతి చ పదం పశ్చాత్ప్రయోజ్యం భగవత్పదమ్ ।
చతుర్థ్యన్తం సముచ్చార్య మభిరామపదం తతః ॥ ౨౫౦
శరీరాయేతి చ ప్రోచ్య రామాయేతి పదం తథా ।
నత్యన్తమితి మన్త్రస్య పదోద్ధారః ప్రదర్శితః ॥ ౨౫౧
బీజం తదఙ్గషట్కం చ తదృషిశ్శరభః స్మృతః ।
ఛన్దశ్చ పూర్వవద్దేవో రామాత్మా భగవాన్ ♦ హరిః ॥ ౨౫౨
జపేదక్షరలక్షం తు తతస్సిధ్యతి మన్త్రరాట్ ।
ఫలం చాభీష్టమచిరాల్లభతే దుర్లభం మహత్ ॥ ౨౫౩
మాతృకా చ క్రవిన్యస్తానర్ణాన్ షడ్ణాన్ సుమన్త్రితాన్ ।
అభ్యర్చ్య కుసుమైస్తస్మిన్నుద్ధరేద్భగవన్మయః ॥ ౨౫౪

❖ మాలామన్త్రాన్తరమ్. ❖

అతో ‖ న్యం మన్త్రసఞ్జాతం మాలామన్త్రం యథాతథమ్ ।
వక్ష్యామి సమ్ప్రతి బ్రహ్మన్ యథా ‡ వదవధార్యతామ్ ॥ ౨౫౫

---

* పరేతి చ ॥ § చతుర్వేద. ¶ శిరః పూర్వమ్. ♦ ఋషిః.
‖ మర్ణసఙ్ఘాతం. ‡ తదవ.

ఆదౌ నాదం సప్తవర్ణం వసుం మధునిషూదనమ్ ।
స్పర్శాన్తం గోపనం శఙ్ఖం ముఖం విఘ్నం జయం తథా ॥ ౨౫౬

అచాం పఞ్చమమాహేన్ద్రీ నాదాదిం ఘటవిక్రమౌ ।
* శఙ్ఖినం శిఖినం దణ్డం కరాలం వసునిష్ఠితమ్ ॥ ౨౫౭

† హాన్తం మధుద్విషం బ్రహ్మ ధూలికేతనమాదిమమ్ ।
నాన్తయాన్తౌ సదణ్డాహ్వా పశ్చిమోదయముత్తరమ్ ॥ ౨౫౮

§ అత్రిం రమాధరం క్రోధరూపిణం చానలాహ్వయమ్ ।
అచాం ద్వితీయం పవనం కలశం ఒన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౨౫౯

ఉగ్రాత్మసుముఖౌ స్యాతాం యాదోఽసాధమృగాధిపౌ ।
దినేశమాదిం నాసిక్యం శశాఙ్కం మధువిద్విషమ్ ॥ ౨౬౦

వైరాజం మాధవీం భద్రకరం మాధవముజ్జ్వ ।
వక్రతుణ్డమచామాదం విజయోదయసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౬౧

పఞ్చాన్తకం ‖ తథా యాన్తకం మస్తకస్థం జయం పునః ।
రామమన్దరశఙ్ఖాస్స్యృగోపనం పవనం ముఖమ్ ॥ ౨౬౨

ఆదిభల్లాయుధౌ రామవసుగోపనపాటలౌ ।
♦ శ్రీవత్సమాదిమనలం వామనాగ్నిమధుద్విషమ్ ॥ ౨౬౩

చతుర్గతిం ఖడ్గధర ¶ మేకదృగ్శ్రీధరం తథా ।
‖ దణ్డం చాగ్నిం హ్రూషీకేశ విజయద్వయమన్వతః ॥ ౨౬౪

యాన్తం తచ్ఛిరసం పశ్చాత్పవనం మృగవల్లభమ్ ।
ఋతేశమేకనయనదరగోపనవిఘ్నరాట్ ॥ ౨౬౫

బన్ధుయాన్తౌ చ భువనం వైధరౌ పుణ్యభాస్కరౌ ।
శ్వసనం దణ్డభువనే చక్రవిఘ్నేశసప్తమమ్ ॥ ౨౬౬

* శఙ్ఖినాం శఙ్ఖినం. † భాన్తం. § అగ్నిం. ‖ పఞ్చాత్మకమ్. పఞ్చకం తమ్. ♦ శ్రీవత్సపఞ్చాయుధాదిమనలం వామనోద్విషః. ¶ మేకదృక్ శ్రీధరౌ. ‖ మన్దరం చ హ్రూషీకేశ.

* అచాం కారణమేశౌకలాత్మవసువిక్రమాః ।
కరాలగోపనౌ పాపహననౌ విక్రమం తథా ॥ ౨౬౭

మహేన్ద్రికుమ్భావనలో మధుసూదన భాస్కరౌ ।
† యాన్తగోపనసప్తార్చిర్మధుసూదనమారుతాః ॥ ౨౬౮

ప్రచణ్డగోపనౌ ఖడ్గధర శ్రీధర వైజయాః ।
పీయూషగోపనౌ పద్మశ్రీధరౌ వనమాలినౌ ॥ ౨౬౯

మేఘపఞ్చాత్మద్విరదకమలామధువిద్విషః ।
పీతో మృగేశపవనగోపనాశ్శుక్లశ్రీధరాః ॥ ౨౭౦

పావకస్థాన్తగోవిన్దవైరాజదరవైధరాః ।
మధుసూధనవిఘ్నేశసుధారస సమాహ్వయాః ॥ ౨౭౧

బ్రహ్మసాధనసప్తార్చిర్గతిభాస్కరసప్తమాః ।
అచా § మాదిం ధరౌ వేధాః బ్రహ్మసాధనఖేటకీ ॥ ౨౭౨

అగ్నిశ్చ కపిలం బ్రహ్మా భల్లాయుధనవిక్రమమ్ ।
విఘ్నేశం వైధరం ప్రేతనాయకం రామశీర్షకమ్ ॥ ౨౭౩

భద్రపాణిం తథా దృక్చ సరసీరుహసమ్భవ ।
దణ్డాదిదేవహుతభుక్చతుర్గతిమనన్తరమ్ ॥ ౨౭౪

శ్రీవత్సవాసుదేవౌ ద్వౌ క్రోధరూపసమీరణౌ ।
‖ కరాలం చ ఋతం భద్రపాణిం వైరాజమారుతౌ ॥ ౨౭౫

పశ్చిమం వసు కూర్మం చ విక్రమం దృష్టిగోపనౌ ।
విఘ్నేశచ్ఛలవిధ్వంసమాధవా వైధరాత్మకమ్ ॥ ౨౭౬

జలజం పాపహన్తారం హుతభుక్కమలం ఘటమ్ ।
వక్రతుణ్డం తథా ద్యుమ్నం ద్విరదాననవిక్రమమ్ ॥ ౨౭౭

భాన్తమగ్నిం చోతదేహం వక్రతుణ్డం చతుర్గతిమ్ ।
పశ్చిమాననయాన్తౌ చ ఓతదేహసమన్వితౌ ॥ ౨౭౮

---

* కకారచారుమేశౌ. అచాం వికారమైశౌ. † వారి.
§ మక్రధరో. ‖ కారణం చ.

వైరాజద్వితయం దక్షం గోపనం నాసికోద్భవమ్ ।
గదధ్వంసం చ కపిలమత్రిం మధునిషూదనమ్ ॥ ३८९
యాన్తం చతుర్గతిం శుక్లం వారుణాగ్నిసమీరణాః ।
ఏకదన్తం చైకదృష్టిం బహులం మధువిద్విషమ్ ॥ ३९०
ప్రచణ్డం విక్రమం వక్రతుణ్డం చ సగుహాలయమ్ ।
సుముఖం హుతభుక్ఛజ్ఞమనలం మధువిద్విషమ్ ॥ ३९१
యష్టిం దక్షం తథాకారం నాసిక్యం ధూలికేతనమ్ ।
ధ్రువం మాహేన్ద్రిమాకార * మధ్యాంశుం కుమ్భగోపనౌ ॥
సద్ధ్రువం జన్మహన్తారం వారుణం పులహం తథా ।
ముసలీ కుమ్భమాకారం పీతవాయుధనప్రదాః ॥ ३९३
శ్రీధరం భద్రహస్తం చ † హరిం స్వాహామయావహమ్ ।
హుంఫడన్తం నవైతాని బీజాని కమలోద్భవ ॥ ३९४
పద్మపాణిం పద్మనాభం వనమాలాం త్రివిక్రమమ్ ।
శ్రీవత్సం శజ్ఞిభువనం భద్రహస్తాస్సవిక్రమాః ॥ ३९५
అగ్నిం మృగేశం వరుణం వైరాజం ఒన్ధుమస్తకమ్ ।
దరం తార్క్ష్యం తథాచాదిదేవం శుక్లం శ్రియః పతిమ్ ॥ ३९६
వసుగోపనశీతాంశుభువనానలవారుణాః ।
మృగేశవిజయాకార విపక్వమ్భాభుఙ్క్లవిక్రమౌ ॥ ३९७
దృక్పృణ్యామాదిదేవం చ § భాస్కరం బుతధామకమ్ ।
సూక్ష్మదృక్ఛజ్ఞదక్షౌచ వైధరోఽగ్నిశ్చతుర్గతిః ॥ ३९८
పశ్చిమం ¶ త్రితదణాది అగ్నివాయుసరోరుహాః ।
బుతధామా జయా గోపా పశ్చిమా ? శుక్లమబ్జజ ॥ ३९९

---

* మధ్యాంశు భుజగోపనాః । † నృహరిం స్వాహాయా ధనమ్ ॥
§ ప్రభాకర సవిక్రమౌ । ¶ ధృతదణాత్రిరగ్ని వాయుసరోరుహాః ॥
బుతణాన్తధరా గోపపశ్చిమౌ.

* భానుగోపనసప్తార్చిః ఖడ్గాయుధగుహోలయాః
వైరాజకకుభౌ కుమ్భహ్వ్యవాట్కపిలాహ్వయాః ॥ ౨౯౦
వైధరం భాస్కరం పాపహాననం వక్రతుణ్డకమ్ ।
గదినం బుతధామానం భాస్కరం సుముఖం తథా ॥ ౨౯౧
కుమ్భవిక్రమజన్మాహ్వపద్మనాభాస్సదేవరాట్ ।
సుభద్రశఙ్ఖదణ్డాహ్వామోతదేహోఽథ భాస్కరః ॥ ౨౯౨
పవనం పాపహాననం గోపనో విజయో దరః ।
ఉదయం పీతకమలం మధుసూదనవిఘ్నరాట్ ॥ ౨౯౩
మాహేన్ద్రీశ్శుభదో వహ్నిగోధనౌ కుమ్భవిక్రమౌ ।
అగ్నిరత్రిః † కుమ్భధరౌ లక్ష్మీముఖవాణశ్చతుర్ముఖః ॥ ౨౯౪
§ శుక్లోదయం తథా దృష్టిశ్శ్రీవత్సం వసుశీర్షకమ్ ।
విఘ్నేశ శుభదౌ స్యాతాం సరసీరుహసమ్భవ ॥ ౨౯౫
మధుసూదశ్చాబ్జపాణిః పశ్చాన్తకవిధీ పునః ।
❘ పౌషదణోతదేహశ్చ దృష్టిం సరసిజం తథా ॥ ౨౯౬
వామనో ధనదో యాన్తస్సుభగాగ్ని ♦ వనస్రజః ।
రామపుణ్యాగ్నిగరుడవిక్రమౌ జయవిక్రమౌ ॥ ౨౯౭
సుభగోఽగ్నిరాదిదేవః కుఞ్జరేణ ముఖాసురః ।
కరాలం కపిలం పాపహాననం పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౯౮
శ్రీధరం దృష్టిధనదం పఞ్చబిన్దుం సవిఘ్నరాట్ ।
శుభోతదేహోపుగాశ్రిత్వా చతుగణతిమచాం ముఖమ్ ॥ ౨౯౯
శైలద్వయం ద్వావథశాత్మా గోపనశ్శుక్లపశ్చిమౌ ।
శ్రీధరస్సుముఖో సామిరనలః పఞ్చ ॥ బిన్దుకః ॥ ౩౦౦
కరాలాగ్నిం మహామాయా సుభగో బన్ధురన్వతః ।
వైరాజం విక్రమం పాపహాననం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౩౦౧

---

* భాన్తహోన్త † పుణ్యాధనౌ శ్రీశ్చదృష్టి । § శుక్లోదయౌ తథా వృష్టి ❘ ఓతదక్షోత ♦ వసుప్రజాః. ॥ వింశకః.

ప్రచణ్డం పుణ్డరీకాక్షం వాసుదేవం జయం వసుమ్ ।
సూక్ష్మర్ధృక్ఛ్కమ్భవరుణపశ్చిమాననమాధరాః ॥ ३०२
ఉగ్రాత్మమృగదక్షాహ్వా గోపనా ధనదగ కుటః ।
దక్షగ పుణ్యోదయశ్ఛ్లక్ష్ణ *శ్ఛభదృష్టిర్వినాయకః ॥ ३०३
వైధరో మధుహన్తాచ మన్దరం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
అత్రిరగ్నిపవిత్రాహ్వా †వైధరస్పర్శపశ్చిమాః ॥ ३०४
భద్రాదిదేవభల్లాహ్వాముగ్రభూమిం మధుద్విషమ్ ।
ఏకదృగ్దక్షవిఘ్నేశమాధవా మృగవల్లభాః ॥ ३०५
భాస్కరం దేవదత్తం చ భానుం బన్ధుం సుభద్రకమ్
§గదధ్వంసం తథా కుమ్భం ద్విరదం పశ్చిమాననమ్ ॥ ३०६
ఔర్వాగ్నిభువనావుగ్రయష్టివేధాశ్శ్రియః పతిః ।
అగ్నిం రమాధరం ద్విశ్చ అగ్నికూట ❡విగహితమ్ ॥ ३०७
తథా భద్రమధుద్వేషిదృష్టిగోపనమస్తకా ।
వైరాజదక్షకమలగోపనావిన్దుపక్షిరాట్ ॥ ३०८
మనుం ధుర్వాగ్నిమాకారం బిన్దుశ్చన్ద్రిమధుద్విషః
నాసిక్య ♦మాదిరత్రిశ్చ బన్ధుమన్దరవిష్టపాః ॥ ३०९
వైరాజరేఫశఙ్ఖాహ్వామాధవావాదివిఘ్నరాట్ ।
మృగేశకమలా దక్షం గుహామమ్భోరుహాసన ॥ ३१०
జయోఽగ్నిర్వాయుర్వైదేశముఖో గరుడవాహనః ।
బన్ధుపీతపవిత్రాహ్వామధుసూదనవైజయాః ॥ ३११
గోపనో భార్గవాకారశుక్లోదయహుతాశనాః ।
పీతోతదేహాకమలవిఘ్నవిక్రమమాధవాః ॥ ३१२
గోపనం ‖సోమబన్ధుశ్చ కరిగోపనయష్టయః ।
దినేశమృతధామాహ్వా దష్టిశఙ్ఖమధుద్విషః ॥ ३१३

---

* గుహాదృష్టిః. † వైరాజస్పర్శపఞ్చమః । § పదధ్వంసస్తథా. ❡ విడమ్బితమ్. ♦ నాసిక్యం బన్ధురత్రిం చ. ‖ సోమ.

విష్వ్నవాయూ తథా గోపకమలౌ శతురిదాహకః ।
* ధ్వాన్తశఙ్ఖౌ మధౌ హంసౌ పద్మకో౽ధాగ్ని మారుతౌ ॥ ౩౧౪
ఆదిశ్చక్రీ సుబన్ధుశ్చ పీతస్స్వర్ణపురాన్తకః ।
† ఉదయో యాన్తరామౌ చ వైరాజపవనాగ్నయః ॥ ౩౧౫
ఆదిః ఖర్వతనుబన్ధు పీతపద్మమధుద్విషః ।
పాటలం పశ్చిమం పద్మనాభం వైధరమాధవౌ ॥ ౩౧౬
భల్లాయుధం గదీ కుమ్భ వైరాజమృగవల్లభాః ।
శ్రీవత్సమగ్నిమీకారం కుమ్భం పీతద్వయం తథా ॥ ౩౧౭
సుభద్రగోపనౌ శఙ్ఖమన్దరౌ దినకృత్తథా ।
అచాం చతుర్దశం జన్మ శశాఙ్కమృగవల్లభాః ॥ ౩౧౮
హుతాశగోపదక్షాహ్వామాధవ్యశ్చ గుహాలయః ।
వైరాజయుగసప్తార్చిర్దశ దేవహుతాన్తిమాః ॥ ౩౧౯
అనలో యష్టిసహితో బీజమస్య సమీరితమ్ ।
శరభఙ్గఋషిస్తస్య వరివం ఛన్ద ఈరితః ॥ ౩౨౦
ఇపో౽త్రయస్త్రిస్మిన్ చతుశ్శతమితాక్షరే ।
పుంసో రామావతారస్య పరస్య పరమాత్మనః ॥ ౩౨౧
చతుశ్శతార్ణరూపో౽యం మాలామన్త్రస్సముద్ధృతః ।
యథాపురం పురశ్చర్యా సిద్ధిశ్చైవ యథాపురమ్ ॥ ౩౨౨

❖ భరతాదీనాం మన్త్రనిర్దేశః. ❖

అన్యేషాం భరతాదీనామితరవ్యూహనామభిః ।
ఆత్మశీర్షైశ్చతుర్థ్యన్తైర్నామాని సహితాని చ ॥ ౩౨౩
చతుర్థ్యన్తాని వాచ్యాని మన్త్రరూపాణి పద్మజ ।
§ బీజాన్యాద్యక్షరాణ్యేవ సానుస్వారాణి యోజయేత్ ॥ ౩౨౪

---

* యాన్త. † ఉదయో రన్తరామౌ వైరాజతేపవనాగ్నయః ।
§ బీజాద్యాన్య.

సీతాదీనాం చ దేవీనాం చతుర్థ్యన్తాస్సమాహ్వయాః ।
* మన్త్రిష్ఠరేతిపర్యన్తో బీజాన్యాద్యక్షరాణి చ ॥ ౩౨౫
శ్రీమన్త్రివత్పురశ్చర్యా తద్వచ్చ ఫలసమ్భవః ।

బలరామమన్త్రః.

రామస్య బలభద్రస్య మనుస్సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౩౨౬
సప్తార్ణం పదముచ్చార్య తతః పశ్చాదుదీరయేత్ ।
రామాయేతి చతుర్థ్యన్తం బలభద్రపదం తథా ॥ ౩౨౭
బీజమస్యోచ్యతే బ్రహ్మా జృమ్భలం పులహం తథా ।
సానుస్వారో హృషీకేశః పైఙ్గలస్యాదృషిః స్మృతః ॥ ౩౨౮
ఛన్దః పూర్వవదేవస్యాద్దేవతా ముసలాయుధః ।
రామః కమలపత్రాక్షో బీజమేవాఙ్గపద్ధతిః ॥ ౩౨౯
లక్షాణ్యక్షరసఙ్ఖ్యాని † భవేన్మన్త్రస్య సిద్ధయే ।
ఫలమిష్టమవాప్నోతి పాతాలగమనాదికమ్ ॥ ౩౩౦
చతుర్వర్గఫలావాప్తేః ఫలమస్య కరేస్థితమ్ ।

కృష్ణస్య మన్త్రః.

యాదవస్యాథ కృష్ణస్య మన్త్రస్సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౩౩౧
ఉద్గీథముచ్చార్యముఖే స్పర్శాది తదనన్తరమ్ ।
ఋతధామా తతః పశ్చాత్క్రోధరూపమనన్తరమ్ ॥ ౩౩౨
వనమాలినమాకారం శ్వసనం విష్ణుమస్తకమ్ ।
సత్యాన్తమితి షడ్వర్ణా మన్త్రస్య కథితా మయా ॥ ౩౩౩
బీజం కమలమాద్యం స్యాత్సప్తార్చిస్తదనన్తరమ్ ।
ఔర్వః పశ్చాత్సయష్టిస్స్యాదేతేనైవాఙ్గకల్పనా ॥ ౩౩౪

---

* మన్త్రషష్ఠేతి-పర్యన్తో. † జపేన్మన్త్రస్య.

సనకోఽస్య భవేదృషిః ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ।
దేవతా భగవాన్ కృష్ణః పురశ్చర్యా చ పూర్వవత్ ॥ ౩౩౫
ఫలాని పూర్వముక్తాని నాన్యాన్యాద్యుచ్యతే పునః ।

❖ గోవర్ధనమన్త్రః. ❖

గోవర్ధనాఖ్యమన్త్రస్య వర్ణోద్ధారః ప్రదర్శ్యతే ॥ ౩౩౬
వేదాదిం పూర్వముచ్చార్య ప్రథమే స్పర్శపఞ్చకే ।
తృతీయం యాదిషు తథా స్వరేషు చ *చతుర్ముఖమ్ ॥ ౩౩౭
సద్గ్రీవం గదినం బ్రహ్మసాధనం చ సుధారసమ్ ।
ఆదిం సప్తార్చిషం పుణ్యం §మకరం తదనన్తరమ్ ॥ ౩౩౮
భద్రబాహుం ద్వితీయం చ శ్వసనం ముఖమన్వతః ।
నత్యన్తమేవముద్ధారః కథితో నవవర్ణకః ॥ ౩౩౯
మన్త్రస్తదేవ బీజాది సాధనం ఫలమీరితమ్ ।

❖ గోపాలమన్త్రః. ❖

గోపాలమన్త్రస్యోద్ధారః కథ్యతే కమలాసన ॥ ౩౪౦
ఛన్దసామాదిముచ్చార్య తృతీయం స్పర్శసంజ్ఞితమ్ ।
ఓతదేహం పవిత్రం చ వామనం కకుభం తతః ॥ ౩౪౧
అనిరుద్ధం విఘ్నరాజ మకారం యాదసాంపతిమ్ ।
ఆద్యం పులహమావృత్తం స్పర్శోపాన్తం చ గోపనమ్ ॥ ౩౪౨
ప్రభఞ్జనం స్వరేష్వాదిం రరాన్తో మనురీరితః ।
బీజం తృతీయం స్పర్శానాం పీతం తుర్యమచామతః ॥ ౩౪౩
నాసిక్యమఙ్గాని పునర్గోపనం ఖడ్గసంజ్ఞితమ్ ।
ముఖ్యం స్పర్శాదిమనలం గోపనం ‖స్పర్శనం తథా ॥ ౩౪౪
ఆద్యం రరాన్తం ప్రథమం తదేవాఙ్గమనన్తరమ్ ।
విపూర్వమధికం పశ్చాదఙ్గం త్రైలోక్యపూర్వకమ్ ॥ ౩౪౫

---

* చతుర్దశ. § మాకారం. ‖ శ్వసనం.

రక్షణేతి చతుర్థ్యన్తం తద్విభక్త్యన్తమన్వతః ।
అసురాద్యన్తకపరం పదం సర్వాద్యనన్తరమ్ ॥ ౩౪౬
గ్రహాం నివారణాయేతి హుంఫడన్తమితీరితమ్ ।
మన్త్రస్య నారదో ద్రష్టా విరాట్ఛన్దశ్చ దేవతా ॥ ౩౪౭
కృష్ణావతారో భగవాన్ జపస్థానం పురోదితమ్ ।
* సహస్రశః ప్రతిష్ఠానం జపః ప్రోక్తశ్చతుర్ముఖ ॥ ౩౪౮
జపాత్సిధ్యతి మన్త్రోఽయం సాధయత్యఖిలం ఫలమ్ ।

❖ మన్త్రాన్తరమ్. ❖

ఆశ్చర్యమపరం మన్త్రం వక్ష్యామి కమలాసన ॥ ౩౪౯
ఉచ్చార్య ప్రణవం పూర్వం § మాధరం తదనన్తరం ।
చతుర్థ్యన్తముదీర్యాథ తద్విభక్త్యన్తమద్భుతమ్ ॥ ౩౫౦
భోగేశ్వరపదం తద్వత్తద్వ ❛ చ్చ క్రిపదం తతః ।
సువర్ణాదిధ్వజాన్తం చ పదం తాదృగ్విభక్తికమ్ ॥ ౩౫౧
పీతాదివాసశ్శబ్దాన్తం వాసుదేవపదం తతః ।
తద్విభక్తిశిరో యోజ్యం నత్యన్తో మనురుద్ధృతః ॥ ౩౫౨
♦ పూర్వమఙ్గాని యోజ్యాని పూర్వవన్నాతిరిచ్యతే ।
ఋషిశ్ఛన్దో దేవతా చ పూర్వవత్ఫలమేవ చ ॥ ౩౫౩
ధర్మార్థకామమోక్షాది నేహాభూయః ప్రతన్యతే ।

❖ మాలామన్త్రః ❖

మాలామన్త్రం తావదర్ణం దేవస్య మధువిద్విషః ॥ ౩౫౪
కృష్ణావతారరూపస్య చతుర్వర్గఫలప్రదమ్ ।
ఉద్ధరామి యథా ‡ తత్వం యథా తదవధార్యతామ్ ॥ ౩౫౫

* సహస్రాంశ. § మాధారమ్ ❛ చ్చత్రిపదమ్: ♦ బీజ. ‡ తథ్యం.

* నిగమాది ద్విషట్కార్ణం సరోజమమృతధామకమ్ ।
క్రోధం ప్రచణ్డం మధుభిచ్ఛఙ్ఖకుమ్భబుతాన్వితాః ॥ ౩౫౬
§ క్రోధశ్చణ్డక్రమశ్చ కుమ్భశఙ్ఖాగ్ని మధుసూదనాః ।
దరశ్రీవత్స ఏకైక క్రోధస్సూక్ష్మ మతశ్చ పరమ్ ॥ ౩౫౭
వాసుదేవో గదీ పాపహాననం చ చతుర్గతిమ్ ।
అగ్నిబిన్దు విరిఞ్చ్యాది దేవాశ్శఙ్ఖమచాం ముఖమ్ ॥ ౩౫౮
పవిత్రమగ్నిమధుభి ద్భద్రపాణిద్వయం పునః
వైధరం పశ్చిమవసుం దక్షేన్దు భువనాత్మకమ్ ॥ ౩౫౯
సూక్ష్మచతు గతిస్సోమశ్చ కుమ్భాగ్ని సగుహోలయా ।
పవిత్రగోపనౌ వాయుం పశ్చిమాగ్నిం మధుద్విషః ॥ ౩౬౦
వైరాజ మాధవీవిఘ్నస్సారఙ్గాసిధరాశ్చ పరః ।
బన్ధువైరాజహుత ‡ భుక్పఙ్క్తా త్మద్విరదా ◆ ననాః ॥ ౩౬౧
గోపన శ్శఙ్ఖదినకృద్భృత వైధరమారుతాః ।
అబ్జోతదేహోవద్రిశ్చ ¶ యాన్తభద్రత్రివిక్రమాః ॥ ౩౬౨
మాహేన్ద్రిశఙ్ఖ మధుభిన్మారుతాశ్చ కకుభావ్యయాః ।
భృగుగోపనవిఘ్నేశజన్మ ॥ హాన్తైణసంహితాః ॥ ౩౬౩
మారుతో గోపనో వాయురిన్దు భాస్కరమైన్దవమ్
బుతం లక్ష్మీం మహామాయాం క్రోధాగ్ని వరుణాహ్వయాః ॥
అత్రివిఘ్నద్వయం శఙ్ఖో ద్విరదస్సూక్ష్మలోచనః ।
శ్రియశ్చ పతిం తథా జన్మహన్తారం వక్రతుణ్డకమ్ ॥ ౩౬౫
హుతాశచణ్డమధుభిద్దరశుక్లదినేశ్వరాః ।
కాలాత్మా ప్రతిమాకారజయపావకభద్రకాః ॥ ౩౬౬
ఉద్వైక శ్చతురమృతవిక్రమా విధిపావకౌ ।
దక్షో విధిశ్చతర్ధామా దక్షగోపనమబ్జజ ॥ ౩౬౭

---

* నియమాది. § క్రోధా చణ్డా. ‡ భుక్పన్నగద్విరదాననాః.
◆ త్మనః. ¶ యాన్తభద్రస్త్రివిక్రమాః. ॥ హృద్వేణు సంజ్ఞితాః ।

శఙ్ఖమాదిం గదధ్వంసం మాహేన్ద్రిం పఞ్చబిన్దుకమ్ ।
సధ్రువం చెన్దిరాబీజం పుష్టిబీజం తతగ పరమ్ ॥ ౩౧౮
కామబీజం పాశబీజం శ్రీవత్సం బిన్దుమస్తకమ్ ।
చక్రఖడ్గ ధరో బ్రహ్మో పద్మనాభోఽథ పశ్చిమః ॥ ౩౧౯
* వైరాజ దక్షకమల శ్రీధరాగ్గ పీతవామనాః ।
ఇన్దిరాపాపహాననా గోపనా విత్తవర్ధనాః ॥ ౩౨౦
మధుసూదన నాసిక్యకుశేశయరమాధరాః ।
శ్రీవత్సద్వన్ద్వబహులవిత్తేశమధువిద్విషః ॥ ౩౨౧
కపిధ్వజో గదీ యాన్తదక్ష శ్రీధర † చన్ద్రిమాః ।
పీతాదిదేవశ్శీతాంశుమార్గయా కమలమబ్జజ ॥ ౩౨౨
మనుదర్ఘోతదేహా చ దృష్టిశ్శఙ్ఖఘటాహ్వయః ।
మాయా కరాలామీకార చణ్డార్ణవసుమస్తకమ్ ॥ ౩౨౩
నాదాదిం పశ్చిమం పద్మనాభం వైరాజవిక్రమౌ ।
పావకం చోర్ధ్వలోకేశం పశ్చిమం చాప్రమేయకమ్ ॥ ౩౨౪
భువనవిక్రమమాహేన్ద్రీభల్లాయుధసుధారసాః ।
విఘ్నమన్దరవిఘ్నేశమాధవీసుప్రతిష్ఠితాః ॥ ౩౨౫
కుమ్భోదరామశుభద పీయూషాగ్ని గుహాలయాః ।
పశ్చిమాననవిఘ్నేశ మాయామన్దర యుగ్మకాః ॥ ౩౨౬
వసుమూర్ధా మహేన్ద్రాది దేవాగ్గ ♦ కపిలసంయుతాః ।
జృమ్భలో యాన్తసుభగ హుతాశధనదాగ్గ పరః ॥ ౩౨౭
గోవిన్ద విఘ్నభువన విధిగ్గ పశ్చిమసంజ్ఞితాః ।
సప్తార్చిగ్గ పీతవర్ణాభం దేవరో మతిమాంస్తథా ॥ ౩౨౮
శఙ్ఖగోపనవైరాజ శ్రీధరో ధనదాభిధః ।
మధుద్విట్కుఞ్జర ముఖచతుర్గతిసపన్నగాః ॥ ౩౨౯

---

* వైధరం దక్షకమలశ్రీధరాగ్గపీతవామనౌ. † పశ్చిమాః.

♦ కమలసంభవ-పమలసంయుతః.

భద్రహస్తో మధుద్వేషీ గదధ్వంసీ ద్వయాన్వితః ।
భద్రపాణిస్తథాపుణ్యాం సరసీరుహసమ్భవ ॥ ౩౮౦
సుధారసో వసుభూర్మిగోర్పనాఖ్యమతః పరమ్ ।
కరాలబిన్దువిఘ్నేశా పఞ్చబిన్దు *శుభాహ్వయాః ॥ ౩౮౧
మధుహన్తా తథా బ్రహ్మా మాయా విఘ్నాశ్చ వామనాః ।
యాన్తమాధవపీయూషవైరాజాః పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౩౮౨
శశాఙ్కకమలౌ భద్రపాణి †దృగ్రైవధరాన్వితాః ।
పణేశకుమ్భదృక్సశ్రీ శ్రీధరాశ్చాన్తయాదికాః ॥ ౩౮౩
గదీ చ ఋతధామా చ దినకృద్వరుణో మృగః ।
వైరాజం మధుహన్తారం §విష్ణ్వాఘం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౩౮౪
మానుషేశం తథా దక్షం మధుసూదనవైధరౌ
ఋతేశభువనౌ యాన్తం మధుశత్రు ¶హిమాలయాః ॥ ౩౮౫
ఉదయోఽగ్ని పవిత్రాశ్చ బన్ధుశ్రీమధువిద్విషః ।
వక్రతుణ్డా విరిఞ్చౌ ద్వౌ హృషీకేశ శుభాభిధౌ ॥ ౩౮౬
♦భాన్తాది దేవసుముఖౌ పుణ్డరీక విదర్భితౌ ।
పూర్ణచన్ద్రం ‖సరామం చ వైధరం మోహనాశనమ్ ॥ ౩౮౭
పీయూషరామదృక్ శఙ్ఖ మధుశత్రు ధనాధిపాః ।
స్వాహోధరం వైధరం చ గోవిన్దం విజయాభిధమ్ ॥ ౩౮౮
శ్వసనో దృష్టి మదుభిద్దైరమ్భమకరాలయాః ।
కుశేశయమదుద్వేషి పీతమాధవమారుతాః ॥ ౩౮౯
అచాం ద్వితీయం నృహరిం వసుమస్తకమఞ్జజ ।
ɥసూక్ష్మదృక్ సోర్ధ్వలోకేశ వైరాజమధువిద్విషః ॥ ౩౯౦
పాపహన్తా తథా సోమదక్షాకరవిదర్భితౌ ।
అచాం ద్వితీయమనలం కమలామృతవైజయాః ॥ ౩౯౧

---

* గుహాహ్వయాః. † స్రగ్రైవ. § విష్కమ్భం. ¶ గుహాలయాః.
♦ హాన్తాది. ‖ సమారం చ-మాధరం చ. ɥ 'సూక్ష్మదృక్'-ఇత్యాది మధుద్విషః" ఇత్యన్తం సార్ధశ్లోకత్రయం క్వచిన్నాస్తి.

ద్వయం బన్ధం తథా దక్షం స్కన్దనాగ్నిత్రివిక్రమమ్ ।
స్వయమ్భ్వాబ్జజన్మహస్తౌ చ పీయూషాగ్నిమధుద్విషః ॥ ౩౯౨

దృష్టివిక్రమ * యాన్తౌ చ కుమ్భబన్ధుం చతుర్ముఖః ।
అత్రిమారుతమాకార భద్రహస్తౌ స్వవిక్రమాః ॥ ౩౯౩

వక్రతుణ్డానిలౌ విఘ్నదృగ్గి నేశద్వయం తథా ।
కుఞ్జరాస్యం పశ్చిమాస్యం వక్రతుణ్డం తథాక్షరమ్ ॥ ౩౯౪

మన్దరస్సవరో ధశ్చ † గదీ చ ఋతథా రవిః ।
ప్రచణ్డాపి § ణ్డమాకార మధుభిద్వరుణాభిధమ్ ॥ ౩౯౫

అచామేకాదశం లక్ష్మ ముద్ధృత్య కమలాసన ।
సమీర ‡ కలశౌ బన్ధుసుభగౌ మకరాలయమ్ ॥ ౩౯౬

◆ సకవిం పాణ్డరరుచిం మారుతామృతవిక్రమాః ।
॥ ఏకాదశ్యాన్తమదుభిచ్ఛుక్లశజ్ఞౌ న్దవస్తథా ॥ ౩౯౭

ఫుల్లలోచన ∫ మోకారఖేటకీ మారుతాభిధః ।
సుభద్రవసువిఘ్నేశ వైధరాః ప్రేతనాయకాః ॥ ౩౯౮

౨ సరామవిఘ్నదృగ్దక్ష మధుసూదనమన్వతః ।
యాన్తవాయుధనాధ్యక్షరమాధరగణాధిపాః ॥ ౩౯౯

భుజఙ్గహుతభుక్పృణ్యా దక్షద్వివసుగోపనాః ।
సుభగౌ మన్దరద్వన్ద్వ మగ్నిభద్రకరాహ్వయమ్ ॥ ౪౦౦

౬ బన్ధుమస్తకపఞ్చాన్తౌ విష్కమ్భద్విరదాననాః ।
విక్రమో దక్షహుతభుగ్భృహ్మసాధనమబ్జజ ॥ ౪౦౧

వక్రతుణ్డధరౌ శుక్ల కుమ్భాగ్నిద్విరదాననాః ।
మధుసూదనపఞ్చాన్త పశ్చిమా ఋతమన్దరాః ॥ ౪౦౨

వైధరోఽగ్ని శిరాశ్శఙ్ఖ శుక్లకుమ్భవపుశ్శిరాః ।
సూక్ష్మదృక్పోఽర్ధహ్వావిజయ వరుణా విత్తవర్ధనాః ॥ ౪౦౩

---

* యాన్తశ్చ. † ధాహోఽ్వ గదీ చక్రీ తథా. § ణ్డికా. ‡ కమలౌ. ◆ సధుశివం. ॥ ఏకదృక్ధాన్త. ∫ మోఙ్కార. ౨ సమార. ౬ మధు-మస్తకపఞ్చాఙ్గ.

యష్టిం సరోరుహాం యాన్తం పశ్చిమాగ్నిస్సమన్దరాః ।
ద్యుమణిస్సధుగ్రీవం శుక్లం వరుణో * దరమన్వతః ॥ ౪౦౪
ఓతదేహం తథా దక్షం వక్రతుణ్డం కరాలకమ్ ।
అగ్నిరేకాశ్రీవత్స కుమ్భాగ్నిసహాపశ్చిమౌ ॥ ౪౦౫
ఋతం ఖడ్గాయుధం గోపపాశపాణిజనార్దనాః ।
† అత్రిం శ్రీవత్సమనలం వాయుం శుక్లం జలాశయమ్ ॥ ౪౦౬
వసుం మధుద్విషం చన్ద్రిం శ్రీధరోగ్నిశ్చతుర్ముఖః ।
§ సంప్రసారణవైరాజవసుశుక్లమధుద్విషః ॥ ౪౦౭
వైధరో భద్రచణ్డాంశు శ్వసనౌ దక్షశ్రీధరౌ ।
చక్రీ సమన్దరమచాం పఞ్చమం కమలోద్భవ ॥ ౪౦౮
ఉదయం విష్ణునయనావాదిఖడ్గధరా రమా ।
వైరాజపద్మాహుతభుక్పఞ్చ బిన్దుధనాధిపాః ॥ ౪౦౯
‖ అగ్నిరుగాత్మ్రి మధుభిద్భృదయాహ్లాదమతురమ్ ।
గదధ్వంసం శ్రియః కాన్తం వనస్రక్ససమీరణమ్ ॥ ౪౧౦
కుమ్భవిక్రమ పఞ్చాన్త ఋతభాస్కరవైజయాః ।
భువనోఽమృతవైరాజ వసుభల్లకరాలకాః ॥ ౪౧౧
వైరాజ జన్మహాన్తారం ద్విరదగ కుమ్భవైజయాః ।
స్వశిరోగ్నిం తథా శుక్లపీతకుమ్భా స్వయామినీ ॥ ౪౧౨
నాథం రమాధరం విష్ణుమాయాం చైవ సరోరుహామ్ ।
పలుతాశకపిలాక్షౌ ద్వౌ పశ్చిమ వ్రతధానిలౌ ॥ ౪౧౩
ఛలధ్వంసీ పవిత్రాహ్వా హ్వాపీ కేశహుతాశనమ్ ।
♦ కాన్తాదిపీతఫణభృద్దక్షవామనమస్తకాః ॥ ౪౧౪
హైరమ్బోఽగ్నిమధుద్వేషీ శుభదోదరమైన్దవమ్ ।
పాటలద్వన్ద్వమోక్షాకరచణ్డాంశుకపిలాక్షరమ్ ॥ ౪౧౫

* దయ. † అగ్నిం. § బ్రహ్మా. ‖ అనిరుద్ధాత్మ. ♦ మాన్తాది.

* కమలోగ్నిస్సభువన దక్షగోపనయష్టికాః ।
హుతాశతార్క్ష్యమధుభి న్నాసిక్యం చతురానన ॥ ४०६
శ్రీబీజంచ గదధ్వంసం పీతౌవం ధ్రువమాదిమత్ ।
పాటలోబన్ధువిజయ వైరాజమ్మృగవల్లభాః ॥ ४०७
† కకుభో మాధవపరం రరాన్తో మనురీరితః ।
నారదోఽస్య మునిర్ద్రష్టా వరివం ఛన్ద ఈరితః ॥ ४०८
దేవతా దేవదేవేశగ కృష్ణగ కమలసమ్భవ ।
అఙ్గాని పూర్వవచ్చాస్య పురశ్చర్యా చ పూర్వవత్ ॥ ४०९
జాతిపుష్పైర్బిల్వ § ఫలైస్సమిద్భిర్హోమమాచరేత్ ।
ఛాయాయాం బిల్వవృక్షస్య జపహోమాదికం భవేత్ ॥ ४१०
అణిమాదికమైశ్వర్యం పురుషార్థ చతుష్టయమ్ ।
ఫలం దదాతి మన్త్రోఽయం మన్త్రవిద్భిస్ససాధితః ॥ ४११

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రె మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదె
మత్స్యాదిమూర్తి మన్త్రకథనం నామ
సప్తవింశోఽధ్యాయః.

* కమలోభువనం దక్షం గోపనాయన యష్టికాః. † కకుబైన్ద్రాయవపరం. § పుష్పైః.

అష్టావింశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవాన్ —

❖ యజ్ఞమూర్తిమన్త్రః ❖

హే బ్రహ్మన్ యజ్ఞవపుషమన్త్రస్సంప్రతి కథ్యతే ।
మహాఫలం ప్రోచ్యమానమిమం త్వమవధారయ ॥ ౧

ఆత్మనే ఇతి పర్యన్తమష్టాక్షరవదుద్ధరేత్ ।
కాలాద్యనలమధ్యం చ విగ్రహాన్తం పదం తతః ॥ ౨

చతుర్థ్యన్తో మూర్తిశీర్షణం యజ్ఞాదిపదమన్వతః ।
తద్విభక్త్యన్తమపరం రరాన్తం మనురీరితః ॥ ౩

బీజమస్యానలం ముఖ్యమనుస్వారాన్తముద్ధరేత్ ।
అఙ్గాని చానలాదీని షడ్భారాన్తాన్యనుక్రమాత్ ॥ ౪

సానుస్వారాణి యోజ్యాని క్రతుర్ద్రష్టా విరాట్పునః ।
ఛన్దశ్చ యజ్ఞమూర్త్యాత్మా దేవతా భగవాన్ హరిః ॥ ౫

లక్షత్రయం జపగ్కాయోర్ మన్త్రస్యాస్య ప్రసాధనే ।
ఫలం ప్రసూతె ధర్మాదిపురుషార్థ చతుష్టయమ్ ॥ ౬

❖ అన్నాధిపతిమన్త్రః. ❖

అన్నాధిపతిమన్త్రస్య ప్రభావో రూపమేవ చ ।
కథ్యతే సంప్రతి బ్రహ్మన్ న వాచ్యం యస్య కస్యచిత్ ॥ ౭

ప్రణవాదిమర్ణనుస్స్వార్ విశేషస్తూచ్యతేఽధునా ।
* ముఖ్యమర్ణం భద్రపాణిం ద్విరుక్తం తదనన్తరమ్ ॥ ౮

ఆదిదేవం ధనపతిం మాయామ్ముద్ధృత్య పశ్చిమమ్ ।
విష్ణుం విజయనామానమాద్యం వాయుమనన్తరమ్ ॥ ౯

దేవదత్తం చ దక్షాదిమాద్యం దక్షం పునస్తథా ।
ఆదిదేవం మనుష్యేశం ద్విరుక్తం ముఖ్యమన్వతః ॥ ౧౦

---

* ముఖవర్ణమ్.

మన్దరం పాపహానమ్మృతథా వైష్ణవాతురమ్ ।
శఙ్ఖమాదిమచామన్వగ్ద్వగ ప్రోక్తం ప్రేతనాయకమ్ ॥ ౧౧
ప్రణవాదిం రరేత్యన్తమితి మన్త్రం చతుర్ముఖ ।
బీజమస్య ప్రవక్ష్యామి ద్వాదశాత్మానముద్ధరేత్ ॥ ౧౨
జ్వలనం వామనం బిన్దుమేతదేవాఙ్గముచ్యతే ।
ఆకారాదిక్రమాద్దీర్ఘస్వరశక్తి నిశేష *కృత్ ॥ ౧౩
అస్త్రి విశేషా ష్ణశ్చ విసర్గశ్చ సమీరితః ।
వ్యాసో ద్రష్టాస్య మన్త్రస్య ఛన్దస్తు బృహతీ తథా ॥ ౧౪
దేవతాన్నపతిః ప్రోక్తో మన్త్రస్యాస్య చతుర్ముఖ ।
అన్యథా శృణు వక్ష్యామి † బహ్వన్నఫలదం శుభమ్ ॥ ౧౫
నత్యన్తం ప్రణవం పూర్వం వరుణం చ త్రివిక్రమమ్ ।
క్రోధరూపం ప్రచణ్డం చ విష్ణుం వరుణమన్వతః ॥ ౧౬
మాధవం పూర్ణచన్ద్రం చ పీయూషాత్మానమేవ చ ।
ఆదిం వైశ్వానరం ముఖ్యం పవిత్రం ప్రణవాది చ ॥ ౧౭
ఏకనేత్రమకారం చ శ్వసనం మాధవం తతః ।
మన్దరం ప్రణవాద్యం చ దీప్తిమన్తం చతుర్ముఖ ॥ ౧౮
గోపనం జృమ్భలం విష్ణుం మాహేన్ద్రం గోపనం తతః ।
వాయుమాద్యం రరాన్తం చ వర్ణోద్ధార ఇతీరితః ॥ ౧౯
బీజమఙ్గాని పూర్వోక్తమృషిరస్య పరాశరః ।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం దేవతాన్నపతిర్భవేత్ ॥ ౨౦
పూర్ణేన్దుబిమ్బమధ్యస్థే సితపద్మే వికస్వరే ।
ఆసీనం ధవలాకారం నీలకుఞ్చితమూర్ధజమ్ ॥ ౨౧
దుకూలక్షౌమవసనం బాలయోగ్య § విభూషణమ్ ।
కలధౌతమయం పాత్రం పాయసాన్నేన పూరితమ్ ॥ ౨౨

* విత్. † బహ్వర్ణ. § విభూషితమ్.

బిభ్రాణం దక్షిణే హస్తే దధ్యోదన మథేతరే ।
ధ్యాయేల్లక్షత్రయం ధీమాన్ జపేత్తద్గతమానసః ॥ ౨౩
అనేన జుహుయాచ్చాగ్నౌ నియతం మన్త్రవిత్తమః ।
బహ్వన్నత్వమవాప్నోతి సర్వమిష్టం లభేత చ ॥ ౨౪

శక్తీశమన్త్రః

శక్తీశమన్త్రమధునా కథయామి చతుర్ముఖ ।
ఆదితస్సప్తవర్ణానాముద్ధారᳶ పూర్వమీరితః ॥ ౨౫
క్రోధనం హృదయాహ్లాదం భువనం భాస్కరం తతః ।
గుహాలయమనుస్వారం రవిమగ్నిం చ మారుతమ్ ॥ ౨౬
సయష్టిం పీతమాద్యర్ణం కమలం క్రోధరూపిణమ్ ।
మాధవీం పఞ్చబిన్దుం చ హననం చాప్రమేయకమ్ ॥ ౨౭
వైరాజమప్రమేయం చ పురుషాత్మా చ మాధవః ।
నారాయణం చతుర్థ్యన్తం రరేతి మనురీరితః ॥ ౨౮
అంశుమాన్ వీతిహోత్రశ్చ వామనో బిన్దుమస్తకః ।
అఙ్గం చ బీజం పూర్వోక్తమృషిశ్చాపి పరాశరః ॥ ౨౯
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం శక్తీశో దేవతా తథా ।
జపేద్ద్వాదశ లక్షం తు ప్రాప్నుయాత్సర్వమీప్సితమ్ ॥ ౩౦

కాలనేమిమన్త్రః.

కాలనేమిమనుర్బ్రహ్మన్ కథ్యతే సర్వసాధకః ।
ఆద్యవర్ణాᳶ పూర్వవత్సప్త పీయూషాత్మా త్రివిక్రమః ॥ ౩౧
ఉగ్రదేహᳶ ప్రచణ్డశ్చ విష్ణుᳵ కలశమాధవౌ ।
కమలం గోపనయుతం మహేన్ద్రం విష్ణుమస్తకమ్ ॥ ౩౨
విఘ్నేశం * దేవదత్తం చ దక్షం మాయాపరిష్కృతమ్ ।
† పతఙ్గమ్మృతధామానం వైధరం చ చతుర్గతిమ్ ॥ ౩౩

---

* దేవదేవం చ. † పతఙ్గామృత.

ఆద్యం సుధారసం మాయాపుత్రిగోఽపనహవ్యవాట్ ।
ఆద్యం సుముఖ * మాద్యం ప శ్వసనం చాప్రమేయకమ్ ॥ ౩౪
హుంఫడన్తం రరపరం మనురేవం సముద్ధృతః ।
బీజం వక్ష్యే దినకరం భువనం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ౩౫
క్రుద్ధాది పూర్వవచ్చాఙ్గం నారదో మన్త్రదర్శనః ।
ఛన్దో విరాట్ దేవతా చ కాలనేమిశ్చతుర్ముఖ ॥ ౩౬
జపసఙ్ఖ్యాఫలం చాపి ద్విషట్కాక్షరవద్భవేత్ ।

❖ త్రైలోక్యమోహనమన్త్రః ❖

త్రైలోక్య మోహనం మన్త్రం కథయామి యథాతథమ్ ॥ ౩౭
ఉద్గీథం కమలం పీతం వామనం † ధ్రువమస్తకమ్ ।
ఏకాక్షరో మనురయం దేవతాఙ్గమనుక్రమాత్ ॥ ౩౮
షడ్భిర్యుక్తమచామాద్యైస్సానుస్వారం ప్రయోజయేత్ ।
ఋషిర్వృద్ధమనుశ్ఛన్దో దేవీ గాయత్రమీరితమ్ ॥ ౩౯
త్రైలోక్యమోహనో దేవో దేవతా జపతర్పణమ్ ।
హోమశ్చ ఫలమప్యస్య నిధిస్థానోపలమ్భనమ్ ॥ ౪౦
జపేద్భూయస్తథా సర్వం దుర్లభం ఫలమశ్నుతే ।

❖ తస్యైవ మన్త్రాన్తరమ్. ❖

షోడశార్ణో మనుర్బ్రహ్మా త్రిలోకీమోహనాత్మకః ॥ ౪౧
ఉచ్యతే పూర్వవత్సప్తవర్ణానాద్యాన్ సముద్ధరేత్ ।
త్రైలోక్య మోహనపదం చతుర్థ్యన్తం తతః పరమ్ ॥ ౪౨
తద్వ్యభక్తిపదం విష్ణుపదం స్వాహాన్తముద్ధరేత్ ।
మనురేష స పవాఙ్గం బీజం పూర్వవదీరితమ్ ॥ ౪౩
మునిః పులస్త్యశ్ఛన్దశ్చ దేవతా పూర్వవత్తథా ।
జపసఙ్ఖ్యా ఫలం చైవ మూలమన్త్రవదిష్యతే ॥ ౪౪

---

* మాకారం. † బిన్దు.

మన్త్రో నవాక్షరశ్చాన్యస్త్రిలోకీమోహనాత్మకః ।
త్రైలోక్యమోహనపదం చతుర్థ్యన్తం నమస్తథా ॥ ౪౫
బీజమఙ్గమయం చైవ సర్వకామఫలప్రదమ్
* నిగమాదిం చతుర్థ్యన్తం పదం త్రైలోక్యమోహనమ్ ॥ ౪౬
అంశుమాలినమగ్నిం చ పఞ్చబిన్దుం సయష్టికమ్ ।
శఙ్ఖినం పులహం పఞ్చ బిన్దుయష్టిసమన్వితమ్ ॥ ౪౭
తద్బీజం చ ద్విరభ్యస్య నతిశ్చ తదనన్తరమ్ ।
ద్వాదశార్ణాత్మకో మన్త్రస్త్రిలోకీమోహనాత్మకః ॥ ౪౮
ప్రత్యక్షరం లక్షజపో ద్వాదశాక్షరవత్ఫలమ్ ।

❖ కామకామేశ్వరీమన్త్రః. ❖

కామకామేశ్వరీ నామ మన్త్రస్సర్వఫలప్రదః ॥ ౪౯
ఉద్గీథం పూర్వముచ్చార్య భాస్కరం జ్వలనం తతః ।
మహామాయాం యష్టియుతామిత్యేకాక్షరముద్ధరేత్ ॥ ౫౦
ఏతదేవాఙ్గముదితం శౌనకో మునిరుచ్యతే ।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం దేవతా పురుషోత్తమః ॥ ౫౧
లక్షమేకం జపేన్మన్త్రీ సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్ ।
శఙ్ఖకున్దేన్దుధవలం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్ ॥ ౫౨
గరుడారూఢమారోప్య దేవీం వామోరువిష్టరే ।
దాడిమీకుసుమప్రఖ్యాం సర్వాకల్పపరిష్కృతామ్ ॥ ౫౩
పాశాఙ్కుశధరాం లక్ష్మీం కామవిహ్వలలోచనామ్ ।
కామకామేశ్వరీమేవ ధ్యాయేదేకాగ్రమానసః ॥ ౫౪

❖ త్రైలోక్యమోహనమాలామన్త్రః. ❖

త్రైలోక్యమోహనం నామ మనుస్సంప్రతి కథ్యతే ।
బ్రహ్మాకోశముదీర్యాదౌ నత్యన్తం తదనన్తరమ్ ॥ ౫౫

---

* అత్ర-"కామకామేశ్వరీ" ఇత్యర్ధం క్వచిదధికమస్తి

పదాని సమ్బుద్ధ్యన్తాని క్రమేణోద్ధారయేత్సుధీః ।
పురుషాద్యుత్తమపదం రూపమప్రతి * మేతి చ ॥ ५८
లక్ష్మ్యాది చ నివాసాన్తం సకలాదిం జగత్పదమ్ ।
క్షోభణాన్తం చ సర్వాదిపదం స్త్రీహృదయావధి ॥ ५९
విదారణశిరశ్చాపి త్రయాది భువనావధి ।
ఉన్మాదకరపర్యన్తం సురాసురపదం తతః ॥ ५७
మనుజేతి సముచ్చార్య సున్దరీజనమన్వతః ।
మనాంసీతి సముచ్చార్య తాపయేతి చతుర్ముఖ ॥ ५९
దీపయేతి పదం పశ్చాచ్ఛోషయేతి చ మారయ ।
స్తమ్భయ ద్రావయాకర్షపర్యన్తం చ క్రియాపదమ్ ॥ ६०
ద్విర్వక్తవ్యం † తతో బ్రహ్మా పరమం సుభగావధి ।
సమ్బుద్ధ్యన్తం చ సౌభాగ్యం § కరేతి పదమన్వతః ॥ ६१
సర్వకామప్రదం ప్రోచ్య పదం చాముకమిత్యతః ।
హనేతి ద్విస్సముచ్చార్య చక్రేణ గదయేతిచ ॥ ६२
ఖడ్గేన సర్వబాణైశ్చ ద్విర్భిన్ధేతి పరేత్తతః ।
పాశేనేతి తతో బన్ధ బన్ధేతి చ పదద్వయమ్ ॥ ६३
అఙ్కుశేనేతి సంప్రోచ్య తాడయేతి ద్విరభ్యసేత్ ।
కుర్వన్తి ద్విస్సముచ్చార్య కిం తిష్ఠపదమన్వతః ॥ ६४
తావద్యావత్పదే ప్రోచ్య సమీహితపదం తతః ।
మె సిద్ధిర్భవతూచ్చార్య ‖ మే హుంఫడితి శీర్షకమ్ ॥ ६५
ఇత్యేష మాలామన్త్రస్య సముద్ధారః ప్రదర్శితః ।
నిగమాదిరనన్తం చ ఔర్వం చన్ద్రార్ధశేఖరమ్ ॥ ६६
బీజమేవం సముద్ధృత్య షడఙ్గాని మనుః పునః ।
షోఢా విభజ్య కర్తవ్యో ఋషిస్స్యాన్నలకూబరః ॥ ६७

---

* మాదిచ. † తదా బ్రహ్మా ప్రథమమ్. § కరోతి చ పదం తతః. ‖ హేతు.

ఛన్దోఽతిచ్ఛన్దసామాస్య దేవతా పురుషోత్తమః ।
* ధ్యాయేత్తమేవ పురుషం సాధయేన్మన్త్రవిత్తమః ॥ ౧౮
అష్టబాహుం విశాలాక్షం గరుడారూఢమచ్యుతమ్ ।
అకలఙ్కశశిప్రఖ్యం పూర్ణేన్దుసదృశాననమ్ ॥ ౧౯
సుభ్రూలలాటమకుటం లావణ్యామృతసాగరమ్ ।
పీతకౌశేయవసనం † కపోలామృష్టకుణ్డలమ్ ॥ ౨౦
చక్రం చ ముసలం బాణమఙ్కుశం దక్షిణే భుజే ।
శఙ్ఖం కౌమోదకీం శార్ఙ్గం పాశం వామేషు బిభ్రతమ్ ॥ ౨౧
సర్వలక్షణసంపూర్ణం సర్వాకల్పపరిష్కృతమ్ ।
దివ్య చన్దనలిప్తాఙ్గం దివ్య § స్రగ్దామభూషితమ్ ॥ ౨౨
దేవ్యోఽష్టౌ పరితస్తస్య వాలవ్యజనపాణయః ।
వీజయన్తి సదా దేవం కామవిహ్వాలలోచనాః ॥ ౨౩
ఏతాభ్యో బహిరష్టౌ చ దిక్షు చక్రాదిధారిణః ।
పురుషా దేవదేవేశం ప్రణిపత్య బహిస్థ్సితాః ॥ ౨౪
ఏవం సపరివారం తం ధ్యాత్వా దేవం సమాహితః ।
సప్తాహం మన్త్రజాపేన వశ్యా మనుజయోషితః ॥ ౨౫
దివసేషు చ తావత్సు పునర్యక్ష్యాదియోషితః ।
తిష్ఠన్తి సంముఖాస్సర్వా మన్మథావిష్టచేతసః ॥ ౨౬
భజన్తి మన్త్రిణం మన్త్ర ¶ వైభవాన్మోహయన్తి చ ।
♦ జపీ భూయస్తథా కామాన్ సర్వాన్విన్దత్యసంశయః ॥ ౨౭
కిం పునర్బహునోక్తేన దేవః ప్రత్యక్షతామియాత్ ।
శాన్తిః పుష్టిశ్చ ॥ ధర్మశ్చ కామార్థౌ మోక్ష ఏవ చ ॥ ౨౮
పాతాలాకాశగమనమన్తర్ధానమదృశ్యతామ్ ।
నిధానం ↓ ఫలసిద్ధిం చ ఖననం చౌషధం తథా ॥ ౨౯

---

* ధ్యాత్వా. † యువానం. § స్రగ్వస్త్ర. ¶ ప్రభావాత్.
♦ జపన్ భూయస్తదా. ॥ కామార్థౌ సధర్మౌ. ↓ బలసిద్ధిం.

పాదుకాంగులికాం చాపి రసాయనమనుత్తమమ్ ।
* అక్షసూత్రం దరం ఖడ్గం తథా వేతాలసాధనమ్ ॥ ౭౦
ఫలాని దుర్లభాన్యేవ సిధ్యన్తి మమ వైభవాత్ ।
ప్రత్యేకం న ప్రదర్శ్యన్తే గ్రన్థవిస్తరభీరుభిః ॥ ౭౧
ఫలానాం దిగియం ప్రోక్తా దుర్లభానాం చతుర్ముఖ ।
త్రైలోక్యమోహనాఖ్యస్య కామకామేశ్వరస్య చ ॥ ౭౨
ఏకాక్షరముఖస్యోక్తం ఫలం మన్త్రస్య పద్మజ ।

❖ యజ్ఞవరాహమన్త్రః. ❖

మన్త్రం యజ్ఞవరాహస్య వక్ష్యామి కమలాసన ॥ ౭౩
గృహీత్వా పూర్వవత్సప్త వర్ణానాద్యాననుక్రమాత్ ।
స్పర్శాన్తం భాస్కరం చాద్యం † కలశం ప్రణవాది చ ॥ ౭౪
§ అనలం చాదిదేవాన్తం భాస్కరం మధుసూదనమ్ ।
శ్వసనం వర్ణమాద్యం చ ఓషధీశమచాం ముఖమ్ ॥ ౭౫
వహ్నిం ప్రచేతసం ముఖ్యం మారుతం ప్రణవాది చ ।
ముసలిం చన్ద్రధవలమచామాదిమనన్తరమ్ ॥ ౭౬
శ్రీవత్సమాదిమనలం మహామాయాగ్నిగోపనమ్ ।
దరం విష్ణుం ఖడ్గధరం ¶ విజయం శ్రీధరం తథా ॥ ౭౭
పీయూషరూపమనలం మాధవం వైధరం తథా ।
ఆదిం పవిత్రదృష్టిం చ ప్రణవాదివిభూషితమ్ ॥ ౭౮
శ్వసనం చాప్రమేయం చ కలాత్మా విష్ణుమస్తకః ।
వరుణం దహనాక్రాన్తం వైధరం మాధవాక్షరమ్ ॥ ౭౯
వరుణం చాదివర్ణం చ తద్దైవోగాత్మ ◆ సంమితమ్ ।
అనలం ॥ మాధవోపేతం మన్దరం ప్రథమం మరుత్ ॥ ౮౦

---

* అక్షసూత్రధరమ్. † కమలమ్. కేవలమ్ § బహులం. ¶ శ్రీధరం విజయం. ◆ సప్తమమ్. ॥ మాయయో.

మధుసూదనవికాన్తం పవనం శ్వేతరోచిషమ్ ।
వరుణం పీతిహోత్రం చ సుభద్రం చ గుహాలయమ్ ॥ ౯౧
వై రాజమాదిదేవాన్తం విజయం మన్దరం తథా ।
భద్రపాణిం మృగేశం చ వైధరం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ౯౨
ఉగ్రాత్మా పర్వతం చాదిమ్మృతధామపరిష్కృతమ్ ।
విఘ్నేశం మారుతం చైకనేత్రం శుక్లశిరస్తథా ॥ ౯౩
సుభద్రం చోర్ధ్వలోకేశం నాభిపఙ్కజసమ్భవ ।
మాధవీమప్రమేయం చ వనమాలీ ఝషస్తథా ॥ ౯౪
మాహేన్ద్రిం గోపనయుతం మారుతం ప్రథమస్వరమ్ ।
భల్లాయుధం హృషీకేశం సుభద్రం భువనం వసుం ॥ ౯౫
ప్రచేతసం కలాత్మాన * మమృతం సవిసర్గకమ్ ।
పవిత్రమాదిం వైరాజం ముఖ్యం పవనమాధవౌ ॥ ౯౬
సుభద్రమౌర్ణం దత్తుం చ ముఖ † ద్విపదమీరయేత్ ।
శశాఙ్కం ద్విపదం వహ్నిభువనం ద్విపదం పఠేత్ ॥ ౯౭
అచాం ద్వితీయం దృష్టిం చ మాయాం ‡ కమలమాదిశేత్ ।
§ హవ్యవాడ్గోపనయుతం భాస్కరం మధుసూదనమ్ ॥ ౯౮
¶ ప్రభఞ్జనమకారం చ సూక్ష్మదృగ్భువనం తథా ।
మాధవీం రామసహితం పశ్చిమాననమాదిమత్ ॥ ౯౯
ఏకనేత్రమికారం చ విజయం కలశం తథా ।
మన్దరం దేవదత్తం చ వైధరం విష్ణుమస్తకమ్ ॥ ౧౦౦
ద్విబ్రూణాయాద్గోపనా ॥ కాన్తం పశ్చిమాననమాదిమత్ ।
ప్రభఞ్జనమకారం చ తథాన్తో మనురీరితః ॥ ౧౦౧
సూక్ష్మదృగ్భువనం సగర్ణం బీజమేతత్సముద్ధృతమ్ ।
మన్త్రిం షోఢా విభజ్యాఙ్గకల్పనం కాశ్యపో మునిః ॥ ౧౦౨

---

* మాకారమ్. † ద్విగ పదమీరయేత్ । శశాఙ్కం భువనం వహ్నిం భువనం ద్విరదం పఠేత్ ॥ ‡ కలశమాదిశేత్. కమలమాదిమమ్. § వివస్వాన్. ¶ "ప్రభంజనే" త్యాదిసార్ధం శ్లోకద్వయం-క్వచిన్నాస్తి. ॥ న్తం చ.

ఛన్దో విరాట్ * స్తోమఘోణీ దేవతా కమలాసన ।
జపో లక్షద్విషట్కం స్యాత్ఫలం సర్వం యథాపురమ్ ॥ ౧౦౩

❖ దరోదరనృసింహమన్త్రః. ❖

దరోదరనృసింహస్య మనుస్సంప్రతి కథ్యతే
ఓంకారం పూర్వముద్ధృత్య † కమలం శత్రుదాహకమ్ ॥ ౧౦౪
గుహాలయం సయష్టిం చ గోపతిం భువనం ధ్రువమ్ ।
ఫుల్లలోచనమాద్యం చ హృదయా § హ్లాదనం తథా ॥ ౧౦౫
భద్రపాణిం స్వరాదిం చ జ్వలనం చాదిమం తథా ।
ఓషధీశమికారం చ యష్టిం భాస్కరగోపనౌ ॥ ౧౦౬
శ్వసనం చ నతిర్మన్త్రో నారసింహ ఉదీరితః ।
అయమేవ మనుర్బీజం ఛన్దో గాయత్రమీరితమ్ ॥ ౧౦౭
దేవతా నృహరిర్దిష్టా కపిలో ధ్యానముచ్యతే ।
దరోదరే సుఖాసీనం శతపత్రే వికస్వరే ॥ ౧౦౮
తప్తజాంబూనదనిభం చతుర్బాహుముదాయుధమ్ ।
పర్యఙ్కబన్ధసుభగం ప్రసారితభుజద్వయమ్ ॥ ౧౦౯
జానునోరుపరిష్టాచ్చ సర్వాకల్పపరిష్కృతమ్ ।
వ్యాత్తాననం త్రినయనం నఖదంష్ట్రాలిభీషణమ్ ॥ ౧౧౦
సింహస్యార్ధం నరస్యార్ధం మేఘగమ్భీరగర్జితమ్ ।
ఏవం ధ్యాత్వా జపేదష్టలక్షం మన్త్రీ సమాహితః ॥ ౧౧౧
సావిత్రే మణ్డలే దేవమాసీనం సర్వకామదమ్ ।
ధ్యాయేల్లభేత ధర్మాది పురుషార్థచతుష్టయమ్ ॥ ౧౧౨
బహునాత్ర కిముక్తేన సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ।

❖ పురుషచతుష్టయమన్త్రనిర్దేశః. ❖

చతుర్ణాం పురుషాదీనాం మనుస్సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౧౧౩

---

* దీర్ఘఘోణీ. సోమఋషిః. † కలశమ్. § మోదనమ్.

ప్రణవాదీ న్సప్తవర్ణా న్సముద్ధృత్య యథా * పురమ్।
స్వం స్వం నామ చతుర్థ్యన్తం మన్త్రానేషాం ప్రకల్పయేత్ ॥
తేషాం బీజాని వక్ష్యామి వర్ణోద్ధారైక క్రమాదహమ్।
తిగ్మాంశుగోపనయుతస్సదణ్ణః పురుషాత్మనః ॥ ౧౧౫
మార్తాణ్డాగ్ పఞ్చబిన్దుశ్చ † సైన్దుస్సత్యస్స కథ్యతే।
వైరాజం పావకం పఞ్చబిన్దుం నాసిక్య § మేవ చ ॥ ౧౧౬
త్రయీతనుం హృషీకేశం యష్టిం చానన్తనామని।
ఋషిశ్ఛన్దో దేవతా చ ఫలమష్టాక్షరే తథా ॥ ౧౧౭

❖ హయగ్రీవమన్త్రః. ❖

హయగ్రీవస్య మన్త్రస్య వర్ణోద్ధారగ్ ప్రదర్శ్యతే।
సప్తవర్ణా న్సముద్ధృత్య విజయం బహులం తతః ॥ ౧౧౮
¶ కాలాత్మా చైక దృగ్వహ్నిం గోపతిం విష్ణుమస్తకమ్।
శ్వసనం ప్రణవాదిం చ లక్ష్మీం ‖ బిన్దుమనన్తరమ్ ॥ ౧౧౯
జ్వలనం గోపనయుతం శశాఙ్కం మాధవం తథా।
స్వాహాన్తమశ్వశిరసగ్ కథితష్షోడశాక్షరః ॥ ౧౨౦
స ఏవ బీజమఙ్గాని క్రుద్ధోల్కాది యథాపురమ్।
ఋషిర్బృహస్పతిర్హ్యస్య ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ॥ ౧౨౧
దేవో హయశిరా నామ దేవతా కమలాసన।
♦ దశలక్షం జపేన్మన్త్రం మహత్ జ్ఞానమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౨౨
ఓంకారపూర్వకం నత్యన్తం చతుర్థీ దేవతా క్రమాత్।
రరాన్తో మన్త్రరాజోఽయం దశాక్షరవిదర్భితః ॥ ౧౨౩
బీజాని పూర్వవత్సర్వం ॥ కర్తవ్యం కమలాసన

❖ హయగ్రీవమాలామన్త్రః ❖

అతోఽన్యం వాజిశిరసో మాలామన్త్రం బ్రవీమి తే ॥ ౧౨౪

---

* తథా † సైన్ద్రమ్ § ముచ్యతే. ¶ కలాత్మా కామాత్మా. ‖ బన్ధు. ♦ "దశలక్షమ్" ఇత్యాది "కర్తవ్యమ్" ఇత్యన్తం క్వచిన్న. ‖ స్మర్తవ్యమ్.

అర్ణసప్తకముద్ధృత్య పదం హయశిరాస్తథా ।
చతుర్థ్యన్తం సర్వవిద్యాలయేతి పదమన్వతః ॥ ౧౨౫
సకలా * మరశబ్దాది గురవే పదముద్ధరేత్ ।
సమస్తప్రతిశబ్దాది † హన్తానన్తైత్యనన్తరమ్ ॥ ౧౨౬
వీర్యం తేజస్ పదం పశ్చాత్ జ్ఞానైశ్వర్యపదం తతః ।
§ శక్తిశ్చైవ బలం చైవ సర్వాద్యావాఽమన్వతః ॥ ౧౨౭
తద్విభక్తిం తతస్ పశ్చాత్పరమాత్మపదం తతః ।
చతుర్థ్యన్తం వాసుదేవశబ్దస్తు దృగ్విభక్తికః ॥ ౧౨౮
జ్ఞానజ్ఞేయపదం తద్వద్వ్యక్తావ్యక్తపరాయ చ ।
సర్వదుష్టాసురం ప్రోచ్య దురితం వృజినం తథా ॥ ౧౨౯
ప్రమాధి తద్విభక్త్యన్తం తత్సద్రుచిరపూర్వకమ్ ।
పదం చ తురగాయేతి జ్ఞానముచ్చార్య మూర్తయే ॥ ౧౩౦
ఇతి చోచ్చార్య తస్యాను సహస్రం కోటిమన్వతః ।
పదం విద్యాదినికరం ముఞ్చ గచ్ఛ పదే తతః ॥ ౧౩౧
స్ఫోటివిజృమ్భిల్లోడన్తం ద్విర్వక్తవ్యం చ తిజ్ పదమ్ ।
సర్వాదితేజోమధ్యం చ నిద్యన్తం చ పదత్రయమ్ ॥ ౧౩౨
చతుర్థ్యన్తం సముచ్చార్య నిర్ధూత పదమన్వతః ।
¶ వికీర్ణపదముచ్చార్య ప్రాక్ప్రదీప్తపదం తతః ॥ ౧౩౩
కేసరం చ సటాశబ్దం కలాపపదమన్వతః ।
ప్రదీప్తసూర్యమంశుం చ ప్రతీకాశపదం తతః ॥ ౧౩౪
భాస్కరాకారశబ్దం చ ఊష్మమూర్ధ్వజమన్వతః ।
శఙ్ఖమాభమతాజ్ఞిం? చ ప్రసరవాఽితదీప్తిమర్ ॥ ౧౩౫
ద్రవత్కనకముచ్చార్య పిఙ్గలాయతమాననమ్ ।
మహాస్వరసమాకారం విశుద్ధదశనం తతః ॥ ౧౩౬

---

* మలశబ్దాని. † హతనన్తే § శక్తిశబ్దశ్చతుర్థ్యన్తస్సర్వ-
వ్యాససమన్వితః. ¶ విదీర్ణపద.

పఙ్క్త్యం వినిగణాత్తాం * చోక్త్వా విరాజితపదం తథా ।
లోకత్రయద్రవద్దీప్తపదం చామీకరాదిమత్ ॥ ౧౩౭

పిఙ్గలాయతముచ్చార్య విస్ఫారితపదం పఠేత్ ।
లోచనాది మహాశబ్దం విభీషణ పదాన్వితమ్ ॥ ౧౩౮

నాసికాపుటమద్రీన్ద్రి శిఖరాకారసంయుతమ్ ।
రుచిరం పదముచ్చార్య వికుఞ్చితపదం తథా ॥ ౧౩౯

§ మహాశ్రవణసంయుక్తం శ్రియసేతి పఠేత్పదమ్ ।
తచ్ఛబ్దం చ చతుర్థ్యన్తం దుష్టసత్వానన్తరమ్ ॥ ౧౪౦

భిన్ది శ్ఛిన్ది స్తథా మారి మర్దిస్త్రాసిశ్చ ధాతవః ।
లోడన్తా ద్విస్సముచ్చార్య స్వాం వౌ మితిపదద్వయమ్ ॥ ౧౪౧

¶ ధ్వంసి హన్తి తథాధ్మాసి హన్తి గ్రహాసి తాడయ ।
పచి ♦ మథిశ్చ తె ఏతె లోడన్తా ద్విగ కృతాస్తథా ॥ ౧౪౨

పరవిద్యాపదం ప్రోచ్య చ్ఛిన్ధిన్యన్తగ ప్రయుజ్యతామ్ ।
అమీత్యుక్త్వా తథా నారీ ? లోణ్మధ్యమశిరాః స్మృతః ॥ ౧౪౩

ఏహ్యేహి భగవన్ శబ్దం ॥ వజ్రశబ్దమనన్తరమ్ ।
ఆఙ్కుశేనేతి తదను ప్రోచ్య చాకర్షయేతి చ ॥ ౧౪౪

హృదయా (ద్యాదిరన్వక్ర్వ్యధ్భక్తి పూర్వజనేతి చ ।
జిహ్వాదినిలయం ప్రోచ్య బడబానలమన్వతః ॥ ౧౪౫

సమ్బుద్ధ్యన్తం విశ్వమూర్తిం సౌమనస్యమనన్తరమ్ ।
భగవన్నితివక్తవ్య [మోంకారం హృదయం తతః ॥ ౧౪౬

సదా ౪ యద్బ్రహ్మ సదసదాత్మేతి చ పదం పునః ।
చిద్ఘనాది చతుర్థ్యన్తం భగవత్పదమీరయేత్ ॥ ౧౪౭

* శ్రుత్వా § మహాశువర్ణసంయుక్త శ్రవణేతి పదం పఠేత్ । ¶ ధ్వంసిణ్యాంత స్తథాధ్మాసిహన్తిగ్రన్థిస్తథాదిభిః । పచిర్మథిశ్చ. ♦ మన్దిశ్చ. ॥ భగవచ్ఛబ్దం యజ్ఞ. (న్యాదిమన్వక్. [మోఙ్కార హృదయం తతః । సదాదిబ్రహ్మ ౪ సదా సద్బ్రహ్మ సదసచ్చాత్మేతి.

రతాన్తముద్ధరేదేవం హయగ్రీవం చతుర్ముఖ ।
పూర్వోక్తమేవాస్య బీజం పూర్వవచ్చాఙ్గపద్ధతిః ॥ ౧౪౮
వ్యాసో మునిర్హయగ్రీవో దేవతా ఛన్ద ఉత్కృతిః ।
ధ్యాయేత్ హయశిరోవక్త్రా దుద్వాన్తం ఫేనముల్బణమ్ ॥ ౧౪౯
పిబన్నివ సుధీర్మన్త్ర * రాజం మన్త్రవిదుచ్చరేత్ ।
అయుతం నియుతం వాపి † జపేన్మన్త్రస్య సిద్ధయే ॥ ౧౫౦
విద్యాపారమవాప్నోతి వాగీశత్వం చ పద్మజ ।
వ్యాఖ్యాతృత్వం చ కర్తృత్వం శాస్త్రాణాం బహువర్త్మనామ్ ॥
సకృద్గ్రహణమాత్రేణ విద్యాస్సర్వాశ్చ ప్రతిష్ఠితాః ।
§ అవిస్మృతిశ్చ తాసు స్యాత్పురుషార్థచతుష్టయే ॥ ౧౫౨
నాసాధ్యం కిఞ్చిదస్యాస్తి దీర్ఘమాయుశ్చ విన్దతి ।

❖ ముకున్దాదిమన్త్రనిర్దేశః. ❖

షణ్ణాం ముకున్దముఖ్యానాం మనుస్సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౧౫౩
సప్తానాం పూర్వముచ్చార్య నామధేయాని షట్క్రమాత్ ।
చతుర్థ్యన్తాని యోజ్యాని ‡ శిష్టానాం నేవముద్ధరేత్ ॥ ౧౫౪

❖ బభ్రుమన్త్రః. ❖

♦ జీమూతమాదిం నాసిక్యే వరుణం ప్రణవాది చ ।
పబిన్దుం భాస్కరం ‖ రేఫే పఞ్చబిన్దుం సయష్టికమ్ ॥ ౧౫౫
తతాన్తం చ ముకున్దస్య మనురేవం సముద్ధృతః ।
భాస్కరం పావకం పఞ్చ బిన్దుయష్టిసమన్వితః ॥ ౧౫౬
అక్షరం చ ద్వ్యక్షరస్యాన్త్యాతార్ణం చ గుహాన్వయమ్ ।
సానుస్వారం ద్వ్యక్షరస్యేద్విష్ణుశబ్దమనన్తరమ్ ॥ ౧౫౭
చతుర్థ్యన్తం రతాన్తం చ బభ్రోర్మనురుదీరితః ।

* బలం. † జపో మన్త్రస్య సిద్ధిదః. § అవిస్మృతిశ్చ నాస్యాస్యాత్పురుః. ‡ శబ్దాన్యేవం స. ♦ "జీమూతమాదిం ఇత్యారభ్య "నాసిక్యముద్ధరేత్" ఇత్యన్తం క్వచిన్న. ‖ రేఫమ్.

❖ వృషాకపిమన్త్రః. ❖

పవర్గతం భువనం ఖానుమూర్ధ్వర్గలోకేశనాసికే ॥ ౧౫౮
భాస్కరం పావకం పఞ్చ బిన్దుం నాసిక్యముద్ధరేత్ ।
ఫట్కారం చ హుతాన్తం చ మనుశ్చైవం వృషాకపేః ॥ ౧౫౯
శుభదం పావకం చైవ పఞ్చబి *న్దుసదర్ణకమ్ ।
అక్షరం తద్ద్విరుచ్చార్య †రరాన్తో మన్త్ర ఈరితః ॥ ౧౬౦

❖ శౌరిమన్త్రః. ❖

శౌరేస్తథాపరం వక్ష్యే దాశాహార్ణం మనుమబ్జజ ।
సవితారం బృహద్భానుం సయష్టిం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౧౬౧
హుతాన్తశ్చ మనుః ప్రోక్తో

❖ వైకుణ్ఠమన్త్రః. ❖

వైకుణ్ఠమనురుచ్యతే ।
పరమాత్మా చతుర్థ్యన్తం వరుణం ప్రథమం స్వరమ్ ॥ ౧౬౨
నాసిక్యం కుమ్భమాకారమర్ధేన్దుం భాస్కరం తతః ।
హృషీకేశమనుస్వారం నారాయణపదం తతః ॥ ౧౬౩
చతుర్థ్యన్తం రరాన్తం చ వైకుణ్ఠమనురీరితః ।

❖ షణ్ణాం ఋష్యాదీని. ❖

ఋషిశ్ఛన్దో దేవతా చ బీజమఙ్గాని షట్తథా ॥ ౧౬౪
అష్టాక్షరవదేతేషాం ఫలాని చ చతుర్ముఖ ।

❖ అపరాజితమన్త్రః. ❖

అథాపరాజితం మన్త్రం వక్ష్యామి కమలాసన ॥ ౧౬౫
నిగమాదీన్ సప్తవర్ణాన్ గృహీత్వాదౌ యథాపురమ్ ।
చతుర్థ్యా §న్తావన్తపూర్వాన్ మన్త్రశ్శబ్దం సముద్ధరేత్ ॥ ౧౬౬
సహస్రాదిది చ శీర్షాన్తం తద్విభక్తిపదం పునః ।
¶ తత్స్రగన్ధం తథా క్షీరముదార్ణవ పదాన్వితమ్ ॥ ౧౬౭

---

* న్దుం సదర్ణకం. † రాన్తో మన్త్ర ఉదీరితః. § న్తం మన్త్రి.
¶ తత్సుబన్త.

* శాయినేతి పదం ప్రోచ్య శేషభోగపదం తథా ।
పర్యఙ్కేతి చతుర్థ్యన్తం తద్విభక్తిశ్చ వాహనమ్ ॥ ౧౬౮
గరుడాది పదం పశ్చాద్వాసుదేవపదం తతః ।
తద్విభక్తిశ్చ నత్యన్తం వాసః పీతాది తాదృశమ్ ॥ ౧౬౯

సఙ్కర్షణాదిమన్త్రనిర్దేశః.

† సంపూర్వణం కర్షణపదం సమ్బుధ్యన్తమనన్తరమ్ ।
ప్రద్యుమ్నాద్యనిరుద్ధం చ తద్విభక్తిపదం స్మృతమ్ ॥ ౧౭౦
హయాదిశీర్షణం సమ్బుద్ధౌ వరాహం తద్వదిష్యతే ।
నృసింహ వామనపదే త్రివిక్రమమనన్తరమ్ ॥ ౧౭౧
రామశబ్దం త్రిరుచ్చార్య కృష్ణేతి పదముద్ధరేత్ ।
వరప్రదేతి నత్యన్తమస్త్రీత్యన్వక్రియాపదమ్ ॥ ౧౭౨
తే చ శబ్దం చతుర్థ్యన్త § మసురేతి పదం తతః ।
దైత్యయక్షపదే చోక్త్వా రాక్షసేతి పదం తతః ॥ ౧౭౩
భూతం పిశాచం సిద్ధం చ యోగినీ ఢాకినీతి చ ।
బ్రహ్మాది రాక్షసపదం వినాయక పదం తతః ॥ ౧౭౪
పూతనా రేవతీస్కన్దపురోగమసముద్ధృతిః ।
గ్రహాదీతి చ నక్షత్ర గ్రహానిత్యప్యనుక్రమాత్ ॥ ౧౭౫
అన్యాంశ్చేతి మహాత్పూర్వణం గ్రహానితి పరేత్పదమ్ ।
¶ హనిం దహిం పచిం చైవ మథిహ్యాన్త? శబన్వితమ్ ॥ ౧౭౬
అనిభిద్విర్గః? పతిం చైవ పతిభ్యన్తం? సమన్వితమ్ ।
ఆఖ్యాతం ద్విస్సముచ్చార్య గ్రహాణేతి తథైవ చ ॥ ౧౭౭
ఆవిశ ధ్వం సిరవరాస్త్రసిద్రుహ్యన్తలోట్పరాః ।
చత్వారో ధాతవో మన్త్రే ద్విర్వక్తవ్యాశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౭౮
చక్రిం గదాం చ వజ్రం చ తృతీయాన్తముదీరయేత్ ।
భస్మీకురివిత్యనుక్రమ్య బాహుం సమ్బుద్ధిశీర్షకమ్ ॥ ౧౭౯

---

* శాయిన్నివ. † సంపూర్ణం. § మధురేతి. ¶ ఇదమర్ధం క్వచిదధికమస్తి.

* సహస్రారపదం సర్వం ముఖ్యా ప్రహరణాయుధమ్ ।
జయేతి విజయేతి ద్వే పదే ద్విః ప్రోచ్య పద్మజ ॥ ౧౮౦
అనన్తమపరా † పూర్వజితం ప్రతిహతం తథా ।
నఞ్పూర్వం నేత్రపర్యన్తం సహస్రాదిపదం తతః ॥ ౧౮౧
ప్రజ్వలిజ్వలిరిత్యేతే లోడన్తే ద్విస్సము § ద్ధరేత్ ।
విశ్వరూపం సముద్ధృత్య మధుసూదనమన్వతః ॥ ౧౮౨
మహాపురుష వైకుణ్ఠనారాయణపదం తతః ।
పద్మాదినాభిపర్యన్తం హృషీకేశపదం తతః ॥ ౧౮౩
సర్వముక్త్వా తథా భూతం ¶ వశీకరణముద్ధరేత్ ।
శఙ్ఖచక్రగదాముక్త్వా ధరేతి తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮౪
ఉద్ధృత్య సర్వభూతం చ నమస్కృతపదం తథా ।
సర్వమన్వఙ్గపదం ప్రమర్దనపదాన్వితమ్ ॥ ౧౮౫
సర్వం ప్రపర్యానుపూర్వ్యాదసురోత్సాదనం తతః ।
సర్వదేవమనుక్రమ్య మహేశ్వరముదీరయేత్ ॥ ౧౮౬
సర్వం గృహం సముచ్చార్య నివారణపదం తథా ।
♦ యన్త్రిమన్యం చ సర్వాది ప్రభఞ్జనపదం తతః ॥ ౧౮౭
సర్వదుఃఖప్రశమనం సర్వజ్వర ‖ వినాశనమ్ ।
సర్వబన్ధమనుక్రమ్య విమోక్షణపదం తథా ॥ ౧౮౮
దుస్స్వప్నమధ్యం సర్వాదివినాశనమనుద్ధరేత్ ।
నమస్కృతాన్తం సర్వాదిభూతమధ్యం పదత్రియమ్ ॥ ౧౮౯
పదద్వయం పూర్వవత్స్యాదపకర్షణమాచరేత్ ।
జనార్దనేతి నమ్బుద్ధౌ నమశ్చాస్త్వితి తే పదమ్ ॥ ౧౯౦
అప్రమేయమనుస్వారసహితం బీజమీరితమ్ ।
మన్త్రం షోఢా విభజ్యాజ్గమృషిగ ప్రద్యుమ్న ఉచ్యతే ॥ ౧౯౧

---

* సహస్రాది. † పూర్వం జితం ప్రతిజయం. § చ్చరేత్. ¶ వశీజ్కారమనూద్ధరేత్. ♦ యజ్ఞమధ్యం చ పూర్వాది. ‖ నివారణం॰

ఛన్దోఽతిచ్ఛన్ద ఏతస్య విశ్వరూపశ్చ దేవతా ।
సాధయేన్మన్త్రవిన్మన్త్రమష్టాక్షరసమాధినా ॥ ౧౯౨

అపరాజితమన్త్రేణ నాసాధ్యం విద్యతే ఫలమ్ ।
వశ్యముచ్చాటనం చైవ తథా మారణకర్మ చ ॥ ౧౯౩

* కృత్యాది ఘాతదోషాణాం నివారణమనుత్తమమ్ ।
ఫలాని లిప్సుస్సర్వాణి మన్త్రమేనం సమాశ్రయేత్ ॥ ౧౯౪

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే

† యజ్ఞమూర్త్యాదిమన్త్రోద్ధారో నామ
అష్టావింశోఽధ్యాయః.

---

* కృత్యాభిభూతి. † అన్నాధిపత్యాది.

ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవాన్—

దేవీనాం చ శ్రియాదీనాం మన్త్రాన్ విస్తరకల్పనమ్ ।
మన్త్రాంశ్చ పరివారాణాం ప్రథమావరణాదిషు ॥ ౧
అనుక్రమేణ వక్ష్యామి యథా తదవధారయ ।

శ్రీమన్త్రః.

ఛన్దసామాదిరాద్యర్ణం తుర్యమగ్నేరనన్తరమ్ ॥ ౨
అగ్నిశ్చ మహతీ మాయామనుస్వారశ్చ * పశ్చిమః ।
ఏకాక్షరో మనుర్బ్రహ్మన్ శ్రియస్సర్వఫలప్రదః ॥ ౩
† ఋషిర్మఙ్కణకః ప్రోక్తశ్ఛన్దో గాయత్రముచ్యతే ।
శ్రీరస్య దేవతాఽఙ్గాని స్వేన రూపేణ కల్పయేత్ ॥ ౪
బిల్వానోకహమూలే తు లక్షజాపేన సాధయేత్ ।
సమిద్భిశ్చ తదీయాభిర్జుహుయాల్లక్షసఙ్ఖ్యయా ॥ ౫
శ్రీపుష్పైర్గ పాయసాన్నైశ్చ జుహుయాదుక్తసఙ్ఖ్యయా ।
శ్రియమాప్నోతి మహతీం శ్రీకామో నాత్ర సంశయః ॥ ౬
ప్రణవాది చతుర్థ్యన్తం నామ నత్యన్తమీరితమ్ ।
చతురక్షరమన్త్రోఽయమపరశ్శ్రీసమాశ్రితః ॥ ౭
ఋషిరస్య ధనాధ్యక్షశ్ఛన్దశ్శ్రీర్దేవతా తథా ।
ప్రత్యక్షరం జపేల్లక్షం సాధకో మన్త్రసిద్ధయే ॥ ౮
§ ప్రాగ్వచ్చ బీజమఙ్గాని ఫలమప్యస్య పూర్వవత్ ।
నిగమాదిం భద్రహస్తం హైరమ్బం మన్దరా ‡ ధిపమ్ ॥ ౯

---

* పఞ్చమః. † మఙ్కణక ఇత్యత్ర ద్వితీయోఽనునాసికోవర్ణః స్వవర్గప్రథమద్వితీయాభ్యాం పృథక్ సన్ధానితో ద్విధా పఠ్యతే.

§ ప్రాగుక్త. ‡ భిధమ్

¶ శుభదం దహనం మాయాం మారుతం మాధవం తథా ।
సప్తాక్షరోఽయం శ్రీమన్త్రస్సర్వమన్యద్యథాపురమ్ ॥ ౧౦
గృహీత్వైకాక్షరం పూర్వం భాను * మగ్నిం చ వామనమ్ ।
భల్లాయుధం చ మాహేన్ద్రిం హృషీకేశం సయష్టికమ్ ॥ ౧౧
శశాఙ్కమౌర్వం నాసిక్యం సుభద్రం గదినం పరమ్ ।
జలాధిదైవమూర్ధ్యార్ణం వైరాజం గోధనం ధరమ్ ॥ ౧౨
పులహం † కమలం శక్రం దాహకం పాటలప్రియమ్ ।
గోధనం కమలం చిత్రభాసుం మాయావిభూషితమ్ ॥ ౧౩
ప్రభఞ్జనం మృగేశం చ స్వాపఽయాం విరమేత్తతః ।
షోడశాక్షరమన్త్రోఽయం శ్రియగ్గ కమలసమ్భవ ॥ ౧౪
ఓఙ్కారపూర్వం నత్యన్తం కమలం మన్దరం తథా ।
మాహేన్ద్రిం వరుణం చాదిదేవం చన్ద్రిం త్రివిక్రమమ్ ॥ ౧౫
విఘ్నేశం పఞ్చబిన్దుం చ హుతాన్తం త్విదమీరితమ్ ।
బీజాది పూర్వవత్సర్వం పరిగృహ్య చతుర్ముఖ ॥ ౧౬
§ పూర్వోక్తాంశ్చతురో వర్ణాన్ గృహీత్వా తదనన్తరమ్ ।
దేవానాం దానవచనం హుమన్తం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౭
ఇత్యుద్ధృతో మనుశ్చాన్యశ్శ్రియగ్గ కమలసంభవ ।
ఉద్ధృత్య పూర్వముద్గీథం శ్రీవత్సమనలం తథా ॥ ౧౮
వామనం యష్టిం ‖ శిరసం దినేశం యాన్తమబ్జజ ।
పఞ్చబిన్దుం సయష్టిం చ శుభదం వసుమస్తకమ్ ॥ ౧౯
మహామాయాఙ్కితం దణ్డం ర ర ఇత్యవసానకమ్ ।
మఙ్కణోఽస్య ఋషిశ్ఛన్దో గాయత్రీ శ్రీశ్చ దేవతా ॥ ౨౦
జపేల్లక్షత్రయం మన్త్రం బిల్వారణ్యేఽథ సాధయేత్ ।
వశ్యాకర్షణభూలాభ ♦ ఖనిరత్నాదిసిద్ధయః ॥ ౨౧

❖ మణ్డలధ్యానప్రకారః. ❖

ధ్యానమస్య ప్రవక్ష్యామి శ్రియో మాహేన్ద్రమణ్డలే ।
ఆసీనాయాగ్గ ॥ పరిజనానిన్ద్రాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౨౨

¶ శుభదం మన్దరం. * ముద్గం చ. † కలహం శక్ర. § ఇదమేకం పద్యం క్వచిన్న. ‖ సహితమ్. ♦ ధన. ॥ పరిజనాన్ దుర్గాదీ.

చతుర్థ్యన్తం స్వనామోక్త్వా నత్యన్తం మన్త్రిమబ్జజ ।
మణ్డలే తత్ర పద్మస్య పూర్వాదిషు దలేషు చ ॥ ౨౩
వాసుదేవాదయో వ్యూహాశ్చత్వారో దిక్ష్వవస్థితాః ।
తేషాం నామ చతుర్థ్యన్తం నత్యన్తం ప్రణవాన్వితమ్ ॥ ౨౪
గుగ్గులుశ్చ * కురణ్డశ్చ దమక ¶ శ్శలలస్తథా ।
కోణవర్ణేషు సంస్థాప్య § మన్త్రాంస్తన్నామపూర్వకమ్ ॥ ౨౫
రతిస్సరస్వతీ భూమిః ప్రీతిః కీర్తిశ్చతుర్ముఖ ।
శాన్తిః పుష్టిశ్చ తుష్టిశ్చ శ్రియోఽధస్తాచ్చ శక్తయః ॥ ౨౬
నామాని తాసాం ‖ మనవో యథాపూర్వముదీరితాః ।
పశ్చిమే చ దక్షిణే తస్యాశ్శ్రియః పద్మనిధిస్స్థితః ॥ ౨౭
వామే శఙ్ఖనిధిర్నామ తయోర్మన్త్రం యథాపురమ్ ।

❖ ధనదాదీనాం మన్త్రాః. ❖

ధనదో మాణిభద్రశ్చ జృమ్భలో నలకూబరః ॥ ౨౮
పూర్ణభద్రశ్చతేన్ద్రశ్చ కలిపత్రిక్ష్వికుణ్డలః ।
పూర్వాదిదిక్షు భవనామే తేషాం మనురుచ్యతే ॥ ౨౯
నిగమాదిం సుభద్రిం చ ఏకదన్తం సయష్టికమ్ ।
ధనదస్య మనుః ప్రోక్తో నామ నత్యన్తమేవ చ ॥ ౩౦
ఖడ్గాయుధం పద్మశంఖం ఏకచ్ఛటిన్దుం సదణ్డకమ్ ।
నలకూబరమన్త్రశ్చ కథితః కమలోద్భవ । ౩౧
కకుభం పద్మనాభం చ సాసిక్యం ♦ జృమ్భలో మనుః ।
స్పర్శాన్తం పులహం చోర్ధ్వలోకేశం తదనన్తరమ్ ॥ ౩౨
మాణిభద్రస్య ‖ సద్భృశో మనుస్సర్వార్థసాధకః ।
పశ్చిమం పీతవర్ణాభం భువనం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ౩౩

* కరణ్డశ్చ. ¶ శలభస్తథా । కణవర్ణేషు సంస్థాప్య మన్త్రిస్థం స్థామపూర్వకమ్ § మన్త్రాన్తం మన్త్ర ‖ మునయో. ♦ జృంభతే. ‖ కథితో.

పూర్ణభద్రస్య కథితో మనురేవం చతుర్ముఖ ।
వక్రితుణ్డం చ భువనం పులహం భువనం పునః ॥ ౩౪
నాసిక్యం మనురేతస్మిన్ శిబికుణ్డలనామని ।
బ్రహ్మాణమాదిం పులహం గుహోలయసయష్టికమ్ ॥ ౩౫
ఉద్ధారశ్చ మనోరేవం కథితః కలిమాలినః ।
వక్రతుణ్డం పీతవర్ణం హ్యాప్తికేశం చ తద్ధ్రువమ్ ॥ ౩౬
చరేన్ద్రిమన్త్రః కథితః పూర్వాదిషు యథాక్రమమ్ ।
మన్దరం పులహంచైవ గుహోలయవిదర్భితమ్ ॥ ౩౭
* మాహేన్ద్రిస్య మనుః ప్రోక్తస్సుభగః పులహాదయః
§ ధనాఢ్యతస్య మన్త్రోఽయం కథితః కమలాసన ॥ ౩౮

చిన్తామణిప్రభృతీనాం మన్త్రాః.

పార్శ్వే చ దక్షిణే పూజ్యా శ్రియః పరిజనా స్థితాః ।
ఖడ్గధామోదరం చైవ మహామాయాం సబిన్దుకమ్ ॥ ౩౯
చిన్తారత్నస్య కథితో మనుః పూర్వదలాశ్రయః ।
శ్రీవత్సమగ్నిం ¶ భువనం సదణ్డం చ చతుర్ముఖ ॥ ౪౦
కథిత ♦ శ్చ బలామన్త్రస్తాత్స్యస్థానే సమర్చనమ్ ।
ఇన్ద్రాదయో లోకపాలాస్స్వాశాసు పరితస్స్థితాః ॥ ౪౧
తృతీయావరణే ॥ చాపి బలాకీ వనమాలినీ ।
విభీషీ శాఙ్కరీ చైవ దిక్షు పూర్వాదిషు స్థితాః ॥ ౪౨
సకఙ్కుకా వేత్రహస్తా మన్త్రాస్తాసాం సమాహ్వయాః ।
విష్వక్సేనవదే పుష్పధారిణీ మర్చయేత్తతః ॥ ౪౩
కల్పకం పారిజాతం చ హరిచన్దనభూరుహమ్ ।
సన్తానమన్దరౌ చైవ ద్వారభూషు నివేశయేత్ ॥ ౪౪

* ముఖ్యేన్ద్రి. § ధానాఢ్యత. ¶ సవనమ్. ♦ శ్చబలా. ॥ నాపి.

బిల్వం చ సరసీం చైవ శతపత్రసమాకులామ్ ।
శ్రియం పరిగతాం పక్షి * సఙ్ఘాతకలనిస్వనామ్ ॥ ౪౫
పరివారాన్ ప్రకల్ప్యైవం తత్తన్నామభిరర్చయేత్ ।
చతుర్థ్యన్తైర్నతిపరైః ప్రణవప్రముఖైస్తథా ॥ ౪౬

❖ శ్రియో మాలామన్త్రః. ❖

మాలామన్త్రం ప్రవక్ష్యామి శ్రియః కమలసమ్భవ !
ఉద్గీథముక్త్వా ప్రథమం నతిశ్చ తదనన్తరమ్ ॥ ౪౭
ఉక్త్వా భగవతీ § శబ్దే శ్రీచతుర్థ్యన్తమన్వతః ।
ధీరాపదం చ సమ్బుద్ధ్యా శ్రీపూర్వం నిలయం తథా ॥ ౪౮
ఆకారపూర్వం భరణం శతమణ్డిత మన్వతః ।
శరీరేతి చ సమ్బుద్ధిః పదాన్యేవం సముద్ధరేత్ ॥ ౪౯
¶ భాస్కరం చానలం పశ్చ బిన్దుం చన్ద్రార్ధశేఖరమ్ ।
కలాత్మానం విసర్గాన్తం బీజమేతత్సముద్ధరేత్ ॥ ౫౦
ద్విరుచ్చార్యం భరపదం పాపశబ్దాదనన్తరమ్ ,
అలక్ష్మీమితివక్తవ్యం నాశయేతి ద్విరీరయేత్ ॥ ౫౧
భాస్కరం చానలం పంచ బిన్దుం యష్టిమనన్తరమ్ ।
త్రిరభ్యసేత్తథా సప్తజన్మపూర్వార్జితం తథా ॥ ౫౨
అఖిలం ప్రోచ్య దారిద్ర్యం పదం దూరాత్తథా పదమ్ ।
ఉత్సారయేతి ద్విః ప్రోచ్య చన్ద్రమాద ♦ విసర్గితమ్ ॥ ౫౩
॥ త్రిస్త్రిః ప్రోచ్యం త్వదభక్త ? జనశబ్దమనన్తరమ్ ।
వసుం ఽ నియోజయేత్యుక్త్వా ధారయేతి పదం పునః ॥ ౫౪
పూరయేతి ద్విరుచ్చార్య పదమమ్భోరుహాసన ।
ప్రపన్నలోకం హ్రీఙ్కారం త్రిరుచ్చార్య హాయం గజమ్ ॥ ౫౫
వివిధం పశుముచ్చార్య నిచయం తదనన్తరమ్ ।
దాసీదాసం పరిజనం ‡ తదన్తం ద్విర్విలోకయ ॥ ౫౬

---

* సఙ్ఘాతాలికుల. § శబ్దం ¶ “ భాస్కరం — ద్విరీరయేత్ ” ఇత్యన్తం శ్లోకద్వయం క్వచిదధికమస్తి. ♦ విసర్జితమ్ ॥ ॥ ప్రోచ్య త్వద్భక్తమనలం. ఽ నిగమమన్వక్ష. ‡ తల్లిన్తం ద్విర్విలోచనమ్ ॥

మాం చ సౌమ్యేతి చేత్యుక్త్వా అవలోకనసంయుతమ్ ।
లక్ష్మీమగ్నిం విక్రమం చ శ్రీధరం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ५८
త్రిరుచ్చార్య ఽ యజేతి ద్విఖర్వతీతి చ పద్మజ ।
సురాసురేత్యనుగుణం సిద్ధగన్ధర్వరాక్షసమ్ ॥ ५७
యక్షవిద్యాధరపదం నిఖిలం జన్తుశబ్దకమ్ ।
మనోభిరితి చాకాఙ్క్ష్య సమాగమమనన్తరమ్ ॥ ५९
ప్రియేతి సమ్బుద్ధిపదం భాస్కరం సగుహాలయమ్ ।
సార్ధచన్ద్రమిదం బీజం త్రిరుచ్చార్య పరాదితే ॥ ६०
వరం వివిధముచ్చార్య సితమాలామ్బరం తథా ।
ధారణీతి సముచ్చార్యం నిఖిలం రోచిషం వసు ॥ ६१
నిచయా భవతీ పశ్చా సమ్బుద్ధా తత్త్రియం పదమ్ ।
శ్రీపదం చాపి నత్యన్తమస్త్వితీత్యతత్క్రియాపదమ్ ॥ ६२
యుష్మచ్ఛబ్దం చతుర్థ్యన్తం రరాన్తో మనురీరితః ।
పూర్వవద్బీజమస్యాపి మన్త్రం భక్త్యాఙ్గకల్పనా ॥ ६३
ఛన్దోఽతిచ్ఛన్ద ఏతస్య దేవతా శ్రీధరాధిపః ।
ద్రష్టా ఫలం జపశ్చాస్య ద్విషట్కాక్షరవత్ఫలమ్ ॥ ६४

వసుధామన్త్రః.

॥ అధునా వసుధామన్త్రం ప్రవక్ష్యామి చతుర్ముఖ ।
బ్రహ్మకోశం ముఖం తస్య శ్రీవత్సం జ్వలనం తథా ॥ ६५
వామనం † మాధవం దేవదత్తం శ్రీబీజమేవ చ ।
కమలం బహులం పఞ్చబిన్దుం సుభగమన్వతః ॥ ६६
రుద్రహస్తం విధాతారమనలం వామనం తథా ।
సుభగం గోపనయుతం విఘ్నేశం చ సమీరణమ్ ॥ ६७

---

౧ జయే." వసుధాయా మనుబర్హిష్ఠాః వక్ష్యామి శ్రూయ-తాంత్వయా. † మారుతం దేవదత్తమ్-మారుతం దేవం దత్తమ్.

కరాలమగ్నిమీకారం రతాన్తం షోడశాక్షరమ్ ।
తారాదివసుమధ్యం చ రరాన్తం హృదయాదిషు ॥ ౬౮
* అఙ్గేషు యోజయేన్మన్త్రం నమస్కారపదం శృణు ।
సా మాయా చ తథా సౌమ్యా సమ్బుద్ధౌ తత్పదద్వయమ్ ॥ ౬౯
సమయంకరి చేత్యుక్త్వా మహాశబ్దమనన్తరమ్ ।
టాబన్తస్సమయాశబ్దస్సమ్బుద్ధౌ చ రతావధి ॥ ౭౦
హ్యాన్తమేతి తథా పూర్వం గచ్ఛేతి పదమన్వతః ।
ద్విర్వక్తవ్యం పదద్వన్ద్వం † భగపూర్వావధీతి చ ॥ ౭౧
వసుశబ్దం దేహి శీఘ్రం రరాన్తం తేన § చాహ్వయేత్ ।
దేవీం చ వసుధాం ధ్యాయేత్తప్తహాటకరోచిషమ్ ॥ ౭౨
సింహాసనస్థామాకల్పైరనేకైర్భూషితాం సదా ।
గృహీతదాడిమీనాలవామహస్తాం తథేతరే ॥ ౭౩
హస్తే దధానాం సుభగం చిన్తారత్నం చతుర్ముఖ ।
పూర్ణం నానావిధైరత్నైర్గకుమ్భం ‡ చోర్ధ్వముఖం స్థితమ్ ॥
దక్షిణే చరణాఙ్గుష్ఠే పశ్చిమామరభూరుహామ్ ।
పార్శ్వయోరుభయోశ్చాపి వాలవ్యజనపాణిభిః ॥ ౭౫
అన్యాభిశ్శుక్లతామ్బూలధారిణీభిశ్చ సేవితామ్ ।
శఙ్ఖపద్మనిధీ చాపి వమన్తౌ విపులం ధనమ్ ॥ ౭౬
పరస్పరముఖప్రేక్షౌ పరివారౌ స్థితౌ పునః ।
అనుక్తపరివారాశ్చ గ్రాహ్యా శ్రీమనువర్త్మనా ॥ ౭౭

❖ జపప్రకారః. ❖

సముద్రగాయాస్సరితస్స్రోతసి ప్రాఙ్ముఖస్థితః ।
♦ మస్తదఘ్నే జపేల్లక్షం మన్త్రసిద్ధౌ సమాహితః ॥ ౭౮

---

* యోజయేచ్చ నమస్కారపదం శృణు పయాచిత ? । తథా సౌమ్యా చ సంబుద్ధౌ సమయేతి పదద్వయమ్ ॥ అభయఙ్కరి చేత్యుక్త్వా మహాశబ్దమనన్తరమ్ । టాబన్త స్సమయావన్త ? స్సమ్బుద్ధౌ చ తథావిధి ॥ † భగపూర్వం వతీతి చ. § మాహ్వయేత్. ‡ చాధోముఖం. ♦ స్తనదఘ్నే.

వైశాఖే మాసి శుక్లే చ పక్షే మాసర్క్షపశ్చిమే ।
వ్రతం సమాపయే * చ్చక్రే పూజయేచ్చ మహానిశి ॥ ౭౯
మల్లికావకులైశ్చాన్యైస్సుగన్ధైః కాలజైశ్శుభైః ।
గోఘృతైశ్చ తిలైరన్నైర్యథాభిలషితైరలమ్ ॥ ౮౦
తర్పణం మన్త్రజాపం చ నిత్యమేతత్సమాచరేత్ ।
ఏవమాచరతస్సమ్యఙ్మన్త్రిణో యావదాయుషమ్ ॥ ౮౧
వసతి శ్రీగృహే తస్య సప్తజన్మసు నిశ్చలా ।

❖ ధరణ్యాః మన్త్రః. ❖

మనుం ధరణ్యా వక్ష్యామి సాధనం చ యథాతథమ్ ॥ ౮౨
ఛన్దసామాదిముద్ధృత్య సూక్ష్మదృక్పులహం తథా ।
హృషీకేశం విసర్గాన్తం మనురేకాక్షరః స్మృతః ॥ ౮౩
గోపనం పఞ్చబిన్దుం చ ఊర్ధ్వలోకేశమన్వతః ।
వీరసేనం కలాన్తం చ సఙ్కర్షణసమాహ్వయమ్ ॥ ౮౪
† సబిన్దుం గదినం తానం? కల్పయేద్ధృదయాదిషు ।
పైరకోస్య మునిశ్ఛన్దో దైవం గాయత్రమీరితమ్ ॥ ౮౫
దేవతా ధరణీ దేవీ జపేల్లక్షమతన్ద్రితః ।
మనుర్ధరణ్యాస్సప్తార్ణః కథ్యతే కమలాసన ॥ ౮౬
ధనదం పావకం చాదిం సుముఖం § గోధనాహ్వయమ్ ।
సత్యాన్త మేవం సప్తార్ణో ధరణ్యాస్సంప్రదర్శితః ॥ ౮౭
మనుశ్చతుస్త్రింశవర్ణః కథ్యతే కమలోద్భవ ।
ఆదాయ చాదౌ సప్తార్ణం కుమ్భమాది మచామను ॥ ౮౮
శశాఙ్కమాదిం భువనం సుభగం దత్తసంజ్ఞితమ్ ।
సుభద్రమూర్ధ్వలోకేశం విజయం విష్ణుశీర్షకమ్ ॥ ౮౯

---

* దస్తై. † సబిన్దుమజ్ఞ. § దరగోధనే । సత్యాన్తమేవ సప్తార్ణో మనుస్సంప్రతి దర్శితః. ॥

మోహనాశం తథాకారం వైరాజం చాగ్నివిక్రమమ్ ।
భల్లాయుధం చ మాహేన్ద్రిం హృషీకేశవిగర్హితమ్ ॥ ౯౦
సానుస్వారం చ * కమలం పావకం సగుహాలయమ్ ।
నాసిక్యం త్రిదశాహారం త్రివిక్రమసమాహ్వయమ్ ॥ ౯౧
క్రోధరూపం చ సుముఖం సోదకం కలశం తతః ।
ప్రణవాదిం చ § మాహేన్ద్రిం వర్ణానాం చ సముద్ధరేత్ ॥ ౯౨
సుభద్రం దేవదత్తం చ భాస్కరం యష్టిమస్తకమ్ ।
‖ పావకం పాటలం బ్రహ్మ మాహేన్ద్రిం చ ♦ గుహాలయమ్ ॥ ౯౩
ప్రభఞ్జనం పూర్ణచన్ద్రమౌషధం యష్టిసంయుతమ్ ।
స్వాహాయాం విరతిర్మన్త్రః కథితః కమలాసన ॥ ౯౪
పూర్వోక్తం బీజమఙ్గాని ఋషిశ్ఛన్దశ్చ దేవతా ।

సరస్వత్యాః మన్త్రః.

సారస్వతం మనువరం ప్రవక్ష్యామి యథా తథమ్ ॥ ౯౫
నిగమాదిం శ్వేతరశ్మిం మనుమర్ధేన్దుశేఖరమ్ ।
౨ ఇత్యుద్ధరేత్స్వయం గాం చ ద్రష్టా కశ్యపనన్దనః ॥ ౯౬
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం దేవతా భారతీ స్వయమ్ ।
లక్షమేకం నియమవాన్ జపేన్మన్త్రమతన్ద్రితః ॥ ౯౭
అతులా వాగ్విభూతిస్స్యాల్లభతే జ్ఞానముత్తమమ్ ।
4 సకృద్గ్రహణమాత్రేణ గ్రహణం దృఢమశ్నుతే ॥ ౯౮
స్మృతిప్రమోషో నైవాస్య సభాయాం న పరాభవః
అన్యం సారస్వతం మన్త్రమధునా కథయామి తే ॥ ౯౯
¶ ముఖమస్య బ్రహ్మకోశం గోధనం చేన్దుశేఖరమ్
కమలం పులహం మాయామనుస్వారపరిష్కృతామ్ ॥ ౧౦౦

---

* కమలాం. § సుభగం పులహోన్తం. ‖ "పావకం-యష్టిసంయుతమ్" ఇత్యేకః శ్లోకః క్వచిదధికో దృశ్యతే. ♦ సుధాలయమ్. ౨ ఇత్యుచ్చరేత్స్వయం చాగ్నిం 4 సకృచ్ఛ్రవణ. ¶ ఖస్య చ బ్రహ్మలోకేశం గోధనం చన్ద్రశేఖరమ్.

* యష్టిం యష్ట్వా విసర్గాన్తః పూర్వోక్తం మన్త్రమన్వతః ।
త్రియక్షరస్య చోద్ధారః కథితః కమలాసన ॥ ౧౦౧
ద్రష్టా వసిష్ఠో మన్త్రస్య విరాట్ ఛన్దస్సరస్వతీ ।
దేవతా జపసఙ్ఖ్యా చ లక్షత్రయముదాహృతమ్ ॥ ౧౦౨
పరాపరజ్ఞో వాగ్మీ చ సప్తకృత్వోఽభిమన్త్రితమ్ ।
జలం పిబేద్ధ్రువం తస్య కల్యాణీ వాగ్భవిష్యతి ॥ ౧౦౩
షడక్షరగణో మన్త్రః కథ్యతే కమలాసన ।
తారకం వరుణం చాదిం నాసిక్యం జ్వలనాహ్వయమ్ ॥ ౧౦౪
మధుసూదనమన్వక్ష హుంఫడన్తం నమస్కృతిః ।
ఋషిర్మహేశ్వరశ్ఛన్దో విరాట్ సైవ చ దేవతా ॥ ౧౦౫
దశాక్షరం మన్త్రరాజం [1]వర్ణోద్ధారేణ చోచ్యతే ।
వ్యాపీ సుధారసశ్చాపి వైధరో విష్ణుమస్తకః ॥ ౧౦౬
వర్ణా [2]స్తే ఏవ చత్వార స్సమనన్తరమీరితాః ।
ఈరయిత్వా ౨ తథా కుమ్భం మధుసూదనమన్వతః ॥ ౧౦౭
పశ్చాన్తకః పాశపాణిం మధుసూదనపశ్చిమమ్ ।
వైధరం రామసహితం విఘ్నేశం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౧౦౮
హుతాన్తమర్ణానుద్ధృత్య మనురేష సమీరితః ।
అఙ్గాని రూపం మన్త్రస్య బీజమేవం విభాజితమ్ ॥ ౧౦౯
చన్ద్రమణ్డలమధ్యస్థాం తుషారనిచయప్రభామ్ ।
వమస్తీమమృతం వక్త్రజిహ్వామధ్యగతాం స్మరేత్ ॥ ౧౧౦
ధ్యాయతో మన్త్రిణస్తస్య వాక్సిద్ధిరతులా భవేత్ ।
నిగమాదిం చ సత్యాన్తం సుభద్రం గదినం తథా ॥ ౧౧౧
కుమ్భమాదిం చ విజయం ౩ గోవిన్దం మధుకేతనమ్ ।
విజయం మాధవయుతం రరాన్తం ॥ మనుముద్ధరేత్ ॥ ౧౧౨

---

* యష్టివజ్రంవిసర్గాన్తం [1] అర్ణోద్ధారే చ పఠ్యతే. [2] ణాః.
౨ జలేశానం. ౩ దరం గోవిన్దమగ్నియుక్. ॥ మనురీరితః. ॥

జ్వలనం చాదిమర్ధేన్దు బీజమేవం సముద్ధరేత్ ।
ద్రష్టాస్య దేవలశ్ఛన్దో విరాట్ దేవీ రతిస్తథా ॥ ౧౧౩
దశ లక్షం జపేన్మన్త్రం తతస్సిధ్యతి మన్త్రిణః ।
వశ్యాకర్షణ విద్వేషముఖా చ ఫలసన్తతిః ॥ ౧౧౪
దూరాదాగమనం చాపి ప్రోషితస్యాఽచిరాద్భవేత్ ।
వక్ష్యే వర్ణాన్ సముచ్చార్య పూర్వోక్తాన్ సమనన్తరమ్ ॥
పవిత్రం పీరమన్వక్చ పఞ్చబిన్దుమనన్తరమ్ ।
వైరాజం * గోధనం వాయుం రరాన్తం మనుముద్ధరేత్ ॥ ౧౧౫
ఏకచతుశ్చ పీరం చ హ్రూషీకేశం సబిన్దుకమ్ ।
బీజముక్తం మనోరస్య మునిరఙ్గిరసః స్మృతః ॥ ౧౧౬
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం దేవతా ప్రీతిరుచ్యతే ।
సాధయిత్వా యథాపూర్వం ధర్మాదిఫలభాగ్భవేత్ ॥ ౧౧౭
సప్తార్ణాన్ పూర్వ వద్గ్రాహ్య కరాలం వామనం తతః ।
ఏకదృగ్గోధనం చిత్రభానుం చ మధుసూదనమ్ ॥ ౧౧౮
యష్టిం కరాలమగ్నిం చ ధ్రువం చాగ్నేశ్చ యోషితమ్ ।
తదేవ బీజం ద్రష్టా చ మనుః కీర్తిశ్చ దేవతా ॥ ౧౨౦
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం పూర్వవత్సిద్ధిసాధనే ।
వర్ణానాదాయ సప్తాదౌ పరిశిష్టాన్ సముద్ధరేత్ ॥ ౧౨౧
శ్రీవత్సం గోపనం భద్రపాణిం చ విజయం తథా ।
స్పర్శనం వీరసేనం చ శుభదం దహనం మనుమ్ ॥ ౧౨౨
యష్టిం చ భాస్కరోపేతం పావకం బిన్దుపఞ్చకమ్ ।
సయష్టిం బీజసహితం శ్రియస్స్వాహాపదావధి ॥ ౧౨౩
ఛన్దో విరాట్ గౌతమర్షిర్దేవతా శాన్తిరుచ్యతే
మనునా సాధయేద్బ్రహ్మన్ పాదుకాదిఫలం మహత్ ॥ ౧౨౪

---

* గోపనయుతం.

సప్తవర్ణాన్ యథాపూర్వం నృహరిం పావకం తథా ।
మహామాయామనుస్వారం విజయం ప్రణవాదికమ్ ॥ ౧౨౫
ఉదయం క్రోధరూపం చ భూధరం గోపనం తథా ।
రరాన్తమేవముద్ధృత్య మనుర్జ్ఞేయో విచక్షణైః ॥ ౧౨౬
ద్రష్టా వ్యాసో విరాట్ఛన్దో దేవతా తుష్టిరుచ్యతే ।
లక్షత్రయజపేనైవ తుష్టిశ్చ మహతీ భవేత్ ॥ ౧౨౭
సప్తార్ణాన్ పూర్వవద్గృహ్య క్షిప్తార్ణస్యోద్ధృతిః క్రమాత్ ।
భాస్కరం పావకం పఞ్చబిన్దుం యష్టిసమన్వితమ్ ॥ ౧౨౮
పవిత్రం భువనం క్రోధరూపం భూధరమన్వతః ।
గోవిన్దమాగ్నేయీ మన్వగుద్ధృత్య మనురీరితః ॥ ౧౨౯
* ద్రష్టైరితస్తథేశానా పుష్టిశ్ఛన్దో విరాడభూత్ ।
అష్టలక్షం జపేన్మన్త్రీ పుష్టికామస్సమాహితః ॥ ౧౩౦
భుక్త్వా భోగాంశ్చ విపులాన్ రసాయనపురోగమాన్ ।
అతలాదిషు లోకేషు మన్త్రీ చరతి దేవవత్ ॥ ౧౩౧

❖ ఆధారశక్త్యాదిమన్త్రాః. ❖

యోగాసనాఙ్గాన్యాధారశక్త్యాదీని చతుర్ముఖ ।
యాని తేషాం కల్పనేషు వర్ణోద్ధారపురస్సరమ్ ॥ ౧౩౨
మన్త్రాన్వక్ష్యామ్యానుపూర్వ్యా యథావదవధారయ ।
బ్రహ్మకోశముఖం విద్యాత్పవిత్రమృతధామ చ ॥ ౧౩౩
హృషీకేశం బిన్దుపరం ప్రతర్దనమతః పరమ్ ।
పద్మనాభం చ నాసిక్యం గోపనం సుభగం పునః ॥ ౧౩౪
ఆదిదేవం హుతవహం శ్రీవత్సం కమలాహ్వయమ్ ।
వైరాజం వీరసేనం చ నతిమేవం సముద్ధరేత్ ॥ ౧౩౫
ఆధారశక్తిమన్త్రోఽయం కథితః కమలాసన ।
చతుర్ముఖం చతుర్బాహుం శుద్ధస్ఫటికవర్చసమ్ ॥ ౧౩౬

---

* హారితో మునిరీశానా.

కిరీటహారకేయూరప్రముఖాకల్పభూషితమ్ ।
శ్రీవత్సాఙ్కం శఙ్ఖచక్రగదాపద్మాయుధైర్యుతమ్ ॥ ౧౩౭
తేజోమణ్డలమధ్యస్థం ధ్యాయేదాధారరూపిణమ్ ।
బ్రహ్మకోశం దినకరం భువనం పావకాహ్వయమ్ ॥ ౧౩౮
గుహాలయం ధ్రువం భూయః కమలం సగుహాలయమ్ ।
పావకం మన్దరం పద్మమాకారం * విపులం తథా ॥ ౧౩౯
గోపనం చ గదధ్వంసం వినాయకమనన్తరమ్ ।
† ప్రభఞ్జనం మాధవం చ నత్యన్తం మనుముద్ధరేత్ ॥ ౧౪౦
ఏకవక్త్రం చతుర్బాహుం జపాపుష్పసమద్యుతిమ్ ।
శఙ్ఖచక్రధరం క్రుద్ధం § పద్మకౌమోదకీధరమ్ ॥ ౧౪౧
వహ్నిమణ్డలమధ్యస్థం ‖ జ్వలనాపీతవిగ్రహమ్ ।
♦ సకలాభరణోపేతం ధ్యాయేత్కూర్మమనన్తరమ్ ॥ ౧౪౨

❖ అనన్తమన్త్రః. ❖

॥ ఉద్గీథం భానుమాకారం యష్టిమాదిం వినాయకమ్ ।
ద్విరదం విజయాకారం శ్వసనం ప్రథమం స్వరమ్ ॥ ౧౪౩
Ч నతిం చోద్ధృత్య మన్త్రోఽయమనన్తస్య ప్రదర్శితః ।
స్ఫటికాద్రిప్రతీకాశం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్ ॥ ౧౪౪
పూర్ణచన్ద్రాననం సౌమ్యం సితపుష్పైర్విరాజితమ్ ।
లాఙ్గలం ముసలం ముఖ్యకరయోర్దధతం శివమ్ ॥ ౧౪౫
జఘన్యకరయోశ్శఙ్ఖచక్రద్వన్ద్వం యథాయథమ్ ।
నీలామ్బరధరం దంష్ట్రాకరాలవదనైర్యుతమ్ ॥ ౧౪౬
? ప్రశాన్తవపుషా యుక్తం సహస్రఫణమున్నతమ్ ।
ఫణామణిసహస్రాంశు నీరాజనవిరాజితమ్ ॥ ౧౪౭

---

* పులహం. † చతుర్గతిం మాధవం చ నత్యన్తః కూర్మమన్త్రరాట్ । § శక్తిం. ‖ జ్వాలావితతవిగ్రహమ్ । ♦ స్రజలాభరణోపేతం ధ్యాయేదగ్నిం. ॥ ఉద్గీథమంశు. Ч మతిం. ? పృష్ఠతో నాగవపుషం.

అనన్తవక్త్రకుహరైరుద్వమన్తముదర్చిషమ్ ।
మణ్డలీకృతనాగేన్ద్ర * భోగవేష్టన విగ్రహమ్ ॥ ౧౪౮
ధ్యాయేదనన్తముభయోః పార్శ్వయోర్నాగయోషితః ।
దేవ్యస్తస్య సుఖాసీనాః ఫణామణ్డల మణ్డితాః ॥ ౧౪౯

భూమన్త్రః.

ధ్యాత్వా భువో మనుః పశ్చాద్వర్ణోద్ధారేణ వక్ష్యతే ।
తారం సుభగనామానమర్చిష్మన్తం చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౦
సుముఖం † గోధనం వాయుం నత్యన్తమితి కల్పయేత్ ।

పీఠకల్పనవిధిః తన్మన్త్రాశ్చ.

తస్యోపరి ఫణీన్ద్రస్య తపనీయనిభాం శుభామ్ ॥ ౧౫౧
చతురశ్రాం మహాపీఠీం కల్పయేన్మధువిద్విషః ।
ధర్మాదీనాం చతుర్ణాం § త్వధర్మాదీనాం చ తావతామ్ ॥
పాదానాం కల్పనామన్త్రా వక్ష్యన్తే కమలాసన ।
ఆద్యర్ణాన్ ప్రణవాదీంశ్చ సానుస్వారాన్ యథాయథమ్ ॥
చతుర్థ్యన్తాని నామాని ప్రోచ్యాన్తే నతిమీరయేత్ ।
మధ్యే సదాశివపదం పాదత్వేన ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౫౪
తచ్చతుర్థ్యన్తమాదౌ చ భాస్కరం సగుహాలయమ్ ।
నత్యన్తం చైవ పాదానాం నవానాం కల్పయేన్మనూన్ ॥ ౧౫౫
ఋగాదయశ్చతుర్వేదా ‡ స్తేషాం తు మనవః పునః ।
సానుస్వారాంస్తదాద్యర్ణాన్ ప్రోచ్యాదౌ కమలాసన ॥ ౧౫౬
చతుర్థ్యన్తాని నామాని ఋగాదీనాం నతిః పునః ।
మనూన్ ప్రకల్పయేదేవం భౌతికాదిరహంకృతిః ॥ ౧౫౭
త్రిస్రః ప్రకల్పయేత్పశ్చాత్తాసాం మన్త్రాన్ బ్రవీమి తే ।
ప్రణవాదీన్ ఫుల్లనయనానచామాదిం సదణ్డకమ్ ॥ ౧౫౮

---

* భోగివేష్టనవిష్టరమ్. † గోపనాహ్వయం. § చ నఞ్పూర్వాణాం చ. ‡ స్తస్యైషాం స్తన్మనవః పునః ।

ఘౌతికాదిరహఙ్కారశ్చతుర్థ్యన్తో నతిస్తథా ।
పశ్చిమం మారుతం చోర్ధ్వలోకేశం బిన్దుమస్తకమ్ ॥ ౧౫౯
పదం చ తైజసం శిష్టం పూర్వవన్మనురీరితః ।
కుమ్భమౌర్వం సనాసిక్యం వైకారిపదమన్వతః ॥ ౧౬౦
శిష్టం యథాపురం సర్వం మనురన్యస్సమీరితః ।
సత్వం రజస్తమశ్చేతి గుణాన్ పశ్చాత్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౬౧
సానుస్వారాంస్తదాద్యర్ణాన్ చతుర్థ్యన్తాంస్తదాహ్వయాన్ ।
మనూన్ ప్రకల్పయేదేవం మహ్యాదేస్తత్ప్రకల్పనమ్ ॥ ౧౬౨
ఆత్మశబ్దం చతుర్థ్యన్తం మహ్యాది పదపూర్వకమ్ ।
హుంఫడన్తం చ నత్యన్తం ప్రయుఞ్జీత మనుం పునః ॥ ౧౬౩
ప్రణవం మన్దరం యష్టిం ముసలం పఞ్చబిన్దుకమ్ ।
అమృతం గోపనయుతం విజయం మాధవీం తథా ॥ ౧౬౪
భద్రహస్తం మృగేశం చ నతిముద్ధృత్య మన్త్రవిత్ ।
మన్త్రైరాస్తరణాధ్యాసో వహ్న్యాదేర్మణ్డలత్రయమ్ ॥ ౧౬౫
తస్యోపరి *ష్టాదధ్యాసాన్ మన్త్రాన్ సర్వాన్యథాక్రమమ్ ।
పావకం శశినం సూర్యం †త్రయమాకారబిన్దుకమ్ ॥ ౧౬౬
మనుమేవం సముద్ధృత్య పద్మం చోపరికల్పయేత్ ।
ప్రణవం పశ్చిమం యష్టిం పవిత్రం విజయం తథా ॥ ౧౬౭
దత్తుం చ గోపన §పరం శ్వసనం చ వినాయకమ్ ।
విష్ణుం చ మన్దరం స్వర్గముద్ధృత్యా ‖జమనుః స్మృతః ॥ ౧౬౮
శ్రీవత్సాదిద్వాదశానాం శక్తీనాం తత్సమాహ్వయాః ।
చతుర్థ్యన్తాస్సనా ♦సిక్యాస్తదాద్యర్ణ పురస్కృతాః ॥
మన్త్రైర్భద్రాసనస్యైష కథితః కల్పనా క్రమః

---

* తదధ్యాసం మన్త్రాన్వచ్మి. † త్రియం సాకారబిన్దుకమ్ ॥
అనురక్తః. § యుతం. ‖ బ్జమనుః స్మృతః ♦ సిక్యాథ షావటన్యాం

బ్రహ్మసనకాది పరివారకల్పనమ్.

బ్రహ్మోదయ ॥ స్తత్రాగ్రే పశ్చాత్సనకాదిత్రయం పునః ॥ ౧౨౦
* వినాయకశ్చ దుర్గా చ మన్త్రిణో గురురన్వితః ।
ప్రణవాద్యాశ్చతుర్థ్యన్తా నత్యన్తాశ్చ తదాహ్వయాః ॥ ౧౨౧
† తానర్చయేచ్చ బ్రహ్మాదీన్ పరిచర్యాముఖే హరేః ।

ప్రథమావరణే యష్టవ్యాః.

అష్టౌ వ్యాప్త్యాదికాశ్శక్తీః ప్రథమావరణే యజేత్ ॥ ౧౨౨
పూర్వవత్తత్సమాఖ్యాభిర్మన్త్రైః పఞ్చాయుధాన్యపి ।
దివ్యాని దిక్పతీన్ సర్వానిన్ద్రాదీన్ విహగాధిపమ్ ॥ ౧౨౩
సేనేశం చ చతుర్థ్యన్తైర్నత్యన్తైశ్చ స్వనామభిః ।
పూర్వవత్పూజయేద్బ్రహ్మన్

చణ్డప్రచణ్డయోర్మన్త్రః.

§ ద్వితీయావరణే తతః ॥ ౧౨౪
చణ్డప్రచణ్డావన్తస్థౌ ద్వారస్థౌ చ మనునా యజేత్ ।
నిగమాదిం ఖడ్గధరమ్మృతమోతం సయష్టికమ్ ॥ ౧౨౫
వక్రతుణ్డాం ప్రచణ్డాం చ పుణ్డరీకాక్షగోపనౌ ।
ప్రభఞ్జనం చాప్రమేయం నత్యన్తో మనురీరితః ॥ ౧౨౬
ప్రథమం ఛన్దసామాదిం పశ్చిమం ¶ ఋతధామకమ్ ।
సదణ్డం పాపహననం దహనం వక్రతుణ్డకమ్ ॥ ౧౨౭
ప్రచణ్డం పుణ్డరీకాక్షం చతుర్థ్యన్తం తథా నతిః ।
చణ్టప్రచణ్డయోర్మన్త్రస్సముద్ధృత్యార్ణమీరితః ॥ ౧౨౮

ఉదుంబరస్య మన్త్రః.

ఉదుమ్బరస్య నత్యన్తం ♦ శాన్తిమాదివిభక్తికమ్ ।
ఉదీరయేదధిష్ఠాత్రీ తస్య శాన్తిశ్చ దేవతా ॥ ౧౨౯
సరస్వతీ దక్షిణస్యాం రతిశ్చోత్తరదారుణి ।
శ్రీః పశ్చిమాదధస్తస్య శాన్తిర్భగవతీ దేవతా ॥ ౧౩౦

॥ స్త్రియః. * వినాయకంచ దుర్గాం చ మన్త్రిణా † తైర.
§ తృతీయా. ¶ త్వృతసాధనమ్. ♦ శాన్తిం తాదృగ్విభక్తికాః.

చతుర్థ్యన్తం చ తన్నామమన్త్రశ్చోక్తశ్చతుర్ముఖ ।
కవాటే దక్షిణే విశ్వనేత్రస్స్యాద్దేవతా తథా ॥ ౧౮౧
ఉత్తరే విశ్వవక్త్రశ్చ దేవతా వేత్రదారుషు ।
వసన్తి వేదశాస్త్రాణి నారాచేషు తథామరాః ॥ ౧౮౨
ఋషయః కీలదేశేషు భూతేశః పట్టికా భువి ।
విశ్వభావనవాసస్స్యాత్కన్దపట్టద్వయం తథా ॥ ౧౮౩
నామ తేషాం చతుర్థ్యన్తం మనువాస్తుపతేస్తథా ।

❖ క్షేత్రేశమన్త్రః. ❖

క్షేత్రేశస్య మనుర్బ్రహ్మన్ ఛన్దసామాదిముద్ధరేత్ ॥ ౧౮౪
నృసింహాముదయం దక్షమ్మృతధామసదణ్డకమ్ ।
చతుర్థ్యన్తం నమోన్తం చ తార్క్ష్యమగ్రే హరేస్స్థితమ్ ॥
ద్వారపార్శ్వే శఙ్ఖచక్రద్వయం తత్సంజ్ఞయార్చయేత్ ।
వచ్మి * ధామార్చనే మన్త్రం ఛన్దసామాదిముద్ధరేత్ ॥ ౧౮౬
వరుణం బన్ధుశిరసం క్రోధరూపం వనస్రజమ్ ।
వరుణం దేవదత్తం చ పశ్చిమం వహ్నిగోపనౌ ॥ ౧౮౭
శశాఙ్క † మాదిదేవాన్తం వైధరం దహనం తతః ।
హృషీకేశం § పశ్చిమం చ రామం సుముఖమన్వతః ॥ ౧౮౮
మాధవం హుంఫడన్తం చ ¶ స్వాహాన్తావధికో మనుః ।

❖ దిఙ్మూర్తినిర్దేశః. ❖

దిఙ్మూర్తయశ్చానుపూర్వ్యా కథ్యన్తే కమలాసన ॥ ౧౮౯
ఇన్ద్రేశానౌ నృసింహశ్చ విరిఞ్చిశ్చ క్రమాద్భవేత్ ।
దిఙ్మూర్తయోఽథవా శక్తిధరః పశుపతిస్తథా ॥ ౧౯౦
శ్రీధరో ధనదశ్చేతి యద్వా క్రోడాకృతిర్హరిః ।
నృసింహశ్శ్రీధరశ్చేతి హయశీర్షాకృతిస్తథా ॥ ౧౯౧

---

* తామర్చనే. † మాదిదేవం చ. § పవిత్రం చ. ¶ స్వాహాయావసితం మనుః.

అపి వా స్యాచ్చతుర్వక్త్రే నరనారాయణావుభౌ ।
హరిః కృష్ణశ్చ కథితౌ యద్వా సత్యాదయః క్రమాత్ ॥ ౧౯౨
వాసుదేవాదయో వ్యూహా యద్వా దిఙ్మూర్తయః క్రమాత్ ।
క్రమాచ్చ తోరణాయాస్తే పూర్వపశ్చిమధామయోః ॥ ౧౯౩
చతురశ్రాయతే ధామ్ని పూర్వపశ్చిమనాసయోః ।
పూర్ణశ్చ పుష్కరశ్చద్వావధిష్ఠానే పునః క్రమాత్ ॥ ౧౯౪
ఆగ్నేయే హస్తివదనో యామ్యే పశుపతిస్తథా ।
వారుణే దక్షిణామూర్తిః కౌబేరే విశ్వరూపధృక్ ॥ ౧౯౫
శాఙ్కరే చ చతుర్వక్త్రే తస్మిన్ భగవతీ తథా ।
అన్తర్మణ్డలసమ్బన్ధిగోపురోభయపార్శ్వయోః ॥ ౧౯౬
చన్ద్రాదిత్యౌ తథోర్వ్యాం తు * ఇన్ద్రాదిషు విదిక్షు చ ।
మన్మథశ్చ విధాతా చ † విశ్వేశష్షణ్ముఖస్తథా ॥ ౧౯౭
దుర్గా ధనదరుద్రాశ్చ క్షేత్రేశస్తదనన్తరమ్ ।
సోమేశానాన్తరే చైవ విష్వక్సేనః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౯౮
దక్షిణోర్వీతలే సప్త మాతరో వీరభద్రకః ।
విఘ్నేశః పార్శ్వయోస్తేషాం జ్యేష్ఠా నిరృతిభూతలే ॥ ౧౯౯

❖ ద్వితీయావరణే యష్టవ్యాః. ❖

ఇన్ద్రాదయస్స్వాసు దిక్షు ద్వితీయావరణే పునః ।
భగవత్ప్రముఖే తార్క్ష్యః ద్వితీయావరణే తతః ॥ ౨౦౦

❖ బహిరావరణే యష్టవ్యాః. ❖

తదీయగోపురద్వారపార్శ్వయోః పురుషాచ్యుతౌ ।
§ ఖలూరికాధరిత్రీషు వహ్న్యాదీనాం దిశి క్రమాత్ ॥ ౨౦౧
హయశీర్షః కర్షణశ్చ క్రోడాకృతిరనన్తరమ్ ।
ప్రద్యుమ్నోఽనన్తనామానావనిరుద్ధో నృకేసరీ ॥ ౨౦౨

* ఆగ్న్యాదిషు చ దిక్షు చ. † విఘ్నేశ. § "ఖలూరికాధరిత్రీషు ఖడ్గం కౌమోదకీం ధనుః" ఇత్యేవ క్వచిదస్తి. మధ్యగతః "వహ్న్యాదీనాం—ముసలం శఙ్ఖమ్" ఇతి శ్లోకఖణ్డః నదృశ్యతే.

చక్రం చ ముసలం శఙ్ఖం ఖడ్గం కౌమోదకీం ధనుః ।
వజ్రం పద్మమితి ప్రోక్తం ప్రాగాదిషు తృతీయకే ॥ ౨౦౩
గోపురోభయపార్శ్వస్థా ద్వాదశాశ్శీతరశ్మయః ।
యమాగ్నిమధ్యే వసవః పితరో యమరక్షసోః ॥ ౨౦౪
విశ్వే దేవాశ్చ మధ్యస్థా నిర్ఋతేర్వరుణస్య చ ।
మరుతః పాశహస్తస్య శ్వసనస్య చ మధ్యమాః ॥ ౨౦౫
పాశిమారుతయోర్మధ్యే మునయస్సప్త చ స్థితాః ।
కుబేరేశానయోర్మధ్యే రుద్రాశ్చైకాదశ స్మృతాః ॥ ౨౦౬
క్షేత్రపాలశ్చ తత్రైవ ప్రాచ్యాదౌ కుముదాదయః ।
* మర్యాదాహ్వాయసాలస్య ద్వారి పూర్ణశ్చ పుష్కరః ॥ ౨౦౭
ఉర్వీతలే పమారాధ్యాః ప్రాఙ్గణే క్ల్పప్తపీఠకే ।
స్థాప్యాశ్చ † వో త్తమగణాః ప్రాచ్యాదిష్వష్టసు క్రమాత్ ॥
తథోపేన్ద్రాదయస్స్థాప్యా మహత్యావరణే తతః ।
మహీతలె మధ్యగణా విశ్వేశాద్యా దిశి క్రమాత్ ॥ ౨౦౮
జయాదయోః గోపురాణాం బహిర్భూమౌ వ్యవస్థితాః ।

❖ బలిపీఠే బలిదానక్రమః. ❖

బలిపీఠేషు సర్వత్ర ప్రథమావరణాదిషు ॥ ౨౦౯
ఆద్యాశ్చ § కామజాశ్చైవ యే భూతాః ప్రాగ్దిశి స్థితాః ।
ప్రసన్నాః పరితుష్టాస్తే గృహ్ణన్తు బలికాఙ్క్షిణః ॥ ౨౧౦
భూమౌ వ్యోమ్ని తథా వృక్షపర్వతాదిషు విష్ఠితాః ।
¶ వినాయక క్షేత్రపాలాశ్శూరాశ్చ కుముదాదయః ॥ ౨౧౧
సర్వే పారిషదైశ్చాన్యైస్సార్ధం గృహ్ణన్తు తే బలిమ్ ।
♦ చణ్డాదయోథ ద్వారస్థాశ్చతుర్థ్యన్తైస్స్వనామభిః ॥ ౨౧౨

---

* మధ్యాన్తహారసాలస్య. † వోత్తర § కూర్మజా. ¶ వినా-యకః క్షేత్రపాలః కూశ్మాణ్డః. ♦ ధేనుకాన్తా.

ప్రణవాద్యైశ్చ నత్యన్తై ర్దేవీపరిజనాన్వితాః ।
సవాహనాస్తే సంపూజ్యాస్స్వే స్వే దేశే చతుర్ముఖ ॥ ౨౧౪
బలిపీఠేషు సర్వేషాం బలిగ్రహణకాఙ్క్షిణామ్ ।
తత్తన్నామ సముచ్చార్య బలిర్దేయో విచక్షణైః ॥ ౨౧౫

❖ క్షేత్రేశార్చనం వినా బలిదానస్య నిష్ఫలత్వమ్. ❖

ధామేశార్చనం వినా తేన బలిదానేన యోఽర్చతి ।
* హరన్తి రాష్ట్రం రాజానం ధామ చాత్మానమేవ చ ॥ ౨౧౬
పరివారానసభ్యర్చ్య తథైవాగ్నౌ సమిన్ధనమ్ ।
§ భోగైరకృత్వా దేవస్య పూజా స్యాన్నిష్ప్రయోజనా ॥ ౨౧౭
తస్మాద్యథోక్తమార్గేణ పూజనం స్థానవృద్ధిదమ్ ।
వర్ధనం రాజరాష్ట్రాణాం ప్రజానాం వృద్ధికాఙ్క్షిణామ్ ॥ ౨౧౮
దృశ్యాదృశ్యేన రూపేణ స్థితానాం బలికాఙ్క్షిణామ్ ।
భూతానాం భూతికామేన దేయోఽవశ్యం బలిస్సదా ॥ ౨౧౯

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మే తన్త్రే చర్యాపాదె
శ్రియాదిపరివార మన్త్రవర్ణనం నామ
ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః.

---

* వసన్తి. § హోమైః.

త్రింశోఽధ్యాయః.

తిథిదేవతామన్త్రాః

శ్రీభగవాన్ —

* తిథియాగం చతుర్వక్త్ర బ్రవీమి సుఖసాధనమ్ ।

కామ్యకర్మణః కాలః.

కామ్యస్య కర్మణః కాలశ్శుక్లపక్షస్తథా తిథిః ॥ ౧
జపహోమార్చనైస్సమ్యక్కాలేష్వారాధయేత్సుధీః ।

తిథిదేవతాః.

† అగ్నిర్బ్రహ్మా ధనేశానౌ విఘ్నేశశ్శ్రీష్షడాననః ॥ ౨
భానుర్వృషధ్వజో దుర్గా యమో వలనిషూదనః ।
విష్ణుః కామోఽశ్వినౌ చన్ద్ర ఇత్యుక్తాస్తిథిదేవతాః ॥ ౩

అగ్నేర్మన్త్రః.

ప్రణవం నవబిన్దుం చ వరుణం శ్రీధరం తతః ।
గదధ్వంసం భద్రహస్తం పావనం మాధవం తతః ॥ ౪
తతాన్తముద్ధృత్య మనుః కథితో జాతవేదసః ।
అగ్నిమాద్యమనుస్వారం బీజం తేనాఙ్గపద్ధతిః ॥ ౫
ఛన్దో విరాట్ దేవలశ్చ ద్రష్టాగ్నిరధిదేవతా ।
చతుర్థ్యన్తం స్వాభిధానం నత్యన్తమపరో మనుః ॥ ౬
ఋషిశ్ఛన్దో దేవతాపి మనోరస్యాపి పూర్వవత్ ।
ప్రత్యక్షరం లక్షజపస్సాధనం మన్త్రయోర్ద్వయోః ॥ ౭
కామ్యస్య లాభస్సర్వస్య ఫలమత్యన్తదుర్లభమ్ ।

బ్రహ్మణో మన్త్రః

నిగమాదిం కాలనేమిమ్మృతధామవిదర్భితమ్ ॥ ౮

---

* తిథియోగం † అగ్నిః ప్రజేశశ్చేశానౌ.

మాతాణ్డమన్దరయుతం ప్రచణ్డం మాధవం నతిమ్ ।
ఇత్యుద్ధరేద్బ్రహ్మమనుముద్ధారోఽన్యస్య కథ్యతే ॥ ౯
చతుర్థ్యన్తం బ్రహ్మపదమాగ్నేయీనిష్ఠితం మనుః ।
వై రాజమత్ర ప్రథమం విజయం రోహిణీపతిమ్ ॥ ౧౦
అకారమేకనేత్రం చ బీజం ప్రణవసంయుతమ్ ।
ఏతదేవాఙ్గసన్తానస్స్వరశ్ఛన్దశ్చ లోహితః ॥ ౧౧
మునిర్బ్రహ్మా చ దేవశ్చ యష్టవ్యం పఙ్కజోదరే ।

❖ కుబేరస్య మన్త్రః. ❖

ప్రణవం సూక్ష్మదృష్టిం చ భద్రపాణిం సబిన్దుకమ్ ॥ ౧౨
ఉద్ధృత్యైకాక్షరో మన్త్రః కుబేరస్య సమీరితః ।
ఉష్ణిక్ఛన్దో మునిర్వహ్నిర్ధనేశానశ్చ దేవతా ॥ ౧౩
ఆరమ్భం * నతిమన్వక్చ సుభగం విఘ్ననాయకమ్ ।
పవిత్రం విజయం పశ్చాద్ధ్వంసనం మాధవం తథా ॥ ౧౪
కమలం చోదయం ప్రోచ్య జృమ్భలం మృగవల్లభమ్ ।
పావకం గోపనయుతం సదాగతిమనన్తరమ్ ॥ ౧౫
కుమ్భం శశాఙ్కం † భువనం హేరమ్బం రామసంయుతమ్ ।
వక్రతుణ్డం జగత్ప్రాణం మన్దరం పశ్చిమాననమ్ ॥ ౧౬
అగ్నిమాద్యం మారుతం చ ప్రథమం ప్రేతనాయకమ్ ।
అచామాది మథాగ్నేయీముద్ధృత్య మనురీరితః ॥ ౧౭
ధనదస్య నభో ద్రష్టా ఛన్దోగాయత్రమీరితమ్ ।
దైవం ధనాధిపో దేవో బీజం పూర్వవదీరితమ్ ॥ ౧౮
అఙ్గుష్ఠే మాణిభద్రాఖ్యం తర్జన్యాం పూర్ణభద్రకమ్ ।
§ కలిమాలిం మధ్యమాయాం వికుణ్డలమనామికామ్ ॥ ౧౯

---

* మత్వం చ † పవనం హేరమ్బం కామసంజ్ఞితమ్ । § కలిమాదిం మధ్యమయా విజృమ్భలమనామికా ॥

మూలే కనిష్ఠికాయాం చ మధ్యే చ మణిబన్ధయోః ।
మఖేన్ద్రిం పాణితలయో * రఙ్గన్యాసే ధనాధిపం ॥ ౨౦
† స్నాత్వా జృమ్భలమన్త్రేణ ప్రతిపెదుదకాఞ్జలిమ్ ।
అమ్భోజకర్ణికామధ్యే మహాకాయం మహోదరమ్ ॥ ౨౧
ద్విభుజం పీతవసనం చిన్తారత్నం కరే స్థితమ్ ।
ధారయన్తం మనగ్గ కాన్తం మన్త్రిభ్యో పీప్సితం వసు ॥ ౨౨
యక్షయక్షీపరిజనం ధ్యాయన్నర్ఘ్యాదిభిర్యజేత్ ।
బుద్ధిం గుప్తిం చ తత్పార్శ్వే చతుర్థ్యన్తం స్వసంజ్ఞయా ॥
§ అర్ఘ్యాద్యైరర్చయిత్వా తు తతో జృమ్భలమబ్జజ ।
కలిమాలిం మాణిభద్రం ¶ చరేన్ద్రిం పూర్ణభద్రకమ్ ॥ ౨౪
♦ ముఖేన్ద్రిం శిఖిపూర్వం చ కుణ్డలం నలకూబరమ్ ।
అమ్భోజకర్ణికామధ్యే దలేష్విన్ద్రాదిషు క్రమాత్ ॥ ౨౫
అర్చయేత్పురతశ్శఙ్ఖనిధిం పద్మనిధిం తథా ।
‖ శబలాం పురతో న్యస్యేత్పృష్ఠతగ కల్పకద్రుమమ్ ॥ ౨౬
జపహోమౌ తర్పణాది ఫలం మూలమనోర్యథా ।

❖ జృమ్భలమన్త్రః. ❖

వక్ష్యామి జృమ్భలమనుమణోర్ద్వారేణ సంప్రతి ॥ ౨౭
ఓమాదిం సుభగం భద్రహస్తం వైధర ɥ మక్షరమ్ ।
ఆదిదేవం మారుతం చ ధనదం భద్రబాహుకమ్ ॥ ౨౮
పవిత్రం విజయం చైవ మారుతం మాధవం తథా ।
జన్మహన్తృ తథామ్నాయం మాధవం సూక్ష్మదర్శనమ్ ॥ ౨౯
విష్కమ్భమాదిదేవం చ స్పర్శనం స్వాహయా యుతమ్ ।
బీజమాద్యక్షరం భర్గో ద్రష్టా చ్ఛన్దో విరాణ్మనోః ॥ ౩౦

---

* దర్పహాన్యాం సెధర్నాసికమ్ ॥ † జ్ఞాత్వా. § నత్యన్తేనార్చయిత్వాతు. ¶ వరేన్ద్రిమ్. ♦ ముఖేన్దుం శిఖిపూర్ణం. ‖ శంబరం. ɥ రాక్షసమ్.

దేవతా జృమ్భలగ్ కార్యగ్ ఫలం సర్వం ప్రయచ్ఛతి।

❖ విఘ్నేశమన్త్రః ❖

విఘ్నేశమన్త్రముద్ధృత్య వర్ణాణ్ వక్ష్యామ్యనుక్రమాత్ ॥ ३१
ఉద్గీథం చ తృతీయం చ స్పర్శేషు * పులహం మనుమ్
దణ్డ ఇత్యుద్ధృతో మన్త్రో గణికాష్షడ్విరాట్తథా ॥ ३२
దేవతా విఘ్నరాజశ్చ జపో లక్షత్రయం స్మృతమ్।
¶ భూతం భవ్యం భవిష్యం చ స్వప్నే పశ్యతి మన్త్రవిత్ ॥ ३३
ఆరబ్ధం కర్మ నిర్విఘ్నం ఫలం దుగ్ధే యథేప్సితమ్।
తృతీయాదిం చ సుముఖమాద్యం § పశ్చిమసంజ్ఞితమ్ ॥ ३४
అచాం ముఖం చ విజయం ప్రాణం మాధవమన్వతః।
నత్యన్తమాదౌ పూర్వోక్తం మనుం చ మనురీరితః ॥ ३५
అజో మునిశ్ఛన్ద ఉష్ణిగ్దేవతా విఘ్ననాయకః।
సప్తలక్షం జపేన్మన్త్రం సిద్ధయగ్ పూర్వమీరితాః ॥ ३६
ఏకాక్షరం నతిశిరో మనురన్యస్సమీరితః
నిగమాదిం దినకరం జ్వలనం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ३७
సానుస్వారం గదధ్వంసం పద్మనాభం చ వామనమ్।
యష్టిం సహస్రకిరణం పావకం దణ్డశేఖరమ్ ॥ ३८
త్రియక్షరమనుర్బ్రహ్మణ్ కథితస్సర్వసాధనః।
అఙ్గాది గదితం వర్ణమకారాదిస్వరాన్తకమ్ ॥ ३९
ప్రయుఞ్జీత మనుశ్చాన్యో వక్ష్యతే కమలాసన।
ఉద్గీథమాదిం కమలం పావకం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ४०
‖ అర్ధేన్దుసహితం భద్రమనలం బిన్దువామనమ్।
సరోరుహం సమూహేన్ద్రిం మహామాయా సయష్టికమ్ ॥ ४१

---

* సులభం మనుమ్। దగ్ధమిత్యయుతో మన్త్రో గణనా. ¶ భూతం భవద్భవిష్యం చ § పంచమ, ‖ ఆద్యేన్దుసహితం భద్రం బాహుళం.

బీజం చ తత్స్వరాద్యర్ణం గదధ్వంసం ప్రచణ్డకమ్ ।
పశ్చిమాననవై రాజౌ * మాయాం చ వసుధారసం ॥ ౪౨
ఆదిమగ్నిం § మకారం చ షట్పదద్వయమీరయేత్ ।
శశినం ¶ వరుణం వహ్నిం కకుభం భద్రశాపలకమ్ ॥ ౪౩
మన్దరద్వయమేకారం వరుణం కమలాముఖమ్ ।
అచాం దక్షం గోపనం చ విఘ్నేశం ♦ శ్వసనం తథా ॥ ౪౪
రతాన్తమిత్థముద్ధారో బీజాది కథితం పురా ।
ఐహికాముష్మికఫలం సర్వమేతేన సాధయేత్ ॥ ౪౫
శ్రియం పూర్వోక్తమార్గేణ దేవీమర్ఘ్యాదిభిర్యజేత్ ।
తత్కటాక్షనిపాతేన లభతే శ్రియముత్తమామ్ ॥ ౪౬

❖ షణ్ముఖమన్త్రః. ❖

తారం నతిం క్రోధరూపం ప్రచణ్డం దక్షమన్వతః ।
ఉదయం ౨ ఖర్వదేహం చ గోపనం చ ప్రభఞ్జనమ్ ॥ ౪౭
శశాఙ్కం శ్రీధరం హ్రస్వమృతధామసమాహ్వయమ్ ।
దినేశం మాధవీమన్వక్ప్రచణ్డం మధుసూదనమ్ ॥ ౪౮
శ్వసనం స్వాహయా సార్ధం మనురేషసమీరితః ।
జృమ్భలం పులహం చోర్ధ్వలోకేశం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ౪౯
ఏతద్బీజసముద్ధారస్తదేవాఙ్గమృషిర్గ పునః ।
వర్ణాత్మా కథితశ్ఛన్దో గాయత్రం దేవతా గుహః ॥ ౫౦
దాడిమీకుసుమప్రఖ్యాం తన్మన్త్రేణ సమర్చయేత్ ।
ఏవం కృతవతో వంశే సుబ్రహ్మణ్యాదయో గ్రహాః ॥ ౫౧
న పీడయన్తి తద్వంశ్యాః భవన్తి చిరజీవినః ।

❖ భానుమన్త్రః. ❖

నిగమాదిం చోషధీశమనునాసిక్యముద్ధరేత్ ॥ ౫౨

---

* మాయాశ్చైవ. § మనాదిం చ ¶ కలశం. ♦ సవనమ్. ౨ సర్వ

ఏకాక్షరోఽయం కథితో మన్త్రస్సర్వార్థసాధకః ।
హారీతో మన్త్రదృక్ఛన్దో విరాట్ సూర్యశ్చ దేవతా ॥ ౫౩
బ్రహ్మాకోశం పద్మపాణిమ్మృతం సుముఖసంజ్ఞితమ్ ।
* రామబిన్దుం హృషీకేశమగ్నిం వాయుమచాం ముఖమ్ ॥ ౫౪
వైధరం బిన్దువైరాజం వాయుం తారం సముద్ధరేత్ ।
ఇత్థమష్టాక్షరో మన్త్రో బీజమేకాక్షరం స్మృతమ్ ॥ ౫౫
ఋషిరత్రిశ్చ † దేవశ్చ పూషా చైవాధిదేవతా ।
§ పరం సప్తాక్షరం మన్త్రం మన్త్రైరుద్ధృత్య వర్ణ్యతే ॥ ౫౬
సప్తార్ణగ పూర్వవద్గ్రాహ్యేస్సుభద్రం మధుసూదనమ్ ।
భద్రహస్తం చ కలశం మాధవం పూర్వమీరితమ్ ॥ ౫౭
బీజమభ్యన్తరీకృత్వా ద్విరుక్తం కకుభం తథా ।
అప్రమేయం గన్ధవహమాద్యమేతదనన్తరమ్ ॥ ౫౮
పాదద్వితయమావాహ్య మాదిదేవమనన్తరమ్ ।
పావకం విక్రమయుతం వైధరం ఋతధామ చ ॥ ౫౯
మారుతం ‖ చాపి నాసిక్యం విఘ్నేశం గోపనాహ్వయమ్ ।
కమలామాదిపవనమాద్యం ♦ ద్విగ పదమీరయేత్ ॥ ౬౦
మాధవీమాదిసహితమక్షరం ॥ ద్విరదం పరేత్ ।
? పవిత్రం గోపనయుతం పరేమం స్వరసంయుతమ్ ॥ ౬౧
విఘ్నేశం దహతిం ధాతుం లోడన్తం ద్విస్సముద్ధరేత్ ।
శాన్తరోగం సుఖపదం ౽ పూర్వలోడన్తమధ్యమమ్ ॥ ౬౨
ɥ యమం చణ్డం ద్విరుచ్చార్య త్రిరన్వక్ప్రిణవం పదమ్ ।
స్వనామ్నా ప్రణవాన్తేన మనురేవం సముద్ధృతః ॥ ౬౩

---

* మాయా-రామబిన్దుం † దైవం చ దేవతాపురుషస్తథా.
§ పూషా తథాపరం. ‖ చానునాసిక్యే. ♦ ద్విగపాద. ॥ ద్విరుదం పదమ్. ? పశ్చిమం. ౽ ప్రపూర్వే లోటి మధ్యమమ్. ɥ యమం చణ్డాద్వి

బీజమఙ్గాని చోక్తాని సిన్ధుద్వీపశ్చ దృష్టవాన్ ।
అతిచ్ఛన్దస్స్వయం ఛన్దస్సూర్యశ్చానేన కథ్యతే ॥ ౬౪
పద్మ * మధ్యే కర్ణికాయామాదిత్యం దలభూమిషు ।
ప్రాచ్యాదిషు గ్రహాంనన్యాం † స్తదానీం బిమ్బమర్చయేత్ ॥ ౬౫
క్రిమాత్ షడ్ఋతవస్సర్వే గ్రహాస్స్యానుగ్రహాస్తదా ।
ఆయురారోగ్యసౌన్దర్య సమృద్ధి § ముఖసంపదః ॥ ౬౬
సప్తజన్మసు వంశేఽస్య భవన్తి నిరవగ్రహాః ।

❖ ఈశానమన్త్రః ❖

ప్రణవం నతిమన్వక్చ శుభదం చ త్రివిక్రమమ్ ॥ ౬౭
వరుణం గోపనం వాయుమాదిముద్ధృత్య మన్త్రవిత్ ।
మనుః పఞ్చాక్షరః కార్యో బీజం సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౬౮
గోపతిం విష్ణుసహిత మనుస్వారం సముద్ధరేత్ ।
బీజమేతచ్చతుర్వక్త్రి షడఙ్గానాముదాహరేత్ ॥ ౬౯
ఉపమన్యుఋషిశ్ఛన్దో దేవం గాయత్రముచ్యతే ।
ప్రతిపాద్యో మహేశానో జపస్స్యాల్లక్షపఞ్చకమ్ ॥ ౭౦
అష్టాక్షరవదస్యాపి ఫలసాధనమేవ చ ।
రక్తామ్బుజాసనాసీనమర్చయేత్తద్దలేషు చ ॥ ౭౧
ప్రాగాదిషు షడఙ్గాని పార్వతీనన్దికేశ్వరౌ ।
క్రమాద్విన్యస్య పురతో వాహనం సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౭౨
దిక్ష్వష్టాసు సురేన్ద్రాదీనష్టావఘ్ర్యాదినార్చయేత్ ।
సృష్ట్యాదిన్యసనం కృత్వా ప్రథమం తదనన్తరమ్ ॥ ౭౩
అక్షరన్యసనం కుర్యాత్ స్థానేష్వేతేషు పద్మజ ।
మూర్ధ్ని చాస్యే చ హృదయే గుహ్యే పాదతలే తథా ॥ ౭౪

---

* పత్రే. † నద్యాదీని సమర్చయేత్-అఘ్ర్యాదిషు తథార్చయేత్. § సుఖ.

వర్ణానాం క్రమశో వర్ణాగ్ వర్ణ్యానాం కథ్యతేఽధునా।
స్ఫటికం పాటలం పీతం శ్వేతం నీలమితి స్మరేత్ ॥ ౭౫
శివోఽహమితి చాత్మానం భావయేన్మన్త్రవిత్తమః।
* ధ్యాయన్తం దేవదేవేశమారాధ్య వృషభధ్వజమ్ ॥ ౭౬
త్యక్త్వా సాంసారికం దుఃఖ మేతి స్థానమనశ్వరమ్।
భోగానప్యైహికాన్ భుక్త్వా దుర్లభానమరైరపి ॥ ౭౭
ఓమాదిసప్తవర్ణానాముద్ధారగ్ పూర్వమీరితః।
వైధరం నృహరిం మాయాం ప్రచణ్డం మధుసూదనమ్ ॥ ౭౮
మన్దరం చోర్ధ్వలోకేశం వైరాజం ద్విశ్చతుర్ముఖ।
పావకం పవనం దేవదత్తం పాటలమన్వతః ॥ ౭౯
గోపతిం మారుతమథో † మన్దరం మాధవీం తథా।
మాధవం ధనదం బ్రహ్మ మధుసూదనసంజ్ఞితమ్ ॥ ౮౦
నాసిక్యం పశ్చిమం పద్మనాభం చ పవనాహ్వయమ్।
ఖడ్గం ద్విరుచ్చరేత్స్వాహా ఇతి మన్త్రం సముద్ధృతమ్ ॥ ౮౧
మనుమన్యం ప్రవక్ష్యామి తమక్షైరుద్ధరామ్యహమ్।
§ తారమత్రిం గరుత్మన్తం రామం ¶ సుముఖమన్వతః ॥ ౮౨
గోపనం మన్దరం చోర్ధ్వలోకేశం ‖ విజయం పునః।
తమణ్ణం చాభిశజ్ఞం చ మాధవం వారుణాభిధమ్ ॥ ౮౩
గోపనం చ కరాలం చ కమలం జృమ్భలం తతః।
శ్రీధరం సుభగం మాయాం జన్మధ్వంసమనన్తరమ్ ॥ ౮४
పాశపాణిం చాదదేవం భద్రహస్తం చ పశ్చిమమ్।
ఋతాహ్వయం వైధరం చ మధుభిన్మారుతం తతః ॥ ౮౫
? నతిముద్ధృత్య కథితో వర్ణాన్ షోడశ సంజ్ఞితాన్।
మన్త్రయోరనయోబ్రహ్మా జీవో ద్రష్టాభిధీయతె ॥ ౮౬

---

* ధ్యాయన్నేవం సమారాధ్య దెవెశమ్. † మధునం మాధవీ.
§ తారమాదిమ్. ¶ సుఖముఖం తతః. ‖ భువనం. ? అగ్ని.

ధర్మవర్త్రీ మహేశానో దేవతా దక్షిణాతనుః ।
దినేశరామసహితం శ్వసనం * మతిబిన్దుమత్ ॥ ౮౭
బీజమేతదథో ధ్యానమీశానస్య బ్రవీమి తే ।
కున్దేన్దుముక్తాశఙ్ఖాభం సర్వాకల్పపరిష్కృతమ్ ॥ ౮౮
వైయాఘ్రచర్మవసనం జటామణ్డలమణ్డితమ్ ।
నాసాగ్రన్యస్తనయనం శశిఖణ్డవిరాజితమ్ ॥ ౮౯
ప్రసన్నవదనం దేవం చతుర్భుజమభీష్టదమ్ ।
వామజానుని విన్యస్తవామేతరపదామ్బుజమ్ ॥ ౯౦
స్ఫాటికామక్షమాలాం చ బిభ్రాణం దక్షిణే కరే ।
వామే కరామ్బుజే స్వీయే ధృతవిజ్ఞానపుస్తకమ్ ॥ ౯౧
దర్శయన్తం జ్ఞానముద్రాం మహర్షిగణసేవితమ్ ।
ధ్యాయతో మన్త్రిణస్త్వేవం సిధ్యన్తి సకలాఃకలాః ॥ ౯౨
గఙ్గాప్రవాహవత్తస్య వాక్ప్రసారః ప్రవర్తతే ।
చతుర్వర్గఫలావాప్తిస్తస్య హస్తే స్థితా ధ్రువమ్ ॥ ౯౩
జపభూయస్తయా కామాన్ దుర్లభాన్ సుఖమశ్నుతే ।

❖ దుర్గామన్త్రః. ❖

తిథౌ భగవతీం దుర్గాం నవమ్యాం సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౯౪
నిగమాదిం శ్రైధరం చ భువనం చ విసర్జనమ్ ।
మనురేకాక్షరః ప్రోక్తస్సముద్ధృత్య యథాతథమ్ ॥ ౯౫
స్వీకృత్యైకాక్షరం పూర్వం గదధ్వంసం హుతాశనమ్ ।
స్పర్శనం † గోధనాహ్వానం నతిం చ మనురీరితః ॥ ౯౬
బీజమస్యోద్ధరిష్యామి గోపతిం పావకం తతః ।
వామనం యష్టిశిరసమస్య కాత్యాయనో మునిః ॥ ౯౭

* మనుబిన్దుమత్. † గోపనాహ్వానమ్.

ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం వనదుర్గా చ దేవతా ।

❖ దుర్గాయా మన్త్రాన్తరమ్. ❖

మన్త్రమన్యం ప్రవక్ష్యామి దుర్గాశ్రయమనుత్తమమ్ ॥ ९७
నిగమాదిం విష్ణుసంజ్ఞం కపిలం జృమ్భలాహ్వయమ్ ।
మాధవం చ సురేన్ద్రాదిం ప్రద్యుమ్నం కాలనేమిజమ్ ॥ ९९
మధుసూదననామానం పులహం మాయయావృతమ్ ।
కరాలం దేవదత్తాఖ్యం శశాఙ్కం * కమలానుగౌ ॥ १००
పవిత్రమాది † దేవాన్తం నృహరిం స్పర్శనం తథా ।
బ్రహ్మాణమగ్నిం చోద్ధృత్య పఞ్చబిన్దుమనన్తరమ్ ॥ १०१
ఆదిం శ్రీవత్సముదయం సుభద్రం నాసికాహ్వయమ్ ।
భాస్కరం భద్రబాహూ ద్వౌ వైధరం గోపతిద్వయమ్ ॥ १०२
పవిత్రఖడ్గనామానౌ ద్వౌ చ దక్షమనన్తరమ్ ।
సుప్రతిష్ఠం ద్విరుచ్చార్య దినకృన్మాధవీధ్రువౌ ॥ १०३
ఫట్కారమగ్న్యాదిమన్వగిత్యుద్ధృత్య జపేన్మనుమ్ ।
§ అర్ణోద్ధారక్రమాదన్యం మన్త్రం వచ్మి చతుర్ముఖ ॥ १०४
ప్రణవం వైధరం పశ్చాచ్ఛ్రీధరం గదినం తథా ।
వైశ్వానరం మృగపతిం తమేవార్ణమనన్తరమ్ ॥ १०५
‖ యాన్తం నృసింహం సుముఖం రామం స్వాహాం సముద్ధరేత్ ।
♦ ఉద్ధృతోఽయం మనుశ్చాన్యో బీజమఙ్గాని పూర్వవత్ ॥ १०६
ఋషిర్జయమతిశ్ఛన్దో గిరిదుర్గా చ దేవతా ।
ఉద్గీథం శ్రీధరం చైవ దృష్టిద్వన్ద్వం త్రివిక్రమమ్ ॥ १०७
క్రోధరూపీ చ జీమూతం పశ్చిమం భువనాహ్వయమ్
బహులం శ్రీధరం క్రోధం విక్రమం సరసీరుహమ్ ॥ १०८
విక్రమం ● ధర్మశీతాంశుం శశాఙ్కం చ సుధామయమ్ ।
పశ్చిమం ‖ రామశిరసం క్రోధరూపం సవిక్రమమ్ ॥ १०९

---

* కలశానుజౌ. † దేవం తమ్. § అస్యోద్ధారః. ‖ యాన్తం నాసిక్యసుముఖం నామ స్వాహాన్తము. ♦ ఇత్యుద్ధృతో. ● ఘర్మ ‖ రాజశిఖరమ్.

ఖల్లాయుధం తథా శఙ్ఖ మాఢవిద్వయమాధవమ్ ।
శుక్లమాదిం మృగపతిం శ్రీధరం పశ్చిమాననమ్ ॥ ౧౧౦
నీహారదీధితిం సర్వరోధం విక్రమశీర్షకమ్ ।
వైరాజం కపిలం శఙ్ఖం వైధరం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౧౧౧
శుభదం కమలం * వాయుం మన్దరం విత్తవర్ధనమ్
ఆదిం కరాలమనిలం నాసిక్యం యాదసాంపతిమ్ ॥ ౧౧౨
గోపనం విజయం విఘ్ననాయకం దక్షమాధవౌ ।
సుభద్రం చ గదిం † కుమ్భం వైరాజం బన్ధుశీర్షకమ్ ॥ ౧౧౩
శుభదం మన్దరం శఙ్ఖం రరాన్తో మనురీరితః ।
షోఢా విభజ్య తం మన్త్రం హృదయాద్యఙ్గకల్పనమ్ ॥ ౧౧౪
ద్రష్టా వరేణ్యకో నామ హ్యానుష్టుప్ఛన్ద ఈరితః ।
దేవతా వనదుర్గా స్యాత్తదష్టాక్షర § వత్ఫలమ్ ॥ ౧౧౫
సర్వదాహ్వాయదుర్గాయా మన్త్రిముద్ధారయామి తే ।
ఉద్గీథం ❦ నతిమన్వక్ష సూక్ష్మదృగ్దృష్టిశీర్షకమ్ ॥ ౧౧౬
గదధ్వంసమకారం చ కుమ్భనాద్యం చతుర్ముఖ ।
వైరాజం రాజమానం వై వైధరం శ్రీధరాహ్వాయమ్ ॥ ౧౧౭
♦ గదినం బన్ధుసంజ్ఞం చ స్వాహాశీర్షణం శ్రియః పతిమ్ ।
గదినం పావకం చైవ దృష్టిమీకారమన్వతః ॥ ౧౧౮
॥ దేహం చ విక్రమం చణ్డం రామం మన్దరసంజ్ఞితమ్ ।
మధుసూదం గన్ధవహం మాధవం ¶ మాధరాహ్వాయమ్ ॥ ౧౧౯
ఆదిత్యం గోపనం దక్షమాదిదేవం చ మారుతమ్ ।
మృగేశం మన్దరం భానుం మధుసూదనసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౨౦
పులహం దేవదత్తం చ దక్షం చ యదభాస్కరమ్ ? ।
రామ [ముగ్రాత్మనాత్మానం మధుసూదనమన్వతః ॥ ౧౨౧

---

* వాసుం మదనమ్. † ఘోరం. § వద్భవేత్. ❦ తిథి. ♦ మాధవం స్వాహా ధనం దృష్టిం. ॥ దేవమ్. ¶ మన్దరా. [ముగ్రాత్మనామా.

శశాఙ్కం శ్రీధరం సప్త * జిహ్వాం కుమ్భం త్రివిక్రమమ్ ।
గజాననం గోపతిం చ లక్ష్మీం భద్రం త్రివిక్రమమ్ ॥ ౧౨౨
వైధరం భువనాహ్వానముగ్రరూపం చ ఖేటకమ్ ।
ఖల్లాయుధం తథా బ్రహ్మా శ్వసనం నాసికా § భువమ్ ॥ ౧౨౩
విధాతారం హుతవహం విక్రమం చ సుధారసమ్ ।
రామం చ భద్రం సుభగమనిలం విఘ్ననాయకమ్ ॥ ౧౨౪
రామం మహేన్ద్రసుభగం మహేశం గగనాహ్వయమ్ ।
మార్తాణ్డమాదిదేవం చ శశాఙ్కం శ్రీధరం తథా ॥ ౧౨౫
చిత్రభానుం తథా దక్షం వైధరం హవ్యవాహనమ్ ।
విఘ్నేశం విక్రమం దృష్టిం దేవదత్తమపాంపతిమ్ ॥ ౧౨౬
మధుసూదననామానం కలాత్మానమతః పరమ్ ।
భువనం పావకం దృష్టిం † గోపనం విజయం తథా ॥ ౧౨౭
వాయుం ♦ పవిత్రమోఙ్కారం ముసలం విక్రమం పునః ।
ఏకనేత్రం మాధవం చ కలశం పావకాహ్వయమ్ ॥ ౧౨౮
వైధరం దేవదత్తం చ విఘ్నేశం మధుసూదనమ్ ।
దహనం గోపనం చైవ మారుతం వనమాలినమ్ ॥ ౧౨౯
మాయాం చ వైధరాహ్వానం మధుసూదనమన్తరా ।
ఓతదేహం దృష్టిమగ్నిం పశ్చిమాననమన్వతః ॥ ౧౩౦
ఋతధామం విక్రమం చ శ్వసనం మృగనాయకమ్ ।
పుష్టిబీజం త్రిరుచ్చార్య సహస్రకిరణాహ్వయమ్ ॥ ౧౩౧
గుహాలయమనుస్వారం బీజమేతత్త్రిరుద్ధరేత్ ।
? భద్రం గుహాలయం చైవ విజయం గదినం తథా ॥ ౧౩౨
పద్మనాభం గోపతిం చ కలశం మృగరాట్ తథా ।
వైరాజమాదిదేవం చ డుణ్డుభం లోచనోదయౌ ॥ ౧౩౩

---

* జిహ్వో కుమ్భం చ. § హ్వాయమ్. † గోధనం. ♦ సవిత్రమోఙ్కారం కమలమ్. ? సుభద్రం గుహాలయం చక్రమ్.

ఉగ్రాగ్నిత్మఖేటకౌ వహ్నిం * గోపతిం విహగాధిపమ్ ।
శ్వేతాంశుం పశ్చిమం లక్ష్మీమాదిదేవమనన్తరమ్ ॥ ౧౩౪
వక్రతుణ్డం గోపనం చ భద్రపాణిమనన్తరమ్ ।
విజయాకారమాదిం చ శశాఙ్కం చ సదాగతిమ్ ॥ ౧౩౫
ద్విరభ్యసేత్కాలనేమిం భద్రం పుణ్యం ద్విరుచ్చరేత్ ।
మన్దరం చాదిదేవం చ దహనం శ్వసనం తథా ॥ ౧౩౬
ద్విబ్రూర్జయాత్సూక్ష్మదృగ్బ్రహ్మ కరాలం విజయం పునః ।
పీయూషమాదిం విజయం వసుమస్తకనిష్ఠితమ్ ॥ ౧౩౭
నీహారదీధితిమచామాదిం పీతం సమాధవమ్ ।
సుభద్రం కమలం చైకదృష్టిం చ చతురానన ॥ ౧౩౮
పవిత్రమమృతధామానం త్రివిక్రమమతః పరమ్ ।
పురుషోత్తమమేణేశం పశ్చిమం † పురతస్తథా ॥ ౧౩౯
ధ్రువం ధ్రువం తథా హ్రస్వం మాహేన్ద్రిం మన్దరం తతః ।
సర్వరోధం గజాస్యం చ మాయాం కమలమన్దరౌ ॥ ౧౪౦
ఏకనేత్రమమృతం § శూలం బహుకుటిం త్రివిక్రమమ్ ।
కరాలం పద్మనాభాఖ్యం విఘ్నేశం విజయం తథా ॥ ౧౪౧
భద్రహస్తం తథా రామం శశాఙ్కం మనుమన్వతః ।
సుభద్రం గోపనం పశ్చాత్పఞ్చాన్తికమథానిలమ్ ॥ ౧౪౨
పశ్చిమం పద్మనాభాఖ్య ‖ మమృతధామానమన్వతః ।
జృమ్భలం పులహం ♦ పాపహాననం పద్మనాభకమ్ ॥ ౧౪౩
దృష్టిం మృగేశమమృతమాయనం చ ద్విగుణహాలయమ్ ।
పవిత్రమమృతధామానం వైధరం మాధవం తతః ॥ ౧౪౪
॥ మారుతం కమలాం పద్మపవిత్రమమృతధామ చ ।
అత్రిం మృగపతిం లక్ష్మీం బహులం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౧౪౫

---

* గోపనం † పురుషం త. § శీలం బహుకుటిమ్. శీలం లమ్బకుటిమ్ ‖ మత్రిధామ సమన్వితమ్. ♦ పశ్చాత్ పావకమ్ ॥ మాధవమ్.

పవిత్రమమృతధామానం * వైరాజం విక్రమం తథా ।
పశ్చిమం పద్మనాభాఖ్యం వైధరం మృగవల్లభమ్ ॥ ౧౪౬
దక్షం రవిం గోపనాఖ్యం సుభద్రం భువనం తథా ।
కకుభం మాధవం పశ్చాన్మాధవీం భాస్కరాహ్వయమ్ ॥ ౧౪౭
గోపనం మతిమన్తం చ పులహం మాధవం రవిమ్ ।
యష్టిం చ వ్యాహరేద్బ్రహ్మా తథైవ మధుసూదనమ్ ॥ ౧౪౮
ధ్రువం నభోమణిం గోపం బిన్దుం చ చతురానన ।
† ఏవం త్రి వ్యాహరేదర్ణం సుగతం సాగరోత్తమమ్ ॥ ౧౪౯
మన్దరం భాస్కరం పశ్చాద్గోపనం మాధవీం తథా ।
ఆదిదేవం జగత్ప్రాణం మాధవం నతిముద్ధరేత్ ॥ ౧౫౦
ఇత్యేవముద్ధృతో మన్త్రో బ్రహ్మా సర్వార్థసిద్ధిదః ।
§ శతేన సంమితో వర్ణో రక్మిత్యాదిభిరేవ? సః ॥ ౧౫౧
భాస్కరం ‖ మన్దరం పశ్చాద్బిన్దుం యష్టిమనన్తరమ్ ।
ఉద్ధృత్య బీజమేతేన షడఙ్గాని ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౫౨
ద్రష్టా కకుత్స్థ శ్ఛన్దస్స్యాదతిచ్ఛన్దో ♦ త్ర దేవతా ।
సర్వదాహ్వానమన్త్రస్య చతుర్లక్షో జపః స్మృతః ॥ ౧౫౩
జ్ఞానాద్ధ్యానాజ్జపాన్మన్త్రస్సిద్ధిం సర్వాం ప్రయచ్ఛతి ।
మన్త్రిణో నిత్యయుక్తస్య ప్రత్యహం ప్రయతాత్మనః ॥ ౧౫౪
ఆముష్మికం చైహికం చ ఫలం సర్వం ప్రయచ్ఛతి ।

❖ యమస్య మన్త్రః ❖

దశమ్యామచరేద్బ్రహ్మా కృతాన్తమభయప్రదమ్ ॥ ౧౫౫
‖ నిగమాదిం గన్ధవహం హృషీకేశమనన్తరమ్ ।
దణ్డం ప్రభఞ్జనం దక్షం చాదిదేవం సదాగతిమ్ ॥ ౧౫౬

---

* ముఖం వైరాజవిక్రమమ్ । తం తథా పశ్మిమం పద్మం వైధరం మృగవల్లభమ్. † యన్త్రితమ్ § నతేన ‖ దహనం. ♦ ధిదేవతా. ‖ ఉద్గీథమాదిమ్.

* నతిముద్ధృత్య కథితో మనుర్వైవస్వతా † శ్రియః ।
బీజమర్ణాన్సముద్ధృత్య శ్వసనం యష్టిశీర్షకమ్ ॥ ౧౫౭

ఉదితం తేన బీజేన హృదయాద్యఙ్గకల్పనమ్ ।
ఋషిస్సత్యతపాశ్ఛన్దో గాయత్రం దైవమీరితమ్ ॥ ౧౫౮

మన్త్రశ్చ పితృదైవత్యో జపః స్యాత్పూర్వలక్షకః ।
తేనారాధ్య శార్ఙ్గదేవమభీష్టం సర్వమశ్నుతే ॥ ౧౫౯

❖ ఇన్ద్రస్య మన్త్రః. ❖

ప్రథమం ఛన్దసామాదిం విక్రమం మానుషేశ్వరమ్ ।
వైధరం వహ్నిమపరం గోపనం పవనం ముఖమ్ ॥ ౧౬౦

నతిముద్ధృత్య మాఘోనః కథితో మనురబ్జజ ।
వైధరం చోర్ధ్వలోకేశం నాసిక్యం బీజముద్ధృతమ్ ॥ ౧౬౧

§ ఋషిర్దేవో విరాట్ ఛన్దో దేవతా వలసూదనః ।
ఏతేనేష్ట్వా తురాసాహం సామ్రాజ్య ఫలమశ్నుతే ॥ ౧౬౨

❖ విష్ణోర్మన్త్రః. ❖

ద్వాదశ్యాం మూలమన్త్రేణ పూజయేదుక్తవర్త్మనా ।
భగవన్తం శ్రియఃకాన్తం ఫలమీప్సన్ సుదుర్లభమ్ ॥ ౧౬౩

❖ కామస్య మన్త్రః. ❖

నిగమాదిం చ నత్యన్తం పశ్చిమోదయనం తథా ।
క్రోధరూపం పవిత్రం చ శ్రీవత్సం పావకం తతః ॥ ౧౬౪

ఆదిదేవం చ పవనం గోపనం ‡ యష్టిమన్వతః ।
♦ గోపతిం బహులం పఞ్చబిన్దుం నరహరిం తతః ॥ ౧౬౫

ఔర్వం యష్టిం చ ॥ కమలం గోపనం మన్దరాహ్వయమ్ ।
వైధరం దేవదత్తం చ కమలం గోపనం తథా ॥ ౧౬౬

---

* మనూద్ధారోఽపి. † హ్వాయః. § ఋషిర్జీవో. ‡ యష్టిమస్తకమ్. ♦ గోపనమ్ ॥ కలశమ్.

శఙ్ఖం తరాన్తముద్ధృత్య మనురేష సమీరితః ।
* స్వాగాదిం పులహం బన్ధుం నాసిక్యం బీజముద్ధరేత్ ॥ ౧౬౭

ఋషిస్త్రీనిధిరస్యోక్తో విరాట్ ఛన్దశ్చ దేవతా ।
మన్మథస్తేన యష్టవ్యస్స సర్వఫలకాఙ్క్షిభిః ॥ ౧౬౮

ఏకార్ణమపరం మన్త్రముద్ధరిష్యామి పద్మజ ।
తారం గరుడమౌర్వం చ సబిన్దుం మనురీరితః ॥ ౧౬౯

లక్షమేకం జపేన్మన్త్రీ కర్మణ్యాకర్షణాదికే ।
సమర్థం కామదైవత్యం మనుమన్యం బ్రవీమి తే ॥ ౧౭౦

ఉద్గీథం కమలం పీతం § మాయామర్ధేన్దుశేఖరమ్ ।
కరాలం గోపనం దక్షం వైధరం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౭౧

మృగేన్ద్రం వరుణం చాది ‖ దేవం శ్వసనసంజ్ఞితమ్ ।
శుక్లం సుధామయం వహ్నిం కకుభం సవినాయకమ్ ॥ ౧౭౨

శశాఙ్కం మాధవం బ్రహ్మసాధకం భాస్కరాహ్వయమ్ ।
హైరమ్బం గోపనం వాయుం కకుభం యాదసాం పతిమ్ ॥ ౧౭౩

పులహం నిగమాదిం చ తద్ద్వయం ♦ తద్ద్విరుచ్చరేత్ ।
పశ్చిమం త్వ్రితధామానం ॥ పూర్ణం పర్వభిరుచ్చరేత్ ॥ ౧౭౪

శశాఙ్కమాదిం జలజం ¶ పీతం వరుణమబ్జజ ।
కకుభం విష్ణువిఘ్నేశౌ ప్రథమం తిగ్మదీధితిమ్ ॥ ౧౭౫

పద్మనాభం వైధరం చ వాయుమాద్యం చ మన్దరమ్ ।
మన్దరాద్యద్వయం భూయస్తదేవ సమనన్తరమ్ ॥ ౧౭౬

వరుణం విష్ణుమబ్జాం చ యష్టి ‖ మబ్జోదయౌ తథా ।
దహనం శ్రీధరం వర్ణం పులహం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౧౭౭

కరాలమాద్యం ? కలశం ముఖం శ్రీవత్సమన్వతః ।
ప్రభఞ్జనం గోపనం చ స్పర్శమాద్యమపాం పతిమ్ ॥ ౧౭౮

---

* స్పర్శాదిం § మాస. ‖ శ్వేతం. ♦ చ ద్వివిరుద్ధరేత్. ॥ మర్ణ-పూర్ణం ద్వి. ¶ మయా. మాయా ఇతి స్యాత్. ‖ మబ్జా జయమ్, ? సయశమ్.

తతాన్తముద్ధృత్య మనుః కథితః కమలాసన ।
ఋషిః కలిఙ్గోఽతిచ్ఛన్దశ్ఛన్దః కామశ్చ దేవతా ॥ ౧౭౯
జపేద్ద్విరష్టౌ లక్షాణి నాసాధ్యం తేన మన్త్రిణా ।
రతిశ్చ విరతిశ్చోభే తస్య పార్శ్వే స్థితే సదా ॥ ౧౮౦
* మన్త్రి స్తయోశ్చతుర్థ్యన్తం నామమాత్రం త్రిశీర్షకమ్ ।
§ మదనః ప్రథమో బాణస్తథైవోన్మాదనోఽపరః ॥ ౧౮౧
మోహనం ద్వేషణం చ ద్వే దీపనం పఞ్చమం స్మృతమ్ ।
మల్లికా కేతకీ జాతిః పఙ్కజం యూథికా తథా ॥ ౧౮౨
పుష్పాణి క్రమశో బాణాన్యాహుస్తేషాం మనుః పునః ।
సంవిద్వర్ణాశ్చ సహితాశ్చతుర్థ్యన్తాస్సమాహ్వయాః ॥ ౧౮౩
తేషాం నత్యన్తసహితం తైస్తైషామర్చనం విదుః ।
ధనురఙ్కుశపాశాశ్చ తస్యాస్త్రాణి మనోభువః ॥ ౧౮౪
మన్త్రాశ్చ పూర్వవత్తేషాం నామాన్యేవ చతుర్ముఖ ।
కల్పకానోకహే † ప్రాయ పుష్పితద్రుమశోభితే ॥ ౧౮౫
ఉద్యానే మఞ్జు ‡ శిఞ్జానపక్షిసఙ్ఘనిషేవితే ।
మధ్యే మహాహ్రదే పూర్ణే సరోజైశ్చ వికస్వరైః ॥ ౧౮౬
విష్టరే కాఞ్చనే న్యస్తే శుభాస్తరణసంయుతే ।
ఆసీనం సహ దేవీభ్యాం సర్వాభరణభూషితమ్ ॥ ౧౮౭
రక్తచన్దనలిప్తాఙ్గం రక్తమాల్యోపశోభితమ్ ।
చారుకుణ్డలినం కాన్తం యువానం హేమవాససమ్ ॥ ౧౮౮
వసానమప్సరోముఖ్యైస్త్రీగణైః పరితో వృతమ్ ।
ధ్యాయన్ననేన మనునా క్రమాదర్ఘ్యాదిభిర్యజేత్ ॥ ౧౮౯
♦ కామగాయత్రియా వాపి యజేత మకరధ్వజమ్ ।
జపాది పూర్వవత్సర్వం వశ్యం చ భువనత్రయమ్ ॥ ౧౯౦

---

* మన్త్రో ద్వయోశ్చతుర్థ్యన్తనామనీతి వి శేషకమ్ త్రిశీర్షకమ్.
§ మాదన ఇతి స్యాత్ । ప్రచ్ఛాద ఇత్యపి క్వచిత్పాఠః. † క్రాత.
‡ గమన. ♦ సామగాయత్ర్యా.

మన్త్రిణో నిత్యయుక్తస్య కిమన్యైరతివిస్తరైః ।

❖ అశ్వినోర్మన్త్రః. ❖

అశ్వినోర్మన్త్రమధునా బ్రవీమి కమలాసన ॥ ౧౯౧
ఉద్ధృత్య పూర్వముద్గీథం విఘ్నేశం పాటలప్రియమ్ ।
బ్రహ్మసాధననామానం శ్రీవత్సం చ సుధామయమ్ ॥ ౧౯౨
మాయాం సుభద్ర * మాకారమశ్వినోరీరితో మనుః ।
ఆదిమధ్యేన్దుసహితం బీజం తేనాఙ్గకల్పనా ॥ ౧౯౩
భృగుర్ద్రష్టా బృహచ్ఛన్దగ ప్రతిపాద్యౌ తథాశ్వినౌ ।
జపన్నైవ పఞ్చలక్షేణ సిద్ధిస్స్వార్థసాధనః ॥ ౧౯౪
రాజయక్ష్మాదయో రోగా న తిష్ఠన్తి తదన్వయే ।
ఔషధాని చ దత్తాని వ్యాధీనామపనోదనే ॥ ౧౯౫
తత్కరస్పర్శమాత్రేణ సర్వం వస్త్వౌషధం భవేత్ ।

❖ సోమస్య మన్త్రః. ❖

పౌర్ణమాస్యాం తథా సోమం యజేత మనువిత్తమః ॥ ౧౯౬
నిగమాదిం పూర్ణచన్ద్రమోతదేహం సమన్దరమ్ ।
† మధుమారుతవిఘ్నేశం మాధవీం చ విసర్జనమ్ ॥ ౧౯౭
సోమస్య కథితో మన్త్రో బీజముద్ధారయామి తే ।
నిగమాదిమనుస్వారం కుర్యాత్తేనాఙ్గసన్తతమ్ ॥ ౧౯౮
ద్రష్టా కామోదకో నామ పఙ్క్తిచ్ఛన్దస్స దేవతా ।
జపగ పూర్వవదేవాస్య గాయత్ర్యా వా సమర్చయేత్ ॥ ౧౯౯
ఫలం చ సర్వం పూర్వోక్తం చన్ద్రసాలోక్యమప్యథ ।
ఇత్యుక్తాస్తిథయో దేవాస్తేషాం మన్త్రాస్సమర్చనమ్ ॥ ౨౦౦

---

* ముద్ధృత్య. అశ్వినో. † మధుద్విశ్మారుతం విఘ్నో.

ఫలాని చ సమస్తాని * క్రమేణాప్యుదితాని తే।
† నారాధ్యం తిథియోగైస్తైరైహికాముష్మికాత్మకమ్॥ ౨౦౧
ఫలం మన్త్రప్రసాదేన తద్దేవానాం మహాత్తయా।
సుకృతాన్యపి కర్మాణి వినా విఘ్నేశపూజయా॥ ౨౦౨
స ఫలన్త్యన్తరాయేణ నిహతాని చతుర్ముఖ।
సదాదౌ కర్మ కుర్వాణైరారాధ్యో విఘ్ననాయకః॥ ౨౦౩

ఇతి శ్రీ పాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది పాద్మే తన్త్రే
చర్యాపాదే
తిథిదేవతామన్త్రోద్ధారో నామ
త్రింశోఽధ్యాయః.

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

విఘ్నరాజోత్పత్తిః.

బ్రహ్మా :—

భగవన్ విఘ్నరాజస్య జన్మకీదృక్కుతశ్చ సః।
భూషణానాం చ కోటీరప్రముఖానాం యథాతథమ్॥ ౧
చక్రాదీనామాయుధానాం తార్క్ష్యసేనేశయోరపి।
మనవస్తే పూజితాయైస్తైస్తే పూజితాస్తే ఫలహేతవః॥ ౨
ఇతి సర్వం సమాచక్ష్వ మయి ‡ తే యద్యనుగ్రహః।

శ్రీభగవాన్ :—

అసురైరర్దితా దేవా బలినో యుద్ధదుర్జయైః॥ ౩
శరణ్యం శరణం జగ్ముస్తే ప్రద్యుమ్నమభయప్రదమ్।

* క్రమేణోదీరితాని. † నాసాధ్యం. ‡ చేదస్త్యనుగ్రహః.

దేవాః —

ఆహవేషు వయం దైత్యైర్బలవన్తోఽపి బాధితాః ॥ ౪
యథా తే విఘ్నవిహతాః పలాయన్తే తథా కురు ।
ప్రద్యుమ్నస్తైరితి ప్రోక్తః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ॥ ౫
కోపాత్తస్య సముద్భూతస్సమ్యక్ స్తమ్బేరమాననః ।
సఞ్జాతం ప్రాఞ్జలిపుటం కుర్వాణం తం పురస్స్థితమ్ ॥ ౬
తం దృష్ట్వా గజవద్వక్త్రం ప్రోవాచేదం వచస్తదా ।
దేవానామసురాణాం చ సఙ్గ్రామే సముపస్థితే ॥ ౭
సన్నిధాయ భవాంస్తత్ర దైత్యానాం విఘ్నమాచర ।
ఇత్యుక్త్వా మిషతస్తస్య ప్రద్యుమ్నో భగవాన్ హరిః ॥ ౮
అన్తర్దధే సురాశ్చాపి ప్రతిజగ్ముర్యథా § గతమ్ ।
తతః ప్రభృతి విఘ్నేశ ప్రసాదాద్దేవతాగణాః ॥ ౯
అసురాన్ జఘ్నివాంసస్తే న చ జగ్ముః పరాభవమ్ ।

❖ ఆకల్పమనునిర్దేశః. ❖

తత్ర కిరీటమన్త్రః.

ఆకల్పస్య కిరీటస్య మనుం వక్ష్యామి సంప్రతి ॥ ౧౦
వ్యాపినం నతిముద్ధృత్య కమలం తదనన్తరమ్ ।
మహామాయాం సప్తజిహ్వాం పఞ్చబిన్దుసమాహ్వయమ్ ॥ ౧౧
హృదయాహ్లాదమాకారం పవనం శుక్లమన్దరౌ ।
దాక్షాయణీశవిజయౌ మన్దరం చ సరోరుహమ్ ॥ ౧౨
శ్రీధరం హృదయాహ్లాదం మాధవం విత్తవర్ధనమ్ ।
కుమ్భం హుతాశనం దేవదత్తం క్షీరం సుధామయమ్ ॥ ౧౩
దహనం గోపనం వాయుం కరాలం కమలోద్భవ ।
ఓతదేహం క్షితిధరం * విక్రమం ధూమకేతనమ్ ॥ ౧౪

---

§ పురమ్. * మహామాయాం ధ్వజం తథా.

అమృతం బన్దుసహితం భద్రహస్తం త్రివిక్రమమ్ ।
చతుర్గతిం శ్రీధరం చ విజయం మాధవం తథా ॥ ౧౫
§ హస్తివక్త్రం వైధరం చ భువనం కామగం తతః ।
వైరాజం వైధరాహ్వానమీరయిత్వా తతః పరమ్ ॥ ౧౬
రామం పవిత్రం విజయం గోపనం ద్విరదాననమ్ ।
‡ మహేన్ద్రం కుఞ్జరముఖం విక్రమం సూక్ష్మలోచనమ్ ॥ ౧౭
గోపనం ♦ స్పర్శనామాదిదేవం సమసరోరుహామ్ ।
మాహేన్ద్రం ॥ పశ్చిమం చాదిదేవం చ ధనదాహ్వయమ్ ॥ ౧౮
విక్రమం పశ్చిమం చైవ విజయం చతురానన ।
ప్రభఞ్జనమృగేశం చ మధుసూధన సంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౯
మార్తాణ్డం పావకమథో పఞ్చబిన్దుం సబిన్దుకమ్ ।
కరాలమృతధామానం మహామాయాం సయష్టికమ్ ॥ ౨౦
గోపతిం శ్రీధరయుతం నాసిక్యం షట్కృతిం తథా ।
స్వాహాయాం విరమేన్మన్త్రం బీజమస్యోచ్యతేఽధునా ॥ ౨౧
కమలం త్వమృతధామానం మహామాయా పరిష్కృతమ్ ।
* ఉద్ధృతం యత్తదఙ్గాని ద్రష్టా చాఖణ్డలస్తథా ॥ ౨౨
ఛన్దశ్చ పఙ్క్తిరిత్యుక్తం కిరీటో దేవతాపి చ ।
కిరీటినం చ ద్విభుజం మహాకాయం § మహోదరమ్ ॥ ౨౩
కృతాఞ్జలిపుటం ప్రహ్వం సుస్థితం భూషణైర్యుతమ్ ।
ధ్యాత్వైవం మన్త్రవిన్మన్త్రం పఞ్చలక్షమతన్ద్రితః ॥ ౨౪
సత్యాన్తం

✥ శ్రీవత్సమన్త్రః. ✥

ఛన్దసామాదిం శ్రీశబ్దం కలశం తథా ।

---

§ వహ్నివక్త్రమ్. విష్ణుందాన్తమ్. ‡ ఉపేన్ద్రం. ♦ స్పర్శనామానమాదిదేవం సరోరుహామ్. ॥ పంచమం. * ఉద్భవం § మహాభుజమ్.

ఏకనేత్రం హుతవహం శశాఙ్కం మధుసూదనమ్ ॥ ౨౫
సదాగతిం చాదిదేవం నాసిక్యం యష్టిసంజ్ఞితమ్ ।
లక్ష్మీం కరాలం పులహం మహామాయాం సబిన్దుకమ్ ॥ ౨౬
తార్క్ష్యమౌర్వాదికం యష్టిం హుంఫట్కారం హుతాన్తిమమ్ ।
శ్రీబీజం తద్భవేద్బీజ మృషిశ్చైవ ప్రజాపతిః ॥ ౨౭
విరాట్ ఛన్దశ్చ గాయత్రం శ్రీవత్సో దేవతా మతా ।
శ్రీవత్సమన్త్రమపరం కథయామి చతుర్ముఖ ॥ ౨౮
ఓంకారం ప్రథమం సోమం స్వరాది జయమారుతౌ ।
మాధవం తారకాధీశమేకనేత్రం సమీరుతమ్ ॥ ౨౯
కలశం విజయం పశ్చాన్మహామాయాపరిష్కృతమ్ ।
శుక్లం చ తారం శ్వసనం కుంభం వైరాజమేవ చ ॥ ౩౦
అనలం పూర్ణచన్ద్రం చ పులహం మాధవం తథా ।
సత్యాన్తం శుక్లవిజయౌ శ్వసనం శ్వేతరోచిషమ్ ॥ ౩౧
దక్షం దరం దేవదత్తమోషధీశం తథాబ్జజ ।
వైరాజం ప్రథమం కుమ్భమ్మృతధామవిదర్భితౌ ॥ ౩౨
* జయం సదాగతిం దేవదత్తం చైవ రతాన్తిమమ్ ।
శ్రీబీజం పూర్వమేవోక్తమృషిర్దేవల ఉచ్యతే ॥ ౩౩
ఛన్దశ్చాతురపఙ్క్తిస్స్యాచ్ఛ్రీవత్సో దేవతా మతా ।
తతో లక్షజపేనైవ సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ॥ ౩౪

❖ కౌస్తుభమన్త్రః. ❖

ప్రణవాదిం చ సత్యాన్తం విధాతారం తథా మనుమ్ ।
సకారం విజయం లోకం సుభద్రం మధువిద్విషమ్ ॥ ౩౫

---

* విజయం సదాగతిం.

ప్రభఞ్జనం పావకం చ వైరాజం విఘ్ననాయకమ్ ।
గోపనం ధనదం మాయాం పశ్చిమం ప్రథమస్వరమ్ ॥ ౩౬
† వైరాజం మారుతం పశ్చాదేకారం ప్రథమస్వరమ్ ।
మాధవీం పద్మనాభం చ విజయం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౩౭
అగ్నిం భల్లాయుధం కుమ్భమాకారం మారుతం తథా ।
అచాం ద్వితీయం § కమలం పులహం చ పవిత్రకమ్ ॥ ౩౮
ఆదిదేవం చ ధనదం త్రివిక్రమమనన్తరమ్ ।
పశ్చిమం విజయం చాదిం ‖ స్పర్శనం మాధవం తథా ॥ ౩౯
ఓషధీశమికారం చ దృష్టిం చ ధనదం పునః ।
రామం ప్రద్యుమ్నసహితం పశ్చిమం పద్మనాభకమ్ ॥ ౪౦
ప్రభఞ్జనం ఛలధ్వంసం ♦ ద్వయం స్వాహావసానకమ్ ।
కౌస్తుభం బిన్దుసహితం బీజమేతదృషిః పునః ॥ ౪౧
జమదగ్నిర్విరాట్ ఛన్దో దేవతా కౌస్తుభాహ్వయా ।
కౌస్తుభం చ చతుర్థ్యన్తముచ్చార్యానతిము * ద్ధరేత్ ॥ ౪౨
పఞ్చలక్షజపాదస్య మనోస్సిధ్యతి వాఞ్ఛితమ్ ।

వనమాలామన్త్రః.

సప్తార్ణపూర్వకం ॥ కుమ్భం భద్రహస్తం ప్రియద్విషమ్ ॥ ౪౩
ㄐ భద్రహస్తం మన్దరం చ మధుసూదనమబ్జజ ।
పులహం దేవదత్తం చ మాధవీం మధుసూదనమ్ ॥ ౪౪
మాహేన్ద్రిం రామనామానం విఘ్నేశం షష్ఠబిన్దుకమ్ ।
పశ్చిమం శ్రీధరం వహ్నిం భువనం తదనన్తరమ్ ॥ ౪౫
క్రోధాగ్నిం వాసుదేవం చ వైరాజౌ ద్వౌ చ మన్దరమ్ ।

---

† ఇదమర్ధం క్వచిదధికమస్తి. § కలశం. ‖ మారుతం. ♦ మధుంయమం.
* చ్చరేత్. ॥ బన్ధుం మన్దరం మధుపి. ㄐ ఇదమర్ధం క్వచిన్నాస్తి.

పశ్చిమం పద్మనాభం చ మాయా శిరసమన్వితః ॥ ౪౮
మారుతం మాధవయుతం రరాన్తో మనురీరితః ।
కలశం మారుతం పశ్చాదుదయశ్చా * నిరుద్ధకమ్ ॥ ౪౨
బీజం మునిశ్చ ధనదః ఛన్దగ పఙ్క్తిశ్చ దేవతా ।
వనమాలాపరం మన్త్రం కథయామి మహాఫలమ్ ॥ ౪౭
బ్రహ్మకోశం నతిం కుమ్భం ముఖం విఘ్నేశ † మన్దరౌ ।
‡ గోపనం పులహం చాదిదేవం ॥ శఙ్ఖం చ గోధనమ్ ॥ ౪౯
మాధవం సూదనం వాయుం మృగేశం దక్షగోపనౌ ।
చతుర్థీశ్చాదిదేవమనలం సగుహాలయమ్ ॥ ౫౦
పశ్చిమం విక్రమపరం ప్రచణ్డం పఞ్చబిన్దుకమ్ ।
దక్షం దినకరం ¶ చతుర్ద్వితీయం శ్వేతదీధితిమ్ ॥ ౫౧
దక్షద్వయం వాసుదేవం తిగ్మాంశుం బన్ధుశీర్షకమ్ ।
ద్విరదాస్యం పఞ్చబిన్దుం శ్వేతరోచిషమాదిమత్ ॥ ౫౨
అమృతం వహ్నిశిరసం కమలం గోపనాహ్వయమ్ ।
మన్దరం ** వైధరం మాయాం పఞ్చమం గజవాహనమ్॥ ౫౩
మాధవం శ్వేతదీధిం చ కుమ్భం బహులశీర్షకమ్ ।
విజయం చైకదృష్టిం చ వరుణం పాటలప్రియమ్ ॥ ౫౪
చతుర్థీం సూదనం చ మారుతం చాదిమత్తథా ।
చతుర్థమ్మృతధామాన † మగ్నిం చ శ్వసనం పునః ॥ ౫౫
బ్రహ్మకోశపరాం చైవ భద్రపాణిం చ పద్మజామ్ ।
విజయం ప్రణవాదిం చ శ్వేతదీధితిమబ్జజ ॥ ౫౬
శశాఙ్కం పద్మనాభం వైధరం మాయామహోధనౌ ।
పశ్చిమం విజయం మాయా § శీర్షం విఘ్నేశమీరయేత్ ॥ ౫౭

---

* గ్నిమాధవౌ. † సున్దరౌ. ‡ రోదనం పులహమ్. ॥ ఖడ్గం చ రోధనమ్. ¶ చాక్షం ద్వి. ** వైధరమచాం. † మృతిశ్చ. § విక్రమం, సూక్ష్మదృష్టిం చ.

విక్రమం సూక్ష్మదృష్టిం చ గోపనం చ చతుర్ముఖ ।
జన్మధ్వంసం చ కలశం పులహం చ ద్విరుచ్చరేత్ ॥ ౫౮
† పూర్వార్ణవచ్చ ద్విరభ్యస్య పుష్టిబీజమథోద్ధరేత్
గోపతిం గోపనం యష్టిం వరుణం చాదిబిన్దుకమ్ ॥ ౫౯
భాస్కరం భువనం యష్టిం ఫట్కారం చ రరాన్తిమమ్ ।
పీయూషం పవనం బ్రహ్మసాధనం యష్టిశీర్షకమ్ ॥ ౬౦
బీజమేతచ్చతుర్వర్ణం ♦ ప్రధానాణాజ్జకల్పనా ।
॥ భవశ్చాస్య మునిశ్ఛన్దో అస్యా ఉష్ణిక్చ దేవతా ॥ ౬౧
ద్విభుజాం బాలికాం పీనవక్షోరుహవిభూషితామ్ ।
కరణ్డమకుటోపేతాం బిభ్రాణాం వనమాలికామ్ ॥ ౬౨
దర్పణం వామహస్తేన బిభ్రాణాం దక్షిణేన తు ।
పుష్పమఞ్జలికాం ద్వాభ్యాం ధ్యాత్వా లక్షం జపేన్మనుమ్ ॥ ౬౩
అన్యేషాం భూషణానాం చ చతుర్థ్యన్తం సమాహ్వయమ్ ।
మన్త్రం నమోన్తం జానీయాద్బీజమాద్యం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౪

❖ ప్రభామన్త్రః. ❖

ప్రభామనుం ప్రవక్ష్యామి యథావదవధారయ ।
ఉద్గీథమాదిం నత్యన్తం పశ్చిమం త్వమృతధామకమ్ ॥ ౬౫
భల్లాయుధం చాదిదేవం శ్వసనం సూక్ష్మలోచనమ్ ।
అచాం ద్వితీయం శ్వేతాంశుం కమలం * చాదిమత్రయా ॥ ౬౬
పావకం చౌషధం పద్మపాణిం వై రాజమన్వతః ।
మృగేశం జన్మవిధ్వంసం బ్రహ్మసాధనసంయుతమ్ ॥ ౬౭
కకుభం కలశం చాదిదేవం పులహమబ్జజ ।
ఓఙ్కారం మాధవీమగ్నిం మాయామస్తకభూషితమ్ ॥ ౬౮

† ప్రపూర్వార్ణం. ♦ ప్రథమా. ॥ భవస్వామీ మునిశ్ఛన్దస్స్యా దుష్ణిక్సా చ. ౪ రిశైలాభ్యాం. * చాదిమం తథా.

పాటలప్రియమాకారం పీతాఢం మధువిద్విషమ్ ।
శ్రీవత్సమాదిం విజయం శశాఙ్కం విష్ణుమస్తకమ్ ॥ ౬౯
మార్తాణ్డమిన్దుమనలం మధుసూదనమారుతౌ ।
శ్రియః పతిమధైకాక్షం గోపనం కమలోద్భవ ॥ ౭౦
అమృతం త్వృతధామానం విజయం కమలాలయామ్ ।
ఓతదేహం సుభద్రం చ బన్ధుమస్తకభూషితమ్ ॥ ౭౧
విజయం గోపనం ప్రాణం హుంఫట్కారం రరాన్తకమ్ ।
ఆద్యర్ణం యష్టిసహితం బీజమస్య ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౭౨
ఋషిర్భాస్కర ఏతస్య పఙ్క్తిశ్ఛన్దశ్చ దేవతా ।
ప్రభా జపశ్చ మన్త్రస్య లక్షసఙ్ఖ్యః ప్రకీర్తితః ॥ ౭౩
భోగాంశ్చ పుష్కలాన్ భుక్త్వా మన్త్రవిన్మన్త్రవైభవాత్ ।
పరం పదమవాప్నోతి దేహత్యాగే న సంశయః ॥ ౭౪

❖ అక్షమాలామన్త్రః. ❖

నిగమాదిం కౌస్తుభం చ గోపనం బిన్దుమైన్దవమ్ ।
విక్రమం వైధరం పుణ్యం రామం శుక్లసమాహ్వయమ్ ॥ ౭౫
వైరాజమగ్నిమాకారం స్పర్శనం విష్ణుమస్తకమ్ ।
నత్యన్తముద్ధరేన్మన్త్రమేవమక్షస్రజస్సుధీః ॥ ౭౬
అక్షమాలాధరం ధ్యాయేద్ద్విభుజం స్ఫటికప్రభమ్ ।
అలఙ్కృతం పీతవస్త్రం పద్మవిష్టరసంస్థితమ్ ॥ ౭౭
వరదాభయదాకారం మన్త్రస్య చ జపస్తథా ।
మన్త్రీ చ మహదాప్నోతి ఫలమత్యన్తదుర్లభమ్ ॥ ౭౮

❖ ధూపమన్త్రః. ❖

ఉద్గీథం సుభగం శఙ్ఖమూర్ధ్వం యష్టిమనన్తరమ్ ।
ధనదం చ హృషీకేశం మన్దరం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౭౯

బహులం * చైకనేత్రం చ పఞ్చాన్తం బన్ధుమస్తకమ్ ।
అనలం గోపనం శఙ్ఖమచామాదిం నతిం తతః ॥ ౭౦
ధూపపాత్రమనుః ప్రోక్తో

❖ ఘంటామన్త్రః. ❖

ఘంటామన్త్రః ప్రవక్ష్యతే ।
ఆమ్నాయాదిం క్షితిధరం హృషీకేశం రవిం తథా ॥ ౭౧
† గుహాలయం చ నాసిక్యం పద్మపాణిం ప్రచణ్డకమ్ ।
ఝష మాకార సంయుక్తం చతుర్ణతినమస్కృతిః ॥ ౭౨
కథితశ్చ మనుర్బ్రహ్మన్

❖ దీపమన్త్రః. ❖

దీపపాత్రస్య కథ్యతే ।
ఉద్గీథం కకుభం చాదిం గదధ్వంసమ § చాం ముఖమ్ ॥ ౭౩
పావకం విజయం ‖ జన్మహన్తారం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
వైరాజం విక్రమపరమనలం చ గుహాలయమ్ ॥ ౭౪
పశ్చిమం చాదిదేవం చ శ్వసనం ♦ నతిశీర్షకమ్ ।
దీపపాత్రస్య కథితో మను

❖ సుదర్శనమన్త్రః. ❖

స్సంప్రతి కథ్యతే ॥ ౭౫
బ్రహ్మకోశముఖం ‖ బ్రహ్మన్ సప్తార్ణం తదనన్తరమ్ ।
శశాఙ్కం శ్రీధరం దృష్టిమాదిలక్ష్మీం హుతాశనమ్ ॥ ౭౬
లమ్బోదరం చాదిదేవం దరం విష్ణుం చ మాధవమ్ ।
నభోమణిమథో రామం పులహం చాదిమన్తథా ॥ ౭౭

---

* పంచ. † విజయం త్వథ. ఇదమేకం పద్యం క్వచిన్నాస్తి.
§ చాబ్జముఖమ్. ‖ బ్రహ్మ. ♦ నఖశీర్షణమ్. ‖ బ్రహ్మ.

వక్రతుణ్డం విధాతారం వక్రతుణ్డమచాం ముఖమ్ ।
కమలం త్వృతధామానం యాన్తం చ మధుసూదనమ్ ॥ ౮౮
ముసలం గోపనయుతం శ్వసనం కకుభం తతః ।
అమృతం * పీతవర్ణార్ణం హుంఫట్కారంరతాన్తిమమ్ ॥ ౮౯
శుక్లం ముఖం సబిన్దుం చ బీజమేవం సముద్ధరేత్ ।
తారం కరాలమాకారం పులహం చాదిమత్తథా ॥ ౯౦
వక్రతుణ్డం విధాతారం † బహులం మధువిద్విషమ్ ।
ఆదిం చతుర్గతిం హుంఫడిత్యాది హృదయాదిషు ॥ ౯౧
కాలరుద్రోఽథ భగవానృషిశ్ఛన్దగ్ప్రకీర్తితః ।
గాయత్రీ దేవతా చాస్య § హేతిరాజస్సుదర్శనః ॥ ౯౨
జపేద్ద్వాదశలక్షం తు సిద్ధయే మూలమన్త్రివత్ ।

❖ సుదర్శనస్య మన్త్రాన్తరమ్. ❖

ఆదితస్సప్తవర్ణం శ్చపూర్వార్ణాం శక్తినం తథా ॥ ౯౩
శ్రీధరం పైధరం విష్ణుం శ్రీవత్సమనలం తథా ।
భద్ర ‖ హస్తాదిదేవం చ శఙ్ఖాదిం చ చతుర్ముఖ ॥ ౯౪
సుదర్శనస్య కథితో ద్వాదశార్ణాత్మకో మనుః ।
బీజమఙ్గం యథాపూర్వం ద్రష్టా చ కపిలస్స్మృతః ॥ ౯౫
ఛన్దో విరాట్ దేవతా చ హేతిరాజస్సుదర్శనః ।
♦ జపో ద్వాదశలక్షం చ ద్విషట్కాక్షరవత్ఫలమ్ ॥ ౯౬
ఆమ్నాయాదిం చ నత్యన్తం సుదర్శనపదం తతః ।
చతుర్థ్యన్తం ప్రయుఞ్జీత ఫలమష్టాక్షరే యథా ॥ ౯౭
ఋషిర్భవస్తథా చ్ఛన్దో గాయత్రం హేతి ॥ రాడినః ।

---

* పూర్ణవర్ణాభం ఫట్కారాన్తం రరాన్తకమ్. † బహుమూలమ్. § మన్త్రరాజం సుదర్శనమ్. ‖ హస్తం చాదిదేవం. ♦ జపేత్. ॥ సఞ్జితమ్.

పూర్వోదితం ద్విషట్కార్ణం మాధవీ మాదిముద్ధరేత్ ॥ ౯౮
నభోమణిం చాదిదేవం వక్రతుణ్డ * మచాం ముఖమ్ ।
కరాల మృతమగ్నిం చ గోపనం కకుభం తథా ॥ ౯౯
అచాం † ద్వయం గన్ధవహం ముఖం దక్షం చతుర్ముఖ ।
గోపతిం గోపనమథో జృమ్భలం చాదిమత్తథా ॥ ౧౦౦
మాహేన్ద్రిం యాదసాం నాథం § ద్విరదం పన్నగాధిపమ్ ।
స్పర్శనం నృహరిం కుమ్భం రామం సుభగమన్వతః ॥ ౧౦౧
ప్రాచేతసం సయష్టిం చ శుక్లమాదిం దరం తథా ।
అమృతం బన్ధుసహితం ధనాధ్యక్షమపాం పతిమ్ ॥ ౧౦౨
నాసిక్యం శశినం చాదిం మారుతం మన్దరద్వయమ్ ।
ముఖం లక్ష్మీం తథైకాక్షం వసుం చైవ గుహాలయమ్ ॥ ౧౦౩
సయష్టిం కుఞ్జరముఖం ¶ గోపనం శుభదం దరమ్ ।
మాధవీం గోపతిం చైవ గోపనం కాలనేమిజిత్ ॥ ౧౦౪
మాహేన్ద్రిం గోపనం శఙ్ఖం కకుభం కుమ్భసంజ్ఞితమ్ ।
పులహం ముసలం కుమ్భం ♦ మాహేన్ద్రిం భువనాహ్వయమ్ ॥
గదధ్వంసం హుతవహం వైరాజం మృగవల్లభమ్ ।
జన్మధ్వంసం శశధరమైణేశం చ రరాన్తిమమ్ ॥ ౧౦౬
బీజమఙ్గం యథాపూర్వ మృషిస్స్యాన్నీలలోహితః ।
॥ యష్టిశ్ఛన్దశ్చ కథితో దేవతా హేతిరాడసౌ ॥ ౧౦౭
జపేల్లక్షత్రయం మన్త్రీ ? జపస్యాస్య చ వైభవాత్ ।
నిగ్రహానుగ్రహాశక్తి స్స్తమ్భవిద్వేషణాదికృత్ ॥ ౧౦౮
చలాచలసముద్రాదిశోషణం కమ్పనం తథా ।
తత్కటాక్షవినిక్షేపాత్సృష్ట్యాదీనాం (విధిర్భవేత్ ॥ ౧౦౯

---

* మవాఙ్ముఖం. † ద్వితీయమ్ § దరం ద్విః. ¶ శోభనం.
♦ వత్యన్తం. ॥ అత్రిః. ? మన్త్రిస్యా (నిధి.

❖ సుదర్శనమహామన్త్రః. ❖

సుదర్శనమహామన్త్రం వక్ష్యామి చతురానన ।
మాతృకాచక్రమాలిఖ్య సమభ్యర్చ్య యథావిధి ॥ ౧౧౦
స్వీకృత్య ద్వాదశార్ణాంశ్చ వక్రతుణ్డమచాం ముఖమ్ ।
కరాలమగ్నిసహితం గోపనం మారుతం తతః ॥ ౧౧౧
పశ్చిమం పావకం ఖడ్గమనలం చ *కృశానుకమ్ ।
విధాతారం చాదిదేవం పులహం మధుసూదనమ్ ॥ ౧౧౨
†దరం హుతవహం తార్క్ష్యం ద్వివర్ణసుం చ సముద్ధరేత్ ।
పాటలప్రియమాకారం §దరం ధ్రువసమన్వితమ్ ॥ ౧౧౩
లక్ష్మీం ముఖం చ వైరాజమగ్నిం భువనశీర్షకమ్ ।
ద్విరదాననమాకారం కమలాం మధుసూదనమ్ ॥ ౧౧౪
స్పర్శనం వైధరం చాదిమనలం వైధరం తథా ।
అమృతం చాదిదేవం చ మాహేన్ద్రం చ సమీరణమ్ ॥ ౧౧౫
శుక్లం ముఖం భాస్కరం చ కమలం విక్రమం తథా ।
అనలం సుముఖం విష్ణుం పద్మనాభవినాయకౌ ॥ ౧౧౬
జన్మధ్వంసం చ కలశం పులహం బన్ధుసంమితమ్ ।
వైరాజం శుభదం రామం ఖర్వదేహం హుతాశనమ్ ॥ ౧౧౭
వైధరం త్వమృతధామానం నృహరిం మృగవల్లభమ్ ।
పవిత్రమమృతధామానం మాధవం భుజగం తతః ॥ ౧౧౮
చతుర్గతిం తథా దృష్టిం చాదిదేవం హుతాశనమ్ ।
భువనం చణ్డమూర్తిం చ ఊకారం కమలోద్భవ ॥ ౧౧౯
క్రోధరూపం దినమణిం విఘ్నేశం మధుసూదనమ్ ।
ఏకాక్షం మన్దరం పద్మం వైధరం గోపతిం తథా ॥ ౧౨౦

---

* కృశాగమమ్. † ఉదయం § దరత్రయసమన్వితః.

పశ్చిమం వక్రతుణ్డం చ ఖడ్గం గోపనమన్వతః ।
భూధరం ❡ మారుతం స్వర్ణం తృతీయం ♦ కకుభం తథా ॥ ౧౨౧
యాన్తం చ విజయం త్వగ్నిమాకారం శ్వేతరోచిషమ్ ।
॥ ఆదిం దరం తథేన్ద్రిం చ విజయం ? జ్వలనం తథా ॥ ౧౨౨
శ్రీధరం చ గదధ్వంసం భువనం చ హుతాశనమ్ ।
ఉదయం చతుర్గతిం విఘ్ననాయకం త్వేకచక్షుషమ్ ॥ ౧౨౩
స్వాహాధవం ৸ గోపనం చ యష్టిం చ కమలాలయామ్ ।
వక్రతుణ్డం చోర్ధ్వలోకం ప్రచణ్డం వసుమస్తకమ్ ॥ ౧౨౪
మారుతం వరుణం చాగ్నిం పశ్చిమం స్వాన్తమబ్జజ ।
పవిత్రమమృతధామానం మారుతోదయసంజ్ఞితౌ ॥ ౧౨౫
విరిఞ్చవిజయౌ చాగ్నిం దేవమన్దరశ్రీధరౌ ।
మారుతాత్ షష్ఠమన్త్రం చ పద్మాం విజయ * మాదిమత్ ॥ ౧౨౬
† యష్టిం లక్ష్మ్యాస్తృతీయం చ శిఖణ్డం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
ఖేటకం మారుతం పాపహననం పావకం తతః ॥ ౧౨౭
శశాఙ్కం విక్రమం § చార్కదణ్డనం విక్రమం తథా ।
అర్ధేన్దుశేఖరం పశ్చాత్పఞ్చాన్తమమృతధామ చ ॥ ౧౨౮
నభోమణిం పవిత్రం చ పవనాన్తం చ మన్దరమ్ ।
గజాననం చ విజయం దహనం బిన్దుశేఖరమ్ ॥ ౧౨౯
నీహారదీధితిం యష్టిం సాన్తం చైవాగ్నిసప్తమమ్ :
మాధవీమిన్దుయాన్తౌ చ దక్షం చ మధువిద్విషమ్ ॥ ౧౩౦
అర్ధేన్దుమిన్దుమాకారం మన్దరం మాయయాయుతమ్ ।
క్రోధరూపం హుతవహం భువనం పుణ్యవిక్రమౌ ॥ ౧౩౧

❡ మాధవమ్. ♦ కకుభాహ్వయం. ॥ ఆదిదేవం. ? జవనం. ৸ గోధనం.
* మాదితః. † షష్టిం § చాది.

* యాన్తం సుభద్రమోంకారం ముసలం ద్విరదాననమ్।
ధనదం విక్రమం స్పర్శం గోపనం చ చతుర్గతిమ్॥ ౧౩౨

వైరాజం వామనం తార్క్ష్యం ప్రచణ్డం శ్వేతదీధితిమ్।
విక్రమం వైధరం పుణ్యం † ప్రచణ్డం కుఞ్జరాననమ్॥ ౧౩౩

ఏకనేత్రం హుతవహం మధుసూదనసంజ్ఞితమ్।
యాన్తోదయా శుక్లలోకా బహులం బ్రహ్మసాధనమ్॥ ౧౩౪

సప్తార్చిః శ్రీధరం § త్విన్ద్రిం యష్టిం పశ్చాన్తకం తథా।
¶ యాన్తం చాగ్నిం ద్వితీయం చ మన్దరం పవనద్వయమ్॥ ౧౩౫

భద్రపాణిమథైకాక్షం యాన్తం చ మధువిద్విషమ్।
లమ్బకుక్షిం చ విజయం శిఖినం మన్దరం తథా॥ ౧౩౬

సవర్ణోధం భద్రబాహుం మాధవం కమలం తతః।
నాసిక్యం శ్వేతదేహం చ వక్రతుణ్డం సరోరుహమ్॥ ౧౩౭

యాన్తం కుశేశయం కుమ్భం సుముఖం ద్విస్సముద్ధరేత్।
ఓతదేహం తథా ♦ దిం చ శ్వసనం విజయం తథా॥ ౧౩౮

కరాలమగ్నిం వదనం ముఖం పావకగోపనౌ।
నీహారదీధితిం చైవ చషకం హవ్యవాహనమ్॥ ౧౩౯

విఘ్నేశం గోపనం చాగ్నిం మధుసూదనమారుతౌ।
చణ్డం హుతవహం వామం పులహం బన్ధుశీర్షకమ్॥ ౧౪౦

సుధామయమికారం చ మాహేన్ద్రిం రామశీర్షకమ్।
స్పర్శాన్తం ॥ విక్రమాద్యం చ నత్యన్తం బన్ధు ? మస్తకమ్॥
ఖడ్గం త్రివిక్రమం పీతవర్ణాభం చ త్రివిక్రమమ్।
మాధవీం సవర్ణోధం చ ч వైధరం మన్దరద్వయమ్॥ ౧౪౨

ఽ యాన్తార్ణాగ్నిరథం పశ్చాద్యాన్తం గోపన మస్తకమ్।
విహగేశం శ్వేతరోచిముఖం హుతవహం తథా॥ ౧౪౩

* ధాన్తమ్. † గోపనం. § చేన్దుమ్. ¶ యాన్తముచాం ద్వితీయమ్
♦ త్రించ. ॥ విక్రమం చాన్యం. ? సస్తకమ్. ч మన్దరం వైధరద్వయమ్
ఽ యాన్తార్ణ శిరసమ్.

శ్రీధరం చైకనయనం పశ్చిమం బన్ధుమస్తకమ్ ।
శ్రీవత్సమాదిదేవాన్తం ప్రచణ్డం కమలాభిధమ్ ॥ ౧౪౪
అధోర్ధ్వలోకం శ్రీవత్సం మన్దరం మధువిద్విషమ్ ।
ప్రచణ్డం పుణ్డరీకాక్షం శుభదం చ సరోరుహమ్ ॥ ౧౪౫
* వనం గజముఖం బన్ధుం భువనం మృగవల్లభమ్ ।
అమృతం చైకనయనం పఞ్చబిన్దుం సుధామయమ్ ॥ ౧౪౬
విక్రమం కుఞ్జరముఖం గోపనం ధూలికేతనమ్ ।
కరాలం జన్మవిధ్వంసం కులిశం చ హుతాశనమ్ ॥ ౧౪౭
శశాఙ్కమాదిం యాన్తం చ వరుణం పులహం తథా ।
హృషీకేశం తథైకాక్షం వరుణం బన్ధుశీర్షకమ్ ॥ ౧౪౮
క్రోధరూపం † గోపతిం చ చాన్తం మన్దరగోపనౌ ।
శిఖినం స్పర్శనం చాదిం షట్కృత్వగ్ పులహం క్షిపేత్ ॥ ౧౪౯
జయం సదాగతిం బన్ధుం పీయూషం విక్రమాభిధమ్ ।
హిరణ్యగర్భమనలం మన్దరద్వయమబ్జజ ॥ ౧౫౦
పుణ్డరీకాక్ష § మగ్న్యన్తం విజయం రామశీర్షకమ్ ।
నభోమణిం చాదిదేవమమృతం మాయయా యుతమ్ ॥ ౧౫౧
అత్రిం చ ధనదం కుమ్భం ద్వయమర్ధేన్దుమాదిమత్ ।
హస్తివక్త్రం చ కమలమనలం చ సుధామయమ్ ॥ ౧౫౨
అగ్నిం చ గోపనం మాన్తం శ్రీధరం సుభగం తథా ।
స్పర్శత్రయం బృహద్భానుం గోపనం సుముఖం తతః ॥ ౧౫౩
మాధవీం వాసుదేవం చ వైధరం మాధవాహ్వయమ్ ।
సుభద్రం చన్ద్రధవలం ముసలం చ ద్విరుచ్చరేత్ ॥ ౧౫౪
బ్రహ్మన్ననన్తరం తస్య మారుతం మధువిద్విషమ్ ।
కుమ్భం సవిక్రమం లక్ష్మీం సుధాదీధితివిక్రమౌ ॥ ౧౫౫

---

* భువనమ్. † గోపనమ్. § మత్యన్తం.

క్రోధరూపం ప్రచణ్డం చ భువనం వక్రతుణ్డకమ్ ।
కరాలం శిఖినం దక్షం భద్రహస్తం * తథోదరమ్ ॥ ౧౫౬
ఓషధీశం తథా దక్షం † పావకం చ రతాన్తిమమ్ ।

❖ బీజాఙ్గదేవతానిర్దేశః. ❖

బీజమఙ్గం యథాపూర్వమృషిర్దక్షగ ప్రజాపతిః ॥ ౧౫౭
ఛన్దోఽతిచ్ఛన్ద ఏతస్య దేవతా § చ సుదర్శనః ।
సప్తాధికా సప్తతిశ్చ వర్ణానాం ద్వే శతే సమే ॥ ౧౫౮
జపేన సిధ్యతి మనుర్లక్షద్వాదశసఙ్ఖ్యయా ।

❖ జపకాలదేశాదినిర్దేశః. ❖

కృష్ణపక్షే చతుర్దశ్యాముపోష్య ‖ ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౧౫౯
నిశీథే దృఢధీర్మన్త్రీ శ్మశానే వా చతుష్పథే ।
జపేద్భూతాదయస్తస్య ప్రత్యక్షాస్సర్వకామదాః ॥ ౧౬౦

❖ అపరస్సుదర్శనమహామన్త్రః. ❖

మహాసుదర్శనం మన్త్రమపరం కథయామి తే ।
ద్విషట్కాక్షరముద్ధృత్య గోపతిం మృగవల్లభమ్ ॥ ౧౬౧
వైరాజం విక్రమ ¶ పరమనలం మధుసూదనమ్ ।
‖ గదధ్వంసమచామాదిం దక్షం దినకరాహ్వయమ్ ॥ ౧౬౨
గోపనం ధృతిమన్తం చ పులహం పశ్చిమాననమ్ ।
ఋతధామా దినమణిం పావకం సుముఖం తతః ॥ ౧౬౩
అమృతం కకుభం పద్మనాభం ? గోపతిమబ్జజ ।
సుభగం బన్ధుశిరసం పవిత్రం విజయం తథా ॥ ౧౬౪
చతుర్గతిం దేవదత్తం పశ్చిమం ‖ బన్ధుమస్తకమ్ ।
ప్రచణ్డం పుణ్డరీకాక్షం ఽ గోపనం వైధరాహ్వయమ్ ॥ ౧౬౫

* తథోదయమ్. † పవనం. § స్యాత్సుదర్శనః ‖ దృఢమా. ¶ పరంయాన్తం చ - పరం వామనం. ‖ జన్మధ్వంసం. ? గోపన. ‖ బన్ధుసప్తకమ్. ఽ గోధనం వైధరం ధ్వజమ్.

సరామం చైకనేత్రం చ మారుతం * బ్రహ్మసాధనమ్ ।
అత్రిం చతుర్గతిం శ్వేతదీధితిం చ † స్వరాదిమత్ ॥ ౧౬౬
విఘ్నేశద్వితయం పశ్చాన్మాయామస్తకముద్ధరేత్ ।
సుభద్రం సూదనం శఙ్ఖం వైధరం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౧౬౭
పశ్చిమం చైకనయనం సూదనం గదినం తథా ।
భద్రబాహుం సరామం చ కకుభం కుమ్భ § గోపనౌ ॥ ౧౬౮
మాహేన్ద్రిం సూదనం ¶ విశ్వరూపం భూధరమబ్జజ ।
శుభదం విజయం శుక్లం గోపనం శ్వేతదీధితిమ్ ॥ ౧౬౯
ఋతం చ సూదనం యాన్తం దెవరం మన్దరోదయౌ ।
భృగుం ఖడ్గధరౌ ద్వౌ చ మాధవం భువనాహ్వయమ్ ॥ ౧౭౦
ఆకారం వక్రతుణ్డం చ వైధరం శ్రీధరం తథా ।
ఉగ్రాత్మానం పవిత్రం చ పద్మనాభం చ మాధవమ్ ॥ ౧౭౧
నృహరిం సూదనం శుక్లం భువనం బహులద్వయమ్ ।
తార్క్ష్యం ఝషం ♦ గోపనం చ ॥ కమలం బన్ధుమస్తకమ్ ॥
విఘ్నేశం వామనపరం సుభద్రం సగుహాలయమ్ ।
ఏకనేత్రం చాదిదేవం పశ్చిమాననమబ్జజ ॥ ౧౭౩
శుక్లం దక్షం సూదనం చ యాన్తం పశ్చిమవక్త్రికమ్ ।
ఋతధామ తథా దక్షం సర్వరోధం సపశ్చిమమ్ ॥ ౧౭౪
విక్రమం శుభదం చాదిదేవం ఖడ్గధరం తథా ।
చతుర్గతిం వాసుదేవం గదధ్వంసం సవిక్రమమ్ ॥ ౧౭౫
భద్రహస్తం పఞ్చబిన్దుమోషధీశం కరాలకమ్ ।
విఘ్నేశం వైధరం కుమ్భం విక్రామణమనన్తరమ్ ॥ ౧౭౬
కుఞ్జరాననమాకారం చతుర్గతిమచాం ముఖమ్ ।
? శిఖినం మానుషేశం చ నృహరిం స్పర్శషోడశీమ్ ॥ ౧౭౭

---

* చ ప్రసాధనమ్. † సురాదిమత్. § శోభనౌ. ¶ క్రోధరూపమ్.
♦ గోపతిమ్. ॥ మలయం. ? శంఖినమ్.

ఋతధామోతదేహం చ భద్ర * బాహుమనన్తరమ్ ।
అచాం ద్వితీయం దృష్టిం చ గదినం పద్మనాభకమ్ ॥ ౧౪౮
మార్తాణ్డం సూదనం విఘ్ననాయకం విజయం తథా ।
పద్మనాభం † గోపనం చ శుక్లమాదిం దరాహ్వయమ్ ॥ ౧౪౯
తత్సమష్టిం ద్విరుచ్చార్య సోమమాదిం సయష్టికమ్ ।
భాస్కరం పావకం చైవ ద్విర్వక్తవ్యం తదక్షరమ్ ॥ ౧౫౦
పీయూషం విక్రమం పుణ్యం కలశం యష్టిశీర్షకమ్ ।
శశాఙ్కమాదిం శఙ్ఖం చ పూర్వవత్కమలోద్భవ ॥ ౧౫౧
పీయూషం రామశిరసం స్పర్శానామపి షోడశమ్ ।
ఋతం చ సూదనం శుక్లం § మత్రిం చైవ యథాపురమ్ ॥ ౧౫౨
తార్క్ష్యద్వయం చ కమలాం విజయం త్వృతధామ చ ।
హృషీకేశం తథా భద్రద్వయం మధునిషూదనమ్ ॥ ౧౫౩
శ్రీవత్సం చాదిమనలం శ్రియఃపతిమనన్తరమ్
పఞ్చాన్తకం పద్మనాభమేకాక్షం మృగవల్లభమ్ ॥ ౧౫౪
జన్మధ్వంసం శ్వేతరశ్మిమేణేశం దృష్టివామనౌ ।
సుభద్రం బన్ధుశిరసం స్పర్శానాం షోడశాక్షరమ్ ॥ ౧౫౫
విక్రమం చైకవింశం చ బన్ధుం తన్మస్తకస్థితమ్ ।
సుముఖం పవనాహ్వానం బ్రహ్మసావిజయాహ్వయమ్ ? ॥ ౧౫౬
దహనం భద్రమమృతం మతిమన్తం చ సూదనమ్ ।
ప్రచణ్డం గోవనం శుక్లం భువనం బహులం తథా ॥ ౧౫౭
భల్లాయుధం శ్రీధరం చ ముసలం ప్రేతనాయకమ్ ।
మాధవం వైధరం విఘ్ననాయకం ద్వితయం తథా ॥ ౧౫౮
అచాం ద్వితీయం పఞ్చాన్తం విష్కమ్భం ద్విరదాననమ్ ।
విక్రమం మాధవీమగ్నిం వాసుదేవం చతుర్ముఖ ॥ ౧౫౯

---

* బాహుం సమన్దరమ్. † గోపతిమ్. § ముగ్రం చైవ యథాపురమ్ ॥ లఘు.

వక్రతుణ్డం మానుషేశమప్రమేయం వనస్రజమ్ ।
ధరిత్రీం కమలాక్షం చ సూక్ష్మదృగ్బన్ధమస్తకమ్ ॥ ౧౯౦
విఘ్నేశం వైధరం ప్రేతనాయకం మాయయాయుతమ్ ।
హైరమ్బం వైధరం చాదిం పశ్చిమం త్వమృతధామకమ్ ॥ ౧౯౧
విజయం రామశిరసం భాస్కరం విజయాహ్వయమ్ ।
అత్రిం మృగేశం వరుణం గోపనం శ్వేతదీధితిమ్ ॥ ౧౯౨
శ్రీధరం బహులం పీతం జృమ్భలం మోహనాశనమ్ ।
పశ్చిమం భువనం విఘ్ననాయకద్వితయం తథా ॥ ౧౯౩
అచాం ద్వితీయం కమలమాదిం శఙ్ఖం వినాయకమ్ ।
పశ్చిమం భువనం బిన్దుం శశాఙ్కం ద్విగుణం తథా ॥ ౧౯౪
భద్రబాహుం సరామం చ సుధాదీధితిగోపనౌ ।
యాన్తం సమీరణం చాదిం పశ్చిమం జాతవేదసమ్ ॥ ౧౯౫
అమృతం విక్రమపరం వైధరం * చానలం తథా ।
గోపనం విజయం విఘ్ననాయకం విజయాహ్వయమ్ ॥ ౧౯౬
ఋతధామం సరసిజం పద్మనాభం పితామహ
వైరాజం శ్వసనం చాదిదేవం భల్లాయుధం కరమ్ ॥ ౧౯౭
శ్వసనం ప్రణవాదిం చ విఘ్నేశం † సర్వవిక్రమౌ ।
§ కరాలమమృతధామాన్తం విజయం ధనసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧౯౮
స్వచ్ఛన్దమథ దృష్టిం చ చతుర్గతి మనన్తరమ్
శశాఙ్కం ఫుల్లనయనం వాసుదేవం చ ఖేటకమ్ ॥ ౧౯౯
శఙ్ఖం పులహమోఙ్కారం మార్తాణ్డం పశ్చిమాననమ్ ।
క్రోధం వనస్రజం భూమిం నాసిక్యం శ్వేతదీధితిమ్ ॥ ౨౦౦
షోడశం కపిలం భానుం చతుర్గతిమనన్తరమ్ ।
విధాతారం తథా శైలం విజయం కమలోద్భవ ॥ ౨౦౧

---

* చానిలం తథా. † శర్వవిక్రమౌ. § 'కరాలమ్' ఇత్యారభ్య 'విధాతారమ్' ఇత్యన్తం క్వచిన్నాస్తి.

అచాం త్రయోదశం చాగ్నిం కమలం చన్ద్రదీధితిమ్ ।
వక్రతుణ్డం చాదిదేవం * శఙ్ఖం పీతమచాం ముఖమ్ ॥ ౨౦౨
పూర్ణచన్ద్రం తథా దక్షం భువనం వైధరాత్మకమ్ ।
పద్మనాభం ధ్రువం లక్ష్మీం బ్రహ్మసాధనసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౦౩
క్రోధరూపం దరం చాదిం మాధవం గోపతిం తథా ।
విక్రమం మాధవం భానుం సరామం సూక్ష్మలోచనమ్ ॥ ౨౦౪
గదధ్వంసం చ పీయూషం విఘ్నేశం పశ్చిమాననమ్ ।
అచాం ద్వితీయం శుభదం సూదనం యష్టిశీర్షకమ్ ॥ ౨౦౫
కరాలం శ్రీధరం లక్ష్మీం మృగేశం ద్విరదాననమ్ ।
పద్మపాణిం భూధరాఖ్యం ద్వయం † వైధరమాధవౌ ॥ ౨౦౬
పశ్చిమం పవనం లక్ష్మీం బ్రహ్మసాధనసంజ్ఞితమ్ ।
క్రోధరూపమచామాదిం స్పర్శనం దక్షగోపనౌ ॥ ౨౦౭
ధ్యాన్తం చతుర్గతిం పాపహననం బహులం తథా ।
వక్రతుణ్డం కరాలం చ § కకుభం త్వమృతధామ చ ॥ ౨౦౮
భద్రబాహుం ¶ చలధ్వంసం మృగేశం దృష్టిమాదిమమ్ ।
ద్విరదాననయష్టిం చ అనలం గోపనాహ్వయమ్ ॥ ౨౦౯
♦ సధ్రువం పులహం బిన్దుం మాహేన్ద్రం మధుసూదనమ్ ।
అర్ధచన్ద్రం తథా చన్ద్రం నాసిక్యం తద్ద్విరుద్ధరేత్ ॥ ౨౧౦
శశాఙ్కామృతధామానం సూదనం యష్టిశీర్షకమ్ ।
తద్ద్విరభ్యస్య శీతాంశుమర్పితం వసుమస్తకమ్ ॥ ౨౧౧
పులహం వాసుదేవాఖ్యం ప్రస్తారం ద్విరదాననమ్ ।
విక్రమం బహులం బ్రహ్మ గోపనం బహులం తథా ॥ ౨౧౨
ప్రచణ్డం ॥ జన్మవిధ్వంసం విఘ్నేశం చ ² తృతీయకమ్ ।
అచాం ⁴ దృష్టిం ద్వితీయాన్తం భద్రబాహుం పవిత్రకమ్ ॥ ౨౧౩

---

* శఙ్ఖం పీతమచాంముఖం † భూధర § ఋతధామ చ ధామ చ. ¶ గదధ్వంసం. ♦ బన్ధూహామ్. ॥ చలి. ² ద్వితీయకమ్. ⁴ దృష్టిద్వయం యాన్తమ్.

ఋతం చకార ద్విరదం చాననం మన్దరాహ్వయమ్ ।
ప్రద్యోతనం గోపనం చ శశాఙ్కం చ శ్రియః పతిమ్ ॥ ౨౧౪
వైధరం శుభదం చాగ్నిం శ్రీవత్సం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
సుముఖం విక్రమపరం విజయం ముఖమబ్జజ ॥ ౨౧౫
అత్రిం సరామం పఞ్చాన్తం సుభగం మధుసూదనమ్ ।
యష్టిం కరాలమాకారం చతుర్గతిమనన్తరమ్ ॥ ౨౧౬
అపాం పతిం శ్వేతరశ్మిం శ్రియః పతిమతః పరమ్ ।
స్తమ్భేరమాననం మాయాం కలశం * దీప్తరోచిషమ్ ॥ ౨౧౭
సుభగం గోపనం యాన్తం గోపనం పశ్చిమానన ।
హృషీకేశం వసుం శఙ్ఖం § గోపనం ద్వితయం పునః ॥ ౨౧౮
యష్టిబీజం ద్విరుచ్చార్య ‖ తిగ్మదీధిం పవిత్రకమ్ ।
ఋతధామ తథైకాత్మం విక్రమం బహులాహ్వయమ్ ॥ ౨౧౯
గదధ్వంసం తథైకాత్మం విక్రమం బహులాహ్వయమ్ ।
♦ గుహాలయం పాపహానమమృతం మధువిద్విషమ్ ॥ ౨౨౦
రోచిశ్శ్రియఃపతిం కాన్తం వైధరం మాధవం తథా ।
పీయూషమాదిం కమల ॥ మశివం ధనదాహ్వయమ్ ॥ ౨౨౧
ఋతధామ తథైకాత్మమచామేకాదశం తథా ।
ద్విరుద్ధరేత్కామబీజం వైధరం ? తూదయాహ్వయమ్ ॥ ౨౨౨
గదధ్వంసం తథైవాగ్నిం మస్తకస్థం పవిత్రకమ్ ।
గోపనం విజయం చాదిదేవం విష్కమ్భసంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౨౩
త్రిదశాకారమేకారం శ్వేతాంశుం విక్రమం తథా ।
గజవక్త్రం సూదనం చ కపిలాత్మమనన్తరమ్ ॥ ౨౨౪
తృతీయం కకుభద్వన్ద్వమస్తకస్థం వసుం పునః ।
జన్మధ్వంసం చ జలజం సుధాదీధితివిక్రమౌ ॥ ౨౨౫

---

* సప్త. § శ్రీద్విజ. శ్రీబీజద్వితయం. ‖ నిగమాదిం. ♦ గుహాశ్రయమ్. ॥ మనలం. ? మరణా.

* కలశం పురుషాత్మానం గహనం పద్మనాభకమ్ ।
భాస్కరం సుముఖం బ్రహ్మ భువనం విజయం § వసు ॥ ౨౨౬
ద్రుహిణం త్వమృతధామానం భూధరం క్రోధనం తతః ।
స్వర్ణానాం షోడశార్ణం చ ❡ కుమ్భేశం ముసలం తతః ॥ ౨౨౭
నీహారదీధితిమచా ♦ మేకదేశమతః పరమ్ ।
చతుర్గతిం భద్రహస్తం విజయం పద్మనాభకమ్ ॥ ౨౨౮
హైరమ్బం గోపనం చైవ గదినం కలుషాపహమ్ ।
అచాం ద్వితీయం ॥ కమలాం గోపనం విత్తవర్ధనమ్ ॥ ౨౨౯
? హరిణాననమాద్యే ద్వే కకుభం వరుణాహ్వయమ్ ।
¶ జ్వలనం మానుషఘ్నం చ విఘ్నేశం గోపనాహ్వయమ్ ॥ ౨౩౦
శ్రీవత్సం ౨ ద్వీశదం శుక్లమచామాదిం సరోరుహమ్ ।
బ్రహ్మ పఞ్చాన్తకమతః [ధృతావాసమతః పరమ్? ॥ ౨౩౧
వైరాజమగ్నిం నృహరిం బ్రహ్మసాధనసంజ్ఞితమ్ ।
సుభద్రం సుముఖం కుమ్భం మారుతం చోతదేహకమ్ ॥ ౨౩౨
దక్షం దాక్షాయణీకాన్తం మన్దరం పఞ్చబిన్దుకమ్ ।
ధూమధ్వజం ప్రచణ్డం చ సూదనం కతృతీయకమ్ ॥ ౨౩౩
౪ హరివక్త్రం రామసంజ్ఞం దృష్టివిక్రమమబ్జజ ।
శుభదం కపిలం (హ్రీస్వం భద్రహస్తం సమీరణమ్ ॥ ౨౩౪
నీహారదీధితిమచామాదిం కుమ్భం హుతాశనమ్ ।
శుక్లమోఙ్కారసంయుక్తం సుభద్రం మధుసూదనమ్ ॥ ౨౩౫
స్వర్ణం తృతీయమనలం విజయం సప్తమీం కలామ్ ।
విక్రమం సూక్ష్మదృష్టిం చ శ్రీధరం యాదసాం పతిమ్ ॥ ౨౩౬

---

* ముసలం. § సుఖమ్ ❡ మృగేశం. ♦ మేకాదశ. ॥ కమలమ్. ? వారణానన. ¶ అనలం మానుశేశం చ. ౨ జలజం. [కోశాష్టకేషి త్రుటిః. క్వచిత్ యథా పాఞ్చరాత్ర పాఠః. ౪ కరివక్త్రం. (భద్రహస్తం పుణ్యం.

హేరమ్బం వాసుదేవం చ భద్రహస్తం చ మాధవీమ్ ।
అచాం ద్వితీయం *దృష్టిం చ కమలం బహులం తథా ॥ ౨౩౭
స్పర్శాన్తం భువనం చక్రం భృగుం కకుభసంజ్ఞితమ్ ।
నభోమణిం విక్రమం చ పాటలం మధువిద్విషమ్ ॥ ౨౩౮
భల్లాయుధం బన్ధు ч శీర్షం విఘ్నేశం వైధరాహ్వయమ్ ।
వక్రతుణ్డమచామాదిం కమలం పీరపూర్వకమ్ ॥ ౨౩౯
గోపనం మానుషం చైవ ♦పులహాం బన్ధుమస్తకమ్ ।
ఓతదేహాం తథా పీతం జన్మధ్వంసం త్రివిక్రమమ్ ॥ ౨౪౦
గోపతిం వరుణం విఘ్ననాయకం త్వృతధామకమ్ ।
ఏకాక్షం మారుతం చాదిదేవం బహులమస్తకమ్ ॥ ౨౪౧
§పవనం సూక్ష్మదృక్ప్రోక్తం సూదనం చ చతుర్గతిమ్ ।
సుభద్రం చ బృహద్భానుం గదినం వరుణం ముఖమ్ ॥ ౨౪౨
జయం కుమ్భేశమఖిలమ్మృతం భువనసంజ్ఞితమ్ ।
దృష్టిం చ ధనదం దక్షం హృషీకేశం జయాహ్వయమ్ ॥ ౨౪౩
శశాఙ్కం భువనం చాదిం కమలామద్రిమస్తకమ్ ।
విఘ్నేశం పశ్చిమంబన్ధుం నాసిక్యం గదినం తథా ॥ ౨౪౪
మాహేన్ద్రిం శశినం దేవదత్తం లక్ష్మీం శ్రియఃపతిమ్ ।
పఞ్చాన్తకం పద్మనాభం గోపనం విఘ్ననాయకమ్ ॥ ౨౪౫
అమృతం సమీరణమచాం ద్వితీయం పశ్చిమాననమ్ ।
వైరాజం మాధవీమూర్ధ్వలోకేశం విజయద్వయమ్ ॥ ౨౪౬
బహులం సమీరణం దేవదత్తం మన్దర †గోపనే ।
గోపనం చౌషధీశం చ భువనం వైధరాహ్వయమ్ ॥ ౨౪౭
శ్రీవత్సమగ్నిం విఘ్నేశం గోపనం చ చతుర్గతిమ్ ।
హుంఫట్కారం తతాన్తం చ మనుమేవం సముద్ధరేత్ ॥ ౨౪౮

* తుష్టిం చ. ч రసం—శిరో. ♦ పులహద్వయ. § పావన.
† గోపతీ । గోపతిమ్.

❖ బీజాఙ్గాదినిర్దేశః ❖

బీజాఙ్గాని యథాపూర్వమృషిస్స్యాన్నీలలోహితః ।
ఛన్దశ్చ వరివంసంజ్ఞో దేవతా చ సుదర్శనః ॥ ౨౪౯
అష్టలక్షం జపేద్బ్రహ్మ పాతాలె దివి వా భువి ।
గతిర్న ప్రతిహన్యేత మన్త్రిణో మన్త్రవైభవాత్ ॥ ౨౫౦

❖ సుదర్శననృసింహమన్త్రః ❖

సుదర్శననృసింహాఖ్యం మన్త్రం బ్రూమి చతుర్ముఖ ।
ఉద్గీథం నృహరిం * పద్మనాభం సఙ్కర్షణాహ్వయమ్ ॥ ౨౫౧
నాసిక్యం శుక్లమాడం చ గోపతిం ప్రణవాది చ ।
నీహారదీధితిం పద్మనాభం చ మధువిద్విషమ్ ॥ ౨౫౨
అనలం కకుభం కుమ్భం గోపనం పులహాత్మకమ్ ।
అచాం ద్వితీయం స్పర్శాన్తం సూదనం పులహాహ్వయమ్॥ ౨౫౩
విక్రమం కుఞ్జరముఖం § మాధవం తస్య మస్తకే ।
మార్తాణ్డం భద్రహస్తం చ ద్విరుచ్చార్య ప్రభాకరమ్ ॥ ౨౫౪
శ్రీధరం కపిలాక్షం చ ఫట్కారం ఖేటకీం తతః ।
ఠాన్తమేవం కథితం ద్వావింశత్యక్షరాత్మకమ్ ॥ ౨౫౫
బీజమఙ్గాని చోక్తాని ఛన్దోగాయత్రమీరితమ్ ।
ద్రష్టా చ జమదగ్నిస్స్యాద్దేవతా చ సుదర్శనః ॥ ౨౫౬

❖ సుదర్శననృసింహధ్యానమ్. ❖

సుదర్శనస్య హృదయే విష్ఠితం నృహరిం హరిమ్ ।
స్ఫటికాచలసఙ్కాశం పరశ్శతసటాకులమ్ । ౨౫౭
‖ ప్రలయామ్బుదనిర్ఘోషగమ్భీరగహనధ్వనిమ్ ।
శఙ్ఖచక్రధరం ద్వాభ్యాం కరాభ్యామితరౌ పునః ॥ ౨౫౮

---

* బ్రహ్మ. § వామనం. ‖ హోరాద్యజ్జదనిర్ఘోషగమ్భీర
భయద.

ప్రసార్య జానునోర్భిః * మం నఖరమ్యోలిభీషణౌ ।
వ్యత్యస్తచరణద్వన్ద్వమాసీనం పద్మవిష్టరే ॥ ౨౫౯
భ్రుకుటీకుటిలం యోగపట్టికాదృఢబన్ధనమ్ ।
వ్యాదాయ వక్త్రకుహరం దంష్ట్రిణం స్ఫుటితాధరమ్ ॥ ౨౬౦
త్రిణేత్రమఖిలాకల్పకల్పితం బ్రహ్మగర్జితమ్ ।
ధ్యాయేత్ § దేవం చ తన్మన్త్రం మన్త్రీ తరతి దుర్గతిమ్॥ ౨౬౧
సకృత్ స్మరణమాత్రేణ యథాభిలషితం ఫలమ్ ।
అన్యేషు మన్త్రకల్పేషు యదుక్తం తత్సమశ్నుతే ౨౬౨

❖ పాఞ్చజన్యమన్త్రః ❖

వక్ష్యామి పాఞ్చజన్యస్య మన్త్రం సర్వార్థసాధనమ్ ।
ఉద్గీథమాదౌ సప్తార్ణానుద్ధృత్య తదనన్తరమ్ ॥ ౨౬౩
పశ్చిమం భువనం చణ్డం పుణ్డరీకం హుతాశనమ్ ।
మహామాయాం కరాలం చ గోపనం పన్నగాధిపమ్ ॥ ౨౬౪
సూదనం చ తథా శఙ్ఖం ‖ కలశం మధుసూదనమ్ ।
మారుతం భువనాహ్వానం మన్దరం భువనం తతః ॥ ౨౬౫
ఖర్వదేహం తథా చాదిదేవం శ్వసనమాదిమత్ ।
వైధరం పఞ్చబిన్దుం చ పశ్చిమం విజయం తతః ॥ ౨౬౬
యాన్తం గుహాలయం పాపహాననం మధువిద్విషమ్ ॥
శఙ్ఖం లక్ష్మీం తథాయష్టిం ఖర్వదేహం చ ♦ పశ్చిమమ్ ॥ ౨౬౭
ఆదిదేవం మహేన్ద్రం చ మధుసూదనశీర్షకమ్ ।
వాయుం రరాన్తముదితమితి ప్రోక్తో మనుర్మహాన్ ॥ ౨౬౮
శ్రీవత్సో యష్టిరుద్గీథో బీజమేతత్ప్రకీర్తితమ్ ।
అముష్య సనకో ద్రష్టా ఛన్దస్స్యాద్బృహతీ మనోః ॥ ౨౬౯

---

* మనఖరమ్యోలినిర్మితౌ । విన్యస్త. § ద్దేవం జపేన్మన్త్రం.
‖ కమలమ్. ♦ పంచమమ్.

దేవతా పాఞ్చజన్యశ్చ చతుర్ణాఖోజపః స్మృతః ।

❖ పాఞ్చజన్యమన్త్రాన్తరమ్. ❖

అతోఽన్యం పాఞ్చజన్యస్య మన్త్రం శృణు చతుర్ముఖ ॥ ౨౭౦
సప్తార్ణముద్ధరేదాదౌ పశ్చిమం మధుసూదనమ్ ।
భృగుం చన్ద్రధరం ఖడ్గధవలం కకుభాహ్వయమ్ ॥ ౨౭౧
గజవక్త్రం తథా వాయుమాదిదేవం సమీరణమ్ ।
పశ్చిమం సప్తమమథాం సుముఖం నిగమాదికమ్ ॥ ౨౭౨
పీయూషమత్రిం * సుభగం వరుణం మధువిద్విషమ్
గజాస్యమాదిదేవం చ శ్వసనం శ్వేతరోచిషమ్ ॥ ౨౭౩
వైధరం గోపనం చాపి గదధ్వంసం చతుర్ముఖ ।
వైరాజం విక్రమం దక్షం శ్రీధరం తార్క్ష్యవాహనమ్ ॥ ౨౭౪
గోపనం స్పర్శనం జన్మహన్తారం సలిలాధిపమ్ ।
మాహేన్ద్రిమాదిం † జ్వలనం తథాథాం షష్ఠపశ్చిమౌ ॥ ౨౭౫
గోపనం పశ్చిమం గోపం పీతవర్ణం మధుద్విషమ్ ।
శ్వసనం చ రరాన్తం చ మనురిత్థముదాహృతః ॥ ౨౭౬
బీజమఙ్గాని చైతస్య దేవతా చాపి పూర్వవత్ ।
విష్వక్సేన ఋషిశ్ఛన్దస్సుప్రతిష్ఠా పితామహ ॥ ౨౭౭
పఞ్చలక్షజపేనాస్య సాధకో మన్త్రవైభవాత్ ।
అతలాదిషు లోకేషు § చరన్న ప్రతిహన్యతే ॥ ౨౭౮
కిం పునర్ధర్మకామార్థాః మోక్షాశ్చ కమలసమ్భవ ।

❖ కౌమోదకీమన్త్రః. ❖

సప్తార్ణమగ్రే గోవిన్దం గదినం దృష్టిసూదనౌ ॥ ౨౭౯
చతుర్గతిం చాతివీరం భల్లాయుధమథాం ముఖమ్ ।
అపాం పతిం హుతవహమూకారం పశ్చిమాననమ్ ॥ ౨౮౦

---

* సుముఖమ్. † జలజం. § గతిర్న.

రామం ప్రచణ్డం గోవిన్దం బ్రహ్మసఙ్కర్షణావపి ।
మన్దరం వాసుదేవాహ్వాం పైధరం విష్ణుమస్తకమ్ ॥ ౨౮౧
కుశేశయధరె వీరసెనం హుంఫట్ రరాన్తిమమ్ ।
ఇతి కౌమోదకీమన్త్ర ముద్ధరేద్బీజమస్య తు ॥ ౨౮౨
స్పర్శద్వితీయమర్ధేన్దుమేతేనై వాఙ్గకల్పనా
ఋషిః కృష్ణస్తథా * ఛన్దః పఙ్క్తిః కౌమోదకీ పునః ॥ ౨౮౩
దేవతా లక్షమన్త్రైశ్చ జపతస్సిద్ధిదో భవేత్ ।

❖ పద్మమన్త్రః. ❖

ఆదావుద్ధృత్య † చోఙ్కారం గోపనం దృష్టివిక్రమౌ ॥ ౨౮౪
వైరాజం మారుతం పాపహాననం § వసుమస్తకమ్ ।
వైరాజం బన్ధుశిరసం మాధవీం సూదనం దరమ్ ॥ ౨౮౫
పాటలప్రియమాకారం సమీరణమచాం ముఖమ్ ।
యాన్తం గుహాలయం బ్రహ్మన్ పశ్చిమం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౨౮౬
సుముఖం దేవదత్తం చ హుంఫట్కారం ¶ రతాన్తిమమ్ ।
నాదం పకారమూకారమర్ధేన్దుశిరసం పునః ॥ ౨౮౭
బీజం ప్రకల్పయేద్బ్రహ్మన్నమునై వాఙ్గకల్పనా ।
ద్రష్టా విరఞ్చిశ్ఛన్దశ్చ విరాట్పద్మోఽధిదేవతా ॥ ౨౮౮
దశలక్షజపాత్సిద్ధిమఖిలం ప్రాప్నుయాన్నరః ।
ఇతి పద్మమనుః ప్రోక్తో బీజేనాస్యాఙ్గకల్పనా ॥ ౨౮౯

❖ ముసలమన్త్రః. ❖

శుక్లం పునర్విష్ణుం వహ్నిపీయూషం గోపనాహ్వయమ్ ।
సప్తార్ణోద్ధరణాత్పశ్చాన్మన్దరం కమలాసన ॥ ౨౯౦
శశాఙ్కమాదిం పులహం గోపనం పవనం పునః ।
జ్వలనం గోపనం దక్షం గోపనం కమలోద్భవ ॥ ౨౯౧

---

* ఛన్దో దేవీ. † చోద్గీథం § విజయం తథా. ¶ హుతాన్తిమమ్

చతుర్గతిం చ భువనం సుముఖం మధువిద్విషమ్ ।
దరం ముఖం రరాన్తం చ మన్త్రవిన్మన్త్రముద్ధరేత్ ॥ ౨౯౨
మన్దరం భువనం యష్టిమితిబీజమిదం మనోః ।
ముద్గలస్స్యాదృషిశ్ఛన్దో విరాణ్మన్త్రస్య దేవతా ॥ ౨౯౩
ముసలః పఞ్చలక్షం తు * మన్త్రమస్య ప్రచక్షతే ।

❖ ఖడ్గమన్త్రః. ❖

ఉద్ధృత్య సప్త వర్ణాంశ్చ హైరమ్బం మధుసూదనమ్ ॥ ౨౯౪
† గజాహ్వామత్రిం కమలం మధుశత్రుం చతుర్గతిమ్ ।
విష్ణుం శుక్లం పునర్విష్ణుం వహ్నిపీయూషగోపనాః ॥ ౨౯౫
శశాఙ్కం భువనం వహ్నిం శ్రీవత్సం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
సుముఖం విక్రమం చాపి వైధరం విజయం తథా ॥ ౨౯౬
రామం పఞ్చాన్తకం పుణ్యం గోపనం యష్టిశీర్షకమ్ ।
పఞ్చాన్తకం గోపనం చ శ్వసనం హుంకృతిం తథా ॥ ౨౯౭
ఫట్కారం స్వాహయా సార్ధం ఖడ్గస్య గదితో మనుః ।
చక్రమన్త్రస్య బీజం స్యాదృషిశ్శ్రీనిధిరుచ్యతే ॥ ౨౯౮
ఛన్దో విరాడధిపతిః ఖడ్గాఖ్యో హేతిరాడ్భవేత్ ।
లక్షత్రయం జపేన్మన్త్రీ కాఙ్క్షితాం సిద్ధిమశ్నుతే ॥ ౨౯౯

❖ శార్ఙ్గమన్త్రః. ❖

సప్తార్ణం కల్పయిత్వాదౌ శ్రీవత్సం మధుసూదనమ్ ।
శార్ఙ్గహస్తం గదధ్వంసం మధుసూదన శీర్షకమ్ ॥ ౩౦౦
జ్వలనం పవనాదిం చ వహ్నిం శుక్లమపాం పతిమ్ ।
మధుసూదనపూర్ణేన్దుభువనం హవ్యవాహనమ్ ॥ ౩౦౧
పవిత్రం సప్తమమచాం శ్రియం మన్దరమాదిమత్ ।
విఘ్నేశం గోపనం శఙ్ఖం ముఖం పశ్చిమ § శ్రీధరమ్ ॥ ౩౦౨

---

* జప. † గజాస్యాత్రిసరోజాని. § మాధవౌ.

బహులం భువనం క్రోధం త్రయోదశమచాం తథా ।
హుతాశమేకదృష్టిం ద్వౌ మన్దరం పద్మసమ్భవ ॥ ३०३
* పవిత్రమృతధామానం వాయుం యష్టిం మధుద్విషమ్ ।
చతుర్గతిం హుంకృతిం చ ఫట్కారం చ రరాన్తిమమ్ ॥ ३०४
హుంఫడన్తం మనుం కృత్వా బీజమాద్యర్ణముద్ధరేత్ ।
ఋషిహుతాన్తో మన్త్రస్య ఛన్దశ్ఛన్దోఽధిదేవతా । ३०५
బాణో జపన్నష్టలక్షం సమరే విజయీ భవేత్ ।
బ్రహ్మకోశం నతిం సర్గం కలాత్మా కమలాహ్వయమ్ ॥ ३०६
మాహేన్ద్రిం గోపనపరం శుభదం మధువిద్విషమ్ ।
శశాఙ్కం శ్రీధరం వహ్నిం వరుణం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ३०७
విఘ్నేశమాదిదేవం చ శుభదం గోపనం తథా ।
పవనం కూటమౌర్వం చ నాసిక్యం భాస్కరో మనుః ॥ ३०८
యష్టిం హుఙ్కారఫట్కారౌ హుతాన్తం మనుముద్ధరేత్ ।
పీయూషమాదిమర్ధేన్దుం బీజం చాముష్య కల్పయేత్ ॥ ३०९
శతదృగ్ఋషిర్వాణ మన్త్రిం మాం చ్ఛన్దో దేవతాపి చ ।
పఞ్చలక్షం జపేన్మన్త్రిం విజయేత్తరసా రిపూన్ ॥ ३१०

❖ పాశమన్త్రః. ❖

ఉద్గీథం పాపహననం గోపనం సద్ధ్రివం మనుః ।
పశ్చిమం గోపనం లక్ష్మిమాదిదేవసమీరణౌ ॥ ३११
నత్యన్తం కల్పయేన్మన్త్రమృషిర్ప్రాచేతసః స్మృతః ।
ఛన్దో విరాడధిపతిర్పాశో లక్షత్రయం జపః ॥ ३१२

❖ అఙ్కుశమన్త్రః. ❖

బ్రహ్మకోశమచామాదిం నాసిక్యం సరసీరుహమ్
భువనం శుభదం పశ్చాదాదిదేవం సదాగతిమ్ ॥ ३१३

---

* "పవిత్రిమ్" ఇత్యారభ్య ఉత్తరత్రి. "అతో వక్ష్యే మనుమ్" ఇత్యన్తం క్వచిత్కోశే గలితమ్.

సత్యస్తమీరయేన్మన్త్రం ద్రష్టా సత్యో విరాట్పునః ।
ఛన్దోఽఙ్కుశో దేవతా స్యాల్లక్షత్రయమిమం జపేత్ ॥ ౩౧౪
ప్రణవాది చతుర్థ్యన్తం నామధేయం రరాన్తకమ్ ।
అన్యేషామాయుధానాం చ మన్త్రబీజమథాదిమత్ ॥ ౩౧౫
సిద్ధయశ్చ యథాపూర్వం భవన్తి జపతోఽఖిలాః ।

❖ గారుడమహామన్త్రః ❖

* అతో వక్ష్యే మనుం బ్రహ్మన్ శ్రూయతాం కథ్యతేఽధునా ॥
వశ్యాకర్షణ విద్వేష మారణోచ్చాటనాదిషు ।
శోషణస్తమ్భనావేశ సమాకర్షణ కర్మసు ॥ ౩౧౬
† నష్టాయనవిషక్షేప సముద్రతరణాదిషు ।
నభోలఙ్ఘన వాయ్వగ్ని జలభూమి ప్రవేశనే ॥ ౩౧౭
ఇన్ద్రజాలాదివిద్యాసు § ఋషీణాం విజయే తథా ।
అతీతానాగతజ్ఞానే భూతసంవననే తథా ॥ ౩౧౮
దేవతా సన్నిధానాదౌ • స్ఫోటిమూష్ట్యాదికర్మణి ? ।
ఏవమాదిషు సాధ్యేషు తథాన్యేష్వపి ◆ కర్మసు ॥ ౩౨౦
ఇతి మన్త్రం ప్రయుఞ్జీత గరుత్మన్తమనుస్మరేత్ ।
సప్తార్ణం పూర్వముద్ధృత్య గదినం హవ్యవాహనమ్॥ ౩౨౧
॥ భువనం పుణ్డరీకాక్షం గోపనం పవనం పునః ।
పశ్చిమం భువనం వహ్నిం శ్రీధరం క్రోధవిగ్రహమ్ ॥ ౩౨౨
బ్రహ్మసాధనవైరాజౌ జయమన్దరమాదిమత్ ।
అమృతం గోపనం చాపి గోపతిం ద్విరదాననమ్ ॥ ౩౨౩
ఆదిదేవం నభస్వన్తం ? అనలం చ రమాధరమ్ ।
ప్రచణ్డం కమలం భద్రహస్తం వామనమస్తకమ్ ॥ ౩౨౪

---

* కథయిష్యే. † అష్టా. § ఋణానాం విషయే, సురాణాం విషయే. • స్ఫుటముష్ట్యాది. ◆ మన్త్రవిత్। ఇత్థం. ॥ కేశవం. ? శ్రీధరం చ.

శ్వసనం రోహిణీశం చ మృగేశం మానుషేశ్వరమ్ ।
గోపనం గదినం పశ్చాత్కమలాం భువనం తథా ॥ ౩౨౫
వాసుదేవం ప్రచణ్డం చ విక్రమం విజయం తథా ।
* వైరాజం రామసహితం గదినం మోహనాశనమ్ ॥ ౩౨౬
అచాం † తృతీయమర్ధేన్దుం పఞ్చాన్తకమధుద్విషౌ ।
మారుతం ధూమకేతుం చ సప్తకృత్వస్సముద్ధరేత్ ॥ ౩౨౭
హుఙ్కృతిం ఫట్కృతింమోత స్వాహాదేహం ధ్రువం తథా ।
పులహం సప్తకృత్వశ్చ హుంఫట్కారం రరాన్తకమ్ ॥ ౩౨౮
తారం వరుణగోవిన్దౌ విఘ్నేశమథ మాధవమ్ ।
స్పర్శా § న్తకమకారం చ పఞ్చకృత్వస్సదాగతిమ్ ॥ ౩౨౯
షట్కృత్వో వరుణం చాపి హుంఫట్ స్వాహావసానకమ్ ।
నిగమం పశ్చిమం కూటం విక్రమం ‖ విఘ్నగోపనౌ ॥ ౩౩౦
కకుభం గోపనం చాపి షట్కృత్వో మారుతం పునః ।
వ్యఞ్జనానాం తేషు సర్వత్ర సుఖోచ్చారణమిచ్ఛతా ॥ ౩౩౧
స్వరానుద్ధరణే కల్ప్యం మనుశ్శాస్త్రోక్తవర్త్మనా ।
హుంఫట్స్వాహావసానం చ గారుడం మన్త్రముద్ధరేత్ ॥ ౩౩౨
పఞ్చాన్తకమనుస్వారం బీజమేతస్య కల్పయేత్ ।
ఆదౌ సువర్ణవచనం చక్రతుణ్డగిరం పునః ॥ ౩౩౩
మహాసువర్ణ ఇత్యేవం ఖగేశ్వరశిరస్తథా ।
అనన్తవీర్యవన్తాఖ్యం పక్షిరాజం తథాన్తిమమ్ ॥ ౩౩౪
ప్రణవాది చతుర్థ్యన్త ♦ నత్యన్తాని చతుర్ముఖ ।
కల్పయిత్వాఙ్గమన్త్రాణి షడ్భిరేతైర్యథాక్రమమ్ ॥ ౩౩౫
అఙ్గాని హృదయాదీని స్పృశేన్మన్త్రవిచక్షణః ।
అముష్య కాశ్యపో ద్రష్టా ఛన్దః పఙ్క్తిర్నిగద్యతే ॥ ౩౩౬

---

* వైధరం. † ద్వితీయ. § న్తర. ‖ వహ్నీ. ♦ నత్యన్తాది.

దేవతా గరుడస్తస్య జపో లక్షత్రయం స్మృతః ।
అధస్తాద్వటవృక్షస్య సాధకస్సాధయేన్మనుమ్ ॥ ౩౩౭
ఆమ్నాయాదిం నరహరిం వామనం పశ్చిమాననమ్ ।
వైరాజం * పావకం తారమితి పఞ్చాక్షరో మనుః ॥ ౩౩౮
ఋషిర్మరీచిరేతస్య గరుడో దేవతా తథా ।
ఛన్దశ్చ దేవీ గాయత్రం షడఙ్గాని పునస్స్వయమ్ ॥ ౩౩౯
ఉద్గీథం కమలం † వాయుం వాసుదేవం ధ్రువం తథా ।
పశ్చిమం బహులం బ్రహ్మసాధనం యష్టిమస్తకమ్ ॥ ౩౪౦
విఘ్నేశం విక్రమం వహ్నిం మహామాయాం ధ్రువం పునః ।
పుష్పభద్రం తథా పీఠం వామనం యష్టికౌస్తుభమ్ ॥ ౩౪౧
బిన్దుం కలశచన్ద్రార్ధౌ సూర్యార్ధేన్దుకలాత్మనః ।
పన్నగాధిపతిం బన్ధుం వరుణం యాదసాం ముఖమ్ ॥ ౩౪౨
హుతాన్తముద్ధరేన్మన్త్రమితి గారుడముత్తమమ్ ।
స్యాదిమం జగతస్సాక్షాత్ప్రత్యక్షం పక్షిపుఙ్గవః । ౩౪౩
బ్రహ్మకోశమథో పద్మం నాసిక్యం భూధరాహ్వయమ్ ।
యష్టిం పాపస్య హన్తారం బిన్దుం కమలమన్తరమ్ ॥ ౩౪౪
అర్ధేన్దుకలశం బిన్దుం పశ్చిమం పన్నగాశనమ్ ।
విక్రమాగ్నిమథో శత్రుం కకుభం మధుసూదనమ్ ॥ ౩౪౫
వాయుం స్వాహాన్తమిత్యేవ § మన్యం గారుడమీరయేత్ ।
ఆకాశారోహణం సిద్ధిర్జపాదస్య భవిష్యతి ॥ ౩౪౬
ఏవం కృత్వాద్యమోఙ్కారమాదిదేవం ఖపశ్చిమమ్ ।
స్వచ్ఛన్దం ¶ చ ద్విరుచ్చార్య గదినం హవ్యవాహనమ్ ॥ ౩౪౭
భువనం మేదినీం చ ద్విమర్ణాన్దరం మధుసూదనమ్ ।
వైరాజం ♦ విపులం పశ్చాద్వామనం చ ద్విరీరయేత్ ॥ ౩౪౮

---

* పావకస్స్వర ఇతి. † వహ్నిం. § ధన్యం. ¶ ద్విస్త్రిరుచ్చార్య. ♦ పులహం.

పవిత్రం పద్మకక్షం చ నాగేన్ద్రిం వాయుమాదిమత్ ।
ఏతా ద్విర్గ కల్పయిత్వాథో గోపనం యష్టిమన్తిమమ్ ॥ ౩౪౯
* తుష్టిబీజార్ధశశినం రరాన్తం కల్పయేన్మనుమ్ ।
సప్తార్ణానాదితర్గ కృత్వా భాస్కరం హవ్యవాహనమ్ ॥ ౩౫౦
గోపనం యష్టిమార్తాణ్డౌ హవ్యవాహన † వామనౌ ।
చన్ద్రాగ్నీ ద్వాదశాత్మానం హృషీకేశమథో ధ్రువమ్ ॥ ౩౫౧
వరుణం హృదయాహ్లాదం ద్వన్ద్వం కమలమాధవౌ ।
వైరాజం శ్రీధరో భూయర్గ పీఠస్తు భువనద్వయమ్ ॥ ౩౫౨
విజయం శ్రీధరం వహ్నిం భువనం పునరీరయేత్ ।
లోకనేత్రోర్ధ్వనాసిక్యం కరాలం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౩౩౫
అనలం యష్టిమనిలం యష్టిం కుమ్భో ధ్రువం తథా ।
హుతాన్తమితి సర్వార్థం జానీయాద్గారుడం మనుమ్॥ ౩౫౪
సప్తార్ణముద్ధృత్య పునర్గ కలశం బన్ధమస్తకమ్ ।
క్రోధరూపం ప్రచణ్డం చ త్రిదశాహారమాధవౌ ॥ ౩౫౫
చన్ద్రిం స్వాహాపతిం చాపి శశినం బహులం తథా ।
మృగాఙ్కం శ్రీధరం వహ్నిం భువనం ద్వి చతుష్టయమ్ ॥ ౩౫౬
భానుమత్ఫలహాద్వన్ద్వం హుం ఫడన్తం హుతాన్తిమమ్ ।
ఇత్యన్యం గారుడం మన్త్రమూహేన్మన్త్రివిచక్షణః ॥ ౩౫౭
పవనేన హుతాశేన మహేన్ద్రేణ పరిచేతసా ।
ఏతైశ్చతుర్భిర్గ ప్రత్యేకం క్రమవ్యస్తైర్విషం హరేత్ ॥ ౩౫౮
సమస్తైర్గ ప్రాతిలోమ్యేన స్తమ్భనాది సమాచరేత్ ।
వ్యాపినం విఘ్నరాజం చ దామోదరమథో ధ్రువమ్ ॥ ౩౫౯
‡ ఏవమాదిమితి బ్రహ్మా త్ర్యక్షరం మనుముద్ధరేత్ ।
§ యేనైవ సాధితో మన్త్రిః ♦ యక్షరాజోపలక్షితః ॥ ౩౬౦

---

* పుష్టిబీజాద్యశశినో. † మారుతౌ ‡ మేఘ. § యేనైష.
♦ పక్షిరాజ ఇతి సాధు.

త్రీణి తస్య భవిష్యన్తి భువనాని * విశేషతామ్ ।
ఆదిద్వితీయం భువనం పఞ్చాన్తమమృతం తథా ॥ ౩౬౧
గదినం శ్రీధరం వహ్నిమ్ముదయం † చాదిమమ్బుజమ్ ।
వైరాజం విక్రమం స్వాహా § ఔర్వం చ కమలాహ్వయమ్ ॥
భువనం పర్వతం బన్ధం మాహేన్ద్రాది శ్రియం తథా ।
విక్రమం తార్క్ష్యవాహం చ మృగేశం మన్దరం తథా ॥ ౩౬౩
ఆదిపూర్యో గోపనం చ మన్దరం భువనం ¶ దిశమ్ ।
అగ్నిం మృగాధిపం చాపి స్వాహాకారావసానికమ్ ॥ ౩౬౪
ఇతి ముద్రామనుబ్రహ్మన్ కల్పయేదథ మణ్డలమ్ ।
విస్తరేషు ? నిరీక్షన్తాం తేషాం సఙ్ఖ్యా న విద్యతే ॥ ౩౬౫
ఆత్మానం చిన్తయేన్మన్త్రీ గరుత్మన్తమనన్యధీః ।

గరుడధ్యానప్రకారః.

అథ ధ్యానం ప్రవక్ష్యామి పక్షిరాజస్య పద్మజ ॥ ౩౬౬
మేరుశృఙ్గనిభాకారం రుక్మపక్షతిమణ్డలమ్ ।
వైడూర్యనీలనాసాగ్రం వక్రతుణ్డం భయఙ్కరమ్ ॥ ౩౬౭
వజ్రకల్పన ॥ ఖాకారం కల్పితోత్కటికాసనమ్ ।
ɥ స్వనగమ్భీరనిర్హ్రాదం శిలాఘనభుజాన్తరమ్ ॥ ౩౬౮
అనన్తకర్ణాభరణం మూర్ధ్ని వాసుకిభూషణమ్ ।
మహాపద్మోదరం పద్మదామ వేష్టితభూషణమ్ ॥ ౩౬౯
మస్తకే బద్ధకార్కోటం కలాభోగ? కటివేష్టితమ్ ।
ఉపవీతకృతేనాపి శఙ్ఖపాలేన భూషితమ్ ॥ ౩౭౦
జయేన కులికేనాపి కల్పి ɰ తానఘనూపురమ్ ।
ధనఞ్జయాభిధానేన విజయేన చ భోగినా ॥ ౩౭౧

---

* విధేస్తథా. † భద్రి § ఓణపం. ¶ దృశం. ? నిరీక్ష్యాన్తః.
॥ కర్తారిం కల్పితోత్కటిసాధనమ్ ɥ భవనం భీమ, ఘనగమ్భీర, ఇతి స్యాత్. ɰ తం నవ.

వామదక్షిణహస్తాభ్యాం బిభ్రాణం కటకద్వయమ్
బాలపల్లవతామ్రేణ వారవాణేన శోభితమ్ ॥ ౩౭౨
ఉద్భిన్నభ్రుకుటీబన్ధం కరణ్డముకుటం తథా ।
పక్షవిక్షేపగమ్భీర కృతోర్ధ్వనయనభ్రమమ్ ॥ ౩౭౩
దంష్ట్రాకరాలవదనం తామ్రవర్తులచక్షుషమ్ ।
ఇత్థం ధ్యాత్వా గరుత్మన్తమేకతానేన చేతసా ॥ ౩౭౪
సాధయేత్సాధనీయాని దుర్లభాన్యపి నాతిభిః ।
యథోక్తం జపహోమన్త్రమాదిత్యే న్యస్తచక్షుషః ॥ ౩౭౫
ఊర్ధ్వబాహోర్భవిష్యన్తి దాసా * ఇవ ఫణీశ్వరాః ।

విష్వక్సేనమన్త్రః.

విష్వక్సేనమనుర్బ్రహ్మన్ కథ్యతే సర్వసిద్ధిదః ॥ ౩౭౬
తారం సుధామయం రామం క్రోధరూపం సుధామయమ్ ।
కరాలం శశినం పశ్చాన్మాధవం కుఞ్జరాననమ్ ॥ ౩౭౭
గోపనం మారుతం చాపి రతాన్తం మన్త్రముద్ధరేత్ ।
తారేణ బిన్దునా చాపి బీజమేతస్య కల్పయేత్ ॥ ౩౭౮
ఏతేసై వాఙ్గమన్త్రాణి కల్ప్యాని కమలాసన ।
విశ్వనాథమృషిం ప్రాహుర్విరాట్ఛన్దో నిగద్యతే ॥ ౩౭౯
దేవతా చ మనోస్తస్య విష్వక్సేనో మహాబలః ।

మన్త్రాన్తరమ్.

అథాన్యగ కల్పితో మన్త్రో విష్వక్సేనస్య పద్మజ ॥ ౩౮౦
ఉద్గీథం భద్రపాణిం చ మన్దరం బ్రహ్మసాధనమ్ ।
† సుభద్రం గదినం కుమ్భం సుముఖాన్తం సమాధవమ్ ॥ ౩౮౧
స్పర్శాదిం బిన్దుసహితం సధ్రువం కమలాసన ।
దరాన్తం గోపనం బ్రహ్మన్ ధనదం రామశీర్షకమ్ ॥ ౩౮౨

* ఎవ. † సుభగం

పశ్చిమం నిగమాదిం చ వైరాజం చ సమాహ్వయమ్ ।
ఖడ్గహస్తం సరోమం చ జయం వసువరం తథా ॥ ౩౮౩
శుభదం సరోరుహం వైరాజం విక్రమమస్తకమ్ ।
పద్మపాణిం భద్రపాణిం పాశపాణిం చ పశ్చిమమ్ ॥ ౩౮౪
సోదయం శత్రుహననం మృగేశం వక్రతుణ్డకమ్ ।
ప్రచణ్డం పుణ్డరీకాక్షం మధుశత్రుం చతుర్గతిమ్ ॥ ౩౮౫
ఖడ్గహస్తమచామాదం ప్రచణ్డం ఋషమర్పితమ్ ।
సుభద్రాన్తం మధుద్వేషిం * వైరాజం ద్వివర్ణసుం పరమ్ ॥ ౩౮౬
అచాం ద్వితీయం సుభగం పుణ్డరీకవిదర్భితమ్ ।
వైధరం విష్ణుసహితం ప్రచణ్డం పవనాలయమ్ ॥ ౩౮౭
† శ్రీవత్సం సధ్రువం ఖడ్గ హస్తహరం తథా ।
కమలం త్వృతధామం చ సుభగం వసుగోపనౌ ॥ ౩౮౮
చతుర్గతిమచామాదిం వైధరం గోపనం తథా ।
విజయం శ్వసనం దత్తం సూదనం మృగలాఞ్ఛనమ్ ॥ ౩౮౯
సమాధవం ద § ధానం చ కమలం మాధవం తతః ।
పీతం చ ధనదం కుమ్భమర్పితం సధ్రువం పునః ॥ ౩౯౦
కలానిధిం చ పురధ ? మాదిదేవం చతుర్గతిమ్ ।
వైధరం వరుణం మాయాం ఖేటకం చ సముద్ధరేత్ ॥ ౩౯౧
పశ్చిమం పద్మనాభం చ మావృతం శుభమాలినమ్ ।
సమన్దరం ¶ దరాన్తం చ మధుద్వేషిం సుమన్త్రజిత్ ॥ ౩౯౨
ఐన్దవం కత్రృతీయం చ సంమతం ♦ మాతరాభిధమ్ ।
సున్దరం వైధరం పఞ్చ బిన్దుకం భద్రకం తథా । ౩౯౩
స్పర్శేషు షోడశం పద్మనాభం చ చతురానన ।
గోపనం ॥ చైన్దవమథో చతుర్గతిమనన్తరమ్ ॥ ౩౯౪

* వైధరం గోపనం తథా. † బహుషుకోశేషు త్రుటిర్దృశ్యతే. క్వచిత్ పాఠాన్తరమస్తి యథా-ఖడ్గహస్తమచామాదిం గోపనం వైధరం తథా. § యాన్తం. ¶ మన్త్రరాజం. ♦ సూధవా. ॥ మాధవ.

భ్రాన్తం మధుద్విషం యాన్తం దరం చ ద్విస్సముద్ధరేత్ ।
* కద్వితీయం సూదనం చ వైధరం చ చతుర్గతిమ్ ॥ ३९५
ద్వివర్ణక్త్వ్యం దినకరం భద్రపాణిమనన్తరమ్ ।
వైధరం భాస్కరం చాపి పశ్చిమం వక్రతుణ్డకమ్ ॥ ३९६
మన్దరం సవర్ణరోధం చ ద్విగర్తీరితి ? సంమితమ్ ।
గోపతిం సుముఖం చాపి శుభదం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ३९७
క్రోధం చతుర్గతిం § చాపి ఆదిబీజం చతుర్ముఖ
ఆదిదేవం తథా కుమ్భం సంప్రసారణముత్తరమ్ ॥ ३९८
శ్రీవత్సం పురుషోత్మానం మన్త్రవిక్రిమనిష్ఠితమ్ ।
వరుణం శఙ్ఖమపరం పశ్చిమం పద్మనాభకమ్ ॥ ३९९
సుభద్రం చ మధుద్వేషిం కుంభం భద్రకరం తథా ।
వైధరం శుభదం చాగ్నిం చతుర్గతిమనన్తరమ్ ॥ ४००
హుఙ్కారం చ వషట్కారమీరయేత్కమలాసన ।
శుభదం వామనపరం క్రోధం చాగ్నిం మధుద్విషమ్ ॥ ४०१
చతుర్గతిం సూదనం చ వక్రతుణ్డం సమీరణమ్ ।
॥ మాధవీం విజయం భద్రహస్తం చ సమతం? పునః ॥ ४०२
విధాతారం మృగేశం చ భాగం యాన్తం సవిక్రమమ్ ।
సరోరుహం మధుద్వేషిం పశ్చిమం రామశీర్షకమ్ ॥ ४०३
మాహేన్ద్రిమమృతం బన్ధం కతృతీయం ♦ మృగం తథా ।
భాస్కరం సూదనమథో శఙ్ఖం ఖడ్గధరం పునః ॥ ४०४
వైరాజం సోదయం చైవ కతృతీయం వసుం పరమ్ ।
ద్వితీయం వాసుదేవం చ తృతీయం బన్ధసంహితమ్ ॥ ४०५
మాధవం వరుణం పార్శ్వమేదరం? దరగోపనా ।
ч చతుర్గతిం ఖడ్గధరం సబుతం బహ్మసాధనమ్ ॥ ४०६
సబిన్దుం పశ్చిమం చైవ వాచాం సప్తమసాధనే ।
సధుర్వివం చేన్దిరాబీజం పుష్టిబీజం సహుంకృతిమ్ ॥ ४०७

* కతృతీయం. § చద్విః ॥ మాధవమ్. ♦ మృతమ్. ч చతుర్థ్యన్తం.

సుధారసం చౌర్ణపరం * మాధవం చ చతుర్ముఖ ।
వౌషట్కారం తథా లక్ష్మీం దరాన్తం పఞ్చబిన్దుకమ్ ॥ ౪౦౮
యాన్తం చ సూదనం మాన్తం శ్రీశబ్దం భద్రపాణినమ్ ।
విక్రమం పులహం ధూలికేతనం సూరినన్దనమ్ ॥ ౪౦౯
హుంకృతిం వైధరం భానుం విఘ్నేశం మధుసూదనమ్ ।
ఖర్ణదేహం సబన్ధుం చ పీతం భల్లాయుధం తథా ॥ ౪౧౦
మాధవం వరుణం భద్రహస్తం సగిర్ణమబ్జజ
పవిత్రం సూదనమథో వైరాజం చ సమీరణమ్ ॥ ౪౧౧
ఓంకారాది జయం పీతం సూదనం విధురం పునః ।
శ్రీధరం § మాణిభద్రం చ ద్విరదం విక్రమం తథా ॥ ౪౧౨
వక్రతుణ్డధరం బిన్దుం పీయూషం రామశీర్షకమ్ ।
అత్రిం చ సూదనం యాన్తం మన్దరం దరవైధరౌ ॥ ౪౧౩
ద్వయం వసుశిరశ్శృఙ్గం కుమ్భం విక్రమమస్తకమ్ ।
పూర్ణం ఘటం సధ్రువం చ ¶ వైధరం చ చతుర్గతిమ్ ॥ ౪౧౪
శుక్లం ఘటం వహ్నిపరం వైధరం చ మధుద్విషమ్ ।
సుభద్రం మధువిద్వేషం సరసీరుహసమ్భవ ॥ ౪౧౫
కపిలాక్షం హుతవహం నృసింహం చ సముద్ధరేత్ ।
బీజాన్యేతద్ద్విరుచ్చార్య శుక్లపీతాన్తిమాక్షరమ్ ॥ ౪౧౬
శీర్షం చ గోపనం చణ్డం పశ్చిమం జయతత్పరమ్ ।
భల్లాయుధం మారుతం చ సగిర్ణం చతురానన ॥ ౪౧౭
కృపాకరం కరీరం చ వసుతచ్ఛిరసం తథా ।
సుభద్రమూర్ధ్వలోకేశం విజయం సంప్రసారణమ్ ॥ ౪౧౮
షుభద్రం పురుషాత్మానం ♦ కలాన్తం ఫట్కృతిం తథా ।
నిగమాదిం శశధరం మాధవం వక్షుమాధవమ్ ॥ ౪౧౯
భల్లాయుధం తథాసగర్ణం ఫట్కృతిం దతుమక్షురమ్ ।
గోపతిం గోపనం కుమ్భం విక్రమం క్రోధరూపిణమ్ ॥ ౪౨౦

* మయమధర్ణం. § మణిపుత్రమ్ ¶ మాధరం. ♦ కాలాన్తమ్.

ప్రచణ్డం సార్ధమమృతం మాధవం ఘటవిక్రమమ్ ।
ఉగ్రాత్మానం తథా కుమ్భం కమలం * ద్వివిధుంతుదమ్ ॥ ౪౨౧
దత్తం భద్రం సూదనం చ దశాన్తం హుంఫడన్తకమ్ ।
స్వాహావసానమిత్యేవం విష్వక్సేనమహామనుమ్ ॥ ౪౨౨
ఉద్ధరేద్బీజమస్యాథ తారం కుమ్భం మనుం ధ్రువమ్ ।
కల్పయేదమునైవాఙ్గమన్త్రం మన్త్రవిచక్షణః ॥ ౪౨౩
ధ్రువదో దృష్టవానేత చ్ఛన్దోఽతిచ్ఛన్ద ఉచ్యతే ।
విష్వక్సేనో దేవతా చ జపేల్లక్షత్రయం పునః ॥ ౪౨౪
ఏతం మహామనుం బ్రహ్మా జపతస్సిద్ధి § కాఙ్క్షయా ।
సురాసురేభ్యస్సర్వేభ్యో భయం తస్య ప్రణశ్యతి ॥ ౪౨౫

❖ విష్వక్సేనారాధనప్రకారః. ❖

అథేదానీం ప్రవక్ష్యామి తస్యారాధనసంయుతమ్ ।
కల్పయిత్వా మహాపద్మం దలైర్ద్వాదశభిర్యుతమ్ ॥ ౪౨౬
కర్ణికాయాం సమాసీనం ¶ సేనాన్యం సమ్యగర్చయేత్ ।
విష్వక్సేన నమస్తేఽస్తు ♦ నమో మృత్యుభయాపహ ॥ ౪౨౭
నమః పారిషదేశాయ ధుర్యాయ జగతాం నమః ।
చరాచరాణామాదిస్త్వం జన్మ ‡ నాశో న విద్యతే ॥ ౪౨౮
॥ ధురమాధాయ లోకానాం త్వయ్యేవ పురుషోత్తమః ।
యోగనిద్రాసుఖవశశ్శేతే శేషే మనోహరే ॥ ౪౨౯
ఏకాన్తినాం తపోభక్తి ప్రకర్షక్షీణకర్మణామ్ ।
భగవత్ప్రాప్తయే ద్వారదృష్టయస్త్వాం ప్రభూతయే ॥ ౪౩౦
బ్రహ్మాణమాహుః కల్పాదౌ పాలనే మధువిద్విషమ్ ।
పతిం పశూనాం సంహారే జగతస్తుష్టుపామపి ॥ ౪౩౧
పాదేన మేదినీం ‖ విశ్వాం మధ్యేన పరమమ్బరమ్ ।
నాకం మూర్ధ్నా త్వమాక్రమ్య తిష్ఠస్యేకో జగన్మయః ॥ ౪౩౨

* ద్వివసుం తథా. § కాఙ్క్షిణః. ¶ తేనాద్యమ్. ♦ నేమో నుత్యుభయావపి. ‡ నాదినః. ॥ వివిధాయ చ. ‖ విశ్వం.

త్వం భూమి స్త్వమపాం స్థానం తేజశ్చ త్వం సమీరణః ।
ఆకాశ స్త్వం త్వామియన్తై విభూతిర్వ్యాప్య తిష్ఠతి ॥ ౪౩౩
త్వమేవ భాస్కరో భూత్వా విశ్వం తపసి విష్టపమ్ ।
ఆహ్లాదయసి తద్భూయస్సోమో భూత్వా కృపా * నిధిః ॥ ౪౩౪
సత్త్వరూపస్య తే రూపే గుణావన్యౌ రజస్తమః ।
† శుక్లరూపే యథా రూపే శుక్లరూపస్య వస్తునః ॥ ౪౩౫
§ త్వాం సృష్ట్వా భగవానాదౌ ‖ భక్ష్యిత్వైతై హేతుభిః పునః ।
త్వాం స్మృత్వా సత్తమం పశ్చాత్త్వమానేతి ♦ త్వదాత్మతామ్ ॥
వైభవేన నిజేనైవ విభాత్రిణే త్వయి విష్టపమ్ ।
॥ పితామహస్సుఖం శేతే శేషేఽశేషజగత్పతిః ॥ ౪౩౭
ఋగ్భిః ప్రాతస్స్తువన్తి త్వాం యజుర్భిర్మధ్యమే దినే ।
సాయాహ్నే సామభిః పుణ్యైస్సూర్యాత్మానం ద్విజాతయః ॥
ప్రవృత్తిహేతుం విశ్వస్య త్వామేవ ప్రకృతిం విదుః ।
పుమాంసమప్యుదాసీనం తత్సాక్షిణమకల్మషమ్ ॥ ౪౩౮
న కిఞ్చిదపి ५ రూపం యద్విశ్వం తే విష్టపం పునః ।
నాస్తి తే నామధేయం చ త్వం నామాగ్నిం సుహృద్విదః ॥ ౪౪౦
సఙ్ఖ్యా నాస్తి గుణానాం తే తేజసామపి భాస్వతః ।
షడ్గుణా ఇతి ఉక్తత్వాత్ప్రమేయాదీన్ ప్రచక్షతే ॥ ౪౪౧
శక్నోషి బుధ్యసె విశ్వంబిభర్షి నవికారయమ్ ।?
ఈశిషే ద్విషతో హంసి త్వమేవ భువనత్రయమ్ ॥ ౪౪౨
హితైషీ త్వం యథా స్వామిన్ భక్తానాం గతపాప్మనామ్ ।
తథా చ బాన్ధవ స్తేషాం సాక్షాదాత్మాసి కిం బహు ॥ ౪౪౩
† త్వదానినవ? సిన్ధూనాం దీధితీనామివాంశుమాన్ ।
స్వామిన్ ఆమ్నాయమూలానాం విద్యానాం ప్రభవో భవాన్ ॥

---

* నిధే. † కృష్ణ. § త్వాం శ్రుత్వా. ‖ భుక్త్వా. ♦ 'త్వమాత్మవాన్'. ॥ వీతభార. ५ రూపేణ. † జలానామివసిన్ధవైః

న తు తిష్ఠన్తి శాస్త్రాణి బహూని కథయన్నపి ।
న చ త్వద్భక్తిసారాణాం కల్యాణాని విచిన్తయన్ ॥ ౪౪౫
భవేఽస్మిన్ దుఃఖబహులే త్వామాహు ర్యోగినాం గతిమ్ ।
అపాం శివానామాధారమధ్వగానాం వివాసినామ్ ॥ ౪౪౬
ధన్యం తవ ప్రదేశేషు గత్యన్తరమపశ్యతామ్ ।
నిర్వాపయసి నోచేచ్చ త్వం కటాక్షసుధారసైః ॥ ౪౪౭
దుఃఖదావాగ్నిభిర్దగ్ధా జన్తవస్తం మహీమయాః ।
విశాలవక్షసం శ్యామం పుణ్డరీకనిభేక్షణమ్ ॥ ౪౪౮
సాలాకారచతుర్బాహుం త్వా మహం శరణం వ్రజే ।
చక్రవాక ఇవాదిత్యం చాతకో వారిదం యథా ॥ ౪౪౯
చకోరా ఇవ శీతాంశు మాతరస్త్వామహమాశ్రయే ।
ఏతత్పఠతి యస్స్తోత్రం శ్రుతిభిస్సంస్థితం * త్విదమ్ ॥ ౪౫౦
ప్రీయతె తస్య భగవాన్ సేనానీరవిలమ్బితమ్ ।
దద్యాచ్చ సమ్పదస్సర్వా స్తస్మై భక్తాయ దుర్లభాః ॥ ౪౫౧

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
† కిరీటాదిమన్త్రోద్ధారణం నామ
ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

* స్థిరమ్. † "విష్వక్సేనోత్పత్తి కిరీటాది" ఇతి క్వచిత్పాఠః.
విఘ్నరాజోత్పత్తికిరీటాది మన్త్రోద్ధారో నామ." ఇతి సాధు.

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

❖ సుదర్శనమన్త్రకల్పః. ❖

బ్రహ్మా—

ఐహికాముష్మికం సర్వం మన్త్రం సౌదర్శనం పరమ్।
శుశ్రూషో ర్భగవన్నద్య రహస్యమపి పావనమ్॥ ౧
భక్తాయ మహ్యం దాతవ్యం ప్రణతాయ యథాతథమ్।

శ్రీభగవాన్—

హన్త తే కథయిష్యామి మన్త్రం సర్వార్థసాధనమ్॥ ౨
యథార్థనామ తేనాయం నాఖ్యేయో యస్య కస్య చిత్।
ఉద్గీథముద్ధరేత్పూర్వం చన్ద్రమాద్యం నభోమణిమ్॥ ౩
* అత్రిం సితద్యుతిం వహ్నిం గోపనం జ్వలనం ముఖమ్।
† ఊష్మాణముదయం వీరం ఫుల్లాక్షం విష్ణుమస్తకమ్॥ ౪
హృదయాహ్లాదమిత్యేవ మన్త్రోద్ధారశ్చతుర్ముఖ।
వహ్నిమాదిమనుస్వారం బీజముద్ధృత్య కల్పయేత్॥ ౫
షడఙ్గమనువర్ణానాముద్ధారః కథ్యతే క్రమాత్।
అఙ్గత్రయం చతుర్వర్ణైః పూర్వమావిష్కృతం మయా॥ ౬
చతుర్థ్యన్తం చక్రపదముద్గీథాది ప్రయోజయేత్।
అనన్తరం సూయర్యపదం తద్విభక్తైః చ తత్పదమ్॥ ౭
పఞ్చమం షష్ఠమప్యఙ్గం పదం తత్తద్విభక్తికమ్।
ఉద్ధార్యం చ సహస్రాది జ్వాలాధారాది పూర్వకమ్॥ ౮
ఏవమఙ్గాని షడ్బ్రహ్మన్నుక్తాని గహనాని తే।
అహిర్బుధ్న్యో మనోర్దృష్టా విరాట్ఛన్దస్సుదర్శనః॥ ౯
దేవతా మునయశ్చాత్ర ప్రత్యక్షరమథాబ్జజ।
వ్యాసః కణ్వో నారదశ్చ వసిష్ఠః పరమో భృగుః॥ ౧౦

---

* అత్రిమ్. † ఊష్మాన్తముదయం బిన్దుం.

అత్రిష్టదేతే ద్రష్టారశ్ఛన్దాంస్యక్షరశశ్శృణు ।
ఉష్ణిగ్బృహత్యౌ గాయత్రం పఙ్క్తిశ్చ జగతీ విరాట్ ॥ ౧౧
వర్ణాగ్రే కాలాగ్నివర్ణాభాగ్రే కాలాశ్చైవ హిదేవతాః ।
కరయోన్యస్య తలయోరుభయోరక్షరాణి షట్ ॥ ౧౨
ప్రథమాన్తాణశిష్టానామఙ్గుష్ఠాదిషు పర్వసు ।
అఙ్గులీషు క్రమాదేవమక్షరన్యాస ఈరితః ॥ ౧౩
దేహే చ మూర్ధ్నిచాస్యే చ హృదయే గుహ్యజానునోః ।
పాదయోన్యసనీయాని క్రమాన్మన్త్రాక్షరాణి షట్ ॥ ౧౪
శ్రీసుదర్శనగాయత్రీ మపరాం న పరాజితామ్ ।
వక్ష్యామి తస్యాశ్చోద్ధారగ్ం పదశగ్ం కథ్యతేఽధునా ॥ ౧౫
ఉద్గీథాది చతుర్థ్యన్తం సుదర్శనపదం తతః ।
వేత్తిం లుడన్తమపరం బహ్వర్థం పద మీరయేత్ ॥ ౧౬
మహాపూర్వం చక్రపదం తద్విభక్తి * విభూతిజమ్ ।
ధ్యాయన్తి పదముచ్చార్య పూర్వవత్త్రిజ్వభూషితమ్ ॥ ౧౭
తత్పదం చాస్మదాదేశో నగ్ం పదం చ ద్విశీషకమ్ ।
ప్రపూర్వం § చో దయాన్తం చ పదమిత్యుద్ధరేన్మనుమ్ ॥ ౧౮
అస్య బీజం తు పూర్వోక్తం వేదితవ్యం చతుర్ముఖ ।
ఆశాసు ¶ దశసు స్థాప్య మన్త్రం తచ్చక్రముద్రయా ॥ ౧౯
తన్మధ్యే స్థితమాత్మానమగ్నిజ్వాలాపరీతవత్

❖ చక్రపఙ్కజధ్యానప్రకారః. ❖

ధ్యాయేత్ క్షితితలె శుద్ధె సహస్రదలపఙ్కజే ॥ ౨౦
కర్ణికాయాం చక్రధరం ద్విభుజం వృత్తలోచనమ్ ।
దంష్ట్రాకరాలవదనం భ్రుకుటీకుటిలేక్షణమ్ ॥ ౨౧
మహోదరం మహాకాయం జపాకుసుమసన్నిభమ్ ।
కరణ్డముకుటోపేతం రక్తామ్బరవిభూషితమ్ ॥ ౨౨

---

* విభూషితమ్. § చ దయాన్తం ¶ దర్శనమ్.

ధారయన్తం శిఖారత్నే చక్రమేకసమప్రభమ్ ।
నాభినేమిసమాయుక్తం జ్వాలామణ్డలదుస్సహమ్ ॥ ౨౩
జ్వలత్షడరసంయుక్తమయుతార్కసమప్రభమ్ ।
పద్మమేవం స్థితం ధ్యాయేత్తన్నాభౌ చ సువిస్తృతే ॥ ౨౪
చక్రాభిమానినం దేవం వ్యూహాన్తం పురుషం స్థితమ్ ।
రక్తామ్బరధరం రక్తం రక్తచన్దనపఙ్కిలమ్ ॥ ౨౫
కరణ్డముకుటోపేతం సర్వాకల్పపరిష్కృతమ్ ।
దంష్ట్రాకరాలవదనం భ్రుకుటీకుటిలాననమ్ ॥ ౨౬
ఉద్గిరన్తం హుతవహం ఖరణ్డైర్మారుతానుగమ్ ? ।
విస్ఫులిఙ్గాన్దుర్విషహాన్విసృజన్తమనేకశః ॥ ౨౭
కామరూప * సహస్రేభ్యగ ప్రలయామ్బుదనిస్వనమ్ ।
తర్జనం వామతర్జన్యా బిభ్రాణం దక్షిణే కరే ॥ ౨౮
నిపీడితాఙ్గులిం శత్రుం ప్రహరన్నివ భీషణమ్ ? ।
దహన్నివ చ నేత్రాభ్యాం పిబన్నివ మహోదధిమ్ ॥ ౨౯
ధ్యాత్వైవమర్చయేద్భోగైరర్ఘ్యాదిభిరతన్ద్రితః ।
సిద్ధయే మన్త్రరాజస్య పురశ్చర్యా యథోదితా ॥ ౩౦
దేశే కాలే చ మన్త్రస్య † రూపం సఙ్ఖ్యా చ పూర్వవత్ ।

❖ మన్త్రసాధననియమః. ❖

శాకకన్దఫలక్షీరసక్తుపిణ్డాన్నభక్షణః ॥ ౩౧
తోయైస్తర్పణమగ్నౌ చ జుహుయాత్సమిదాదిభిః ।
మన్త్రస్సిధ్యతి తస్యైవం కుర్వాణస్య యథావిధి ॥ ౩౨
సిద్ధిం చ సూచయత్యస్య స్వప్నే మఙ్గలదర్శనమ్ ।

❖ శాన్తికపౌష్టికాదికర్మసు మన్త్రవినియోగవిధిః. ❖

ప్రయుఞ్జీత తతో మన్త్రం శాన్తికాదిషు కర్మసు ॥ ౩౩

---

* సమూహేభ్యః. † జపసఙ్ఖ్యా.

షోడశ స్తమ్భసంయుక్తం కల్పయేద్యాగమణ్టపమ్ ।
స్థాపయేత్తత్ర విధివత్కుమ్భానాం పఞ్చవింశతిమ్ । ३४
వేష్టితాన్ సూత్రవస్త్రాద్యైర్ధాన్యరాశిషు మఙ్గలాన్ ।
ఏషు ద్రవ్యాణి సఙ్గృహ్య న్యసేత్కమలసమ్భవ ॥ ३५
ఘృతముష్ణోదకం రత్నం ఫలోదక మనన్తరమ్ ।
లోహతోయం మార్జనామ్భో గన్ధామ్భశ్చాక్షతోదకమ్ ॥ ३८
యవోదకం క్రమాదేషు కుమ్భేషు నవసు క్షిపేత్ ।
పాద్యం గుళోదకం చైవ * దధి చేక్షురసం తథా ॥ ३८
అర్ఘ్యం చ నాలికేరామ్భః క్షీరం చ తదనన్తరమ్ ।
సర్వౌషధిజలం తద్వదాచామం మఙ్గలోదకమ్ ॥ ३८
మధుపూర్వం శాన్తివారి పఞ్చగవ్య మనన్తరమ్ ।
మూలోదకం † కషాయామ్భః పుష్పవారి చతుర్ముఖ ॥ ३८
ద్రవ్యాణ్యేతేషు కుమ్భేషు బహిస్థేషు వినిక్షిపేత్ ।
ప్రత్యేకం శతకృత్వశ్చ మన్త్రైరేవాభిమన్త్రయేత్ ॥ ४०
కుమ్భే ద్రవ్యాణి నిక్షిప్య చక్రాబ్జం వర్తయేత్తతః ।
తన్మధ్యే మన్త్రరాజేన యష్టవ్యం తత్సుదర్శనమ్ ॥ ४१
కుణ్డే వృత్తే చ జుహుయాత్సమి § దన్నాదిభిః క్రమాత్ ।
హుత్వా నిశాయాం మనునా ప్రభాతేఽర్ఘ్యాదిభిః క్రమాత్ ॥
అర్చయిత్వా హేతిరాజం హుత్వాగ్నౌ సమిదాదిభిః ।
భూర్జపత్రే లిఖేచ్చక్రం నాభినేమిసమన్వితమ్ ॥ ४३
షడరం తత్ర పూర్వాది ¶ క్రమాచ్చైవ షడక్షరమ్ ।
లిఖిత్వా చ్ఛన్దసామాది తన్మధ్యే సాధ్యనామ చ ॥ ४४
హేమసూచ్యా లిఖేద్ద్రవ్యైర్మిశ్రైశ్చన్దనాదిభిః ।
చన్దనద్వయకాశ్మీరరోచనాగురు ♦ ముఖ్యకైః ॥ ४५

* మధు వేక్షు. † జాలనామ్భః పుష్పన్దరి. § దన్నఘృతాదిభిః. ¶ క్రమాదేవమ్ ♦ సమ్మిశ్రా । ముఖ్యద్రవ్యై·

గన్ధద్రవ్యైస్సుసంపిష్టైః పశ్చాత్తాం భూర్జపత్రికామ్ ।
గులికాం కారయేత్తాం చ శాలితణ్డులరాశిషు ॥ ౪౬
అధివాస్య * న్త్వహం కుమ్భైస్స్నాపయిత్వా యథావిధి ।
బన్ధయేత్తాం మాతురఙ్గే మన్త్రిణానేన మన్త్రవిత్ ॥ ౪౭
గులికాబన్ధనేనైవ ముక్తో రోగాదిభిర్నరః ।
తేజస్వీ భవతి క్షిప్రం త్వచా ముక్తో యథోరగః ॥ ౪౮
జ్వలితస్య భవేచ్ఛాన్త్యై ప్రసూనైర్నిమ్బసమ్భవైః ।
దూర్వాఙ్కురాంశ్చూతదలైస్సిక్తైర్మధుపయోఘృతైః ॥ ౪౯
మనునా జుహుయాదగ్నౌ సప్తరాత్రమతన్ద్రితః ।
ప్రత్యహం దశసాహస్రసఙ్ఖ్యయా రోగిసన్నిధౌ ॥ ౫౦
అభిషిచ్య తథా కుమ్భై రోగిణం చక్రవిద్యయా ।
బధ్వా చ గులికాం మన్త్రీ మోచయేజ్జ్వలితం జ్వరాత్ ॥ ౫౧
గోభూహిరణ్యవస్త్రాద్యైర్మన్త్రిణం తోషయేత్తతః ।
బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశక్తి దద్యాద్గోకమ్బలాదికమ్ ॥ ౫౨
భూతగ్రహ పిశాచాది † పీడితానాం తథా నృణామ్ ।
శాన్తయే జుహుయాదగ్నౌ కింశుకోత్థైస్సమిచ్ఛతైః ॥ ౫౩
త్రియహం త్రిసహస్రైశ్చ తేషాం బధ్వా శిఖాం తతః ।
గుగ్గులూత్థేన ధూపేన ధూపితాన్ గృహపీడితాన్ । ౫౪
తాడయేన్మన్త్రజప్తేన దణ్డేన లతయాపి వా ।
పిశాచాదిస్తతో బ్రూయాన్ముఞ్చామీతి ప్రపీడితః ॥ ౫౫
శపథం కారయిత్వా తు శిఖాబన్ధం చ మోచయేత్ ।
స్థాపితైః కలశైః పశ్చాన్మన్త్రేణ గ్రహపీడితమ్ ॥ ౫౬
స్నాపయేద్బన్ధయేచ్చాపి గులికామభిమన్త్రితామ్ ।
తతో విముచ్య § తే రోగాచ్చేతోవాగ్భిరుపద్రవాత్ ॥ ౫౭

* తురైః కుమ్భైః స్థాపయిత్వా † గృహీతానాం
§ గృహ్ణన్విచేతో వాభిరూపవాన్.

తేజస్వీ శతమాయుశ్చ భవేన్మన్త్రప్రభావతః ।
నారీచ దుర్భగా చక్రధారణాత్సుభగా భవేత్ ॥ ౫౮
వన్ధ్యా చ గర్భిణీ సద్యస్సుప్రసూస్స్యాదప్రసూః ।
అనృతుస్స్యాదృతుమతీ విముఖా సుముఖా భవేత్ ॥ ౫౯
విరహే సఙ్గతా భర్త్రా భవేదచిరకాలతః ।
స్త్రీప్రసూర్గీ పుంప్రసూతిశ్చ అస్తనా స్తనమణ్డితా ॥ ౬౦
కుమారపక్షిపీడాద్యా బాలానాం చ యథోదితైః ।
విధిభిర్ముచ్యతే దుఃఖాల్లభతే చాయురుత్తమమ్ ॥ ౬౧

❖ ప్రాసాదాదిషు బ్రహ్మరక్షస్సముచ్చాటనవిధిః. ❖

ప్రాసాదేపి నరేన్ద్రస్య బ్రహ్మరక్షోముఖైర్గ్రహైః ।
ప్రవేశే సతి తన్మధ్యే కుమ్భాన్ *రత్నసమన్వితాన్ ॥ ౬౨
స్థాపయిత్వా యథాపూర్వం సమిదాద్యైరతన్ద్రితః ।
మన్త్రేణ జుహుయాన్మన్త్రీ ద్వాదశాహం సమాహితః ॥ ౬౩
ప్రత్యేకం దశసాహస్రసఙ్ఖ్యయా కమలాసన ।
తామ్రపాత్రే శిలాయాం వా చక్రమాలిఖ్య తత్పునః ॥ ౬౪
ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య నిశాయాం ప్రాతరుత్థితః ।
ప్రాసాదద్వారి నిఖనేద్దిక్షు చాష్టసు §ముద్రితమ్ ॥ ౬౫
ప్రోక్షయేత్కుమ్భతోయేన గృహం సర్వమశేషతః ।
¶పలాయన్తే గ్రహాస్సర్వే దూరతస్సర్వతోముఖాః ॥ ౬౬
తద్రాష్ట్రేపి న తిష్ఠన్తి సర్వకాలమసంశయమ్ ।
ప్రాసాదవర్తినస్సర్వే జీవన్తి నిరుపద్రవాః ॥ ౬౭
ధనధాన్యసమృద్ధిశ్చ యథా ధనదవేశ్మని ।

❖ మూషికాదుర్నిమిత్తనివారణవిధిః. ❖

వస్త్రశయ్యాసనాదీనాం దంశనే మూషికాదిభిః ॥ ౬౮

* రక్త. § మన్త్రితమ్. ¶ ఉపాసన్తే గృహాస్సర్వే పురతః.

రక్తస్త్రీదర్శనే వాపి కేశానాం దహనే తథా ।
అకస్మాద్గోపురాదీనాం * దహనేఽశనిపీడితే ॥ ౬౯
నిశి శక్రధనుర్దర్శే నివాతే చైత్యభూరుహః ।
భఙ్గే వల్మీకజననే దుస్స్వప్నేఽన్యత్ర తాదృశే ॥ ౨౦
ఏవమాదౌ దుర్నిమిత్తే శాన్తిమేతేన కారయేత్ ।
యజ్ఞవృక్షసమిద్భిశ్చ హోమఞ్చ పూర్వోక్తసఙ్ఖ్యయా ॥ ౨౧

❖ పుష్టివిధిః. ❖

† కుర్యాచ్చ శాన్తిం పుష్ట్యాదికర్మణా కమలాసన ।

❖ కర్మభేదేన కుణ్డభేదవిధిః. ❖

కథ్యన్తే తాని బహుధా నాభేదం యాన్తి భేదతః ॥ ౨౨
సర్వాభ్యుదయకర్మాణి చతురశ్రేషు కారయేత్ ।
పౌష్టికం పద్మకుణ్డేషు శాన్తిం వృత్తే సుఖావహః ॥ ౨౩
త్రికోణే మారణం కర్మ కుణ్డే చాపాకృతౌ పునః ।
ఉచ్చాటనం యక్షకన్యాసాధనే కోణపఞ్చకే ॥ ౨౪
షడశ్రే స్తమ్భనం కర్మ సప్తాశ్రే మోహనం భవేత్ ।
విద్వేషణం నవాశ్రేస్యాదష్టాశ్రే మారణం విధిమ్ ॥ ౨౫
ఏకాదశాశ్రే బ్రహ్మాదివశీకరణమాచరేత్ ।
కుణ్డే దశాశ్రే పశ్వాది దేవతాతోషణో విధిః ॥ ౨౬
ద్వాదశాశ్రేషు పురుషం వైకుణ్ఠం ద్రష్టుమాచరేత్ ।
యోన్యాకారే వివాహార్థం § కన్యార్థం కమలాసన ॥ ౨౭
చతుర్వింశత్యఙ్గులే స్యాద్విస్తారాయామకల్పనమ్ ।
ఖాతం తావద్భిరేవ స్యాత్కుణ్డేషు నియతిం శృణు ॥ ౨౮
తదర్ధం పాదమథవా చతురఙ్గులమేవ వా ।
పరితో ద్వ్యఙ్గులం హిత్వా బహిస్త్రిస్రశ్చ వేదికాః ॥ ౨౯

---

* భేదనే. † కుణ్డాని శాన్తిం పుష్ట్యాది § వశ్యార్థం.

కాయాఽస్తాసాం చ విస్తారశ్చతురఙ్గులసంమితః ।
తావత్యేవోన్నతిర్బ్రహ్మన్ కుణ్డస్య ధనుషః పునః ॥ ౮౦
అఙ్గుల్యో నవతిష్షట్చ జ్యా చ షట్త్రింశదఙ్గులా ।
శఙ్కుం విధాయ తన్మధ్యే దశాఙ్గులసమాయతమ్ ॥ ౮౧
భ్రామయేత్పరితస్సూత్రం కుణ్డం తద్వలయాకృతిమ్ ।
చతురశ్రస్య కుణ్డస్య విభజేత్పఞ్చధా భుజమ్ ॥ ౮౨
* ద్వౌ భాగౌ భుజమేకం చ త్రింశత్పఞ్చాథవా పునః ।
అఙ్గులీనాం భవేదేషాం త్రికోణాఙ్కే భుజః స్మృతః ॥ ౮౩
కుణ్డే షడశ్రే చ భుజా అష్టాష్టైకాదశాఙ్గులాః ।
ఏకో భుజః పఞ్చకోణే వింశత్యఙ్గులిసంమితః ॥ ౮౪
సప్తాశ్రే చ భుజాయామో యవషట్కాధికః పునః ।
త్రిస్రశ్చ దశ చాఙ్గుల్యః కుణ్డే త్వష్టాశ్రిభిర్యుతే ॥ ౮౫
ద్వ్యధికా దశ వా భూమో దశాంగుల్యః ప్రకీర్తితాః ।
అంగుల్యోస్తు భుజాయామో నలస్కన్దాంశ కీర్తితః ॥ ? ౮౬
† నవాశ్రకుణ్డేషు యవా పఞ్చకోణే భుజాయతిః ।
దశ చాఙ్గులయః ప్రోక్తా దశాశ్రే చ చతుర్ముఖ ॥ ౮౭
§ యవాః పఞ్చ భుజాయామో నవ చాఙ్గులయః స్మృతాః ।
ఏకాదశాశ్రే కుణ్డే తు యవైరష్టాభిరన్వితః ॥ ౮౮
అష్టావఙ్గులయః కుణ్డే ద్వాదశాశ్రే భుజాయతిః ।
అష్టాదశాంగులా ప్రోక్తా యోనికుణ్డేషు చాయతిః ॥ ౮౯
అష్టౌ చ చత్వారింశచ్చ భవేదంగులయోఽబ్జజ ।
గజోష్ఠసన్నిభా యోనిర్వాశ్వత్థదలోపమా ॥ ౯౦
కుణ్డా‖న్యుక్తాన్యథేదానీం శాన్త్యాదిః ప్రతికల్ప్యతే ।
యత్కుణ్డం యస్య కథితం శాన్త్యాదేస్తస్య తద్భవేత్ ॥ ౯౧

---

* ద్వౌ భారౌ. † నచాశ్రకుణ్డేషు యవా పఞ్చ ఏకో.
§ నవాః. ‖ ద్యుక్తా యథేదానీమ్.

అశ్వవారణశాలాసు చక్రయన్త్రం యథావిధి ।
లిఖిత్వా తామ్రదార్వాదౌ నిశాయామధివాసయేత్ ॥ ౯౨
సహస్రకృత్వః కర్తవ్యో హోమః * కుణ్డే శుభే యతః ।
సమిద్భిర్యజ్ఞయోగ్యాభిః స్థాపయేత్కుమ్భమర్చితమ్ ॥ ౯౩
అథ ప్రభాతే శాలాయాం యన్త్రం ఖన్యాన్మహీతలే ।
ప్రోక్షయేత్కుమ్భతోయేన గజానశ్వాన్ పృథక్పృథక్ ॥ ౯౪
సౌదర్శనేన మన్త్రేణ పుణ్యాహం వాచయేత్తథా ।
నశ్యన్తి వ్యాధయస్తేషాం గజాశ్వానాం చతుర్ముఖ ॥ ౯౫
బలం † స్యాదధికం తేషామితి సప్తాహమాచరేత్ ।
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దద్యా § ద్యథాశక్తి చ దక్షిణామ్ ॥ ౯౬
¶ ఊర్జస్వలమథో బ్రహ్మన్ గజాశ్వం జాయతే భృశమ్ ।
తథా చ ప్రత్యహం హోమస్స్యాత్సుదర్శనవిద్యయా ॥ ౯౭
ఇత్థం గోమహిషాదీనాం రక్షాం కుర్వీత మన్త్రవిత్ ।

❖ పురరక్షావిధిః. ❖

పురరక్షామథ బ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి యథాతథమ్ ॥ ౯౮
స్తమ్భైష్షోడశభిర్యుక్తాం దర్భమాలాపరిష్కృతామ్ ।
పురమధ్యే ప్రపాం కృత్వా జుహుయాత్సర్పిషా పునః ॥ ౯౯
పాలాశీభిస్సమిద్భిశ్చ దినాన్యేకోనవింశతిః ।
దిక్ష్వష్టాసు తథా మధ్యే పురస్య కమలాసన ॥ ౧౦౦
ఖన్యాత్సౌదర్శనం ♦ యన్త్రం స్థాపయేత్కుమ్భమఞ్జసా ।
తోయేన ప్రోక్షయేద్విద్వాన్నగరం చక్రవిద్యయా ॥ ౧౦౧
ఋగ్భిశ్చ పావమానీభిః ప్రశస్తాభిర్యథాక్రమమ్ ।
పురద్వారేషు సౌధేషు మణ్టపేషు మహీభృతామ్ ॥ ౧౦౨
సర్వత్ర నిఖనేచ్చక్రం జుహుయా ॥ త్సమిదాదిభిః ।
మరణవ్యాధిదుర్భిక్షజ్వరాదివ్యాధయః పునః ॥ ౧౦౩

---

* కుమ్భే శుభే-కుణ్డే యథోదితే † భవత్యధికమితి సప్తాహం తు సమాచరేత్. § దాచార్యాయ చ. ¶ మార్గస్థలమథో. ♦ మన్త్రం. ॥ త్కమలాదినా.

నశ్యన్తి బలవన్తశ్చ భవన్తి పురవాసినః ।
గ్రామమధ్యే తథా దిక్షు విదిక్షు చతురానన ॥ ౧౦౪
శృఙ్గాటకేషు సర్వేషు నిఖనేదాయుధా * ధిపమ్ ।
గ్రహవేతాలరక్షాంసి వ్యాధ † యశ్చ జ్వరాదయః ॥ ౧౦౫
న బాధన్తే పురం గ్రామమపస్మారాదయస్తథా ।
న తస్కరభయం కిఞ్చిదకాలమరణం తథా ॥ ౧౦౬
పురుషాయుషవన్తస్స్యుర్నరా ధాన్యధనాన్వితాః ।
సౌభాగ్యం కాన్తిరారోగ్యం తథా కులవివర్ధనః ॥ ౧౦౭
బ్రహ్మవర్చస § మిత్యేతద్బ్రాహ్మణానాం భవిష్యతి ।
పయస్విన్యో భవిష్యన్తి గావశ్చ పీనపయోధరాః ॥ ౧౦౮
‡ తద్రాష్ట్రేషు మనుష్యాణాం భద్రమేవ భవిష్యతి ।

❖ పన్నగనివారణమ్. ❖

అథ వక్ష్యామి తే బ్రహ్మన్ పన్నగానాం నివారణమ్ ॥ ౧౦౯
దేవాలయే నదీతీరే నన్దనోపవనేషు వా ।
చతుస్తమ్భసమాయుక్తం చతుస్తోరణభూషితమ్ ॥ ౧౧౦
అభితో దర్భమాలాభిశ్శోభితం హోమ ♦ మణ్డలమ్ ।
కృత్వా తస్మి ॥ న్నపాం కుమ్భాన్ స్థాపయిత్వా నవాపరాన్ ॥
ప్రాచ్యాం వేద్యాం పునశ్చ కుర్యాత్కుణ్డం పూర్వోక్తలక్షణమ్।
యజేదేతేషు కుమ్భేషు నవ ¶ మూర్తీర్యజేత్క్రమాత్ ॥౧౧౨
ч నివేద్య పాయసం తేభ్యశ్చ పశ్చాత్కుర్యాద్ధుతాశనమ్ ।
ш ఆదదీతాథ తామ్రేణ తాలమాత్రం భుజఙ్గమమ్ ॥ ౧౧౩
ప్రకల్ప్య శేషమన్త్రేణ ప్రతిష్ఠాప్య పితామహ ।
తస్మింశ్చక్రం లిఖేత్తస్య మధ్యే మత్స్యాకృతిం పునః ॥ ౧౧౪

---

* దిభిః. † యో మకరాదయః. § మన్యద్యత్ ‡ తద్రాష్ట్రేపి.
♦ మణ్టపమ్. ॥ న్నవాన్. ¶ మూర్తీర్యథాక్రమమ్. ч నివేద్యం పాయసాన్నం స్యాత్. ш ఆదదీతం తథా.

గరుడం శఙ్ఖపాలం చ కృష్ణమన్త్రిం చ వేష్టనమ్ ।
తన్నాగయన్త్రిం క్షీరేణ ఘృతేన మధునాపి చ ॥ ౧౧౫
దధ్నా శకృద్రసేనాపి స్నాపయేచ్చక్రవిద్యయా ।
పుష్పగన్ధప్రదీపాద్యైరుపచారైస్తథాపరైః ॥ ౧౧౬
ఇష్ట్వా నాగం స్వమన్త్రేణ చక్రం చక్రస్య విద్యయా ।
కుణ్డమధ్యే పునర్నాగయన్త్రిం ఖన్యాద్విచతుర్ణః ॥ ౧౧౭
తస్య చోత్తానరూపస్య హుతాశ ముపరి స్థితమ్ ।
కృత్వా దధ్నా ఘృతేనాపి పయసా మధునాపి వా ॥ ౧౧౮
సమిద్భిర్బ్రహ్మవృక్షస్య జుహుయాన్మన్త్రకోవిదః ।
సహస్రకృత్వగ ప్రత్యేకమథ గోపయసోక్షితైః ॥ ౧౧౯
* నీవారభాగైస్సప్తాహం జుహుయాదయుతైరపి ।
అపో నస్త్వితిమన్త్రేణ జుహుయాత్సాధకోత్తమః ॥ ౧౨౦
త్రిష్వహస్సు వ్యతీతేషు పర్జన్యో మేఘవాహనః ।
† ద్రావయేదవనీం కృత్స్నాం భూయోపి సలిలోదయైః ॥ ౧౨౧

❖ అతివృష్టి ప్రశమనమ్. ❖

అతివృష్టిప్రశమనం ప్రవక్ష్యామి చతుర్ముఖ ।
పిఙ్గలాకారమాత్మానం ధ్యాత్వా § పీయూషభావితమ్ ॥ ౧౨౨
శూలవజ్ర ¶ ధరం చాపి మన్త్రిషి ♦ న్మన్త్రిభూషణమ్ ।
తైలాజ్యసిక్తై ‖ ర్జుహుయాల్లాజసర్షపలావణైః ॥ ౧౨౩
జుహుయాజ్జ్వలితే వహ్నావయుతం సప్తసాగరాత్ ।
వృష్టిశబ్దం పురస్కృత్య స్తమ్భయేతి పదద్వయమ్ ॥ ౧౨౪
ప్రయోక్తవ్యమిదం బ్రహ్మన్మన్త్రాన్తే మన్త్రవేదినా ।
అథ శామ్యతి సా వృష్టిర్మహతీ చక్రవిద్యయా ॥ ౧౨౫

* నీవారభక్షైః. † ప్లావయే. § పి స్వకృతం తథా. ¶ కరం చాపి మన్త్రివిత్కోపి భూషణః. ♦ ద్భూరిభూషయః. ‖ మధు చ రాజసర్షపలావణైః.

❖ రాష్ట్రాదీనాం క్షోభశాన్తిః. ❖

అథ రాష్ట్రపురాదీనాం క్షోభశాన్తిం తథా శృణు ।
అష్టకాష్ఠగతం చక్రం ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి ॥ ౧౨౬

పురే రాష్ట్రే * తథా ఖన్యాత్తత్కాష్ఠైర్బహులయా తథా ।
సహసా క్షోభమాయాన్తి వాజివారణసంకులమ్ ॥ ౧౨౭

రాష్ట్రం చ క్షుభితం బ్రహ్మన్ననవస్థం భవిష్యతి ।
యది శాన్తౌ మతిం కుర్యాచ్చక్రముద్వాస్య తత్పునః ॥ ౧౨౮

స్నాపయేద్భగవన్తం చ సహస్రకలశామ్బుభిః ।
ఝటిత్యేవ ప్రశాన్తం స్యాద్దురితం పురరాష్ట్రయోః ॥ ౧౨౯

❖ రాష్ట్రాదిలమ్భనమ్. ❖

రాష్ట్రాదిలమ్భనం తేఽద్య ప్రవక్ష్యామి చతుర్ముఖ ।
ఉపేతం దలపట్కోణే కర్ణికాకేసరాన్వితమ్ ॥ ౧౩౦

చక్రాబ్జం కారయేద్భూమౌ మేధ్యాయాం కమలాసన ।
తద్బహిర్నాభివలయం షడరం తద్బహిర్లిఖేత్ ॥ ౧౩౧

తద్బహిర్నేమివలయం జ్వాలామాలాసమన్వితమ్ ।
తద్బహిర్గ కల్పయేత్పీఠం చతుర్ద్వారపరిష్కృతమ్ ॥ ౧౩౨

† శోభోపశోభయుక్తం చ కృత్వా మణ్డలమీదృశమ్ ।
తస్మిన్ సుదర్శనం బ్రహ్మన్ పూజయిత్వా యథావిధి ॥ ౧౩౩

సమిద్భిరన్నైరాజ్యైశ్చ హుత్వా మన్త్రం ప్రసీదతు ।
§ శృఙ్గే చక్రం దేహి రాష్ట్రం దేహి రాష్ట్రం తథా ధనమ్ ॥ ౧౩౪

ఇత్యేతాం ¶ పావనీం గాథాం జపాన్తే ప్రార్థయన్పరేత్ ।
♦ అథ తస్య పురం రాష్ట్రం గ్రామం చక్రం ప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౩౫

❖ ప్రభ్రష్టరాజ్యప్రాప్తివిధిః ❖

అథ ప్రభ్రష్టరాజ్యానాం ॥ మనుజానాం యథా శ్రియః ।
తథా వక్ష్యామి తే బ్రహ్మన్నుపాయం చక్రవిద్యయా ॥ ౧౩౬

---

* తథా చైవ. † భోగోప. § మహ్యాం త్వఙ్గే చక్రమేకం.
¶ పావకీమ్. ♦ యదితస్య. ॥ పురా భూతా.

* అన్తస్సితస్య పద్మస్య † స్యాత్ఫలాశచతుష్టయమ్ ।
§ అథాష్టౌ ద్వాదశ బ్రహ్మా షోడశాథ చతుష్టయమ్ ॥ ౧౩౭
వింశతిశ్చ తథా త్రింశద్ద్వౌ క్రమేణ బహిశ్ఛదాః ।
ఇతి షడ్విధ ¶ పత్రస్య కర్ణికాయాం సుదర్శనమ్ ॥ ౧౩౮
♦ యేష్వథో షట్ప్రకారేషు పలాశేషు యథాక్రమమ్ ।
మూర్తీశ్చతస్రః ప్రథమం తథాష్టౌ ద్వ్యధికా దశ ॥ ౧౩౯
షోడశాథ సహస్రం చ వింశతిశ్చ పితామహ ।
అథ ద్వాత్రింశతిం పశ్చాదన్తరాలేషు ॥ షట్స్వపి ॥ ౧౪౦
యథాక్రమం భూషణాని శ్రీవత్సప్రభృతీన్యథ ।
అష్టౌ శక్తీశ్చ్రియా సార్ధం చక్రాదిం హోమ ψ మణ్డలమ్ ॥
రవీన్ సప్తాధికాన్ పఞ్చ కుముదాదీననన్తరమ్ ।
ఇన్ద్రాదీనథ దిక్పాలాన్ పూజయేన్మన్త్రకల్పవిత్ ॥ ౧౪౨
సమిద్భిర్బిల్వరూపాభిస్తిలైః పద్మైస్తథా ఘృతైః ।
సహస్రకృత్వః ప్రత్యేకం జుహుయాచ్చక్రవిద్యయా ॥ ౧౪౩
ఇత్థం గతే సప్తరాత్రే ప్రాతరుత్థాయ మన్త్రవిత్ ।
స్థాపితైః పఞ్చవింశత్యా కుమ్భైశ్శాలికృతాసనైః ॥ ౧౪౪
ఘృతాదిపూరితైర్బ్రహ్మన్ చక్రవిద్యాభిమన్త్రితైః ।
రాజ్యభ్రష్టం ౨ మన్త్రహీనం దస్యుభిః పరిపీడితమ్ ॥ ౧౪౫
రాజానం బ్రాహ్మణం వైశ్యం తథాన్యం దురితాహతమ్ ।
అభిషించేత్ స్మరన్ చక్రం తన్మన్త్రేణ విధానవిత్ ॥ ౧౪౬
తథా ప్రకల్పయేద్యన్త్రం దాపయేద్దక్షిణాం గురోః ।
ఇత్థం కృతే చతుర్వర్గ్ర సౌభాగ్యం ψ రాజ్యలమ్భనమ్ ॥ ౧౪౭
దస్యునాశో భవేద్భద్రం స్యాత్సుదర్శనతేజసా ।
ఆదావన్తే తథా బ్రహ్మన్ ‹ హంసమన్త్రవతా పునః ॥ ౧౪౮

---

* అథ. † స్యాత్ప్రఞ్చాశచ్చతుష్టయమ్. § తథా. ¶ మన్త్రస్య ♦ ఇష్ట్వాపత్ యట్ప్రకారేషు ॥ సత్స్వపి. ψ మణ్టపమ్. ౨ భాగ్యహీనం. ψ రాజలఙ్ఘనం. రాజ్యలాభదమ్. ‹ విశ్వ.

నాశయేచ్చక్రమన్త్రేణ విషం స్థావరజఙ్గమమ్ ।

❖ సఙ్గ్రామవిజయవిధిః ❖

అథ సఙ్గ్రామవిజయం వక్ష్యామి కమలాసన ॥ ౧౪౯
కృపాణే తోమరే శక్తౌ శరేషు వలయే తథా ।
ఆయుధేషు తథాన్యేషు లలాటే వాజిహస్తినామ్ ॥ ౧౫౦
తథా ధ్వజ * పటాన్తేషు లిఖిత్వా చక్రమణ్డలమ్ ।
ప్రవిశ్య సమరం భీమం రిపూణాం రోమహర్షణమ్ ॥ ౧౫౧
హేషితేన తురఙ్గాణాం బృంహితేన విషాణినామ్ ।
హర్షనాదేన యోధానాం రథనేమిస్వనైస్తథా ॥ ౧౫౨
తురఙ్గమఖురక్షుణ్ణైః పార్థివైః పాంసుమణ్డలైః ।
తిరోహితనభస్సూర్యం కృతాన్తసదనోపమమ్ ॥ ౧౫౩
† రుధిరాస్రావసంభ్రాన్తం వేతాలమిథునోద్యతమ్ ।
మాంససఙ్గ్రహ § ణోడ్డీనసహస్రశ్యేనసఙ్కులమ్ ॥ ౧౫౪
జ్వాలామాలామయం చక్రం ధ్యాయన్ జిత్వా రిపూనపి ।
అశునాగప్రహరణైర్నిష్క్రామేత్పృతనాముఖమ్ ॥ ౧౫౫
అథవా రాజ్యసీమాసు శఙ్కూన్ ఖదిరసమ్భవాన్ ।
స్థాపయేచ్చక్రమన్త్రేణ హుతశిష్టఘృతోక్షితాన్ ॥ ౧౫౬
అగ్నిప్రాకారరూపాస్తే న శక్యం ప్రేక్షితుం పరైః ।
ప్రవేశే ❦ కమ్పనం బ్రహ్మన్ బ్రహ్మవిద్యాప్రభావతః ॥ ౧౫౭
యత్ర యత్ర భయం పుంసాం తత్ర తత్రాభయం భవేత్ ।
చక్రమధ్యస్థమాత్మానం ♦ ధ్యాయన్తం కుపితాత్మనః ॥ ౧౫౮
పర్వతారోహణేఽరణ్యే సాగరప్లవనాదిషు ।
వ్యాఘ్రసింహవరాహాది సన్నిపాతైర్ఖిలే పథి ॥ ౧౫౯

---

* పతాకేషు. † రుధిరస్వమసం. § ణాసీన. ❦ కింపునర్బ్రహ్మన్ చక్రి. ♦ ధ్యాత్వాన్తం.

గచ్ఛన్న * భయమాప్నోతి చక్రమన్త్రమిమం జపన్ ।
తం నచ్ఛిన్దన్తి శస్త్రాణి న తం దహతి పావకః ॥ ౧౬౦
న చైనం క్లేదయన్త్యాపో యస్యైష హృదయే మనుః ।
బ్రాహ్మణక్షత్రవైశ్యానాం శూద్రాణాం కమలాసన ॥ ౧౬౧
ప్రతిలోమానులోమానాం కుర్యాత్త్వం † వననం పునః ।
సమిద్భిర్బ్రహ్మవృక్షాణామశ్వత్థవటవృక్షయోః ॥ ౧౬౨
ప్లక్షోదుమ్బరజాతీనా § మపవర్గస్య పావకే ।
హోమం కుర్యాద్యథాసఙ్ఖ్యం తథా తజ్జాతియోషితామ్ ॥
బ్రాహ్మణశ్శ్రియమాప్నోతి హోమేన శ్వేతపఙ్కజైః ।
రక్తపద్మైర్నరేన్ద్రస్య వైశ్యస్య శ్వేతపాటలైః ॥ ౧౬౪
శ్రీఫలైరాహుతిం కుర్వన్ రాష్ట్రస్యాధిపతిర్భవేత్ ।
అఙ్గేన న్యస్తమన్త్రేణ యాం స్పృశేదఙ్గనాం నరః ॥ ౧౬౫
తస్య సా వశమాయాతి మృతం చాప్యనుగచ్ఛతి ।

❖ అపమృత్యునివారణమ్. ❖

అపమృత్యుజయం వక్ష్యే యథాతదవధారయ ॥ ౧౬౬
హోమశాలాగతే కుణ్డే సమ్య ॥ గాధాయ పఙ్కజమ్ ।
తస్మిన్నావాహ్య ♦ దేవేశం దూర్వాకాణ్డైర్యథోక్షితైః ॥ ౧౬౭
జుహుయాత్కోటిభిర్మన్త్రైర్యథాశక్త్యథవా పునః ।
ఇతి మాసద్వయం రక్షేత్పావకం నియతేన్ద్రియః ॥ ౧౬౮
హోమాన్తే యది భూపాలస్తులారోహణమాచరేత్ ।
అన్యశ్చేదాత్మనోయత్స్వం దద్యాద్బ్రాహ్మణసాత్ప్రతి ॥ ౧౬౯
కలశైర్గ పఞ్చవింశత్యా ॥ స్నాపయేచ్చక్రవిద్యయా ।
ఏవం కృతే చతుర్వక్త్ర కాలమృత్యుం జయేన్నరః ॥ ౧౭౦

---

* యమవా. † వనసామ్బుజ వలనం పునః. § మపామార్గస్య.
॥ గారాధ్యపావకమ్. ♦ హేతీశం. ॥ స్థాప.

అపమృత్యుగ్ కథం తస్య తజ్జయే నాస్తి సంశయః ।
అథవా కాలమృత్యోశ్చ జయో పాయోఽవగమ్యతామ్ ॥ ౧౭౧
నిష్కైస్సహస్రసఙ్ఖ్యాతైగ్ ప్రతికృత్య పితామహ ।
ద్విభుజం పురుషాకారం భ్రుకుటీకుటిలేక్షణమ్ ॥ ౧౭౨
దంష్ట్రాకరాలవదనం వరాహారుధిరేక్షణమ్ ।
యష్టిం కరేణ సవ్యేన పాశం వామేన బిభ్రతమ్ ॥ ౧౭౩
ప్రక్షాల్య పఞ్చభిర్గవ్యైగ్ పఞ్చోపనిషదా తథా ।
నవకైరభిషిచ్యాథ ధాన్యరాశిషు నిక్షిపేత్ ॥ ౧౭౪
ఆవాహ్య పశ్చాద్వ్యాహృత్యా పూజయిత్వా స్వనామభిః ।
హోమమగ్నౌ ప్రకుర్వీత సమిచ్చరుఘృతైరపి ॥ ౧౭౫
ఋగ్భిగ్ కృతాన్తలిఙ్గాభిర్బ్రహ్మన్ వ్యాహృతిభిస్తథా ।
తతగ్ ప్రభాతే విప్రాయ తం పుమాంసం హిరణ్మయమ్ ॥ ౧౭౬
పూతాయ భగవద్భక్త్యా పఞ్చకాలానువర్తినే ।
దాపయేత్కాల * మృత్యుం చ జిత్వా స్యాత్ప్రాయుషం పదమ్॥

మారణవిధిః.

అథ మారణమేతర్హి శ్రూయతాం చతురానన ।
వివిక్తే కల్పయెద్దేశే హోమశాలాం విధానవిత్ ॥ ౧౭౮
తన్మధ్యే కలయేత్కుణ్డమాచార్యో దక్షిణాముఖః ।
గృహీత్వాక్షస్య ఫలకాం హస్తద్వయసమాయతామ్ ॥ ౧౭౯
తదర్ధవిస్తృతాం బ్రహ్మన్ ఘనం చ చతురఙ్గులమ్ ।
తస్యాం లిఖిత్వా ద్వేష్యస్య వపుగ్ ప్రత్యక్షసంమితమ్ ॥ ౧౮౦
ప్రతికూలేఽథ నక్షత్రే రిపోరష్టమరాశిషు ।
కృష్ణపక్షే విశేషేణ ప్రకుర్యాన్మారణక్రియామ్ ॥ ౧౮౧
ప్రాచ్యాం భాగేఽథ కుణ్డస్య షడరం చక్రమాలిఖేత్ ।
కృష్ణసూత్రైరలఙ్కృత్య తస్మిన్ చక్రం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౮౨

---

* మృత్యుం వా సజిత్వా స్యాయుషమ్. ఇత్యస్తి.

కృష్ణగన్ధైః కృష్ణపుష్పైః పూజయేత్ కృష్ణవారిభిః ।
* శ్మశానాద్వా సునిలయాద్వల్మీకాన్మృదమాహరేత్ ॥ ౧౮౩
తాం రిపోః పాదధూలీభిర్వ్యామిశ్రాం కమలాసన ।
ఉన్మత్తరసమిశ్రేణ ఖరమూత్రేణ పేషయేత్ ॥ ౧౮౪
విషయా వా మృదా వాపి ద్వేష్యస్య ప్రతియాతనామ్
తస్యాం ప్రాణాన్ ప్రతిష్ఠాప్య మన్త్రేణానేన మన్త్రవిత్ ॥ ౧౮౫
ఉద్గీథమప్రమేయం చ మన్దరం భువనం తథా
క్రోధానిలౌ పశ్చిమాస్యం హుతాశం మధుసూదనమ్ ॥ ౧౮౬
ప్రచణ్డగోపనౌ రామం భాస్కరం పశ్చిమాననమ్ ।
సమధ్యం గోపనద్వన్ద్వమముష్యేతి పదం పునః ॥ ౧౮౭
జీవా ఇహ స్థితా శబ్దం విష్ణుదక్షోదయాంస్తథా ।
క్రోధరూపం † తపస్యన్తం సర్వశబ్దమనన్తరమ్ ॥ ౧౮౮
విక్రమం విఘ్నరాజాత్రివహ్నిబన్ధూ చ గోపనమ్ ।
వనమాలాధరం రామం వాఙ్మనః కాయ ఇత్యపి ॥ ౧౮౯
§ అథ మాయా తృతీయాన్తం లోడన్తం ¶ యాని యన్ముఖమ్ ।
స్వాహావసానముద్ధృత్య ప్రణవాన్తానికం ? మనుమ్ ॥ ౧౯౦
తాం చ ప్రాణవతీం కుడ్యే ఖచ్యాముత్తానశాయినీమ్ ।
ఫలకాస్థితమాకారమను ♦ లిప్య పితామహ ॥ ౧౯౧
పూర్వోక్తయా మృదా పశ్చాత్ప్రాణినం ప్రాణవిద్యయా ।
పాదేనాక్రాన్తహృదయో రోషలోహితలోచనః ॥ ౧౯౨
సహస్రకృత్వశ్చక్రస్య మన్త్రం భాషేత మన్త్రవిత్ ।
॥ వృషవృక్షప్రరూఢేన శఙ్కునా నేత్రయోర్హృది ॥ ౧౯౩
హస్తయోః పాదయోర్గుహ్యే శ్రోత్రయోర్నాసికోదరే ।
అన్యేష్వపి ప్రతీకేషు Ч వధం కుర్యాద్విచక్షణః ॥ ౧౯౪

---

* శ్మశానాదౌ. † నభస్యన్తం. § ప్రథమాయాం. ¶ ధాన్యవాన్ముఖమ్. ♦ లిఖ్య. ॥ అక్షవృక్ష-అథవా-విషవృక్ష-ఇతి స్యాత్కిమ్. Ч వేధం.

తథా కృతే రిపోస్తత్తద్గాత్ర హీనం భవిష్యతి ।
అథ కుణ్డే శ్మశానాగ్నిం నిదధీత పితామహ ॥ ౧౯౫
దర్భైర్గ పరిస్తరే ద్వేద్యాం దక్షిణాపశ్చిమోన్ముఖాన్ ।
పరిధిం తద్వదాకీర్య కృత్వా రక్షాం తథాత్మనః ॥ ౧౯౬
ఋత్విగ్భిష్షోడశోద్దిష్టైర్ద్వార్యేష్వధ్యయనే కృతే ।
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా హేతిరాజమనుస్మరన్ ॥ ౧౯౭
అథ కాష్ఠప్రక్ల్ప్తాభ్యాం స్రుక్స్రువాభ్యాం యథావిధి ।
కృష్ణపన్నగరాజీల కృష్ణైస్తు తుషజోక్షితైః ॥ ౧౯౮
మరీచైస్సర్షపైః * యుక్తైర్నష్టధాన్యాష్టధాన్వితాన్ ।
సమిధోఽక్షస్య జుహుయాత్సహస్రం ప్రతివాసరమ్ ॥ ౧౯౯
రిపునక్షత్ర వృక్షాణాం సమిధశ్చాపి మన్త్రవిత్
మన్త్రాన్తే శత్రునామానం మారయేతి ప్రకీర్తయేత్ ॥ ౨౦౦
† హోతవ్యం చావమానేన హోమం కృత్వా దినే దినే ।
యావద్భవతి కృత్యాయా దర్శనం జాతవేదసి ॥ ౨౦౧
క్రమేణతావజ్జుహుయాద్వాసరానేకవింశతిమ్ ।
ఫలకామపి వేదిస్థాం హోమధూపేన ధూపయేత్ ॥ ౨౦౨
అగురుం గుగ్గులం చాపి ధూపార్థం మనలే దహేత్ ।
అథ సప్తస్వతీతేషు దివసేషు పితామహ ॥ ౨౦౩
సప్తస్వహస్సు మధ్యే చ యథాక్రమమమీ జ్వరాః ।
ఆక్రోశో వేదనా తీవ్రా గాత్రాణామవిధేయతా ॥ ౨౦౪
హిక్కా నిశ్వాసవిచ్ఛేదో జిహ్వాహానిస్తథారిపోః ।
భవన్తి హి ప్రభావేన చక్రమన్త్రస్య నిశ్చితమ్ ॥ ౨౦౫
ఇతి ద్విసప్తకేఽతీతే దివసేఽనన్తరే పునః ।
మధ్యరాత్రే కృతే హోమే § కృత్యా తస్మాద్విభావసోః ॥ ౨౦౬

---

* మిశ్రైస్తథాన్యైశ్చాష్టధాన్వితైః. † హోతవ్యశ్చ ప్రమాణేన. § కృత్యాం తస్యా.

త్రిశూలభీషణైర్హస్తైః * స్స్తభిస్త్రిభిరక్షిభిః ।
జిహ్వయా రక్తవర్షిణ్యా లేలిహానా నిజం ముఖమ్ ॥ ౨౦౭
ఉద్గిరన్తీ స్వనేత్రాభ్యామాజ్యసిక్త హావిర్భుజమ్ ।
నరాస్థిమాలాం బిభ్రాణా † పురీతత్కృతమేఖలా ॥ ౨౦౮
కపోలకుణ్డలోపేతా ప్రహసన్తీ భయానకమ్ ।
దణ్డం ఘణ్టాం తథా శూర్పం మార్జనీం పాశమణ్డలమ్ ॥ ౨౦౯
బిభ్రతీ లమ్బమానాభ్యాం § హస్తాభ్యాం ముక్తమూర్ధజా ।
అధిరూఢాపరస్కన్ధమన్ధకారనిభాకృతిః ॥ ౨౧౦
స్ఫులిఙ్గమణ్డలస్త్వేవ విముక్తాటోపభీషణా ।
ఉత్థాయ ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా కింకరోమీతి భాషతే ॥ ౨౧౧
అభిధాస్యత్యథాచార్యః ప్రాణాన్ హర రిపోరితి ।
ఆదిష్టా సా తథేత్యుక్త్వా రిపుం తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౧౨
అపి దూరస్థితం హత్వా గురుం పునరుపైష్యతి ।
అథ ‖ పూర్ణాహుతిం హుత్వా హోతృభిస్సహ మన్త్రవిత్ ॥
♦ ద్వావింశే దివసేఽలక్షం పఞ్చదశం మిమం జపేత్
తథాపరాజితం మన్త్రం నారసింహమనుం తథా ॥ ౨౧౪
ఘృతాదిపూరితైః కుమ్భైర్వింశత్యా పఞ్చభిః పునః ।
ఆత్మాభిషేకం = కుర్వీత చక్రమన్త్రాభిమన్త్రితైః ॥ ౨౧౫
ఏనసో ముచ్యతే / తస్మాత్తథా శాన్తిర్భవిష్యతి ।

❖ ఉచ్చాటనమ్ ❖

ఉచ్చాటనం ప్రవక్ష్యామి యథావత్కమలాసన ॥ ౨౧౬
నిమ్బధుత్తూరపత్రాణాం శ్మశానాఙ్గారమిశ్రితైః ।
రసైరక్షస్య ? కాష్ఠేన ద్విహస్తే ప్రేతవాససి ॥ ౨౧౭

---

* స్పన్దశీతశరాదిభిః. † నూపురీకృతమేఖలా. § స్తనాభ్యాం.
‖ పూర్వా. ♦ ద్వాదశే. = కుర్వన్తి / తస్య. ? కామేన ద్విహస్తే ప్రత.

షట్కోణే నాభినేమ్యఙ్కే మణ్డలే క్రమశో లిఖేత్ ।
నామధేయం రిపోరన్తర్గ * ప్రోచ్యయామే ధ పశ్చిమే ॥ ౨౧౮
యకారం భువనం బ్రహ్మన్ ఝుకారం † భువనం తథా ।
శిష్టేషు త్రిషు కోణేషు ♦ తథోష్టై మణ్డలాదయః ॥ ౨౧౯
తదారూఢం రిపుం చాపి కుణ్డే చాపాకృతౌ పునః ।
సమిద్భిర్నింబవృక్షస్య తథా చ విషభూరుహః ॥ ౨౨౦
జుహుయాదభితో వహ్నావమృతం ప్లోషయన్ రిపుమ్ ।
యత్ర ధ్వజం తం బధ్నీయాదుచ్ఛ్రితే చైత్యపాదపే ॥ ౨౨౧
అహోభిరేకవింశత్యా రిపుస్తస్య మహానపి ।
అధిష్ఠానం నిజం హిత్వా భార్యాపుత్రాదిభిస్సహ ॥ ౨౨౨
పలాయతే దిగన్తేషు న క్వచిల్లభతే స్థితిమ్ ।

❖ విద్వేషణమ్. ❖

అథ విద్వేషణం బ్రహ్మన్ యథావదవధారయ ॥ ౨౨౩
అక్షపాదపకాష్ఠేన స్నిగ్ధయోరాకృతిద్వయోః ।
కృత్వా తయోర్లిఖేన్మన్త్రం నామధేయం తయోరపి ॥ ౨౨౪
విద్వేషయ పదోపేత ¶ మన్త్రజాధ్వాఙ్క్ష కాకయోః ।
ఆఖుమార్జారయోర్బ్రహ్మన్ తథా సర్పమయూరయోః ॥
తథాన్యేషాం విరుద్ధానాం తిరశ్చాం పక్షిణామపి ।
నిబ § ధ్య రజ్జుమాయామాం మూర్ధన్యై మహిషాశ్వయోః ॥
తథా తే ఆకృతీ బధ్వా ≀ వ్యస్తయోస్తు కృతం ముఖమ్ ।
అపిదధ్యాత్తయోరాస్యం జపేన్మన్త్రం షడక్షరమ్ ॥ ౨౨౫
తుణ్డే చ హోమం కుర్వీత సమిద్భి = మృత్యుబన్ధయోః ।
అష్టోత్తరసహస్రేణ ‖ హుయాదగ్నౌ సుదర్శనమ్ ॥ ౨౨౬

---

* ప్రాచ్యే యామ్యే థ పశ్చిమే । కకారం భవనం బ్రహ్మన్నికార భవనం పునః † భవనమ్. ♦ సర్వకోణేష్వపి అశుద్ధిః. ¶ మన్త్రజాధ్వాంక్షతారయోః. § ధ్యారజ్జుమాయాయా. ≀ వ్యత్యస్తం యోః కృతా ముఖీ-వాస్తాధోస్తు కృతాముఖీ । / కృతేఖన్యా-అథ ఖన్యా. = మృణబాలయోః. ‖ ధ్యాయన్న.

యుధ్యేత స్నిగ్ధయోర్ద్వన్ద్వం కాకోలూకాదిసంమితమ్ ।
ఇత్థం దశ స్వతీతేషు దివసేషు స మన్త్రవిత్ ॥ ౨౨౯
అపాకృష్యతి దమ్పత్యో * ర్మమత్వం మిత్రయోరపి ।
† క్షీరైస్స్నాయాత్తయోర్భూయః ప్రీతిర్భవతి పూర్వవత్ ॥

❖ స్తమ్భనమ్ ❖

అథాభిధీయతే బ్రహ్మన్ స్తమ్భనం తం నిశమ్యతామ్ ।
శిలాతలే లిఖిత్వాథ చతుష్కోణ చతుష్టయమ్ ॥ ౨౩౧
తేషు ప్రత్యేకమాలిఖ్య § పత్రైః దిగ్వ్యగ్ర పితామహ ;
గృహం వామనమన్త్రం ¶ తమిన్దుకాన్తచతుష్టయమ్ ॥ ౨౩౨
వజ్రాఙ్కమపి పుష్పైస్తత్పూజయేత్కనకప్రభమ్ ।
స్థాపయిత్వా ♦ స్థణ్డిలేఽస్మిన్నాసిత్వా మన్త్రమీరయేత్ ॥ ౨౩౩
స్తమ్భయేతి పదం చాపి జుహుయాదర్కఖణ్డికాః ।
/ స్తమ్భనం స్యాత్ ఝడిత్యేవం వివాహే గర్భలాభకే ౨౩౪
వాదజల్పవితణ్డాసు కథాస్వపి చ వాదినామ్ ।
వక్ష్యామి] స్ఖలనం బ్రహ్మన్ లిఖిత్వా ప్రతియాతనామ్ ॥ ౨౩౫
? ద్వేష్యస్యాలయమైస్తల్యా గోమయాఙ్గారమిశ్రితైః ।
తదఙ్గేషు లిఖేన్మన్త్రం తద్బీజేన సమన్వితమ్ ॥ ౨౩౬
అథ స్యాచ్ఛక్తిహీనం తు ५ మతిద్వేషస్య దేహినః ।
అథ తే తాడనం వక్ష్యే (దుత్తూరహయమారయోః ౨౩౭
అర్కస్య చ రసే బ్రహ్మన్ శ్మశానాఙ్గారమిశ్రితైః ।
లిఖేత్ప్రతికృతిం బిల్వే కాష్ఠే ప్రేతస్య వాససి ॥ ౨౩౮
శఙ్ఖకీలమథాధాయ చతురఙ్గులసంమితమ్ ।
అఙ్గాని తాడయేత్తస్య తేన కీలేన మన్త్రవిత్ ॥ ౨౩౯

---

* మమ్పత్యో. † క్షీరస్నానాత్. § ప్రీత్యై. ¶ తమిన్ద్ర. ♦ తలే తస్మిన్. / స్తమ్భనస్యో ఝడిత్యేవ] తిలక. ? ద్వేష్యస్య నయమే వస్తు భిక్షాగోమయ కుమ్భకైః । తదన్తేషు. ५ మయి ద్వేష్యస్య (దుధూరం భయ.

షడక్షరస్య కుర్వీత నిత్యం జప మతన్ద్రితః ।
ధనాదిహాని స్తస్య స్యాన్న్యస్తే ద్వేష్టి సమన్త్రవిత్ ॥ ౨౪౦

❖ వశీకారః. ❖

వశీకారమహం బ్రహ్మన్ భూపతీనాం బ్రవీమి తే ।
* కుష్ఠకుఙ్కుమసిద్ధార్థకర్పూరాగురుచన్దనైః ॥ ౨౪౧
గోరోచనాన్వితైశ్చాపి కుసుమ్భరజసా సహ ।
భూర్జపత్రే లిఖేచ్చక్రం షడరేషు షడక్షరమ్ ॥ ౨౪౨
తద్బహిర్ద్వాదశారం చ నాభినేమిసమన్వితమ్ ।
ద్వాదశాక్షరమాలిఖ్య ద్వాదశారం తతో బహిః ॥ ౨౪౩
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ హంపమన్త్రేణచాన్వితమ్ ।
తద్బహిర్ద్వాదశజ్వాలం పాశాఙ్కుశమనుద్వయమ్ ॥ ౨౪౪
సాధ్యస్య నామధేయేన ప్రణవేనాన్తరాఙ్కితమ్ ।
ఆభిష్షోడశభిర్బ్రహ్మన్ విదర్భితమనన్తరమ్ ॥ ౨౪౫
తదేతద్గులికాం కృత్వాపద్మసూత్రేణవేష్టితామ్ ।
చక్రాబ్జే వాసితాం కృత్వా పూజితాం కుసుమాదిభిః ॥ ౨౪౬
హోమం పద్మాకృతౌకుణ్డే కృత్వా కుసుమసర్పిషా ।
ద్వాదశాహాని కృత్వైవం † మఙ్గల్యాదీని సాధయేత్ ॥ ౨౪౭
రాజాదయో ముఖం తస్య ప్రేక్షన్తే వివశా ఇవ ।
తస్య దూరాత్పలాయన్తే కూశ్మాణ్డప్రముఖా గ్రహాః ॥ ౨౪౮

❖ పాతాలసాధనమ్ ❖

రసాతల ప్రవేశం తే కథయామి చతుర్ముఖ ।
బిల్వదారుం సమాసాద్య కుసుమ్భరజసా సుధీః ॥ ౨౪౯
లిఖిత్వా షడరం చక్రం బహిస్తస్యాథమన్త్రవిత్ ।
¶ యథోపదేశం పాతాలం పన్నగాసురసఙ్కులమ్ ॥ ౨౫౦

---

* కుష్ఠం చ కుఙ్కుమం లోధ్రం. † మఙ్గలాదిషు.
¶ యథోద్దేశం చ.

లిఖేత్కృత్వా పునః కుణ్డం తస్మిన్నాధాయ పావకమ్ ।
జుహుయాన్నరమాంసేన జపేన్మన్త్రం చ సర్వశః ॥ ౨౫౧
ద్వాదశాహేన తే పశ్చాత్పాతాలతలసంశ్రయాః ।
ఉపస్థాస్యన్తి తం భీతా యువత్యః కామపీడితాః ॥ ౨౫౨
తం గ్రహీష్యన్తి భర్తారమహం పూర్వం శుచిస్మితాః ।
పాణిభిర్లోలవలయైః కామయానాః ప్రియంవదాః ॥ ౨౫౩
రసాయనాదదాస్యన్తి తస్మై పాతాలవర్తినే ।
* తద్భక్షణేన దీర్ఘాయుస్తాభిస్సహ యథేప్సితమ్ ॥ ౨౫౪
రంస్యతే రమ్యదేశేషు యత్ర వా జాయతే రుచిః ।

❖ ఖడ్గసిద్ధిః. ❖

ఖడ్గస్యసాధనం బ్రహ్మన్నిదానీం కథయామి తే ॥ ౨౫౫
అశ్వత్థపత్రాన్తరితం ఖడ్గం శాస్త్రోక్తలక్షణమ్ ।
† స్పృష్ట్వా షడక్షరం మన్త్రం జపేద్ధ్యాత్వా సుదర్శనమ్ ॥
అథ ఖడ్గస్య తాపస్యాత్సయక్ష్యాదీని జేష్యతే ।
తస్మిన్ ధూమాయమానే తు గన్ధర్వాధిపతిర్భవేత్ ॥ ౨౫౬
తస్మిన్ జ్వాలాముఖే బ్రహ్మన్ విద్యాధరపతిర్భవేత్ ।
గృహీత్వా తం పునః ఖడ్గం యథేష్టం లోకమాప్నుయాత్ ॥

❖ పరకాయప్రవేశః. ❖

గోమయేనోపలిప్తేఽథ శూన్యాగారే పితామహ ।
చక్రం లిఖిత్వా సుమనాస్సితపుష్పైరలంకృతమ్ ॥ ౨౫౯
§ వ్రణహీనం శవం తస్మిన్ బ్రాహ్మణస్య నృపస్య వా ।
ప్రాచీనశిరసం కృత్వా మాహిషేణ ఘృతేన తమ్ ॥ ౨౬౦
పాదయోర్మన్త్రవిల్లిమ్పేదసహాయో ఽప్రమత్తధీః ।
తద్వక్షసి పదం కృత్వా మన్త్రిరాజమిదం జపేత్ ॥ ౨౬౧

* తతః ప్రభావాత్. † దృష్ట్వా. § ప్రాణహీన.

ప్రత్యహం జుహుయాదగ్నౌ సమిద్భి * ర్వేత్రభూరుహైః ।
కృతే సఙ్ఖ్యం ? జపేన్మన్త్రం § జపహోమైర్గ పితామహ ॥ ౨౬౨
ఉద్ధాస్యతి శవగ్ ప్రాణీ నిశీథ కల్పితాఞ్జలిః ।
సతస్మై మన్త్రసిద్ధాయ వక్తి దివ్యం రసాయనమ్ ॥ ౨౬౩
పాదుకామఞ్జనం ఖడ్గం ప్రదాస్యతి యథేప్సితమ్ ।
యదిదం తేన ఖడ్గేన హత్వా ¶ శ్నీయాత్తదామిషమ్ ॥ ౨౬౪
త్రైలోక్య † విషయం జ్ఞానం లప్స్యతే చతురానన ।
వలీపలితహీనత్వ మమరత్వం చ సేత్స్యతి ॥ ౨౬౫
నిధానాన్యపి గూఢాని ప్రత్యక్షమివ పశ్యతి ।

రససిద్ధిః

రసం విమృజ్య పాషాణే లిఖేచ్చక్రం షడక్షరమ్ ॥ ౨౬౬
రసం నిధాయ మూషాయాం బధ్వాద్రవ్యైర్యథోచితైః ।
కృత్వాభిమన్త్రితం బ్రహ్మ చక్రమన్త్రేణ కల్పవిత్ ॥ ౨౬౭
ఉపయుఞ్జీత మేధావీ జపేచ్చాపి షడక్షరమ్ ।
ఆరోగ్యం బలమైశ్వర్యం కాలమృత్యువ్యతిక్రమమ్ ॥ ౨౬౮
వాగ్మిత్వం బుద్ధిమత్వం చ రూపసంవననంవయః ।
నభస్థలె గతిశ్చాపి సాక్షాదివ గరుత్మతః ॥ ౨౬౯
ఇత్యాదయో గుణాస్తస్య భవిష్యన్తి న సంశయః ।

పాదుకాసిద్ధిః.

యథా న పాదఖేదస్స్యాద్దూరం గత్వాపి తచ్ఛృణు ॥ ౨౭౦
కాకజఙ్ఘాముపాదాయ కోకిలేక్షణసంహి (మి) తామ్ ।
బలాం ♦ మోటారసైస్తైషాం శరపుఙ్ఖరసాన్వితైః ॥ ౨౭౧
‡ సర్షపస్నేహసంమిశ్రైశ్చక్రమన్త్రాభిమన్త్రితైః ।
‖ లిప్త్వా పాదయుగం చక్రం కృత్వారణ్యామహాపథే ॥ ౨౭౨

---

* నేత్ర. § తత్తద్ధోమైః. ¶ నీయా † విజయం. ♦ మోటాం.
‡ సహస్రస్తైన. ‖ లిప్తపాదయుతం చక్రం గత్వారణమహీపథమ్.

యోజనానాం సహస్రే ద్వే న ఖేదం సమవాప్నుయాత్ ।

❖ యక్షీసాధనమ్. ❖

యక్షీసిద్ధిం ప్రవక్ష్యామి తాం లిఖేత్ క్షౌమ † వాససి ॥ ౨౬౩
న్యగ్రోధమూలే తాం / ధ్యాత్వా యక్షీవిద్యాం జపేద్బుధః ।
ఆరాధ్య గుగ్గులూత్థేన ధూపేన కమలాసన ॥ ౨౬౪
సమిద్భిర్వటవృక్షస్య తథాఽశోక కరఞ్జయోః ।
రక్తపద్మైస్తిలైశ్చాపి జుహుయాజ్జాతవేదసి ॥ ౨౬౫
ఏకవింశతి రాత్రాన్తే కమ్పతే స వటో ముహుః ।
దృఢబుద్ధిః పునశ్చాపి మన్త్రమేవం జపేద్బుధః ॥ ౨౬౬
అథ ప్రత్యక్షరూపా సా యక్షీ కల్యాణలక్షణా ।
స్నిగ్ధేవ జననీ సిద్ధిం = తస్మై దత్త్వా యథేప్సితామ్ ॥ ౨౬౭
అమునైవ విధానేన యక్షా వైశ్రవణాదయః ।
ప్రత్యక్షభూతా దాస్యన్తి సాధకేన వృతం ❛ వరం ॥ ౨౬౮
యథా యథాఽధికో హోమో జపో వా కమలోద్భవ ।
అముష్య చక్రమన్త్రస్య పఞ్చకోటియథోత్తరమ్ ॥ ౨౬౯
తథా తథా ♦ పదాన్యేతాన్యవధూయేత కిల్బిషమ్ ।
ఆదిత్యానాం శశాఙ్కస్య వసూనాం మరుతామపి ॥ ౨౭౦
అశ్వినోర్వాసవస్యాపి మన్వాదీనాం తపస్వినామ్ ।
రుద్రాణాం బ్రహ్మణశ్చాపి చక్రమన్త్రస్య వైభవాత్ ॥ ౨౭౧
సహస్రకోటిసఙ్ఖ్యేన హోమేన చ జపేన చ ।
తపసా చాతితీవ్రేణ లభతే వైష్ణవం పదమ్ ॥ ౨౭౨
కిం భూయసా ప్రలాపేన యత్రేష్టం యద్భవిష్యతి ।
స తేన తేన లభతే పాపేభ్యోఽపి ప్రముచ్యతే ॥ ౨౭౩

---

† వాససీమ్ / స్నాత్వా = రక్షేద్దత్త్వా ❛ వృతమ్

♦ పదాన్యేతాన్యావేద్యావిహ.

ఇత్యేతత్కథితో బ్రహ్మన్ షడక్షరమహామనోః ।
* కలాస్సంగ్రహరూపేణ రహస్యస్సర్వసిద్ధిదః ॥ ౨౮ ॥

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మేతన్త్రే చర్యాపాదే
† సుదర్శనమహామన్త్రవైభవో నామ
ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః.

❖ ఔపచారికమన్త్రకల్పః. ❖

బ్రహ్మా :—

అథౌపచారికాన్ § మన్త్రాన్ శుశ్రూషే భగవన్నహమ్ ।
♦ ప్రయుజ్యమానైర్యైర్గ ప్రీతిమర్హతీ తె భవిష్యతి ॥ ౧

శ్రీభగవాన్ :—

బ్రహ్మన్నారాధనాఙ్గాని మన్త్రాణ్యవహితశ్శృణు ।
యాని శ్రుత్యన్తభాగేషు శృణ్వన్తి బ్రహ్మవాదినః ॥ ౨
‖ బ్రహ్మకోశం పురస్కృత్య కకుభం / బ్రహ్మమస్తకమ్ ।
వైరాజం దేవరం పశ్చాదేకనేత్రమ్మృగేశ్వరౌ ॥ ౩
పవిత్రభువనౌ చాపి బ్రహ్మన్ చణ్డవనాలయౌ ।
హుతాశ వామనౌ పద్మాగోపనౌ వినతాత్మజమ్ ॥ ౪

---

* కాలస్సంగ్రహా. † క్వచిత్కోశే. "ఐహికాముష్మికసుదర్శన" ఇతి అక్షరాణి దృశ్యన్తే, "ఫలప్రద" ఇత్యపి పదం యోజితం చేత్ సాధుసమన్వియాత్. § సర్వాన్ ఇతి క్వచిత్పాఠః. ♦ ప్రోచ్యమానైర్యథాప్రీతిః. ‖ బన్ధుకోశం. / బన్ధుమస్తకమ్.

విఘ్నేశం మన్దరం కాన్తం కలాత్మం చ జయాజయౌ ।
పీయూషరామౌ శ్రీకుమ్భౌ సూక్ష్మం గోపనపశ్చిమౌ ॥ ౫
వరుణం భద్రహస్తాన్తం విఘ్నేశం పాటలప్రియమ్ ।
అనిరుద్ధం § జయేణేశౌ శుక్లం జయమథోదయమ్ ॥ ౬
భాస్వన్తమృతధామానం శత్రుదాహకవామనౌ ।
॥ పద్మాదిదేవౌ శ్రీవత్సం దక్షం భాస్కరగోపనౌ ॥ ౭
పవిత్ర † భువనౌ వహ్నిభువనౌ శత్రుదాహకమ్ ।
పశ్చిమాస్యం ‖ మకారం చ హుతాశనసుధారసౌ ॥ ౮
ఆన్తిమం కకుభం కృత్వా జితన్తామనుమీరయేత్ ।
భానువిష్ణుధ్రువం బీజం బ్రహ్మాన్నైతస్య కల్పయేత్ ॥ ౯
అజ్ఞాన్యప్యమునా కుర్యాదృషిస్సనక ఉచ్యతే ।
ఛన్దోఽనుష్టుప్తథైతస్య దేవతా * పురుషోత్తమః ॥ ౧౦
జపోఽమ్బుతర్పణం హోమం ♦ కృతం షోడశలక్షవత్ ।
ధర్మార్థకామమోక్షార్థం పుంసాం సర్వం ప్రయచ్ఛతి ॥

❖ పఞ్చోపనిషన్మన్త్రాః ❖

పఞ్చోపనిషదాం మన్త్రానథ తే కథయామ్యహమ్ ।
పరమేష్ఠీ పుమాన్ విశ్వో నివృత్తస్సర్వ ఏవ హి ॥ ౧౨
ఆమ్నాయాదిం క్రోధరూపం ų సఙ్కర్షణగజాననమ్ ।
దక్షానిరుద్ధౌ / పాపఘ్న వహ్నిగోపనమారుతాన్ ॥ ౧౩
పవిత్రపావకౌ దక్షమాధావౌ పద్మసమ్భవ ।
క్రోధకౌస్తుభ శఙ్ఖాద్యైర్గోపనం జయమన్దరౌ ॥ ౧౪
విఘ్నేశమాధవౌ చాన్తే పరమేష్ఠినమీరయేత్ ।
ఋషిరాదిత్యనామాస్య చ్ఛన్దో గాయత్ర ముచ్యతే ॥ ౧౫

---

§ జయేణాంశౌ. ॥ పద్మాం చ దత్తం. † విక్రమౌ. ‖ మహామోహయమ్. * పురుషో మహాన్. ♦ కుర్యాత్. ų సఙ్కర్షణ వినాయకాః. / నాన్తాని.

దేవతా చ సదా విష్ణుర్జపేద్ద్వాదశలక్షకాన్ ।

❖ పురుషమన్త్రః ❖

ప్రథమం ప్రణవం కృత్వా ధూలికేతన గోపనౌ ॥ ౧౬
విఘ్నేశ ద్వితయం దక్షకలాన్తౌ పశ్చిమాననమ్ ।
వహ్న్యాదిదేవౌ శఙ్ఖాఖ్యం పశ్చిమం భువనం తథా ॥ ౧౭
పావకం * భువనం పశ్చాచ్చక్రం దాహకగోపనౌ ।
జయదక్షౌ భద్రపాణీ దేవదత్తౌ తథాన్తిమౌ ॥ ౧౮
ఇత్యేవం పౌరుషం మన్త్రమీరయేన్మన్త్రకోవిదః ।
ఋషిం నారదమస్యాహుశ్ఛన్దో గాయత్రమీరితమ్ ॥ ౧౯
దేవతా వాసుదేవశ్చ శృణు విశ్వమతః పరమ్ ।

❖ విశ్వమన్త్రః ❖

తారాగ్నిగోపనౌ ♦ దక్షభద్రపాణీ కలాన్తిమౌ ॥ ౨౦
పవిత్రవహ్న్యాదిదేవాన్ శఙ్ఖం వరుణవిక్రమౌ ।
శ్రీవత్సకుంభౌ విజయమన్దరౌ విఘ్నమాధవౌ ॥ ౨౧
ఇతీరితో విశ్వమన్త్రః పునర్ద్రష్టా భృగుర్మనోః ।
ఛన్దో గాయత్రమేతస్య వాచ్యస్సఙ్కర్షణాభిధః ॥ ౨౨

❖ నివృత్తమన్త్రః ❖

ఉద్గీథకుమ్భాదిదేవౌ విఘ్నేశద్వయమన్తకమ్ ।
మన్దరం § వరుణం పాపహాననం వహ్నిగోపనౌ ॥ ౨౩
వాయుం విఘ్నేశ్వరం రామం పీయూషం ‡ వసుమన్తకమ్ ।
ఏకనేత్రం వాయుమాదిదేవాన్ వైరాజమన్దరౌ ॥ ౨౪
మనుష్యేశం మృగేశానం నివృత్తిమమరీరితః ।
ఋషిస్తు నారదశ్ఛన్దో గాయత్రం పూర్వమీరితమ్ ॥ ౨౫
ప్రద్యుమ్నో దేవతాఽనేన నివృత్తిం లభతే పుమాన్ ।

---

* శ్రీధరం పశ్చాత్ శత్రుం. ♦ భద్రపాణిదక్షకమాన్తిమౌ.
§ స.రేణం. పాప. ‡ సమఘాననం

❖ సర్వమన్త్రః. ❖

ప్రణవం పీతవర్ణాభం గోపనం మానుషేశ్వరమ్ ॥ ౨౬
మాధవీం సర్గిణం పాపహననం వహ్నిగోపనా ।
చతుర్గతిం కలాత్మానం కుమ్భం పావకగోపనా ॥ ౨౭
వైరాజమన్దరౌ స్యాతా ముద్ధార్య చతురానన ।
గజాస్యం దేవదత్తాన్తం సర్వమన్త్రం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౮
ఉష్ణిక్ఛన్దః పునస్త్వస్య ద్రష్టాస్యాన్నీలలోహితః ।
అనిరుద్ధో దేవతా చ మనవః పఞ్చ కీర్తితాః ॥ ౨౯
పఞ్చోపనిషదః పుణ్యా * స్తా ఏతాశ్చతురానన ।
మహాపాతకనాశిన్యః † పరాకాది ఫలప్రదాః ॥ ౩౦
ఏతాస్సమ్యగధీతే యో వేదాన్తానథవాఖిలాన్ ।
తావుభౌ సదృశౌ మన్యే § పఞ్చభూశ్శస్యతేఽధునా ॥ ౩౧
ప్రాయశ్చిత్తేషు హోమేషు ప్రతిష్ఠాప్రోక్షణాదిషు ।
ప్రయుఞ్జీత పుమానేతాస్సర్వపాపప్రణాశినీః ॥ ౩౨

❖ శాన్తిమన్త్రచతుష్టయమ్ ❖

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి శాన్తిమన్త్రచతుష్టయమ్ ।
ప్రణవం మధుహన్తారం పవనం మధుసూదనమ్ ॥ ౩౩
భాస్కరం పురుషాత్మానం గదివిఘ్నేశమాధవాన్ ।
ఖల్లాయుధం హృషీ ❦ కేశమగ్నిం ఖల్లాయుధోదయమ్ ॥ ౩౪
కుమ్భం మృగాఙ్కపీయూషౌ కమలాననమన్తిమమ్ ।
శుక్లం ♦ కుమ్భమథో శత్రుం భాస్కరం గోపనం తథా ॥ ౩౫
ఇతీరయేన్మనుం బ్రహ్మన్ ఋషిస్స్యాద్దేవతా / మనోః ।

---

* స్తాపవ. † పారత్ర్యాది. § కోశేషు సర్వేషు ఏవమేవాస్తి.
❦ కేశంమత్యన్ ఖల్లాయుధె దధౌ. ♦ కుమ్భం మధోశ్శత్రుం ఇతి. పునః.

ఛన్దో గాయత్రమేతస్య దేవతా తిగ్మతేజసః ॥ ౩౬
ఉద్గీథం విజయం కుమ్భో విఘ్నేశాత్రిమృగేశ్వరాః ।
పీయూషగోపనౌ భద్రహా ɯ స్తగోపనయష్టయః ॥ ౩౭
జృమ్భలం పద్మనాభం చ భాను + మద్విజయోనయః ।
ముసలీ గోపనగ పశ్చా ɥ జ్జయం కుమ్భం చ మాధవమ్ ॥ ౩౮
నేత్రోతదేహౌ హూయణశ్చ ? శ్రీధరౌ విజయాననౌ ।
శ్రీవిఘ్నేశస్సుభద్రోఽథ గదీ వరుణమస్తకాః ॥ ౩౯
వైరాజకుమ్భాదిదేవా దక్షో మధునిషూదనః ।
ఆదిత్యరామనాసిక్యాచన్ద్రి వామనసగిణః ॥ ౪౦
హుతాన్త ఇతి మన్త్రోఽయమూహనీయశ్చతుర్ముఖ ।
ఋషిమస్య * భృగుం ప్రాహుశ్ఛన్దో గాయత్రమిత్యపి ॥ ౪౧
హుతాశనో దేవతా చ దేవానాం ప్రథమం ముఖమ్ ।
నిగమాదిం శ్రియగ కాన్తౌ విజయద్వయ † విక్రమౌ ॥ ౪౨
§ క్రోధమేఘౌ పవిత్రం చ శ్రీధరం పావకోదయౌ ।
ఉగ్రాత్మవహ్నీ ద్యుమణిరనలం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౪౩
పవిత్రం బన్ధునాసిక్యం గదినం పులహం తథా ।
దృష్టిం మృగేశం ద్యుమణిం రామో వైధరపావకౌ ॥ ౪౪
వరుణం మాయయా సాకం ప్రచణ్డం పాటలప్రియం ।
పవిత్రదహనౌ వాయుస్వచ్ఛన్దౌ రరపశ్చిమౌ ॥ ౪౫
ఇత్థం ప్రకల్పయేన్మన్త్రమృషిర్ధనద ఉచ్యతే ।
ఛన్దో గాయత్రమేతస్య దేవతా హరిపిఙ్గలః ॥ ౪౬
ɂ తారం పవిత్రం విజయం విఘ్నేశం భృగుగోపనౌ ।
భాస్కరం పురుషోత్తానం గదినంవిష్ణుమాధవౌ ॥ ౪౭

ɯ స్తం దేవనదృష్టయః. + మద్విజయాననః. ɥ ద్విజయగకుమ్భ మాధవౌ ? శ్రీధరో విజయగోపనౌ । శ్రీవిఘ్నేశౌ. * మనుం. † పాతరౌ? § క్రోధాఖేయౌ. ɂ కాలం పవిత్రంకమలం.

భల్లాయుధహృషీకేశౌ వహ్నిం భల్లాయుధం తథా ।
కుమ్భసంపుటితం శుక్లం చన్ద్రపీయూషగోపనాన్ ॥ ౪౮
♦ భానుమన్తమథో శత్రుమితి మన్త్రం వివేచయేత్ ।
ఋషిర్బృహస్పతిస్తస్య ఛన్దః పూర్వవదీరితమ్ ॥ ౪౯
ఆదిత్యో దేవతా హ్యేవముక్తం మన్త్రచతుష్టయమ్ ।
యత్ర మన్త్రం క్రియాద్రవ్యహీనం శాన్త్యాదికర్మణి ॥ ౫౦
తస్మిన్నేతత్ప్రయుఞ్జీత తథాయం సాధకో విధిః ।

❖ పఞ్చవింశతితత్త్వమన్త్రాః. ❖

మన్త్రాణి తే ప్రవక్ష్యామి తత్త్వానాం పఞ్చవింశతేః ॥ ౫౧
ప్రయుజ్యమానైర్యైర్విశ్వం ప్రాణితి ప్రాణవర్జితమ్ ।
ప్రణవస్యోపరి స్పర్శాన్నాహువార్ణమనమస్తకాన్ ॥ ౫౨
నమోన్తాన్ ప్రాతిలోమ్యేన యోజయేత్పఞ్చవింశతిమ్ ।
పరశబ్దం చతుర్థ్యన్తం నతేః పశ్చాత్ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౩
జీవం దేహం తథా * బుద్ధిగర్వం పశ్చాన్మనస్తథా ।
శబ్దస్పర్శౌ తథా రూపం రసో గన్ధశ్చ పఞ్చకమ్ ॥ ౫౪
ఏతాన్ పఞ్చాపి విషయాన్ తన్మాత్రవచనోదరాన్ ।
శ్రోత్రం త్వక్చ తథా నేత్రం జిహ్వా ఘ్రాణం తతః పరమ్ ॥ ౫౫
వాచం పాణిం తథా పాదం పాయూపస్థం పితామహ ।
పృథివీం ప్రథమం తోయం తేజోమారుతమన్వతః ॥ ౫౬
వ్యోమ చాన్తే చతుర్థ్యన్తై రాత్మశబ్దైస్తథోత్తరైః ।
కృతనామానిమాన్ శబ్దాన్మన్త్రరూపేణ కల్పయేత్ ॥ ౫౭

❖ దీపమన్త్రః. ❖

ఉద్గీథకృతనాసిక్యో హుతాశం † బిన్దుమస్తకమ్ ।
కకుభం గదినం వాసుదేవం విజయవామనౌ ॥ ౫౮

♦ భానుమన్తం మధోశ్శత్రుం, ఇతి స్యాత్. * బుద్ధిమహఙ్కారం మనత. † బన్దు.

వహ్నిం గుహాలయం చాపి పవిత్ర మధుసూదనౌ ।
చతుర్గతిం § మనుం ప్రాణం దీపార్ధం మనుమీరయేత్ ॥ ౫౯

❖ అక్షసూత్రమన్త్రః. ❖

తారం సూర్యం హృషీకేశయష్టయగ్ని పుష్టిబీజవాన్ ।
మేఘబిన్దూ శుక్లరామౌ ఋషిగ్ని పుణ్యాత్రివిక్రమౌ ॥ ౬౦
ఇన్దుగుహాలయం పశ్చాజ్జయపావకగోపనాః ।
¶ ఇతి వాయునతిమత్స్వా దక్షసూత్రమనుర్మహాన్ ॥ ౬౧

❖ అర్ఘ్యమన్త్రః. ❖

తారం శ్రీరామకౌమారపురుషాత్మమృగేశ్వరౌ ।
విష్ణుం పంచాన్తకం వహ్నిం ధూమధ్వజగుహాలయౌ ॥ ౬౨
పవిత్రబన్ధుసుముఖా మాధవం ప్రథమం తథా ।
హాలాశం పద్మపాణిం చ * వాయుం వహ్నిం గుహాలయమ్ ॥
పశ్చిమాస్య ♦ మధోశత్రుం శఙ్ఖం చ నతిమస్తకమ్ ।
ఇత్యర్ఘ్యమన్త్రం విరచయేత్ అథ పాద్యమనుం శృణు ॥ ౬౪

❖ పాద్యమన్త్రః. ❖

తారం గదిధ్రువౌ చాపి గదధ్వంసిమృగాధిపౌ ।
పశ్చిమం రామశిరసం విజయం † వహ్నిపశ్చిమౌ ॥ ౬౫
ఏకవింశం పద్మనాభం మాయాం పవనపఙ్కజౌ ।
వహ్నిం ద్వితీయమనిలం పాపఘ్నం మధుసూదనమ్ ॥ ౬౬
ч వైధరం మారుతం వహ్నిం హృషీకేశోఽథ పశ్చిమమ్ ।
రామం సుముఖసారఙ్గౌ నత్యన్తం మన్త్రమీరయేత్ ॥ ౬౭

---

§ నతిప్రాన్తందీపాన్తం. ¶ క్వచిత్కోశే పాదాదౌ అక్షరద్వయత్రుటిం. అథ "వాయునతిమత్ ఇత్యస్తి అన్యత్ర-ఇతి వాయుమతిమత్స్వాత్" ఇతి దృశ్యతే. * వహ్నింబ్రహ్మగుహాలయౌ. ♦ మధోశత్రుమన్దరం. † రామపఞ్చకం. ч సుభగం.

❖ ఆచమనమన్త్రః. ❖

ఆదౌ వ్యాపిం శుక్లవహ్నిం చన్ద్రికుమ్భౌ జయానిలౌ ।
మన్దరం పద్మనాభం చ వైరాజాగ్నిగుహాలయాః ॥ ౧౮
/ పాపహన్తారమద్వేషీ వనమాలీ మృగేశ్వరౌ ।
గోపనో వక్రతుణ్డశ్చ దక్షవిఘ్నేశగోపనాః ॥ ౧౯
వైరాజదక్షౌ విఘ్నేశమాధవౌ నతిమస్తకమ్ ।
ఇత్యాచమన ɰ మన్త్రస్స్యా ద్రూపాదీని యథా అమీ ॥ ౨౦

❖ భోగనివేదనమన్త్రః.

* ప్రథమం చెదపి మనోన్ధూ పావాన్దురితాత్మవాన్ ? ।
§ రామం దృష్టిమనుస్వారం గదినం విష్ణుసప్తమమ్ ॥ ౨౧
ఆదిత్యగోపనౌ చణ్డం వహ్నిజాయావసానకమ్ ।
ఇత్యేతత్కల్పితం మన్త్రం ప్రతిభోగనివేదనమ్ ॥ ౨౨
ప్రయుఞ్జీత ప్రయోగం చ తస్మాత్సాధారణో మనుః ।

❖ పుష్పాఞ్జలిమన్త్రః ❖

ద్విషట్కాక్షరముద్ధృత్య శిఖణ్డిపులహం ధ్రువమ్ ॥ ౨౩
సుభద్రకుంభౌ విజయశ్రీధరౌ దక్షమాధవౌ ।
పవిత్రభువనౌ క్రోధపశ్చిమానన ❡ గోపనాః ॥ ౨౪
రతాన్తమథ నత్యన్తం మనుమిత్థం ప్రకల్పయేత్ ।
పుష్పాఞ్జలిప్రదానేషు నియుఞ్జీత జితం పునః ॥ ౨౫

❖ వస్త్రమన్త్రః.

తారశ్శుక్లఘటౌ యష్టిశ్చన్ద్రిమా భువనో నలః ।

/ పాపహన్తా చ రామశ్చ ɰ మన్త్రస్య ధూపాదీనాం. * క్వచిత్కోశే "ప్రథమం చేదనో ... న్ధూపాన్దురితాత్మవాన్" ఇతి దృశ్యతే. అన్యత్ర యథాపాఠ్యం దృశ్యతే. శుద్ధకోశసంవాదశ్శుద్ధికరః. § రాజముష్టిమనుస్కారం—సప్తకమ్. ❡ గోధనాః.

సుభద్రవాయ్వాతదేహానత్యన్తో మనురీరితః ॥ ౨౬
తేనారాధన + వస్త్రం స్యాదాప్యాయనముపాచరేత్ ।
ఇత్థమారాధనాఙ్గాని మన్త్రాణి కథితాని తే ॥ ౨౭

❖ ఐహికసుఖసాధనమన్త్రాః. ❖

ఇదానీమైహికాన్ మన్త్రాన్ ప్రవక్ష్యామి మనోహరాన్ ।
స్వీకృత్య సప్తవర్ణాని రోహిణీశమపాంపతిమ్ ॥ ౨౮
పవిత్రమానుషేశానౌ గోపనం పుణ్యవిక్రమౌ ।
పశ్చిమం విజయం వాయుం మాధవౌ వరుణానిలౌ ॥ ౨౯
వాసుదేవం తథా దక్షం గోపసం జయమన్దరౌ ।
విఘ్నేశమాధవౌ పాపహాననం పవనం తథా ॥ ౩౦
గుహాలయమథో యష్టిం సూర్యమూర్ధ్వం జగత్పతిమ్ ।
యష్టిం కుమ్భం జగత్ప్రాణం హృషీకేశం తథా ధ్రువమ్ ॥ ౩౧
శ్వేతాంశుం వరుణం బిన్దుం ద్విసూర్యం వామనం ధ్రువమ్ ।
తరాన్తికం మనుం బ్రహ్మన్నీరయే * దధ తారకమ్ ॥ ౩౨
నత్యన్తం శుక్లవరుణౌ పశ్చిమం విక్రమం జయమ్
బన్ధుమగ్నిం హృషీకేశం పశ్చిమం మధుసూదనమ్ ॥ ౩౩
చతుర్గతిమచామాదిం మాహేన్ద్రిం విష్ణుపన్నగౌ ।
మన్దరం వామనం పశ్చాత్పశ్చిమం విజయానిలౌ ॥ ౩౪
దేవదత్తం శ్రియం పద్మాం మహామాయాం మహాబలామ్ ।
హృషీకేశం ధ్రువం చాపి బీజమామ్రేడయేదిమమ్ ॥ ౩౫
పవిత్ర § మనలం చణ్డం గోపన ద్వివినాయకమ్ ।
వైధరం మధుహన్తారం విజయం మన్దరం తథా ॥ ౩౬
భద్రహస్తం మృగేశం చ రరాన్తం మన్త్రమీరయేత్ ।

+ మప్యాయనమానయనమాచరేత్. * దధితారకం. § మనిలం కించ.

సిన్ధుద్వీపో మనోర్ద్రష్టా విరాట్ ఛన్దో నిగద్యతే ॥ ౮౭
స్వపాధిపతిరేతస్య దేవతా పరమః పుమాన్ ।
హృషీకేశం యష్టిమన్త్రమీరయేన్మన్త్రకోవిదః ॥ ౮౮
ఉష్ణిక్ఛన్దః పునస్తస్య దేవతా నృహరిర్హరిః ।
§ తథా హి రసనామాని... ♦ మన్త్రం ప్రచక్షతే ॥ ౮౯
/ అభిన్నవిటపస్కన్ధం స్పృష్ట్వా శ్వత్థమిమం జపేత్ ।
అహోభిస్సప్తభిర్మృత్యుం లఙ్ఘయేత్సంయతేన్ద్రియః ॥ ౯౦

❖ అల్పాయాససాధ్యా మన్త్రాః. ❖

అథాల్పాయాససాధ్యాని శృణు మన్త్రాణి పద్మజ ।
వ్యాపినం పురుషాత్మానం వాసుదేవం ౪ సపశ్చిమమ్ ॥ ౯౧
రామం * విఘ్నేశ్వరం మాయాముద్గీథరహితానిమాన్ ।
† దక్షాదీశాదిదేవానామథాబ్జం సుప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౯౨
వాయుం పద్మ ¶ మథోశత్రుం శఙ్ఖవహ్నిధ్రువానపి ।
హుతాన్తముద్ధరేత్క ॥ ణగోభీతిం మన్త్రముత్తమమ్ ॥ ౯౩
జపేల్లక్షమిమం మన్త్రముపోష్యైకాదశేఽహని ।
ద్వాదశ్యామపి కుర్యాత్ స్త్రీం + సమున్నతపయోధరామ్ ॥
ఆవాహ్య తస్యాం ≀ హుత్వా చ పూజయిత్వా చ యోగినీమ్ ।
మధ్యరాత్రే బలిం దత్వా ఛిన్ద్యాత్తాం ప్రతియాతనామ్ ॥ ౯౫
భూతం ? భవద్భవిష్యం చ తస్య వక్ష్యతి యోగినీ
ఆమ్నాయాదిం విధాతారం ప్రచణ్డం వసుమస్తకమ్ ॥ ౯౬
పశ్చిమం విక్రమం లక్ష్మీం గోపనం ఖడ్గ ‖ ధారిణమ్ ।
సవిక్రమం ఘటం చాగ్నిం ఘటం చ ద్వారదానవమ్ ॥ ౯౭

---

§ అథాఙ్గిరస. ♦ సవర్త్రాత్రుర్త్రుటిః. / అభగ్న. ౪ ద్వినీలయమ్. * విశ్వేశ్వరమ్. † "దక్షాదీశానాది దేవాన్మాయాబ్జమ్." ¶ మథో శ్శత్రుం ఇతి స్యాత్. ॥ ణగోభూతి ణభోనిధిః. + ఉన్నతస్య. ≀ హుత్వా. ? భవ్యంభవిష్యచ్చ. ‖ ధారిణీమ్

పఙ్కజం * వారుణమధో సరసీరుహసమ్భవ ।
కకుభం వహ్నిమపరం పీయూషం గోపనం తథా ॥ ౯౮
ఋషం గుహాలయం చాపి శఙ్ఖం = వహ్నిం చ మన్దరమ్ ।
శ్రీధరం పద్మవైరాజం గోపనం సూక్ష్మలోచనమ్ ॥ ౯౯
వహ్నిం ప్రచణ్డం విఘ్నేశం రామం మన్దరపావకౌ ।
పీతాదిదేవౌ పులహం యష్టిం పద్మగుహాన్తిమౌ ॥ ౧౦౦
ఏకనేత్రం ? శ్రియం వహ్నిం వామనం వహ్నిమాధవౌ ।
మృగేశభావసద్బన్ధూన్ విఘ్నేపహాతికం తథా ॥ ౧౦౧
స్వచ్ఛన్దం విజయం వహ్నిం వీరసేనసరోరుహౌ ।
ఆదిదేవం § తథా చన్ద్రిరవిద్దృష్టిశుభప్రదౌ ॥ ౧౦౨
వహ్నిం వినాయకం రామం ద్విదణ్డం చతురాననమ్ ।
ప్రచణ్డగ్ పావకో యష్టిగ్ పశ్చిమాస్యహుతాశనౌ ॥ ౧౦౩
పీయూషరామసహితౌ శుభదం వాయుగోపనౌ ।
విజయం పఞ్చబిన్దుం చ వైరాజం మధుసూదనమ్ ॥ ౧౦౪
గణేశగోపనౌ పశ్చాద్గదినం విజయం ఘటమ్ ।
ఏకదృష్టిం తథా వహ్నిం మన్దరం మధుసూదనమ్ ॥ ౧౦౫
కుఞ్జరాననవిష్ణ్వన్తౌ విఘ్నేశం బన్ధుమస్తకమ్ ।
కకుభం చన్ద్రిధవలం గోపనం పశ్చిమాననమ్ ॥ ౧౦౬
చతుర్గతిం తరోపాన్తమితి మన్త్రం ప్రకల్పయేత్ ।
అధస్తాన్నేత్రవృత్తన్యా జపన్నేతదతన్ద్రితః ॥ ౧౦౭
నష్టం ముష్టిం ¶ చిన్తనాం చ జానాత్యేతత్ప్రసాదతః ।

❖ జలస్తమ్భనమన్త్రః. ❖

సప్తాక్షరం ప్రకల్ప్యాదౌ వరుణం గోపనం దరమ్ ॥ ౧౦౮

---

* దారుణమ. = వహ్నిమపశ్చిమం. ? ధ్రువం. § తథా చాదౌ దూరదృష్టి శుభప్రదౌ. ¶ ముష్టం ఇతి స్యాత్కిమ్

పీయూషమాధవం దక్షం దృష్టివహ్న్యాదరద్వయమ్ ।
పశ్చిమాగ్నిముఖాసేతాన్ దహనస్యాన్తరోదితాన్ ॥ ౧౦౯
సూర్యాన్ * రామౌ పీబతన్దూ ద్విగ్ ప్రకల్ప్య చతుష్టయమ్ ।
శుక్లం యష్టివివస్వన్తౌ వహ్నిం స్వాహావసానికమ్ ॥ ౧౧౦
ఇత్యమ్బుస్తమ్భనం మన్త్రం కల్పయేత్కమలాసన ।

❖ నదీవేగస్తమ్భనమన్త్రః ❖

ప్రణవాదిం వాసుదేవం శుభదం పఙ్క † జం తథా ॥ ౧౧౧
మాయామభ్యస్య హన్తారం పులహం శశినం జయమ్ ।
యష్టిం భల్లాయుధం చాపి విఘ్నేశం రామమస్తకమ్ ॥ ౧౧౨
నద్యన్తముదకస్తమ్భం మన్త్రం మన్త్ర § విదీరయేత్ ।
అనయోర్గ పూర్వమన్త్రేణ స్థితవత్సలిలే చరేత్ ॥ ౧౧౩
ఉత్తరేణ తు సిన్ధూనాం వేగస్తమ్భం సమాచరేత్ ।

❖ అగ్నిస్తమ్భనమన్త్రః. ❖

అగ్నిస్తమ్భనమన్త్రం తే కథయామి యథాతథమ్ ॥ ౧౧౪
సప్తాక్షరం కుమ్భవహ్నిం భువనం వనమాలినమ్ ।
గోపనం పురుషాత్మానం త్రివహ్నిం శశలాఞ్ఛనమ్ ॥ ౧౧౫
వైరాజబిన్దుం హ్రిస్వాన్తం చతుర్గతిమధో రథమ్ ।
ఇత్యగ్నిస్తమ్భనం మన్త్రం సాధయేదయుతం నరః ॥ ౧౧౬
♦ లోహాత్తైలం ఘృతం క్షీరం పరశుం సలిలం తథా ।
సప్తచైతాని సంస్పృశ్య శీతశ్చాగ్నిర్భవిష్యతి ॥ ౧౧౭
/ ఉదరే పఙ్కజస్యైవ సుఖమాసీత శుమ్మణః ।

❖ గోమహిష్యాదివశ్యమన్త్రః. ❖

సప్తాక్షరం చతుర్థ్యన్తం విష్ణుశబ్దం చతుర్ముఖ ॥ ౧౧౮
‡ పవిత్రం శ్రీహృషీకేశం విఘ్నేశం మధుసూదనమ్ ।

---

* రామోపి తద్వన్ద్వౌ. † జద్వయం. § మితీర. ♦ లోహంతైల.
/ ఉత్తరే పఙ్కజస్యైవ ముఖమాసీత పుష్పిణః. ‡ పవిత్రార్థం హృషీ

ప్రద్యుమ్నం పాపహననం విజయం వాయుమాధవౌ ॥ ౧౧౯
† దృష్టిం మన్దర § పాతాద్విష్ణరాన్తం మన్త్రమీరయేత్ ।
గవాం చ మహిషాణాం చ కుర్యాదేతేన వశ్యతామ్ ॥ ౧౨౦

❖ వ్యాలాదిదమనమన్త్రః ❖

ఆదౌ చతుస్త్రివర్ణాని ధనప్రదగుహాలయౌ
పవిత్రవహ్నికమలం సుముఖం వహ్నిగోపనౌ ॥ ౧౨౧
వాయుష్ఠరాన్త ఇత్యేష వ్యాలాదిదమనో మనుః ।

❖ రిపునాశకపిశాచవశమన్త్రః. ❖

ప్రణవే షష్ఠశబ్దాది సమ్బుధ్యన్తం పిశాచవత్ ॥ ౧౨౨
ఊర్ధ్వలోకేశ హననం = పాషాణేషు రరోమనుః ।
ఇదం హి జపతో మన్త్రిం రిపుమూర్ధని తాడయేత్ ॥ ౧౨౩
పిశాచరూపం ప్రత్యక్షం పాషాణైరస్థిభిశ్శవైః ।

❖ గన్ధర్వసాధనమన్త్రః. ❖

ч వ్యాపినం గదినం భద్రహస్తం పుణ్యాస్సరిత్పతిమ్ ॥ ౧౨౪
‖ వహ్నిం హుతాశం విష్ణ్వన్తం కకుభం కుమ్భవిక్రమౌ ।
శ్రీకుమ్భగోపనార్ కుమ్భం శశాఙ్కం బ్రహ్మసాధనమ్ ॥ ౧౨౫
ద్విమర్దరం ॥ మధోశ్శత్రుం సుభద్రం బన్ధమస్తకమ్ ।
పీతం క్రోధన ? మాయామం విజయం గోపనం ధ్రువమ్ ॥ ౧౨౬
బ్రహ్మాణం మానుషేశానం వాయుం గోపనమస్తకమ్ ।
బిన్దుం పవిత్ర ♦ మనలం మారుతం ప్రేతనాయకమ్ ॥ ౧౨౭
స్వాహావసానం గాన్ధర్వం మన్త్రమిత్థం ప్రకల్పయేత్ ।
ఆథర్వణమిమం మన్త్రం / పినాకిశిరసిస్థితమ్ ॥ ౧౨౮

---

† వృష్టిం. § వాతాద్విః. = పాషాణే షతరోమనుః. ч గదినం వ్యాపినం హస్తం సరస్యో వా. ‖ వహ్నింహుతాశనం విష్ణుం. ॥ మధో శత్రుం. ? ధారామమ్. ♦ మనిలం. / పినాజ్గిశిరసోత్థితమ్.

అధస్తాత్పారిజాతస్య హేమసింహాసనస్థితమ్ ।
+ ఆయామినీభిర్మాలాభిర్దివ్యాభిశ్శోభివక్షసమ్ ॥ ೧౨౯
దిఙ్నాగమదలిప్తాఙ్గం ॥ దివ్యాభరణభూషితమ్ ।
రూపయౌవనయుక్తాభిశ్చామరవ్యజనపాణిభిః ॥ ೧३०
నిత్యం షోడశవర్షాభిరుత్పలస్నిగ్ధదృష్టిభిః ।
మహాకులప్రసూతాభిర్మదవిహ్వల 4 మూర్తిభిః ॥ ೧३೧
అద్భుతభ్రూవిలాసాభిశ్శ్రవణప్రియగీతిభిః ।
ఈషద్విస్రంసివాసోభిరంసవ్యాకులమౌలిభిః ॥ ೧३౨
స్తనాన్దోళితహారాభిః కదలీసుభగోరుభిః ।
కుటిలాలకమాలాభిః కన్యకాభిర్నిషేవితమ్ ॥ ೧३३
కృతావధానం గీతేషు కిన్నరాణాం ముహుర్ముహుః ।
గన్ధర్వాధిపతిం ధ్యాయేల్లక్షం మన్త్రమిమం జపేత్ ॥ ೧३४
అథైనముపతిష్ఠన్తే కులవత్యో వరాస్త్రియః ।
గన్ధర్వరాజవచనాద్రూపయౌవనశాలినః ॥ ೧३५

❖ ఇన్ద్రజాలమన్త్రః. ❖

అథేన్ద్రజాలమన్త్రస్య స్వరూపం కథయామి తే ।
బ్రహ్మకుంభౌ వీరసేనౌ క్రోధం * సుముఖవారుణౌ ॥ ೧३೬
రామం దక్షం మధ్యోశ్చత్రుం చతుర్గతిమృగేశ్వరౌ ।
మోహయత్యథ రూపాణి ద్విర్ప్రదర్శయ మస్తకమ్ ॥ ೧३೭
హుఙ్కారం చతురక్ష్యస్త్రం బ్రహ్మ కిలికిలిం తథా ।
ఋతద్వయం కుమ్భరామౌ పవిత్రానలవామనౌ ॥ ೧३೮
విజయం లోచనే కృత్వా గర్భద్వితయమస్తకమ్ ।
నానారూపాణి మాయేద్వే ద్విమన్త్రమితికల్పయేత్ ॥ ೧३೯
జపేన లక్షసఙ్ఖ్యేన మాయా ప్రత్యక్షసంగతా ।
యద్యదిష్టం సాధకస్య తత్తత్కుర్వీత తత్క్షణాత్ ॥ ೧४०

+ ఆయామినీభిర్జ్వాలాభిః. ॥ రత్నా. 4 దృష్టిభిః. * సుభగ.

బ్రహ్మాద్యా దేవతాస్సర్వా గగనస్థాగ్ర ప్రదర్శయేత్ ।
† గహనం మేదినీం కుర్యాద్యామినీం దివసం తథా ॥ ౧౪౧
జీవన్తమప్సువిహితం ప్రాణవన్తం § తథా శవమ్ ।
మరుప్రదేశం వారీణి శుష్యన్తం పయసాం నిధిమ్ ॥ ౧౪౨
షడ్రసం వైపరీత్యేన దేశానప్యయథాతథమ్ ।
పాషాణైస్తాడయేద్దేహే నేత్రాద్యుత్పాటనం తథా ॥ ౧౪౩
ఖల్వాటకేశసంరోహం యూనస్స్వవిరతాం తథా ।
పుంసస్స్త్రీత్వం తథా స్త్రీణాం పుంస్త్వం క్లీబస్య తద్ద్వయమ్ ॥ ౧౪౪
తయోర్వా క్లీబతాం చిత్రం శ్మశ్రుస్తనవిపర్యయమ్ ।
గీతం శుక్లస్తథా ¶ గీతా మన్యథా భావభాగినః ॥ ౧౪౫
అగర్భిణీం గర్భిణీం చ గర్భిణీం చాప్యగర్భిణీమ్ ।
పాదాదిభఙ్గసన్ధానే నభగకుసుమసమ్భవః ॥ ౧౪౬
అచిన్తితాని శైలానాం పతనాని యథేప్సితమ్ ।
మనుష్యాదిషు శృఙ్గాణి గగనారోహణం తథా ॥ ౧౪౭
అకాల రణసంరంభాః ప్రతిమాకర్షణం తథా ।
కరిణానాం ద్రవీభావం * ద్రవతాం కరిణాత్మతామ్ ॥ ౧౪౮
అద్యాపి ప్రలయావస్థాముమ్మజ్జన నిమజ్జనే ।
ఖడ్గాదిభి ¥ రభఙ్గం చ జఙ్గమం స్థావరం తథా ॥ ౧౪౯
అచేతనేషు చైతన్యం చేతనేషు విచేతనామ్ ।
రూపదర్శనమన్ధస్య మూకస్య మధురాం గిరమ్ ॥ ౧౫౦
శ్రవణం బధిరస్యాపి పఙ్గోర్గమనమద్భుతమ్ ।
ప్రదర్శనం విమానానాం భువి ‖ సూర్యేన్దుమణ్డలమ్ ॥ ౧౫౧
+ శిలావర్షం మహాఘోరం రాహుగ్రాసమపర్వణి ।
ఏకస్థానప్రవిష్టాని భువనాని చతుర్దశ ॥ ౧౫౨

---

† గగనం మేదినీం కుర్యాన్మేదినీం చ దివం. § తథా వశమ్. ¶ గీత—భాగినామ్. * ద్రావిణాం కరిణేయ. ¥ శిరోభఙ్గం. ‖ సూర్యాది. + శిలావర్షమహాధారాం.

ఆసనస్థస్య పతనం తుములం చ పరస్పరమ్ ।
ప్రతీపగమనం సిద్ధో రాసనం హవ్యవాహనే ॥ ౧౫౩

తత్క్షణేపి ప్రరూఢానాం వృక్షాణాం పల్లవం ఫలమ్ ।
సేచనం హవ్యవాహేన జ్వలనం పయసా తథా ॥ ౧౫౪

మధ్యాహ్నసమయే జ్యోత్స్నాం దిఙ్మోహం వాతసమ్భ్రమమ్ ।
చిత్తాదిధాతు సఙ్క్షోభం ప్రత్యక్షస్యాప్యదర్శనమ్ ॥ ౧౫౫

శైలశృఙ్గా / ద్యపతనా ॥ ద్గవ్యనస్య ప్రదర్శనమ్ ।
ఇత్థం భూతాని చిత్రాణి కుర్యాన్మాయానుభావతః ॥ ౧౫౬

❖ సప్తయక్షీమన్త్రాః ❖

ఇదానీం సప్తయక్షీణాం మన్త్రాణి కథయామి తే ।

❖ సున్దరీమన్త్రః. ❖

ఆగచ్ఛ సున్దరీ స్వాహావసానం ప్రణవాదిమమ్ ॥ ౧౫౭
ఇత్యేష సున్దరీ = మన్త్రో మన్త్రాదేశ కార్యమాచరేత్ ।

❖ మనోహరామన్త్రః. ❖

ప్రణవం ప్రథమం సర్వం మనో హర నమోరర ॥ ౧౫౮
ఇత్థం * మనోహరీ మన్త్రః ప్రియమిష్టం ప్రయచ్ఛతి ।

❖ కనకవతీమన్త్రః. ❖

§ ఉద్గీథం కనకం బ్రహ్మ † వక్ష్యతే మైథునప్రియ ? ॥ ౧౫౯
రరగ కనకవత్యాస్స్యాన్మన్త్రాగ కాముకసిద్ధిదః ।

❖ కామేశ్వరీమన్త్రః. ❖

♦ మమాగచ్ఛ చతుర్వక్త్రి కామేశ్వరి రతాన్తిమమ్ ॥ ౧౬౦
ఇతి కామేశ్వరీమన్త్రాగ సర్వాం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛతి ।

/ ద్రిపతనం గవ్యంన్యస్య. ॥ గవ్యన్యస్య. = మన్త్రే మన్త్రాద్యేదేః.
* మనోహారంమన్త్రం ప్రియాదిష్టం. § ఉద్గీథగకనకీ బ్రహ్మప్రత్యుతో మైథునప్రిరయే. † బ్రహ్మ.... మధో మథునతపిప్రియె. ♦ మామాగచ్ఛ.

ఆరుహ్యా శయనం ‖ నక్తమేకాకీ పుష్పగన్ధవాన్ ॥ ౧౬౧
ధ్యాయేత్కామేశ్వరీం యక్షీం సా తస్య భవతి ప్రియా ।
= యదాన్యాం కామయేన్మన్త్రీ సా తస్య వశమాచరేత్ ॥ ౧౬౨

❖ రతిప్రియామన్త్రః. ❖

స్వాహాన్తగ కథితో మన్త్రో బ్రహ్మోత్పాతే రతిప్రియే ।
ప్రీతా రతిప్రియా యక్షీ సాధకస్య ప్రయచ్ఛతి ॥ ౧౬౩
దివ్యాన్యోదనవాసాంసి కుసుమాద్యనులేపనమ్ ।
పాదుకాఞ్జన ఖడ్గాదీన్ భూషణాని రసాయనమ్ ॥ ౧౬౪

❖ పద్మినీమన్త్రః. ❖

? ఓం పద్మినీ ఠరో మన్త్రం పద్మినీ యస్య దేవతా ।
ఓం శ్రీం హ్రీం ద్వయమాగచ్ఛ ద్వయం యక్షి ఠరాన్తిమమ్ ॥
ప్రణవద్వితయం పుష్టిబీజం పశ్చాన్నతిస్తథా ।

❖ యామినీమన్త్రః. ❖

వాతాదిదేవౌ * దణ్డాద్యం బన్ధుం విఘ్నేశమారుతౌ ॥ ౧౬౬
వీరసేనమథో శుక్లం కుమ్భం వహ్నిం చ పశ్చిమమ్ ।
వ్యాపికేశం జయం కుమ్భం శ్రీధ్రువౌ § కమలాసన ॥ ౧౬౭
పఞ్చబిన్దుం ఠరాన్తం చ యామినీమన్త్రముద్ధరేత్ ।
ఏతజ్జపేన పురుషో విభవం లభతే పరమ్ ॥ ౧౬౮
ద్వన్ద్వాని పుంసాం స్త్రీణాం చ రహితాన్యపి యోజయేత్ ।
యద్యద్వస్తు తథాన్యేషాం స్త్రియో వా పురుషోఽపి వా ॥ ౧౬౯
తామ్బూలం ⁋ కుసుమం వాపి తద్వాన్వహముపానయేత్ ।
యస్యైతే మనవస్సప్త సిద్ధాగ పుంసశ్చతుర్ముఖ ॥ ౧౭౦

/ అత్రక్వచిత్కోశే పద్యమేక మధికమస్తి యథా—"దివ్యాన్యోదనవాసాంసి కుసుమాన్యనులేపనమ్ । పాదుకాంజనఖడ్గాదీన్ భూషణాని రసాయనమ్॥" ఇతి. ‖ రక్తః. = యదన్యాం. ? పద్మినీంతాం. * దణ్డాఖ్యాం. § కమలాననౌ. ⁋ కుంకుమం వాపి తద్వాహనము.

యత్యస్తస్య భవిష్యన్తి ♦ కిఙ్కర్యఇతి దేవతాః ।
మెరుమన్దరవిన్ధ్యాదిశిఖరేషు యథాతథమ్ ॥ ౧౩౧
సాధకం రమయిష్యన్తి కల్పం భోగైరమానుషైః ।

❖ పిశాచమన్త్రాః. ❖

బ్రహ్మన్ పిశాచమన్త్రాణి / శృణుష్వ గదతో మమ ॥ ౧౩౨
॥ సప్తాక్షరాణి సప్తార్కగోపనాగ్ని కుమ్భవిక్రమౌ ।
క్రోధప్రచణ్డౌ వరుణమృగేశౌ విపులస్తథా ॥ ౧౩౩
ద్వికుణ్డసప్తమీస్వాహా మనురేష ప్రకీర్తితః ।
బధ్నీయాదమునా బ్రహ్మన్నావిష్టస్య శిఖాం పునః ॥ ౧౩౪
సప్తాక్షరం పురస్కృత్య చతుర్థం విష్ణుమస్తకమ్ ।
? గురుబన్ధుర్గపితా కామో మన్దరం విక్రమం తథా ॥ ౧౩౫
పులహం విక్రమం పశ్చాద్భల్లాయుధగుహాలయౌ ।
వైరాజపాపహననౌ విజయం బన్ధుమస్తకమ్ ॥ ౧౩౬
హుతాశగోపనౌ బ్రహ్మన్ కకుభం * బ్రహ్మసూదనౌ ।
పవిత్రశఙ్ఖౌ విజయం మాయాం స్వాహావసానకమ్ ॥ ౧౩౭
ఇతిమన్త్రం ప్రకల్ప్యాథ బలిమేతేన దాపయేత్ ।
పూర్వం మన్త్రదశార్ణాని మహేన్ద్రో రామమస్తకః ॥ ౧౩౮
పవిత్ర † పావనౌ పీతగోపనౌ పశ్చిమాననౌ ।
వహ్న్యన్తసూదనౌ విఘ్నగోపనౌ పవనం తథా ॥ ౧౩౯
‡ గదీ హుతవహాస్త్రయోర్వనమాలీ పితామహ ।
మానం శబ్దశిరస్స్వాహా గన్ధమన్త్రః ప్రకల్పితః ॥ ౧౪౦
ద్వాదశార్ణముఖం పూర్వం వహ్నిం సుముఖవిక్రమౌ ।

♦ కిం కార్యమితి. / కథయిష్యే యథాతథమ్. ॥ సప్తాక్షరాణ్యథో దక్షగోపనౌ ? "గురుబన్ధుః" ఇత్యాద్యర్ధత్రయం క్వచిదధికమస్తి. * భృగు. † పవనౌ పీతగోపనౌ పశ్చిమాననౌ. ‡ భక్తిః.

మాహేన్ద్రి విక్రమౌ భానుదర్ణఘం విజయయోర్ద్వయమ్। ౧౮౧
ద్వివార్ణరిశబ్దం కమలం దేవదత్తం వినాయకమ్।
స్వాహాన్తమీరయేన్మన్త్రి ♦ మావేశే వినియోజయేత్॥ ౧౮౨
స్త్రమ్యై వా పురుషే వాపి / పయస్తేనాభిమన్త్రితమ్।
విడివేదథ భూతాని స్తమ్భ ॥ మప్యావిశన్తితమ్॥ ౧౮౩
అష్టాక్షరముఖస్సాయోర్ణ వహ్నిద్విర్ణగ కమలాసన।
వ్యస్తౌ పునస్తయోర్వర్ణహ్నౌ పుభయత్ర త్రివిక్రమౌ॥ ౧౮౪
ఆదిత్యరామం నాసిక్యం [ఘటసం వావకప్రియాః ?।
యేన సాగ్రగహామన్త్రిస్య పిశాచాదిభయావహామ్॥ ౧౮౫
భూతప్రతికృతిం కృత్వా శాలిపిష్టైర్మహోదరీమ్।
భిత్వా తీక్ష్ణేన శస్త్రేణ భూతం సాక్షాద్భవిష్యతి॥ ౧౮౬
భూతగ్రహపిశాచాదీనపస్మారమథాపి వా।
కూశ్మాణ్డయక్షగన్ధర్వబ్రహ్మారక్షస్సురాసురాః॥ ౧౮౭
ఆవేశయేద్ధరేచ్చాపి మన్త్రైరేతైశ్చతుర్ముఖ।
యద్యదేభిరశక్యం స్యాత్తత్తత్కుర్యాద్విచక్షణః॥ ౧౮౮
* సుదర్శనస్య మన్త్రేణ నారసింహేన వా పునః।
త్రైలోక్యమోహనేనాపి సాక్షాదష్టాక్షరేణ వా॥ ౧౮౯

❖ సంహితోపసంహారః. ❖

ఇతి మన్త్రిప్రభావస్తే కథితశ్చ పద్మసమ్భవ।
† చర్యా చ విధివత్ప్రోక్తా ధర్మకామార్థముక్తిదా॥
§ ఇదం హి పావనం శాస్త్రమధీతే యస్సమాహితః।
త్రిష్వప్యముష్య లోకేషు జ్ఞేయమన్యన్న విద్యతే॥ ౧౯౧

♦ తమావేశే ని. / యస్తేనాస్యభి. ॥ మాప్యా. [స్ఫుటస్థో పావక. (పనసా. * సౌదర్శనేన మన్త్రేణ. † భవచర్యా చ విధిత్ప్రోక్తా కమలసమ్భవ॥ § ఇదమేకాయనం.

❖ శాస్త్రోపదేశాగమప్రకారః. ❖

పద్మః—

ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మణే శాస్త్రం భగవాన్ భూతభావనః ।
వాసుదేవః పరం బ్రహ్మ తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౧౯౨

అథ విస్మయమాపన్నో బ్రహ్మా లోకపితామహః ।
ఆజగామ స్వకం లోకం స్తూయమానో మహర్షిభిః ॥ ౧౯౩

కపిలాయ దదౌ బ్రహ్మా శాస్త్రమేతన్మహర్షయే ।
స చాపి భగవాన్మహ్యం మయా తే కథితం పునః ॥ ౧౯౪

తస్మాత్పాతాల మిదం హిత్వా జమ్బూద్వీపమితో వ్రజ ।
హిమవత్పర్వతే రమ్యే సమాధాయ మనశ్శుభమ్ ॥ ౧౯౫

ఆరాధయ హృషీకేశం * విధానైః పాఞ్చకాలికైః ।
ఇతి బ్రువాణే పద్మే తు లబ్ధ్వా హృష్టేన చేతసా ॥ ౧౯౬

అయోగ్యాజ్ఞానతిమిరం శాస్త్రాఞ్జనశలాకయా ।

❖ సంవర్తస్య పాతాలాజ్జంబూద్వీపాగమనమ్. ❖

† నివృత్య పాతాలతలాత్కృత్వా పద్మం ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౯౭

అముష్మిన్ శైలశిఖరే దేవదారుభిరావృతే ।
మహాభాగవతైః పుణ్యైః పఞ్చరాత్రవిశారదైః ॥ ౧౯౮

తపస్స్వాధ్యాయనిరతైస్సేవితే పరమర్షిభిః ।
హృదయేభ్యస్సమాహృత్య హృదయం సంయమాదిభిః ॥ ౧౯౯

ఆరాధయామి విశ్వేశం వాసుదేవం జగద్గురుమ్ ।
§ అన్యమానీయ తద్వాచా తం ధ్యాయన్మనసా పునః ॥ ౨౦౦

కాలేనారాధనం కుర్వన్ భజామి పరమేశ్వరమ్ ।
త్వమప్యారాధయ శీఘ్రం చతుర్వ్యూహమధోక్షజమ్ । ౨౦౧

❖ శాస్త్రగోపనమ్. ❖

మయా తే కథితం శాస్త్రం సావధానేన కిం శ్రుతమ్ ।

---

* విధిభిః † నిర్వృత్య § అన్నమానీయ తద్వాచా తద్ధ్యాయన్మన.

ఇదం తే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన ॥ ౨౦౨
న చాశుశ్రూషవే వాచ్యం న చ మాం యోఽభ్యసూయతి ।

❖ తన్త్రేషు పఞ్చరత్నాని. ❖

తన్త్రాణాం చైవ రత్నాని పఞ్చాహుః పరమర్షయః ॥ ౨౦౩
పాద్మం సనత్కుమారాఖ్యం తథా పరమసంహితా ।
పద్మోద్భవం చ మాహేన్ద్రం కణ్వతన్త్రామృతాని * చ । ౨౦౪
తదా ప్రభృతి యే శిష్టాస్తతోఽహం హిమవత్తటే ।
ఆరాధయం చతుర్బాహుం నియతః పురుషోత్తమమ్ ॥ ౨౦౫
భవన్తోపి యతాత్మానో భక్తిమన్తో జనార్దనే ।
కేన వా కథితం శాస్త్రమృషయః కల్మషాపహమ్ ॥ ౨౦౬

❖ శాస్త్రశ్రవణే ఫలమ్. ❖

ఇదం మహోపనిషదం శ్రద్ధధానశ్శృణోతి యః ।
స యాతి శాశ్వతం + స్థానం దుష్ప్రాపమకృతాత్మభిః ॥ ౨౦౭
యేన మాం ప్రథయామాస యథా పద్మ గురోర్గురుః ।
తేనేదం శ్రయతే? పుణ్యా మతనోత్పాద్మసంహితామ్ ॥ ౨౦౮
ఋషయస్తం భవన్తోపి భజన్తు పురుషోత్తమమ్ ।
ప్రదాస్యతి స యుష్మభ్య మపవర్గం తపోధనాః ॥ ౨౦౯

ఇతి శ్రీపాఞ్చరాత్రే మహోపనిషది
పాద్మసంహితాయాం చర్యాపాదే
సమారాధనాఙ్గమన్త్రోద్ధారో నామ
త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః.
చర్యాపాదస్సమాప్తః.
సమాప్తా చేయం సంహితా.

---

* రక్షాదిమన్త్ర. + బ్రహ్మ. — ఇత్యధ్యాయస్త్రయస్త్రింశచ్చర్యాపాదః ప్రకీర్తితః । ఇతి అర్ధం కేషుచిత్కోశేషు దృశ్యతే ॥